

بگه به کاروانی صالحان

تا به زده وامی نه و پښتگایه کاروانچی لی نه بپیت و
کرږ نه پیت و نه

نوسینی

ماموستا عمر توفیق الخطاط

۱۶

نارین

بسم الله الرحمن الرحيم

ناتوان

بگه به کاروانی صالحان

تا به رده و امی نه و پنگایه کاروانچی لی نه بریت و
کویر نه بیت و نه

بگه به کاروانی صالحان

تا به رده وامی نه و پښتو کاروانچی لی نه بریتو
کویر نه بیتته وه

نوسینی

ماموستا عمر توفیق الخطاط

نامت

قال مالك بن دينار رحمه الله

اللهم اصلحت الصالحين فاصلحنا حتى نكون صالحين

الجامع لشعب الايمان (٣٥/١١)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشہ کی

الحمد لله الذي أحبه الصالحون والصلاة والسلام على من قلده الصالحون فأصبحوا صالحين وعلى الله وصحبه واتباعه الصالحين اما بعد:

کاتیک منداں بووم تہ منم (۸-۹) سالان بوو باوکم خوخی دہ ویستم و لہ گہ لّ خوخی دہ یبردم بۆ شوینان، کاتیک هاوپیئہ کی لی دہ پرسى: ئەمە کوپی خوئە؟ باوکم دہ یووت بە لی، ئەویش دہ یووت: خوا صالحی بکات إنشاء الله!

من هەر له و کاته وه ئەو وشە یەم زۆر خووش ویست، بە لام ماناکەیم نەدە زانی بۆیە له باوکم دہ پرسى: باوکه گیان یانی چی دەلێن خوا صالحی بکات؟ ئەویش پێدە کەنى و دہ یووت پیم: کوپم ئەو دوعایە کی خیری زۆر گەورە یە و ئەگەر یەکی خوا بۆی بکات و منداڵە کە ی صالح بیت دہ بیتە کوپکی گویایە لّ بۆ خوا و باوک و دایک و مامۆستا کانی و لہ خوخی گەورە تر!!

ئیتەر له و ساتە وەختە وه.. هەولم دەدا بە و جۆرە بم تا ئەو نازناوہ گەورە یە بە نسیمی خۆم بکەم، هەرچە ندە کە گەورە بووم بۆم دەرکەوت کە پێگای صالحان بە و جۆرەش ئاسان نیە کە بتوانم بە و پێناسە کورتە ی باوکم بگەم و هەول و تێکۆشانی شەو و پۆژو پۆژوی قرچە ی هاوین و شە و نوێژی شەوہ ساردە کان و قورئان خویندن و زیکری بەردەوام و خۆپاراستن لہ گوناہی گەورە و بچووکی دہ ی.

بەلّام ھەرچۇنىڭ بېيت — صالحانم زۆر خۇش دەويست و حەزم بە بېستىن و
 لەبەركردنى وتەكانيان ھەبوو پېغەمبەرى ئازىزمان (ﷺ) ھەرموويەتى: (المرء مع من
 أحب) واتە مۇۋەلەگەل خۇشەويستانيدا حەشر دەكرىت لە قىامەتداو منىش بەو ھىوايە
 بووم.

منىش وەك ئىمامى شافعىم لى ھات كە خۇشم دەويستىن بەلّام لەوان نەبووم وەك
 دەفەرموويّت:

أحب الصالحين ولست منهم لعلّى انال بهم شفاعة
 واکره من كان بضاعته المعاصي ولو كنا سوياً في البضاعة

خوشكان و برايانى ھاوپروام، من لەم كارەمدا مەبەستم ئەو نەبوو وەك نووسەرىڭ
 بەرھەمەكانم زۆر بگەم و خۆم بە گەلانى مۇسلمان بناسىنم! نەخىر!
 بەلگۇ خۆم ھەستم دەكرد كە نەخۇشم! نەخۇشى جەستەيى نا، نەخۇشى
 جەستەيى ئاسانە، بەلگۇ نەخۇشى ئىمانى، نەخۇشى بەندايەتى، نەخۇشى باوەر
 لاوازى و دلّ مردوويى، بۆيە ئەم كارەم وەك چارەسەرىكى دلّى خۆم و بۇ خۆم نووسى و
 ھەموو جارېك دەچومو ھەزورى صالحان لە مەشھەدىكى كورتدا لە ديوەخانە
 ئىمانىيەكەيان دەمامو ھەستم دەكرد برىنەكانى دلّم وردە وردە گۆشتە وژوو
 دەھىننەو ھەو ساپىژ دەبن!!

ئىتر لەو پۇژە بە دوا ھەشقىان بووم.. زۆر حەزم دەكرد بەردەوام لە لايان بىم بەلّام
 شايانى كۆپو كاروانيان نەبووم.. چونكە نەخۇش بووم.. نوپژم دەكرد چىژى نەبوو!
 زىكرم دەكرد تامى نەبوو! قورئانم دەخويند دلّم پەق بوو ھەست و ھەناوى
 نەئەھەژاندم، و شەونوپژم بۇ نەدەكرا! پۇژووى سوننەت بۇ نەدەگىرا! كەسوكارو
 ھاوپرىكانم دەمردن و لەگەل تەرمەكەياندا دەپۇيشتىم بەلّام دلّم پانەدەچلەكاو لە مردن
 نەدەترسام!.

پېغەمبەرى خوام خۇشەويست (ﷺ) بەلّام ئامادە نەبووم ھەموو ھەرمودەكانى
 جىبەجى بگەم!

بہ کورتی ہیچ پہرستش و لہ گہ لّ خوادا ژیانم ہیچ تام و چہژیکی نہ بوو...
 بۆیہ بۆ یہ کہم جار کتیبی نووسہری مہ زن و خواناس ابن جہ وزیم بینی بہ ناوی
 (صفة الصفوة) و دانیشتم خویندمہ وہ و مہ ستم کرد چاوی پرکردم لہ ئاو! مہ ستم کرد
 حەز بہ خواہرستی و بہ ندایہ تی دہ کہم! چہژ لہ ہاتوچوی مزگہ وت و نوپژی بہ کۆمہ لّ
 و ہر دہ گرم!

مہ ستم کرد من کۆمہ لّیک ہاوپپی نویم دۆزیوہ تہ وہ کہ زۆر جیاوازن لہ ہاوپپکانی
 چواردہ ورم! ئہ و ہاوپپیانہم مہ یان بوو چہ ندان سہ دہ لہ مہ و بہر مردبوون، بۆیہ حەزم
 کرد لہ چاپی بدہم تا ئہم رابوونہ ئیسلامیہ جوانہی بہ جوہد و ناپہ حەتی مہ موو لایہ ک
 ہاتۆتہ کایہ وہ و زانای خواناس و صالحانی لّ دروست ببیت و کاروانی موبارہ کی
 صالحان لہ کوردستانہ وہ سہرہ لبداتہ وہ و تیشک و پووناکیہ کہی مہ موو نیشتمانی
 عہرہ بی و ولاتی فارس و گشت جیہان بگریتہ وہ - إنشاء اللہ -.

ئہم کارہی من زۆر کہمہ! خزمہ تیکی زۆر بچوکہ... بہ لّام ئہ گہر خوای گہ و رہ و -
 عز و جل - بہرہ کہ تی تی بخت دلنایام دہ وریکی زۆر گہ و رہی دہ بیت و پۆلئیکی
 موعجزہیی دہ بینیت... و ہک کاری کردہ خۆم و دووبارہ زیندووی کردمہ وہ و گیانئیکی
 کردہ وہ بہ بہرمد...

داواکارم لہ مہ موو خوینہریکی بہ پیزم... خۆشہ ویستم... لہ ہەر ئاستیکدا بن ئہ گہر
 ئہم کتیبہ یان خویندہ وہ و سوودیان لّ و ہرگرت بہ ئازایہ تی منی نہ زانن بہ لکو داویان
 لّ دہ کہم دہستہ کانیان بہر زبکہ نہ وہ بۆ لای خواو دوعایہ کی خیرم بۆ بکہن کہ لہ
 سزای سہختی خۆی بمانپاریژیت و بہ پرحم و بہ زہیی خۆی لہ ساحہی مہ حشر دا
 لہ گہ لّ پیغہ مہری خۆشہ ویست (ﷺ) و صالحاندا حەشرم بکات لہ گہ لّ مہ موو
 خوشکان و برایانی موسلمانمدا...

ہر وہا داوایہ کی برائیانہم ہر یہ لیان کہ ہم کتبہ بؤ خیزان و کوپو کچہ کانیاں و خوشک و براو باوک و دایکیان بخویننہ وہ چونکہ ہست دہ کہم تووی صالح بوونی تیدا چینراوہ و کاریگہری خوی دہ بیت انشاء اللہ.

لہ کوتاییدا زور زور سوپاسی برای بہ پیزو خوشہ ویستم دہ کہم کاک فائق خواہنی کتب خانہ ی نارین لہ ہولیر کہ ہستا بہ پیشکہ شکردنی دہ ورہیہ کی تہاوی (الجامع لشعب الایمان) ی نیمام بہیہ قی و لہم کارہمدا سودیکی گہ ورہم لی وەرگرت - فجزاه اللہ بآلف خیر -

عمر توفیق الخطاط

۱۰ ی پرہمہ زانی سالی ۱۴۳۰

۱/۹/۲۰۰۹/ھ لہ بجہ

مزگہ وتی فیردہ وس

به شي يه كه م

ئەو پېنج خالەي صالحاني پي ناسراوه و به (داب الصالحين) ناوبراوه:

- ١- (ذكر) و يادکردني خواي - عزوجل - به بهردهوامي.
- ٢- گريان و فرميسك رشتن له ترسي خوا و نه هاهمه تيه کاني قيامهت.
- ٣- خوشه ويستي قورنان و خویندنه وهی به بهردهوامي.
- ٤- شه و نويز، به چيژتريين به ندايه تي خواي - عزوجل - ه.
- ٥- پوژووي سوننهت و ژياني بهردهوامي له خزمهت پوژوودا.

يەكەم

(ذکر) و یادکردنی خوی - عزوجل - بە بەردەوامی

لە ژيانى دنيا ماندا ھەموو كەس يەك زىكر دەكات.. دەولە مەندەكان ھەميشە زىكر و يادى پرۆژە بەرھەم ھېنەكانيان دەكەن و ھەردەم قەرەزەكانيان حسيب دەكەن كە لە لای خەلكى، وە ھەميشە دەرگای قاسەكانيان دەكەنەو و بە دزی ھەژارەو و پارەكانيان دەژمێرن و بۆنى دەكەن!!

جۆرىكى تر لە خەلكى زىكر و يادى خوشەويستەكانيان دەكەن و ھەميشە خويان دەكەن بە قوربانيان و ويئەكانيان دەخەنە سەر چاويان و شەوانە بە يادى ئەوانەو و خەو دەچیتە چاوەكانيان و كاتێك قەسەيان لەگەڵدا بكەيت بە دەم وەلامت دەدەنەو بەلام بە دل لە لای ئەوانن و ئاگايان لای تۆ نيبە!!

ئەم زىكرانە و چەندان زىكرى تریش وەك زىكرى دايك بۆ كۆرپەى لە دەستچووى.. ھەموويان زىكرن! بەلام ھېچ يەكێك لەو زىكرانە شایانى ئەو نيبە كە ئەو ھەموو كاتەى بۆ بكورژيئت و دونیا ھەرچۆنى ببیئت دەپوات، چ بە دەولە مەندى، چ بە ھەژارى...

برای گەنج.. ھاوسەرگىرى ئەو ناهيئت تۆ غەم و ھەم و بىر و ئەندىشە ھەمووى بە ھەدەر بەريت لە پېتاو ژن ھێناندا.. برای دەولە مەند پارە ئەو ناهيئت تۆ زىكرى بكەيت! بەلكو شایانى ئەو ھەيە زىكرى ئەو خوايە بكەيت كە پارەكانى پېداوييت وەك سوپاس كردنى.

بەلام زىكرى راستەقینە و زىكرى شایستە ئەو ھەيە كە بەردەوام دلت لای ئەو كەسە بێت كە ئەم بوونەو ھەر گەورە و فراوانەى دروست كردووە.. و ژيان و مردن بە دەستی ئەو.. و بەلگەى ژیرى و عاقلی و تیگەيشتنە كە - ۲۴ - سەعات لە يادتان بێت و بە دل و مێشكى لە لای پەرەردگارەكەى بێت..

دەي كەۋاتە شايانى ئەۋەن كە خوايش لىيان پازى بىت و پاداشتى زۆر گەۋرەي بۆ ئامادە كردين.

* ۋەك دەفەر موۋىت: ﴿وَالذَّكِرِينَ اللَّهُ كَثِيرًا وَالذَّكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ (الاحزاب: ۳۵). ۋاتە: ئەو پىياۋ و ژنانەي كە زۆر ۋە پادە بەدەر يادى خوا دەكەن: خوايش لە پاداشتياندا ليخوش بوون و پاداشتي زۆر گەۋرەي بۆ ئامادە كرديون.

لە پۆزى ترسناكى حەشردا.. ئەۋانە بى خەمن.. خۆر لىيان نادات.. لە ژيىر سىبەري عەرشى پەرۋەردگاردا شانيان لى داهىلاۋە و سەيرى ئەۋ خەلكە داماوەي گۆرەپانەكە دەكەن.. ۋەك پىغەمبەري ئەكرەم (ﷺ) دەفەر موۋىت: (سبعة يظلهم الله في ظله يوم لا ظل الا ظله، وذكر في اخرهن ((ورجل ذكر الله خاليا ففاضت عيناه))، ۋاتە: لە پۆزىكىدا كە سىك سىبەري نىيە كە بچىتە ژيىرەۋە ۋە لە گەرمای خۆرى ئەۋ پۆزە ناھەموارە خۆي بپاريزىت.. ئا لە ۋ كاتەدا خۆي — عز وجل — حەوت كۆمەل دەست نىشان دەكات ۋە لە پىزەكان دەيانھيىنئىتە دەرەۋە بەرەۋ سىبەري عەرشى ئەعلا دەيانبات دەي خوشبەختى بۆ ئىمە ئەگەر يەككە بىن لە ۋ حەوت كۆمەلە.. كە حەوتە مينيان كە سىكە بە پەنھانى زىكر و يادى خوا دەكات ۋە پادەيەك چاۋەكانى ۋەك قۇخ سوور دەبنەۋە ئاويان لى دىتە دەرەۋە ۋ دەست دەكات بە گريان..

براي خوشەويستم دەبى من و تو چ نرخیكمەن ھەبىت؟ لەۋانەيە جگە لە گەرەكەكەي خۆمان كەس نەمانناسىت و باسما نەكەن، چ جاي فەرمانپەرۋا ۋ كاربەدەستە بالاكانى ۋلات! دەي بۆ شتىكت پى نەلیم ئەگەر بىكەيت گەۋرە ۋ فەرمانپەرۋاي ھەموو جىھان باست بكات ۋ لە ياديا بيت ئەۋيش ئەۋەيە تو زىكر و يادى ئەۋ بگە چ لە دلى خۇتدا چ لە ناۋ خەلكىدا..

ئەمەش قەسەي من نىيە، بەلكو فەرموودەي پىغەمبەرە نازدارەكەتە (ﷺ) كە لە فەرموودەيەكى قودسىدا دەفەر موۋىت:

قال تعالى: ((اذا ذكرني عبدي في نفسه ذكرته في نفسي، واذا ذكرني في ملأ ذكرته في ملأ خير من ملأ)).^۱

واتە: ھەر کاتى بەندەكەم لە دلى خویدا يادم بکاتەوہ منیش لە دلى خۆمدا يادی دەکەمەوہ، و ھەر کاتى لە ناو خەلکدا يادم بکاتەوہ منیش لە ناو کۆمەلئىكى زۆر چاکتر لە و کۆمەلەي ئەودا يادی دەکەم.

دەي نيتەر بۆچى لە گەل خەلکى بىئاگا و دوور لە يادی خوادا بژين؟! ئەي بۆچى نەچىنە پىزى ئەو کەسانەي خواي گەورە لە قورئانە کەيدا بە: (اولوالالباب) ناوي بردوون؟ بە کارئىكى زۆر ئاسان ئەويش ئەوہ يە بە دانىشتنەوہ و بە پئوہ و بە پاکشانەوہ و بە خەوتنەوہ زىکرو يادی پەرەردگار بکەين، وەك دەفەر موويت: ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا سُبْحَنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾.^۲

* ((عن عائشة (رضي الله عنها وعن ابوها) قالت: كان رسول الله يذكر الله في كل احيانه)).^۲ واتە: پېغەمبەري خوا (ﷺ) لە ھەموو حالەتەکان و کاتەکاندا زىکرو يادی خواي —عز وجل— ي دەکرد، (سبحان الله) چ پېشەوايە کەمان ھەيە لە ھەموو کەس زياتر زىکرى خواي گەورەي کردوہ، ئەمەش وانەيە کە بۆ وتار خوینان و پېشەوايانى ئوممەت کە ھەموو ھۆکارەکانى بەرەو خواچوون و صالح بوون بە کردەوہ بچەسپینن نەك تەنھا بەوتەي دەم يان بەنوسين.

* خوینەري موسلمان، ئايە حەزەدە کەيت بچیتە ريزى تاکانەکان ئەوانەي کەسيان پېناگات مەگەر کەسيك وەك ئەوان لە زىکرى خوادا پۆبچيت.. دەي گوي بگرە بۆ پېغەمبەري ئەکرەم (ﷺ) کە چى دەفەر موويت کاتیک دای بە لای کيوى جومداندا

۱ رواه مسلم.

۲ ال عمران: الاية (۱۹۱).

۳ رواه مسلم.

جلاء القلوب ذكر الله عز وجل)).^۱ واتە: ھەموو شتېك سېى كىرەنەۋەي دەۋىت و سېى كىرەنەۋەي دلىش بە زىكرو يادى خۋاى - عز وجل - خاۋىن و سېى دەبىتەۋە.

* ئايا دەزانىت زىكركردنى بەردەۋام بەلگەيە لەسەر خۆشويستنى پەرەردگار؟ دەي گۈي بگرە بۆ (مالىكى كوپى دىنار) كەدەفەرموئىت: ((علامة حب الله دوام ذكره، لان من احب شيئاً اكثر ذكره))^۲ واتە: لەنىشانەي خۆشويستنى خوايە بەردەۋام زىكرو يادى بگەيت، چونكە ھەركەسېك ھەرشىككى خۆش بوئىت بەردەۋام باسى دەكات.

* (فتح الموصلى) يش دەلى ئەۋكەسەي بەپاستى خۋاى خۆش دەۋىت بەئەندازەي چاۋتروكانىك بى ئاگا نابىت لىي ۋەك دەفەرموئىت: ((المحب لله لا يغفل عن الله طرفه عين)).^۳

* ئەگەر ھەزەت كىرد خۋاى گەرە خۆشەيەكانى دىنات پى بىەخشىت ۋەك ژن و خانوو و مندال و ئوتومبىل و شتى تىرىش، ئەۋە زىكرى خوا زۆر بگە لەۋانەش زىاتىرت پى دەبەخشىت ۋەك خۋاى گەرە لە فەرمودەيەكى قودسىدا فەرموئەت: ((من شغله ذكرى عن مسئلتى اعطيته افضل ما اعطى السائلين)).^۴

واتە: ھەركەسې زىكرو يادكردنى مەن لەپاراپانەۋە و داۋاكارى بخت ئەۋە لەداۋاكاران زىاتىرى پى دەبخشم.

* على كوپى ئەبۇطالەب (پەرەزى خۋاى لىبىت) لەگەل فاطمەي خىزانىدا دەچنە خىزمەت پىغەمبەر و داۋاى خىزمەتكارىكى لى دەكەن، بەلام ئەۋ دەفەرموئىت: ئەي چۆنە شىككى باشتىرتان پى بلىم؟ ۋوتيان چى يە؟ فەرموئى: ھەموو پۆزى بەيانىان و ئىۋاران (۳۳) جار سبحان الله و (۳۳) جار (الحمد لله) و (۳۴) جار (الله اكبر) بگەن. على فەرموئى: لەۋ پۆزە بە دوا بۆ تەنھا پۆزىك وازم لەۋ زىكرانە نەھىناۋە، و پىاۋىك پىى ۋت: تەننات شەۋى (الصفيين) يش؟ على فەرموئى: تەننات شەۋى (صفيين) يش.^۵

۱ الجامع لشعب الايمان (۲/۲۵۵).

۲ الجامع لشعب الايمان (۲/۲۳۸).

۳ صفة الصفة (۱/۴۱۷).

۴ الجامع لشعب الايمان (۲/۲۹۳).

۵ حديث صحيح الجامع لشعب الايمان (۲/۳۲۴).

* ئەو ەش عوئمانى كوپى عەفانە (پەزاي خواى لى بىت) و ئەو ەمان پى دەلىت كە ئەگەر دلەكان پاك و خاوين بن لە گەرد و تەپ و تۆزى كوفر و دوپووى و دنياپەرستى، ئەو ە لە زىكر و يادى خوا تىر ناخوات و بەردەوام تىنووى ئەو خۆراكەيە، وەك دەفەر مووت: ((لو ان قلوبنا طهرت لن تمل من ذكر الله)).

* خوشكى خۆشەويست.. ئەتوانىت بە دەم حاجەت شۆرىنەو.. بە دەم چىشت لىنانەو.. بە دەم جل شۆرىنەو.. بە دەم منداڵ پەرورەدە كەردنەو لىو ەكانت بە زىكر و يادى خوا بجولئىت و نەهلى هەناسەكانت بەبى ەودە بپوات.. جارىك بە سەردان چووم بۆ مالى براىەكى موسلمانم و ماو ەى شەو و پۆژىك لەو ە مامو ە و لەو ماو ەيەدا شتىكى زۆر گرنگم لە خوشكىكى ئەو براىەدا بەدى كرد، كە خوازيارم لە ەموو خوشكىكى موسلمانى تردا بەدى بكەم..

بينىم ئەو خوشكە بە دەم سفرە پازاندەو ە و چىشت لىنان و خواردن و ئاو ئامادە كەردنەو ە ەر بە دەم خۆيەو ە و بە سوكى لىو ەكانى دەجولاند و شتىكى دەوت كە من لىى حالى نەدەبووم.. منىش بوو بە خەفەتم و بۆيە پىش ئەو ەى بگەپمەو ە ەوى ئەو ەم لە براىەكى پرسى و ئەويش وتى: ئەو خوشكەم زۆر سەيرە.. كەس ناتوانىت وەك ئەو بىت.. شەو و پۆژ بە دەم نىش و كارەو ە و ەموو چركەيەكى ژيانى زىكرى خوا دەكات و من كە براى ئەوم ەسودى بەو پەوشتە بەرزەى دەبەم و ەرچى دەكەم ناتوانم وەك ئەو بم ((ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء)).

* ەر لەسەر ئەم شىوازە پياويك بە ميوانى لە لای زانای خواناس (ابراهيمى كوپى ئەدەم) مايەو ە، و دەلىت تا بەيانى چەند جار بە خەبەر ەاتم دەبينم (ابراهيم) بە خەبەر ە و زىكرى خوا دەكات ئىتر زۆر خەفەتبار بووم بۆ حالى بىئاگايى خۆم و بەم ئايەتە دلى خۆم خۆش كرد كە دەفەر مووت: ﴿ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ﴾^۱.

* ئەگەر خواى بالا دەست چاكەت بۆ بكات و ەوپىيەكى (ذكر) و ەميشە ذكر كەرت پى ببەخشىت ئەو ە چاكەى دنيا و ئاخىرەت دەست كەوتوو ە و سەيرى ئەم پياو ە بكە دەپوات بۆ سەفەرى ەج:-

قال مخول: جاءني بهيم يوماً فقال لي: تعلم لي رجلاً من جيرانك يرد الحج ترضاه يرافقني؟ قلت: نعم، وبعد العودة من الحج اتيت بهيماً فسلمت عليه وقلت كيف رأيت صاحبك؟ قال: كخير صاحب كثير الذكر لله عز وجل طويل التلاوة للقرآن سريع الدمعة محتمل هفوات الرفقين، جزاه الله عني خيراً.^۱

واتە: مەخول دەلەيت: بەھىم ھات بۆ لام و پىيى وىم: كە كەسىكى دراوسىيى خۆت كە نيازى ھەجىردىنى ھەيىت بۆم دەست نىشان بىكە تا لەم سەفەرەمدا ھاورپىم بىت، دەلىي وىم: باشە و بۆم پەيدا كىرد، و پاشى گەپانەۋەي لە ھەج چووم بۆ لاي بەھىم و پىم وى: ھاورپىكەت چۆن بوو؟ وى: باشتىن ھاورپى بوو، زۆر ذىكر و يادى خۋاي دەكىرد و بەردەوام قورئانى دەخوئىند و فرمىيسكى ھەردەم حازر بوو، و ئەزىيەت و ناپەھەتى ھاورپىكانى قىبوول دەكىرد، دەي خۋاي گەۋرە لە باتى من پاداشتى بداتەۋە.

* ھەز دەكەيت بىزانىت خۋاي گەۋرە كەي باست دەكات و ناوت دەبات؟ دەي گۋىي بىگرە لەو پووداۋەي كە سابىتى بەنانى بۆمان دەگىرپىتەۋە و جەغفەر پىۋايەتى كىردوۋە:

قال جعفر: ((أُنْبَأُ ثَابِتُ الْمَنَانِي عَنْ رَجُلٍ مِنَ الْعِبَادِ أَنَّهُ قَالَ يَوْمًا لِإِخْوَانِهِ: إِنِّي لَأَعْلَمُ مَتَى يَذْكُرُنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ، قَالَ: فَفَرَّعُوا مِنْ ذَلِكَ وَقَالُوا: تَعْلَمُ حِينَ يَذْكُرُكَ رِيكَ؟ قَالَ نَعَمْ، قَالُوا: مَتَى؟ قَالَ: إِذَا ذَكَرْتَهُ ذَكَرْنِي)).^۲

واتە: سابىتى بەنانى دەلەيت پىۋايىك لە خۋاناسەكان بە ھاورپىكانى خۋى وى: من ئەزانم چ كاتىك پەروەردىگارم باسم دەكات! و ھاورپىكانى ۋاقىيان و پىما و وىيان: ئەزانى چ كاتىك باست دەكات؟ وى: بەلى، وىيان: چ كاتىك؟ وى: ھەر كاتىك من ياد و باسى ئەو بىكەم ئەۋىش باسى من دەكات..

ئەمە سەيىر نىيە، چۈنكە خۋاي عز وجل لە سوپەتى (البقرة) دا ئەمەي چەسپاندوۋە و فەرموۋىيەتى: ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُون﴾، واتە: يادىتان دەكەم كاتىك يادىم بىكەن.

۱ صفة الصفوة.

۲ صفة الصفوة لا (۱۷۵/۲).

* رابيعه عهدهوى سهرمه شقيكى زۆر گه و ره و مه زنه بۆ سهرجه م خوشكاني
موسلمان تا چاوى لى بكن و له خوشه ويستى خوا و يادكردى و ترسان له پۆزى
ناهه موارى قيامهت و ئاگرى دۆزه خدا وهك ئەو و ابن.. هه ميشه له ذكر كردن ماندوو
نه بووه ته نانهت ئەو شتانهيشى ده بخوارد ذكرى پى ده كردن ئەو جا ده بخواردن، دهى
گوئى بگره بۆ ئەم به سهرهاته كورته:

قال عبدالله بن عيسى الطحاوي: ((ارسلني ابي طلحة الى رابعة العدوية، فدخلنا عليها
وبين يديها زنبيلان احدهما فيه زبيب والاخر بندق، وسألت عنها قالوا لي: انها تسبح به
وتأكل منها أحيانا)).^۱

واته: عبدالله كورى عيسا ده لىت باوكم ناردمى بۆ كارىك بۆ لای رابيعه
عهدهوى و كاتىك پۆيشتىنه ژووره وه بۆ لای بينيم دوو زه ميله لى له به رده مى خوى
داناوه يه كىكيان پره له ميۆژ و ئەوهى تريان فستقى تىدابوو، يه كىك له هاوپىكانم پى
وتم: ئەمە ذكر و ته سبيحاتى پىدهكات و هه ر كاتىكيش برسى بوو لىيان ده خوات.

* ئەى شوينكه وتوانى محمد المصطفى (ﷺ)، خاى گه و ره زيكرى داناوه له بهر
دوو شت يه كه م: هه موو كاتىك موسلمان ناتوانيت نويز بكات يان قورئان بخوينيت يان
حه ج بكات يان به پۆژوو بىت يان خىر و قوربانى بكات به لام هه موو چركه يه كه
چركه كانى ژيان موسلمان ده توانيت ئەم كاره گه و ره يه كه (ذكره) ئەنجامى بدات.
چونكه باخه وان به دهم نه مام چاندنه وه.. كرئكار به دهم بلوك پاكيشانه وه..
وه ستا به دهم بلوك داناوه وه.. دوكاندار به دهم شت فروشتنه وه.. پۆليس و ئاسايش
له شوينى ئيشكگرته كانيان وه.. ئەتوانن - لا اله الا الله - يان - استغفر الله - يان -
سبحان الله - بكن و كيشى كرده وه كانيان قورس بكن بۆ پۆزى قيامه تيان..

دووه م: (ذكره) بۆ سهرينه وهى گونا هه كانه به تاييهت گونا هه بچووكه كان و ئەو
گونا هه نيشى له نيوان به نده و خوادا ئەنجام دراوه و - حق الناس - له سهر يان نيه..
وهك چۆن قوتابيه كه خهت كوژينه وه به كارد هه نييت بۆ سهرينه وهى هه له كانى..

موسلمانىش - ذكر - دەكات بە تايىت - أستغفر الله - و هاوشىۋەكانى بۆ
كوژاندنەۋەي تاوانەكانى كە پۇژانە لە دەستى دەردەچىت.

* قال حذيفة - رضي الله عنه - قلت للنبي (ﷺ) اني اخاف ان يدخلني لساني
النار، اني رجل ذرب اللسان على أهلي، فقال النبي (ﷺ): ((اين انت من الاستغفار؟ اني
لاستغفر الله في اليوم مائة مرة)).^۱

واتە: - حذيفە - ي يەمانى (خو لىي پازى بىت) دەلەيت وىم: بە پىغەمبەر (ﷺ)
من زۆر ئەترسم ئەم زمانەم بمخاتە ناو ئاگرەۋە، چونكە من كەسىيكم زۆر بەسەر
منالەكاندا دەقىرپىنم، پىغەمبەرى خوايش (ﷺ) فەرموۋى: ئەي لەگەل - أستغفر الله -
(واتە خوايە لىم خۆش بە) دا چۆنى؟ چونكە من لە پۇژىكدا سەدجار - أستغفر الله -
دەكەم.

يوسف پىغەمبەر (عليه السلام) بزانه چۆن لە كۆپى زىكر گەيشتوۋە:

* عن قيس بن عباد: ان يوسف عليه السلام - قال: يارباه اذا مررت بقوم
يذكرونك فأردت ان اجاوزهم فاكسر رجلي الذي تليهم حتى اجلس فأذكر معهم.^۲
واتە: (يوسف پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) پوۋى دەكرده پەرەردگار و
دەيفەرموو: ئەي پەرەردگارم ئەگەر دام بە لاي كۆمەلئ كەسدا زكىر و يادى تۆيان
دەكرد و لام نەدايە لايان و ويستم بپۆم ئەو قاچەم بشكىنە كە نزيكە لىيان تا نەتوانم
بپۆم و لەگەلئاندا دانىشم و زىكرى تۆبكەم).

ھەر لەبەر گەۋرەيى و مەزنى زىكر كردن بوو كە صالحان ھەموو ئامۇژگارىيەكانيان
بۆ خەلكانى لاواز ئەۋە بوو كە بەردەوام خوايان لەبىر بىت و زىكر و يادى بكەن لە
ھەموو جىگايەكدا.

عن ابي مسلم الخولاني قال: ((إن رجلاً أتاه: قال له: اوصني يا أبا مسلم، قال اذكر
الله تحت كل شجر وحجر، فقال: زدني، فقال اذكر الله حتى يحسبك الناس من ذكر الله
مجنون)).^۳

۱ الجامع لشعب الايمان (۳۵۹/۲).

۲ الزهد لأحمد بن حنبل، لا ۹۵.

۳ اسنادہ حسن، الجامع لشعب الايمان (۳۹۲/۲).

واتە: پياويك ھاتە خزمەت (ابى مسلم الخولانى) پىيى وت: ئەي باوكى موسلم ئامۆزگارىيەكم بگە، فەرمووى: لە ژيەر ھەموو درەختيک و ھەموو بەردیكدا زکرى خوا بگە، كابرا وتى: ئامۆزگارى زياترم بگە، فەرمووى: ئەو ھەندە لە زکرى خوادا پۆبچۆ تا ھەندى خەلکى وابزانن شىت بويى.

ھەر زکەرە دلە قاسى و پەقەکان نەرم دەکاتەوھ و نوورى باوھ پى تیدا دروست دەبيتەوھ و پاش ئەوھ ھەز دەکەيت کردەوھى چاک بگەيت و لە کارى خيەر خۆشت نادزیتەوھ، سەيرى ئەم وتووێژەى نيوان ھەسەنى بەسرى و پياويکدا پوویداوھ بگە:

* عن المعلی بن زياد: ((ان رجلاً قال للحسن: يا أبا سعيد اشکو اليك قساوة قلبي، قال له: أدبه بالذكر)).^١

واتە: پياويك ھات بۆ لای ھەسەنى بەسرى (پەحمەتى خواى لى بيت) و پىيى وت: ئامۆزگارىم بگە، چونکە ئاھ و سکاڵاى دلپەقيم بۆ لای تۆ ھيئاوھ، شىخ ھەسەنىش پىيى فەرمو: بە (زکەر) کردن نەرمى بگە و بىخوسيتنە.

ماوھىەك کردبووم بە عادەت كە لە سلیمانىيەوھ بەرھو بەغداد دەگەرامەوھ لە ناو پاسەكەوھ ەموودەكانم دەبينى بە قەراغى جادەكەدا زۆر بە خيىرايى تیدەپەپين، منيش بىرم کردەوھ كە لەگەڵ ھەموو ەموودىكدا (لا اله الا الله) يەك بگەم و بەو كارەيش زۆر دلخۆش بووم چونكە بەسم بوو لە قيامەتدا يەك يەك ئەو ەموودانە شاھيتيم بۆ بەدەن كە بە ژمارەى ئەوان زکرى خوام کردوھ.

بەلام شەيتان ختورەيەكى ترسناكى ھيئا بە خەيالەدا و خەريك بوو لە و تۆزە زکەرەيشم بخت، بە شىوھىەكى فيلبازانە پىيى وتم: تۆ ناتوانى وەك سەلەفى صالحى ئەم ئومەتە زکرى زۆر بگەيت و لە يادى خوادا پۆبچيت، و بەم زکەرە كەمەشتەوھ دەچيتە پىزى دووپووەكان — المنافقون — بۆيە ھەر نەيكەيت باشە و لە باتيدا پۆژنامەيەك بگەرە بە دەستەوھ و تا بەغداد تەواوى بگە !!

پاش ماوھىەك بۆم دەرکەوت كە ئەمە داويكى ترسناكى شەيتانە بۆ منى ھەژارى ناوھتەوھ، بۆيە وتم شەيتان بەر نەفرەتى خوا بگەويت، کردنى کردەوھى چاکە لە

نە كىردنى زۆر باشتىرە و ئەو ئايەتەيش ﴿وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾، واتە: لە ناو خەلكىدا ذكر دەكەن بە لام لە پەنھانىدا نايكەن.

* قال عبدالرحمن بن يزيد بن جابر، قلت لعمر بن هانيء: ((ارى لسانك لايفتر من ذكر الله، فكم تسبح في كل يوم؟ قال: مائة الف إلا ان تخطيء الاصاب)).^۱

واتە: عبدالرحمن ى كۆپى يزىدى كۆپى جابر دەئىت: بە عومەيرى كۆپى ھانىئم وت: دەبينم زمانت لە (ذكرى) خوا ماندوو نابىت، ئايا لە پۆژىكدا چەندجار (سبحان الله) دەكەيت؟ ئەوئيش لە ۋەلامدا وتى: (۱۰۰) ھەزار جار دەيكەم ئەگەر پەنجەكانم ھەلەيان نەكردبىت.

* (ذكر) كىردنى پەرۋەردگار بەلگەيەكى گەرەيە لەسەر خۆشويستنى پەرۋەردگار چونكە مەۋف ئەگەر پقى لە كەسك بىت نە خۆى باسى خىرى دەكات نە پېشى خۆشە ھىچ كەسك باسى ئەو بكەن بە چاكە.. بۆيە يادىنەكردنى پەرۋەردگار بەلگەيەكى گەرەيە لەسەر ئەۋەى كە دلەكە خۆشەويستى پەرۋەردگارى تىدا نىيە و دللى بە خۆى خۆى ناكىتتەۋە، با گۆى بگىرەن بۆ ئەو وتەيەى (حسان)ى كۆپى (عطية) (پەحمەتى خۆى لى بىت) كە ئەوزاعى دەيگىتتەۋە دەئىت:

* ((ما عادى عبد ربه بشيء اشد عليه من أن يكره ذكره او من يذكره))^۲ واتە: ھىچ كەسك دوزمنايەتى پەرۋەردگارى نەكردوۋە بە شتىك كە خوا زۆرى پى ناخۆش بىت بە ئەندازەى ئەۋەى كە كەسك ناوبردنى خۆى پى ناخۆش بىت يان پى ناخۆشيش بىت لە لايدا باسى پەرۋەردگارى بكىت.

كۆتايى (ذكر) و يادى پەرۋەردگار بە وتەيەكى زاناي خواناس – أبا سليمان الدارانى – كۆتايى پى دەھىنم كە جىگاي دل خۆشە بۆ باۋەردارە – ذكر كەر و شەۋنۆزگەرەن – و بە ئاگا ھىنانەۋەشە بۆ غافل و بى ئاگايان.

ابو سليمان الدارانى دەئىت: لە سوجدەدا بووم ئاگام لە خۆم نەما و خەوم لىكەوت، دەبينم لە خەونمدا يەككە لە خۆريەكان ھاتو – و نووكە شەقىكى تىيەلدام ووتى پىم:

۱ الجامع لشعب الايمان (۴۰۲/۲).

۲ اسنادہ رجالہ ثقات.

خۆشەويستەكەم خەو دەچىتە چاۋەكانت لە كاتىكدا پادشاى ھەموو جىھان بە
خەبەرەو بۆ شەونۆيژگەرەن دەپوانىت؟ دەي كويىرايى دايت چاويك خەوتنى پى
خۆشتر بىت لە پارانەو دەي پەرەردگار.

دەي ھەستە، بىكارى نزيك بۆتەو، و خۆشەويستان بە لىقاي يەكتر شادبوون، دەي
ئەم پاكشانەت يانى چى؟

خۆشەويستەكەم، بينايى چاوم، ئايا خەو دەچىتە چاۋەكانت؟ لە كاتىكدا من لە ناو
كەزاۋەدا بۆ تۆ گۆش كراوم لە فلان كات و فلان كاتەو؟. دەلى: بە خىرايى بە خەبەر
ھاتم و ئارەقى شەرمەزارى لە ناو چاوم دەھاتە خوارەو بە ھۆي ئەو ھەموو
سەرزەنشەيەو بۆم، بەلام چىژ و شيرىنى وتەكانى لە دل و گويمدا دەزىنگىتەو.^۱

دووهم

گریان و فرمیښک رشتن له ترسی خوای عز وجل

خوای میهره بان له زوری له نایه ته کانی قورنانی که ریمدا ناماژه بو نه وه دهکات که گریان و فرمیښک پښتنی موسلمان به لگه ی پاستگویی ته له نیمانته که یدا، خوای په روه ردگار شانازیان پیوه دهکات..

پوه دهکاته سهنګه ری بیباوه پان و پیان ده لیت: گرنګ نییه له لام باوه پ دینن یان نا، چونکه کومه لای باوه پداری خاوه ن عه قل و زانست له پیش نه وانه وه باوه پریان هیناوه، نه که هر باوه پړکی پوکه ش و ساده! به لکو به جوړی باوه پریان هیناوه که کاتیک نایه ته کانی قورن ده خوینریته وه به سه ریاندا خیرا به سر پوودا ده که ون و سوژده ده بن و ده لیتن: پاک و بیګه ردی بو په روه ردگارمان و وته و په یمانته کانی خوا بیګومان دینه دی، و دووباره به پوودا ده که ون و به دهم گریان و فرمیښک پښتنه وه په یتا په یتا خشوع و ملکه چیبیان زیاد دهکات..

وهک ده فیه رموویت: ﴿قُلْ ءَامِنُوا بِهٖۤ اَوْ لَا تُؤْمِنُوْا اِنَّ الَّذِیْنَ اٰتَوْا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهٖۤ اِذَا یُسْلٰی عَلَیْهِمْ یُخْرَوْنَ لِلْاَذْقَانِ سَجْدًا ۝۱۰۷﴾ وَیَقُوْلُوْنَ سُبْحٰنَ رَبِّنَا اِنْ کَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُوْلًا ﴿۱۰۸﴾ وَیُخْرَوْنَ لِلْاَذْقَانِ یَبْكُوْنَ وَیَزِیْدُهُمْ خُشُوْعًا ﴿۱۰۹﴾ ۱.

* برای خوښه ویستم باوه پداری پاسته قینه دلی زور ناسکه، گریانی حازره، نه گهر باسی خوای گه وره یان له پالدا بکریت دلیان ده ترسیت و دلیان ده له رزیت، وهک له سوره تی (الانفال) دا و له نایه تی (۲) دا ده فیه رموویت: ﴿اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ الَّذِیْنَ اِذَا ذُکِّرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوْبُهُمْ﴾.

* زۆر ترسناکه بۆ دل، بۆ مېشك، بۆ چاۋ، كه قورئانى بەسەردا بخوینریتەوہ و لە ھەمان كاتدا دلى پر نہ بېت لە گریان و ھەيلىش بۆ كەسك وەك گریانى نایەت پېش بەكەنیت و گالته بكات !!

وەك خواى پەرەردگار لە سورەتى (النجم) ئایەتى (۶۰) دا دەفەرموویت:

﴿وَتَضَحَّكُونَ وَلَا تَبْكُونَ﴾

* بۆى موسلمانم ئایا ئەزانى پېغەمبەرى خۆشەويستمان (ﷺ) بەھەشت و دۆزەخى بە چاۋى خۆى دیوہ لە ئیسرا و ميعراجدا بۆیە زۆر بە كەمى پیکەنیوہ و ھەمیشە خەفەتبار بوو، بۆیە ھاوہ لە بەرپزەكانى ھەر بە و شتوہیە گۆش كەردبوو جارێكىيان وتاریكى كاریگەرى پېشكەش بە ھاوہلان كەرد كه ئەنەس (پەزای خواى لى بېت) دەلێت: تا ئەو ساتە وەختە گویم لە وتارى وانەبوو، كه فەرمووی: ئەگەر ئەوہى من دەیزانم (لە ناپەحەتیهكانى ناو گوپ و پۆژى حەشر و پردى سیرات و ئاگرى دۆزەخ) ئیوہ بتانزانایە زۆر بە كەمى پیکەنینتان دەھات و زۆربەى كاتەكانتان دەگریان، و ھاوہلانیش بە جۆرى كاریگەرى لى كەردن كە سەریان داخستبوو لە ژێرەوہ پرمەى گریانیان دەھات، وەك بەم شتوہیە ئەنەس بۆمان دەگپیتەوہ:

* عن انس (رضي الله عنه) قال: خطب رسول الله (ﷺ) خطبة ما سمعت مثلها قط فقال: لو تعلمون ما اعلم لضحكتم قليلا ولبكيتم كثيرا)) قال: فغطى اصحاب رسول الله (ﷺ) وجوههم ولهم خنين)^۱.

* با پیکەوہ بەیانیهكى زوو لەگەڵ (ابو عمر)دا كه مەولای ئەسمای كچى ئەبى بەكر بوو، خۆمان بەكەین بە مالى عومەرى كوپى عبدالعزیزدا و بزانیان وەك سەرۆك و بەرپرسەكانى لای خۆمان یان وەك خۆمان لە ناو جیگەى گەرم و نەرمدا و لە پرخەى خەودایە یان صالحان ئاسا بەرەو پووی قیبلە بە چۆكدا كەوتووہ و بە چاۋى پەر لە فرمیسك و بە گریانەوہ قورئانى لە باوہشدايە و بە ئاوازیكى خەمناك و كاریگەر دەورى ئایەتەكانى قورئان دەكاتەوہ.

* قال (ابو عمر) مولى (اسماء بنت ابي بكر) رضي الله عنها وعن ابوها فأتيته في مجلسه الذي يصلى فيه الفجر والمصحف في حجره، ودموعه تيسل على لحيته^١.

يەككى له پەوشت و ئاكارى بەرزى صالحان ئەو يەكە، كاتىك كەسىكى دلسۆز ئامۆزگاريان بکات و خواي گەورە و لىپرسينەوہى ترسناكى قيامەتيان وەبىر بىنيتەوہ دەست دەکەن بە گريان و ئامۆزگاريەکان کاريان تیدەکات.

دەي با پىکەوہ گوئى بۆ عومەرى کوپى عبدالعزیز بگريں (پەحمەتى خواي لى بىت) کە چۆن ئامۆزگارى سلیمانى کوپى عبدالملك دەکات کاتىك لەگەل سلیماندا لەسەر کىوى عەرەفە وەستابوون و خەلکىكى زۆريش بە دەورياندا وەستابوون و سلیمان سەرسام بوو لە زۆرى عەشامەکە، و لەو کاتەدا عمر پووى تىکرد و پىي وت: ئەمانە زۆردەستەي تۆن و سبەينى لە قيامەتدا بەرامبەرت دەوہستن و شکانت لى دەکەن لە لای خواي عز وجل، و سلیمانیش چاوەکانى پرپوون لە ئاوو دەستى کرد بە گريان.

* (ابن كثير) له (البداية والنهاية) دا دەلييت: لما وقف سليمان وعمر بعرفة جعل سليمان يعجب من كثرة الناس، فقال له عمر: هؤلاء رعيك اليوم وهم خصماءك يوم القيامة، فبكى سليمان وقال: بالله أستعين^٢.

ئەي براى صالحم، ئەزانى موسلمانانى پيش ئيمە چەندە فرميسكيان خوش دەويست و چەنديان خەزکردووه چاوى خويان ببيين گولئى خواردووه و سوور هەلگەراوه و هۆن هۆن ئاوى پيدا ديتە خوارەوہ.

برايەك دەگيريتەوہ و دەلييت: كە زيانى پيغەمبەرى خوا و هاوہلە بەپريزەكانى و سەلەفى صالحم دەخويندەوہ.. بيزم لە موسلمانەتى و بەندايەتى خۆم دەهاتەوہ.. شەوانە پيرم لە ناگرى دۆزەخ و سزا ناپەختەكانى دەكردەوہ.. پيرم لە گەورەيى خواي پەروەردگار دەكردەوہ بەلام هەرچيم دەكرد.. دلە پەقەكەم كە وەك بەردى لىهاتبوو.. نەرم نەدەبوو.. قەترەيەك فرميسك چيە؟! بە چاوما نەدەهاتە خوارەوہ.. زۆر دەترسام دووپوو بىم و باوہپ لە ناو دلمدا جيگەي خوى نەكردبیتەوہ.. زۆر خەمبار

١ سيرة عمر بن عبدالعزيز لابن الجوزي لا ٤٢.

٢ البداية والنهاية (٦٨٥/١٢).

بووبووم لە خۆم دەپرسی ئەگەر قىامت و ناھەموارىيەكانى لە دڵدا بچەسپانايە دەي
 بۆچى قەترەيەك ئاو لە چاوم نايەت؟. بۆ بۆ ئەو پۆژەي خۆم گريان نايەت؟! .
 بەلام خۆي من و تۆ كردى و شەويكيان قورئانم لە باوەشدا بوو دەورم دەكردەو و
 ھەموو مالەو لە شيريني خەودا بوون.. بىرم لە گەورەيى خوا و وتە پېرۆزەكانى
 دەكردەو، لەو كاتەدا شتيكى زۆر گرنگ پوویدا كە ئەوەندەي ھەموو دنيا دلمى خۆش
 كرد... ئەويش ئەو بوو كە چەند تەكەيەك ئاو لە چاوەكانم ھاتنە خواو و منيش لە
 خۆشياندا تەكەكانم دەگرەو و تىر تىر ماچم دەكردن تا لە نىوان پەنجەكانم و دەمەدا
 ون دەبوون و نەدەمان.^١

صالحانى ئەم ئومەتە گەورەيەي ئىسلام ئاوابوون و ئاوا گريان و فرميسك پرشتيان
 بە لاو گرنگ بوو و خۆشيان ويستوو ناھەقيشيان نيبە، چونكە فرميسك ئەو پەرى
 ماناي راستكردن و دلسۆزيە بۆيە پياوچاكيكى وەك (كەعب) دەلييت: قورسايى خۆم
 ئالتونم ھەبيت و ھەمووى بكەم بە خىر ئەوەندەي ئەو دلم پيى خۆش نيبە كە لە
 ترسى خۆي عز وجل گريان بيت. وەك دەليين: قال كعب: ((لأن أبكى من خشية الله
 أحب اليّ من أن أتصدق بوزني ذهباً)).^٢

گريان شتيكى بیدە نيبە و پياوچاكانى ئىسلام لە عيلمى تصوفى ھىندى و
 فارسىو ھەريان گرتييت بەلكو ھاو لەنى پيغەمبەرە نازدارەكەمان (ﷺ) بە
 بچوكترين نامۆزگارى گريانيان ھاتوو و تا دەگيپنەو ھەليفە پاشيدى دووھ
 عومەرى كۆرى خطاب (خۆي لى پازى بيت) ئەوەندە گريابوو لە ترسى خۆي گەورە
 دوو خەتى پەشى لەسەر پوومەتى دروست بووبوون وەك ئاسەوارى جۆگەي فرميسك!
 يا سبحان الله! ئيمەش خۆمان بە شويئەكەوتەي قورئان دەزانين بەلام وا ديارە ئيمە و
 ھاو لەن ئەرز و ئاسمان نىوانمانە وەك شاعيرى گەورەي كورد مەھوى دەلييت:

بە ناو ئيمەش پيجالين و پيجالى ھم پيجالن ھەم
 بە ھەجرى ناو دەبەن سەد ھەيغە ئەگەر صادق ئەگەر كاذب

١ ئەو برايەي ئەمەي بۆ باس كردم ھەزى نەكرد ناوى بەرم.

٢ جامع العلوم والحكم ل ٢٢٦.

* عن عبدالله بن عيسى قال: ((كان في وجه عمر بن الخطاب خطان اسودان من البكاء)).^۱

يان ئەبو موساي ئەشعەرى (خوای لى پازى بىت) ئامۇزگاريمان دەكات و داوامان لى دەكات كە بگرين بۇ خۇمان، و ئەگەر گریانیشمان نەيەت با بە زۆر خۇمان بگرينين، و پاشان باسى ئەوۋەمان بۇ دەكات ئەگەر لە دنيادا نەگرين و فرمىسك نەپىژين ئەوا لە ناو ئاگرى دۆزەخدا خەلكەكە ئەوۋەندە دەگرين تا ئاۋ لە چاويان دەپرېت و وشك دەبىت و پاشان لە باتى فرمىسك خوین لە چاويان دىتە دەرەۋە بە جۆرى جۆگە دوست دەكات ئەگەر كەشتى تى بخەيت بە ئاسانى ھاتوچۆى تىدەكات.

عن قسامة بن زهير قال: خطبنا أبو موسى الاشعري فقال: أيها الناس أبكو فإن لم تبكوا فتبأكوا، فإن اهل النار يبيكون الدموع حتى تنقطع ثم يبيكون الدماء حتى لو ارسلت فيها السفن لجرت.^۲

خوينەرى خۆشەويستەم ئايا بىستوتە مالىك بە گەرە و بچووكيانەۋە لە ترسى خوا پىكەۋە بگرين؟ كە من نام ناۋە (مالىك لە گريان)، ئەويش مالى خەليفەى دادپەرۋەرى راشيد عومەرى كوپى عبدالعزيز، ئەمە چۆن بوۋە؟ ئەبى مودود دەگىرپتەۋە و دەلىت: پۇژىكيان عومەرى كوپى عبدالعزيز قورئانى دەخويند گەيشتە ئەم ئايەتەي كە دەفەرموۋىت: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا﴾ (يونس: ۶۱).

زۆر بە كول دەستى كرد بە گريان بە جۆرى ھەموو مالەكە گويان لى بوۋ، (فاطمە) خىزانى ھات لە پاليدا دانيشت و ۋەك ئەو دەستى كرد بە گريان و ھەموو كچو كوپەكان كە لەۋى بوۋن دەستيان كرد بە گريان و لەۋ كاتەدا عبدالملك ي كوپى ھات بە ژوردا و پوۋى كرده باوكى و لى پەرسى: باوكە گيان ئەۋە بۆچى دەگرىت؟ و عومەريش وتى: خىرە كوپى خۇم، باوكت ئاۋاتە خواز بوۋ نە دنيای بىناسيايەى و نە

دنياش ئەوى بناسيايه، دەى وه للآهى كوپى خۆم ئەترسم له ناو بچم، و وه للآهى كوپى شيرينم زۆر دەترسم بخريمە نيو ناگرى دۆزەخەوہ! ..

يەك ئايەت خانەوادەيەك بکاتە گريان دەى قوپ بەسەر ئيمەى بە ناو شوينکەوتەى ئەو بەرنامە پاست و دروست و بى له کەيەين، کەچى له وانهيه له باتى جاريك چەند جار هەموو قورئانمان خەتم کردوو بەلام تەنها جاريك ئايەتيك نەيوەستاندوين و چەند قەترە فرميسكى له چاومان پيئينە دەرەو و هەناسەيەكى قول هەلبکيشين.

* عن أبي مودود قال: بلغني أن عمر بن عبدالعزيز قرأ ذات يوم ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا﴾، فبكى بكاء شديداً حتى سمعه أهل الدار، فجاءت فاطمة، زوجته، فجعلت تبكى لبكائه وبكى أهل الدار لبكائهما، فجاء عبدالملك فدخل عليهم وهم على تلك الحال يبكون فقال: يا أباي ما يبكيك؟ قال: خير يا بني، ودّ أبوك أنه لم يعرف الدنيا ولم تعرفه، والله يا بني لقد خشيت أن اهلك، والله يا بني لقد خشيت أن أكون من أهل النار).^١

ئەى خوشكى موسلمانم... ئەى هاویروپاوەرم... ئەى عائيشە و (فاطمە) و سميە و نوسەيبەى ئەم سەردەمە... ئيوە بەعاطيفى و سۆزدار ناسراون... ئيوە لەبەر خوا و لە ترسى دوا پۆژى ناديار و ترسناک بگريـن... بەچاوى خۆمان فرميسکەکانتان ببينين... ئەوەش نيشانەى باوەرە.. نيشانەى تەقوايە.. نيشانەى عاقيبەت خيـريتانه.. سەيرى ئەم نمونەيە بکە و سەيرىکى خويشت بکە دلنـيام (إنشاء الله) دەگوـيـيت و گريانت بە ئاسانى بۆ ديت.

* عن ثابت البناني قال: إن امرأة يقال لها - بركة الصريمية - كانت تكثر البكاء حتى فسدت بصرها، فيقول لها، إتقى الله، أما تخافين على بصرك أن يذهب؟ قالت: دعوني فإن أكن مع أهل النار فأبعدني الله وأبعد بصري، وإن أكن مع أهل الجنة، فسيبدلني الله عينين خيراً من عيني.^٢

١ عمر بن عبدالعزيز، د. علي محمد الصلابي لا ١٧.

٢ صفة الصفوة (٢/٣٠).

ۋاتە: سابتى بەنانى دەگىپتەۋە دەلىت: ئافرەتلىك ھەبوۋ ناۋى (بوردەي سەرىمىيە) بوۋ زۆر دەگىيا لە ترسى خۋاى - عزوجل - تا واى لى ھاتبوۋ چاۋەكانى تىك چۈۋوبون... پىيان وت: لە خوا بترسە.. ئەي ناترسى بە تەۋاۋەتى چاۋەكانت لە دەست بەدەيت و كۆيۈر بېيت؟

لە ۋەلامياندا وتى: وازم لى بەيىن، چونكە ئەگەر ئەھلى دۆزەخ بىم - پەنا بە خوا - ئەۋە خۆيىشم و چاۋەكانىشم لە ناۋ دەچن، خۆ ئەگەر ئەھلى بەھەشت بىم ئەۋە خۋاى گەرە لەۋى دوۋ چاۋى باشتىم پى دەبەخشىت لەمانەي خۆم جوانتر و باشتىر.

خەلىكى لە ناۋ گەرمەي قەسەي خۆش و شۆخى كردنى خۇياندا پۈدەچن و ھەندى جار قاقاي پىكەننىيان لە دوۋرەۋە دەبىستىت.. بەلام صالحان (پەحمەتى خۋايان لى بىت) خەيالىيان لە جىيەكى ترە و دالغەيان لە لاي دۋاپۆزە ترسناك و ناھەمۋارەكەي پۆزى قىامەتە.. فەرموون جارىكى تىرىش لە دىمەنى شانتۋ پاستەقىنەكەماندا عومەرى كۆپى عبدالعزىز دەبىنن (پەحمەتى خۋاى لى بىت) كە لە ناۋ ھاۋەلەكانىدا دانىشتۋە بە لاشە لاي ئەۋانە بەلام بە دل و دەروون داۋىەتى لە شەقەي بال بەرەۋ پۆزى قىامەت بەرز بۆتەۋە:

* عن سفیان قال: ((كان عمر بن عبدالعزيز يوماً ساكناً واصحابه يتحدثون، فقالوا: مالك لا تتكلم يا أمير المؤمنين؟ قال: كنت مفكراً في أهل الجنة وكيف يتزاورون فيها، وفي أهل النار كيف يصطرخون فيها، ثم بكى)).

ۋاتە: لە سفیانەۋە دەگىپتەۋە كە دەلىت: پۆزىكىيان عومەرى كۆپى عبدالعزىز زۆر بىدەنگ بوۋ، لە كاتىكدا ھاۋاپىكانى لە ناۋ خۇياندا قەسە و گەفت و گۇيان دەكرد، بۆيە پوويان تىكرد و لىيان پرسى: ئەۋە چىيە ۋا بىدەنگىت ئەي ئەمىرى باۋەپداران؟ عومەر وتى: بىرم دەكردەۋە لە بەھەشتىەكان كە چۆن سەردانى يەكتر دەكەن و بىرىشم لە دۆزەخىيەكان دەكردەۋە كە چۆن ھات و ھاۋار و ۋاۋەيلا دەكەن لە ناۋ ئاگرەكەدا.. عومەر ئەمەي وت و دەستى كرد بە گريان.

لەوانەيە كەسەك بۆلەت: دەي ئەوۋە عومەرى كوپى عبدالعزیزە و كى دەتوانى ۋەك ئەو بېت ئەو كىۋىك خواناسى و دنيا نەوېستى بوۋە، بەلام فەرموون با بچىنە خزمەت مندالتيكى ۱۶-۱۷ سالە، كە چۆن چاۋەكانى پېرېوون لە ئاۋ و گريانى بەند نەكردوۋە لە ترسى خوا و ترسى پۇژى قىامەت و شەۋەكان خەۋى لى نەكەوتوۋ و بە دەم گريانەۋە قورئانى خويندوۋە لە ناۋ شەۋەنوۋىژدا پۇچوۋە... ئەو كوپە گەنجەيش ئەزانن كىيە؟ ئەوۋە (عبدالملك)ى كوپى (عمرى كوپى عبدالعزیز)ە (پەحمەتى خوايش لە خۇيشى و باوكىشى با پىكەۋە شەۋىكى درەنگ خۇمان بكەين بە ژورەكەيدا و بزەنن لەۋى چ باسە؟

عن عاصم بن ابي بكر بن عبدالعزيز بن مروان - وهو ابن أخ عمر بن عبدالعزيز - قال: وفدت الى سليمان بن عبد الملك ومعنا عمر بن عبدالعزيز، فنزلت على ابنه عبد الملك وهو عذب، فكننت معه في بيت، فصلينا العشاء، وأوى كل منا الى فراشه ثم قام عبد الملك الى المصباح فأطفأه، ثم قام يصلي، حتى ذهب بي النوم فاستيقظت فاذا هو في هذه الآية ﴿أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٢٦﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ ﴿٢٧﴾﴾ فبكى ثم يرجع اليها، فاذا فرغ منها فعل مثل ذلك، حتى قلت: سيقتله البكاء، فلما رأيت ذلك قلت: لا اله الا الله، والحمد لله - كالمستيقظ من النوم لاقطع ذلك عليه، فلما سمعني سكنت فلم اسمع له حسا - رحمه الله -^۲.

۱. واتە: (عاصم)ى كوپى (ابو بكر)ى كوپى (عبدالعزیز) كە برازای عومەرى كوپى عبدالعزیز بوۋ دەلەت: لەگەل ۋەفدىكدا ھاتم بۆ لای سلیمانى كوپى عبدالملك و عومەرى كوپى عبدالعزیزیشمان لەگەلدا بوۋ، پاش سەردانەكە من شەۋ لە مالى عومەر ماینەۋە و من و عبدالملك ى كوپى لە ژورەكدا خەۋتین كە ژنى نەھىنا بوۋ، پاش ئەۋەى پىكەۋە نوۋىژى عیشامان كەرد و بەرەۋ جىگای خەۋتن بەپى كەۋتین و (عبدالملك)یش دەستى برد چراكەى كۆژاندەۋە و ژورەكەى تارىك كەرد و دەستى كەرد بە نوۋىژكەردن، تا ئەۋەبوۋ چاۋەكانى من چوونە خەۋ و خەۋم لىكەۋت.

۱ الشّعراء آية (۲۰۵-۲۰۷).

۲ عمر بن عبدالعزيز لا ۱۴۲، دكتور علي محمد الصلابي.

پاش ماۋەيەك بە خەبەر ھاتم دەبېنىم ھەر نوپۇز دەكات و لەم ئايەتە پېرۋزەدايە كە دەفەر موۋىت: ﴿ أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٢٦﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَمْتَعُونَ ﴿٢٧﴾ ﴾، ماناي ئايەتەكەش ئەۋەيە ((ئەي موحەممەد ﷺ)) دەبىنى ئەگەر چەندان سالى تىرىش لە ژياندا ئەو بېباۋە پانە بېيلىنەۋە و پاشان گيانيان بكيڭشىن، دەي ئايا ئەو چەند سالەي پابردوويان چ سووديان پى دەگەيە نيت؟.

(عاصم) دەلەيت: بە دەم گريانەۋە ئەم سى ئايەتەي دەخويند و ھەر كە لى دەبوۋيەۋە خيرا دووبارە و سى بارەي دەكردەۋە تا وام لىھات و تم بە خۆم: بە خوا خۆي دەكوژيت ئەۋەندە دەگرى، بۆيە كە ئەۋەم بىنى ۋەك ئەۋەي بزانيت بە خەبەر م و ئەو گريان و زاريەي پى بېرم و تم: ((لا اله الا الله والحمد لله)) و كاتيك گويى لە دەنگم بوو بېدەنگ بوو، فزەي لە خۆي بېرى (پەحمەتى خۋاي لى بى).

ئەۋەش مېردمنداڭكى گەنج و موراميقە و ئەۋە ئاستى خواناسى و بەندايەتەي، دەي ئيتەر ئىمە چۆن قسەمان وتارمان نووسينمان كاريگەرى لەسەر كەس ھەيە كە شەۋانە دوو بەتاني پلنگ لە خۆمان دەپېچىن و دەچىنە ناو قوۋلايى خەۋەۋە و بېئاگايىن و بېئاگايىن لەۋەي كە خواردنى پۆج و پتەۋكەرى باۋەر لە ناو تاريكايى شەۋەكاندا بە دەست دەھيترىت و ھەموو دلوپىك فرمىسك گەرۋە وشكەكان و دلە پەقەكان نەرم و سازش دەكاتەۋە.

دەبا ساتىكىش بچىنە خزمەت يەككى تر لە صالحانى ئەم ئومەتە گەرۋەيە كە زاناي مەزنى تابەين - سەعیدی كوپى جوبەيرە - پەحمەتى خۋاي لى بېت - تا بۆمان دەربكەۋىت شوپىنكە وتوانى ئەم بەرنامە ناۋازەيەي پەرۋەردگار ھەمىشە گريانيان ئامادەيە و تەنانتەك لە كاتى ئامۇزگارى كردن يان بىننى يان بىستنى شتىكى ترسناك بەلكو لە كاتى بىستنى مۇسقىا و شمشالدا! كە ئەمپۇ مۇسقىا بۆ خوشى و سەير و سەفا و گورانيەكان لى دەدرىت و كەس بېرى لە لاي ئەۋە نىيە كە گويى لە مۇسقىا بوو دەست بكات بە گريان و شىن و زارى و فرمىسك پشتن، بەلكو ئەمپۇ شەيتان لە ناو دلەكاندا چوارمشقى داۋە ناھيلى كەمى بۆ خوا نەرم بېن و چاۋەكانىش چەند دلوپە فرمىسكيان لەبەر خوا لى بېتە خوارەۋە، دەي براى خۆشەويستىم با من و

تو كه مى خۆمان پراوه شينين و هر هيچنه بيت و هزاع له شەيتان تىك بدهين و نه هيلين به مورپتاحى له ناو دلماندا نيشته جى بيت، فهرموو له گەل ئه م نمونه يه دا:

* قال حجاج بن يوسف الثقفي - والي العراق - للعالم الصالح - سعيد بن جبیر - رحمه الله - عندما قدموه امامه: هل رأيت شيئاً من اللهو؟ قال: لا أعلم، فدعا الحجاج بالعود والناي فلما ضرب بالعود والناي، بكى سعيد، قال الحجاج: ما يبكيك؟ قال: هو الحزن، ذكرتني أمراً عظيماً، اما هذه النفخة فذكرتني يوم النفخ في الصور)).^۱

واته: زانای پیاوچاک - سه عیدی کوپی جوبه پریان هینایه بهر دهستی هه جاجی کوپی یوسف الثقفی که ئەو کاته والی عێراق بوو - کاتێک بینی لێی پرسى: تا ئیستا خۆشى و پاباردنت بینویه؟ سه عید فهرمووی: وانا زانم.

حجاج وتی: دەى کورپنه کوا تپپی موسیقا دەى عود و نهى لى بدهن بیکه ن به پۆژى خۆتان - و هر که موسیقا لیدرا سه عید دهستی کرد به گریان، هه جاجیش به سه رسامیه وه لێی پرسى: خیره وا ده گریهت؟ سه عید فهرمووی: خه فتم پى خوارد چونکه شتیکی زۆر گه ورده ی بیر خستمه وه، و ئەم نایه ی که لوله ک ژه نه که فوی پێدا کرد، پۆژى نه فخی صوری یاد خستمه وه.

تێمه ده مانه ویت به باسکردنی ژيانى صالحان دله كانمان نه رم كه ينه وه و چاوه كانمان ناسك كه ينه وه و فرميسكيان لى بينينه خواره وه، به لام نهى خودى صالحان كى مامۆستايان بووه له قوتابخانه ی گریاندا؟

پێغه مبهرى خوا نمونه ی پاسته قينه یان بووه و مامۆستای گریان بووه و خۆی گریاوه بۆیه توانیویه تی خه لکیش بکاته گریان بۆیه نه وه کانی دواى خۆی به ره دواى به ره درێژه یان ده دا به کاروانی گریان، ده ی ئایا خوێنه رى خۆشه ويست ده زانیت که پێشه وا سه رمه شقه که ت له کاتى نوێژکردندا - نه وه نده گریاوه که له سنگیه وه ده نگێک ده هات وه ک ته په ته پى ئاش.

* اخرج ابو داود عن مطرف عن ابيه - رضي الله عنه - قال: رأيت رسول الله (ﷺ) يصلي في صدره ازيز كازيز الرحي من البكاء.^١

واته: موتریف له باوکیه وه ده گپړتته وه که وتوویه تی: پیغه مبه ری خوام (ﷺ) به چاوی خوم دیووه که نویژی ده کرد و له و کاته دا دهنگی ناله و گریان له سنگیه وه دهرده خو و هک چو ن ناش دهنگی لی دهرده چیت.

ئەي ئايا دەزانىت: فرمىسك پشتن و گريان له ترسى خوا له ئاگرى دۆزەخ دەتپارىزت؟ دەي كه واتە ئەم چەند دىپرهى دەربارەي گريان و فرمىسك پشتنى صالحان بۆم نوسيويت له و بابەوه بۆم باس نەكردوويت كه من كه سىيكي پوحى و صوفى و ئەهلى طريقەت بىم بۆيه خۆم لەم باسە سۆفى گەريانە دەدەم، لەگەڵ ئەوپەرى خۆشەويستى و پىزىم بۆ سوفى راستەقىنە و ئەهلى تەريقەتە راست و دروستەكەي پىڤەمبەر (ﷺ)، بەلكو پىڤەمبەر (ﷺ) ھانمان دەدات كه بگرين لەبەر خوا چونكه له ئاگرى دۆزەخ دەمانپارىزىت. دەي گوى بگرە بۆ پىڤەمبەرە نازدارەكەت كه دەربارەي گريان چى دەفەرموويت:

* قال رسول الله ﷺ عيناں لاتمسهما النار، عين بكت من خشية الله وعين باتت تحرس في سبيل الله)).^٢

واته: پیغمبري خوا (ﷺ) فرمویه تی: دوو چاو هه رگیز ناگری دۆزه خیان به رناکه ویت، یه که میان: چاوێک له ترسی خوا گریابییت و فرمی سکی پشتبیت و دووهمیان: چاوێک تا به یانی پاسه وانی و ئیشکگری گرتبیت له پێگه ی خوا و له جهاددا.

قورئان خویندن به گریانه وه کاریکی سوخته ته وه موو خلیفه پاشیده کان له نویژدا گریان له قورئان خویندندا گریان و کاریشیان کردۆته سهر دهروونی نویژگه ره کان، نه وه عومهری کوپی خطابه (خوای لی پازی بیّت) و (عبداللهی کوپی (شداد) ده گێڕتته وه و ده لیت: من له پیزی دواي دواوه بووم و له نویژی به یانیدا بوو

۱ صحیح ابو داود (۹/۴).

۲ رواہ البخاری ومسلم.

دەنگى گريان دەگەشتە لاي ئىمە كاتىك سورپەتى يوسفى دەخوئىند تا گەيشتە ئايەتى:

﴿إِنَّمَا أَشْكُوا بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ﴾^۱.

* أخرج عبدالرزاق وسعيد بن منصور وابن سعد وابن أبي شيبة والبيهقي عن عبدالله بن شداد، قال: سمعت نشيج عمر بن الخطاب وأنا في آخر الصفوف في صلاة الصبح وهو يقرأ سورة يوسف حتى بلغ ﴿إِنَّمَا أَشْكُوا بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ﴾^۲.

ئىمە وتارەكانمان وشك و بى گيانن و بە دلۆپەكانى فرمىسك گريان و ئاومان نەداون و تەپ و پاراومان نەكردونەتەوۋە بۆيە كارىگەريان نىيە لەسەر دلەكان و لە مېشك و دلى بيسەراندانە قىش نابىت چونكە ھەر كەسك خۆي گريانى نەيەت ھەرگىز ناتوانىت خەلك بكاتە گريان، بەلام زانايانى ناو ھاوۋەلان و تابەين و دواي ئەوانىش تا وتارىكيان داوۋە پىشى خۆيانيان خوساندوۋە ئەوۋەندە گريان بەلام داخەكەم ئەمۇ گريان بۆتە عەيىبە و خەطىب ئەو كەسەيە پستە پىك بخات و بقرىنىت و درىزى بكاتەوۋە بەلام نازانىت كە وتارەكەي وشك و بى گيان و بى كارىگەرە..

عن أبي هارون قال: كان يحدثنا ولحيته رش بالدموع (أي ابن مسعود الهذلي).^۳

واتە: ئەبى ھارون دەلىت: (ابن مەسعودى ھوزەلى) قسەي بۆ دەكردين و وتارى بۆ د.اين، لەو كاتەدا پىشى تەپ دەبوون بە فرمىسكى چاۋەكانى).

خوشك و براى موسلمانم.. نازانم بۆچى ئىمە غەمبار و دلتنەنگى پۆزى قىامەت تابىن و لەو ئاكامە ترسناكە بى خەمىن!! ئەگەر باۋەپمان پىيەتى با بەھىزى كەين بە فرمىسك و خواناسى.. ئەگەر پەنا بە خوا گومانمان لەو پۆزە ترسناكە ھەيە.. دەي با باۋەپ بىننىنەوۋە.. و بە پەنجەپۆيى نەمرىن....

ئەمە – ئەمىرى باۋەپدارانە – موعاۋىيەي كوپى ئەبو سوفيان – خواي لى پازى بىت نۆردەكات لە (ضرار) كە ھاوپۆتى ئەمىرى باۋەپدارانە على كوپى ئەبو طالب بوو – خواي لى پازى بىت – كە ھەسفىكى وردى على كوپى طالېبى بۆ بكات، بەلام (ضرار)

۱ سورة يوسف آية (۸۶).

۲ حياة الصحابة (۴/۴۴۷).

۳ صفة الصفة (۲/۶۵).

دەترسیت و دەلئیت: بمبەخشە لەو کارە، بەلام موعاویە ھەر سوور دەبیت لەسەر داواکاریەكەى، (ضرارى كوپى) (ضمرة) یش دەلئیت: خوا شاھیدە لە ھەندى ھەلۆیستدا بە چاوى خۆم دیومە لە شەویكى تاريك و دەيجوردا كە تەنھا ئەستیرەيەكت بە ئاسمانەو ھە دەدى، لەناو میحرابى مزگەوتەكەدا دانیشتبوو، بە ھەر دوو دەست پىشى خۆی گرتبوو ھەك نەخۆش بەملا و لادا شانەكانى دەھاتن و دەچوون، و ھەك خەفەتبارىك بە كول دەگريا و دەھاتە بەرگویم كە دەيووت:

((ئەى دنیا، ئەى دنیا... بۆ وام لى دەكەیت، خۆشت دەویم یان دەتەویت پەنم پێدا دەیت؟! .. (نە یخۆیت تالە) بۆ خەلكى تر بخەلەتینە من سى بە سىكەم خستۆتە مشنت، و جارىكى تر ناتەیتنەو، تەمەنت كورتە و ژيانەت بۆگەنە و ترسناكیت گەورەيە، ئای لە تیشووى خالى و سەفەرى دوور و درىژ و پىگای پى مەترسى پۆژى قیامەت.

* عن أبي صالح قال: قال معاوية بن أبي سفيان، لضرار بن ضمرة: صف لي علياً؟ قال: إغفني، قال: صفه؟ قال: واشهد بالله لقد رأيته في بعض مواقفه وقد أرحى الليل سجوفه تغارب نجومه وقد مثل في محرابه قابضاً على لحيته يتململ يتململ السليم، ويبكى بكاء الحزين وكأنني أسمعه وهو يقول: يادنيا يادنيا أبي تعرضت أم الي تشوقت؟ ميهات ميهات غري غري، قد بنتك ثلاثا لارجعة لي فيك، فعمرك قصير، وعيشك حقير وخطرك كبير، أه من قلة الزاد وبعد السفر وحشة الطريق)).^۱

ئەى خوشكى بە پىزەم.. براى بە پىزەم.. ھەرن با ھەريەكە و لەگەل ھاو پىكانماندا كۆبينەو ھە ماو ھەيك بگري بەلگە خاى گەورە بىت بە دەمانەو ھە بەزەي پىماندا بىتەو.. ئەى نابىنى منداڵ ئەگەر باوك و داىكى شتيان بۆ نەكړى.. پەنا دەبات بۆ گريان و ئەوانیش بەزەيان پيدا دیتەو ھە و كۆمەل پيداويستى بۆ دەكړن، گوى بۆ ئەم نموونەيە بگەر:

عن افلح مولى محمد بن علي بن الحسين - رضي الله عنه - قال: خرجت مع محمد بن علي حاجاً فلما دخل المسجد نظر الى البيت فبكى حتى علا صوته، فقلت: بأبي أنت

وامي ان الناس ينظرون اليك فلو رفقت بصوتك قليلا. قال: ويحك يا افلح ولم لا أبكى؟ لعل الله ينظر اليّ منة برحمة فأفوز بها عنده غداً، ثم طاف بالبيت ثم جاء حتى ركب عند المقام فرفع رأسه من سجوده فإذا موضع سجوده مبتل من دموع عينيه).^۱

واتە: ئەفلەح كە مەولای (مەھمەد)ى كۆپى (ئەلى)ى كۆپى (ھەسەن)ە - خۇاى ئى پارى بىت - دەئىت: لەگەل مەھمەد كۆپى ئەلى دا پۇششتىن بۆ ھەج، كاتىك چۈۋە ناۋ كەبەۋە و تەماشاي كەبەى كرد و دەستى كرد بە گریان تا ھاوار و سلاى ئى بەرز بوويەۋە.

منيش پيم وت: بە داىك و باۋكەۋە بە قوربانىت بى بەزەيىەكت بە خۇتدا بىتەۋە و دەنگت نزم كەرەۋە چونكە خەلكى تەماشات دەكەن. ئەۋىش پىتى وتم: بى قەزا بى ئەفلەح بۆچى نەگريم؟ بەلكو خوا بە ھۆى ئەو گریانەۋە لام ئى بىكاتەۋە و پەھمە پى بىكات و سەبەينى لە قىامەتدا لە پزگارىۋوان بىم، پاشان بە دەۋرى كەبەدا تەۋافى كرد پاشان لە لاى موقامى ئىبراھىم دا نۆيىزى دابەست و كاتى لە كېنوش بىردن ھەلسايەۋە دەبىنم بە فرمىسك شۆيىنەكەى تەپ كىردوۋە..

* براى عزىزم.. ئەزانى گریان و فرمىسك باران بۆ من و تۆ باشە، چونكە پۇژىكى چارەنۋوس سازى زۆر ترسناك لەبەر دەمماندايە و يان ئەۋەيە بەھەشتى بەرىن دەبىتە مالمالمان (إنشاء الله) يان ئەۋەيە دۆزەخ و ئاگر مالمالمان دەبىت و ئەۋكاتە پەنجەپۆى پاستەقىنە ئىمەين بۆيە ھەقى خۆيەتى تىر و پېر بگىرىن چونكە گەپانەۋەيەكى تر نامىنىت بۆ سەر گۆى زەۋى.. دەى ۋەرن با پىكەۋە بچىنە ناۋ شارى بەسەرەۋە خواناسەكەى ئەۋشارە (مالىكى كۆپى دىنار) بەسەر بىكەينەۋە بزانىن چۆن و بۆچى بەردەۋام گىراۋە.. فەرموون:..

* عن جعفر قال: رأيت مالك بن دينار (رحمه الله) يتقنع بعباءة، ثم يقول: ((إله مالك.. قد علمت ساكن الجنة من ساكن النار، فأى الدارين دار مالك؟ وأى رجلين مالك؟ ثم يبكى)).^۲

۱ صفة الصفوة (۷۸/۱).

۲ صفة الصفوة (۱۹۲/۲).

واتە: جەغفەر دەگىرپىتەۋە و دەلىت: مالىكى كوپى دىنارم بىنى (پەحمەتى خۇاى لى بىت) خۇى لە عەبايەك پىچابوۋىيەۋە و بە دەم خۇيەۋە دەيووت: ئەي پەرۋەردگارى مالىك.. تو ئىستا دانىشتوانى بەھەشت و دانىشتوانى دۆزەخ دەزانىت و دەيانناسىت.. خۆزگە كام مالاھيان دەبىتە بەشى مالىك؟ و لە پۆزى قىامەتدا مالىك كام پىاوانەيە؟ و پاشان بە كول دەستى كرد بە گريان.

* بەلام دەبىت ھەموو لايەكمان ئەۋە بزائىن.. كە گريانى بە كول و فرمىسك پىشتن بە ئەندازەي كانى و سەرچەشمەكان قورساىي ئەتۆمىك سوودمان پى ناگەيەنىت و لە سزاي سەختى پەرۋەردگار دوورمان ناخاتەۋە، ئەگەر دىلسۆزى تەۋاۋ و گوپرايەلى و ملکہ چى و بەندايەتى راستەقىنەي لەگەلدا نەبىت..

پىاۋىكى مەزنى خواناسى ۋەك (معروف الكرخي) پىاۋ صالحەكەي گەرەكى كەرخ لە شارى بەغدادى شارەكەي ئەۋ جەغفەرى (منصور)، ھەموو جارىك كە دەگريا و فرمىسك لە چاۋەكانى قەتەسيان دەكرد بە توندى بۆكزىكى لە خۇى دەدا و بە خۇى دەۋت: ئەي نەفسەكەم تا كەي ھەر دەگريت و بۆچى دەگريت؟ پىاۋ بە و دىلسۆز بە بۆ خوا و ئاينە پاكەكەي لە پزگار بوۋانى پۆزى ترسناكى قىامەت دەبىت ۋەك ئەم نمونە جوانە:

* عن احمد بن عبدالله بن ميمون قال: ((كان معروف الكرخي يضرب نفسه ويقول: يانفسي كم تبكين؟ أخلصي، وتخلصي)).^۱

(ابو سعيد الخراساني) (پەحمەتى خۇاى لى بىت) يەككە لە قوتابىيەكانى قوتابخانەي گريان و لە فرمىسك پېژنە خىراكان بوۋە، قەسەيەكى زۆر جوانمان بۆ دەكات تا ئىمەش لە قوتابخانەيدا ناۋى خۇمان تۆمار بکەين و دلە پەقەكانمان كەمى نەرم بکەين و چاۋمان بە گريان و فرمىسكەۋە ببينىن، جا ھەر كەس شىش چاۋەكانى لە ترسى خۇاى گەرە و مېھرەبان گريانىانى بىت و فرمىسك بېژن ئەۋە خۇى لە خۇاى گەرە كپوۋەتەۋە بەو دلۆپە فرمىسكانەي و دەلىت:

* قال احمد بن عبدالله: سمعت ابو سعيد الخراز يقول: اذا بكت عين الخائفين فقد كاتبوا الله بدمائهم^۱.

صالحان لە دۆلەتدا دەژین و خەڵکانی تریش لە دۆلەتکی تردا.. پیاوانی خوا حەز دەکەن گریانیان بێت و فرمیسکەکانیان دەگرن و تێر تێر ماچی دەکەن و لە کاتی گریاندا هەست بە شیرینی باوەپ و دڵسۆزی تەواو بۆ خوا و پیغمبەر و ئیسلامەکی لە خۆیاندا بەدی دەکەن..

کەچی دکتۆرەکانی پوڵەتی لەش پوو دەکەنە (ثابت البناني) و پێی دەلێن یەك شت هەیه ئەگەر بیکەیت من زەمانەتی چاک بوونەوهی چاوەکانت دەکەم، سابتیش وتی: چیه بیلێ با بیکەم. دکتۆر وتی: واز لە گریان بێنە ئەگەر دەتەویت چاوەکانت لە دەست نەدەیت، ثابتیش پێی وت: دکتۆر گیان - بە قوربانت بێم - ئەبێت چاویک چ خێریکی ئێ بەدی بکری ئەگەر نەگری و فرمیسک نەپێژیت لە ترسی خوا و گەورەیی پۆژی قیامەت.

گوێ بگرە بۆ پیاویەتەکی:

* قال جعفر بن سلمان اشتكى - ثابت البناني - رحمه الله - عينه، فقال له الطبيب: إضمن خصلة أضمن لك تبرة عينيك، فقال: وماهي؟ قال: لاتبك، قال: لاخير في عين لاتبكي.

* پیاو چاکان و صالحان هەرچەندە خۆیان بشارنەوه و لە ناو جەرگەیی شەوهەکاندا لەگەڵ خوادا بژین و بە دزی خەڵکیەوه بگرن و قورئان بخوینن و شەو نوێژ بکەن، بەلام خوای گەورە کە شفیان دەکات بۆ دەر و دراوسێ تا خەڵکی صالحان بناسن و شەرمیان ئێ بکەن و بیانکەن بە سەرمەشقی خۆیان و لە ئاستی بەرزى ئەوانەوه بە کەمتەرخەمی خۆیاندا بچنەوه و لەگەڵ خوادا ئاشت ببنەوه و ئەوەتا دایکی سەعیدی کوپی علقمە (النخعی) کە دراوسێی پیاو چاک و بۆ خوا صولحاو (داود الطائي) بوو - پەحمەتی خوای ئێ بێت - دەلێت: نێوان مالى ئیمە و مالى (داود) دیواریکی نزم بوو،

بە درىژايى شەۋگويم لە گريان و ھاۋارى بوو، بىدەنگ نەدەبوو. ۋەك لەم نمونەيەدا گويت لى دەبيت:

* عن ام سعيد بن علقمة النخعي قالت: كان بيننا وبين داود الطائي حائط قصير فكنت اسمع حسه عامة الليل لا يهدأ^۱.

ۋاتە: دايكى سەعیدی كۆپى عەلقەمەي نەخەي دەلى: نىۋان مالى ئىمە و مالى داۋدالطائي (پەحمەتى خۋاي لى بيت) دىۋارىكى نزم ھەبوو بە درىژايى شەۋگويم لە گريانى بوو، ۋەستانى بۆ نەبوو.

سى يەم

خۆشه ويستی قورئان و دەورکردنە وەي بەردەوامى له ديوانى

صالحاندا

ئەگەر كەسێك خۆشه ويستىكى هەبێت و بەلام نەتوانێت بيبینێت و زۆر تامە زړۆى بێت.. لە ناکاويكدا نامە يەكى جوان و پازاوه و پىر لە سۆز و مېهرى ئەو كەسە ي پى بگات.. چى دەكات لە خۆشياندا؟ بېگومان مژدانە بەو كەسە دەدات كە نامەكە ي بۆ هێناوه و دەست خۆشى لى دەكات.. دووهم: دەيان جار نامەكە دەخاتە سەر چاوى و ماچى دەكات و دلى پى شاد و كامەران دەبێت.

پاشان دەيكاتە وە و ورد ورد و دىر بە دىر دەخوينتە وە و پاشان دووبارە و سى بارە ي دەكاتە وە.. لە داواكارىەكانى دەكۆلێتە وە... بە مژدەكانى خوشحال دەبێت و پێدەكەنێت و بە هەپەشەكانى موچرەكە بە گيانيدا دىت و دلى لە بەرى دەترسێت و دەلەرزێت.. شەو وەكان دەبگريت بە سنگى وە و چاوهكانى پى بوون لە ئاو و خەو لە چاوهكانى تۆراوه و هەر دەلێت: تۆ بلى من بتوانم خاوەنى ئەم نامە يە پازى بكەم، گيان و دلم بە قوربانى بێت...

خواى - عزوجل - يش لە قورئانى كەريمدە وەسفى ئەو كەسانە دەكات بە چاكە كە گوێيان لە ئايەتەكانى قورئان دەبێت دەخوينتە وە بەسەرياندا دلان بۆى دەبزۆيت و دلان دەكرێتە وە و لەگەل هەموو قورئان خویندنە وە يەكدا يان لەگەل هەموو قورئان بيستنىكدا چين بە چين باوهرپان زياد دەكات و دلان باوهرپى تێدەرزێت.

* وەك خواى عزوجل - دەفەر مووت: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ

وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾^١.

دەي دەستم بە دامىنت - با بەم جۆرە بىن لەگەل قورئاندا - چونكە ئەگەر وانەبىن خەلكانىكى زۆرى تر هەن كە ئاوا دەژىن لەگەل قورئاندا.. خىۋاي - عزوجل - شانازىيان پىۋە دەكات و پىمان دەفەرموۋىت: ئەگەر بەو جۆرە جوان و شايستەيە باۋەر دىنن بە قورئان باشە، ۋە ئەگەر وانەكەن، خۇتان زەرەر دەكەن، چونكە ئىمە كۆمەلەك بەندەي زانا و تىگەيشتوۋى زۆرمان ھەيە كە ئەگەر ئايەتەكانمان بخویننەۋە بەسەرياندا بەسەر پۈودا دەكەون بە دەمدا و دەگرىن، ۋاۋار دەكەن و دەلەين: پاك و بىگەردى بۇ پەرۋەردىگارمان ۋە ھەموو ۋەعد و پەيمانەكانى پاستن و دىنە دى.. چەناكە لە زەۋى توند دەكەن و سوژدە دەبەن و پەيتا پەيتا خشوعيان زىاد دەكات.

براى قورئاننىم.. قورئان بخوینە بە ئەندازەي ئەۋەندەي دل و خەيالت و گویت لە لايەتى ۋە ھەركاتىك خەيال و دلالت لە لای ئەما... ئىتر قورئانەكە داخە ۋە ھەلى بگرە.. لە كاتىكى تردا بپۆرەۋە خزمەتى تا بەر ھەپەشەي ئەۋ ئايەتە پىرۆزە نەكەۋىت كە خىۋاي - عزوجل - لە ۋەسفى صالحاندا كە بە (عباد الرحمن) ناۋى بردوون و بە دوورىان دەگرىت لە كەسانىك كە كاتىك دەكەن بە ئايەتى قورئانى كەرىم ۋەك كەپ و كۆپر دەدەن بە لايدا و كاريگەرى تى ناكات بەلكو (عباد الرحمن) لەسەر ئايەتەكان دەۋەستن و بىر لە ماناكانى دەكەنەۋە بىر لە ۋەكەسەيش دەكەنەۋە كە فەرموۋىتەي ۋەك لە سوپەتى (الفرقان) ئايەتى (٧٣) دا: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخْرُوْا عَلَيْهَا سُومًا وَغَمًّا﴾

كى لە ئىمە ھەز ناكات بگاتە پلە و پاىەي فريشتەكان كە لە قورئاندا ناۋيان بە (السفرة الكرام البررة) ھاتوۋە لەگەل ئەۋاندا لە بەھەشتدا ژيان بەسەر بەرىت... دەي ئەۋە مژدەيەكى گەۋرەي پىغەمبەرى خىۋاي (ﷺ) بۇ قورئان خویناننى ئومەتەكەي تا پۆزى قىامەت ۋەك دەفەرموۋىت:

* عن عائشة - رضي الله عنها - قالت: قال رسول الله (ﷺ) الذي يقرأ القرآن وهو ماهر به مع السفرة الكرام البررة)).^١

و هه رگیز نه ئییت: من جوان نازام قورئان بخوینمه وه ئیتر چۆن بیخوینم وه هه له ده کهم تیایدا و تووشی گونا هه بهم.. نه وه له وه سه وه و ده پاوکیکانی شهیتانه چونکه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هه رموویه تی: هه ر که سیك قورئان بخوینیتته وه تیایدا ناره هت بییت و بۆی نه یهت و نه زانییت بیخوینیتته وه نه وه دووقاتی پاداشتی نه وه که سانه ی هه یه که به جوانی و به په وانی ده یخویننه وه وه که هه رمووده که ده هه رموویت:

((والذي يقرأ القرآن ويتمم فيه وهو عليه شاق له اجران)).^٢

خوشك و برای خوینه رم.. ده خیلتم به له دهنگ به رزکردنه وه ی له پاده به ده ر خۆت دور بگره چونکه نه وه زۆر بۆنی پیا و پامایی لی دیت.. هه ز نه که یهت خه لکی بلین ماشاء الله قورئان خوینه ! به لکو صالحان هه و لیان داوه که س نه زانییت که قورئان ده خوینیت و هه رچه نده به دهنگی به رز قورئان خویندن دروسته به لام له پیا ترساون و به ئیخلاصه وه بۆ خوا خویندوو یانه وه که نه م نمونه یه:

* كان الربيع بن خثيم رحمه الله - يدخل عليه الداخل وفي حجره المصحف يقرأ فيه فيغطيه.^٣

واته: زانای خواناس و صالح - په بیعی کوپی خوسه یم (په حمه تی خوای لی بییت) هه ر کاتیك قورئان بخوینرایه و له و کاته دا یه کیک خۆی بکرایه به ژووردا به خیرا قورئانه که ی داده پوشت.

هه ر به م شیوه یه ی پیشتر و صالحانی نه م ئومه ته به پێژه هه زیان نه کردوه جگه له خوای - عز وجل - که س به به ندایه تی و قورئان خویندنه کانیا ن بزانییت وه که هاتوه ده ئییت:

١ متفق عليه.

٢ متفق عليه.

٣ الجامع لشعب الايمان للبيهقي (٣٤٤/٤).

* قال وكيع: سمعت الاعمش يقول: ((استأذن رجل على ابراهيم وهو يقرأ في المصحف فغطاه فقال: لا يرى هذا اني اقرأ كل ساعة)).^١

واتە: ئەعمەش دەلێت: پیاویك داواي یارمەتی هاتنە ژۆرەووەی کرد لە ئیبراهیم النخعی و ئەویش لە و کاتەدا قورئانی دەخویند، قورئانەکی داپۆشت و وتی: با وا نەزانیت من هەموو وەختیک قورئان دەخوینم.

* الحليمي - رضي الله عنه ((وذلك لما روى ان رسول الله ﷺ مر بأبي بكر وهو يخافت، ومَرَّ بعمر وهو يجهر، فقال لأبي بكر: اني مررت بك وانت تخافت، فقال: اني أسمع من أنادي، قال: ارفع شيئاً)) وقال لعمر: مررت بك وانت تجهر، قال: أطرده الشيطان وأقضُ الوسنان، قال: إخفض شيئاً، وقال في النهاية: كلکم قد اصاب)).^٢

واتە: لە پێغەمبەری خواوە (ﷺ) دەگێڕنەووە کە داوێتی بە لای ئەبو بەکری (صدیق) دا بە بێ دەنگی قورئانی دەخویند، دای بە لای عومەری کوپی خەطابدا بە دەنگی بەرز قورئانی دەخویندو بە ئەبو بەکری فەرموو: من دام بە لاتدا ژۆر بە بێ دەنگی قورئانت دەخویند، ئەویش وتی: من بۆ ئەو کەسە دەخوینم کە لە دلی خۆمدا دەیدوینم، پێغەمبەریش (ﷺ) پێی فەرموو: کەمیک دەنگت بەرز بکەرەووە، و بە عومەریشی فەرموو: دام بە لاتدا بە دەنگی بەرز قورئانت دەخویند، عومەر وتی: شەیتانی پێی پراو دەنیم و خەوتوانیشی پێی بە خەبەر دینم، پێغەمبەریش (ﷺ) پێی فەرموو: کەمیک دەنگت نزم بکەرەووە، و پاشان بە هەردووکیانی فەرموو: قورئان خویندنی هەردووکتان دروستە.

قورئان خویندن خۆی بۆ خۆی بە دەنگی بەرز - بانگەواز کردنە و لەو پێگەیەووە وتەي خوا دەدەیت بە گویی خەلکیدا و ئەبو بەکری صدیق - لە ناو کەعبەدا و بە دەنگی بەرز قورئانی دەخویند و خەلکی کافر و بیباوە پەزیاوێکی دەکرد و دەهاتن گوییان لێ دەگرت، بۆیە بت پەرستەکان پێیان وت: لە ناو مالەکی خۆتدا قورئان بخوینە خەریکە سەر لە ژن و منالەکانمان تێک دەدەیت و ئەویش لە و پۆژە بە دوا لە

١ هەمان سەرچاوە (٢٤٥/٤).

٢ المنهاج (٢/٢٣٨).

مالەۋە دەيخويتىد و خەلكى دەھاتىن و لە پەنجەرەۋە گوييان لى دەگرت تا ئەۋە بوو قورئان خويىندى بە دەنگى بە زر لە مەككەدا لى قەدەغە كرا.

صالحانى ئەم ئومەتە - پەحمەتى خويان لى بىت - ئەگەر پۇژى تاقەتى قورئان خويىندىيان نەبوويت يان بۇيان نەخويىنرايىت بە ئاسانى، ئەۋە خەفەتيان پى خواردوۋە و بۇ خويان و دلە وشكە پەقەكەيان گرياون وە يەكسەر زانيويانە كە بە ھۆي گوناھىكەۋە كە كردوويانە وا ناتوانن قورئان بخويىننەۋە. فەرموون لەگەل كزى كوپى وەبردا بن لەم نموونەيەدا:

* عن ابي داء الحفري قال: دخلت على (كز بن وىر) - رحمه الله - فاذا هو يبكي فقيل له ما يبكيك؟ قال: ان بابي مغلق وان ازارى مسبل ومنعت جزئى ان اقرأه البارحة وما هو الا من ذنب اذنبته).

ۋاتە: ئەبى داء دەلى: پۇيشتەم بۆسەردانى _ كزى كوپى وىر _ دەيىنم بەكول دەگرى، پىيان ۋوت: بۇچى ۋادەگريت؟ ۋوتى: دەرگام لى داخراۋە و شەپۋالەكەم شۆرپوۋە و وام لىھاتوۋە دويى نەمتوانى بەشە قورئانەكەم بخويىنمەۋە و دەشزانم بەھۆي ھىچ شتىكەۋە نى يە جگە لەۋەى كە تاوان و سەرىپچىكەم كردوۋە.

بۇيە براى موسلمانم ئەگەر گوناھىكت لە دەست دەرچوۋ خىرا چاكەيەك بە دوايدا بكة با گوناھەكانت نەكەۋنە دواى يەك و زنجيرە گوناھ دەۋرت نەدات ئەۋ كاتە حەز و خۆشەويستى خواناسيت تيا نامىنىت و لاشەت قورس دەيىت لە ئاستى نوپۇز و پۇژو و قورئان خويىندن و فيركردن و ھتد....

قورئان خويىندن بە پەلە پەل و بە وشكى و بەبى خەمبارى و مەحزونى و بە ئاۋازى ناخۆش - كارى پياۋ چاكان و صالحان نىيە .. و صالحان - زۆر غەمبار دەبن كاتىك كەسەك بىيىن بە پەلە پەل يان بە ئاۋازى ناخۆش قورئانى پىرۇز بخويىن و سەرزەنشتى ئەۋ جۆرە كەسانە دەكەن ۋەك ئەۋ خوشكە خواناس و صالحەى كە نەيھىشت عبدالرحمن بە پەلە پەل و بى ورد بوونەۋە قورئان بخويىنىت ئەمە چۆن بوو:

* عن محمد بن يحيى ابي حاتم قال: حدثني عبدالمك بن شيب عن رجل من ولد ابي ابي ليلى قال: دخلت على امرأ وانا اقرأ سورة (الهود)، فقالت: يا عبدالرحمن اهكذا تقرأ سورة الهود؟! والله اني لفيها منذ ستة اشهر ما فرغت من قراءتها..^١

واته: عبدالمك ي كوپى شيب له يه كيك له نه وه كانى (ابن ابي ليلى) وه ده گيرپتته وه و ده لئيت: بۆ سهردان چووم بۆ مالى خوشكيكى موسلمان و كاتيک چوومه ژووره وه به دهم خۆمه وه سوپه تى هودم ده خوینده وه، كاتيک نه و ئافره ته گوئى لى بوو سهرسام بوو له و قورئان خویندنه وشكهى و به سهرساميه وه پيى وتم: نهى عبدالرحمن تۆ هه ميشه ئا به و چه شنه سوپه تى هود ده خوینيت؟ (واته به په له و به بى نه وهى بير له وشه كانى بكه يته وه) دهى سویند به خوا من شهش مانگه له و سوپه ته دام هيشتا ته و اوم نه كردوه و لئى دهرنه چووم..

بروانه نهى براى موسلمانم نهى نه و كه سهى ده ته وئيت له م سهرده مه دا سيره تى صالحان له خۆندا زيندوو بكه يته وه.. نه گهر نه توانى به دهم گريانه وه قورئان بخویننه و ژۆر بير له وشه كانى بكه ره وه و نه گهر ليشى تيناگه يت و زمانى عه ره بى نازانيت به سه دلت پر بيت و چاوه كانت فرميسكيان پيدا بيته خواره وه هه ره به وهى بزانيت نه م قورئانهى تۆ ده بخوینيت وتهى به ديهينه رى هه موو بوونه وه ره فهرموو له گه ل قورئان خویندنه وهى هه ندئى له پياو چاكان و گه وه ره صالحانى نه م ئومه تهى پيغه مبه ر (ﷺ): -

* عن يحيى بن عبدالرحمن قال: سمعت سعيد بن جبیر رحمه الله - يردد هذه

الاية ﴿وَأَمْتَرُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ﴾ حتى الصبح.^٢

واته: يه حياى كوپى عبدالرحمن ده لئيت: گويم له سه عيى كوپى جوبه ير بوو (په حمه تى خواى لى بيت) نه م ئايه تهى سوپه تى ياسينى دووباره ده كرده وه له شه ونويزدا تا به يانى كه ده فهرمويت: ﴿وَأَمْتَرُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ﴾، واته: له پۆزى

١ هه مان سهرچاوه .

٢ صفة الصفوة (٥٠/٢).

قيامەتدا بە تاوانباران دەوتریت بېۆنە ئەولاولە و لە موسلمانەکان جیا بېنەو هەي موجدیمەکان.

* عن قاسم بن ابي ايوب قال: سمعت سعيد بن جبیر - رحمه الله - يردد هذه الآية ﴿وَأَتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ﴾^۱ في الصلاة بضع وعشرون مرة.^۲

واتە: قاسمی کوپی ابی ایوب دەلێت: گویم لە سەعیدی کوپی جوبەیر بوو لە نوێژدا بیست و ئەوەندە جار ئەم ئایەتەى دووبارە دەکردهووە که دەفرموویت: ﴿وَأَتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ﴾، واتە: بترسن لە پۆژێک که تیادا دەگەپێنەووە بەردەستی خوا.

مروڤ ئەگەر بە وردی و بە سرنجەووە بپوانیته مانای ئایەتەکان نەک هەر ناتوانیت بە خیرایی و پەلە پەل قورئان بخوینیت بەلکو لەوانە یە زیاتریش لەوە کاریگەری تى بکات وەك ئەم نمونەییەى بەسەر سەرقاڤلەى صالحانى ئیسلام - شەبیانی پراعی - دا هاتووە ئەوە چۆن بوو؟

* قرأ رجل على شيبان الراعي - رحمه الله - الآية: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾^۳ فذهب على وجهه فلم ير سنة، فبعد الحول لقيه الرجل فقال له: من أين؟ قال: من ذلك الحساب الدقيق.^۴

واتە: جارێکیان پیاویک قورئانی دەخویند بەسەر - شیبان الراعی - دا هەر که گەیشته ئایەتى ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾، واتە: هەر که سێک ئەوەندەى مسقالە زەرپەیهک ((که بە چاوانی بێنریت چاکە یان گوناھ بکات لە پۆژى قیامەتدا خواى گەورە موحاسەبەى لەسەر دەکات)) ئەوەندە کارى کردە سەر شەبیان که بۆ ماوەى یەك سال ديار نەما و خۆى ون کرد و پاش سالتە که دەرکەوتەووە و هەمان

۱ سورة البقرة الآية (۲۸۱).

۲ صفة الصفوة (۴۹/۲).

۳ سورة الزلزلة الآية (۷).

۴ صفة الصفوة (۲۰۷/۲).

پياو پى گەيشتەو و لى پى پرسى ئەو چىت لىهات؟ هەر ديار نه ماويت؟ شه پيانيش له وه لامدا وتى: له ترسى ئەو لى پرسينه وه ورده! ..

* صالحان مه به ستيان نه بووه ئايه تى زۆر بخوینن و زوو له خه تمه كه يان ببه وه .. كه چى هەندى براى موسلمان له پەمە زانى پىرۆزدا زۆر به ئاسانى ده لىت من شهش! يان هەشت خه تمم كرده! كاتى له قورئان ده ور كرده وه كانى وردبومه وه ده بينم بهس به چاو ده بخوینى و يه كه ده قه جارى لاپه پەيه كه هەلده داته وه و ده چىته لاپه پەيه كهى تر!!

به لام بابچينه خزمەت پياو صالحانى ئومەت ((محمدى كوپى كعبى قرضى)) و بزائين هەز ده كات ئابە و جورەى سەرەو قورئان بخوینىت يان هەز ده كات لى وردبىته وه و بگرى فەرموون بابزائين چى ده لىت:

* قال محمد بن كعب القرظي رحمه الله - (لأن اقرأ في ليلة حتى أصبح ((إذا زلزلت الأرض زلزالها)) وسورة القارعة، لا أزيد عليهما واتفكر فيهما واردة هما أحب إلي من أن أمز هذا القرآن هزاً.^١

واته: محمدي كوپى كه عى قەرەزى - پەحمەتى خواى لى بىت - ده لىت هەز ده كه م شه وىك هەتا به يانى تەنها هەردوو سورەتى - زلزال و قارعه - بخوینم و له وه زیاتر نه خوینم و دوباره يان بکه مه وه و له مانا كانيان وردبیمه وه پىم خۆشتره له وهى ئەم قورئانه له م پەربۆ ئەو پەربى به ژینم واته گشتى ده وریکه مه وه له وه شه وەدا -.

* ئەو هەش امام غزالی یه - پەحمەتى خواى لى بىت - ئەم مانایه دووپات ده كاته وه و ده فەرموویت: هەندى له سه له فى (صالح) نه گەر سوپه تىكى قورئانيان بخویندايه و دل و خه ياليان له لای نه بوایه دوباره يان ده كرده وه وه كه ده لىت:

* قال الامام الغزالي (رحمه الله) كان بعض السلف اذا قرأ السورة ولم يكن قلبه فيها اعادها ثانية.^٢

١ صفة الصفوة (٩٣/١).

٢ موعظة المؤمنين من احياء علوم الدين ل (٨٠).

برای موسلمانم... صالحانى ئەم ئومەتە موبارەكەي ئىسلام زۆر خەمى ئەو ەيان بوۋە كە خۋاي گەۋرە قورئانايان لى بىسەنئەتە ۋە لە بىريان بەرئەتە ۋە ئىترىيان بە ەۋى لاۋازبۈۋى باۋەپىيان - پەنا بە خوا - يان بە ەۋى سەرقال بۈۋىيان بە كاروبارى دنيايانەۋە ۋە يانپەرئەتە سەر قورئان خۈيئەن ۋە ەۋر كەرنەۋەي، با بزائين (ابو حلال العتكي) لەم بارەيەۋە چى دەفەر موۋىت:

* كان ابو حلال العتكي - رحمه الله - يدعوا دائماً حتى في غمرات الموت: ((اللهم لاتسلبني القرآن)).^۱

ۋاتە: زاناي خواناس - ئەبو حەلالى عەتكى - پەحمەتى خۋاي لى بىت - ەموۋ كاتىك لە خوا دەپاراپەۋە كە قورئانى لى نەسەنئەتە ۋە تەنەنەت لە سەرەمەرگىشدا ەۋر دەيۋت: ئەي خۋاي پەروەردگارم قورئانم لى نەسەنئەتە ۋە دلم خالى نەكەيت لىي ۋ خۈشەۋىستى قورئان لە ناۋ دلمدا ەلنەكەنەت ۋە لاي نەبەيت.

بىگومان ئەمەش ئەۋە ناگەيەنەت كە ۋاز لە ختمى قورئانى پىرۋز بەيئەن بە بيانۋى ئەۋەي كە چەند ئايەتتىكى كەم بخۈيئەن ۋە بەلام كار لە دل ۋ دەروۋمان بكات، بەلكو ئەم دوۋشتە زۆر جيان ۋ دژى يەكترى نين بە جۆرىك خۈيئەنەرىكى بەرپىز بلىت نازانم زۆر بخۈيئەنم يان ەك ئەۋ پىاۋ چاكانە بە ئايەتتىك يان دوۋان تا بەيانى كىفايەت بكەم؟

لە ۋەلامدا دەلئىم: ەيچى تىدا نىە ئەگەر قورئان زۆر بخۈيئەت لە كاتىكداۋ لە كاتىكى تىرىشدا ەز دەكەيت تا بەيانى شەۋ نوپز بكەيت ۋ تەنھا يەك ئايەت دوۋبارە بكەرەۋە..

ئەۋە سەعەدى كۈپى جۈبەير (پەحمەتى خۋاي لى بىت) كە شەۋ تا نوپزى بەيانى يەك ئايەتى دوۋبارە كەردۋتەۋە بەلام لە مەۋسىمى ەجدا ۋ لە ناۋ كەعبەدا لە يەك شەۋدا ەموۋ قورئانى خۈيئەنەۋە لە پكاتى يەكەمدا جگە لە (قل هو الله) نەبىت كە لە پكاتى دوۋەمدا خۈيئەنەۋەي. ئەمە چۈن بوۋە؟

* عن حماد قال: ان سعيد بن جبیر - رحمه الله - قرأ القرآن في الركعة الاولى في الكعبة، وقرأ في الركعة الثانية بـ(قل هو الله احد).^۱

ئەمە و ئەم چەند نموونەيەي تەريش كە بۆت باسى دەكەم كە زانا صالحەكانى سەردەمە جياجياكانى دواي ھاوہ لآن چۆن قاچەكانيان ماندوو نەبووہ و قورئانيان لە نوێژدا خویندووہ تەناتە ئەوہندە زۆريان خویندووہ لەوانەيە ھەندى موسلمانى ئەم سەردەمە سەرى سوور بيمينىت و سەرسام ببیت و لە خۆي پېرسىت: تۆ بلایى پاست بى. لە يەك مانگدا (۳-۱۰) خەتميان كرديت؟!

بەلای ئەمە پاستە چونكە ئەگەر لە و پووانگەيەوہ سەريان بكەين كە چاك لە قورئان حالى بووبوون و بە باشى خواي خويانيان ناسيووہ و دل و دەرونيان لەم دنيا فانيە پچراندووہ و بەستوويانە بە قيامەتەوہ و عەرشى ئەعلاوہ.

وہ كەسێك كە زۆر خۆگرييت و ھەموو ناپەھەتى و سەرما و گەرمايەك قبوول بكات لە پېناوى خۆشەويستەكەيدا شتيكى زۆر ئاسايە و باوہ پى پى دەكەين، دەي صالحانيش دل و دەرونيان بە خواي خولقيتەريان و بە پۆزى قيامەت و بە ھەشتەوہ بەستراوہ و ئاسايە كە لە و پېناوہدا زۆرەي پۆژەكانى سال بە پۆژوو بووبن و ھەميشە قورئانيان خویندبیت.

* قال ابو الاشهب: كان ابو رجاء العطاردي يختم بنا في رمضان كل عشرة ايام.^۲ واتە: ئەبو رەجاي عەتاردى لە مانگى پەمەزاند (۱۰) پۆژ جارێك خەتمىكى قورئانى پى دەكردين، واتە: سى پۆژ جارێك خەتمىكى تەواو كرديوو، بەلام لەوانەيە لە ھەمان كاتيشدا بە يەك ئايەتى كاريگەر يان بە زنجيرە ئايەتێكى كاريگەر و لە دوو پكاتدا شەيتىكى تا بەيانى بەسەر بردبیت چونكە قورئان خویندن و گريان و كارلێكردن زیاتر لە كاتە تەنھايى و چۆلەكاندا پوودەدات و بە دووريش دەبیت لە ھەموو پياكارى و پووپامايەك.

۱ صفة الصفوة (۲/۵۰).

۲ صفة الصفوة (۲/۱۴۵).

ئەي ئەو خوشك و برايانەم كە ئەمانەۋىت كۆمەلە ورزىشكى قورس بىكەين لە بواری صالح بووندا لە سەرەتاۋە ناپەھەت و لەوانەيە لە لاينەن نەفسى (الأمارۋ بالسوء) و شەيتانى - مەرۋف و جنۆكەۋە - بەربەستى زۆرت بۆ دروست بىكەن و نەھيئەن بە ئاسانى مەارەسەي ئەو وەرزشە گرنگانە بىكەيت.

دەي وەرە سەيرى ئەو پووداۋە بىكە كە (ابن الجوزى) - پەھمەتى خۋاى لى بىت - دەگىرپىتەۋە لە عورۋەي كوپى زوبىرەۋە (پەزاي خۋاى لى بىت) بزانە پىگاي صالح بوون زۆر قورسە و دەبىت ھىچ ھۆكارىكى گەرە و بچووك نەبىتە ھۆي واز ھىنان و فەوتانى خەل بە خەلى ئەو وەرزشە گرنگانە لە ژيانندا ئەمە چۆن بوۋە؟

* قال ابن الجوزي - رحمه الله - كان عروة بن الزبير يقرأ ربع القرآن كل يوم نظراً في المصحف، ويقوم به الليل، فما تركه إلا ليلة قطعت رجله ثم عاود من الليلة المقبلة.^۱

ۋاتە: (ابن الجوزى) دەگىرپىتەۋە و دەلىت: عورۋەي كوپى زوبىرى كوپى عەۋام (خۋايان لى پازى بىت) خۆي ۋا پاهىنابوۋ بەردەۋام پۆژانە يەك لەسەر چۋارى ھەموو قورئانى لە ناۋ قورئانەكەدا دەخويندەۋە و لە كاتى شەۋىشدا و لە شەۋ نوپۇدا بە لەبەر دەيوۋتەۋە... ئەم پەۋشتە گەرە و ناپەھەتەي واز لى نەھىناۋە مەگەر ئەو شەۋ نەبىت كە قاچەكەيان بىرپەۋە و لە شەۋى داھاتۇدا بەردەۋام بوۋىەۋە لەسەرى.

خوشكى صالحە و براى صالحم... خويندن و خەتم كردنى قورئان ھەر لە سەردەمى پىغەمبەرەۋە (ﷺ) تا ئەمرو گىرنگى و قورسايىيەكى لە دل و دەروونى مۇسلمانەكاندا ھەبوۋە، تەنانت پىغەمبەرمان (ﷺ) - ۋەفدى گەرە ھاتوون بۆلاي ئەو كەمى دواكەۋتوۋە لىيان و فەرموۋىتەي: ھەزەم نەكردۋە - ھىزبەكەم تەۋاۋ نەكەم و بە ناتەۋاۋى بەجىي بەيئەم.

ھەرۋەھا پىغەمبەرمان (ﷺ) پوودەكاتە ھاۋەلان و پىگاي ئەۋەشيان بۆ دادەنى كەئەگەر شەۋ بۆيان نەكرا بەشەۋ قورئانەكەيان بخوينن با لە پۆژدا لە دەستتان دەر نەچىت و بەسەريا نەپۆن و بىخوينن...

هەرۋەھا كاتىك لى قورئان خويندندا دەگەيشتە خەتم كىردى، ھەموو ئەندامانى خىزانەكەي كۆدەكرىدەۋە و فەرمانى پىدەدان كاتىك گەيشتەنە كۆتايى (الله اكبر) بىكەن، دووعاي خىر زۆر بىكەن چونكە دوعا لى كاتى خەتمى قورئاندا گىرايە.

* عن الثابت البناني، عن انس (رضي الله عنه) انه كان اذا جمع القرآن جمع اهله. واته: ئەنەسى كوپى مالك (پەزاي خۋاي لى بىت) ھەر كاتىك لى قورئان خويندندا بگەيشتايەتە خەتم و كۆتايى، ھەموو ئەندامانى خىزانەكەي خۋى كۆدەكرىدەۋە بۆ ئەۋەي (الله اكبر) بىكەن و لى كاتى دوعاكەشىدا (امين) بىكەن.

* اخبر شعبة عن الحكم قال: ارسل مجاهد وعبد بن ابي لبابة (الي) وقالوا: انما ارسلنا اليك انا نريد ان نختم القرآن، وكان يقال ان الدعاء يستجاب عند ختم القرآن فلما فرغوا من ختمه دعوا بدعوات.^۱

واتە: شۋەبە لى ھەكەمەۋە دەگىرپىتەۋە و دەلىت: ھەردوۋ زانا و پاىە بەرز – مجاهد و عبدى كوپى (ابى لبابە) ناردىان بە دوامدا و پىيان وتم: ناردوۋمانە بە دواتدا چونكە دەمانەۋىت قورئان خەتم بىكەن، و دەلىن لى كاتى خەتم كىردى قورئاندا دوعا گىرايە، و كاتىك لىبۋونەۋە لى خەتمەكە پىكەۋە لى خۋاي گەۋرە دەپارنەۋە و دوعاي خىريان دەكرىد.

ھەردوۋ چاۋەكەم خوينەرى خۆشەۋىستىم.. بەردەۋام كاتەكان بە ھەل بزانە و ئەگەر يەك سۈرەتى كورتىشت خويندبىت – بى قورئان مەبە.. ئەۋەش سەرەتايەكە لى سەر ۋەرزى – صالح بوۋن و بەرەۋ خوا چوۋن..

پۆزەكانى تەمەنت ۋەك چركەي سەعات بە خىرايى تى دەپەرپىت ئەۋەي كە شانازى پىۋە بىكەيت قورئان خويندەكانتە، ئەۋەي كە بە تەماي پاداشتى يەك ئايەت بە دە خىر و پاداشت بىت، ئايا تۆيەكى لى پىشەۋايانى صالحىن بە ناۋى – عبدالله ي كوپى ئىدىرىس – دەناسىت؟ ئەۋ پىاۋە بەرزە زۆر شانازى كىردۈۋە بەۋژمارە زۆرەي خەتمەكانى ژيان و گەيشتۆتە ئاستىكى بەرزى ۋا لى ناپەھەتى و نەھامەتىەكانى

قيامەتى خۇي بى خەم بوو تەنانەت گوی بگره لىي که چۆن به خەتمه کانيه وه شانازی دهکات و دلی کچه که ی خوش دهکات به وهی که پئویست به گریان و شیوهن ناکات بوی ئەو چوار هه زار جار قورئانی خەتم کردووه؟

* قال حسيم بن عمرو العنقري: لما نزل بعبدالله بن ادريس الموت، بكت ابنته، فقال: لا تبكي فقد ختمت القرآن في هذا البيت اربع الاف ختمة.^۱

واته: حەسیمی کوپی عومەری عەنقەری دەلیت: کاتیک مردنی عبدالله ی کوپی ئیدریس هاته پیشه وه و له سه ره مه رگدا بوو، کچه که ی دهستی کرد به گریان و هاوار و فرمیسک پرشتن، له و کاته دا عبدالله ی خواناس و قورئان خوین به هۆش خۆی هاته وه و پووی کرده کچه شیرینه که ی و به پوویه کی خوشه وه پئی وت: مه گری باوکت پئویستی به گریان نییه، ئا له م ماله دا چوار هه زار جار قورئانی پیروزم خەتم کردووه و له م په پ بۆ ئەو په پری قورئانم خویندۆته وه ..

یاالله .. ئەم دینه پاکه .. ئەم قورئانه پاراوه به پیزه .. چۆن دل و دەروونه کان نه رم دهکات و کاریگەری به جی دلیت له سه ر دلە کان .. تەنانەت هەندێ له پیشه وا و سه ره شقه کانی صالحانی ئومەتی ئیسلام، ئایه ته ترسینه ره کانی قورئان و کاری تیکردبوون که له کاتی نوێژدا و له کاتی قورئان خویندندا گیانیان ده رچووه و مردوون، ئەمە ی به سه ر (زرازی کوپی اوفی) هاتووه چۆن بووه؟

* عن بهز بن حکيم قال: صلى بنا زرار بن اوفى في مسجد بني قشير، فقرأ الآية: ((فاذا نقر في الناقور)).^۲ فخر ميتاً فحمل الى داره فكننت فيمن حمله الى داره.

واته: به هزی کوپی حەکیم دەلیت: جاریکیان زیراری کوپی ئەوفا (په حمەتی خوای لی بیت) له مزگەوتی به نی قوشه یر به رنوێژی بۆ ده کردین و له قورئان خویندنه که یدا گەیشته ئەم ئایه ته: ((فاذا نقر في الناقور))، واته: بیر له و کاته بکه نه وه که فوو ده کریت به نه فخی صوردا و هه موو گیانله به رانی سه ر زه وی ده مردن.

۱ صفة الصفوة (۱۱۲/۲).

۲ سورة المدثر (۸).

لە و كاتەدا زىرار كەوت بە لا و خەلگە كە نوڭژيان بېرى و پەلاماريان دا دەبينىن مردوۋە، و منيش يەكك بووم لە و كەسانەي كە هەلمانگرت و بردمانەوۋە بۆ مالەكەي خۆي (خوا لىي خۆش بىت).

دەبىت موسلمان ئا بە و جۆرە لە مانا و واتاكانى قورئان تى بگەن.. خۆ ئەگەر گيانيشمان دەرئەچىت بە بىستنى ئەو ئايەتە ترسىنەرە ترسناكانەي كە باسى پۆڭى قيامەت و سزاي سەختى خوايى دەكات لەناو ئاگرى جەھەننەمدا، دەي با خەفەتبارمان بكات و دلمان پابجەلەكئىت و بەرەو چاكە و خىرخوازي بمانبات و لە گوناھ و خەراپەكارى و سەرپىچى دوورمان بخاتەو.

ئەو ش چوارەمىن خەليفەي پاشيدى پىغەمبەرەكەمانە — على كوپى ئەبو طالب (خوا لىي پازى بىت) ئامۆزگاريمان دەكات بەوەي كە خىر نىيە لە قورئان خوڭندىكدا كە بىر ئى نەكردنەوۋە وردبوونەوۋەي بە دواا نەيەت و كاريگەرى لەسەر دل و دەرۋونەكان بەجى نەهئىت، و ئايا لەو بارەيەوۋە چيمان پى دەفەرموۋىت؟:

* قال علي بن ابي طالب (رضي الله عنه): (لا خير في عبادة لا فقه فيها ولا في قراءة لا تدبر فيها)).^۱

واتە: على كوپى ئەبو طالب (خوا لىي پازى بىت) دەئىت: خىر و چاكە نىيە لە عىبادەت و خواناسىيەكدا كە لە فقه و شارەزاييەوۋە نەبىت، و خىريش نىيە لە قورئان خوڭندىكدا كە وردبوونەوۋە و بىر ئى كرددنەوۋەي بە دوانا نەيەت.

ئەگەر بمانەوۋىت بچىنە ناو گولزار و ديوەخانى بۆن خۆشى صالحانەوۋە دەبىت لە قورئان خوڭندندا ماندوۋ بىين و خۆمان بپەنجىنين و ئەشكەنجە بخۆين و كەمىك زياتر لە نوڭژدا بىيىنەوۋە ئايەتى زياتر بخۆين تا وردە وردە نەفسى سەرگەشمان پا بهيىن لەسەر قوربانيدان و ماندوۋبوون لە قورئان خوڭندندا ئەو كاتە شايسىتەي ئەو دەبين كە بچىنە لىستى سىي صالحانەوۋە و خواي گەورەيش لىمان پازى بىت و لە ناو فرىشتەكانيدا شانازيمان پىوۋە بكات.

طلق ى كۆپى حبيب (پەحمەتى خاى لى بىت) چىژى ۋە رگرتوۋە لەۋەي لە نويزدا
ئەۋەندە قورئان بخوئىنىت كە پىشتى بكاتە ئىش لەۋ پىناۋەدا.

سبحان الله، ھەز لەۋە دەكات لە پىناۋى قورئاندا لە نويزدا ئەۋەندە بە پىۋە
بۈستىت پىشتى بكات ئىش ئەمە چۆن بوۋە؟

* كان طلق بن حبيب الغزي يقول: اني لأحب ان اقوم لله حتى يشكني ظهري، فيقوم
فيبتديء بالقران حتى يبلغ سورة الحجر ثم يركع.^۱

ۋاتە: پىاۋچاك ۋ خواناس (طلق ى كۆپى حبيبى غەزى) دەيۋوت: من زؤر زؤر
ھەز دەكەم لە ھوزورى خادا ۋ لە نويزدا ئەۋەندە بۈستەم ۋ قورئان بخوئىنم تا پىشتەم
دەكاتە ئىش، ۋ ئەۋ پىاۋە مەزە دەچۈۋە ناۋ شەۋنوئىژ ۋ دەستى دەكرد بە قورئان
خوئىدن تا دەگەيشتە سورەتى (الحجر) كە بە تەۋاۋەتى پىشتى دەيكرە ئىش ئەۋجا
دەپۋىشت بە پكۈعدا.

چۈارەم

شەۋ نوپۇز... ئەي بە چىزىرتىن و قورستىن بەندايەتى:

شەۋنوپۇز، دوو بېرگەي سادەيە يەكەمىيان - شەۋ - دووۋەمىيان - نوپۇز - يەكەمىيان كاتىكى زۆر كىش و مات و بىدەنگە نە گالە گال و نە قىرەقىرى خەلكى و نە دەنگى ئوتومبىل و نە دەنگى كارگە جىياجىياكان.. نە دەنگى چۆلەكە و بالندەكان.. ھەموو خەلكى لە خېرى خەۋدان و كەس بە خەبەر نىيە..

بەلام دەستەيەك لە بەندەكانى پەرۋەردگار ۋەك من و تۆ مۇۋقن ھەزىيان لە ھەۋانەۋەيە، ھەزىيان لە خەۋە، بەلام ئاخۇ دەبىت شەۋنوپۇز چ تامىكى خوشى لە ناو خۇدا ھەشاردايىت ۋا ئەم پېرە صالحە خەۋ لە چاۋەكانىيان دەتۇرىنن و وجود بۇ ھەۋانەۋە و جىگەي نەرم و گەرم داناننن...

بە ئەسپايى نەبادا مالەۋە بە خەبەر بىن لەسەرخۇ كىلۋنى دەرگاگە دەجولننن و دەچن بۇ دەستشورى و دەستنوپۇزىكى پاك دەرگىن و ھەر بەۋ ئاسپايىيەۋە دەگەرپنەۋە ئورۋەكەي خۇيان و گلۇپەكان دەكوزىننەۋە و پىخەف دەپىچنەۋە و بەرمالەكەي دادەخات و دەچىتە دىناي شەۋنوپۇزەۋە...

شەۋنوپۇز - بەندايەتتىيەكى زۆر قورس و ئاپرەھەتە - كەم كەس پىيى دەۋىرىت - ۋ ئەۋكەسانەي كە شەۋنوپۇز دەكەن لە نىۋە شەۋدا و لەناو جىگەي گەرم و نەرم دىنە دەرەۋە و دەست نوپۇزىكى جوان دەشۋن و دىنە سەر بەرمال و بە دەم گرىانەۋە قورئان دەخويننن و - ئەۋانە خۋاي - عزوجل - نىيازى گەرەي پىيان ھەيە و بۇ كارى گەرە و گران ئەۋ ۋەرزىشە قورسەيان پى دەكات..

نابىنى خوا - عزوجل - پوۋ دەكاتە پىغەمبەرەكەي و پىيى دەفەرموۋىت:

* ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ، نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ ۷۹.

ۋاتە: لە ناو شەۋەكاندا بەردەوام قورئان بخوینە چونكە نۆز باشە بۆت و خىرت دەگات چونكە لەوانە يە خوا كاريكى گەردەي پيىت ھەبيىت و ئامادە سازيت بۆ بكات بۆ ئەۋكارە، كەۋاتە ((المقام المحمود)) بۆ ھەموو مۇسلمانىك نى يە، بۆ ئەوانە نى يە كە برپاريان داۋە لە دواي نوپژ ھەرزەكان ھيچ سونەتيك نەكەن و لە دواي پەمەزان ھيچ پۆرتيک بە پۆژو نەبن و خەوي خۆشيش لە خويان تيک نەدەن.

پيغەمبەرى نازدارمان (ﷺ) بە خۆپايى نەگەيشتە پلەي - مقاماً محموداً - كە ھەموو بيناسيىت و لە سەردەمي خويدا لەگەل پلە و مەقامي پيغەمبەرايەتيدا، سەروكي سەرجەم ۋلاتە يەكگرتوۋەكانى ئىسلام بوو، ئەۋە (۱۴۲۰) سال تىپەريۋە كەچى شويىنكە وتوۋانى لە نۆزبوۋندان و پوۋكانەۋەي بەسەردا نايەت، ورد بەرەۋە بزەنە چۆن بوۋە لە شەۋە تاريك و سارەدەكاندا:

* عن عائشة (رضي الله عنها وعن ابيها) قالت: كان النبي يقوم من الليل حتى تتفطر قدماه، فقلت له: لم تصنع هذا يا رسول الله وقد غفر الله لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر؟ قال: افلا اكون عبداً شكوراً؟

ۋاتە: دايكى باۋەرداران - عائيشەي كچى ئەبو بەكرى (صديق) - خوا لە خۆي و باۋكى پازى بيىت) دەليىت: پيغەمبەر (ﷺ) ئەۋەندە شەۋەنيژى كردبوو، بە پيۋە ۋەستابوو - ژيىر پيكانى ئاۋسابوۋن، و منيش پيىم وت: بۆچى ۋا دەكەيت بە خۆت ئەي پيغەمبەرى خوا، خۆ خوا لە ھەموو گوناھەكانى پيشوويش و داھاتوويشت خۆش بوۋە؟ لە ۋەلامدا پيغەمبەر (ﷺ) ھەرموۋى: دەي كەۋاتە ئەي بەندەيەكى سوپاسگوزار نەيم؟! ۋاتە لەسەر ئەۋ بەخششە گەۋرەيەي بە سەرمەۋەيە؟

پيغەمبەرمان (ﷺ) چاك دەيزانى كە ئەۋ پيىيازە گەۋرە و قورس و گرانبەي كە گرتوۋيانەتە بەر ئەۋە دەخوازيت كە شويىنكە وتوۋانى خويان پى چەك بكن بە چەكى تەقۋا و خواناسى و شەۋەنويز چونكە ئەركى داھاتوۋى ھاۋەلانىش لە ئەركى ئەۋ سووكتەر نابيىت و بگرە ئەركى ئەۋان لە پاش مردنى پيغەمبەرەكەيان قورستر دەبيىت

چۈنكى پانتايىي بەرپرسىيارىتىيان بەر فراۋانتر دەپىت لەگەل فراۋان بوۋنى سنوۋرى ۋلاتە يەكگرتۋەكانى ئىسلام.

بۆيە ھەموو جارىك ھانى ھاۋەلانى دەدا كە فرسەتەكانى شەۋ لە دەست نەدەن و بە خەۋ نەببەنە سەر و تەنانتە ھەندى كات خۆى دەچۈۋ دەيدا لە دەرگا و بە خەبەرى دەھىنانەۋە بۆ شەۋنويژ كىردن.

* عن علي بن ابي طالب (رضي الله عنه) ان النبي (ﷺ) طرقه وفاطمة ليلاً، فقال: (الا تصليان؟) ^۱

ۋاتە: على كوپى ئەبو طالب (خو لىي پازى بىت) دەفەرموۋىت: پېغەمبەر (ﷺ) شەۋى درەنگ دەھات بۆ مالمەن و دەيدا لە دەرگا كە و بە ھىمنى و لەسەر خۆۋە دەيفەرمو پىمان: (ئايا ھەلتاسن نويژ بكن، ۋاتە ھەستەن بۆ شەۋنويژ).

ھەروەھا بە ھەموو شىۋازىك ھانى تەنانتە مندال و لاۋانى ھاۋەلانى دەدا تا لە چىژو لەزەتى شەۋنويژ بېشەش نەبن، سەيرى ئەم شىۋازە جوانە بكنە لە بوۋرى دەروون ناسىدا و بنەماكانى شىۋازى ئاخافتنى جوانى ئى ۋەربگرە:

عن سالم بن عبدالله بن عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) عن ابيه: ان رسول الله (ﷺ) قال: ((نعم الرجل عبدالله لو كان يصلى بالليل)) قال سالم: فكان عبدالله بعد ذلك لا ينام من الليل الا قليلاً ^۲

ۋاتە: سالمى كوپى عبدالله ى كوپى عومەرى كوپى خەطاب (خوایان ئى پازى بىت) لە باۋكىۋە دەگىرپىتەۋە كە پېغەمبەر ى خوا فەرموۋى پىي: عبدالله باشتىرەن پىاۋە ئەگەر ھاتوۋ شەۋنويژىشى بكدرايە.

سالم دەلەيت: لەۋ پۆژە بە دوا عبدالله — باۋكم — شەۋ نەدەخەۋت و ھەر شەۋنويژى دەكرد مەگەر زۆر بە كەمى.

ھەروەھا ھانى ھاۋەلە شىرىنەكانى خۆى دەدا تا بەردەۋام لە خزمەت شەۋنويژدا بىۋ نەكەن بەينا و بەين ئەنجامى بدەن ۋاتە: ماۋەيەك بىكەن بە گەرمى و ماۋەيەكىش

۱ ھەمان سەرچاۋە لا ۲۶۹ متفق عليه.

۲ متفق عليه.

ۋازى لى بھېنن.. چونكە ئەۋە خۆراكى گيان و دلە نابېت لىي بېرېت چونكە ھەر كاتىك لىي برا ئەۋە دلە دەمرېت و دەچېتە پېزى بى ئاگاۋ غافلان ۋەك بە عبدالله ى فەرموۋ:
* عن عبدالله بن عمرو بن العاص (رضي الله عنهما) قال: قال رسول الله (ﷺ) يا عبدالله لا تكن مثل فلان، كان يقوم الليل فترك قيام الليل.^۱

ۋاتە: ئەي عبدالله - گيان - نەكەي ھەرگىز ۋەك فلان كەس ۋاېت، كە ماۋەيەك - بە گەرمى - شەۋنويژى دەكردو كەچى پاش ماۋەيەك شەۋنويژى ۋاز لى ھېنا.
ئەۋ كارەيشى كە بە داخەۋە ئەمپۇ زۆرىنەي خوشك و برا مۇسلمانە كانمانى تىكەۋتوۋە ۋازى لى ناھېنن - ۋاتە شەۋ دەخەۋن تا بەياني بە خەبەر نايەنەۋە مەگەر بۇ نويژى بەياني - كاريكى زۆر ترسناكە بۇ سەر دل و دەروون و بېروباۋەپ..

ھاۋەلانى بە پېزى پېغەمبەرمان (ﷺ) بە گشتى و بە ئن و پياۋ مۇندال و پىرەۋە شەۋنويژيان نەفەۋتاۋە مەگەر بە دەگمەن و زۆر بە كەمى يان نەخۇش بوۋېن.. بۇيە جاريكيان باسى پياۋيكيان كرد لە لاي پېغەمبەرى خوادا (ﷺ) كە شەۋنويژ ناكات و تا بەياني تەخت لىي دەخەۋېت - ۋەك خۇمان و ئەم پۇژگارە - با بزانين لە ۋەلامدا دەربارەي ئەۋ پياۋە چى فەرموۋ:

* عن ابن مسعود (رضي الله عنه) قال: ذكر عند النبي (ﷺ) رجل نام ليلة حتى الصبح قال: ذاك رجل بال الشيطان في اذنيه او قال في اذنه.^۲

ۋاتە: عبدالله ى كوپى مەسعود (خوالى پازى بېت) دەلېت: لە حزورى پېغەمبەردا (ﷺ) باسى پياۋيكيان كرا شەۋ دەخەۋېت و تا بەياني بە خەبەر نايەتەۋە، ۋاتە: ھەلئاستىت بۇ شەۋنويژكردن، پېغەمبەر (ﷺ) فەرموۋ: ئەۋە كەسىكە شەيتان مىزى كردۆتە ناۋ ھەردوۋ گوييەۋە يان مىزى كردۆتە گوييەۋە.

ئاي پېشەۋاكەم.. ئەي پزگار كەرى مۇقايەتى - پېغەمبەرى ئىسلام.. خۆزگە ئەگەر ئەمپۇ لە ناۋماندا بوۋايە چى دەگوت بە مليۇنەھا مۇسلمان، ھەيە تەنھا شەۋيكي لە ھەموۋ تەمەنياندا شەۋنويژ ناكەن دەبېت شەيتان بە دەبەۋ بەرميل و تەنكەر مىز

۱ رياض الصالحين لا ۲۷۰. متفق عليه.

۲ متفق عليه في رياض الصالحين لا ۲۷۰.

بكاتە گويچكە كانيانەۋە خوا پەنامان بدات لەو كەسانەي شەيتان ميز دەكاتە گويچكە كانيانەۋە.

ئەم دىنە پاكەي نىسلام - بە دواي دەستە و تاقمىكدا دەگەرپىت - كە نوينه رايەتى بكات - كە بە راستى و بە پاكي و ەكو خۆي ەللى بگرن.. ئەگەر لاپەرەكانى قورئان ەلبدەينەۋە دەبينىن ھاۋەلە بەپرزەكانى دەورى پىغەمبەر (ﷺ) كە ەموويان لە - صالحان - زۆر نرخی ئەم دىنە پاكەيان دەزانی بۆيە بە ەموو جورىك ەوليان داۋە خوا لە خۆيان پازى بكەن و بە ەشتى نەبپاۋە بە دەست بىنن ئىتر بە پۆژ بە پۆژو بوون و بە شەۋ لە شەۋنويزدا بوون و دەم بە دىكرو فيكرو چاۋ بە گريان بوون بۆيە خواي گەرە ئاستى بەرز كەرنەۋە بۆ پەلەي (عباد الرحمن) كە پەلەي كى ەيندە بەرزە كە كەس پىي ناگات مەگەر ئەو كەسانە نەبىت كە مەرجه كانيان تىدا بىتەدى يەكلى لەو مەرجانە شەۋنويزە و بە پىي بەرزىي پەلەي (عباد الرحمن) مەرجه كانىشى قورسن:

* قال تعالى: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ۝ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَمًا ۝﴾^١

واتە: بەندە راستەقىنەكانى پەرۋەردگار ئەو كەسانەي لەسەر خۆ و ەيمنانەن بەسەر زەويدا تى دەپەپن و ەر كاتىك نەفامان بە ەلە شەيى قسەيان لەگەل بكەن ئەمان ەر دەلەين - سلامون ەلەيكوم - و ئەو كەسانەشى كە شەۋەكان خەۋلە چاويان دەتۆرىنن و بەردەوام خەرىكى سۆژدە و كوپنوش بردنن و غەرقى ناو شەۋنويز بوون.

خوشكى بەپرزەم ەرگىز مەللى سەردەمەكەي خراپ بوو و خواخوامانە نويزە فەرزەكانىشمان بۆ بكريت و ئاخىر زەمانە.. نە، وامەللى... تا پۆژى دوايى ەموو سەردەمىك پياۋى خۆي ەيە و تۆش ھاۋەلانى بەپرزىت بەلام چەرخى بىست و يەكلى پىغەمبەرى خوايت.. با منىش و تۆش بەو پوحىەتەۋە لەگەل خوا بژين.

ئالەم سەردەمەي كە تۆ بە ئاخىر زەمانى تىدەگەيت و شەيتان خەريگە پشتت سارد دەكاتەو دەي ھەر لە كوردستانىكى بچووكى وەك ئەم ھەريەمەي خۆماندا سەدان و ھەزاران كەس ھەن - سوپاس بۆ خوا - شەونويژ دەكەن..

شارى سلیماني كە ھەندى كەس بە پوالت بە شارىكى دور لە خوای تى دەگەن بەلام وانیە بەلكو ئەمۆ ئەوانەي جل و بەرگی ئیسلاى ناپۆشن و شەوانیش تا بەيانی پرخەي خەويان پۆژە پێيەك دەپوات و ويسكى لە سەلاجەكانياندا ھەيە - پەنا بە خوا - ئەوانە لەبەر چاوان و ديارن و ئیعلاميان بەھيژە..

بەلام دلتيات دەكەم كە لە پشتى پەردەو (عباد الرحمن) يەك ھەيە لەو شارەدا كە بە پۆژ بە پۆژون و بە شەويش شەونويژ دەكەن من خۆم لە مالیک شەو مامەو ھە ئافرەتەكە نەخويندەوار بوو كەچى لە منى دەپرسی چ كاتىكى شەو بۆ شەونويژو چەند پكات نويژ سوننەتە بكریت لە شەونويژدا؟.. منیش بۆم پوون كەردەو و لە دلى خۆمدا سوپاسى خوام كەرد كە پێچكەي صالحان لە كوردستاندا پۆشنە و ماو و ھەر دەشمينيت انشاء الله.

* قال الله - عز وجل: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾﴾.

ماناي ئەم نايەتە پيرۆزە دەزانيت؟ ئەي ئەزانی چ مژدەيەكي خۆشى لەناو خۆدا ھەشارداو؟ با پێكەو ماناكەي بزانی، دەفەر موويت: ((پاكشانيان لە خويان ھەرام كەردووە لەناو جێگەكانياندا و ھەر نويژ دەكەن و لە خوا دەپارێنەو كە لە دۆزەخ بيانپاريزيت و بە ھەشتیان شاد بكات و لە پارە و سامانيان خیر و خیرات دەكەن* ھيچ كەس نازانيت چ دلخۆشكەري و چاوان و دل پۆشنیەك لە پيشوازياندايە، ئەمەش پاداشتي كەردەو و خويانە لە دنيا - واتە - شەوانە خەويان لە چاوەكانيان دەتواند و پۆژانەش پەنگيان زەرد ھەلگەرابوو بە بۆنەي پۆژو گرتنەو..

خوشك و برا ھاۋىرە كام.. ئايا دەزانن ئەم چەند ئايەت و فەرمودانە چ شۆرپىشكىيان لە ناو دل و دەروون و مېشكى بەرەكانى دواي ھاۋەلاندە دروست كرد؟ شۆرپىشكى وا كە بوو بە ھۆي ئەۋەي ئاگرى تى بەردان و لە خەۋى غەفلەت بە ئاگاي ھىنانەۋە و واى لى كردن لە ھەندى حالاتدا لە پېشى ھاۋەلە بەرزەكانى پېغەمبەرى خواۋە بوون (ﷺ)، دەي با سەردانىكى - ديوەخانە بۆن خۆش و بەچىزەكەي صالحان بکەين و بە چاۋى خۆمان بېينين كە چۆن گەۋھەر و مەرجانى قورئان و فەرمودە بە چاۋى پىز و حورمەتەۋە سەيرىيان كردوۋە و بە جوانيش جىبە جىيان كردوون:

صالحان ھەز ناكەن بمرن چونكە لە شەۋنويژيان دەپرېت:

* لما احتضر عامر بن عبدالله، بكى، فقيل له: ((اتجزع من الموت وتبكي؟ فقال: مالي لا أبكي ومن احق بذلك مني؟ والله لا أجزع من الموت ولا حرصا على دنياكم ولكني ابكي على ظمأ الهواجر وقيام ليل الشتاء)).^۱

واتە: زاناي خواناس و صالح - عامرى كوپى عبدالله - (پەحمەتى خاۋى لى بىت) لە سەرەمەرگدا و پېش ئەۋەي بمرىت خەلكى بە چواردەۋرىدا دانىشتبوون و خەفەتيان بۆ دەخوارد، لە ئاكاۋ دەستى كرد بە گريانىكى بە كول.. خەلگەكەي چواردەۋرى سەرسام بوون چونكە عاملى خواناسيان بە و جۆرە نەناسىبوو كە لە مردن بترسىت، بۆيە لىيان پرسى: ئايا لە مردن دەترسىت وا دەگرىت؟

ئەي برايان، ئاش لە خەيالىكە و ئاشەۋانىش لە خەيالىكى تر، صالحان بۆچى دەگرين و خەلگىش چۆنى لىك ئەداتەۋە، بۆيە عاملى پياۋچاك لە ۋەلامدا پىي و تن: بۆچى نەگرىم؟ كى لە من شاياترە بە گريان؟ بەلام سوپىند بە خوا گريانەكەم لە ترسى مردن نىيە، و بەجىھىشتنى دنياكەشتان نىيە.. دەي دەبى بۆچى بىت؟

فەرموۋى: بەلكو بۆ ئەۋە دەگرىم چونكە ئىتر تىنوۋىتى پۆڭۋوى پۆڭە گەرمەكان و شەۋنويژى شەۋە سارد و درىزەكانى زستانم لە دەست دەچىت!.

* عن اسحاق بن اسماعيل قال: اخبرنا سفيان قال: ((اخبروني عن (عمرو بن قيس)، قال: مارفعت رأسي لليل إلا رأيت موسى بن عائشة قائماً يصلي)).^١

واتە: ئيسحاقى كوپى ئيسماعيل دەلييت: سوفيان بۆي گيپراينه‌وه كه ده‌يووت: ده‌رباره‌ي (عه‌مرى كوپى قه‌يس) بۆيان باس كردووم كه ده‌يووت: هه‌چ شه‌ويك له‌ خه‌و به‌ خه‌به‌ر نه‌هاتووم و مه‌گه‌ر (موساى كوپى عائيشه‌)م بينيوه و نويزى كردووه... ئەو پياوه صالحانه ئاوا ژياون بۆ ئومه‌تى ئيسلام ژيان و به‌سه‌رهاتيان پاراستوو به‌زمان و لايانه‌وه نه‌شوه‌ي صالح بوون و به‌ره‌و خوا چوون وه‌رده‌گريڻ.

* اخرج احمد بن مروان المالكي عن ابي اسحاق قال: ((قال هرقل لقواده: فما بالكم تنهزمون؟ قال شيخ من عظمائهم: من اجل انهم يقومون الليل و يصومون النهار)).^٢

واتە: ئەبى ئيسحاق دەلييت: پاشاي پۆم - هرقل - پوى كرده سه‌ركرده‌كاني سوپاكه‌ي به‌ سه‌رسوپمانه‌وه لى پارسين: چيتان لى قه‌وماوه له‌ هه‌موو جه‌نگه‌كانتاندا له‌گه‌ل سوپاي موسلماناندا تيك ده‌شكيت؟ پياويكي به‌ سالاجوو له‌ سه‌ركرده‌كان - وتى پيى: هۆكه‌ي ئەوه‌يه كه سه‌ربازه‌كاني ئەوان له‌گه‌ل خوا پاست ده‌كه‌ن و به‌ پۆژ به‌ پۆژوو ده‌بن و شه‌وه‌كانيش ناخه‌ون شه‌ونويژ ده‌كه‌ن..

پاسته‌كات شه‌ونويژ و پۆژو سه‌رجه‌م به‌ندايه‌تیه‌كاني تر ده‌بنه‌ هۆي په‌زامه‌ندى خواو ده‌ركردنى ناويانگى جوان له‌ناو خه‌لكيدا و سه‌ركه‌وتنى موسلمان به‌سه‌ر دوژمنانى خوادا و له‌م به‌سه‌رهاته‌ي پيشوووه‌ - صلاح الدين الايوبى - م بيركه‌وته‌وه كه چۆن سه‌ركه‌وتنى سوپاي باوه‌پى به‌سته‌وه به‌ پاستكردنى له‌گه‌ل خوادا و شه‌ونويژ و قورئان خویندنى به‌رده‌وام له‌ لایه‌ن سه‌ربازه‌كانيیه‌وه.

* في ليلة ممطرة وباردة خرج الناصر - صلاح الدين الايوبي - يتفقد احوال جنده في المعسكر، فرح فرحاً شديداً عندما سمع بعضهم يصلي في خيمته وبعضهم يقرأ القرآن جهره، وبعضهم يذكرون الله تعالى.

١ حياة الصحابة (٥٩/٢).

٢ حياة الصحابة (٥٩/٢).

ولكن عندما مرّ بخيمة سакّة خامدة فاقترّب منها فرأى أن صاحبها غارقة في النوم، فقال قولته المشهورة: ((من هنا تأتي الهزيمة)).^۱

واتە: مېژوونوسەكان لە ژياننامەي (صلاح الدين الايوبي) دا تۆماريان كړدوو كە شەوانە لە دواي نيوهي شەو لە گەل پاسەوانە كيدا دەر هاتە دەر وه و بە ناو سەربازگه كيدا دەر گەرا بۆ بە سەر كړدنه وهی هال و هه والی سەربازە كانی، لە شەويكي باراناويدا وەك جار ان سەربازگه كەي دەر پشكنی و دای بە لای هەندى چادردا گوځي لە هاژەي دەرنگي قورئان خوښدن و شەونويژ دەر هات و هەنديكي تر بە دەرنگي بەرز ديكرو يادى خوايان دەر كړد، زۆر خو شحال بوو ئيتەر دلتيا بوو لە وهی خواي گەر وه سەر كە وتن دەر نيوت.

بەلام هەر كە دای بە لای خيوه تيكي تر دا دەر بينى كەش و مات و بيدهنگه كاتيک نزيك بوويه وه بينى خاوه نه كەي لە خەويكي قوولدايه بۆيه دلى تەنگ بوو وتى: ئا ليتره وه شكستى و دۆراندن دەرست پيدهكات، واتە لە گەل خوا پاست بكە و خوايش سەر كە وتنت خەلات دەر كات.

ئەگەر ئيمە نە خو شى شەكره يان فشارى خوښمان هەبيت.. خيرا خەمى خۆمان دەر خوښ و چەندان عياده و دكتور دەر گەر پيڤ تا چارە سەري خۆمان بكەين.. بەلام كاتيک دلمان نە خو ش دەر بييت و باوهرمان لاواز دەر بييت هەول نادەين هۆكارە كانی بزاني و پاشتر خۆمانى لى پزگار بكەين، شينخ حەسەنى بەسرى - پەر حەمەتى خواي لى بييت - نيشانە يەكي داناوە بۆ بە سەر كړدنه وهی دل بزاني چى يە؟:

* قال الحسن البصري - رحمه الله - ((تفقد الحلاوة في ثلاثة اشياء: في الصلاة والقراءة والذكر، فان وجدت ذلك فامض وابشر، وإلا فاعلم ان بابك مغلق فعالج فتحه)).^۲

واتە: حەسەنى بەسره يى - پەر حەمەتى خواي لى بييت - دەر فەر مووييت: چيژ و شيريني و خو شى لە سى شتدا بەدى بكە ئەو سيانەش يەكەم: كاتى نويز كړدن، دووهم: كاتى قورئان خوښدن، سى يەم: كاتى ديكر كړدن، ئەگەر لەو سى حالە تە دا

۱ صلاح الدين الايوبي.

۲ الزهد للحسن البصري لا ۷۹ له كتيبي (ابو بكر الصديق) للصلاحي لا ۱۹۸ وەرگيراو.

هەستت بە چيژ و خوښى كرد ئهوه مژدهت لى بيت خاوهنى دل و گيان و باوه پرى
 بته ويت و بهرده وام به له سهريان. به لام نه گهر له و سى شته دا به ديت نه كرد و نويز و
 قورئان خوينا و ديكره كانت بى تام و بى چيژ و خوښى بوون و به زور له كولى خوت
 ده كردنه و وهك بارىك سهيرت ده كردن به سه شانتته وه و ده تويست زوو له كول
 خوتى بكه يته وه، ئهوه گريان و واوه يلات ده ويت و ده رگا كانت له سه داخراون و ههول
 بده بيانكه يته وه و چاره سهريان بكه يت، ده گوى بگره بۆ يه كى له صالحان كه چى
 ده فهرمويت:

* يقول الثابت البناني: ((ما شيء أجد في قلبي ألدُّ عندي من قيام الليل)).^١

واته: (ثابت البناني) - په حمه تى خوى لى بيت - ده فهرمويت: هيج شتىك له ناو
 دلدا شك ناهم له شه و نويز به تامتر و به چيژتر بيت له لام.

ته نانهت بۆ ئه وهى خه و نه يان باته وه و به خه بهر بن و چاويان نه چيژته خه و هاتون
 هوكارى تازه يان به كارهيئاوه بۆ نمونه سهيرى خوشكى صالح و خواناس (معاذ
 العدوية) بكه - په حمه تى خوى لى بيت - بزانه چى ده كات بۆ ئه وهى خه وى لى
 نه كه ويت و بهرده وام شه و نويز بكات:

قال محمد بن فضيل: حدثنا ابي قال: ((كانت - معاذة العدوية - رحمها الله - اذا
 جاء البرد - اي الشتاء - لبست ثياب الرقاق، حتى يمنعها البرد من النوم عن قيام
 الليل)).^٢

واته: محمدى كورى فضيل ده لى: باوكم بوى گيپراينه وه و تى: ئافره تىكى خواناس
 هه بوو به ناوى (معاذة العدوية) - په حمه تى خوى لى بيت - هه كه وه رزى زستان
 ده هات و سه رماو سو له ده ستى پى ده كرد، ده چوو جلوبه رگى ته نكى هاوينه ي له بهر
 ده كرد بۆ ئه وهى له سه رماندا خه وى لى نه كه ويت و خه وه كه ي بزپيت. ده ي سا
 په حمه تى خواتان لى بيت ئه ي ده سته خوشكه صالحه كانى فاطمه و خديجه و عائشه و
 سومه ييه و نوسه ييه كچى كه عب - كه توانيوتانه به نارهحه تكردن و په نجاندى

١ صفة الصفوة (٢/١٧٦).

٢ هه مان سه رچاوه ي پيشوو (٢/١٩).

خۆتان خاوى - عزوجل - له خۆتان پازى بكن و نه خشه و پرۆگراميكيش بۆ نه وەكانى داهاتوى ئىسلام بكيشن له بوارى به ندياهىتى و به رهو خوا چوون و صالح بووندا.

هاوه لانى پيغه مبه ر (ﷺ) هه رگيز شه ونويژيان نه فه و تاوه ئيت ر له مالى خويان بووين يان ميوان بووين له مالن يان له سه فه ردا بووين دهى با گوئ بگري ن بۆ زاناي ولا تى شام (أبو درداء) - خوا ليى پازى بيت - نه مه ش بۆ ئه وهى له سزاي گوڤو تاريكه كهى پزگاريان بيت وهك ده فه رموويت:

* قال أبو درداء: ((صلوا ركعتين في ظلم الليل لظلمة القبور)).^١

واته: هاوه لى زانا و شاره زاي پيغه مبه رى خوا (ﷺ) (أبو درداء) ده فه رموويت: دوو پكات شه ونويژ له تاريكايى شه ودا نه نجام به دن بۆ ئه وهى له تاريكايى گوڤدا فرياتان بكه ويت.

* كان علي بن الحسين بن علي - رضي الله عنهم - لا يدع صلاة الليل في الحضر والسفر.^٢

واته: عه لى كوڤى حسينى كوڤى عه لى - خوايان لى پازى بيت - هه رگيز شه ونويژى واز لى نه هيتاوه نه له ماله وه و نه له سه فه ردا.

* عن عبدالله بن ابي مليكة قال: ((صحبت ابن عباس - رضي الله عنه - من مكة الى المدينة فكان اذا نزل قام شطر الليل يرتل ويكثر في ذلك التسبيح)).^٣

واته: (عبدالله)ى كوڤى (ئەبى موله يكه) ده لى ت: له شارى مه كه وه هاوڤيه تى (عبدالله)ى كوڤى عباسم كرد بۆ شارى مه دينه، شه وانه له هه ر جيگايه ك لاما ن بديا ه بۆ چه وانه وه له نيوهى شه ودا به خه به ر ده هات و ده ستى ده كرد به قورئان خوڤندن و ته سبيحاتى زۆرى ده كرد.

١ جامع العلوم والحكم ل ٢٠٦.

٢ صفة الصفوة (١/٦٨).

٣ صفة الصفوة (١/٣٨٣).

ديسانەو خوشکيکى سەرمەشقى تريش باس دەکەين کە چۆن چووەتە پىزى
صالحان؟

* قال وکيع بن جراح: ((کانت ام علي والحسن ابني صالح بن حي - تقوم ثلث
الليل)).^١

واتە: وەکیعی کوپی جیراح دەلێت: دایکى عەلى و حەسەن، و خیزانی صالحى کوپی
(حى) بەردەوام یەک لەسەر سێى شەو شەونویژى کردووە.

(سبحان الله) چەندە خۆشە لە مالهووە ئەندامانى تری خیزانەکە هاوکار و یارمەتى
دەر و هاندەرت بن لە کارى خواناسیدا و پۆزوت لەگەڵدا بگرن و شەونویژت لەگەڵ
بگەن، سەیری ئەم نمونەیه بکە و بزانه چۆن صالحان خەلکانى چواردەوریشیان
بەشداری گەشتى شەوانەى بەرەو خواچوون کردووە..

* عن اشعث بن عبدالرحمن بن زيد عن ابيه قال: ((كان زبيد - اليامي - رحمه الله -
قد قسم علينا الليل اثلاثا، ثلثاً عليه، وثلثاً على أخي، فكان زبيد يقوم ثلثه ثم يضر
بني - فاذا رأى مني كسلاً قال: نم يا بني فانا أقوم عنك، ثم يجيء الى أخي فيضربه
برجله فاذا رأى منه كسلاً قال: نم يا بني فانا أقوم عنك قال: فيقوم حتى يصبح)).^٢

واتە: ئەشعەسى کوپی عبدالرحمن ی کوپی زەید لە باوکیهووە دەگیرێتەووە و
دەلێت: زانای خواناس و صالحى بە ناویانگ - زبيد اليامي - (پەحمەتى خواى لى بێت)
شەوکانى لەگەڵ من و براکەمدا کردبوو بە سێ بەشەووە و هەریەکەمان بەشى خۆى
تەواو دەکرد و پاشان ئەوێ دواى خۆى بە خەبەر دەکردەووە و خۆى دەخەوتەووە تا
بەیانى.

بەلام زبيد هەر کاتێک بەشەووەکەى خۆى شەونویژى تەواو بکردایە، نێتر دەهات
بۆ لای من و نوکە شەقیکی ناسکى لى دەدام و ئەگەر قورسى و تەمەلى تیدا بەدى
بکردمايه دەیفەرموو: دە قەیناکە بخەووە و هەلمەسەووە من لە باتى تۆیش بەشە
شەونویژەکەت دەکەم.

١ صفة الصفوة (٢/٦٣).

٢ صفة الصفوة (٢/٦٣).

پاش ئەۋەي ماۋەكەي مېنىشى تەۋاۋ دەكرد دەچۈۋ بەرەۋ جېڭاي براكەم بە ھەمان شېۋە نوۋكە شەقېكى لەۋىش دەدا و دەفەرمۇ: ھەستە بۆ شەۋنۇيژەكەت، و ئەگەر ئەۋىش ۋەكە مەن تەمەلىكە تېدا بەدى بىكرەيە پېئى دەفەرمۇ: دە قەيناكا تۆش ۋەكە براكەت بىخەۋەرەۋە مەن لە باتى تۆيش نوۋيژەكە دەكەم و بەۋ جۆرە ھەتا بەياني نەدەخەۋت و شەۋنۇيژى دەكرد...

ئەۋەندەي صالحىن لە پېڭەي شەۋنۇيژەۋە پوۋيان نورىن و جوان دەبېت و لە لاي يەكە بە يەكەي گەرەكەكەي ئاسراۋ و خۆشەۋىست دەبن لە ھېچ پېڭەيەكەي دىيائى ۋەك دەۋلەمەندى يان دەسەلەندارىيەۋە دەست ناكەۋىت..

سەيرى پىاۋىكى تىرى مەزەن بىكە لە بوۋى شەۋنۇيژ و صالح بوۋندا و بزانە تا چەندى شەۋنۇيژى كىردۈۋە و ئەھلى دى چۆن شاھەتتەيەكەي بۆ دەدەن؟

* قال بقية: خرجنا الى (ابي بكر بن ابي مریم) نسمع منه في ضيعة، وكانت كثيرة الزيتون، فخرج علينا (نبطي) من أهلها فقال لي: ((من تريدون؟ فقلنا: نريد ابا بكر بن ابي مریم، فقال: الشيخ؟ فقلنا: نعم، فقال: ما في هذه القرية شجرة من زيتون الا وقد قام اليها ليلة جمعا)).^۱

ۋاتە: (بقية) دەلېت: لە مال دەچۈۋىن بە نىيازى ئەۋەي سەردانى (ابوبكر) كۆپى ئەبو مېرېم بىكەين، تا زانستى لى ۋەربىگىرېن لە مالەكەي خۆيداۋ دەۋرەۋەرى مالىان زەيتونىكى زۆرى لى بوۋ، لە پېڭا پىاۋىكى (نبطي) مان پېڭەيشت و پىرسىارى لى كىردىن: خېرە، بۆ لاي كى ھاتوۋن؟ ئېمەش ۋەتەن: بۆ خەمەتى مامۇستا ئەبۇبىكر ھاتوۋىن، ۋتى: جەنابى مامۇستا؟ ۋەتەن: بەلى، ۋتى: لەم لادىيەدا يەك بىن زەيتوۋن نىيە كە جەنابى مامۇستا يەك شەۋتا بەياني لە بىندا شەۋنۇيژى نەكردبېت.

صالحان - پەخمەتى خاۋيان لى بېت - ھەر بە خۇيانەۋە نەۋەستاۋن بەلگەھانى چۈۋەدەۋرەكەيان داۋە بۆ شەۋنۇيژ كىردن و سەرزەنشتى قوتابى و كەس و كاريان دەكرد ئەگەر كەمەرخەمى و تەمەلى و سىستيان لىۋە بەدى بىكرەيە، ئەۋە زانا مەزەكەي عىراقە و قوتابىيە دىسۆزەكەي ئىمام شافىيەيە و بزانىن چى بە مېۋانەكەي دەلېت؟

* عن ابي عصمة بن عصام البيهقي قال: بت ليلة عند أحمد بن حنبل - رحمه الله - فجاء بالماء فوضعه، فلما أصبح نظر في الماء فإذا هو كما كان، فقال: ((سبحان الله رجل يطلب العلم لا يكون له ورد بالليل)).^١

واته: ئەبى عصمەى كۆپى عصام البيهقى دەلالت: بە مەبەستى زانست و زانىارى وەرگرتن لە مامۆستا ئەحمەدى كۆپى حەنبەل نزىك بوو بوومە و دەرسى پى دەگوتم و هەندى كات لە لاى دەمامە و لە مالى ئەوان دەخەوتم، شەويكيان لە مالىان مامە وە و جىگەيان بۆ داخستم و مامۆستايش پيش خەوتن ئاوى دەستنويز گرتنى هينا و لە پالمدا داينا.

بە لام من خەوتم و بەيانى كە هەستايى بۆ نويزى بەيانى مامۆستا سەيرىكى ئاوەكەى كرد - دەبينى بە كارم نەهيتاوە وەك خۆى ماوەتە وە - سەرى سوپما و وەك بلتتى پى ناخۆش بوو كە شەونويزم نەكردووە تا بەيانى خەوتووم - بۆيە بە دەم خۆيە وە وتى: (سبحان الله) كە سىك هەولتى زانست و زانىارى بدات چۆن دەبيت و يردى شەونويزى نەبيت؟! .

* زانای گەورە و لە خواترسى ئىسلام (طاوس) يش سەرسام بوو لە كە سىك لە كاتى سەحەردا خەوتبيت، ئەمە چۆن بوو؟

* عن مسمر بن رجل قال: اتى طاوسُ رجلاً في السحر، فقالوا: وهو نائم، فقال: ماكنت ارى ان احداً ينام في السحر! .^٢

واته: زانای پایە بەرزى ئىسلام مامۆستا (طاوس) - پەحمەتى خاوى لى بيت - جاريكيان بۆ كاريكى زۆر پتيويست لە كاتى شەودا دەپوات بۆ مالى هاوپرپيهكى و كاتى لە دەرگا دەدات پتى دەلتن خەوتوو بە بۆت هەلستينين، (طاوس) يس زۆر سەرسام بوو لە خۆيە وە دەپروانيە موسلمانان و واى دەزانى هەمووان لە كاتى صەباى صالحاندا بە خەبەرن و لە گەل خاوى خۆشەويستياندا لە پاز و گەفت و گۆدان - بۆيە

١ صفة الصفوة (٢/٢٢٣).

٢ صفة الصفوة (٢/٥٠).

فەرەمۇي: مەن ھەرگىز لەو باۋەرەدا نەبووم كە ھىچ كەسنىك لە كاتى سەھەردا خەوتىت.

عاصمى كۆپى ئەبى نىجود - خىزمەتكارە مەزىنەكەي قرائاتەكانى قورئانى كەرىم دەربارەي بەرەيەك قىسمان بۆ دەكات كە شەۋيان خىستىبۇۋە خىزمەتى شەۋنوئىژەۋە و بە جۆرىكى تايىبەت دەيانپوانى بۆي: -

* عن عاصم بن ابي النجود قال: ((أدرکت أقواماً كانوا يتخذون هذا الليل جملاً)).

ۋاتە: عاصمى كۆپى - ابى النجود - دەئىت: گەشتىبۇم بە كەسانىكى خواناس و صالحى ۋا كە ئەم شەۋە تارىكەيان كىرەبۇۋە خۇشترى خۇيان و بەكارىيان دەھىنا بۆ چۈنە خىزمەت پەرۋەردگار و شەۋنوئىژەردن تىايدا.

برای خويىنەرى - گەنج و خويىن گەرم - بە تەما مەبە لە تەمەنى (۴۰ و ۵۰) سالى و بەرەۋ ژوۋىتر خۆت يەكلایى بکەيتەۋە بۆ شەۋنوئىژ و خواپەرستى كىردن! نەخىر تەمەنى لاۋى بېەخشە بە خوا چونكە پارەي چاك دەكات و لەۋ كاتەدا جەستەت مۇدىلى بەرزە و نىرخى زىاترە و پىغەمبەرى سەرۋەرمان فەرەمۇيەتى: ((ان الله يباهي ملائكته بالشاب العابد)), ۋاتە: خۇاى گەرە شانازى دەكات بەسەر فەرىشتەكانىدا بە گەنجى خواپەرست و شەۋنوئىژگەرۋ سەيرى (احمدى كۆپى حىنبل بکە بزانه لە كەيەۋە شەۋنوئىژى كىردۋە؟

* عن ابراهيم بن شمس قال: ((كنت اعرف احمد بن حنبل - رحمه الله - وهو غلام يحيى الليل)).

ۋاتە: ئىبراھىمى كۆپى شەمس دەئىت: مەن لە كاتى مىندالىيەۋە ئەھمەدى كۆپى حەنبەل دەناسم و ھەر بە مىندالى شەۋنوئىژى كىردۋە.

ئاي خوشكانى مۇسلمانم - مۇدەتان لى بىت - كە مېژۋى خواناسى و صالحانى ئوممەتى ئىسلام پىرەتى لە ئافرەتانى خواناس كە پىشېرېكىي پىاۋانىيان كىردۋە لەۋ بۋارەدا و لە ھەندى كاتىشدا لە پىش پىاۋانىشەۋە بۋون ئەۋەش بە ھۆى ئەۋ ھەستە ناسك و سۆزە زۆرەي خوا - عزوجل - پىي داۋن.

ئەو ھەش ديسان خواناسىكى ولاتى بەحرەينە و بە ھاتنى شەو خۇشحال دەبوو
چونکہ كاتىكى چاكە و كەس نايت لىت تىك بدات چونکہ خەلكى دوو جۆرن و ھىچ
جۆرىكىيان سەر لە شەونوئىژ و قورئان خوئىندنى تىك نادات. جۆرى يەكەم
شەونوئىژگەرەن ئەو مەشغول خويانن و جۆرى خەوالوۋەكان ئەوانىش لە پرخەي
خەودان و سەر لە كەس نادەن و سەر لە شەونوئىژى كەس تىك نادەن. بزائىن
(حەنەيفە)ى خواناس چۆن پېشوازى لە شەو دەكات؟:-

* عن مسمع بن عاصم قال: ((كانت بالبحرين امرأة عابدة يقال لها منيفة، -رحمها
الله- فكانت تفرح بقدوم الليل من أجل قيام الليل، وكانت إذا هجم الليل عليها قالت: بخ
بخ يا نفس قد جاء سرور المؤمن)).^۱

واتە: مەسمەى كوپى عاصم دەلەيت: ئافرەتەك ھەبوو لە ژنە خواناس و
صالحەكانى بەحرەين و (مەنەيفە)ى كچى (أبي طارق)يان پى دەگوت، و ژۆر خۇشحال
دەبوو بە ھاتنى شەو ئەمەش بە خاترى شەونوئىژ كردن، و ھەر كاتىك شەو ھىرشى
دەھىنا و پۆزى پووناكى پادەمالى ئەم خوشكە دەيووت: بە، بە، شادى باوھەداران
ھات.

خوشكىكى صالحى تر كە سەرمەشقە بۆ خوشكانى سەرپۆش لەسەرى ئەمرومان،
ئەويش (مونىرە) خانى سدوسىيە ژۆر دەترسا لە ھاتنى شەو و دەيچواند بە تاريكى
پۆزى قيامەت و نەيدەويرا بخەوئىت تيايدا ئەمە چۆن بوو؟

* حدثنا ابوبكر القرشي قال: ((حدثني محمد بن الحسين قال: حدثني عبدالله بن
محمد ابي الاسود قال: حدثني رجل من سدوس كانت لنا عجوز في الحي لم ندرکها نحن،
أدرکها أشياخنا يقال لها (منيرة السدوسية) فكانت تقول - إذا جاء الليل - : قد جاء
الهل قد جاء الخوف ما أشبه هذا بيوم القيامة، ثم تقوم فلا تزال تصلي حتى
الصبح)).^۲

۱ صفة الصفوة (۲/۶۸).

۲ صفة الصفوة (۲/۳۱۵).

واته: نه بو به کړی قورپه شى بوى باس کړدين و دهیوت: موحه ممدی کوپى حسین بوى باس کړدين و دهیوت: عبدالله ی کوپى محمدی ابی الاسود بوى گيږامه وه وتی: پیاوړکی سدوسی بوى گيږامه وه و دهیوت: له گهړه که که ماندا پیره ژنيک هه بوو - نیمه نه مانبینی به لکو باوبا پیرانمان دیویانه که هر کاتيک شه و دابهاتايه و تاریکی بالی بکیشايه به سهر دنیا دا دهیوت: ترس و نارپه حه تی هاته وه، دلپاوکي هاته وه و پراوپر له پوړی قیامت دهکات و ئیتر خو له چاوه کانی دهتورا و هه لده سا و دهستی دهکرد به شه نویژ هه تا بانگی به یانی...

په حمه تی خوات لی بیت نهی مونیره، به راستی وایه شه و تال و تاریک و ناشیرینه و پراوپر ده لئی بؤ چوونه خزمهت په روه ردگار کراوه و ده لئی بؤ شه و نویژ په ردهی په شى داداوه ته وه.

برای خوینه... با پیش نه وهی له باسی شه و نویژ بچینه دهره وه... له وانه یه بلئیت خه ریکه شیت ده بمو... نه دمه که ژ... هرچی ده که م ناتوانم شه و به خه بهر بيم و ده ستونیژیک بگرم و بچمه سهر به رمال و چهند پکاتی نویژ بکه م!!

که باسی نه و خوشک و برا صالحانه ده خو نیمه وه خو م له بهر چاو ده که ویت و بی نرخی خو م بؤ دهره که ویت... به لام چارم چیه؟ نازانم چی بکه م؟ چو ن وام لی بیت حه ز له شه و نویژ بکه م و چیژ و شیرینه که ی بچیته بن دانمه وه؟

بؤ وه لامی نه م پرسیارانه ده چینه دهرمانخانه یه کی شاری به سرپه، وه له عیادهی دکتوریکی پسپور له م بواره دا لا ده دین بزاین چیمان بؤ ده نووسیت؟

* عن مبارك بن فضالة قال: سمعت الحسن البصري وقال له شاب: أعياني قيام الليل، قال له: قيدتك خطاياك، وقال له: إذا لم تقدر على قيام الليل ولا صيام النهار فاعلم انك محروم، قد كبلتك الخطايا والذنوب.

واته: موباره کی کوپى فوزاله ده لیت: له لای حه سه نی به سريدا بووم (په حمه تی خواي لی بیت) گه نجیک هات و پي و ت: هرچی ده که م ناتوانم شه و نویژ بکه م، نه ویش پي فهرمو: گونا ه کړدن و تاوان و سه رپيچيه کانت کو ت و زنجیران کردوی توانای

قوربانيدان و بۆ خوا زىانت تىدا نەماۋە، و پاشان پىي وت: ئەگەر ھە ولتدا شە ونوئىژ بىكەيت و پۆژوۋى سوننەت بىگريت بە لام نەتدەتوانى ئەۋە بە ئاشكرا بزانەكە بى بە شىت لە چۈنە ژوۋرەۋە بۆ مواجەھەي پەرۋەردگارو گوناھ قاچ و دەستيان كە لە پچە و كۆت و زنجير كىردوۋيت.

پىاۋىكى تىرىش ھە مان دەردى خۆي بۆ شىخ ھە سەن دەربىي و بزىنن گەرە مان چ ۋە لامىكى دابىتە ۋە و چ دەرمانىكى بۆ نوسىيىت؟

* قال له رجل: يا أبا سعيد، أعياني قيام الليل، فما أطيقه، فقال: يا ابن أخي، أستغفر الله وتب إليه، فانها علاقة سوء، وإن الرجل ليُذنب الذنب فيحرم به قيام الليل.^۱

ۋاتە: پىاۋىكى دەردەدار – كە دەردەكەي ئەۋە بوو دەستى دەكرد بە شە ونوئىژ بە لام نەيئەتوانى بەردەوام بىت و ۋازى لى دەھىنا، ھات بۆ لای سەر مەشقى شە ونوئىژانى سەردەمى خۆي و ھالى خۆي تىگە ياند و ئەۋىش پىي وت: ئەي برازاي خۆم، داۋاي لىبوردن لە خوا بىكە و پەشىمانى بۆ دەربىرە، ئەۋە نىشانەيەكى خراپى و عاقىبەت شە پىيە، وتىشى: پىاۋ كە گوناھىك ئە نجام دەدات لە چىژ و خۆشى شە ونوئىژ بى بە ش دەكريت.

ئىستا ھۆكارى پىشكە وتوو و چاك ھاتوونەتە ئاراۋە ۋەك (موبایل) كە ھەر كاتىكى شە و بمانە ۋىت بە خەبەر بىيىن خەبەرمان دەكاتەۋە و شە ونوئىژمان لە ناۋجەرگەي شە ۋەدا دەست دەكە ۋىت و عومەرى كوپى خەطاب (خۋاي لى پازى بىت) ھەزى لە شە ونوئىژى ناۋ جەرگەي شە و كىردوۋە.^۲

جاران صالحانى پىشە ۋايمانمان چاۋە پۋانى كە لە شىر بوون ھە لىان بىيىت لە خەو، ئەگەر شە ۋىك نەيخوئىندىت خەبەرمان نەبۆتەۋە و شە ونوئىژى ئەۋە شە ۋەيان لە دەست دەرجوۋە ۋەك ئەۋەي بە سەر سە عىدى كوپى جوبەير ھات (پە ھەمەتى خۋاي لى بىت) ئەمە چۆن بوۋە؟

۱ عمر بن عبدالعزيز – دكتور علي الصلابي لا (۱۹۸).

۲ صفة الصفة (۱/۱۴۹).

* عن أصبغ بن يزيد الواسطي قال: كان لسعيد بن جبير - رحمه الله - ديك كان يقوم الليل بصياحه، قال: فلم يصح ليلة من الليالي حتى أصبح، فلم يصل سعيد تلك الليلة، فشق عليه فقال: ماله قطع الله صوته؟ قال: فما سمع لها صوت بعدها فقالت له أمه: يا بني لا تدع على شيء بعدها.^۱

واتە: ئەسبەغى كوپى يەزىدى واستى دەلئىت: سەئىدى كوپى جوبەير (پەحمەتى خاى لى بىت) كەلەشپىرىكى ھەبوو بە خويندنى لە خەو ھەلئەساند بۆ شەونوئىز، شەويكىيان قەدەرى خوا وابو كەلەشپىرەكە نەيخويندو بە ھۆيەو سەئىد سەرمەشقى نوئىزگەران بە خەبەر نەھات ئەو شەوھى لە دەست دەرچوو، زۆر خەفەتى پى خوارد دوعايەكى لە كەلەشپىرەكە كرد پى وت: بۆچى ئەم شەو دەنگت نەبوو خوا دەنگت بېرىت، دەلئىت لەو پۆژە بە دوا ئەو كەلەشپىرە نەيخويند و دەنگى نەما، دايكىشى وتى: كوپى خۆم - ھەرچى سەير دەكەم دوعات گىرايە - توخوا ئىتر دوعا لە ھىچ شتىك مەكە.

خىزانىكى شەونوئىزگەر، چەند خۆشە ژن و پياۋ ھاندەرى يەك بن لە ھەرزەشە پووحىەكاندا كە بەرەو خوا بيانبات و پىكەو بە پۆژو بن و پىكەو شەونوئىز بكەن و پىكەو قورئان دەور بكەنەو بېوانە با سەرىك لە مالى ئەبو ھورەيرەو بەدەين (خاى لى پازى بىت) و بە چاۋى خۆمان ئەمە بىينىن بزائىن شتى وا دەبىت؟

* عن عثمان النهدي قال: تَضَيَّفْتُ أبا هريرة سبعا، فكان هو وامراته وخادمه يتعقبون الليل اثلاثاً، يصلي هذا ثم يوقظ هذا.^۲

واتە: عوسمانى نەھدى دەلئىت: ھەوت پۆژ ميواندارى ھاۋەلى شىرىنى پىغەمبەرى خوام كرد (ﷺ) ئەبو ھورەيرە (خاى لى پازى بىت) خۆى و خىزانەكەى و خزمەتكارەكەى شەويان كەردبوو بە سى بەشەو ھەريەكەيان بەشەكەى خۆى تەواو دەكرد دەخەوتەو ھەكەسى دووھى ھەلئەساند بۆ شەونوئىز و ئەويش لە پاش خۆى كەسى سىيەمى بە خەبەر دەكردەو.

۱ صفة الصفوة (۱/۱۸۸).

۲ صفة الصفوة (۱/۱۳۵).

پېنجەم

پۇژۋى سۈننەت و ژيان لە خزمەت توپىتى و برىتىدا

چەند جوان و شايستەن ئەو كۆمەلە ھۆكار و كوردەوانەي ئەم ئىسلامە عەزىزە بۆي ديارى كىردۈيىن تا ھەر كاتى پىيان ھەستىن و ئەنجاميان بەدەين و لەگەلئاندا بژىن پلە و قۇناغەكان دەبىرەن و ئاستمان بەرز دەبىتەۋە بۆ ئەۋەي بىيىنە - عباد الرحمن - و بگەينە كاروانى موبارەكى صالحان و لەگەلئاندا بەرەۋ خوا و پزگارى پۇژى قىامەت بېژىن..

صالحان (پەحمەتى خاويان لى بىت) و ئىمەش خوا بمانخاتە ناو كاروانيانەۋە - جىاۋازىيەكى گەۋرە ھەيە لە نىۋان ئەۋان و سەرچەم مۇسلمانانى تىردا، ئەو جىاۋازىيەش لە پۇژۋا بەدى دەكرىت خەلكى لە سالىكدا تەنھا مانگى پەمەزان بە پۇژۋ دەبن مەگەر كەمىكيان نەبىت پۇژۋى عەرەفە و پۇژۋى عاشورا بە پۇژۋ دەبن.

بەلام صالحان ۋا نىن، بەلكو سەيرى پەنگيان بگە دەزانىت شوپنەۋارى پۇژۋويان پىۋە ديارە پەنگى موبارەكيان زەرد ھەلگەپاۋە لە پۇژە گەرمەكانى ھاۋىندا بە پۇژۋ دەبن و گۆي بە توپىتى و گەرما و برىتى نادەن..

يەككە لە بەندايەتى و پەرسىشە مەزنەكانە كە خۋاي (عز وجل) لەسەر ھەموو ئاينىكى فەرز كىردۈۋە و دوايىن ئاينىش ئاينى پىرۋى ئىسلامە كە دەفەرموۋىت:

* قال الله - سبحانه وتعالى - ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا

كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا كُنتُمْ تَنفُونَ ﴿١٨٣﴾

ۋاتە: ئەي كۆمەلى باۋەپداران پۇژۇتان لەسەر فەرز كرا ۋەك چۆن لەسەر ھەموو ئايىنەكانى پېش ئىۋەش فەرزكراۋە ئەمەش بۆ ئەۋەيە كە تەقۋاتان تېدا دروست بېيت ۋە خوا بترسن..

خوينەرى خۆشەويست... پۇژو گرتن ئەۋەپەرى دىلسۆزى نواندە بۆ خوا چونكە گەۋرەترىن ۋەرزىش ۋە قورستىن كار لەگەل لەشماندا ئەنجامى بەدەين ئەۋەيە خواردن ۋە خواردنەۋەى لى بگىرنەۋە.. پاشان ئەۋەپەرى ماناى بوۋنى باۋەپەرى پتەۋى ناۋدل دەگەيەنيت چونكە مەۋزۇ دەتۋانيت خەلكى بخەلەتتيت ۋە بليت: بە پۇژوم ۋە لە پەنھانىشدا خواردن ۋە خواردنەۋە بخۋاتەۋە ۋە كەسش نەزانيت بەلام لە ترسى خۋاى گەۋرە ۋە چاۋدېرى بەردەۋامى بۆى ئاۋيش لە دەمى پانادات دەلېت نەبادا قومىك يان دلۆپىك بچيتە قورگم ۋە پۇژو كەم بشكىتيت..

لەم بارەيەۋە خۋاى گەۋرە لەسەر زمانى پېغەمبەرەكەى (ﷺ) لە فەرموودەيەكى قودسىدا دەفەرموۋيت:

* عن ابي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ) قال الله تعالى: كل عمل ابن ادم له الا الصيام فانه لي وانا اجزي به - في رواية - يترك طعامه وشرابه، وشهوته من أجلي، والصيام جنة، فاذا كان يوم صوم احدكم فلا يرفث ولا يصخب، فان سابه احد او قاتله فليقل اني صائم.^۱

ۋاتە: پېغەمبەرى خوا (ﷺ) دەفەرموۋيت: خۋاى گەۋرە دەفەرموۋيت: ھەموو كەردەۋەيەكى چاكى نەۋەكانى ئادەم بۆ خۋايە.. تەنھا پۇژو نەبېت كە بۆ مەنە ۋە منىش خۆم ئەزانم چۆن پاداشتى دەدەمەۋە، لەۋە زياتر لەبەر خاترى مەن ۋازى لە خواردن ۋە خواردنەۋە ۋە ئارەزۋاتى خۆى ھىناۋە، پۇژو قەلغانە، ۋە ھەموو مۇسلمانىك بە پۇژو بوو

گوناه و دەنگە دەنگ نەكات، ھەر كەس يېكەش شەپى لە گەل كەرد با بليت من بە پۇژۇم و كوپى شەپ نيم.

نەك ھەر ئەوئەندە برايانى پۇژۇەوانم... بەلكو بۇنى ناخۇشى دەمى پۇژۇەوان - كە خاۋەنەكەيشى ھەز بە بۇنى دەمى خۇى ناكات - كەچى خوا بە و گەورەيى و ەزەمەتەيەو ھەز لە بۇنى ئەو دەمە دەكات و دەفەرموويت:

* قال رسول الله (ﷺ) (والذي نفسي بيده لخلوف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسك).^۱

واتە: پېغەمبەرى خوا (ﷺ) سوئند دەخوات بەو خوايەي كە گيانى محمدى بە دەستە بۇنى گۇپاۋى دەمى پۇژۇەوان لە لاي خاۋى - عزوجل - خۇشترە لە بۇنى ميسك و گولۇو و ەننەر، ھۇى ئەمەيە بۇيە صالحان (پەحمەتى خايران لى بيت) لە گەل پۇژۇدا دەست لە مل بوون.

خوشك و براى خوينەرى خۇشەويستم.. سەردارى صالحان پېغەمبەرى خوا (ﷺ) گەورەيى و فەزلى پۇژۇى دەزانى و ھەرۋەھا سەرمەشقانىش دەبيت لە ھەمووان زياتر خواناسى و پەرسىشيان ھەبيت بۇيە لە گەرمترين پۇژۇدا لە چلەي ھاويندا لە گۇپەپانى پېگەي جيهاددا بە پۇژۇ بوۋە ەك (ابو درداء) دەگىپتەو ە دەليت:

* عن أبي درداء - رضي الله عنه - قال: لقد رأيتني مع النبي (ﷺ) في بعض أسفاره في اليوم الحار الشديدة الحر، حتى ان الرجل ليضع يده على رأسه من شدة الحر، وما في القوم صائم الا رسول الله (ﷺ) وعبدالله بن رواحة.^۲

۱ ھەمان سەرچاۋە.

۲ صفة الصفة (۲۴۸/۱).

ۋاتە: (ابو درداء) (خوای ئى پازى بېت) دەئىت: لە ھەندى لە سەفەرەکانیدا لەگەڵ پېغەمبەرى خوا بووم كە پۆژىكى زۆر گەرم بوو، بە پادەيەك پياو لە گەرماندا دەستى دەگرت بە تەوقى سەريەو و لە ناو ھەموو خەلكەكەدا كەس بە پۆژوو نەبوو جگە لە پېغەمبەرى خوا (ﷺ) و عبدالله ى كوپى پەواحە نەبىت.

تەنھا يەك پۆژ لەبەر خاترى خوا بە پۆژوو بېت (۷۰) پايز لە ئاگرى دۆزەخ دوور دەكەويتەو ھەي خوشبەختى بۆ ئەوانەي پەچەي صالحانيان گرتوو و ھەموو دوو شەممە و پېنج شەممانيك بە پۆژ دەبن يان سى پۆژ لە ھەموو مانگىكى عەرەبى بە پۆژ بن چەند پايز لە ئاگر دوور بخرىنەو، دە سەيرى ئەم فەرموودە صەحيحە بکە و ئيتەر پارا مەبە خۆت بکە بە ناو دنيای صالحاندا و پۆژووى سوننەت زۆر بگرە:

* قال رسول الله (ﷺ): ما من عبد يصوم يوماً في سبيل الله إلا باعد الله بذلك اليوم وجهه عن النار سبعين خريفاً.

ۋاتە: پېغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرموويتى: ھەر بەندەيەكى خوا تەنھا يەك پۆژ لەبەر خاترى خوا بە پۆژوو بېت، خوای - عز وجل - ھەفتا پايز ۋاتە (۷۰ سال) لە ئاگرى جەھەننەم دوورى دەخاتەو، دەي خوشبەختى بۆ موسلمانىك كە ماوہى يەك پۆژ لە جەھەننەمەو دوور بېت چ جاي كەسيك كە (۷۰) پايز لە سزاي خوا دوور بخريتەو !! خوايە بمانكەرە ئەھلى پۆژوو، خوايە لە ئاگرى دۆزەخ بمانپاريزە.

خوشك و براى خوشەويستم .. كەمتەرخەمى .. خۆت بگەيەنە كاروانى صالحان، بەم كارە ھەرزان و ئاسانە كە پۆژووى سوننەتە .. چونكە دەبىتە يەكئى لەوانەي لە دەرگاي (الريان) ھو دەچيتە بەھشتەو .. ئەزانى ئەو دەرگايە چيە ؟ دەي گوى بگرە بۆ پيشەواي صالحان پېغەمبەرى خوا (ﷺ) لەم بارەيەو چى دەفەرموويت:

۲ متفق علیہ.

ۋاتە: عبدالله ى كوپى عومەر (خوایان لى پازى بىت) دەگىرپتەۋە كە پېغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرموۋىتە: پۆزۈ گرتنى سى پۆزۈ لە ھەر مانگىك ۋەك ئەۋە وايە ھەموو سالەكە بە پۆزۈ بوۋىت.

لەۋاتەيە ھەندى خوشك و برا پېرسن و بلىن: نازانين كام پۆزەيە چونكە پۆزۈ ژمىرى كۆچى زۆر بلاۋ نىيە لە ناۋماندا و پۆزۈ ژمىرى سالى گاۋران لە ناۋماندا برەۋى پى دراۋە؟ منيش دەلىم وايە و تا ئەۋ ساتەي پۆزۈ ژمىرى سالى ئىسلامى خۇمان دەكەۋىتە كار، تۆ شەۋانە لە ھەۋشەكەتانەۋە سەيرى مانگ بكە، و كەي خېرپوۋ ۋاتە مانگى چۈاردە ئەۋە پۆزۈ پىش تر و پۆزۈ دواترى بگرە.

ھاۋەلانى خۆشەۋىستى پېغەمبەر (ﷺ) (خوایان لى پازى بىت) بە كىردەۋەي بەرزى خۇيان چۈنە پىزى صالحانەۋە، ۋە ھەربەۋە نەچۈن كە ناۋيان ھاۋەلانى ۋە لە غەزاكانى ئىسلامدا بەشداريان كىردۈۋە، بەلكو بە شەۋ خەرىكى شەۋنوۋىژ بوۋن و بە پۆزۈش بە پۆزۈۋ بوۋن، بۆ نموۋنە (أبو طلحة) - خۋاى لى پازى بىت - ھەرگىز پۆزۈى نەشكاندۈۋە مەگەر نەخۇش بوۋىت يان لە سەفەرلىك بوۋىت ۋەك ئەنەس دەگىرپتەۋە دەلىت:

* عن أنس بن مالك - رضي الله عنه - قال: ان ابا طلحة ما أفطر بعد رسول الله (ﷺ) إلا في مرض حتى لقي الله.

ۋاتە: ئەنەسى كوپى مالك (خۋاى لى پازى بىت) باسى (أبو طلحة) مان بۆ دەكات و دەلىت: لە دۋاى مردنى پېغەمبەرى خوا (ﷺ) پۆزۈى نەشكاندۈۋە و بەردەۋام بە پۆزۈ بوۋە - جگە لە پۆزە قەدەغەكراۋەكانى ۋەك جەژنەكان - مەگەر لەبەر نەخۇشى يان لە سەفەرلىك بوۋايە..

ئەۋەيە بە ۋەفائى... كىتۈك لە بەۋەفائى ھاۋەلان دەردەخات كە لە دۋاى مردنى پېغەمبەرەكەيان زىاتر سوۋر دەبن لەسەر گوپرايەلى كىردنى و چۈنە ناۋ كارۋانى صالحانەۋە ھەتا مردن.

ئەي ئەو كەسەي بە نيازىت بگەيتە كاروانى صالحان - سلام عليكم - لەوانەيە لەو
پىگايەدا ھەموو جۆرە كەسەك بىنە پىگات و ساردت بگەنەو و نەھىلن پىۋى و بتگرن..
بەلام تۆ خۆت پراۋەشىنە و بەردەوام بە لەسەرگەشتە موبارەكەت و دۇنيا بە
(صالحان) بەردەوام سەيرى دواي خويان دەكەن بزنانن خەلكى تازە پەيۋەندى بە
كاروانەكەيانەو نەكردوۋە..

لەوانەيە لە ناو ئەو خەلگانەدا دۆست و خزمان و خۆشەويستانى خۆيشت ھەبن و
لەبەر سۆز و بەزەيى پىگەت لى بگرن بەلام تۆش ۋەك - مەسروق - ۋەلاميان بدەرەو
(پەحمەتى خۋاي لى بىت) ئايا دەزانى چۆن ۋەلامى دانەو؟

* عن الشعبي - رحمه الله - غشي مسروق بن عبد الرحمن يوم صائف وهو صائم،
فقال له إبنته: أفطر، قال: ما أردت بي؟ قالت: الرفق، قال: يا بني إنما أطلب الرفق
لنفسي يوم القيامة الذي كان مقداره خمسين ألف سنة.^۱

ۋاتە: زاناي مەزنى ئىسلام - ئەبو ەمرى (الشعبى) - پەحمەتى خۋاي لى بىت -
دەگىرپتەو كە زاناي خواپەرست - مەسروقى كورپى (عبدالرحمن) - بە پەحمەت بىت -
لە پۇژىكى ھاۋىنى زۆر گەرما بە پۇژو بوو لە ھۆش خۆى چوو..

كچەكەي بەزەيى پىدا ھاتەو و پىي ۋت: باۋكە گيان - زۆر ناپەھەتى - پۇژو كەت
بشكىنە دۇنيا زۆر گەرما چلەي ھاۋىنە! باۋكىشى سەيرىكى كرد و پىي ۋت: مەبەستت
چىيە كچى خۆم وام پى دەلئيت؟ ۋتى: تەنھا ئەو ەيە بەزەيىم پىدا دىتەو.

پىشەوايش فەرموۋى: كچم من زياتر بەزەيىم بە خۆمدا دىتەو و بۆيە ۋاي لى دەكەم
لە پۇژى قىامەتدا توۋشى ناپەھەتى گەرەتر نەبىت لە پۇژىكدا كە (۵۰) ھەزار سالە بە
پىۋە دەۋەستىنرپىن..

ئەمجارەيان لەوانەيە نزىكتىن كەست بەزەيى بېتەۋە پىاتداۋ لەلايەنى دىلسۆزىيەۋە
بتگىرىت و نەھىلىت خۆت بگەيەنيتە كاروانەكەو خاوت بكاتەۋەو ئەوانىش ھەرگىز بە
دىار كەسەۋە ناۋەستىن و بەجىت دەھىلن..

با پىكەۋە سەرىك بەدەين لە مالى پۆژو (بيت الصوم) مالى ھاۋەلى پىغەمبەرمان
(ﷺ) (ابو امامه الباهلى) - خاۋى لى پازى بېت - و بزەنن لە چ ۋەختىكدا خەلكى
دەيزانى بە پۆژونىن و چ كاتىك بە پۆژون؟

* عن رجاء بن حيوة - رحمه الله - قال: كان أبو أمامة الباهلي وامراته وخادمه
لايلقون إلا صياماً، فاذا رأوا ناراً أو دخاناً بالنهار في منزلهم عرفوا انه قد إعتراهم
ضعيف.^۱

ۋاتە: ۋەزىرە دىلسۆزەكەي عومەرى كوپى عبدالعزىز - پەجائى كوپى ھەيۋە
دەلىت: ھەمىشە مامۇستا (ابو امامه الباهلى) ۋ ھاۋسەرەكەي ۋ خەزمەتكارەكەي بە
پۆژو بىوون، ۋ ئەگەر نىۋەپۆيەك ئاگرىك يان دوكلەك لى ھەۋشەكەيانەۋە بەرز
بىۋايەتەۋە ئەۋە خەلكى دەيانزانى كە مېۋانىيان ھاتوۋە ۋ لەبەر خاترى مېۋانەكە
چىشت لى دەنن.

بۇ ئەۋ خوشكانەي بە نىازن پىشېركىي براكانيان بكن لە گەيشتن بە كارۋانى
صالحان نمونەي دوو خوشك دەھىنمەۋە كە پىشەنگن لە كاروانەكەدا ۋ بزەنن گەرماۋ
تىنۋىتى لە پۆژو خاۋى كىردونەتەۋە:

* قال أبو الأحوص: كانت مولاة لآبراهيم النخعي - رحمه الله - تعمد الى اليوم
الشديد الحر فتصومه، فقيل لها: انك تعمدين الى اشد الايام حرأ فتصومينه؟ فقالت: ان
السعر اذا رخص اشتراه كل احد.^۲

۱ ھەمان سەرچاۋەي پىشۋو (۳۷۲/۱).

۲ صفة الصفة (۲۴۸/۱).

ۋاتە: (ابو الاحوص) دەلئيت: زاناي ناودار (ابراهيم النخعي) كەنيزەككى ھەبوو..
ئەم كەنيزەكە زۆر خوا پەرسىست و چاكەكار بوو - دەلئيت: چ پۆژىك زۆر گەرم و
قرچەدار بوۋايە ئەو تيايدا بە پۆژو دەبوو - تا پاداشتى زياترى دەست بىكەۋىت -
لييان پىرسى: باشە ھۆي چىيە تۆ سەير دەكەيت بزاني چ پۆژيان زۆر گەرمە ئەو پۆژە
بە پۆژو دەيىت؟

لە ۋەلامدا ۋتى: ھەر شتىك نىرخەكەي ھەرزان بىت ھەموو كەسىك دەتوانىت
بىكرىت..

(سبحان الله) كە كەنيزەككى ئاۋا تىگە يىشتوو لە كالاي گرانى خوا كە بەھەشتە زۆر
گرانە و دەيىت زياتر خۇمانى لە پىناۋدا بىرەنجىن و بە دەستى بېيىن و ئەمەش
ماناي فەرمودەكەي پىغەمبەرمانە (ﷺ) كە دەفەرموۋىت: ((الا ان سلعة الله غالية، الا
ان سلعة الله جنة))، ۋاتە: شت و مەك و كالاي پەروەردگار گرانە و شمەكى پەروەردگار
بەھەشتە!.

عن محمد بن حسين قال: كانت امرأة تصوم في شدة الحر حتى يسود لونها ويتغير
وجهها، فتقول لها في ذلك، فتقول: انما أدور على طول الري والشبع في الآخرة.^۱

ۋاتە: محمدى كوپى حسين دەلئيت: ئافرەتلىك ھەبوو لە پۆژە زۆر گەرمەكاندا بە پۆژو
دەبوو، تا ۋاي لىھاتبوو پەنگە جوانەكەي پوومەتى پەش ھەلگەپايو و دەم و چاۋى
تىك چوبوۋو، بۆيە لە ۋ بارەيەۋە قسەيان لەگەلدا كرد، ئەويش لە ۋەلامدا پىي دەگوتن:
بۆيە ئەم كارە قورس و گرانە دەكەم تا لە پۆژى قىامەتدا بەردەوام تىر ئاۋ و تىر نان
بم.

دەربارەي پۆژو گرتنى پىغەمبەرمان (ﷺ) لە ئەنەسى ھاۋەلى دلسۆزى پىغەمبەر
دەپرسن چونكە لە ھەموۋان زياتر شارەزا بوۋە ھالى پىغەمبەر و (۱۰) سال
خزمەتگارى كردوۋە لە دەر و لە مال.

منيش لە شىعريكمدا ۋتوومە:

ئەنەس دەفەرموۋىت بۆ ماۋەي دە سال	لە خزمەتيا بووم لە دەر و لە مال
نە قسەي پى ۋتووم نە لىشى داوم	بە فەيداي ئەو بى ھىز و ھەناوم

ئەنەس (خوای لی پازی بیت) بەم چەشنە وەلامی پرسیارەکی دایەوہ:

* عن حميد قال: سأل أنس بن مالك - رضي الله عنه - عن عبادة النبي (ﷺ) قال: كان يصوم من الشهر حتى تقول لا يفطر شيئاً.^۱

واتە: حەمید دەلێت: ئەنەسی کوپی مالیک (خوای لی پازی بیت) پرسیارى لی کرا دەبارەى بەرستش و خواناسی پیغەمبەر (ﷺ) و ئەویش لە وەلامدا ووتی: بەدریزای مانگ بەپۆژوو دەبوو تا وامان دەزانی هەرگیز نایشکێنی و بەردەوام بەپۆژوو دەبیت. ئەم پەرەردە ناوازیەى کە پیغەمبەرمان (ﷺ) بەکردەوہ ئاراستەى هاوہ لە شیرنەکانی دەکرد کاری کردبوو سەر جەرگ و هەناوی هەموو هاوہ لێ بە تاییەتى چوار یارە راشیدەکە (خوایان لی پازی بیت) با سەریک لە عومەرى کوپی خەطاب بدەین (خوای لی لاپازی بیت) بزانی چۆن بە پۆژوو بوو:

* عن زيد بن اسلم عن ابيه قال: كان عمر يصوم الدهر وكان زمان رماده - زمن القحط - اذا أمسى أتى بخبز قد ثرد في زيت.^۲

واتە: عومەرى کوپی خەطاب (خوای لی لاپازی بیت) هەموو سال بە پۆژوو دەبوو - جگە لە پۆژوو حەرەمەکان - و لەو سالە گرانیەى هات بەسەر شارى مەدینەدا بەردەوام لەگەڵ هەژارانی بى نان و ئاودا ئەویش بەپۆژوو دەبوو، هەموو بەریانگەکانیشى بە تریتى نانه پەق و زەیت دەکردەوہ.

مژدە بۆ عاشقانی پۆژوو. ئەوانەى دوو شەممە و پېنج شەممەیان نافەوتی. ئەوانەى سێ شەو سێپەکی هەموو مانگە کۆچیەکان بە پۆژوو دەبن و یان پۆژوى داود پیغەمبەر (ﷺ) زیندوو دەکەنەوہ کە پۆژى نا پۆژیک بە پۆژوو بوو و گوێ بۆ ئەم مژدەى بگرن:

* عن ثابت عن عبد الله بن رباح قال: ((يوضع الموائد يوم القيامة للصائمين فيأكلون والناس في الحساب)).^۳

۱ اخبره البخاري ومسلم.

۲ صفة الصفوة (۱/۱۴۷).

۳ الجامع لشعب الايمان (۶/۴۱۵).

ۋاتە: ثابت لە عبدالله ى كوپى پىباحەۋە دەگىرپىتەۋە كە وتوۋىەتى لە پۆزى قىامەتدا ۋ لە ساحەي مەحشەردا سفرەي دورودرىژ بۆ پۆژوۋەوانان دەپازىتەۋە دەست دەكەن بە نان خواردن ۋ خەلكى ھىشتا بە پىۋە ۋەستان ۋ چاۋەپوانى لىپرسىنەۋەن.

پىشەۋايان ۋ سەرەشقەكانمان لە صالحان (پەحمەتى خويان لى بىت) ئەۋەندە تام ۋ چىژى شەۋنوۋىژ ۋ پۆزى سوننەتيان چەشتوۋە لە سەرەمەرگىشدا گرياون بۆ لە دەستدانى.

* حدث عبيد الله بن محمد التيمي، حدثني بعض أشياخنا: ان رجلاً من عليّة هذه الأمة حضرته الوفاة، فجزع جزعاً شديداً، وبكى بكاءً كثيراً، ف قيل له في ذلك، قال: ما أبكي إلا على ان يصوم الصائمون لله، ولست فيهم، ويصلى المصلون ولست منهم، ويذكره الذاكرون ولست منهم، فذلك الذي أبكاني^۱.

ۋاتە: عبدالله ى كوپى محمدى تيمى دەلى: ھەندى لە مامۇستاكەم بۆيان گىرپامەتەۋە، كە پىاۋىك ھەبوو لەپىاۋە خواناسى ۋ صالحەكانى ئەم ئومەتە، ۋ كاتى ۋەختى سەرەمەرگى ھات دەستى كرد بە گريانىكى زۆر ۋ ھاۋار ھاۋارىكى لە پادە بەدەر، كاتى دەربارەي ھۆى ئەو گريانەي پرسىاريان لى كرد، لە ۋەلامدا ۋوتى: من لە ترسى مردن نىە كە دەگريم بەلكو بۆ ئەۋە دەگريم كە خەلكى بۆ خوا بەپۆژوۋ دەبن من لەگەلىان نىم ۋ خەلكى نوۋژ دەكەن ۋ من لە گەلىان نىم ۋ خەلكى دىكر ۋ يادى خوا دەكەن ۋ من بىبەشم لىتى.. ئەۋە بوو ھۆى گريانەكەم.

براۋ خوشكانم.. نەكەن پىتان خۆش بىت خەلكى بزانيّت بەپۆژوۋن.. يان پەنا بەخوا - خۆتان باسى بەكەن.. ۋ پۆژوۋكەتان ئىخلاصى تىدا نامىنىت ۋ (رياء) ۋ پوپامايى تىدەكەۋىت كە بە پۆژوۋنەبىت خۆشەۋىستىرت لە لای خوا - تا پىاي تى بەكەيت - دە گوى بگرە بۆ صالحان ۋ بزانه چۆن حەزيان نەكردوۋە جگە لە خوا كەس بە بەندايەتى ۋ پۆژوۋەكانيان بزانيّت..

* (كان احد الصالحين جالس في غرفته يصلي او يختم القرآن او يعلم الناس، وعندما يأتي وقت الطعام، يأتي به ابنته فتضعها أمامه وعندما تخرج، يضعه امام الهرة فتأكل منها قليلاً فتذهب، وتأتي ابنته ليعيد الصحنون وبقايا الطعام تظن ان اباهما اكله فتقول بالعافية يا أبي).

واته: يەكېك لە صالحان - پەحمەتى خۆى لى بىت - لە ژوورەكەى خۆيدا يان خەرىكى نوژ بوو يان خەرىكى خەتم كردنى قورئان بوو، يان وانەى زانستى بە قوتابيان وتوۋەتەو.. كە كاتى نانى نيۋەپۇ دەھات كچەكەى خواردنى بۇ دەھىنا بىخوات، ئەویش دەيفەرمو: داینى و خۆت بپۇ، و پاشان دايدەنا لەبەر دەم پشیلەيەكداو ئەویش بەشى خۆى لى دەخوارد و كە كچەكەى دەھاتەو سفرەكە لابات دەبینىت خواردوویەتى وايدەزانى باوكى خواردوویەتى دەلئىت تۆشى گیانت بىت.

دەخيلت بىم - لە خىرى گەرەى پۇژو خۆت بېبەش مەكە - چونكە پۇژو جى ژوانگە و مەنزەگەى صالحانە.. گوئى بگرە و بزانه يەكېك لە صالحان كە ناوى (بدیل العقيلي) يە لەم بارەيەو چى دەلئىت:

* عن الوليد بن هشام عن بدیل العقيلي قال: الصيام معقل العابدین.^۱

واته: وەلىدى كوپى هیشام دەگىرپتەو كە (بەدىل عوقەيلى) - پەحمەتى خۆى لى بىت - فەرموویەتى: ((پۇژو ژوانگەى، كانگەى، سەرچاۋەى خۆشى خواناسانە)). دەى خوشك و براكانم.. دەخيلتان بىم با كابرايەكى عەرەبى دەشتەكى كە زۆر لە ئىسلامى عەزیزىش شارەزا نەبوو كەچى لەگەل پۇژوودا دەست لە مل بوو و خۆشى و چىژى لەو بەندايەتییە وەرگرتوۋە.. فەرموون لەگەل دوو عەرەبى دەشتەكى شواندا - كە دەتوانرئىت بە پىشەوايانى صالحين دابنرئىن.

* عن سعيد بن أبي عروبة قال: حج الحجاج فنزل بعض المياه بين مكة والمدينة، ودعا بالغذاء، فقال لحاجبه: أنظر من يتغذى معي وأسأله عن بعض الامر؟

فأتوا باعراب اليه، فقال له: أغسل يدك وتغدى معي، فقال: انه دعاني من من هو خير منك فاجبته، قال: ومن هو؟ قال: الله تبارك وتعالى — دعاني الى الصوم فصمت. قال: أفي هذا الحر الشديد؟ قال: نعم صمت ليوم اشد حراً من هذا اليوم.

قال له: أفطر وصم غداً، قال: ان ضمننت لي البقاء الى الغد. قال: ليس لي ذلك، قال: فكيف تسألني عاجلاً بأجل لا تقدر عليه، قال: انه طعام طيب، قال: لم تطبه انت ولا الطباخ انما طيبته العافية.

واته: ھەجايى كۆپى يوسىف (الثقفي) لە سەفەرى ھەجدا بوو لە نىوان مەككە و مەدینەدا لە سەر كانى و ئاویكدا لايدا بۆ ھەوانەو، و داواى خواردنى كرد، و پاشان بە پاسەوانەكەى خۆى وت: بۆ كە سىڭم لەم دەوروپەرەدا بۆ بدۆزەرەو تا لە گەلمدا نان بخوات و ھەندى پرسیاریشى لى بگەم.

ئەوانیش ەرەبیكى دەشتەکیان بۆ دۆزیەرەو و ھینایان بۆ لای، و ئەویش پىی وت: دەستەكانت بشۆرە و نانم لە گەلدا بخۆ، كابرake وتى: ناخۆم، كە سىڭى تر دەعوەتى كردووم كە زۆر لە تۆ باشترە، وتى: ئەو كە سە كىيە؟ وتى: خاى تەبارەك و تەعالیە بانگى كردووم بۆ پۆژو گرتن و منیش چووم بە دەم داواكارىەكەىەو.

ھەجاج وتى: ئا لەم پۆژە گەرەمدا بە پۆژویت؟ وتى: بەلى پۆژو دەگرم بۆ پۆژىكى زۆر لەم پۆژە گەرمت، و پىی وت: ئەمۆ لە بەر من بىشكىنە و سبەینى بە پۆژوو بە، پیاوھەكە وتى: جا تۆ دەتوانیت كە فالەتى سبەینىم بگەیت كە دەمىنم؟ ھەجاج وتى: ئەو لە دەسلاتى مندا نىيە.. كابرایش وتى: جا ئیتەر چۆن بۆ دوورك نزیكىڭم لە دەست دەدەیت.

ھەجاج وتى: كورە وەرە بخۆ، خواردنەكە زۆر خۆش و بە لەزەتە. كابرأ وتى: نە تۆو نە چىشت لىنەر بە لەزەتیان نەكردووە بەلكو لەش ساغى خۆش و بە لەزەتى دەكات.

ھەر بەم شىۋەيە عەرەبىكى دەۋار نشىنى تىرىش بە پۆژو بوۋە و بگرە وای کردوۋە
لە پېشەۋايەكى صالحى ۋەك (پوچى كوپى زەنباع) بە بىنىنى ئەو بېز لە خۆي و
خواناسيە كەمەكانى خۆي بكاتەۋە. ئەمە چۆن بوۋە؟:-

* نزل - روح بن زنباع - رحمه الله - على ماء، فنزلا بين مكة والمدينة في حرٍّ
شديد، فرأى راعياً فقال له: هلم الى الغداء، قال: انا صائم، قال: وانك لتصوم في هذا الحر
الشديد؟ قال: أفادع اياماً تذهب باطلا؟! قال روح: لقد كنت يا أعرابي ظننتُ بأيامك ان
تذهب باطلاً لقد جاد بها - روح - وانشأ يقول:

لقد ضننتُ بأيامك يا راعٍ اذا جاء بها روح بن زنباع.^۱

ۋاتە: پوچى كوپى زەنباع - پەحمەتى خۋاى لى بىت - لە نىۋان مەكە و مەدىنەدا
لەسەر ئاۋىك لايدا بۆ نان خواردن، و لە ۋكاتەدا عەرەبىكى دەشتەكى ھات و بانگى كرد
بۆ نان خواردن لەگەلدا، دەشتەكەيەكە وتى: من بە پۆژوم! پوچ وتى پىي: ئا لەم
گەرما و قرچەي ھاۋىنەدا بە پۆژويت؟ لە ۋەلامدا وتى: چۆن ئەيەلم ئەم پۆژانەي تەمەنم
بە بى ھودە لە دەستم دەرېچن.

پوچىش - دەست دەكات بە گريان و دەلەيت ئەي عەرەبە دەۋار نشىنەكە بە پاستى
تۆ گومانەت چاكە بە رامبەر پۆژەكانى تەمەنت و نايان فەوتىنى لە كاتىكدا ئەم (پوچى)
كوپى (زەنباع) ە بىھودە بە پىيان دەكات.

* عن حسن بن صالح عن عبدالعزيز بن ربيع قال في تفسير قوله تعالى: ﴿كُلُوا
واشربوا هنيناً بما أسلفتم في الايام الخالية﴾، قال: أي ايام الصوم.^۲

ۋاتە: عبدالعزيزى كوپى پەفيع لە تەفسىرى ئەم ئايەتەدا دەفەرموۋىت: پۆژانى
پاڭردوۋ ۋاتە پۆژانى بە پۆژو بوونتان.

۱ الجامع لشعب الايمان (۶/۴۲۴).

۲ ھەمان سەرچاۋە (۶/۴۲۵).

بەشی دووهم

صالحان چۆن سەیری خۆيانيان کردوو؟

لە شەش جیباسدا :

- ۱- خۆيانيان بە دل نەبوو :
- ۲- خۆيانيان لە پلە و پایە و شورەت پاراستوو :
- ۳- خۆيانيان بە نزم سەیرکردوو :
- ۴- خۆيانيان لە (بیدعە) کاری پاراستوو :
- ۵- خۆيانيان لە (پیا) کاری پاراستوو :
- ۶- خۆيانيان لە غەیبەت پاراستوو :

یەكەم

صالحان خۆیانیان بەدل نەبووه!

مرۆڤی موسلمان — بەوپەڕی توانا هەولێ ئەو دەدات گۆپرایەلی خۆی پەروەردگار بێت و خۆی لە حەرام و قەدەغە کراوەکانیشی بپاریزێت، کە خەڵکی لە دوورەو بۆی دەپوانن بە چاویکی زۆر قورس و پێزەو سەیری دەکەن.

بەلام ئەو خۆی خۆی باش دەناسێت.. خۆی نرخێ خۆی باش دەزانێت، کە هیچ جیاوازییەکی نییە لە گەڵ خەڵکانی تردا تا لە پۆژی قیامەتدا کارت وەردەگیرێت و ئەو کاتە شایانی ئەوەیە خۆی هەلبێت و کارتەکی بەرزبکات وە بۆی سەیرکەن! سەیرکەن! من چ خواناسێک بووم لە دنیا.. ئای کە شەونویژ و پۆژ و خواپەرستی زۆرم بوو.. سەیرکەن چ پیاویکی مەزن بووم کەچی ئێو نەتاندەناسیم خۆیشم نەمزانوو شایانی ئەم پلە بەرزەم هەرچەندە گومانم بوو کە خوا پاداشتی کردووە چاکەکانم دەدات وەك لە قورئاندا هاتوو:

﴿فَأَمَّا مَنْ أَوْفَ كِتَابَهُ بِسْمِ اللَّهِ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ أَقْرَبُ أَكُنِّيَّةً ۝١٩ إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلْقٍ

حَسَابَةٍ ۝٢٠﴾^١

واتە: هەر کەسێک — خوا بۆی بکات — و لە پۆژی قیامەتدا نامەی کردووە کانی بدەن بە دەستی راستیەو — کە لە ساحەی مەحشەردا — هەر کەسێ کارتەکی درا بە دەستی راستیەو — ئەو دەرچوو و هەر کەسێش درا بە دەستی چەپیەو — خوا بمانپاریزێت ئەو لە تاقیکردنەوەکانی ژیانی دنیایدا کەوتوو و هەموو خەڵکی بەو کارەدا دەزانن کێ دەرچوو و کێش کەوتوو..

جا دەرچوو کە بە هەموو دەنگی هاوار دەکات و پوودەکاتە ئەو ملیارەها کەسێ لە ساحەی مەحشەردا بە پووت و قووتی وەستان و چاوەڕێی لێپرسینەو و پێیان

دەلالت ئەھا نمرەكان چەند بەرز، دە سەیری كەن.. دە بېخویننەوہ من خۆم گومان
دەبرد كە ئاكامەكەم بەم ئەنجامە جوانە دەگات.. بەلام گشتی خەمی خۆیەتی ویەك
كەس نییە بېپەرژیت نمرەكانی بخوینتەوہ..

خسوی - عزوجل - پیمان دہرموویت کہستان بہ نویژو پوژو و خواہہ رستیہ کانتانہ وہ نہ نازن بہ سہر خہ لکیدا - کی دہلی دلتان خاوین بوٹہ وہ و شایانی لیئوردنی پەرہردگاری جیہان؟! ئاخر خو ہیشتا کارت نہ دراوہ تہ وہ کی دہلی لیئان وەرگیراوہ و ہک دہرموویت:

* قال الله تعالى: ﴿فَلَا تَزُكُّوا أَنْفُسَكُمْ ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى﴾ ١.

واته: خواى - عزوجل - دد فہرموویت: ئه ی موسلمانان خوتان به چاک و پاک و بهرز و له خواترس مه زانن - که ئه وه دد بیته هوى له خوبایى بوون به لکو ته نها خوا خوى دد زانییت کى پاک و له خواترسه ..

گوئی بگره بؤ ئەم وتو ویژە ناسکە ی نیوان دایکمان عائشە (پەزای خوای لای بیت) و پیغەمبەرە خوشەویستە کە مان (ﷺ) کە چۆن چەند مەفھومیەک بؤ خیزانی پۆشن دەکاتەو، کاتی کە دەپرسیت لای و دەلێت: ئایا ئەو کە سانی کە گوناھبارن و دزی و شتی تر دەکەن ئەو ئایەتە دەیانگریتەو کە دەفەرموویت:

عن عائشة - رضي الله عنها - فقالت: سألت رسول الله (ﷺ) عن آية: ﴿أُولَئِكَ يَسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ﴾، فقلت: أهم الذين يشربون الخمر ويزنون ويسرقون؟ قال: لا يا ابنة الصديق ولكنهم الذين يصومون ويصلون ويتصدقون ويخافون ان لا يتقبل منهم اولئك يسارعون في الخيرات^٢

واته: عائشه (پره‌زای خوی لی بیت) ده لیت: له پیغه مبه‌ری خوام پرسى (ﷺ)
 دهرباره‌ی نه‌و نایه‌ته‌ی که ده‌فهرموویت: ﴿أُولَئِكَ يُسْرِعُونَ فِي الْحَزَنِ﴾ واته نه‌وانه‌ی

١ سورة النجم: الآية (٣٢).

٢ رواه الترمذی والحاكم و قال صحيح الاسناد.

پیشبرکیتی یەکتەری دەکەن لە کاری چاکەدا، ئایا مەبەستی ئەو کەسانە یە ئارەق دەخۆنەو و داوێن پیسی و دزی دەکەن؟

پێغه مەبر (ﷺ) لە وەلامدا پێی فەرموو: نا، ئەو کچی (صدیق) بەلکو ئەو کەسانە دەگریته وە کە پۆژو دەگرن و نوێژ دەکەن و پارە دەبەخشن و کەچی لە هەمان کاتدا ترسی ئەوەیان هەیه خوا لییان وەرنەگریت و پەنجە پۆبین ئەوانە لە پیشبرکیتی کاری چاکەدان.

ئەو ئەو خوشکەم.. ئەو ئەو براوەم کە دەتەوێت.. بگەیتە کاروانی صالحان - خوا کۆمەکت بێت - بەلام دەخیلت بێم کاتێک دەستت کرد بە وەرزشە قورسەکانی گەیشتن بەو ئامانجە زۆر خۆشەوێست دەبیت لە ناو خەلکیدا - بەلام ئەکەیت خۆت بە صالح و پیاوچاک لە قەڵەم بدەیت - ئەو بەرەو دواوە دەتگەرێنێتەو..

تۆ (١٠) سال لەسەر یەک شەونوێژ بکەیت لەوانە یە ئەگەیتە ئاستی خواناسیکی پایە بەرزێ وەک حەسەنی بەسری (پەحمەتی خۆی لێ بێت) دەو گۆی بگرە و بزانی چۆن سەیری خۆی دەکات و چۆن وەسفی خۆی دەکات بۆ فەرەزەدەقی شاعیر؟

* فلما مات نوار بنت أعین - امرأة فرزدق - كانت قد اوصت ان يصلي عليها حسن البصري، فشهدا أعيان أهل البصرة مع الحسن، والحسن على بغلته، وفرزدق على بعيره فسار، فقال الحسن للفرزدق: ماذا يقول الناس؟ قال: يقولون: شهد الجنازة اليوم خير الناس - يعنونك - وشر الناس يعنونني، فقال له: يا أبا فراس لست بخير الناس وليس انت بشر الناس.^١

واتە: کاتێک خێزانی فەرەزەدەقی شاعیر مرد کە ناوی (نەواری کچی ئەعیون) بوو پیش مردنی وەسیەتی کردبوو کە زانای بەسەرە (حسن البصري) نوێژی بەسەرەو بەکات - بۆیە هەموو پیاو ماقولانی بەسەرە لەگەڵ ئیمام حسن دا بەشداری بە خاک سپاردنەکیان کرد، و حەسەن (پەحمەتی خۆی لێ بێت) بە سواری ئێستەرەکیەو و فەرەزەدەقیش بە سواری حوشتەرەکیەو و پێکەو دەپۆیشتن، و لە پێگادا حەسەن پرسباری کرد لە فەرەزەدەق و وتی: ئایا ئەو خەلکە لە ناو خۆیاندا چی دەلێن؟

فه‌ره‌زده‌ق وتی: قوربان ده‌لێن ئه‌م‌پۆ چاکترین که‌سی به‌س‌په‌ - مه‌به‌ستیان تۆیه‌ - و خراپترین خه‌لکی به‌س‌په‌ - مه‌به‌ستیان منه‌ - له‌گه‌ڵ ئه‌م جه‌نازه‌یه‌دان، هه‌سه‌ن پووی تێک‌رد و فه‌رمووی: نه‌ من چاکترین که‌سم و نه‌ تۆش خراپترین که‌سیت..

ئه‌مه‌ ئه‌و پیاوه‌ خواناسه‌ مه‌زنه‌یه‌ که‌ که‌وه‌ریک بوو له‌ ئیسلامدا ده‌دره‌وشایه‌وه‌ که‌چی ئاوا به‌ خۆی ده‌لێت خۆزگه‌ هه‌ر به‌وه‌وه‌ بوه‌ستایه‌، نا به‌لکو له‌ چاو زانا‌یان و خواناسانی پێشوو‌ی ئومه‌مه‌تدا خۆی به‌ پله‌ی دز زانیووه‌، ئه‌مه‌ چۆن بووه‌؟

* عن يوسف بن أسباط قال: مكث الحسن البصري - رحمه الله - ثلاثين سنة لم يضحك و ثلاثين سنة لم يمزح قال: مع ذلك قال عن نفسه: لقد أدركت أقواماً ما انا عندهم الا اللص.^١

واته‌: یوسفی کوپی ئه‌س‌بات ده‌لێت: هه‌سه‌نی به‌س‌پی (په‌حه‌مه‌تی خوای لی بی‌ت) بۆ ماوه‌ی (٣٠) ساڵ پێ نه‌ده‌که‌نی و ماوه‌ی (٣٠) ساڵ گالته‌ و گه‌پ و شو‌خی نه‌کردووه‌ که‌چی له‌گه‌ڵ ئه‌و خواناسی و چاکییه‌یدا به‌ خۆی ده‌لێت: من کاتی خۆی پیاو چاکانیکی وام بینووه‌ که‌ من ئیستا له‌ چاو ئه‌واندا وه‌ک (دز) وام!

یاران وه‌رن با ئیمام هه‌سه‌ن به‌جێبه‌ی‌لێن و بجینه‌ خزمه‌ت (السري السقطي) له‌ عێراق و بزانی چیمان پێ ده‌لێت و چۆن سه‌یری خۆمان بکه‌ین؟

* قال الجنيد البغدادي: ((سمعت (السري السقطي) - رحمه الله - يقول: ما أحب ان اموت من حيث اعرف اخاف ان لا تقبلني الأرض فافتضح)).^٢

واته‌: خواناس و صالحی ئومه‌مه‌ت - جونه‌یدی به‌غدادی - ده‌لێت: خۆم گویم لی بوو که‌ مامۆستا (السري السقطي) - به‌ په‌حه‌مه‌ت بیی - ده‌یفه‌رموو: هه‌ز ناکه‌م له‌ جێیه‌کدا به‌رم که‌ خه‌لکی به‌ناسن و گوپه‌که‌م بزانی چونکه‌ زۆر ئه‌ترسم گوپ نه‌م‌ک‌رێته‌ خۆی و فێرم بداته‌ ده‌ره‌وه‌ و ئابووم بجێت.

با صالحه‌که‌ی عێراق به‌جێ به‌ی‌لێن و بجینه‌ خزمه‌ت - محم‌دی کوپی واسع (په‌حه‌مه‌تی خوای لی بی‌ت) و بزانی چۆن سه‌یری خۆی ده‌کات له‌ کاتی‌کدا که‌

١ صفة الصفوة (٣/١٥٦).

٢ هه‌مان سه‌رچاوه‌ (٢/٢٤٥).

موسلمانان بە دەستە دەستە دەهاتنە خزمەتی و بە بینینی و بە گوشتاری چین چین باوەریان زیادى دەکرد و وانەى صالح بوون و بەرەو خوا چوون فێر دەبوون کەچی گوێ بگرە بە خۆی چی دەلێت؟ و بزانه تۆش چۆن سەیری خۆت دەکەیت؟! .

* عن یونس قال: سمعت محمد بن واسع - رحمه الله - يقول: ((لو كان يوجد للذنوب ریح ما قدرتم ان تدنوا مني من نتن ريحي)).^۱

واتە: یونس دەلێت: لە - محمدی کوپی واسع - م بیست (پەحمەتی خۆی لى بێت) دەیفەرمو: ئەگەر گوناھ بۆنى هەبوایە، کەستان نەتاندەتوانی لێم نزیک ببەوێ و لەبەر زۆری گوناھەکانى من..

برای خۆشەویستم.. خوشکی بەپێزم.. تۆ هەرگیز پوویداوه کە تووشی ناپەرەختییەك بێت و بلیت لەوانەیه بە هۆی سەرپێچییەکی خۆمەوێ بووبێت... یان لە شوێنێکدا سووکایەتی و بێ پێزیان بەرامبەر نواندی یەكسەر بە خۆتا چووبیتەوێ و تەبێت و دياره گوناھتێکم کردووێ و خوا ئەم سوک و سەلیمانی زāl کردووێ بەسەرمدا؟. دەى گوێ بگرە بۆ وەکیعی کوپی جەپراح - مامۆستا دڵسۆزەکەى ئیمام شافعی بزانه لەم بارەیه چ وانەیه کمان فێر دەکات و چۆن سەیری خۆی دەکات؟! .

* عن احمد بن محمد قال: اخبرني بعض أصحابنا عن وكيع بن الجراح - رحمه الله - قال: أغلظ رجل مع وكيع بن الجراح، فدخل وكيع بيتاً فعفر وجهه في التراب ثم خرج الى الرجل، فقال: زد وكيعاً بذنبه فلولا ما سُلط عليه.^۲

واتە: ئەحمەدی کوپی محمد دەلێت: هەندێ لە هاوڕێکانمان دەربارەى وەکیعی کوپی جەپراح بۆیان باس کردووین کە جارێکیان پێتایێک زۆر پیس دادەبەزێتە سەر وەکیعی کوپی جەپراح و قسەى سووکی زۆری پێ دەلێت.. وەکیعیش خۆی کرد بە مالتێکدا و خۆلێ کرد بە دەم و چاوی خۆیدا و پاشان هاتە دەرەوێ بۆ لای پیاوێکە و پێی وت: دەى زیاتر قسە بە وەکیع بلێ دياره لەبەر گوناھباریەتى، و ئەگەر گوناھەکانى نەبوایە تۆ ئاوا پێت نەدەوێرا و زāl نەدەبووی بەسەریدا.

۱ صفة الصفوة (۲/۱۸۰).

۲ هەمان سەرچاوه (۲/۱۱۳).

براکه م، خوشکه که م.. له م پښگایه دا که تۆ گرتووته بهر و ده ته ویت هه لسوکه وتی به رزی صالحان زیندوو بکه یته وه.. له ناو خه لکدا زۆر خوشه ویست ده بیست و له پاده به در پښت ده گرن و به گه وره سه یرت ده که ن.. ده خیلتم بم تۆ هیشتا له دوی کاروانه که وه یت و له خۆت بایی نه بیست و فوو نه که یته خۆت.. به لکو گوئی بگره بۆ (ابن عمر) (خوای لی پازی بیست) بزانه به چ شیوه یه کی جوان و پهروه رده یی وه لاسی کابرا عیراقیه که ده داته وه و خۆی له و ئاسته نزمتر ده کاته وه که ئه و پیاوه ویستی به رزی بکاته وه و تۆش له خولی صالح بووندا زۆر ئاگات لئی بیست؟

* عن أبي الوائز قال: قلت لابن عمر - رضي الله عنهما - لا يزال الناس بخير ما أبقاك الله لهم، قال: فغضب ابن عمر وقال: أتني لأحسبك عراقياً وما يدريك ما يفلق عليه ابن أمك بابه.^۱

واته: (ابی الوائز) ده لیت: جارێکیان به (ابن عمر) م ووت: خه لکی وه زعیان له باشیدایه تا خوا تۆیان له ناو بهیلت! (ابن عمر) - خوا له خۆی و باوکی پازی بیست - زۆر ناپه حهت و تورپه بوو به بیستنی ئه و وته یه و پیتی ناخۆش بوو بۆیه پیتی وت: من وا ئه زانم تۆ عیراقیت و عیراقیش له خۆیانه وه بئی به لگه قسه ده که ن - ئه گینا تۆ چوزانیت ئه م کورپه ی دایکت - مه به ستی خۆی بوو - چوو وه ئه و دیوی ده رگای هه وشه که ی ماله وه یان چی ده کات و چی ناکات!

له گه ل خوا په رستی و شه ونوێژ و پۆژی سوننهت و قورئان خویندن و زیکر و کاری چاکه کارییه کانداهه ترسی ئه وهت هه بیست که له پۆژی قیامه تدا له بهر ده می خوای جیهانیاندا ده وه ستیت و کئی ده لئی ئه و کرده وانهت ئه وه نده ئیخلاصیان تیدابوو که لیت وه رگیرابن و پزگار بوویت، چونکه گوئی بگره بۆ (ابن مسعود) (خوای لی پازی بیست) بزانه له به رامبه ر قسه ی ئه و پیاوه دا که وتی: من پیم خۆش نییه له (اصحاب الیمین) بم به لکو پیم خۆشه له (مقربین) بم واته زۆر له خواوه نزیک بم!:

* عن مسروق قال: قال رجل عند عبدالله بن مسعود - رضي الله عنه - ما احب ان اكون من اصحاب اليمين بل اكون من المقربين احب الي، قال عبدالله بن مسعود لكن هاهنا رجل ود انه مات لا يبعث - يعني نفسه -.

واته: مەسروق دەلێت: پیاویك له لای هاوێلی شیرینی پیغه مەبەرمان (ﷺ) عبدالله ی کۆپی مەسعود - دانیشتبوو وتی: من پێم خۆش نییه که له بههشتدا له پلهی - اصحاب الیمین - دا بم، به لکو پێم خۆشتره که له پێزی زۆر نزیکه کانی خودا بم که (مقربین)ن، به لām قوتابییه که ی قوتابخانه ی پیغه مەبەری خوا (ﷺ) جوړیکی تر تیگە یشتوو له پۆزی سهختی قیامت، بۆیه هەر له ویدا دهلێت: به لām ئا لیڤه دا پیاویك ههیه - مەبهستی خۆی بوو - ههز دهکات که مرد ئیتر زیندوو نه کریته وه و له بهردهمی لیپرسینه وه ی خوادا پانه وه ستیتریت.

صالحان زۆر ههزیان به ناوی زل و دیتی وێران نییه، و ههز ناکهن به ناوی گهوره بانگیان بکهیت.. ئایا تۆش وایه؟ دهی ههز کاتیك من و تۆش وامان لیها ت نهوه که وتووینه ته سهز پێگای کاروانی صالحان و له وانهیه پۆژیک بیانگرینه وه و له گهز خۆیان بهمانه ن..

ده سهیری (شهعبی) بکه - (پهحمهتی خوای لی بیئت) و بزانه له گهز نهوهی که ده ریایه کی قول بووه له زانست و فهتوادا که چی خۆی به زانا نازانیته نه مه چۆن بووه؟

* قال الشعبي - رحمه الله - انا لسنا بالفقهاء، ولكننا سمعنا الحديث فرويناه ولكن العلماء من اذا علم عمل.^۲

واته: عامیری کۆپی شراحبیل الشعبی که نه ستیره یه کی گه شاهه ی سهردهمی خۆی بووه له زاناییدا که م وینه بووه و زانستی عانشه و ابن عمر و سعدی کۆپی نهبی وه قاص و عهمری کۆپی عاصی هه لگرتبوو. که چی ده ریاره ی خۆی دهلێت: ئیمه زانا و فیههزان نین، به لکو ئیمه هه ندی فهرمووده مان بیستوو و پاشان بۆ ئیوه مان گێژاوه ته وه، به لām زانای پاسته قینه نه و که سانه ن که زانیاریه کیان وه رگرت یه کسه ر به کرده وه کاری پێ ده که ن.

۱ هه مان سهزچاوه (۲۱۳/۱).

۲ عمر بن عبدالعزیز للصلاهی لا ۱۷۶.

له کاروانی صالح بووندا ده بیټ هه رده م برۆینه خزمهت گه ورده ی باوه پداران عومهری کوپی عبدالعزیز و بتوانین ئه واته قورس و وه رزشه ناره حه ته ئه نجام بدهین و وامان لی بیټ گومان ی ئه وه بکهین که خراپین و خۆمان به پۆخله وات بزانی له چاو پیاوچاکان و خواناسه مه زنه کانی میژووی دوور و دریژی نیسلامدا.

با پیکه وه گوئی بگرین بۆ ئه و گفت و گو یه ی نیتوان خه لیفه ی نوێخواز و موزاحیمی هاوکاریدا که چۆن عومهر ده ترسیټ له خراپه کارانی ناو شاری مه دینه بیټ؟!:

* خرج عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله - من المدينة المنورة وهو يبكي ومعه خادمه مزاحم، فالتفت الى مزاحم وقال: يا مزاحم نخشى ان نكون ممن نفت المدينة، ويشير الى قول رسول الله (ﷺ): ((الا وان المدينة كالكير يخرج الخبث، لاتقوم الساعة حتى تنفي المدينة شرارها، كما تنفي الكير خبث الحديد)).^۱

واته: عومهری کوپی عبدالعزیز و موزاحیم ی هاوپی له شاری مه دینه ده رچوون به ره و دیمه شقی پایته ختی خیلافه تی ئومه ویه کان و له قه راغی شاردای کرده وه به لای مه دینه ی پر له نوردا و به موزاحیمی وت: زۆر ئه ترسم له و که سانه بین - من و تو - که مه دینه تو پریان ده داته ده ره وه له بهر خراپیان، مه بهستی له و فه رموده یه ی پیغه مبه ری خوا یه (ﷺ) که ده فه رموو یت: شاری مه دینه وه ک کوره ی ئاسنگه ر وایه و پۆخله وات فری ده داته ده ره وه، چونکه قیامهت نایهت تا مه دینه خراپه کارانی ده رنه داته ده ره وه وه ک چۆن کوره ی ئاسن پۆخله وات ی ئاسنه کان فری ده داته ده ره وه.

ئهی شوینکه وته ی پاسته قینه ی پیا زه که ی محمد (ﷺ) ئهی ئه و که سه ی ده ته و یت خۆت صالح بیت.. خیزانه که ت صالح بیټ و کچ و کوپه کانت و خوشک و برا کانت صالح ده رچن.. خوا یارمه تی ده رت بیټ ماده م نیهتت وایه..

یه کێک له نیشانه کانی ئه وه ی که له کاروانی صالحان نزیک بو یته وه و خه ریکی ده چیته ناویانه وه - انشاء الله - ئه گه ر بگه یته ئه و ئاسته ی که پیټ ناخۆش بیټ و خه فه تبار بیت ئه گه ر گونا هێکت له ده ست ده رچوو، تاوانێک، سه رپێچه کی

پەرەردگارت ئەنجام دا.. بە دەم و چاوی خەمبارتەو ديار بێت و خەلکی لە دوورەو هەست بکەن کە هەلەبەکت ئەنجام داو و خەفەتی پێ دەخۆیت و پێکەنین و قسەى خۆشت بۆ نایەت تا تەو بەیەکی راستەقینەى لەسەر نەکەیت و چەندان کردەو هەى جوانی بکەیت بە شوینیدا..

ئایا چى دەکەیت کاتێک نەزەرێکی حەرام یان غەیبەتێک یان دلی عاجزکردنی کەسێک یان پەنا بە خوا نوێژتکت بگەوتیت.. پێى خەفەتبار بوویت؟ دەى ئەو نیشانەىەکی زۆر چاکە:-

* عن عبدالواحد قال: أتينا امرأة متعبدة في ناحية البصرة لنسلم عليها، فقيل لنا: لا تصلون اليها، قلنا: ولم ذاك؟ قالوا: قد أغلقت عليها الباب منذ ثلاث تبكي قلنا: ولم ذاك؟ قالوا: قتلت نملة).

واتە: (عبدالواحد) دەلێت: لەگەڵ کۆمەلێک لە هاو لەنمدا چووین بۆ سەردانی ئافەرەتێکی خواناس لە گەپەکیکی شارى بەسەر تا سلاوى لى بکەین - و هەوالی بزانی پێیان وتین: مەپۆن، چونکە ناتوانن ببینن، وتمان: بۆچی ناتوانن؟ وتیان: ماو هەى سى پۆژە دەرگای لەسەر خۆى داخستوو و هەر دەگرى. وتمان: ئاخى بۆچی وای بە خۆى کردوو؟ وتیان: چونکە میروولەىەکی کوشتوو.

صالحان - لە هەموو سەردەمێکدا نمونە و سەرمەشق بوون - بۆ خەلکە خواناسە ئاساییەکان و لە سەرووی هەموو صالحانەو، پێغەمبەرەکان کە هەموو قۆناغەکانى صالح بوونیان بریوو و هەموو صالحانى دواى ئەوان لەوانەو تیشکیان وەرگرتوو، ئەو یوسف پێغەمبەرە (علیه السلام) لە لای فیرعەونى میسر - ئەمىن حەوتەبى لاو - دا خۆى بەو نازانێت کە زۆر بێتاوانە و لە گۆل بەریتەر - هەرچەندە وایش بوو - و نایەوێت خەلکی تاوانبار بکات لەسەر حیسابى پاکی خۆى نا بەلگەى نیازێکی تری هەبوو وەک لە قورئاندا هاتوو:

* قال الله تعالى على لسان يوسف: ﴿وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالْأَسْوَاءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (٥٢).

واته: پاش ئه وهی که یوسف — علیه السلام — هه چۆنێک بوو هه لی بۆ هه لکه وت تا پاکێ و بێ تاوانی خۆی بۆ هه موو که لی میسر بسه لمی نیت و بهس، نه که مه بهستی ناوزاندن و له که دارکردنی که سی تر، له هه وهالهیدا و وتی: خۆ ئه وه نه بیئت من خۆم بێ تاوان بزانم و هه مووان به تاوانبار، به لکو نه فس شایه نی به رگریکردن نییه لیی به لکو نه فس هه میسه له که ل خراپه دایه مه گه ر که سی که خوی که وره به په حمی خۆی په حمی پیبکات و ده روونی ژیریاری چاکه کاری بکات.

ئه وه پیغه مبه ری ئیسلامه (ﷺ) و پۆزیکیان ژنیک له مالیان نانی ده خوارد و شهرم و هه بیه تی له پیغه مبه ری خوا ده کرد و دهسته کانی ده له رزی و خاوه خاوانانی بۆ ده خورا و پیغه مبه رهستی به م وه زعی ئه م خوشکه میوانه کرد با بزانین چی پی ده فره مویت تا ئاسایی بکاته وه و بیته وه سه رخۆی و نه ترسیت:

* قال رسول الله (ﷺ) لها: (إهدني من روعك انما انا ابن إمراؤ كانت تاكل القديد).

واته: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پووی کرده ئه و ژنه و پیی فره موو: ترس و له رز له سه ر خۆت لابه من کیم؟ جگه له وهی که من کوپی ئه و ژنه م که کاتی خۆی له مه که که دا تریتی ده خوارد! ..

برای صالحم.. له هه ر ئاستیکی زانستیدای، زۆر ئاسایی بیئت له لات نه گه ر له مه سه له یه کدا شاره زانه بوویت هه چ شهرم مه که و بلی نایزانم و هه رچه نده ده روونت پیی ناخۆشه و ئه وه ره حزی له وه یه که خه لکی نه زانیت به وهی هه چ نازانیت.. به و کاره سه خته ده چیه سه ر سه کی صالحان و به ره و پوویان ده پۆیت و هه ر کاتیکیش مه رچی صالح بوونت تیدا هاته دی بۆیان نییه وه رت نه گرن و په دت ناکه نه وه، دهی چاک دل و گوێ بده به زانای مه زنی ئیسلام و پیاو صالحی سه رده می تابعین — مالکی کوپی ئه نه س — په حمه تی خوی لی بیئت که چۆن به و په رسیار که ره ی وت: نایزانم و شاره زانییم له و بواره دا نییه؟!

* عن ابن المهدي قال: سأل رجل مالكا عن مسألة، فقال: لا أحسنها، فقال الرجل: إن ضربت اليك كذا وكذا لأسألك عنها، فقال له مالك: فإذا رجعت الى مكانك وموضعك فأخبرهم اني قلت لا أحسنها^١.

واته: (ابن المهدی) ده‌لێت: پیاویک پرسیاریکی شه‌ری کرد له مالک و ئیمامیش
 فهرمووی: وه‌لامی ئه‌و پرسیاره‌ی تۆ باش نازانم! . پیاوه‌که‌ش وتی: له فلان و فلان
 شوینی دووره‌وه هاتومه‌ته خزمه‌تی تۆ بۆ ئه‌و پرسیاره‌ که‌چی تۆ به‌ ئاسانی ده‌لێیت
 نایزانم، ئیمامیش پووی تی‌کرد و له‌سه‌رخۆ پێی فهرموو: ده‌ی زۆر باشه‌ ئه‌گه‌ر
 که‌رایته‌وه بۆ ولات و شاره‌که‌ی خۆت بلی که‌ من وتومه‌و باش نایزانم.

وښه‌ی نازانم بڼو ده لامي نهو شتانه‌ی که شاره‌زاييت نښه تيايدا له لای گڼل و گه‌واړو
خه لکه ساده که که ميک پټی ده شکييت به لام نه‌وه هيچ نښه له چاو نهو شه‌خصيه‌ته
گه‌وره‌يه‌ی که له لای زانايان به حاوی قورس سه‌بر ده‌کرښت.

دووباره ده تانبه مه وه خزمه تی (عبدالله ی کورپی مه سعود) په زای خوای لی بیټ و
بزانین چۆن بۆ خۆی پوانیوه له کاتی کدا که مامۆستای شاری کوفه بووه و سه دان زانا
له سه ر دهستی نه و په رو ده کراون که چی گوئی بگره به خۆی ده لئی چی؟ نیتر بزانم
من و تو که ده مانه ویت و ه رزشی قورسی صالح بوون جیبه جی بکه یین به خۆمان چی
لین؟

* عن حارث بن سويد قال: قال عبدالله بن مسعود - رضي الله عنه - ((لو تعلمون ما أعلم من نفسي لحثيتم على رأسى التراب)).^٢

واته: حارث ی کوپی سوهید ده لیت: عبدالله ی کوپی مه سعود (خوای لی پازی بیت) ده فهرمویت: ((نه گهر وه خوم بتاناسیمایه خولتان ده کرد به سهرمدا!)) نه ی خوات لی پازی بیت نه ی هاوه له نازداره که ی پیغه مبهری نازدارمان (ﷺ) تو هه موو ژیانته به خشی به خوا و ژیان له خزمته پیغه مبهر و پریاز به پاکه که یدا و دهر و مالته خواناسی بووه که چی ناوا بو خوت دهرپوانین، ده ی نه مهش وانه یه کی تر تانه و فیبری ئیمه ی گچکه صالحی ده که ن تا کاروانه که تان ریگا که ی کوپر نه بیتته وه.

١ صفة الصفوة (١/١٢٠).

۲ هه مان سه رچاوه (۱۵۳/۲).

ئەمەش عەلی کوپی (فضیل)ی کوپی (عیاض).. پەرەردە کراوی دەستی باوکیەتی (فضیل)ی خواناس و موسلمان، (فضیل)ی گەرەری صالحان.. صالحان زنجیرەری صالحیەت لە خۆیاندا قۆرخ ناکەن.. خۆیان لە گەل خوادا پێک ناخەن کەچی کوپی و کچەکانیان لە ناو دەریایەک غەفلەت و بێ ئاگاییدا دەژین.. نا بە لکو وایان ئی دەکەن کە پێشپەکی لە گەل باوکیاندا بکەن لە شەونویژ و خواناسیدا. وەک ئەم نمونەیه:

* عن محمد بن الحسن قال: کان علي بن الفضیل بن العیاض یصلي حتی یزحف الی فراشه ثم یلتفت الی ابیه فیقول: یا ابت سبقنی العابدون.^۱

واتە: محمدی کوپی حسن دەلیت: عەلی کوپی فوزەیل ی کوپی عەبیاز (پەرەمەتی خۆای ئی بێت) لە گەل باوکییدا شەونویژی دەکرد تا ئەوەندە ماندوو دەبوو کە بە سنگە خشە دەچوو ئەو جێگە کە ی خۆی بۆ حەوانەو، لە گەل ئەوەشدا لایەکی دەکردووە بۆ لای باوکی و پیتی دەووت: خواناس و صالحان پێشم کەوتوون بابەگیان!.

سەرەشق و گەرەری صالحی ئیسلام — عومەری کوپی خطاب (پەرەزای خۆای ئی بێت) کاتی دەچوو سەر مینبەر بۆ وتاری هەینی یەکەمین وشە ی داننانی خۆی بوو بە لاوازی و چروکی و توند و تیژی خۆیدا و لە خوا دەپارایەو ئەو پەرەشتانە ی تێدا نەمیشت! دە ی ئایا من و تۆ هەولی ئەو ئەدەین پەرەشتە نەخواراوەکان لە خۆمان داپنن یان داوامان کردوو لە خوا کە لە کۆلمان ی بکاتەو:

* قال جامع بن شداد: عن ابی قال: کان اول کلام عمر بن الخطاب (رضی الله عنه) حین یصعد المنبر ان قال: (اللهم انی شدید فلینی، وانی ضعیف فقیونی، وانی بخیل فسخنی).^۲

واتە: جامع ی کوپی شەداد دەلیت: باوکم وتی: یەکەمین وتە ی عومەری کوپی خەتتاب (پەرەزای خۆای ئی بێت) کە دەچوو سەر مینبەرە کە ی بۆ وتاردان دەیوت: ئە ی

۱ صفة الصفة (۱۶۵/۲).

۲ هەمان سەرچاوە (۱۴۵/۱).

په‌روه‌ردگارم من زۆر توند و تیزم نه‌رم بکه... و لاوازیشم به‌هیزم بکه، و به‌خیل و چروکم سه‌خی و ده‌ست بلّوم بکه.

ئه‌مه‌ش بیه‌شری حافی (په‌حمه‌تی خوای لی بیّت) و کاتیّک زیانیّک ده‌کات یان که‌سیّکی خوشه‌ویستی ده‌مریّت.. یه‌کسه‌ر خۆی تاوانبار ده‌کات و به‌خۆیدا ده‌چیته‌وه، و ئه‌و کاره‌ساته ده‌بیته چاک بوونی و به‌رزبوونه‌وه‌ی زیاتری ئاستی صالحیه‌تی.. نه‌ک وه‌ک هه‌ندی باوه‌پ لاواز که کاتیّ تووشی زیانیّک ده‌بن یان که‌سیّکی نزیکیان ده‌مریّت چه‌ندان پتر و پۆ و قسه‌ی نابه‌جی دیت به‌ ده‌میاندا و چه‌ندان ناشکوری ده‌رده‌پن..

به‌لام (بشر الحافی) به‌ پیچه‌وانه‌وه ده‌کات و وانه‌یه‌کی گه‌وره‌شمان فی‌ر ده‌کات که له کاتی نه‌هامه‌تی و زیان و نا‌په‌حه‌تیدا چی بکه‌ین؟ چی بلّیین؟ که خوامان لی نه‌په‌نجیّت؟

* عن محمد بن يوسف الجوهري قال: سمعت بشر الحافي - رضي الله عنه - يقول - يوم مات أخته - ان العبد اذا قصر في طاعة الله سلبه الله من يؤنسه.^۱

واته: محمدی کوپی یوسف الجوهری ده‌لی: له بشری حافیم بیست - په‌حمه‌تی خوای لی بیّت - کاتیّ که خوشکیّکی مرد - وتی: ئای که (به‌نده) هه‌ر کاتیّک که‌مه‌ترخه‌می و سستی بنوینیّت خوای گه‌وره ئه‌و که‌سانه‌ی که ئه‌و دلی پێیان خوشه لی ده‌سه‌نیته‌وه و ده‌من.

خوشکی به‌پێزم.. برای خوشه‌ویستم.. پێگای صالح بوون بگه‌به‌ر.. چاوه‌پوان مه‌که و مه‌یده ده‌ست کاتیّکی تر، و هه‌ر له‌م ساته‌وه که ئه‌م بابته‌ گرنگه ده‌خوینیته‌وه ته‌ویه بکه و کرده‌وه‌ی زۆر جوان و په‌وشتی به‌رز بنوینه، جا له‌و مه‌یدانه‌دا شتی سه‌یر و خوش و سه‌مه‌ره‌ی زۆر ده‌بینیت و ئه‌گه‌ر پێیان زانیت که تۆ که‌وتووێته سه‌ر سه‌کی صالحان و خوشیان ویستی و ئاواتیان پێ ده‌خواستی تۆ زیاتر بۆ خۆت بگری و بلّی: من خۆم هه‌لواسیوه به‌ شه‌مه‌نده‌فهری صالحاندا و هیشتا نایه‌لن بچه‌ ژووره‌وه که چی خه‌لکی حسابیّکی زۆر گه‌وره‌ترم بۆ ده‌که‌ن و ئه‌و کاته

زیاتر به خۆداچوونهوه دهکهیت و ههول دهدهیت بجیته ناوشهمندهفههکه و، -
انشاء الله - ئهوانیش دهستت بۆ کیش دهکهن و دهتهنه ناو خۆیان.. با بزانی
بیشری کوپی حارث، چی کرد کاتیك سهرخۆشیک باوهشی پێداکرد و تیر ماچی کرد:
* عن محمد بن قدامة قال: لقي بشر بن حارث - رحمه الله - رجل عن سكر، فجعل
يقبل ويقول: ياسيدي يا ابا نصر، وبشر لا يدفعه عن نفسه، فلما ولي تفرغرت عينا بشر
وقال: رجل احب رجلاً على خير تهمة، لعل المحب قد نجا والمحبوب لا يدرى ما حاله.^۱

واته: محمدی کوپی قودامه دهلێت: بیشری کوپی حارث (پهحهتهی خوی لێ بیئت)
جاریکیان سهرخۆشیک گهشت پێی له پێگایهکدا و پهلاماری دا و باوهشی پێداکرد و
دهستی کرد به ماچکردنی و بیشریش سهرسام بوو - لهو کاره - و له خۆی دووری
نهدهخستهوه - کاتی سهرخۆشهکه بیشری بهردا و پۆشت، چاوهکانی بیشر پریوون
له ئاو و به دهه گریانوه و تی: پیاویک دیت و پیاویکی خۆشدهوێت له بهرگومانی
چاکه، که پێی دهبات.. کێ دهلی کهسی خۆشویست - که سهرخۆشهکه بوو - له بهر
ئهو دله پاک و نیهته خالصه ناچیتته پیزی پزگار بووان و خۆشویستراویش - که
بیشره - کێ دهزانی حالی چۆن دهبیئت له دیوهخانی خوا؟!..

مژدهت لێ بیئت ئهی بیشرو سهدان سال به سهرمردنتا تێپهپیوه و نهوهکانی دوا
خۆت و ههلگرانی ئهوپه یامه موبارهکهی تۆ ههول دهدهن چاوه کار و گوشتار و
پهوشتی بهزی تۆ و هاووینه صالحهکانی تۆ بکهن و تۆش - انشاء الله - حالت خۆش
دهبیئت پووسی بهر دیوانی خوا دهبیئت.

من دهلیم پیاوچاکان بهوه بوونهته سهرمهشقی کاروانی صالحان که خۆیان به دل
نهبووه و خۆیان به شایستهی بههشت و پهزامهندی خوا نهزانیوه و نهههش وای
لیکردوون که بهردهوام له تهعدیل کردن و پاست کردن و چاککردن و جوان کردنی
بیروباوهپ و کردهوهکانیاندا بن و تیر نهبن به ذیکر و قورئان خویندن.

وهك نيمهی ئەم سەردەمە نەبوون کە بە نوێژە فەرزەکان و پۆژووی پەمەزانەوه
خۆمان به فضیل و مالکی ئەم سەردەمە دەزانین و له خۆمان زۆر دلتیاین.. بهلام با

گوێ بگرین بۆ (فوزەیل) بزانین چی چفەیه ک بۆ زانای پایەبەرزى (سفیانی کوپی عیینە) دەکات؟

* عن ابي جعفر الحذاء قال: سمعت فضيل بن عياض - رحمه الله - يقول: أخذت بيد سفيان (سفيان بن عيينة) في هذا الوادي فقلت له: ان كنت تظن انه بقى على وجه الارض شر مني ومنك، فبأس ماتظن.^۱

واتە: (ابی جعفر الحذاء) دەڵێ: لە (فضیل)ی کوپی (عیاض)م بیست - پەحمەتی خۆی ئی بۆ - دەبیوت: دەستی سوفیانی کوپی عویەینەم گرت ئا لەم دۆڵەدا و پێم وت: ئەگەر وا گومان دەبەیت کە لەسەر زەویدا کەسیک ماوه لە من و تۆ خراپتر بیت، ئەو خراپترین گومانەت بردوو و بە هەڵە داچوویت.

بۆ خوشکانی سەرپۆش بەسەریش.. با بچینەو و خزمەت دوو هەلۆیستی صالحانەى دوو خوشکی سەرمەشقی کاروانە کەمان کاروانی صالحان و بەرەو خوا چوون، و یە کەمیان ئافەرەتیکی قۆلە پەشی خەلکی بەسەرە و هەموو مامۆستایان و قوتابیانی قورئان سەردانیان دەکرد تا لێوێ وانی صالح بوون بە کردەو و ببینن وەک چۆن لە حوجرەکاندا بە نەزەری دەیانخویند:

* عن صالح بن عبدالكريم قال: رأيت امرأة سوداء بالبصرة، والناس مجتمعون عليها، ثم قامت فدخلت داراً فدخلوا معها واحدقوا بها، فدنوت منها فقلت: يا هذه اما تخافين العجب؟ فرفعت رأسها فنظرت اليّ ثم قالت: كيف يعجب بعمله من لا يدري لعله قد ردّ عليه؟^۲

واتە: صالح ی کوپی عبدالکریم دەڵێ: ئافەرەتیکی پەش پێستم بینی لە بەسەر، خەلکی چوار دەوریان لێدا بوو، ئەویش خەریکی خواناسی خۆی بوو، هەر کە زانی چوار دەوریان لێ داوه، هەستا و چوو مالتیکی ترهوه و هەموو خەلکە کەش بە داویدا چوونە ژوورەو و هەر لە خواناسی و بەندایەتییهکانی ورد دەبوونەو و چێژی ئێمانیان لێ وەر دەگرت.

۱ صفة الصفوة (۱۶/۲).

۲ صفة الصفوة (۴۳/۳).

و منیش لئی نزیك بوومه وه و پیم وت: ئایا له وه ناترسیت غرور پووت تی بکات و له خۆت بگۆریت؟ و ئافره ته که سه ری هه لپری و سه یریکی کردم و پاشان وتی: مرۆڤ چۆن به کرده وه یه ک مه غرور ده بیته که هیشتا نازانیت لئی وه رگراوه یان ده دریته وه به ناو چاویدا.

ئافره تی دووه م - نه ستیره پرشنگداره که ی ئاسمانی صالحانه - که ناوی (پابه ی) (عدویه) (په حمه تی خوای لی بیت) که هه میسه داوای لیخۆش بوونی له خوا کردووه له سه ر نه و به لێن و قسه زۆرانه ی که کردوویه تی و پاستی نه کردووه و نه یبردووه ته سه ر و هه میسه (استغفرالله) ی کردووه:

* قال عباس بن الوليد: قالت رابعة العدوية - رحمها الله - (استغفر الله من قلة صدقي في قلبي، استغفر الله).^١

واته: عه باسی کوپی وه لید ده لیت: پابه ی عه دهویه - په حمه تی خوای لی بی - ده یووت: داوای لیخۆش بوون ده که م له خوا له بهر که می پاستگۆیم له قسه گاندا و ده لیم (استغفر الله).

ئه گه ر خه ریکی کاریکی خیر بوویت و کرده وه ی جوانت ده نواند - له خۆت بایی نه بیت - به لکو به پیچه وانه وه بلێ: چه ندان کاری چاکه هه یه که هه یچانم نه کردووه و له مندا نین، و هه ولّ بدهیت له خۆتا بیانیه ی نه دی، ئه مه ش یونس ی کوپی عوبه ید (په حمه تی خوای لی بیت) ئه وه نده خۆی به که مه رخه م ده زانیت که من و تو هه رگیز ناویرین وا بکه ین:

* عن بشر بن الحارث قال: قال يونس بن عبيد - رحمه الله - اني لا اعرف مائة خصلة من البرّ ما فيّ منهما واحدة)^٢

واته: بیهی کوی حارس ده لیت: یونس ی کوپی عوبه ید (په حمه تی خوای لی بیت) ده لێ: تا (١٠٠) به ش له په وشته جوانه کان هه یه که یه ک دانه یان له من نه ها تو نه ته دی.

١ هه مان سه رچاوه (٢٣/٢).

٢ هه مان سه رچاوه (٢٠٧/٢).

* عن ابراهيم بن آدم - رحمه الله - قال: كان عطاء السليمي - رحمه الله - يمس جسده بالليل خوفاً من ذنوبه مخافة ان يكون قد مسخ.^۱

واته: ئیبراهیمی کۆپی ئەدەم دەلی: (عطاء السليمي) پەحمەتی خۆی لی بێت - لە شەوێکەدا دەستی دەهێنا بەسەر لاشەیی خۆیدا، لە ترسی ئەوێ ئەوێک بە هۆی گوناھباریەو بووبێت بە بەران.

ئەم عەطایەیی کە ئاوا خۆی بە تاوانبار دەزانیت... لەم بەسەرھاتەیی داھاتوودا بۆت دەردەکەوێت کە تا چ پادەییەک لە خوا ترساوێ و خەمی دواي مردنی بوو:

* قال ابو يزيد الهادي انصرف ذات يوم من الجمعة، فاذا عطاء السليمي وعمر بن درهم يمشيان وكان عطاء قد بكى حتى عمش... وكان عمر قد صلى حتى دبر، فقال عمر لعطاء: حتى متى نسها ونلعب وملك الموت في طلبنا لا يكف، قال: فصاح عطاء صيحة خراً مغشياً عليه فانشج موضعه، فاجتمع الناس وقعد عمر عند رأسه ثم افاق وحمل.^۲

واته: (ابو يزيد الهادي) دەلی: جارێکیان لە نوێژی جومعه گەرامەو، لە پێگا چاوم هەڵتەقی بە عطاء السليمي و عمری کۆپی درەم دا کە پێکەوێ دەپۆیشتن و عطاء ئەوێکە گریابوو چاوەکانی کز و کۆیژ بووبوو، و عمریش ئەوێکە نوێژی کردبوو پشستی کۆمابوو، عمر پووی کردە (عطاء) و پێی وت: تا کە ی من و تۆ لە ناو هەڵدا بژین و خەریکی گەمە و مەزاقین و بێتاگاین لەوێ (ملك الموت) بە دواماندا دەگەڕێت و ازمان لی ناهێنێت، دەلی: (عطاء) یەک هاواری کرد و لە هۆش خۆی چوو، سەری دای بە زەویدا و سەری شکا و خەلکی لیان کۆبوونەو و عمریش لە پال سەریدا دانیشیت تا بە هۆش هاتەو و بردیانەو بۆ مال.

خوشک و براییانی بەشداربووی ئەم خولە گرنگە، خولی (صالح) بوون ئەم باسە زۆر زیاتر هەڵدەگرێت بەلام بەسێ هەلۆیست و تەیی خواناسی - بەسەر - مالک ی کۆپی

۱ صفة الصفة (۲/۲۲۱).

۲ هەمان سەرچاوە (۲/۲۲۲).

دینار (پەحمەتی خۆی ئی بیئت) ئەم باسە دەپێچینەو و دەچینە سەر گولزارێکی تری کاروانەکە:

* قال بشر بن حارث: قال رجل لمالك بن دينار: يا مرثي! قال له: متى عرف اسمي؟ ما عرف اسمي غيرك).^۱

واتە: بێشری کوپی حارس دەلێت: جارێکیان پیاویک پووی کردە مالکی کوپی دینار و پێی وت: ئەو پیاواز!، مالیکیش سەیریکی کرد و پێی وت: چۆن ناوی منت زانی؟ کەس ئەو ناوێم نازانیت جگە لە تۆ!.

* عن السري بن يحيى قال: (قال مالك بن دينار: لو وقفت مَلَكُ بباب المسجد و قال: فليخرج أشر من المسجد، لبادرتكم اليه).^۲

واتە: سەری کوپی یەحیا دەلێت: مالکی کوپی دینار (پەحمەتی خۆی ئی بیئت) دەلێت: (ئەگەر فەریشتەیک لەبەر دەرگای مزگەوتدا بوو سستیت و بلێت: خراپترین کەستان لە مزگەوتی پەرەردگار بپۆنە دەرەو، من لە پێش هەمووتان دەپۆمە دەرەو.

* عن جعفر بن سليمان قال: سمعت مالك بن دينار - رحمه الله - يقول: اذا ذكر الصالحون فأف لي وتف.^۳

واتە: لە جەغفەری کوپی سولەیمانەو دەلێ بێستم لە مالکی کوپی دینارەو - پەحمەتی خۆی ئی بیئت - دەیوت: هەر کاتێک باسی پیاوچاکان و صالحان بکەیت ئۆف لە من و تف لە من.

مەولەویش - بە پەحمەت بێ - لە وەسف و باسی پێغەمبەری خۆشەویستماندا دەلێت:

یادی تۆ بکەم، یادی خۆمە پاش نوری تۆ لە کوێ و بینایی خفاش

۱ هەمان سەرچاوە (۱۹۳/۲).

۲ صفة الصفوة (۱۸۹/۲).

۳ صفة الصفوة (۱۸۴/۳).

دووهم

خۆیان لە پله و پایه و شۆرەت پاراستوو:

مامۆستایە کەمان هەبوو لە بەغداد لە کاتی کەدا لە کۆلیژی شەریعە دەمانخویند، ناوی دوکتۆر خالد الجمیلی بوو، هەردوو چاوی نابینا بوو، نۆز زێرەك بوو تا وای لێهاتبوو پێیان دەووت: (طە حسین)ی عێراق..

لە یادمە هەر جارێک کورسیمان بۆ دەهێنا و داماندەنیشاندا لەسەری، پێی ناخۆش بوو، گویم ئی بوو بە دەم خۆیەو دەهێووت: (استغفر الله) واتە خوايە داوای لێخۆش بوونە کەم لەو هی خەلکی خزمەتم دەکەن و پاشان بە دەنگی بەرز ئەم ئایەتە دەخویند:

* قال تعالى: ﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا
وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ (۸۳).

واتە: خۆشی و حەوانەو هی بەهەشت و پەزەمانەندی خوا لە پۆژی قیامەتدا دەدەین بەو کەسانە کە لە دنیا حەزیان لە بەرزێ و پله و پایە و شۆرەت و ناوی گەورە نییە و ئەگەر کرایشتن بە سەرگەورە و شۆرەتیان پەیدا کرد فەساد و بەدەرەوشتی بلاوناکەن و دەهی سەرەنجامیش هەر بۆیە خوا ترسانە.

پێغەمبەری خوا (ﷺ) پەرور دەهی هاو لەکانی خۆی بە جۆری کردبوو کە خۆیان بدزەن و لە پله و پایە و بەرپرسیاریتی و نەیانەوین، لەو بارەیهو پوودە کاتە (أبو ذر الغفاري) بە سۆزێکی باوکانەو پێی دەفەر مووین:

قال رسول الله (ﷺ): (يا ابا عبد الرحمن لا تسأل الامارة فانها يوم القيامة ندامة).^۲

واتە: ئەهی باوکی عبدالرحمان هەرگیز داوای پۆست و بەرپرسیاریتی نەکەیت چونکە لە پۆژی قیامەتدا پەشیمانی لە دوایە..

۱ سورة القصص: الآية (۸۳).

۲ رواه مسلم (۱۸۲۵).

له جیگهیهکی تردا به شیوهیهکی وردتر مهسه له که پوون دهکاتهوه و زیاتر دووریان دهخاتهوه له چهزکردن له پله و پایه و ههولدان بۆی وهك دهفهرموویت:

واته: ئهگەر دهتوانیت تهنا ته ئه میری و سههرگه و دهیی دوو که سیش نه کهیت دهی وا بکه و له دونیادا ههول بده وهری نه گریت.

هر ئه م پهروه ردهیهی پیغه مبهری خوا بوو (ﷺ) که وای کرد له هاوه لانی به جۆری خۆیان له بهرپرسی ده دزیه وه و پۆستی به پێوه بردنیا پێ خۆش نه بووه .. ئه وه سه عدی کوپی ابی وه قاصه - خوای لی پازی بیته - و پێی خۆشه له ناو مال و مندال و مه پ و مالاته کهیدا بژی و کهس نه یناسیت و کهس له بهری هه لته سیته وه و بنده یه کی له خواترسی نهینی بیته .. و ئیتر هیچ گویش نادات به هاندانی چوارده و ده کی و بۆله بۆل و گلهیی خزمه کانی له وهی که هه ولێ ده ست خستنی پله و پایه نادات، دهی با گوێ بگرین بۆ ئه م وتووێژه ناوازه یه ی باوک و کوپێک ..

* کان سعد بن ابی وقاص - رضي الله عنه - في ابل وغنم، فاتاه ابنه عمر وانتهى اليه قال: (يا ابا ارضيت أن تكون اعرابياً في ابلك وغنمك والناس يتنازعون الملك؟، فضرِب صدر عمر بيده وقال: أسكت يا بني، فاني سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: (ان الله يحب العبد التقي الخفي).^۱

واته: سه عدی کوپی ئه بی وه قاص (په زای خوای لی بیته) ئه وه هاوه له دلسۆز و به غیره ته ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) و تاجی سه ره که وتنی جهنگی قادسیه و سه رکرده ی سوپای پزگار کردنی عیراق - له ناو حوشت و مه پ و مالاته کهیدا بوو، عمری کوپی هات بۆ لای و پێی وت: باوکه گیان، ئه وه چۆن پازی ده بیته وهك عه ره بیکی ده شته کی خه ریکی حوشت به خێوکردن و مه پ و مالاته بیت و خه لکیش و کیشمه کیشمی کورسی و دهسته لاتیا نه ؟

هاوه لی تیگه یشتووی پیغه مبهرمان (ﷺ) - سه عد - پێکه نیینی دی به م وتانه، و دهستی ده کیشیت به سنگی عمری کوپیدا و پێی ده لیت: کوپی خۆم .. من له

پێغه‌مبەری خوام بیستوو فەرموویەتی: خۆی - عز و جل - بەندە یەکی لە خواترسی پەنھانی خۆش دەوێت - واتە جگە لە خوا کەس نایناسێت و شۆرەتی نەبێت. ئەمەش عوسمانی کۆپی عەفانە - خەلیفەی سێیەمی پێغه‌مبەری خوا و ئەو ھاوێڵە بەرێزەیی کە فریشتەکانی خوا شەرمیان لێ کردوو، پازنی نابێت و حەز ناکات لە دواي ئەبو بەکری صدیق - خوا لێی پازنی بێت - ببێتە خەلیفەی موسڵمانان و ئەمە چۆن بوو؟

* قال ابن الجوزي - رحمه الله - صح عن ابي بكر الصديق انه املى على عثمان وصيته عند موته فلما بلغ الى ذكر الخليفة أغمى عليه، فكتب عثمان - عمر - فلما افاق قال: من كتبت؟ قال عمر، فقال: لو كتبت نفسك لكنت لها أهلاً.^۱ واتە: (ابن الجوزي) دەڵێ: لە پێوايەتی سەحیددا ھاتوو کە (ابوبکر الصديق) لە کاتی سەرەمەرگدا وەسیەتنامەی خۆی بە عوسمان ی کۆپی عەفان نووسیوو، ھەر کە گەیشتە باسی خەلیفەی دواي خۆی خەریک بوو ناوی بەرێت لە ھۆش خۆی چوو، (عثمان) ییش خێرا لە خۆیەو نووسی (عمر)، و کاتی ئەبو بەکر بە ھۆش ھاتووە و تی: کێت نووسیوو؟ عثمان و تی: عومەری کۆپی خطاب، و ئەبو بەکریش پێی وت: ئەگەر ناوی خۆیشت بنووسایە شایانی بوو.

لە ترسی خودا نەبەشتوو ئەم پیاوێ مەزنانە شان شانییتی پلە و پایە و شۆرەت و کورسی بکەن و بۆ خۆیان دەست بخەن و ئەمەش (عبدالله ی کۆپی عمری کۆپی خطاب) خویان لێ پازنی بێت - و لە ناو کەعبەدا و لە سوژدەدا ئەم پاستیە دەخاتە پوو:

* ان نافع قال: دخل ابن عمر - رضي الله عنهما - الكعبة فسمعتة وهو ساجد يقول: (قد تعلم مايمنعني من مزاحمة قریش على هذه الدنيا الا خوفك).^۲ واتە: نافع دەڵێت: عبدالله ی کۆپی عومەر (پەزای خویان لێ بێت) لە ناو کەعبەیی پێژدەدا بوو گویم لێی بوو لە کاتی سوژدەدا دەیووت: ئەو پەرەدگارم تۆ چاک

۱ صفة الصفوة (۱/۱۶۰).

۲ صفة الصفوة (۱/۱۸۹).

دهزانی من له بهر خاتری ترسی تۆیه و له تۆ دهترسم نه گینا هیچ شتیك پێم ئی ناگریت له وهی شانە خپه له گهڵ قورپهیشدا بکهه بۆ دهستکهوتنی دنیا و پله و پایه.

مهرج نییه صالحان له ههموو کاتیکیدا پله و پایه و پۆست وهرنهگرن، چونکه له ههندی کاتدا دهبیته وهری بگرن و ههگرنا گوناهاار دهبن چونکه کهسیکی ناشایسته له باتی نهوان وهری دهگریته فهسادى و خراپه کارى له ولاتدا بهریا دهکات.

بهلام نهگه کهسانی شیاو و لیوهشاوه و خواناس زۆربوون، لهو حالهتهدا صالحان خۆیان له بهرپرسیاریتی شاردهووتهوه، و له کاتیکیشدا وهریان گرتبیته نهو پۆسته نهیگۆپیون و له خۆیان بایی نهبوون با وتووێژی نیوان شیردۆشهکان و خهلیفهى یهکهمی ئیسلام بییستین:

* كان ابوبکر الصديق قبل الخلافة يحلب للحی اغنامهم، فلما بویع له بالخلافة، قالت جارية من الحی: الان لا يحلب لنا منائح دارنا، فسمعها أبوبکر فقال: (لعمري لاحتلبنها لكم، واني لارجوا ان لا یغیرني ما دخلت فيه من خلق كنت علیه فکان يحلب لهن).^۱

واته: نهبو بهکری (صدیق) پهزای خوای ئی بیته پیش نهوهی بیکهه به خهلیفهى موسلمانان هاوکاری ژنانی دهکرد و مهپ و بزنی له گهڵدا ده دۆشین، و کاتی بووه خهلیفه یهکی لهو خانمانهى که پهک هاواری ئی ههستا و وتی: ئیتر مهپهکانی که پهکمان له گهڵ نادۆشیته و له دهستمان ده رچوو، کاتی نهبو بهکرنه و قسهیهی بیستهوه وتی: بهته مه نه بهردهوام بۆتان ده دۆشم و هیوادارم نهو کارهى دراوته دهستم له پهوشته جوانهکانی پیشترم نهکات و له پاش خیلافهتیش ههه مهپهکانی بۆ ده دۆشین.

برای موسلمانم - لهو پێگهیهدا زۆر ساده دهبیته و له کاتی بهرپرسیاریتیدا سوود له وهرزشی صالحبوونه کهت ده بینیت و فیززلی و خۆیه زلزانین نایهت به لاتدا و چهز له له قهه و نازناوی گهوره گهوره ناکهیت و خۆت زۆر به خاکی و ساده دهزانیت - ئای که خه لکی لهو کاتهدا خۆشیان دهویتیته، سهیری نه میری باوه پداران بکه - عمری کوپی عبدالعزیز - بزانه مه لویستی چی بوو بهرامبهه نهو پیاوهی که هاته لای به ناوی خۆیه وه بانگی کرد:

* قدم عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله - زياد مولى ابن عياش واصحاب له، فاذن عمر له دونهم، فدخل عليه فنسي ان يسلم عليه بالخلافة، ثم ذكر فقال: السلام عليك يا امير المؤمنين، فقال له عمر: والاولى لم تضرنى ثم نزل عمر عن موضع كان عليه الى الارض وقال: اني اعظم ان اكون في موضع اعلو فيه على زياد).^۱

واته: زياد مەولای (ابن عياش) لە گەڵ ھاوڕێکانیدا ھا تن بۆ سەردانی عمری کوپی عبدالعزیز و عمریش ڕێگایدا بە تەنھا بێتە ژوورەو و کاتێ ھا تە ژوورەو لە بیری چوو سلاوی خێلافەتی ئی بکات و پاشان بیری کەوتەو و خێرا وتی: (السلام عليك يا امير المؤمنين) و عمریش فەرموی: یە کەم سلاوت هیچ عەبیێکی نەبوو، هیچ زیانیکی نەبوو پاشان لە سەر کورسی خێلافەت دابەزیە سەر زەویە کە و وتی: من زۆر لەو گەورەترم کە لە شوێنێکدا دابنیشم بەرزتر بێت لە ئاستی زیاد.

ئەم عمرە گەورە و مەزنە لە نەوێ عمری کوپی خطابە و نێوانی لە گەڵ خەلیفە سولەیماندا زۆر خۆش بوو و سلیمان زۆری خۆش ویستوو، بۆیە زۆر ترسا لەوێ خەلیفە سلیمان لە سەر مەرگدا وەسیەت بکات بە دانانی عمر بە خەلیفەیی دواي خۆی!

بۆیە لەرزى لیهات و بە خێرا خۆی گەیانده پەجا و ئەم وتووێژە کەوتە نێوانیان:

* قال رجاء: فلما تفرقوا جاءني عمر بن عبدالعزيز فقال: يا ابا مقدم، ان سليمان كانت لي به حرمة ومودة، وكان بي براً ولطفاً، فانا اخشى ان يكون قد أسند اليّ من هذا الامر شيئاً، فأنشذك الله وحرمتي ومودتي الا علمتني ان كان ذلك حتى استعفيه الآن قبل ان ياتي حال لا أقدر فيها على ما أقدر الساعة، فقال رجاء: لا والله لا أخبرك حرفاً واحداً، قال: فذهب عمر غضباناً).^۲

واته: پەجای کوپی حەبوو - کە وەزیری زۆری لە خەلیفە ئومەویەکان بوو و پیاویکی صالح و بۆ خوا ژیاو بوو - دەلی: دواي ئەوێ هەموو ئومەویەکانم کۆکردوو و پێش مردنی سلیمان بەیەتم ئی وەرگرتن بۆ ئەو کەسێ ناوی لە

۱ عمر بن عبدالعزيز، للدكتور علي الصلابي، لا (۱۵۱).

۲ مەمان سەرچاو، لا (۳۴).

وه سهیه تنامه که ی سوله یماندا هاتوو و بلأوه یان لی کرد، و یه کسه ر عمری کوپی عبدالعزیز وه که ئه وه ی بلئی دلی خه بهری داییت که ناوی ئه و بییت — بۆیه به په له هات بۆ لام و وتی: ئه ی ئه با میقدام، په یوه ندیه کی دۆستانه هه بووه له نیوان من و سوله یماندا و زۆر چاک و به به زهیی بووه له گه ل مندا و زۆر ده ترسم ناوی منی نووسی بییت و خیلافه تی داییت به سه رمدا، ده ی تو ئه و خوایه و له به ر خاتری ئه و سۆزو خۆشه و یستییه ی نیوانمان ئه و نه یینییه م پی بلئی تا کار له کار نه ترازاو هه برۆم بلیم داوی لیبور دن ده که م و بیده به یه کیکی تر تا زوو و کوچی دوا یی نه کردوو و دوا یی په له قاز هه کردنم هه چ سوودی نابییت، په جا ده لی: وتم: وه لاهی یه ک پیتت پی نالیم... عمر زۆر به تو په ییه وه ناو چاوی دا به یه کدا و جیی هیشتم..

(سبحان الله) ته نها موسلمان ه تیگه یشتوو هه کان، صالحان، بۆ خوا صولحاون ئه م هه لویسته مه ردانه یان لی دیت، ئه گینا زۆر که س هه یه له دیندا شار هزایه و علومی شه رعی خویندوو هه به لام نه چوو هه ته ناو کاروانی صالحانه وه بۆیه ئه گه ر پۆسته که شی لی به سه نیته وه — له داخندا — ده ست له کار ده کیشتیه وه !!

به لکو له م پۆزه دا هه ولی کرینی ده نگه کانیش ده دات و ته حالوفاتیش ده کات بۆ ئه وه ی ده ربجیت !!!

(ثابت) ی کوپی (أقرم) (په زای خوی لی بییت) چاک تیگه یشتبوو له ئیسلام بۆیه خوی ده شار ده وه له وه رگرتنی سه رکر ده یی و له جه نگی (موتة) دا و له ناو گه رمه ی ته قه ته قی شمشیردا — ئه م وانه مه زنه مان فیرده کات و ئالا که ده داته ده ستی خالیدی کوپی وه لید:

* عن ابراهيم بن يحيى بن زيد بن ثابت قال: لما كان يوم مؤتة وقتل الامراء أخذ اللواء (ثابت بن أقرم) وجعل يصيح يا للانصار! فنظر الى خالد بن الوليد فقال: خذ اللواء يا أبا سليمان، فقال خالد: لا أخذه انت احق به لك سن وقد شهدت بدرًا، قال ثابت: خذ أيها الرجل فوالله ما اخذته الا لك ثم قال للناس: هل اصطلحتم على خالد؟ قالوا: نعم.^۱

واته: ئیبراهیمی کوپی یه حیای کوپی زهیدی کوپی ثابت ده‌لێت: له جهنگی مۆته‌دا هه‌موو سه‌رکرده‌کانی سوپای موسلمانان یه‌ك له دواى یه‌ك شه‌هید بوون، تا — ثابت ی کوپی نه‌قهره‌م (په‌زای خوای ئی بیّت) ئالاكهی به‌رزکرده‌وه و به هه‌موو ده‌نگی هاواری کرد و وتی: ئه‌ی باوکی سلیمان ها ئالاكه بگره ده‌ست، و خالیدی و هری نه‌گرت و وتی: تۆ شایانی سه‌رکرده‌بیّت له‌به‌ر ته‌مه‌نه‌که‌ت و له‌به‌ر به‌شداری کردنت له جهنگی به‌دردا.

ثابت له وه‌لامدا پێی وت: بیکره سویند به خوا بۆ ئه‌وه هه‌لم گرت بیده‌م به تۆ، و پاشان به سه‌ربازه‌کانی وت: به سه‌رکرده‌یی خالد پازین؟ وتیان: به‌لێ. کاروانی پێ له نووری صالحان — شوهره‌تی تیانییه — و نه‌گه‌ر ده‌ته‌وێت له کاروانه‌که‌دا وه‌ربگیریت ئه‌بێ پێت ناخۆش بیّت ناویانگ ده‌ریکه‌یت چونکه سه‌رده‌کێشی بۆ غرور و له خۆبایی بوون و پیا‌بازی شوینی دڵسۆزی و ئیخلاص ده‌گریته‌وه — په‌نامان به خوا — بۆیه سه‌یری خالیدی کوپی مه‌عدان بکه و بزانه له‌م باره‌یه‌وه چ وانه‌یه‌کمان پێ ده‌لێته‌وه:

* عن صفوان بن عمرو قال: كان خالد بن معدان — رحمه الله — إذا عظمت حلقته قام فانصرف، قلت لصفوان: ولم كان يقوم؟ قال: كان يكره الشهرة.^۱

واته: صفوان ی کوپی عه‌مر ده‌لێت: خالیدی کوپی مه‌عدان (په‌حمه‌تی خوای ئی بیّت) هه‌ر کاتێ هه‌ستی بکرده‌یه به‌وه‌ی هه‌لقه‌ی ده‌رسه‌ گه‌شتیه‌که‌ی گه‌وره‌ بووه، وازی ده‌هێنا لێی — واته ده‌یدایه ده‌ستی زانایه‌کی تر — و خۆی له جێیه‌کی تروانه‌ی ده‌وته‌وه — پاوی ده‌لێ: له سه‌فوانم پرسى: بۆچی وای ده‌کرد؟ وتی: شوره‌ت و ناویانگ ده‌رکردنی پێ ناخۆش بووه.

برای خۆشه‌ویستم، خوشکی به‌پێزم.. تۆ هاتووێته نێو ئه‌م کاروانه پێ له نوره‌ی صالحان، که‌واته پله و پایه و شوره‌ت و ناوده‌رکردن و پۆستی به‌رز — چه‌ند زاراوه‌یه‌ك بن قیژت لی‌یان بی‌ته‌وه و هه‌رکه‌سی له هاو‌پێکانت، خزمه‌کانت — بوون به شتیکی گه‌وره تۆ خه‌فه‌تی بۆ بخۆ بلی داماووه به‌رپرسیاریتی‌یه‌که‌ی گه‌وره‌تر بووه، خوا په‌حمی

پى بىكەت و ئەو پۇستە نەيگۇرپىت.. و منىش سوپاس بۇ خوا - بەرپرسىيارىتىم نىيەو
بەسمە ئەم ئىيانە سادەيەى خۆم!

ئەگەر وا بىكەيت ئەو دۇنيا بە لە تاقىكىردنەوئەيەكى صالحاندا دەرچوويت و خۆت
ئامادە بىكە بۇ تاقىكىردنەوئەى قۇناغىكى تر، و ئەم وانەيەش زاناي خواناس و صالح -
سوئىدى كوپى غەفلە (پەحمەتى خۇاي لى بىت) بە وتەيەكى بچووك و چەند پىتتىكى
كەم - بۇمان پوون دەكاتەو:

* عن عمران بن مسلم قال: كان سويد بن غفلة - رحمه الله - اذا قيل له أعطي
فلان، ولي فلان! قال: (حسبي كسرتي وملحي).^۱

واتە: عمرانى كوپى موسلىم دەلى: مامۇستا سوئىدى كوپى غەفلە (پەحمەتى خۇاي
لى بىت) ھەر كاتتىك لە پالیدا باسى ئەوئەيان بىكرىيە كە فلان كەس ئەوئەندەى
وەرگرت! و فلان كەس بوو بە فلان شت! و فلان كەس فلان پۇستى پى درا! (ئەم
يەك زەرە ھەناسەى ھەئەدەكىشت و خەفەتى نەدەخوارد بەوئەى كە بەم ھىچ
نەدراوئەو نەشكراوئە بە ھىچ - بەئكو لەسەر خۆ و ھىمانانە دەيفەرموو: بەسمە من تەنھا
نانە رەق و خوئم ھەبىت..

ئەمە بەھرەكەيە - ھەز بە شورەت نەكردن - تەنھا لە بازارى باوئەداراندا دەست
دەكەوئەت، بە دىرئايى مئىژوئەش موسلمانان زۆر سوئىدان لى وەرگرتوئە و زۆرى لە
ناكۆكىەكانيان پى چارەسەر كىردوئە و ئەو خەلىفەى پىنچەمى پىغەمبەرەكەمانە
(ﷺ) كە چۆن لە گەرەتەرىن پۇست دابەزى و وازى لى ھىنا بۇ موئاوئەى كوپى ئەبو
سوفايان.. ئەم پەوشتەيش زۆر مەزنى لە (ھەسەنى كوپى عەلىدا) بوو بۇيە پىغەمبەر
(ﷺ) وەسفىكى گەرەى دەكات:

* قال رسول الله (ﷺ) ان ابني هذا سيد، ولعل الله أن يصلح به بين فئتين عظيمتين
من المسلمين).^۲

۱ صفة الصفوة (۱۳/۲).

۲ رواه البخاري ز: (۷۱۰۹).

واته: پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) دە‌فەر‌موویت بە‌هە‌سە‌ن: ئە‌م‌ کو‌پ‌رە‌م‌ سە‌ر‌ک‌ردە‌ دە‌ر‌دە‌چێ‌ت و لە‌وانە‌یە‌ بێ‌ی‌تە‌ هۆ‌ی‌ ن‌اش‌تە‌وایی‌ ن‌ی‌وان‌ دوو‌ کۆ‌مە‌ڵ‌ی‌ مە‌زنی‌ ناو‌ مو‌س‌ڵ‌مانان. لاوازی‌بوونی‌ ئە‌م‌ بە‌ه‌رە‌ گە‌ورە‌ پ‌ر‌ لە‌ خ‌ێ‌رە‌ لە‌ خ‌وان‌اسان و خە‌م‌خۆ‌زان‌ی‌ ئە‌م‌ ئ‌ی‌س‌لام‌ە‌دا لە‌م‌ سە‌ر‌دە‌مە‌ی‌ ئە‌م‌‌پ‌رۆ‌مان‌دا و بە‌ چاوی‌ خۆ‌مان‌ د‌ی‌مان‌ سو‌ود‌ وە‌ر‌نە‌گرت‌ن لە‌م‌ کارە‌ جوانە‌ی‌ ص‌ال‌ح‌ان‌ وای‌ ل‌ی‌ک‌ر‌د‌وون‌ پ‌ە‌ر‌تە‌وازە‌ی‌ ک‌رد‌ن و هە‌ر‌ کە‌سە‌ و هە‌و‌لی‌ مانە‌و‌ە‌ی‌ خۆ‌ی‌ دە‌دا لە‌ پ‌ۆ‌ستە‌ بالا‌کە‌یدا.

داوا‌ک‌رد‌نی‌ شو‌رە‌ت و پ‌لە‌ و پایە‌ هە‌ل‌د‌ی‌ر‌کی‌ سە‌خ‌تە‌ و بە‌ران و گاک‌ی‌و‌یە‌کان‌ شاخ‌ شاخ‌ی‌نی‌ لە‌گە‌ڵ‌ دە‌کە‌ن، و کە‌م‌ کە‌س‌ هە‌یە‌ شای‌ستە‌ی‌ پ‌لە‌ و پایە‌یە‌ک‌ نە‌ب‌ی‌ت و ب‌د‌ر‌ی‌تە‌ دە‌ستی‌ و سە‌ر‌کە‌وت‌و‌و‌ بو‌و‌ی‌ت لە‌ بە‌ر‌نامە‌ی‌ بە‌پ‌ی‌و‌ە‌ب‌رد‌نی‌ کاروباری‌ و‌لات‌دا – ئە‌گەر‌ ئە‌م‌ بە‌ه‌رە‌یە‌یان‌ لە‌ ئ‌ی‌س‌لام‌ە‌و‌ە‌ وە‌ر‌نە‌گرت‌ب‌ی‌ت – گە‌ورە‌ترین‌ پ‌ۆ‌ست و تر‌س‌ناک‌ترین‌ پ‌ۆ‌ست بە‌ ئ‌اسانی‌ دە‌دە‌ن بە‌ کە‌س‌ێ‌ک‌ کە‌ ب‌چ‌و‌و‌ک‌ترین‌ مە‌رج‌ی‌ ئە‌و‌ پ‌ۆ‌ستە‌ی‌ ت‌ی‌دا‌ ن‌ی‌یە‌ جگە‌ لە‌و‌ە‌ نە‌ب‌ی‌ت کە‌ لایە‌نگ‌ر و ئە‌ندام‌ی‌ خ‌ێ‌ری‌ حاک‌مە‌! و هە‌ر‌ ئە‌و‌ە‌ش‌ و‌ا‌ دە‌کات کە‌ کە‌سانی‌ شای‌ستە‌ لە‌ م‌الە‌کان‌ی‌ خۆ‌یان‌دا‌ دان‌ی‌ش‌ت‌ن‌راون و ه‌ی‌چ‌یان‌ بە‌ دە‌ست‌ ن‌ی‌یە‌ و لە‌ ئە‌نجام‌ی‌ ئە‌و‌ە‌یش‌ هە‌موو‌ جۆ‌رە‌ گە‌ندە‌ل‌یە‌کی‌ ئ‌ی‌دار‌ی‌ و م‌ال‌ی‌ و س‌ی‌اس‌ی‌ و ه‌ت‌د‌ ه‌اتۆ‌تە‌ کایە‌و‌ە‌.

بە‌ گۆ‌ی‌ ب‌گ‌ر‌ین‌ بۆ‌ شو‌عە‌ی‌ی‌ی‌ کو‌پ‌ری‌ حە‌رب – خ‌وای‌ ل‌ی‌ پ‌از‌ی‌ ب‌ی‌ت – ب‌زان‌ین‌ لە‌م‌ بارە‌یە‌و‌ە‌ چ‌ی‌مان‌ پ‌ی‌ دە‌ل‌ی‌ت:

* عن عبدالله بن ايوب المخزومي قال: قال شعيب بن حرب: (من طلب الرئاسة ناطحته الكباش، ومن رضي ان يكون ذنباً ابا الله الا ان يجعله رأساً).^۱

واته: هە‌ر‌ کە‌س‌ێ‌ک‌ هە‌و‌لی‌ دە‌ست‌کە‌وت‌نی‌ پ‌لە‌ و پایە‌ و شو‌رە‌ت‌ ب‌دات ئە‌و‌ە‌ بە‌رانە‌کان‌ شاخ‌ شاخ‌ی‌نی‌ لە‌گە‌ڵ‌ا‌ دە‌کە‌ن – جا‌ ئ‌ایا‌ بە‌رام‌بە‌ریان‌ دە‌توان‌ی‌ت‌ بو‌ە‌ست‌ی‌ت؟ – و هە‌ر‌ کە‌س‌ێ‌ک‌ پ‌از‌ی‌ ب‌ی‌ت بە‌و‌ە‌ لە‌ داوا‌ە‌ی‌ قاف‌لە‌و‌ە‌ ب‌ی‌ت و لای‌ ک‌ل‌کە‌ی‌دا‌ ب‌ی‌ت ئە‌و‌ە‌ خ‌وای‌ گە‌ورە‌ دە‌ی‌باتە‌ لای‌ سە‌ر‌ە‌کە‌ی‌ و دە‌ی‌کاتە‌ سە‌ر‌قاف‌لە‌.

فە‌رموون‌ ب‌را و خوش‌کی‌ ناو‌ کاروانە‌کە‌.. وانە‌یە‌کی‌ نو‌ی‌ لە‌ (عە‌لقە‌مە‌ی‌ کو‌پ‌ری‌ قە‌یس) وە‌ر‌ب‌گ‌رە‌ کە‌ خ‌اوە‌نی‌ ک‌ی‌و‌ی‌ک‌ زان‌ست و زانیاری‌ بوو‌ لە‌ قورئان و فە‌رموودە‌دا

به لّام چووبوووه ماله که ی خۆی و دهستی له کاری وانه وتنه وه هه لگرتبوو – له م بارهیه وه قسه یان له گه ل کردبوو پێیان وتبوو: ئایا نه گه ر له مزگه وت هه لقه ت دروست بکرداریه و قورئان و فه رمووده ت فێری خه لکی بکرداریه باشت نه بوو؟

له وه لّامدا وتی: پێم خۆش نییه، خه لکی دوام بکه ون و مامۆستا مامۆستا و گه وره م گه وره م ناوم ببه ن و بڵێن: ئا ئه مه عه لقه مه یه ! به لّام ئه م عه لقه مه یه مه زنه له ماله که ی خۆیدا ئالفی ده دایه مه پ و ماله ته که یان و هاوکاری ئافره تانی ماله که ی ده کرد له ئیش و کاره کانیاندا.

بێگومان وه کو پێشتر وتمان ئه مه له کاتی کدا دروسته که زانیانی قورئان و فه رمووده زۆر بن به لّام نه گه ر هه ر خۆی بێت له و بواره دا دروست نییه له ترسی ناو ده رکردن خۆی له و کاره گه وره یه دوور بخاته وه.

ئیسلام که هاتوو... جۆره په ره رده یه کی ناوازه ی فێری شوێنکه وتوانی کردوو که له هێچ دین و حیزب و گه لێکدا به دی ناکرێت – ئه ویش خۆشه و یستنی شوره ته و حه زنه کردنی ده رکه وتن!

به لکو مه لایین دۆلار خه رج ده که ن تا ناو ده ریکه ن، و له وانه شه باوه پ نه که ن که خواناسان و صالحانی ئومه تی ئیسلام خۆیان له پله و پایه و شوره ت ده دزیه وه چونکه لای ئه وان ئه وه چله پۆیه ی گێلێتییه .. به لّام با سه رێک بده یان له ئیمامی شافعی (په حمه تی خوا ی ئی بێت) بزانیان له م باره یه وه چی ده لێت که خاوه نی ده ریایه ک زانستی ئیسلامیه به تایبه ت له بواری فیهیدا؟.

* عن ربيع بن سليمان يقول: سمعت الشافعي يقول: وددت أن الخلق يتعلمون مني ولا ينسب إليّ منه شيء.^۱

واته: په بیعی کوپی سوله یمان ده لێت: له پێشه وا شاعفیم بیست ده یووت: ئاواته خواز بووم هه موو خه لکی له منه وه زانستیان وه ربگرتایه و که سیش ئه و زانست و زانیاریانه ی نه دایه ته پالی من وباسی منی به هێچ جۆرێک نه کردایه.

ئەمڕۆ جگە لە من و تۆ خۆشەویستەکم لەگەڵ ئەوانە ی پێپەوی پێغەمبەری خوا (ﷺ) و ھاوێلان و صالحین دەگرنەبەر - کەسێ نەماوە کە حەز نەکات لە حکومەتەوێ خۆی نزیک بێتەوێ و کاربەدەستان بیناسن و مام حەمەیی بۆ بەرپرسان بکات تا بەلکو کۆپەکی دامەزنینن یان کچەکی نقل بکەنەوێ بۆ شارەکی خۆی یان پارچەیهک ئەرزە ی بە ناپەوا بۆ بیچن و هەندێ کات ئامادەشە لەو پێناوەدا هەندێ کاری ناشایستەیان بۆ بکات!

بەلام ئەندامانی ناو کاروانی صالحان هەر حەزیش ناکەن بەرپرسان ناویان بزانن! چجای بپۆن بۆ لایان و داوای شتیان لێ بکەن سهیری خواناسەکی یەمەن بکە - ئوھیسێ قەرەنی (پەحمەتی خۆی لێ بێت) لەم بارەیهوێ چۆن وەلامی ئەمیری باوەرداران عمری کوپی خطاب دەداتەوێ (ﷺ): -

* عن أسير بن جابر قال: قال عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - لأويس القرني - رحمه الله - أين تريد؟ قال: الكوفة: فقال: (الا اكتب لك الى عاملها فستوصي بك؟ قال: لان اكون في غبر الناس احب الي).^۱

واتە: ئەسیری کوپی جابر دەلێت: عمری کوپی خەتاب (پەزای خۆی لێ بێت) بە ئوھیسێ قەرەنی وت: بە نیاز ی بۆ کوئی بپۆیت؟ وتی: بۆ کوفە دەپۆم، پێی وت: شتێک بنووسم بۆت کە ببەیت بە والی کوفە تا چاک بێت لەگەڵتدا و حسابی تاییبەتیت بۆ بکات؟ ئەویش وتی: نا نا من ئەوێم پێ خۆشترە کە لە پیزی ئەو کەسانەدا بم کە لە بیری کەسدا نین و کەس نایانفاسێت.

ئەمەش قوتابیەکی صالحی مامۆستا حەسەنی بەسرییە - کە ناوی (أیوب السخيتاني) یە و یەکیکە لە زانا خواناسەکان و لە ماوێ ژیا نیدا چل جار حەجی کردوو، یەکیک بوو لە ھاوێی خۆشەویستەکانی یزیدی کوپی وەلیدی کوپی عبدالملك لە کاتی لاویدا و داوی ئەوێ کە یزید بوو بە خەلیفە موسلمانان ئیتر شیخ ئەیوب لێی دوورکەوتەوێ و ھاوێیەتی نەکرد!

لە زەمەنى جەھالەتى ئەمۆماندا خەلگانى نەفس نزم خواخوایانە خزمایەتییەكى دوور، یان كۆنە ھاوپیەتیەك یان لە پاسیكدا كاتى خۆی پیکەو و دانیشتبەن.. تا دوایى خۆی پى بەریتە پيشەو و هەندى كاری ناپەوا و فەسادى ئىدارى و تپەپاندنى ئاستەكانیان پى بکەن.. بزانیڭ ايوب چى دەلى و بە چەند وشەيەكى كەم و لە پيگەى نزايكەو و ئەو موحازەرەيەمان پيشكەش دەكات:

* كان ايوب السخنياني صديقاً ليزيد بن الوليد بن عبدالمك، فلما تولى يزيد الخلافة قال أيوب: (اللهم إنسه ذكرى).^۱

واتە: ئەيوبى سەختيانى (پەحمەتى خۆى لى بىت) ھاوپیى يەزىدى كوپى وەلىدى كوپى عبدالمك بوو، كاتى يەزىدى ھاوپیى بوو بە خەلىفە، پووى كرده پەروەردگار و فەرمووى: ئەى پەروەردگارم ناوى منى لەبىرەروە.

ئەى خوشك و براى صالحم، خوا منيش و ئىوەش صالح بكات – گرنگ نەبىت لە لات لە دائىرەكەتدا بەپىو بەرنىت يان سەزۆكى بەش نىت يان لە قوتابخانەكەتدا بەپىو بەر يان جىگر نىت و لە پەرلەماندا ئەندام نىت و لە ئەنجومەنى پارىزگاشدا ئەندام نىت! بەلكو لەوانەشە تۆ شايانى هەموو ئەو جىگايانە بىت و لەوانەيە لە زۆربەى ئەوانەش باشتر بىت كە لەبەر چەند ھۆكارىكى دنياىى دوور لە شاىستەيى خرابەن ئەو جىگايانە – بەلام پىرۆزيان بىت تا پۆزى خۆى و لە قىامەتدا ھەزاران پىرسيار و لىپرسينەو پوو لەوان دەكات يەك دانەيان لە تۆ ناكريت..

بۆيە گرنگ ئەو يە خوامان لى پارى بىت و لە گوناھەكانمان خۆش بىت ئەگينا دنيا ھەرچۆنى بى كۆتايى دى و قىامەت دىتە پيشەو و لەم بارەيەو (ابن عباس) (پەزاي خۆى لى بىت) ھاوئەلى گەنجى پىتەمبەرمان (ﷺ) وانەيەكى گرنگى پىتە بۆمان و با لە دەستى خۆمانى نەدەين و گووى بۆ بگريڭ:

* عن ابي وائل قال: قال عبد الله بن عباس (رضي الله عنه): وددت ان الله غفر لي ذنباً من ذنوبي وانه لايعرف نسبي).^۲

۱ عمر بن عبدالعزيز، الصلابي، لا (۲۰۴).

۲ صفة الصفوة (۲/۲۱۳).

واته: ئه‌بو وائیل ده‌لی: (عبدالله‌ی کورپی عباس (په‌زای خوای لی بیئت) ده‌لیت: ئاواته‌خواز بووم خوای گه‌وره له گوناھێک له گوناھه‌کانم خوش بیئت، ئیتیر با که‌س نه‌مناسیئت و نه‌شزانن کورپی کیم و له چ بنه‌ماله‌یه‌کم.

پێغه‌مبه‌ری سه‌روه‌رمان (ﷺ) نه‌خشه‌ی صالح بوونی له پێگای فه‌رمووده‌کانیه‌وه بۆ کیشاوین و صالحانی میژووی ئیسلام نه‌و فه‌رموودانه کاریان کرده سه‌ردل و هه‌ست و هه‌ناویان و له کۆمه‌لی گه‌نجی سه‌رگه‌ردان و هه‌له‌شه و کۆمه‌لی دز و پێگر و جه‌رده هاتنه ناو ئه‌م کاروانه‌وه و توانیان میژووی چه‌په‌لی پێشویان سپی بکه‌نه‌وه و پاشتریش بینه مامۆستا و پێشه‌وای ئێمه له صالحیه‌تدا.

ئه‌م فه‌رمووده‌ی ئه‌بو هوره‌یره بخوێنه‌ره‌وه و جوان له‌به‌ری بکه ئیتیر تامی موسلمانانه‌تی پاسته‌قینه ده‌چه‌ژیت و به‌بی ئه‌وه‌ی که‌س حسابت بۆ بکات له لای خوا حسابی گه‌وره‌ت بۆ کراوه:

* عن ابي هريرة - رضي الله عنه - قال: قال رسول الله (ﷺ) ان الله - عز وجل - يحب من خلقه الاصفياء الاخفياء الابرياء الشعثة رؤسهم المغبر وجوههم، المخمصة بطونهم، الذين اذا استاذنوا على الامراء لا يؤذن لهم، واذا خطبوا المتنعمات لن ينكحوا، وان غابوا لم يفتقدوا، وان طلوعوا لن يفرح بطلعتهم، وان مرضوا لم يعادوا، وان ماتوا لم يشهدوا^۱.

واته: هاوه‌لی پێغه‌مبه‌رمان (ﷺ) ئه‌بو هوره‌یره (په‌زای خوای لی بیئت) ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا فه‌رمووی: خوای (عز وجل) له ناو هه‌موو دروستکراوه‌کانیدا به‌نده خاویته نه‌ناسراوه به‌ریه‌کانی خوش ده‌ویت، که سیفه‌ته‌کانیان نه‌مانه‌ن قژی سه‌ریان تێک ئالاه و ده‌م و چاویان په‌ش هه‌لگه‌پاوه و سکیان چووه به‌ ناوا، و هه‌ر کاتی‌ک بیانده‌ویت بچه‌ لای به‌رپرسه‌کان ناهێلن و هه‌ر کاتی داوای کچی ده‌وله‌مه‌نده‌کان بکه‌ن پێیان ناده‌ن، و ئه‌گه‌ر دیار نه‌مێنن که‌س هه‌والیان ناپرسیئت، و هه‌ر کاتی ده‌رکه‌وتن که‌س خوشحال نییه به‌ هاتنیان، و هه‌ر کاتی نه‌خوش بکه‌ون که‌س سه‌ردانیان ناکات و هه‌ر کاتی به‌رن که‌س له‌گه‌لیان نا‌پوات بۆ سه‌ر قه‌بران.

چیژ و خوشیهکی تایبهتی ههیه برایان که تۆ پروانامهت هه بیئت به لام خه لکی بیئت نه زانن، نووسه ریکی مه زنیته به لام کهس ناتناسیته، عاقل و سیاسه تمه داریکی گه ورهیت به لام له بیئاگایان وایه تۆ (قل و فل) له یه کنناکهیت..

قهینا که با هه روا تی بگه ن.. با وهك مروفیکی دهروونپاکی ساده ورده ورده له سه رخۆ بۆ نویژهکان به ره و مزگهوت بپۆ.. و با له بازارهکانیشدا بۆ شت کرپن سه ره بگره و مه هیله بتناسه وه و پیش هه موو خه لکه که شته که به تۆ بدهن و توشی تاوانت بکه ن و مافی نه وانه ی پیش خۆت بخۆیت!

من ماوه ی (٦) مانگیك له تاران ژیاوم و وهك نیمچه خوینده وارێك خۆم خستبووه بهرچاوه.. نه مه نده به چیژ بوو له لام، کهس له بهرم هه لته ده سا.. ده یانناردم بۆ سه مونخانه، و گسکی ژوره که شم ده دا و چیشتی شم لێ ده نا... له کاتی کدا که که ره ج به جی بهیلم و بپۆم بۆ میدان وه لی عه سر.. پیاوه که ی هاو پیم که خه لکی ناوچه ی سنه بوو پیتی وتم: هه ر له سه ره تا وه ده مزانی تۆ که سیکی نه خوینده وار و شوان نیت و له شه رعیشدا زۆر به ناگای به لام به داخه وه درهنگ زانیم..

وتم: نا درهنگ نه تزانی.. زۆر باشه.. خوا که سیکی خوش ده ویت خۆی له هاو پیکانی خۆی به رزتر نه گریت و خۆی جیا نه کاته وه..

وه رن با بچینه خزمهت زانا و خواناسی ئیسلام عبدالله ی کوپی موبارهك (په حمه تی خوی لێ بیته) و وا له شاری به سره تینویان بوو به ره و بیره ئاوێك پۆیشتن و زۆر قه ره با لڤ بوو خه لکه که مه جالیان نه ده دا به و زاته گه وره یه تا بپواته پێشه وه ئاو بخواته وه و به پال ده یان کرده وه دوا ی دوا وه! نه مه چۆن بوو، حه سه نی به سری بۆمان ده گیریتته وه:

* قال الحسن: كنت مع عبدالله بن مبارك - رحمه الله - يوماً، فأتينا على السقاي والناس يشهدون منها، فدنا منها يشرب ولم يعرفه الناس فزحموه ودفعوه فلما خرج قال لي:

(ما العيش إلا هكذا، حيث لم نعرف ولم نوقر).^١

واتە: ھەسەن دەلئىت: پۇژىك لەگەلّ عبدالله ى كوپى موبارەكدا بووم (پەحمەتى خۇاى لى بىت) لە شارى بەسەردا دەگەراين تا عبدالله لەبەر توئىنىتى بەرەو شوپنى ئاۋ خواردنەو پۇيشت كە لەوئى خەلكىكى زۆر ئاويان دەخواردەو و قەرەبالغ بوو، دەيوست بىرۋاتە پىشەو بە پال دەيانبردەو بۆ دواو چۈنكە نەياندەناسى پالايان پىئو دەنا و نەياندەھىشت بە ئاسانى ئاۋەكەى بخواتەو و ئەويش پووى كىردە ھەسەن وتى: ژيان ئا بەم جۆرە خۇشە كە نەناسرىين و لەبەرمان ھەلنەسن.

ھەرۋەھا ھەسەن دەلئىت:

* بىنأ هو بالكوفة يقرأ عليه كتاب المناسك وانتهى الى حديث وفيه قال عبدالله وبه نأخذ، فقال: من كتب هذا من قلبي؟ قلت الكتاب الذي كتبه فلم يزل يحكه بيده حتى درس ثم قال: ومن انا يكتب قلبي؟!^۱

واتە: لە كاتىكدا لە شارى كوفە بوو كىتەبى ئەرکەكانى ھەج لە لايدا دەخوئىنرايەو و ئەو گوئى لى دەگرت تا گەيشتنە فەرمودەيەك و تيايدا دەيوت: ئەمەش بۆچوونى عبدالله ى كوپى موبارەكە و ئىمەش پىمان باشە!

عبدالله وتى: كى ئەمەى بە ناوى منەو نوسىووە؟ وتم: نووسەرى كىتەبەكە و ئەوئەندە نووسىويەتى! دەللى ئەوئەندە نوسىنەكەى كپاند بە دەست تا كۆژاندەو ھەر دەيوت: ئاخىر من كىم؟ تا وتەكانم بنوسرىتەو؟!^۲

گەرەتەين مژدە بۆ ھەموو ئەو برا و خوشكانەى كە كاروانى صالحان دەگرنە بەرو نايانەوئىت ناويان دەريكەوئىت و ھەزيان لە پۇست و لەقەبى زل نىيە، سوفيانى كوپى عويەينە - پەحمەتى خۇاى لى بىت - دەربارەيان شتىكى گەرە و سەير دەلئىت:

* ان اسحاق بن منيب قال: قال سفيان بن عيينة - رحمه الله - قال: لم يعرفوا حتى احبوا ان لا يعرفوا.^۲

واتە: ئىسحاقى كوپى مونيپ دەللى: سوفيانى كوپى عويەينە - پەحمەتى خۇاى لى بىت - دەللى: ئەو زانا گەرە و مەزنانەى كە لە ئىسلامدا ناسراون، نەناسراون ھەتا ئەو كاتەى كە پىيان ناخۆش بوو بناسرىين.

۱ صفة الصفوة (۹۰/۴).

۲ ھەمان سەرچاۋە (۱۵۵/۱).

نۆر کەس مەن خۆیان هیچ بوونیکیان نییه، و هیچ پۆلێکی گەورەیان نییه لە بواری بانگەواز و خزمەت بە ئیسلام و بیروباوەڕە بێگەردە کە، بەلام خەلکی گەورەیان دەکەن و خەبەریان بەملا و بەولادا بلۆ دەکەن وە و خۆشی پێی ناخۆش نییه!

بەلام ئەوەش دوورکە و تەنە وەیه لە فێقهی پاست و دروستی ئیسلام و لادان لە نەخشە و پێبازی صالحانە - کە بە سەلهەفی صالح بە ناویانگن - ئەگینا با گوێ بگرین بۆ کۆپەزاکە ی ئەبوبەکرێ صدیق (پەزای خوای ئی بیت) بزانه لە سەرەمەرگدا چی بە کۆپەکە ی دەلێت و چ وەسیە تەنە یەکی بۆ دەکات کە بە پاستی وەسیە تەنە یە بۆ هەموو لایە کمان:

* عن رجاء ابن ابي سلمة قال: مات قاسم بن محمد بن ابو بكر الصديق - رضي الله عنه - بين مكة والمدينة حاجاً او معتمراً فقال لابنه: سن علي التراب سناً، وسوى على قبري والحق باهلك واياك ان تقول كان وكان رحمه الله.^۱

واتە: پەجای کۆپی ئەبی سەلهەمە دەلی: قاسمی کۆپی محمدی کۆپی ئەبو بەکرێ (الصدیق) - خوای ئی پازی بیت - لە نێوان مەکە و مەدینەدا بوو بە مەبەستی حەج یان عەمرە نەخۆش کەوت و حالێ گەیشته حالێ مردن، لە سەرەمەرگدا کۆپەکە ی بانگ کرد و پێی وت: کاتێک مردم بمێژە و خۆل بکە بە سەرمدا و جوان دامپۆشە و پاشان قەبرە کەم تەخت بکە و ناسەواری مەهێلە و خۆشیشت بەجیم بهێلە و بچۆرە وە ناو مال و منالی خۆت.

نەکە ی ها لە پاشان لە ناو خەلکدا بلێت: باوکم بە پەحمەت بی ئاوا و ئاوا بوو! ئەگەر کەسیک زانی تۆ کەوتوویتە تە سەرسکە ی صالحان و پەوشتە جوانەکانی ئەوان دووبارە دەکەیتە وە و هات بۆ لات و سەرسامی خۆی دەربەری بەرامبەر گەورەیی و خواناسیە کانت، تۆ پێی بلێ: من بەو جۆرەیش نیم کە تۆ لێم تیگەیشتیویت وە ک چۆن ئەمیری باوەرداران (پەزای خوای ئی بیت) بەم شیوە یە کرد لە گەل پیاویکدا:

* عن عمرو بن حرّة عن ابي البختری قال: (جاء رجل الى علي بن ابي طالب - رضي الله عنه - فاشنى عليه وكان قد بلغه عنه أمر، فقال له: اني لست كما تقول، وانا فوق ما في نفسك).^۱

واته: عه مری کوپی حوپه له نه بی البختریه وه ده گپیتته وه و ده لیت: پیاویک هاته خزمهت نه میری باوه پداران - عه لی کوپی نه بو طالب - (په زای خوای لی بیت) و هه ندی وه سفی چاکه ی کرد - که شتی چاکه ی له عه لیه وه بۆ باس کرابوو -، نه میری باوه پدارانیش - پئی ناخۆش بوو - بۆیه پئی فهرموو: من به وشیه وه ش نیم که تو لیم تیده گهیت و من به دهرم له وه ی له دهروونی تۆدایه.

نه وه ش یزیدی کوپی نه سو ده و گه وره ترین وانه ی هه زنه کردن له شورهمان پیشکه ش ده کات و ناواتی مردنی خۆی خواست کاتیک زانی خه لکی زانیویه تی که خوای گه وره قسه و پارانه وه کانی ناشکینتی و بۆی جیبه جی ده کات:

* حدث ابو زرعة قال: خرج ضحاک بن قیس فاستسقى بالناس، ولم يمتروا ولم يروا سحاباً، فقال الضحاک: این یزید بن اسود؟ فقال: هذا أنا، قم فاستشفع لنا الى الله - عز وجل - ان يسقينا، فقام فعطف برأسه على منكبيه وحسر عن ذراعيه، فقال: اللهم ان عبادك هؤلاء إستشفعوا بي اليك، فما دعا الا ثلاثا حتى أمطر مطراً كادوا يفرقون فيه، ثم قال: ان هذا شهرني فأرحني منه، فما لبث بعد ذلك الا جمعه حتى مات).^۲

واته: زانی خواناس (ضحاک) ی کوپی (قیس) موسلمانانی برده دهره وه ی شار بۆ نوێزه بارانه - چونکه نه وساله وشکه سالی بوو - به لام نه باران باری و نه هه ورهات، (ضحاک) وتی: کوا یه یزیدی کوپی نه سو ده؟ یه زید وتی: نه مه تام. پئی وت: تو تکا بکه له خوای (عز وجل) تا بارانمان بۆ ببارینتی.

نه ویش هه ستایه وه سه ری و سه ری داخست تا گه یشته ئاستی ناو شانەکانی باله کانی لکاند به خۆیه وه وتی: په ره دگارم نه مه به ندانهت به من ده لێن تکای باران بارینت لی بکه م، وه تا سی جار هاواری کرده خوا - ئیتر نه وه نده باران باری خه ریک

۱ علي بن ابي طالب للدكتور الصلابي - لا (۲۰۶).

۲ الجامع لشعب الايمان للبيهقي لا (۳۷۲/۱۰).

بوو خەلکە که ئاو بیانبات، پاشان فەرمووی: ئەم کارە منی ئاشکرا کرد لە ناو خەلکا دەی سا خوایه ئیتەر مەمەیلەرەوه، وه یەزید دواى ئەوه لە هەفتەیهك زیاتر نه ژیا و گیانی پاکی سپارد و مرد — هەزاران پەحمەتی خوا بپرژیت بە سەر گیانی پاکیدا.

سییه^۱

خوځیان به نزم سهیر کردووه

یه کیکه له پهوشته ناوازه کان - عباد الرحمن - که خوای گه وره به جوریک باسیان ده کات که وهک بلایی له بهر چاوتن و نهرمه نهرمه و له سه رخۆ پښگا ده بپن وهک بلایی کومه لای فریشته ن و پښیان له سه ر زه وی که وتووه وهک ده فهرمویت:

* قال الله تعالى: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾^۱.

واته: خوای گه وره ده فهرمویت: بهنده راسته قینه کانی خوا به نه سپایی به سه ر زه ویدا پئی ده کهن و هر کاتی نه فامان به هه له شعی قسه یان له گه لدا بکن نه مان به ناشتی و خوشی وه لامیان ده دهنه وه، واته هر گیز پله و پایه و هیزیان به کار ناهینن له گه لیاندا.

نه گه ر له ئاستی خوشک و برا موسلمانان که تدا خۆت به بچوک نه زانیت و پیل لودانه ریان نه بیت و له به ریان هه لته سیت و له خۆت گه وره تر سه یریان نه که یت، نه و چاوه پوان بکه خوای گه وره به لایه کی گه وره ت بۆ بنیڤیت و له سه ر زه وی بتسپښته وه و له باتی تۆدا که سانیکي وا بینیتته کایه وه خوایان تۆد تۆد خوش بویت و له ئاست موسلمانان کانی بریاندان سه ر شوپ و نزم بن و له ئاستی بی باوه پاندا توندوتیژ و خۆبه زلزان بن وهک ده فهرمویت:

* قال الله - سبحانه وتعالى: ﴿يَتَأْتِيَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِمْ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾^۲.

۱ سورة الفرقان، الآية (۶۳).

۲ سورة المائدة، الآية (۵۴).

واته : خوای عزوجل دهفهرمویت: ئە ئی ئەو که سانهی موسلمان بوون و باوه پرتان هیتاوه، هه رکه سێ له ئیوه له و پێبازهی بۆمان دیاری کردوون لابادات - هیچ گرنگ نییه له لامان - و لایده بهین و به پهی که قورئانی پاکی تر دینین له باتی ئەواندا که په وشتیان ئابهم جۆره ده بیئت: خوایان زۆر خوش ده ویت و خوایش بێگومان ئەوانی زۆر خوش ده ویت و له ئاستی موسلماناندا سه رکز و بێ فیز و بچوکن و له ئاستی بێ باوه پان و دوژمناندا توند و تیژو که لله په قن و به فیز و گه ورنه..

ئە ئی چی ده که یت برا که م، له سه رده می که ئە وه نده ئاستی خواناسی و صالحیه تی دابه زیووه که پێچه وانهی ئەم ئایه تهی قورئانه - په نا به خوا - له ئاستی دوژمنانی خوا و ناحه زانی ئیسلام و ئە وانهی پا به ند نین به ئیسلامه که یانه وه و بگره - په نا به خوا - پێکه نینیشیان پتی دیت - زۆر نه رم و نیان و پوو خوش و به شوشن که چی هه زار توانج له برا موسلمانه کانی ده دات و خزی گه و ره تر و پاستتر ده زانییت له هه موویان و لا قرتی به بۆچوون و فیکریان ده کات..

پێغه مبه ری نازداریش (ﷺ) که لوتکه ی ده سه لات له ده و له تی قورئاندا - به وه جران و کرده وه شیرینه کانی ئەم ئایه تانهی قورئانی به رجه سه ده کرد و که س نه بوو له پێغه مبه ری خوا (ﷺ) بێ فیزتر و خاکی تر و خۆ به بچووک زانتر.. با بزانی چی ده فه رمویت؟

* عن عیاض - رضي الله عنه - قال: قال رسول الله (ﷺ) ان الله اوحى الي ان تواضعوا حتى لا يفخر أحد على أحد، ولا يبغي أحد على أحد.^۱

واته: (عیاض) ی کوپی (حمار) (په زای خوای لی بیئت) ده گێ پێته وه و ده لیت: پێغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رموویه تی: خوای - عز وجل - نیگای بۆ کردووم و ئاگاداری کردووم له وهی که به ئە ندازه یه کی وا زۆر ته وازووع و بێ فیزی و خۆ به بچووک زانی

بنوینن بە جۆری کە واتان ئی بیئت کەس بۆی نەبیئت شانازی بەسەر کەسی ترەو
بکات و کەس زۆلم لە کەسی تر نەکات.

برای صالحم، خوشکی صالحم، ورد بەرەو کەس شانازی بەسەر کەسەو
نەکات!! .. واتە: پروانامە گەورەت نەکات! جل و بەرگی کەشخە و گرانبەها گەورەت
نەکات! ئۆتۆمبیلێ مۆدیل بەرز و گران بەها گەورەت نەکات! و کار و پیشە کەت
گەورەت نەکات!، و پۆستی دەوڵەت و ئاستی سیاسەت گەورە و لووت بەرزت نەکات!
هەموو ئەمانە خۆشیکە کاتین.. و هیچت لە خەڵکی تر زیاتر نییە! ئەگەر خۆت بە
زیاتر زانی ئەو پەنا بە خوا نەخۆشی خۆبە زلزانینت تێدا دروست بوو و عەيادە ی
ئیمانێ پێویستە و سەیری ئەم هەپەشە ترسناکە ی پێغەمبەرە کەت بکە (ﷺ) و ئەوجا
ئەگەر جورئەت دەکە ی خۆت بە گەورە بزانه:

* عن عبدالله بن مسعود - رضي الله عنه - عن النبي (ﷺ) قال: لا يدخل الجنة من
كان في قلبه مثقال ذرة من كبر).^۱

واتە: هاوێلی بەپێزی پێغەمبەرمان (ﷺ) عبدالله ی کۆپی مەسعود (پەزای خوای ئی
بیئت) بۆمان دەگێڕێتەو لە پێغەمبەرەو (ﷺ) کە فەرموویەتی: ناچیتە بەهەشتەو
— ورد بەرەو خۆنەری بەپێز لەو خەسارۆمەندییە گەورە— هەر کەسی لە موسلمانان
بە ئەندازە ی مسقالە زەپەیهک — خۆ بە گەورە زانینی تێدا بیئت — ناخریتە
بەهەشتەو.

حەزی خۆبە زلزانێ و خۆ هەلکێشان لە هەموو مەوفاکدا هەیه و زۆر قورسە لەسەر
دل و هەستی مەوفا کە بیەوێت ئەو پەگە وشک بکات و لە خۆیدا نەیهێلێت.. جا
پێغەمبەرمان (ﷺ) کە سەرەشقی هەموو پەوشتیکی جوانە بۆ مەوفا یەتی و نابێت لە
مسقالە زەپە کە مەتریشی تێدا بیئت، و دەبیئت بە کردەو و وانە ی خۆبەبچوک زانین فێری
موسلمانان بکات، ئەویش بەم پێگایانە:

* اخرج الطبراني عن جرير - رضي الله عنه - ان رجلا اتى النبي (ﷺ) من بين
يديه، فاستقبلته رعدة، فقال النبي (ﷺ): ((هَوْنٌ عَلَيْكَ، فاني لست بملك، انما انا ابن
إمرأة من قريش تاكل القديد)).^۱

واتە: سەرەتا پێغەمبەرمان (ﷺ) ھەولیدا کە دەورووبەرە کە ی لێی نەترسن و ھەک پاشا و سەرۆک کۆمارەکان سەیر نەکرێت و حسابی بەرپرسیکی گەورە و زالمی بۆ نەکرێت! بەلکو ھەک جەریر (پەزای خۆی لێ بیت) دەگێرێتەو پیاویک ھاتە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) و دەبینی تێک چوو و دەلەرزیت! پێغەمبەرمان ھەزێ لەمە نەبوو بەلکو پێی فرموو: لەسەر خۆ بە! خۆ من پاشا نیم، من کۆری ژنیکم لە قورەیش کە نان و تریتی دەخوارد!..

* واخرج البيهقي عن أنس قال: دخل رسول الله (ﷺ) مكة يوم الفتح، وذقنه على راحلته تخشعاً وفي رواية (ليضع رسول الله (ﷺ) رأسه تواضعاً لله، حين رأى ما أكرمه الله به من الفتح).^۲

واتە: خاڵیکی تر کە پێغەمبەرمان وانە ی خۆ بە کەمزانیی بە کردەو بەرجەستە دەکرد ھەک ئەو ھە ی کە لە ئەو جی سەرکەوتندا کە مڕۆف خۆی لێ دەگۆریت و فوو دەکاتە خۆی کەچی ھەک ئەنەس (پەزای خۆی لێ بیت) دەگێرێتەو و دەلێت: کاتی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە (فتحی مەککەدا) بە سەرکەوتویی چوو ناو شاری مەککە و ھەموو خەلکی بەمبەر و ئەو بەری پێکاکیدا وەستابوون ئەو ئەو ھەندە سەری داخستبوو چەناکە ی دابووی لەسەر زینی حوشرە کە ھەک سەرکزی و خشوعی نواندن بۆ خوا، و لە پیاویەتیکدا ھاتوو، کە پێغەمبەر (ﷺ) سەری دانەواندبوو ھەک سوپاس و تەوازی نواندن بۆ خوا بەرامبەر ئەو بەخششە مەزنە ی لەم سەرکەوتنەدا پێی بەخشیوو.

کەسیکی سادە ی ھەموو یەکیک لە ئەندامانی کۆمەلگە کە ی ئەتوانن بیبینن و ھەر کارێکی ھەبێت پێی بلێت، تەنانەت کە نێزە کانی ناو شاری مەدینە ی: -

* عن أنس - رضي الله عنه - قال: ((إن كانت الأمة من أماء المدينة لتأخذ بيد النبي (ﷺ) فتنتلق به حيث شاءت)).

۱ رواه ابن ماجه (۳۳۱۲) له كتيبتي (حياة الصحابة) كاندهلوي لا (۲/۲۰۴) وەرگیراوە.

۲ حياة الصحابة - كاندهلوي (۲/۲۰۶).

واته: نه نه سی کورپی مالک (په زای خوای لی بیت) ده لیت: که نيزه که کانی شاری مه دینه هر کامیان کاریکی به پیغه مبه ره به بویه ده هات بۆ لای و دهستی ده گرت و ده یبرد بۆ نه و جییه ی که پیتی خوش بوو، پیغه مبه ریش (ﷺ) له که لیان ده رۆشت.. برا و خوشکی به پیزم.. تو هه نگاو ده نیت به ره که یشتن به کاروانی صالحان.. جا بۆ که یشتن به و دلّه پاکانه پتویست به وه ده کات که تیک نه چیت و پیت ناخوش نه بیت نه گه که سیک له تو زیره کتر یان ئازاتر یان شاره زاتر یان.. هتد.. به لکو گوی بگره بۆ نه م فه رموده یی که دیسان نه نه س بۆمانی ده گپیتته وه و ده لی:

* عن انس - رضي الله عنه - قال: (كانت ناقة رسول الله ﷺ) (العضباء) لاتسبق او لاتكاد تسبق فجاء أعرابي على قعود له فسبقها، فشق ذلك على المسلمين، حتى عرفه النبي ﷺ فقال: (حق على الله ان لا يرتفع شيء من الدنيا الا وضعه).^۱
واته: نه نه سی کورپی مالک (په زای خوای لی بیت) ده لیت: حوشتره که ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ناوی (عضباء) بوو، زور خیرابوو هیچ ولا خیک پیشی نه ده دایه وه له پیش برکیدا هه میسه براوه بوو.. به لام نه عرابیه کی ده شته کی هات و له پیش برکیده کدا پیشی حوشتره که ی پیغه مبه ری خوای دایه وه و موسلمانان زور دلگران بوون و پتیان ناخوش بوو.

به لام هر که پیغه مبه ر (ﷺ) بیستی و نیگه رانی نه و دۆپانه فه رموی پتیان:- سروشتی خوا وایه و راستی به که و خوا له سه ر خوی فره زی کردوو که هر شتیک له دنیا دا به رزی به خویه وه ببینی پۆژی نزمی بکاته وه .

برای به پیزم هه رگیز له و که سانه نه بیت که پوو یان نایه ت سواری تراکتور یان جیب یان ماترپار ببن به لکو نه و نه فسه سه رکه شه خۆ به زلزه نه ت بشکینه - چه ندان دیارده له کاروانه که وه نزیک ده بیته وه و هه رگیز به وه که م ناکه یه ت، ده ی گوی بگره بۆ هاوه لی به پیزی پیغه مبه رمان (ﷺ) له م باره یه وه چی ده لیت؟:-

* أخرج البخاري عن جابر - رضي الله عنه - قال: يعودني ليس براكبر بغلا ولا برذونا^۲

۱ رواه البخاري.

۲ رواه البخاري في الرياض الصالحين لا ۲۲۴.

واته: جابری کوپی عبدالله - خوای لی پازی بیّت - ده لیت: نه خوش بووم له جیگه دا که وتبووم پیغه مبهری خوا (ﷺ) هات بۆ سهردانم به پی نه ئه سپی پی بو نه گویدرێژ.

ورده ورده له سه رهوه وهرزش بکه که په گی خۆ به گه وره زانین له ناو دلدای بمرینه ئه و کاته خۆ به بچوک زانین جیگه ی ده گرێته وه و ده بیته که سێکی زۆر ساده و صالحانیش له موقابیلدا ئه و جۆره که سانه ده به نه ناو کاروانه که یانه وه ..

له بازار پشت بکپه و به دهستی خۆت بیانیهینه وه بۆ ماله وه و نه گهر شتیکی گه وره یش بیّت نه وه باشتره و نه گهر چوویت بۆ پرسه یه که ملبه رز مه که وه بۆ پیزی پی شه وه به لکو له ههر کویدا کورسیه که یان شوینی چۆل بوو له ویدا دانیشه .. و له م هه لویسته جوانه ی سه لمانی فارسی ورد به ره وه :-

* عن ثابت قال: كان سلمان الفارسي اميرا على المدائن، فجاء رجل من اهل الشام ومعه حمل تبين و على سلمان برد و عباءة فقال لسلمان: احمل - وهو لا يعرف سلمان ، فحمل سلمان فراه الناس فعرفوه فقالوا: هو الأمير، فقال الرجل: لم أعرفك، فقال له سلمان: لا حتى أبلغ منزلك.^۱

واته: ثابت ده لیت: سه لمانی فارسی - خوای لی پازی بیّت - که هاوه لێکی دلسۆزو خواناسی پیغه مبه رمان بووه (ﷺ) و عمری کوپی خطاب (په زای خوای لی بیّت) کردی به ئه میری شاری مه دائین و جارێکیان له بازاردا وه که خه لکه ساده که بورده یه که وه بایه کی له به ردا بوو، له دواوه پیاویک بانگی کرد - که له شامه وه هاتبوو، نه یه دهناسی - و پیی ووت: ئه م باره م بۆ هه لگه من زۆر ماندوم - که باره که ی باری کابوو، سه لمانی ش بێ چهن و چون نایه سه رشانیه وه که و ته دوا ی پیاوه که ..

له پێگا خه لکی ده گهن به سه لمان هاوارده که ن: ئه وه ئه میره که مانه، پیاوه که زۆر شه رمه زار ده بیّت و ده لیت: نه مناسیت بمبوره ! و سه لمانی بێ فیزو خۆ به بچوک زانی ش ده لیت: نا داینانیم تا ئه و جیگایه ی تو بۆی ده پۆیت.

هەر ئەم سەلمانە بەرێزە (پەزای خۆی ئی بیئت) جارێکی تر لە مالددا ھاوکاری خێزانهکی و خزمەتکارەکی دەکات و خەلگیش پێی دەزانن بەلام شەرم ناکات و بە دەستی ھەویراویەو دەچیت بە دەم میوانەکیەو، ئەمە چۆن بوو؟

* عن ابی قلابۃ ان رجلا دخل علی سلمان الفارسی - رضي الله عنه - وهو یعجن! قال: ما هذا؟ قال سلمان: قد بعثنا الخادم فی عمل فکرمنا أن نجتمع علیه عملین.^۱
واتە: ئەبوقلابە دەلی: پیاویک دەچیت بۆ مائی سەلمانی فارسی و دەبینیت ھەویر دەشیلێت! بۆیە لێی دەپرسیت: ئەمە خەریکی چیت گەرەم؟ سەلمانیش دەلیت: خزمەتکارەکی مان بۆ کاریک نارد بۆ جیگایەکی و پێشمان خۆش نەبوو کە دوو کاری لەسەر کۆبکەینەو - وتمان با ئەم ھاوکارییەکی بکەین - کاریکیانی لەسەر لابەین.

چەند جار لەم کتێبەدا ووتومە کە نیازکردنی پۆیشتن بۆ ناو کاروانی صالحان زۆر ناپەرھەتە و وەرزی قورس و ناپەرھەتی دەوی لەوانە دەبیئت برای - صالح - زۆر گۆی بە جل و بەرگ نەدات و جلی گرانبەھا و دەگمەن لەبەر نەکات ئیتەر با پارەشی ھەبیئت و ئیتەر با خەلکی تانەوتە شەریشی ئی بدەن، ئەمە سەر مەشقیکە بزانی چۆن جلی لەبەر کردوو:

* عن سعید بن حسین قال: کان عبدالرحمن بن عوف - رضي الله عنه - لا یعرف من بین عبیدە.^۲

واتە: سەعیدی کوپی حسین دەلیت: عبدالرحمن کوپی عەوف (پەزای خۆی ئی بیئت) کە یەکیک بوو لە ھاوڵە بەرێزەکانی پیغەمبەری خوا (ﷺ) و یەکیک بوو لەو شەش کەسەکی کە عمری کوپی خطاب (پەزای خۆی ئی بیئت) بۆ خەلیفەکی دواکی خۆی ھەلیبژارد... لەگەڵ ئەو پایە بەرزیددا کەچی ئەو نەدە سادە و خاکی بوو لە جل و بەرگیدا کە ئەگەر بچواوەتە ناو خزمەتکارەکانی نەدە ناسرایەو لە ناویاندا - ئەمەش لەبەر ئەو بوو کە پەرور دەھێ دەستی فەخری بوونەوەر بوو (ﷺ) و کەشخە کردنی بە جل و بەرگەو تیا نەماوو.

تۆ ئەي خوشك و برای خۆم ئەگەر بوويت بەسەرۆك كۆماريش — ان شاءالله — ئەم
 وەرزشە قورسە بە كردهووە بەردەوام مومارەسە بكەیت... نەهێلێت گەرەترین پۆست
 لێت داپنێت... سەیری عمری كۆپی عبدالعزیز بكە لەم دوو وانە كاریگەرەیدا كە بۆ من
 و تۆ باشە كە هەرچەندە پۆستیكى واشمان نیە:—

* كان عند عمر بن عبدالعزيز — رحمه الله — قوم ذات ليلة في بعض ما يحتاج اليه،
 فغشى سراجہ، فقام اليه فاصلحه، فقليل له: يا أمير المؤمنين، الا نكفيك؟ قال: وما
 ضرني؟ قمت وانا عمر بن عبدالعزيز، رجعت وانا عمر بن عبدالعزيز.^۱

واتە: كۆمەلێ كەس لە لای عومەری كۆپی عبدالعزیز بوون (پەحمەتی خۆای لێ بێ)
 كاتێ خەلیفەي موسلمانان بوو، لە شەودا چراكە كۆژایەو، عمر خێرا هەستا و زوو
 چاكی كردهووە و هاتەو، میوانەكانی وتیان: قوربان بۆ قسەت نەكرد ئێمە چاكمان
 دەكردەو؟ عمر وتی: ئێ چیم لێ كەم بوویەو؟ پۆیشتەم هەر عمری كۆپی عبدالعزیز
 بووم و هاتیشمەو هەر عمری كۆپی عبدالعزیزم.

جیبەجێكردنی (تواضع) لەگەڵ هاوپی و هاوئاستەكاندا كەمێ ئاسانە، بەلام ئەي
 چي دەكەیت كە دەبینیت لەگەڵ پاسەوان و خزمەتكارەكانیشتدا ئەنجامیان بدەیت،
 ئەمە قورسترین وەرزشی ئێمانییە، دەي دیسان سەیری خەلیفەي راشیدی پێنجەم بكە
 لەم نمونە بەرزەدا:

* قال عمر بن عبدالعزيز — عندما كان خليفة للمسلمين — لجارية له: يا جارية
 روحيني، قال: فأخذت المروحة، فأخذت تروحه، فغلبت عينها فنامت، فانتبه عمر، فإذا
 هو بالجارية قد احمر وجهها وقد عرقت عرقا شديدا وهي نائمة، فأخذ المروحة وأقبل
 يروحها، قال: فانتبهت، فوضعت يدها على رأسها فصاحت.

فقال لها عمر: انما انت بشر مثلي، اصابك من الحر ما اصابني، فاحببت أن أروحك
 مثل الذي روحتني.^۲

۱ عمر بن عبدالعزيز للصلاحي لا (٦٨).

۲ هەمان سەرچاو و لاپەرە.

واته: عمری کوپی عبدالعزیز له کاتی خیلافه تیدا به که نیه کیکێ خۆی وت: من دهخه وم و تو باوه شینم بکه - چونکه له هاویندا بوو و دنیا زۆر گهرم بوو - و ئافره ته کهش باوه شینیکێ هه لگرت و دهستی کرد به باوه شینکردنی عمر، به دهم باوه شینه وه چاری چوو هه، که عومهر به خه به ر هات، ده بینێ ئه و ئافره ته خه وێ لێ که وتوو و له گهرماندا ئاره قیکێ زۆری کردوو، بۆیه باوه شینه که ی له ناو دهستی دهرهینا و دهستی کرد به باوه شین کردنی.

پاش که مێک ئافره ته که به ئاگا هاته وه و دیمه نی ئه میری باوه پدارانی بینێ که باوه شینێ ده کات هه ردوو دهستی گرت به ته و قی سه ریه وه و هاواریکی کرد، عمریش پێی وت: ئێ چی تیا یه، تۆش وه ک من مرقفیت، تۆش وه ک من گهر مات بووه، هه زم کرد که مێک فینکت بکه مه وه وه ک چۆن تو منت باوه شین کرد و فینکت کردمه وه.

محمدی کوپی عه لی کوپی ئه بو طالب که به (محمد الحنفیه) به ناوبانگه و له باوکه وه برای (حسن و حسین) ه (خوایان لێ پازی بیته)، ئه م وانه یه ی به کرده وه له باوکیه وه وهرگرت کاتی لێی پرسى: باوکه گیان کێ دوا ی پیغه مبه ری خوا باشت رین که سه ؟ بزانی چۆن وه لامی داوه ته وه ؟:-

* عن محمد بن الحنفیه قال: قلت لأبي - اي علي بن ابي طالب - رضي الله عنه - اي الناس خير بعد رسول الله (ﷺ)؟ قال: ابو بكر، قلت: ثم من؟ قال: عمر، وخشيت ان يقول ثم عثمان قلت ثم انت؟ قال ما انا الا رجل من المسلمين).

واته: محمدی کوپی عه لی کوپی ئه بو تالیب (په زای خوا ی لێ بیته) ده لێ له باوکم پرسى وتم: کێ باشت رین که سه له دوا ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)؟ له وه لامدا ئه میری باوه پداران فه رموو ی: ئه بو به کری صدیق، وتم: ئه ی له دوا ی ئه بو به کر؟ ئه ویش فه رموو ی: عومهر ی کوپی خه تاب، منیش له وه ترسام که بلێ عوسمان، بۆیه پێشی که وتم و وتم: پاش ئه و دووانه تو؟ له وه لامدا پێی وتم: من! من ته نها یه کیکم له موسلمانان و به س.

له وانهیه چوارده ورهت به کاری چاکه و به ندایه تی و خواناسین و شه و نوێژ و پۆژوو ه کانت بزائن و له پاده به ده ر پێژت بگرن، تۆ نه کهیت بیده نگ بیت که نه وه نه وه ده که یه نیت که پێی پازیت په نا به خوا!

به لکو به ربه رچیان بده ره وه و بلی برايان بۆ خاتری خوا من چیم وا سه یرم ده که ن و له پاده به ده ر پێژم ده گرن و گومانم پێ ده به ن.. ئه م وانه ش له مو حازه ره یه کدا ده ستمان ده که ویت له ئه میری باوه رداران عمری کوپی عبدالعزیز که له م باره یه وه پێشکه شی تازه به شداریوانی کاروانی صالحانی ده کات، ئه مه چۆن بووه؟

* عندما عُرِضَ عَلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْمَوْضِعُ الرَّابِعُ فِي حَجْرَةِ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - فِيهَا قَبْرُ النَّبِيِّ (ﷺ) وَأَبُوبَكْرٍ وَعُمَرُ، فَقَالُوا: (لَوْ دَنَوْتُ مِنَ الْمَدِينَةِ حَتَّى تَدْفِنَ مَعَهُمْ. قَالَ: وَاللَّهِ لَأَنْ يَعْذِبَنِي اللَّهُ - إِلَّا النَّارَ فَنَانِي لِأَصْبِرَ عَلَيْهَا - أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يَعْلَمَ اللَّهُ مِنْ قَلْبِي أَنِّي أُرَانِي لَذَلِكَ أَهْلًا).^۱

واته: کاتی که سه نزیکه کانی ده وره یه ری عمری کوپی عبدالعزیز (په زای خوای لی بیت) پێشنیاری نه وه یان بۆ کرد که گوایه له ژوره که ی عائشه دا (په زای خوای لی بیت) له پاش گوپی پێغه مبه ر و دوو یاره که یه وه جیگایه کی تره یه که به شی گوپیکی تر ده کات و پێیان وت: ئه گه ر له شاری مه دینه نزیک بیته وه - له م کاتی سه ره مه رگه تدا - تا له گه ل نه و سێ زاته دا تۆش بنیژریت؟! -

عمری کوپی عبدالعزیز (په حمه تی خوای لی بیت) له وه لامدا وتی: سویند به خوا، خوا سزا و نازارم بدات جگه له ناگری دۆزه خ که توانای خۆپاگرم نییه - پێم خۆشتره له وه ی که خوا پێم بزانیته که له ناو دلێشیدا ختوره ی نه وه م کردوو که شایانی نه و جیگایه بم.

په وشتی خاکی و ساده یی و بێ فیزی بۆ هه موو که سیك جوانه، به لام زیاتر له ده سه لاتدار و به رپرس و گه ره پیاوان دیت، چونکه هه ژار و بێ ده سه لات هه میشه هه ز بکات و هه ز نه کات له ناو (تواضع) دا ده ژێ. ئه ها ئه م په وشته چۆن هارون الرشیدی جوان کردوو: -

* يقال: ان هارون الرشيد كان مع انه خليفة المسلمين واميرهم متواضعاً غاية التواضع، حتى قال (ابن سماك) له يوماً: ((تواضعك في شرفك أشرف من شرفك)).^۱

واته: ده‌لێن: هارون الرشید (په‌حمه‌تی خوای لی بی‌ت) له‌گه‌ڵ ئەوه‌دا که خه‌لیفه‌ی موس‌لمانان و سه‌رگه‌وره‌یان بووه زۆر ساده و بێ فیز بووه، هه‌ر بۆیه زانایه‌کی وه‌ک (ابن سماک) پوهی تێک‌کرد و پێی وت: ئەم ساده‌یی و بێ فیزیه‌ت له‌گه‌ڵ ده‌سه‌لاتداریه‌که‌دا له‌ ده‌سه‌لاتداریه‌که‌ت خۆی جوان‌تره‌.

خوشکان، برایان، وه‌رن با فێری مانای ته‌وازوعی راسته‌قینه‌ ببه‌ین له‌ وه‌لامی زانایه‌کی خواناسی ئەم کاروانه‌ موباره‌که‌ی ئێوه که به‌ نیازن له‌گه‌ڵیدا گه‌شت بکه‌ن که ناوی (بکری کوه‌ی) (عبدالله)یه:—

* قال رجل لبكر بن عبدالله - رحمه الله - علمني التواضع؟ فقال: (إذا رأيت من هو اكبر منك، فقل سبقني الى الاسلام والعمل الصالح، فهو خير مني، وإذا رأيت من هو أصغر منك فقل: سبقته الى الذنوب والعمل السيء فانا شر منه).^۲

واته: پیاوی‌ک به‌ — مامۆستا — به‌کری کوه‌ی عبدالله ی وت: (تواضع)م فێرکه‌؟ ئەویش له‌ وه‌لامدا پێی وت: هه‌ر کاتی گه‌یشتی به‌ موس‌لمانێک له‌ خۆت گه‌وره‌تر بوو، بلی: پێشی من که‌وتوو له‌ موس‌لمانه‌تی و کرده‌وه‌ی جواندا و که‌واته له‌ من باش‌تره‌، ئەگه‌ر گه‌یشتی به‌ موس‌لمانێک له‌ خۆت مندا‌ل‌تر بوو، بلی من پێشی که‌وتووم له‌ گونا‌ه‌کردن و کرده‌وه‌ی خراپدا و که‌واته من له‌ ئەو خراپ‌ترم.

ئەوه‌ش (مأمون)ی کوه‌ی خه‌لیفه‌ هارونه‌ په‌شیده و خۆشی خه‌لیفه‌ی دوا‌ی ئەو بوو، وانه‌یه‌کی تر له‌ هونه‌ری ساده‌یی و بێ فیزی فێری سه‌ر‌کرده‌ و فه‌رمان‌په‌ر واکانمان ده‌کات ئەوانه‌ی که‌ خوا چاکیان بۆ ده‌کات و خۆیان ده‌که‌ن به‌ ناو ئەم کاروانه‌ موباره‌که‌ی صالحاندا:

* حکي يحيى بن اكرم قال: (بتُّ عند المأمون، فانتبه في بضع الليل فتوهم أنني نائم، وقد عطش فلم يستدعي الغلام لئلا استيقظ وقام يتمشي هادئاً في خطاه، فلما شرب

رجع وهو يخفي صوته واخذه السعال، فرأيتَه يجمع كفه في فمه كي لا اسمع سعاله،
وانبثق الفجر وقد تناومت، فتمهل قليلاً ثم تحركت فقال (الله اكبر) يا غلام نبه ابا محمد،
فصحت: يا امير المؤمنين فشاهدت بعيني جميع ما كان الليلة وبذلك جعلكم الله علينا
سادة).^١

واته: به حياى كوپى نه كئتم ده لى: شه ويكيان له مالى مه ئمون مامه وه له شه ودا من
به خه بهر بووم به لام نه ميرى باوه پداران واى زانى خه وتووم، تينوى بوو بۆ ئه وهى من
به خه بهر نه يه م - خزمهت كاره كهى بانگ نه كرد به لكو خۆى له سه رخۆ به نه سپايى
چوو ئاوى خواره وه وه گه پايه وه و كۆكهى ده هات ده ستى گرتبوو به ده ميه وه تا من
گويم له كۆكه كهى نه بىت، ئه وه بوو به ره به يان ده ركه وت و كه مى چاوه پوانى كرد و
پاش كه مى من جموجۆلم كرد نه وىش هاوارى كرد - الله اكبر - نهى خزمهتكار باوكى
محمد به خه بهر بىنه وه، منيش هاوارم كرد و ووتم: نهى نه ميرى باوه پداران به چاوى
خۆم هه موو شتيك بىنى كه نه مشه و پووى دا، هۆى ئه وه يه خواى گوره كردوونى به
سه ركردهى ئيمه .

براى بى فيزم، خوشكى خاكيم.. خۆ به بچوك سه ير كردن و خۆ به نزم گرتن ماناى
وايه ئيسلامه كهت به گه وره و عه زيز سه ير ده كه يت و به و په وشته قورئانييه مه زنه ت
بانگه وازى بۆ ده كه يت و خۆشه ويستى ده كه يت له لاي مرؤفايه تى.

به پيچه وانه وه هه ر كه سى لوت به رز بىت و خۆى به گه وره بگريت و وجود بۆ خه لكى
دانه نى، ئه وه ئاينه كهى سوك ده كات و ئيسلامى عه زيز له بهر چاوى مرؤفه كان ده خات
و به و په وشته نه نگهى خه لكى له ئاين دوور ده خاته وه. ئه وه ش مامؤستا (ليث)ى
كوپى (مجاهد) ه و ئه م پاستيه يه مان له پسته يه كى بچوكدا بۆ به رجه سته ده كات:
* عن ليث بن مجاهد قال: من اعز نفسه اذل دينه ومن اذل نفسه اعز دينه).^٢

واته: هه ركه سى خۆى به زل بزانيت ئه وه دينه كهى خۆى نزم كردۆته وه و هه ر
كه سيكيش خۆى به بچوك بزانيت ئه وه ئاينه كهى به به رز و بلند و خۆشه ويست
پاگرتووه ..

١ من كتاب (اللغة العربية) للصف الثالث المتوسط في اقليم كردستان العراق.

٢ صفة الصفوة (١٤٠/٢).

له سیفاتی صالحانه .. و له خۆبه بچوک زانین و بێ فیزییه .. ماچ کردنی مندالی خزم و دراوسی و دهست به ریت به گێرفانت و به کلێنسەکهت لووتی چلەمی بسپریت و دەمی لیکنی پاک بکه یته وه و یان ئەگەر کهوت برۆ هەلێستێته وه و ئەگەر سهیری شکابوو خۆینه که ی بسپره وه و بۆی بهسته و ماچیکێ بکه و (۲۵۰) دیناری چاپی نویی عێراقی بکه به گێرفاند..

نه کهیت .. ده خیلتم بـم .. قیزی لی بکه یته وه .. نه کهیت ماچی مندالی بچوک نه کهیت، یان ئەگەر کهوت پروت نه یهت پراکه ی بۆ لای و هەلێستێته وه .. چونکه به و کارهت له ناو کاروانه موباره که ی صالحان ده کړینه دهره وه: - سهیری عایشه که - خوای لی پازی بێ - که له سه ره تاوه خه ریک بوو له ناو کاروانه که بچیت دهره وه به لام وهك خۆی ده گێریته وه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) دهرسیکی وا گه و ده ی دادا که بریاری دا له مه ولا شتی وا دووباره نه کاته وه و ئوسامه ی کوپی زهید هەلێستێته وه و پاکی بکاته وه:

* عن الواقدي وابن عساكر من عطاء بن يسار - رضي الله عنه - قال: ((كان اسامة بن زيد - رضي الله عنه - قد اصابه الجدرى اول ما قدم المدينة وهو غلام، مخاطه يسيل على فيه، فعذرتة عائشة - رضي الله عنها - فدخل رسول الله (ﷺ) فطفق يغسل وجهه ويقبله، فقالت عائشة: اما والله بعد هذا فلا اقصيه ابداً)).^۱

واته هه ردوو میژوو نووسی ئیسلامی (واقدی) و (ابن عساكر) له (عطا) ی کوپی (یسار) وه خوای لی پازی بێ ده گێریته وه که له سه ره تا ی کۆچه وه ئوسامه ی کوپی زهید - خوای لی رازی بێ - تازە هاتبوونه مه دینه تووشی نه خووشی ئاوه له بوو بوو، چلەمە که ی هاتبووه ناو دەمی و عایشه - خوای لی رازی بێ - که بینی که می قیزی لی کرده وه وهك پێویست نه چوو به ده مه وه.

هه ر که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) - هاته ژوره وه - سه رزه نشتی عایشه ی نه کرد - به لکو خۆی دهستی کرد به شوڕین و خاوێن کردنه وه ی دەم و چاوی ئوسامه و پاشان ماچیشی کرد، عایشه ییش که نه وه لویسته مه زنه ی له سه ره مه شقی مرۆفایه تی بینی

ووتی: دهی که مادام وایه، سویند به خوا له م پۆ به دوا خۆمی لی به دوور ناگرم و خاوینی ده که مه وه .

* فقد روی ابن سعد عن عائشة - رضی الله عنها - قالت: عثر اسامة - رضی الله عنه - على عتبة الباب فشجت جبهته فقال: يا عائشة! أميطي عنه الدم، فتقذرتيه، قالت: فجعل رسول الله (ﷺ) يمص شجته ويمجه ويقول: (لو كان اسامة جارية لكسوته وحليته حتى أنفقه).^۱

واته: له م پړوايه ته ی ابن سعد دا عائشه (په زای خوا ی لی بیټ) ده لیټ: جاریک ئوسامه پتی هه لکه وت و سه ری دای به قه راغی ده رگا که دا و ته ویلی خوینی لیټات پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ئه ی عائشه! خاوینی بکه وه، عائشه بیزی لیکردو بۆیه پیغه مبه ر (ﷺ) خوی هه ستا و خوینه که ی به دهم سپری و هه مووی چوو ده میه وه و فهرمووی: (ئه که ر ئوسامه کچ بوايه سه رتا پا جلی جوان و په نگینم له بهر ده کرد و هه موو گیانم ده گرتنه ئالتون).

هه ندی که س له م سیفه ته مه زنه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) که ده یده نی صالحانه .. مه حرومه و بی به شه، کاتی که می ئاستی به رز ده بیته وه ئیتر له حوکه متدا بیټ یان له زانست و زانیاری دا بیټ یان له بهر ته مه ن بیټ، ئیتر داماو ه به ته مایه خه لکی سه لامی بۆ بکه ن و له حزریدا هه لسن و هه موو کاره کانی بۆ ئه نجام بده ن و هه میشه بیخه نه پیشی پیشه وه و له پیش هه موواندا هه ر شتی دابه ش کرا به شی ئه و بدریټ!!

ئه مانه صفاتی صالحین نین.. به لکو له سه ر زانایان و مامۆستا کانی ئاین و بانگ خوازانه که پیچه وانه ی ئه و خالانه ی پیشو و بن و سه یریکی وردی ئه م دوو هه لویسته بکه ن و په ند له خه لیفه ی چواره م و ئامۆزای خۆشه ویستی پیغه مبه رمان وه ریگرن که ده لیټ:

* اخرج ابن عساكر عن رازان عن علی بن ابی طالب قال: ثلاث من رأس التواضع: ان يبرأ بالسلام من لقيه، ويرضى بالدون من شرف المجلس، ويكره الرياء والسمعة).^۲

۱ هه مان سه رچاو ه و لاپه ره .

۲ حياة الصحابة بهرگی (۲/۲۱۴).

واته: ابن عساكر هیناویه تی له پازانه وه و نهویش له علی کوپی ابو طالب (خوای لی پازی بی) دهفه رموو: سی شت لوتکه ی بی فیزی و خۆبه که م زانینه: یه که م/ دهست پێشخه ری دهکات له سهلام کردن له و که سانه ی پی ی دهگه ن.
دووهم/ ئاساییه له لای له خواره وه ی مه جلیسه وه دابنیشی، و پقی له پیا و پوو پامایی و شوره ته).

نه وه ش زانای مه زنی ئیسلام و موفه سیری قورئان - مجاهیده - و ده رباره ی (ابن عمر) ی گه وه مامۆستای شتیکی سه یر ده لیت که هه ق وایه هه مو مه لا و مامۆستایانی ئاینی و قوتابخانه کان جیبه جی بکه ن و له که سایه تیشیان که م نابێته وه بگره پێی به رز ده بن و ناو ده رده که ن:

* عن مجاهد قال: صحبت ابن عمر - رضی الله عنه وعن ابیه - وانا ارید ان اخدمه فکان یخدمني اکثر).

واته: گه وه زانای ته فسیر - باسی سه رده می لای خو ی دهکات و ده لیت: هاو پێیه تی عبدالله ی کوپی عمرم کرد به و هیوا یه ی له نزیکه وه خزمه تی بکه م و به رده وام خزمه ت کاری بکه م که چی ده مبینی نه و له من زیاتر خزمه تی ده کردم.

هه ر (تواضع) و بی فیزی یه که برای صالح و بۆ خوا ژیاو والی دهکات پێی ناخۆش نی یه خه لکی له هه له کانی ناگاداری بکه نه وه، نه ک هه ر نه وه نده به لکو نه وه عمری کوپی عبالعزیزه سه ر شکاوه که ی به نی ئومه یه و به توندی داوا له ده ورویه ری دهکات که نه گه ر هه له یه کی کرد ئیخه ی بگرن و پاستی بکه نه وه!

ده ی ئایا من و تو واین؟؟ هه ر که سه و وه لاهه که ی لای خۆیه تی:

* قال عمر بن مهاجر قال لي عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله - اذا رأيتني قد ملت عن الحق، فضع يدك في تلخابي ثم هزني ثم قل: يا عمر ما تصنع؟!'

واته: عمری کوپی موهاجیر ده لی: عمری کوپی عبالعزیز (په حمه تی خوای لی بی) پێی ووتم: نه ی عمر هه ر کاتێ منت بینی له هه ق و پاستی لاهه، ملیوانی کراسه که م بگره و پام وه شینه پاشان بلێ: عمر - بۆ خاتری خوا - نه وه چی نه که ی؟!.

ئەمە سەرۆکی ھەموو ولاتە یەگەرتتووھەکانی ئیسلامە و بکوژ و بېر خۆیەتی و لە لوتکەیی دەستەلاتدایە کەچی ئەوەندە بێ فیزە و خۆی بەزل نازانی و دەلی ملیوانە کەم پاکیشە و پام وەشینە و بلی ئەم کارەت ھەلە یە بۆ خاتری خوا وازی لی بینە! ئیسلام سەرکردەیی وا دروست دەکات.

ئەیی برای بەرپێز و خوشکی پاک داوینم... تۆ لەم پێگایەدا زۆر پێویستت بەم پەوشتە گەورە یە ھەیی، و ئەگەر بووی بە دکتۆر یان ئەندازیار یان مامۆستا یان پارێزەر یان سەرۆکی بەشیك لە فەرمانگە یە کدا، یان ئاستیكت پێدرا بوو لە ناو حیزبێکدا یان لە ناو پێکخواوێکدا...

لەم حالە تانەدا بتهوێت و نەتەوێت پر دەبیت لە ھەوا و ئارەزووی خۆبەزلزانی! و بە پلتوک خۆت ئەتە کێتی! خەلکانی خواری خۆت بە بەشەر نازانیت! و لە بەریان ھەلناسیت! لە بازارەکاندا پووت نایە مامەلەیی شت بکەیت! و سلۆ لە ھەموو کەس ناکەیت!

بۆ ئەوەی لەم ھەلەنە پرگارت بێ و لە بەھرەیی خۆبەزل زانی پرگارت ببیت ھەندێ بەسەرھاتی پیشە وایانی صالحانت بۆ باس دەکەم کە لە تۆ بەرزتریش بوون و ئاستیان ھەبوو:

* عن حنظلة قال: رأيت سالم بن عبدالله -رضي الله عنه- يخرج الى السوق فيشتري حوائج نفسه).^۱

واتە: ھەنزلە دەلی - سالمی کوپی عبدالله کوپی عمر - خویان لی پازی بێ - من بە چاوی خۆم بینی دەھاتە بازار و خۆی شت و مەك و پێداویستی مالهەوی خۆی دەکپی.

بۆیە زۆر نیگەرەن دەبووم، کە ئەندامانی سەرکردایەتی لایەنە ئیسلامییەکانم لە کوردستان دەبینی کە نەدەھاتنە بازارەو و کەس نەیتە بینین و لە ناو دیکس و سەیارەیی جام تاریکدا بە خێرای بە بازارا دەپۆشتن و لەدوای مەغریبێکی درەنگ بەشەرمەو و بەدزیو دەھاتنە بازار - بیگومان بە ئوتومبیل - و بە پەلە سەریان

کورت دەکردەو و دەپۆیشتنەو!! کە ئەمەش بۆنی خۆبەزلزانین و خۆبەزیاتر سەیرکردنی تێدایە و وایان زانیو بەو کەم دەکەن و کەسایەتیان دەشکێت بەلام دەبوا ئەوەیان بزانایە کە کەسایەتیان نەدەشکا بەلکو دەچوونە ناو کاروانی صالحانەو.

* عن ابی هريرة - رضي الله عنه - قال: كان جعفر بن ابی طالب - رضي الله عنه - يحب المساكين ويجلس اليهم ويحدثهم ويحدثونه وكان رسول الله (ﷺ) يسميه ابا المساكين).^۱

واتە: ئەبوهریرە (خوای ئی پازی بێ) دەلی: جعفری کوپی ابو طالب (خوای ئی پازی بێ) کە ئامۆزای پیغمبەری خوايە (ﷺ) و شەهیدی سەرکردە ی جەنگی (مۆتە)یە - ئەم پیاو بەرزە هەژار و کەمدەستەکانی زۆر خۆش دەویست و دەچوو ناویان و لەگەڵیان دادەنیش و قسە ی خۆشی بۆ دەکردن و ئەوانیش قسەیان بۆ ئەو دەکرد، تاوای ئی هاتبوو پیغمبەری خوا (ﷺ) ناوی نابوو (باوکی هەژاران).

ئە ی برای صالحم .. لەم کاروانە موبارەکەدا صالحان مەرجی قورست لەسەر دەگرن و ئەگەر نەتوانی بیانکەیت و گران بێت لەلات ئەو ناهێڵن لەگەڵیاندا بپۆیت، یەکیک لەو کارانە ئەو یە کە لە جێیەکدا دانیشتبوون مەهێڵە چوار دەورەکەت بە پێو بەن و فەرمووی دانیشتیان ئی بکە، وە ک ئەم پووداوە ی عمری کوپی عبدالعزیز و وزیر و یاوهرەکانی:

* لما وليّ عمر بن عبدالعزيز - رضي الله عنه - قام الناس بين يديه، فقال: يامعشر المسلمين، إن تقوموا نقم وإن تقعدوا نقعد، فانما يقوم الناس لرب العالمين).^۲

واتە: عمری کوپی عبدالعزیز - پەحمەتی خوای لی بێ - بوو بە خەلیفە ی موسلمانان، خەلکی لە دیووەخانی خێلافەتدا لە حەزوریدا وەستابوون! .. عمر زۆری پێ ناخۆش بوو لە دلی خۆیدا بۆیە پووی تی کردن ووتی: ئەگەر ئێو بە پێو بەن ئەو منیش با هەلسمە سەرپێ و ئەگەر ئێو هەش دادەنیشن ئێمەش لەگەڵتان دادەنیشین، چونکە خەلکی تەنها لە حەزوری پەروردگاری جیهاندا بە پێو دەووستن.

۱ عمر بن عبدالعزيز للصلاحي لا (٦٨).

۲ هەمان سەرچاو (لا: ١٥٠).

ئۆز كەس ھەن لوت بەرزى و خۇبەزلانى ناھىلى كە چۆن بۇ پىرسەيەك يان چۆن بۇ كۆپىكى ئاينى يان پۇشنىپىرى يان ئەدەبى - لە ھەر جىگەيەك چۆل بىت دانىشەن بەلگە ھەمىشە قۇتە قۇتى پىزەكانى پىشەۋەيانە و يەكسەر بۇ سەرەۋەي مەجلىس دەكوتن - بەلام صالحان وانين بەلگە باپىكەۋە بچىنە خىزمەت سەركردەي گەنجانى بەھەشت (حسین)ى كۆپى على و وانەيەكمان پى بلىتەۋە دەربارەي شىۋازى دانىشەنەكانى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) :-

* عن الحسين بن علي - رضى الله عنهما - قال: سألت ابي عن مجلسه (ﷺ)؟ فقال: وكان اذا انتهى الى قوم جلس حيث ينتهي به المجلس ويأمر بذلك).

ۋاتە: حسين ى كۆپى على كۆپى ئەبو طالب - خاۋيان لى پازى بى - دەلى: لە باۋىم پىرسى دەربارەي جىگەي دانىشتەكانى پىغەمبەر (ﷺ)؟ و لەۋەلامدا ۋوتى: ھەركاتى بىۋىستايە بچىتە ناۋ كۆپىكەۋە سەپىرى دەكرد بزانى كۆتايى خەلكەكە لە كۆي دايە لەۋى دادەنىشت و فەرمانىشى دەدا كە ھەموۋاۋەلان بەۋ شىۋەيە بچنە ناۋ كۆپ و دانىشتەكانەۋە

ھەي ياران ئەگەر ۋەرەمىكى سەرەتانى بە جەستەي يەككىمانەۋە بىت چەند شار و چەند ۋلات و چەند دىكتۇر دەگەپىين و چەندى دىنار و دۇلار سەرف دەكەين تا لە پىشە دەرى دىنين و چاك دەبىنەۋە؟!

ئەي بۆچى گۆي نەگرين بۇ - زاناي خواناس و صالحى ناۋ ھاۋەلان - عبدالله ى كۆپى سەلام - پەزاي خاۋى لى بى - كە چۆن ۋەرەمى سەرەتانى خۇ بەزلانين و فيز و گەۋرەيى نواندىنى لە ناۋ دلىدا دەردەھىنا بە ھەر ھۆيەك بىۋايە و ئىتر نەدەترسا لەۋەي كە كەسايەتى بىتە خوارەۋە و بچوك بىتەۋە لەبەر چاۋى خەلكى - چونكە پەرۋەردەي دەستى پىغەمبەرى خوا بوو (ﷺ) كە دەيفەرموو:

* قال رسول الله (ﷺ): (ما تواضع احد لله الا رفعه الله).^۱

ۋاتە: ھەر كەسى لەبەر خاترى خوا خۇي بە كەم و بچوك سەپىر بىكات لە ناۋ خەلكىدا، خاۋى گەۋرە پلە و پاىەي بەرز دەكاتەۋە لە ناۋ خەلكىدا ئىتر بىەۋىت يان نەيەۋىت، دەي با بچىنە خىزمەت عبدالله ى كۆپى سەلام و خۇمان نەشتەرگەرى بىكەين:

* أخرج الطبراني باسناد حسن واصله في صحيح مسلم حديث رقم (۱۴۷-۱۴۹) عن عبدالله بن سلام انه مرّ في السوق وعليه حزمة من الحطب! ف قيل له: ما يحملك على هذا؟ وقد اغناك الله عن هذا؟ قال: اردت ان ادفع الكبر، اني سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: لا يدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من الكبر او في قلبه خردل من الكبر.^۱

واته: دهگێڕنهوه (عبدالله)ی کوپی (سلام) (خوای لێ پازی بێت) به ناو بازاردا تیپهپی و کۆلێ داری به سەر شانەوه بوو!، لێیان پرسى: بۆچی ئەم کۆله دارەت هەلگرتوو؟ خو تۆ پێویستت پێی نییه و خوا وه زعی باش کردوویت؟

له وه لامدا وتی: ویستم نه قسم بشکێنم و له لووت به رزیه کهی بیخه مه خواره وه و خو به زلزانى له خوّم داده پرم چونکه پێغه مبهرى خوا (ﷺ) فرموویه تی: ((ناچیت به هه شته وه هه ر که سیك مسقاله زه په یه كه نه وه نده ی تۆوی خه رته له یه كه لوتبه رزی و خو به زلزانى له دلیدا هه بیّت)).

پیشتریش عومەری کوپی خەتاب - شەهیدی سەرکردە - ئەم نەشتەرگەریه ی بۆ خۆی کرد و سوودیکی باشی لێ وه رگرت و به پێی خاوس چوو بۆ مزگەوت بۆ نوێژی جهنن:

* أخرج المروزي في العيدين عن زر قال: (رأيت عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - يمشي الى العيد حافياً).^۲

واته: مه روزی له باسی دوو جهننه که ی ئیسلامدا له (زه پ)ه وه دهگێڕته وه و ده لیت: عومەری کوپی خەتابم بینی له پۆژی جهنندا به پێی په تی ده پۆشت.

یا له ئەوپه پێی ئەوجی ده سه لاتیدا که ئەمیری هه موو موسلمانان بوو ولاتی فارس و پۆمی هینا به چۆکدا که چی بۆ ئەوه ی خۆی لێ نه گۆریت و مه غروری پوهی تی نه کات ئەم نەشتەرگەریه پێویسته ئەنجام دده - که ئەوه نده قورس و گران بوو (عبدالرحمان ی کوپی عه وف) (خوای لێ پازی بێت) پێی وت: چ پێویستی ده کرد خو ت ناوا دابه زینیت - بۆ سه ر سفر! !:

۱ حياة الصحابة (۲/۲۱۴).

۲ حياة الصحابة (۳/۲۰۷).

* اخرج الدينوري عن محمد بن عمر المخزومي عن ابيه، قال: نادى عمر بن الخطاب: الصلاة جامعة، فلما اجتمع الناس وكثروا، صعد المنبر، فحمد الله واثنى عليه بما هو أهله وصلى على نبيه (ﷺ) ثم قال:

(ياايها الناس! لقد رأيتمني ارعى على خالات لي من بني مخزوم، فيقبض لي القبضة من التمر والزبيب، فأظل يومي واي يوم، ثم نزل.

فقال عبدالرحمن بن عوف (رضي الله عنه): يا أمير المؤمنين! ما زدت على ان قمئت نفسك يعني عبت فقال: ويحك يا ابن عوف! اني خلوت، فحدثني نفسي. فقالت: انت امير المؤمنين، فمن ذا أفضل منك، فاردت ان أعرفها نفسها).^١

واته: دهينوری له محمدی کوپی عومەری مەخزومیەو، ئەویش لە باوکیەو دەگیرێتەو و دەڵێ: عومەری کوپی خەتاب (خوای ئی پازی بیّت) هاواری کرد - وەرن بۆ نوێژی جەماعەت - * و کاتی خەلکی کۆبوونەو کە نۆز نۆز بوون، ئەوجا عومەر چوو سەر مینبەر و سوپاسی خوای کرد بە جوړی کە شایستەیی بیّت و پاشان سەلاواتی لەسەر پیغەمبەرەکەیی دا (ﷺ) و پاشان وتی: ئەی خەلکینە، کاتی خوێ بە منالی مەپ و بزێم دەلەو دەپاند بۆ خالوانم لە هۆزی مەخزوم و ئەوانیش لە بەرامبەریدا یەک مشت خورما و میوژیان پێ دەدام و ئەو پۆژەم پێ دەبردا سەر و چ بردنە سەریک، پاشان لە مینبەرەکە هاتە خوارەو.

عبدالرحمنی کوپی عەوف (خوای ئی پازی بیّت) پێی وت: ئەمیری باوەپداران، چ سوودیکت لەو قسانە وەرگرت جگە لەوەی خۆت پێ سووک کرد واتە عەبیدارت کرد، عومەریش وتی: واز بێنە ئەی کوپی عەوف، من تەنھا بووم، دەررونی بەدم قەسەیی بۆ دەکردم و دەیوت پێم: تۆ ئەمیری باوەپدارانیت و کێ هەیه لە تۆ باشتر بیّت، منیش ویستم هەقیقەتی بۆ پوون بکەمەو و خۆمی پێ بناسێم.

١ هەمان سەرچاوە (٢٠٨/٢).

* هەموو خەلیفەکان ئەگەر بیانویستایە جەماوەر کۆیکەنەو شیعاری (الصلاة الجامعة)یان

شان به شانی عومەری کوپی خەتاب (خوای لی پازی بیئت) خەلیفە می هەزنی
چوارەمیش عەلی کوپی ئەبو تالیب (خوای لی پازی بیئت) ئەم خۆ شکاندەوێهێ
کردوو و خۆی کۆلی خۆی هەلگرتوو و ئامادە نەبوو بیدا بە کەس بۆی هەلگرت با
بزانی چۆن خۆ بە گەورەزانی لە ناو دەروونییدا پێشەکان کردوو وەک وەرەمی
سەرەتانی:—

* أخرج البخاري في الأدب (ص ۸۱) عن صالح، بباع الأكسية عن جدته قالت: رأيت
علياً رضي الله عنه — اشترى تمرأ بدرهم، فحمله على ملحفته، فقلت له او قالت: قال
له رجل: احمل عنك يا أمير المؤمنين! قال: لا، ابو العيال أحق ان يحمل.^۱

واتە: بخاری (پەرحمەتی خوای لی بیئت) لە کتیی (ادب المفرد) دا لە صالحی قوماش
فروشهوه و ئەویش لە نەنکیهوه دەگیرێتەوه کە وتوویهتی: عەلی کوپی ئەبو تالیب
بینی (خوای لی پازی بیئت) هەندێ خورمای کپی بە درهەمی و هەلی گرت و نای بە
شانیهوه بەرهو مال و منیش پێم وت: —یان — پیاویک پێی وت: من بۆت هەلدەگرم
ئەمی ئەمیری باوەرداران!

عەلی فەرمووی: نەخێر — شتی وا ناکەم — منالدار خۆی شایانە پێداویستی خۆی
هەلبگیرێت.

برای خوێنەر — دەمانه‌وێت صالح ببین و شانەخپە دەکەین بۆ ناو کاروانی صالحان
کەچی کاتی بائیی وەرەگرین یان لە بازار شتیکی کەمی قەبەت کپیوه — پووت نایە
— هەلی بگری و خێرا دەست لە تەکسی یان ماتۆپبار پادەگیرێت!! دەمی ئەمجارە
شتیکت کپی لە بازارپوه بینی بە شانته‌وه و ببەرەوه بۆ مال و نەفسی سەرکەش نزم
کەرەوه... ئەم کارە بۆ من و تۆ کەمی سووکترە بەلام بۆ بەرپرس و ئاست بەرزەکان
وەرزشیکی نۆر قورسە خوا پەحمیان پێ بکات و بتوانن پەگی (کب) و خۆ بەزلزانی لە
بن بیئن لە ناو دلێاندا.

ئەمی خوشکی موسڵمانم ئەزانی پەتایەکی ترسناک خۆی کردوو بە ناوتاندا — پەنا
بە خوا — پشت شکێنە و ئەگەر وریا نەبن نەک لە ناو کاروانی صالحان وەرناگیرین

به لکو بۆنی به ههشتیش ناکه، چونکه له خۆبایی بوون و خۆلی گۆپان و لووت به رزی له دوايه ..

بۆ نمونه: لوت به رزی ناهیلێ (تواضع) ت تیدا دروست ببی و جل و به رگی (٦) مانگ له مه و بهر له بهر ناکهیت چیه کۆن بووه؟؟!!

نان ناکهیت! ئه مه چیه وه زع باش بووه و مه عاش باش بووه! خۆ بووکه کانی تریش نایکه! ئیستا هیچ ناکه ته شت و سهردۆله داده نیم و نان ده کهم! ئه ی نه ی خوا نانی بۆ بکه م واته به هاوسهره به ناو خۆشه وسته که ی ده لێ!! ده گوی بگره، سویند به خوا لیت که م نابیت وه ئه گه هاوکاری گیرفانی میرده که ت بکهیت و جاره جار نانی کوردی یان نانی ته نوری بۆ بکهیت! (فاطمه الزهراء) - خوا لێ ی پازی بی - کچی پیغه مبه ر بوو خیزانی علی کوپی ئه بو طالب بووه که چی نانی کردوه و هه ویری شیلوه ده ی تو کچی کیت پی ده لێن؟؟! له م نمونه یه ورد به ره وه و پێگای صالحان کویر مه که ره وه:

* اخرج ابو نعیم فی الحلیة (٣/٣١٢) عن عطاء قال: أن كانت فاطمة - رضی الله عنها - بنت رسول الله (ﷺ) لتعجن وان قصتها لتكاد ان تضرب الجفنة^١.

واته: عطا ده گێڕیت وه و ده لێ: فاطمه - په زای خوای لێ بی - کچی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) هه ویری ده شیلو ته نانه ت نه و نده سه ری دانه واندبوو که په رچه می خه ریک بوو ده که و ته ناو هه ویره که وه ..

ئه ی خوشکی به ریز و پاک داوینم ... جاری وا هه یه واده بیت شوو ده کهیت به پیاویک که بهر پرسه یان ئاستی سیاسی و کۆمه لایه تی یان ئایینی یان حزبی هه یه .. ئیتر شه یتان به هه موو جوړی ده یه ویت له و پێگایه وه له خشته ت به ریت و نه شته رگه ری خۆ به زلزانیه کانت نه کهیت هه رگیز شایانی ناو کاروانه موباره که که ی صالحان نابیت! شه یتان بیت ده لیت بلێ: من ژنی فلان که سی که وره م! چۆن نان ده که م! ده بی نانی که رم هه بی!! ده بی نانی بازارم بۆ بکه ن!

یان لە ھەمووی خراپتر، خوشکیکی موسڵمان کە شوو دەکات تا ماوەیەکی زۆر دەست نادات بە ئیش و نان ناکات - ئەمە چیه وەلا تازە بووکە!! ئەی ئەزانی کچیکی شۆخ و شەنگی عەرەب و کچی سەرۆک عەشیرەت بوو و ھەر کە شووی کردوو بە پیغەمبەر (ﷺ) ئیوارە گواستوو یانە تەو بە پیغەمبەر (ﷺ) لە کۆتای شەو دا قۆلی ھەلمالیو و ھەویری شیلو بە نانکردن؟ دەی فەرموو سەیری ئەم ھەلوێستە ی ئافەرەتانی صحابی بکە و کەمێ لە لوت بەرز ی و غرورت وەرە خواریو و تا لە کاروانە کە نزیک ببیتەو:

* اخرج ابن سعد (۶۴/۸) عن المطلب بن عبدالله قال: دخلت أيمُ العرب على سيد المرسلين (ﷺ) أول العشاء عروساً، وقامت من آخر الليل تطحن - یعنی (أم سلمة).^۱ واتە: دایکی باوە پداران - ام سلمة - خوالی ی پازی بی لە سەرەتای شەو و ھەو گۆیزرایو بە بووکی بۆ پیغەمبەر ی خوا (ﷺ) و لە کۆتایی ھەر ئەو شەو دا دەستی کرد بە ھەویر شیلان و نان کردن.

علی کوپی ئەبوو طالب (خوای لی پازی بی) جل و بەرگی سادە ی لە بەر دەکرد لە گەڵ ئەو شەو دا دەوڵە مەند بوو کاتی سەر زەنشتیان دەکرد لە سەر ئەو دەیفەرموو: ئیو چیتانە بە سەر جل و بەرگم و ھەم جۆرە باشە لە فیز و تەکەبۆر دەمپاریزی و موسڵمانانیش چاوم لێدەکەن:

* عوتب علي بن ابي طالب في لباسه، فقال: مالكم وللباس هو ابعد من الكبر واجدر ان يقتدى بي المسلم.^۲

۱ ھەمان سەرچاو و لاپەرە.

۲ صفة الصفوة (۱۴۰/۲).

چوارهم

صالحان خۆیان له بیدعه کاری پاراستوو

ئیسلام کۆتا بهرنامهی ژيانه و تهواوترین پرۆگرامی پهروهردیهی له خۆگرتوو، تهنها ئیسلامه کردهوهی چاک، پهوشتی بهرز، مهلوێستی مەردانه، بانگه‌واز، جیهاد و گیان فیدایی و خواناسی و به‌ندایه‌تی کردن بۆ خوا، له‌کەس وەرناگرێت نه‌گەر مه‌رجیکی گه‌وره و قورسی تیدا نه‌بی‌ت! نه‌زانی نه‌و مه‌رجه کامه‌یه؟ نه‌و مه‌رجه (دلسۆزی)یه، واته له‌به‌ر خاتری خوا نه‌نجامی دابی. ده‌ی له‌م ئایه‌ته‌ی سوره‌تی (به‌ینه) وردبهره‌وه:

* قال الله تعالى: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيمَةِ﴾^١.

واته: خوای گه‌وره باسی ئومه‌ته‌کانی پیشوو ده‌کات و ده‌فرمویت: فره‌مانمان پێ نه‌داون ته‌نها به‌وه نه‌بی‌ت که خوا په‌رستی بکه‌ن به‌ دلسۆزی و ئیخلاسه‌وه و ئاین به‌ریا بکه‌ن بۆی به‌ پێک و پێکی و نوێژ بکه‌ن و زه‌کات ده‌ریکه‌ن له‌ مال‌ه‌کانتان و نه‌وه‌ش ئاینی راست و دروسته.

له‌ سوره‌تی ماعون دا خوای گه‌وره (وه‌یل)ی داناوه بۆ کێ؟ بۆ نه‌و که‌سانه‌ی که که‌مه‌ترخه‌می ده‌که‌ن له‌ نوێژه‌کانیاندا - واته ده‌ی فه‌وتینن و له‌ جیگه‌ی خۆیدا نه‌نجامی ناده‌ن - نه‌و که‌سانه‌شی که‌ پریابازی ده‌که‌ن و کاری چاکه‌ نه‌نجام ده‌ده‌ن به‌لام له‌به‌ر چاوی خه‌لک و نه‌گەر له‌ شوێنیکدا ته‌نها بوون نه‌و کاره‌ چاکه‌ ناکه‌ن:

قال الله تعالى: ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ﴾^٢ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ^٣ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ^٤ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ^٥.

١ سورة البينة، الآية (٥).

٢ سورة الماعون، الآية (٤-٧).

واته: (وهیل) په نا به خوا که شیوێکه له شیوه کانی ناو جه هه ننه م یان به مانای له ناو چوون و په نجه پۆیی بۆ ئه و که سانه ی که نوێژ ده که ن به لام که م ته رخه می تیده که ن و له بهر پوو پامایی و پیا ئه نجامی ده ده ن و پێداویستی ده فر و دۆله یش ناده ن به دراوسی.

له جییه کی تر دا خوا ی گه وره باسی ئه و که سانه ده کات که باوه پیا ن وایه که ده گه نه وه به په روه ردگاریان له پۆژی قیامه تدا با کرده وه ی چاکی مه رجدار ئه نجام بده ن، کام مه رجه یه هه ی خو شه ویستانم؟

* قال الله تعالى: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾^۱.

واته: هه ر که سی باوه پی وایه و به ته مایه بگه پێته وه به رده م لیپرسینه وه ی په روه ردگاری با کرده وه ی چاک بکات و له خوا ناسی و به ندایه تی کردنیدا - دلسۆزی و ئیخلاص - بنوینی و هاو به شی تیدا په یدا نه کات بۆ خوا، واته: با له بهر خاتری خوا و پاداشتی پۆژی دوا یی هه موو کاره چاکه کانی بکات و خوا ی گه وره به ر به نیوه یی ناوێت واته نیوه ی له بهر خاتری خوا و نیوه ی له بهر ئه وه ی خه لکی وه سفی چاکه ی بکه ن و خوا ی گه وره به شه که ی خۆی ناوێت و هه مووی ده دات به و که سه ی که له بهر ئه و چاکه ی ئه نجام داوه.

بۆیه خوشک و برای موسلمانم گوێ بگره بۆ ئه م فه رموده یه:

* عن ابی هريرة - رضی الله عنه - قال: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: ان الله سبحانه يقول: انا اغنی الشركاء عن الشرك، فمن عمل عملاً اشرك فيه غیری فانا منه برئ، وهو للذی عمله^۲.

واته: ئه بو هوره یره - خوا لێ ی پازنی بێ - ده لێ: له پێغه مبه ری خوام بیست (ﷺ) فه رمووی: خوا ی (سبحانه وتعالی) ده فه رمووی: من له هه موو که س زیاتر

۱ الکهف، (الایه: ۱۱۰).

۲ رواه مسلم في الصحيح عن زهير بن حرب عن ابن عليه.

پېيۇستىم بە ھاوبەشى نى، و ھەر كەسى كىردەۋە يەكى چاك بىكات و لەبەر مەن بىكات بەلام لەبەر ئەۋەى خەلگىش بىبىنى ئەۋە مەن لەۋ كىردەۋە يە بەرىم و نامەۋىت و با بۆ ئەۋەكەسە بىت كە لەبەر ئافەرىنىك كىردەۋەكەى بۆ كىردوو.

پىبابازى زۆر ترسناكە - خاۋەنەكەى لە كارۋانى صالحان دەكرىتە دەرەۋە و كىردەۋە چاكەكانى بۆ نانوسرىت، لەمانەش زىاتر دەبىتە ھاوبەش پەيداكارى بچوك - پەنا بەخوا - ئەزانى ھاوبەشى پەيداكرىنى بچوك (الشرك الاصغر) چى يە؟ دەگوئى بگرە بۆ ئەم فەرموودەيە:

* قال رسول الله (ﷺ) (ان اخوف ما اخاف عليكم الشرك الاصغر ، قالوا: وما الشرك الاصغر يا رسول الله؟ قال: (الرياء) يقول الله يوم القيامة اذا جزى الناس باعمالهم: اذهبوا الى الذين كنتم تراؤن فى الدنيا، فانظروا هل تجدون عندهم الجزاء).^۱
واتە: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرموئى: ئەۋەى زىاتر ترسم ھەيە كە توشتان بىبىت ھاوبەش پەيداكرىنى بچوكە، ھاۋەلان - خاۋيان لى پازى بى - پىرسيان: ھاوبەش پەيداكرىنى بچوك چىە ئەى پىغەمبەرى خوا؟ ئەۋىش فەرموئى: (پىبابازى) خوا لە پۇزى قىامەت كاتى پاداشتى كىردەۋەكانى خەلگى دەداتەۋە بە ھەندىك دەفەرموئى: لاي مەن بە تەماي پاداشت مەبەن و بپۇن بۆ لاي ئەۋەكەسانەى كە لەبەر ئەۋان كىردەۋەى جۋانتان ئەنجام دەدا، و بزانن تواناي پاداشت دانەۋەى ئىۋەيان ھەيە؟ بىگومان نەخىر.

- كۆچ - زۆرگەرەيە و كارىكى قورس و گران و ناپەھەتە.. كۆچ واتە: بەجى مىشتنى مال و مندال و ۋەزىفە و مەعاش و باخ و پەزەكانى و بچىت بۆ جىگايەك كە غەرىب و نامۇ و بى لائە و مال و مندال و بى كار و بى پارە..

ئەم كارەگەرەيە لە قىامەتدا دەدرىت لە بىژنگ بزانن چى دەرەچى لەبەر خوا كىردىتەى يان نىتەى تىرى تىكەل كىردەۋە، دەى ۋەرن با گوئى بگرىن بۆ ئەم فەرموودە صحيحە كە دەفەرموئىت:

* قال رسول (ﷺ) (انما الاعمال بالنيات، وانما لكل امرئ ما نوى، فمن كانت هجرته الى الله ورسوله فهجرته الى الله ورسوله، ومن كانت هجرته لديننا يصيبها او امرأة ينكحها فهجرته الى ما هاجر اليه).^۱

واته: پێغه مبه‌ری خوا (ﷺ) فرموویه‌تی: پاداشتی کرده‌وه‌کان به‌پێی نیه‌ته‌که‌نه‌ و به‌پێی پاده‌ی نیه‌ت پاکی پاداشت ده‌دریته‌وه، هه‌ر که‌سی کۆچ بکات بۆ لای خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ئه‌وه‌ بۆی ده‌نوسرێت که‌ راسته‌کات و بۆ له‌به‌ر خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی کۆچی کردوو، به‌لام هه‌ر که‌سی له‌به‌ر ده‌سکه‌وتێکی دنیایی یان له‌به‌ر ئافره‌تێک که‌ بیه‌وێت بیخوازێت ئه‌وه‌ پاداشتی کۆچه‌ریانی نیه‌ و ته‌نها ئه‌وه‌ ده‌سکه‌وته‌ دنیاییه‌ یان ئه‌وه‌ ئافره‌ته‌ی ده‌ست ده‌که‌وێت و به‌س واته‌ په‌نجه‌ پۆیی پۆژی قیامه‌ته‌ - په‌نا به‌خوا-.

زانایانی فرموده‌ هۆی ئه‌م فرموده‌یه‌ ده‌گێڕنه‌وه‌ بۆ کابرایه‌ک له‌ مه‌که‌که‌ بوو به‌ نیاز بوو ئافره‌تێک بخوازێت که‌ ناوی (أم قیس) بوو، به‌لام له‌ به‌ختی په‌شی ئه‌ودا ئه‌وه‌ ئافره‌ته‌ له‌گه‌ڵ هاوه‌ڵاندا کۆچی کرد بۆ مه‌دینه‌ی مونه‌وه‌ره‌، ئه‌میش خۆی کۆکرده‌وه‌ و به‌دوایدا کۆچی کرد، ئیتر له‌و پۆژه‌ به‌دوا پێیان ده‌وت: کۆچکه‌ری (أم قیس)!

(تخیلاص) زۆر نا‌په‌حه‌ته‌ و ده‌رون زۆری پێ ناخۆشه‌ و خه‌ریکه‌ ئه‌ته‌قی ئه‌وه‌ مه‌موو کاره‌ چاکه‌ی پێ ده‌که‌یت به‌لام نایه‌لی که‌س بزانی‌ت و ئافه‌رینه‌ی که‌سی ناوێت.

* قال احد الصالحين - رحمه الله - سئل سهل بن عبدالله التستري - رحمه الله - اي شئ اشد على النفس؟ اشد ما كان على النفس من الاخلاص لانه ليس للنفس فيه نصيب).^۲

واته: یه‌کێ له‌ صالحان - په‌حمه‌تی خوای ئێ‌ بێ - ده‌لی: هیچ شتێک به‌ لای نه‌فسه‌وه‌ ئه‌وه‌نده‌ی (دلسۆزی) ناخۆش نیه‌، چونکه‌ هیچ سودێکی بۆ ئه‌و نیه‌ و به‌شی ئه‌وی تیا نی‌یه‌).

۱ اخرجه البخاري في الايمان (۲۰/۱).

۲ صفة الصفوة (۲۲۹/۲).

ئەم ئایەتە پەرۆز و فرمودە شیرینانە ئاگریان بەردایە دل و دەروونی شونیکە و توانی ئەم ئاینە پاکە و شیعاری بەنهیانی هیشتنەوی کردە و چاکەکانیان هەلگرت و هەموو هەولیکیان خستە کار تا نزیکترین کەسی خۆیشیان کە هاوسەرەکانیان بوو بەگریان و غەمی ناو دلایان نەزانن و کردە وەکانیان وەک هەنگوینی شاخ بە پوختەیی بمینیتە وە و تەسلیمی پەرورەدگاری خۆشەویستیانی بکەن:

* عن عمران بن خالد قال: سمعت محمد بن واسع - رحمه الله - يقول: ان كان الرجل ليبكي عشرين سنة وامراته معه لا تعلم.^۱

واتە: عمران ی کوپی خالد دەلی: لە محمدی کوپی واسیع بیستوو - پەحمەتی خۆای لی بی - دەبووت: پیاو چاک و صالحی و هەبوو ماوی بیست سال لە ترسی خوا و پۆزی قیامت گریاو و خیزانە کە ی لە گەلیدا بوو و بەم کارە ی نەزانیو.

برای صالح، خوشکی صالحه، ئەزانی صالحان - پەحمەتی خۆایان لی بی - خەریکی کردە وە ی چاک بوون و ئەگەر کە سێک هاتبێت بۆ لایان لە و کاتە دا وازیان لە و کارە چاکە هیناو بە شیوەیەکی کاتی و پاش پۆشتنی ئە و کە سە دەستیان کردۆتە و بە قورئان خویندن یان زیکرە کە یان، دە ی جوان وردبەرە وە لەم نمونە جوانە ی سەرە شقیکی صالحان پیشکەشی کردو پێش هەزار سال لە مەوبەر:

* عن الاعمش قال: عن ابراهيم النخعي - رحمه الله - وهو يقرأ في المصحف واستأذن عليه رجل فغطى المصحف وقال: حتى لا يرى هذا أنني أقرأ فيه كل ساعة.^۲

واتە: ئەمەش دەلی: جارێک من لە لای (ابراھیم النخعی) - پەحمەتی خۆای لی بی - دانیشتبووم و ئە و لە و کاتە دا قورئانیکی کردبوویە وە و تیایدا دەوری دە کردە وە، پیاویک داوی پوخسەتی هاتنە ژورە وە ی کرد لی، مامۆستا ابراھیمیش پێش ئە وە ی پیاو کە بێتە ژورە وە قورئانە کە ی داخستە وە و پوی تێکردم و پێی ووت: بۆیە وا دەکەم تا ئەم پیاو و انە زانیت من هەموو سەعاتی قورئانی تیدا دەخوینم.

۱ صفة الصفوة (۲/۱۸۱).

۲ صفة الصفوة (۳/۵۵).

صالحان ھەر بەووهو نهووستاون که کردووهی چاکی خۇیان شارڤۆتهوه له ترسی پوپامایی و پیاپازی، به لکو ئامۆزگاری دهووبه ریشیان ده کهن تا له پهتای ترسناکی پیا خۇیان به دوور بگرن:

* قال الحسن البصري - رحمه الله - نظر رجاء بن حیوة الى رجل يتناعس بعد الصبح، فقال: انتبه عافاك الله، لا یظن ظان ان ذالك عن سهر وصلاة فيحبط عملك.^۱

واته: حهسهنی بهسری - رهمهتی خوای لی بی - ده لئی: جارێکیان پچای کوپی حه یوه - پهمهتی خوای لی بی - پیاویکی له کاتی به یاندا بینى خه ونوچکه ده یبرده وه، پیی ووت: ئاگات له خۆت بیت خوا عه فوت بکات، با خه لکی واگومانت پی نه بهن که ئه م خه ونوچکه یه ت له وه وه یه که ئه م شه ونه خه وتویت و ھەر نوێژت کردوه و به و کاره شت خوا ناسی و کردوه و کانت ده شوێته وه.

* وقيل عن الحسن البصري - رحمه الله - انه وعظ يوماً، فتنفس رجل الصعداء، فقال له: يا ابن اخي ماعساك أردت بما صنعت؟ ان كنت صادقاً فقد شهرت نفسك، وان كنت كاذباً فقد اهلكتها، ولقد كان الناس يجتهدون في الخفاء وما يسمع لأحدهم صوت، ولقد كان الرجل ممن كان قبلكم يستكمل القرآن فلا يشعر به جاره.^۲

واته: ده لێن جارێک حهسهنی بهسری - پهمهتی خوای لی بی - ئامۆزگاری خه لکی ده کرد، پیاویک هه ناسه یه کی قول و دووودرێژی هه لکیشا، بهسری پیی ووت: ئه ی برازا که م مه بهستت چی بوو له و کاره ی کردت؟ چونکه ئه گه ر پاستبی و له ده وه ده رچوویی ئه وه خۆت ده رخشته وه، خۆ ئه گه ر له دلیشه وه نه بوویی و به درۆ بوویی ئه وه خۆت له ناویرده وه.

براکه م خه لکانی پێش ئیوه له نهینی و چۆلدا کاری چا که یان کردووه و که س گوئی له دهنگی نه بووه، یان که سی وا هه بووه هه موو قورئانی ده ورکردۆته وه و دراوسی که ی ئاگای لی نه بووه.

۱ عمر بن عبدالعزيز لا: ۲۰۱ له (الزهد للحسن البصري) وه رگراوه.

۲ هه مان سه رچاوه، لاپه ره (۲۰۰).

* وكان الحسن يقول: روى ان سعيد بن جبیر - رحمه الله - رأى رجلاً متمواً فى العبادۃ فقال: يا ابن اخى، ان الاسلام حى فاحيه ولا تمته، أمانك الله ولا احياك).^۱

واته: حهسەنى بەسەرى دەلى: دەگێڕنەووە سەعیدی کوپی جوبەیر - پەحمەتى خۆى لى بى - پیاویکی بینیبوو لە نوێژدا خۆى مراندبوو - گوايە خشوعى هەيە - پى ووت: ئەى کوپی برام ئاینی ئیسلام زیندوووە و زیندووی پاگرە و مەى مریئە، خوا بتمریئى و نەترىئى.

* عن سفيان قال: كان عمل الربيع كله سراً ان كان ليحيى الرجل وقد نشر المصحف فيغطيه بثوبه).

سوفیان دەلى: کردەووە چاکەکانی پەبیع هەمووی بەنهیئى ئەنجام دەدا و هەر کاتى لە کاتى قورئان خویندندا یەکی بەهاتایە بۆ لای یەكسەر جلهکانى خۆى دەدایە سەر قورئانەکەدا و دايدەپۆشت تا نەزانیت کە قورئان دەخوینیت.

نارەحەتترین شت لە لای مەزھەبە کردەووەکانى بشاریتەووە لە ژن و منداڵەکانى چونکە شارینەووەی کردەووە لە خەلکی ئاسانە بەلام لە مال و منداڵى خۆى بشاریتەووە زۆر قورسە بەلام صالحان - پەحمەتى خۆیان لى بى - لە ترسى ئەوێ پیاى تیکەل نەبیئ بە دزی مالهەشیانەووە بە پۆژوو بوون ئەمە سەرەشقیکی ترى صالحانە و ناوی عەمرى کوپی قەیسى مەلانی یە و بزانی بە چ هونەریک نەیهیشتووە بزانی بە پۆژووەکانى:

* عن اسحاق بن خف قال: اقام عمرو بن قيس الملائي - رحمه الله - عشرين سنة صائماً ما يعلم به اهله يأخذ غذاءه ويغذو الى الحانوت فيتصدق بغذاءه ويصوم واهله لا يدرون^۲

واته: (اسحاق) ی کوپی (خف) دەلى: زانای خواناس عەمرى کوپی قەیسى مولانى - پەحمەتى خۆى لى بى - (۲۰) سال پۆژووی گرتوووە و هەولێ داووە مالهەکی خۆیشی بەم چاکەيەى نەزانن بەم هەنگاوێ کە خواردنەکی خۆى دەبرد بۆ دوکان و لەوێ

۱ هەمان سەرچاو و لاپەرە (۲۰۱).

۲ صفة الصفة (۸۱/۲).

دهیکرد به خیر و خوی نانی نه ده خوارد و به پۆژوو ده بوو ماله وهشی ههستیان پی نه ده کرد...

وادیاره ئه مه نه خۆشیه کوشندهیه به ئاسانی له کۆلی خواناسان نابێته وه مه گهر زۆر زۆر ئاگاداری ئه و کرده وه جوانانه بن که دهیکهین و پیاپی تیکه له نه کهن له م وانیه دا (ابن الاعرابی) به شیوازیکی کاریگر دهیه ویت له و په تایه پزگاریان بکات، چی دهلی؟

* قال ابو بکر الرازی: سمعت ابن الاعرابی یقول: أخسر الخاسرین من ابدی للناس صالح أعماله وبارز بالقبیح من هو اقرب الیه من حبل الوریث.^١

واته: ئه بوبه کری رازی دهلی: له (ابن الاعرابی) م بیست دهیفرموو: خه سارۆمه ندرتینی خه سارۆمه ندان ئه و کهسهیه که کرده وه جوانه کانی له بهر چاوی خه لگ دهکات و کرده وه ناشرینه کانیشی له بهر چاوی ئه و کهسهی که له خوین به ره کانی له ش نزیک تره لئییه وه دهیکات.

گه ندهلی پووی له م جیهانه پیشکه وتوو مادهیهی ئه مپۆمان کردوو... کهس به ردیک ناخاته سه ر به ردیک تا سوپاس نامه یه ک یان ئافهرینیک یان شاباشیک نه کهیت به گیرفانیدا! به لام ئای که پیویستمان به زیندوپاگرتنی ئیخلاص و دلسۆزیه...

ئیخلاص و دلسۆزیش له فرۆشگهی ئیسلامی عه زیزدا دهست ده که ویت و بهس، خواناسی و پۆژوو نویژ و هه ج و زهکات به رپا دهکات به بی ئه وهی کهس زۆری لی بکات! . خیر و دهست بلآوه و کهسیش پیی نازانیت! . دلی پاک پاگرتوو و پقی له کهس نیه و هه سودی به کهس نابات به بی ئه وهی کهس چاودیر بی به سه ر دلییه وه جگه له خوای پهروه ردار!

ئای کۆمه لگهی ئینسانی پیویستیان به م کالاکران به هایه ههیه که ئه وه علی کوپی حسین ی کوپی علی یه - خوایان لی پازی بی - به م دهست و به و دهست و به نهیتی و له شه وه کاندای پاره ی ده نارد بۆ بیوه ژن و نه داره کانی شاری مه دینه ی پر له نوور ئه مه چۆن زانرا ئه وه هه ستاوه به و کاره ؟

* عن محمد بن اسحاق قال: كان الناس من أهل المدينة يعيشون ولا يدرون من أين كان معاشهم فلما مات - علي بن الحسين - رحمهما الله - فقدوا ما كانوا يؤتون به في الليل.^۱

واته: محمدی کوپی نیسحاق ده‌لی: کۆمه‌لی خه‌لکی شاری مه‌دینه پاره‌یان بۆ ده‌هات و ژیانیان پێ ده‌برده‌سه‌ر به‌ خۆشی، به‌لام هه‌رچیان ده‌کرد نه‌یانده‌زانی کێیه‌ و خێرومه‌ندیکی ئاوا مه‌زنه‌ و هه‌ز ناکات که‌س پێ ی بزانییت و سوپاسی بکات و له‌ کوپوه‌ دیت بۆیان نه‌یانده‌زانی!

به‌لام ئه‌و پۆژه‌ی که‌ علی کوپی حسین (په‌حمه‌تی خوای لی بیت) کۆچی دوا‌یی کرد ده‌بینن له‌و پۆژه‌ به‌ دواوه‌ ئه‌و هاوکاریه‌یان نه‌ما به‌وه‌دا زانیان که‌ (عه‌لی) بووه‌ له‌ شه‌ودا که‌راوه‌ به‌سه‌ریاندا و هه‌ر ماله‌ و توره‌که‌یه‌کی بۆ هه‌لداوه‌ته‌ ژووره‌وه‌.

برای صالحم ئه‌وه‌ت له‌ یاد بیت که‌ هه‌ر شتی که‌ هه‌ر چاکه‌یه‌ک له‌به‌ر خوا نه‌کریت و بۆ مه‌به‌ستی ترو به‌ نیازی تروه‌ه‌ بکریت، ئه‌وه‌ کاتیه‌ و پۆژی دی تاقه‌تی لێ نامینێ وازی لی دینی چونکه‌ ئیشی پێی نامینیت، ئه‌م پاستیه‌ش محمدی کوپی هه‌نه‌فیه‌ له‌ پسته‌یه‌کی کورتدا ده‌ری برپووه‌:

* عن محمد بن الحنفية - رضي الله عنه - قال: كل مالا يبتغي به وجه الله يضمحل.^۲

واته: هه‌ر چاکه‌یه‌کی چاک یان کرده‌وه‌یه‌کی جوان یان شیرین له‌به‌ر خاتری خوا و پاداشتی پۆژی دوا‌یی نه‌کریت ئه‌وه‌ شتیکی کاتییه‌ و له‌ناو ده‌چیت و نامینیت. برا و خوشکم، هه‌رگیز نه‌لێن من دلی خۆم ده‌ناسم و له‌ پیاکاری خالییه‌، سوپاس بۆ خوا له‌به‌ر ئه‌م و ئه‌و هه‌یچ چاکه‌یه‌ک ناکه‌م و ته‌نها له‌به‌ر خاتری خوا و په‌زامه‌ندی ئه‌و ده‌یکه‌م ئیتر به‌ پۆژو بیت له‌ملا و له‌ولا باسی ده‌کات و ئه‌گه‌ر قورئان خوین بیت ده‌لی له‌ خه‌تمه‌که‌مدا له‌ فلان شویندام!!

۱ صفة الصفوة (۲/۶۸).

۲ هه‌مان سه‌رچاوه‌ (۲/۵۵).

ئەوێ زۆر بێ خەم بێت لە پیا و پوپامایی ئەو نزیکتەین کەسە لێیەو وەك ئەبێ
لەوایە (خوای لێ پازێ بێت) ئەم پاستیە دەدرکێت و پیمان دەلی:

* عن الأوزاعي عن عبد بن أبي لبابة - رضي الله عنه - قال: إن أقرب الناس من
الرياء، آمنهم له).^۱

واتە: ئەبو عەمر الأوزاعی دەگێڕێتەووە لە (عبدی کورپی (أبی لبابة) (خوای لێ پازێ
بێت) و دەلی: نزیکتەین کەس لە پەتای پیاوێوە ئەو کەسانەن کە بێخەمن لێی و وا
دەزانن پیا زۆر دوورە لێیانەووە و بۆ پیا هەرگیز هیچ چاکەیک ناکەن.

دەرمان خانەیی سەرەشقانمان لە پیاوچاکان و صالحانی ئەم ئۆمەتە پەرە لە
نمونەیی کردەیی دەریارەیی شارینەووەی کاری چاکەیان لە خەلکی لە ترسی پیا و
پوپامایی و هاوبەش پەیداکردنی بچووک بۆ خوا، پۆژێک (حذيفة) (خوای لێ پازێ بێت)
دلی نەرم دەبێت و لە نوێژدا دەگری:

* عن الأعمش قال: بكى حذيفة في صلاته، فلما فرغ التفت فإذا رجل، فقال له: لا
تعلمن بهذا أحداً).^۲

واتە: ئەعمەش دەلێت: جارێکیان حوزەیفە (پەحمەتی خوای لێ بێت) لە نوێژدا
دەستی کرد بە گریان و فرمێسک پێشێ، کاتی لێ بووێوە لە نوێژەکەیی لای کردەووە
دەبێنی پیاوێک سەیری دەکات و بە حاڵی زانیووە، بۆیە بە هەلە دەوان پێی وت: ئەم
شتەیی کە ئێستا دیت - کە من گریام - لای کەس باسی نەکەیت.

* عن منذر عن الربيع بن خيثم - رحمه الله - إنه قال لأهله: اصنعوا لي خبيصاً،
قال: وكان يكاد لا يشتهي عليهم شيئاً - قال: فصنعوه، قال: فأرسل إلى جار له مصاب،
قال: فجعل يأكل ولعابه يسيل، قال: فقال أهله: ما يدري هذا ما يأكل، فقال الربيع: لكن
الله عز وجل يدري).^۳

۱ صفة الصفوة (۲/۷۲).

۲ هەمان سەرچاو (۲/۳۱۲).

۳ هەمان سەرچاو (۲/۴۱).

واته: مونزیر له زانای خواناس - پەبیعی کوپی خەیسەم - هەو دەگیرێتەو هەو که داوای کردبوو له خێزانەکی خۆی: که چێشت و گۆشتێکی خوش لێ بنی - ئەمەش سەیر بوو له لایان چونکه زۆر به دەگمەن داواکاری ئاوی لێ کردبوون - ئەوانیش به پێخۆشحالێهه دروستیان کردو دەلی: ئەویش ناردی به داوای دراوسێیهکیدا که نهخۆشیهکی لهگەڵدا بوو تا نانی لهگەڵدا بخوات، دەلی: کاتی ئەو پیاوه نهخۆشه نانی دهخوارد لیک به دەم و لێویدا دههاته خوارهوه، دەلی: مالهوهی پێیان وت: (چ پێویستی دهکرد ئەم خواردنه ساز و خوشه مان پێ دروست بکهیت بۆی! خو ئەوهەر نازانی ئیستاجی دهخوات؟! پەبیع له وهلامدا هەرمووی: دهی خوی - عزوجل - خۆی دهزانیت!.

خواناسیکی تر ناوی ئەبو حازمه و وانهیهکی کورت و پوختمان دهداتی و له م بارهیهوه پێمان دهلی:

* قال سفیان بن سعید قال ابو حازم - رحمه الله - اخف حسنتك كما تخفي سيئتك ولا تكونن معجباً بعملك، فلا تدري اشقي انت ام سعيد).^۱

واته: سوفیانی کوپی سەعید دهلیت: ئەبو حازم (پەحمەتی خوی لێ بیت) دهلی: چاکه کانت بشارهوه وهك چۆن گوناوه کانت دهشاریتهوه، هەرگیز به کردهوه چاکه کانی خۆتدا مهنازه، چونکه تو له قیامهتدا بهختهوهر دهبیت یان پهنجهپۆ؟!.

* قال ابراهيم السائح كنت في مصر فقال لي - ابراهيم بن ادهم - رحمه الله - يا ابا إسحاق! إعبدوا الله سرّاً حتى تخرج على الناس يوم القيامة كميناً).^۲

واته: ئیبراهیمی سائح دهلی: له میسر بووم - ئیبراهیم ی کوپی ئەدهم (پەحمەتی خوی لێ بیت) پێی وتم: ئەی ئەبا ئیسحاق! زۆر به نهینیی خواناسی بکه تا له پۆژی قیامهتدا له ناکاودا بۆ خەڵکی مهحشر دەرکهوێت که له صالحان بووێت له دنیا.

۱ الجامع لشعب الايمان البيهقي (۳۳۸/۱۰).

۲ هه مان سه رچاوه (۳۴۰/۱۰).

ئایا تۆیش پیت ناخۆشه و توپه ده بیت کاتی هه والی شه ونویژ و پۆژوه
سوننه ته کانت لی بپرسن؟ یان خۆشحال ده بیت و به زیاده وه بۆیان باس ده کهیت؟ دهی
گوی بگره بۆ پیاوچاکه که میژوی ئەم ئوممه ته موباره که، که ناوی (تهمیم
الداری) یه (په حمه تی خوی لی بیت):

* عن یزید بن عبدالله قال: قال رجل لتمیم الداری - رحمه الله - ما صلاتک باللیل؟
فغضب غضباً شديداً ثم قال: والله لركعة أصليها في جوف الليل في سرٍّ أحب اليّ من ان
أصلي الليل كله ثم أقصه على الناس.^۱

واته: یه زیدی کوپی عبدالله ده لی: پیاویک به (تهمیم الداری) وت: چه ند پکات نویژ
ده کهیت له شه ودا؟ مامۆستا تهمیم (په حمه تی خوی لی بیت) زۆر زۆر توپه بوو،
پاشان وتی سویند به خوا یه ک پکات نویژ بکه م له ناو جه رگهی شه ودا و به دزی
هه مووانه وه له لام باشت و پیم خۆشتره له وهی شه وه که به ته واوه تی شه ونویژ بکه م و
به لام به یانی باسی بکه م بۆ خه لکی.

ئهمه ش عامری کوپی (عبدالله) یه (په حمه تی خوی لی بیت) هه مان وانه مان پی
ده دات به لام به شیوازیکی تر:

* عن عبدالله بن الشخیر قال: کنا نأتي عامر بن عبدالله وهو يصلي في مسجده فاذا
رأنا يتجوز في صلاته ثم انصرف فقال لنا: ماتريدون؟ وكان يكره ان يروه يصلي.^۲

واته: عبدالله ی کوپی شه خیر ده لی: له گه ل هاپیکاندا ده چووین بۆ مالی مامۆستا
عامری کوپی عبدالله - په حمه تی خوی لی بیت - له سوژده گاکهی ماله وهیدا بۆ خۆی
نویژی ده کرد و هه ر کاتی بیزانیایه هاتووین بۆ لای نویژه که ی کورت ده کرده وه و
سه لامی ده دایه وه و ده هات بۆ لامان و پیی ده وتین: بۆچی هاتوون؟ چونکه زۆر پیی
ناخۆش بوو خه لکی پیی بزانی نویژ ده کات.

برای موسلمانم.. خوشکی باوه پدار.. با ئەم وەرزشه قورس و گرانه ئەنجام بدەین
که له شناوکردن قورستره.. به لام ئەگەر نه یکهین خوا به عیزهت و جه لالی خۆی

۱ صفة الصفوة (۲/۳۷۴).

۲ صفة الصفوة (۲/۱۳۹).

سویندی خواردوو تووشی به لا و فیتنه یه کی و امان دهکات که حیلمی حه لیم نه یه لیت !!

ئه و وه رزشه ییش.. وه رزشی خستنه یه کی دل و زمانه نه.. شیوانی خواناسی و به ندایه تیمان له نهینی و ناشکرادا وه کی لی بکهین و نه گهر له نهینیدا زیاتر بیت نه وه باشی باشته.. دهی با گوی بگرین بۆ نه و کابرایه ی له کوپکی محمدی کوپی که عب دا چی وتوو؟

* عن ابو معشر عن محمد بن كعب - رحمه الله - قال: جاء رجل قال: إن ما في بعض الكتب: ان لله عباداً السنتهم احلى من العسل، وقلوبهم أَمَرّ من الصبر، يلبسون للناس مسوك الضأن من اللين، يحتلبون الدنيا بالدين، قال الله تعالى: اعليّ يجترئون، وبیّ يفترون، بعزتي لاتيحن لهم فتنة تدع الحليم فيه حيران).
قال كعب بن محمد القرظي (رحمه الله) هذا - موجود - في كتاب الله (عز وجل) حيث يقول: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ﴾ (البقرة: ۲۰۴).

واته: نه بو ميعشه ره له محمدی کوپی که عبی (القرظی) یه وه ده گپێتیه وه: پیاویک هات بۆ لامان وتی: له کتیبه ئاسمانیه کانی پێشتردا هاتوو و ده لێ: خوی گه وه کۆمه لێ بهنده ی هه یه زمانیان له ههنگوین شیرینتره، به لام دلایان له ئارام گرتن تالتره، جل و بهرگی نه رم و نیانیان کردوو به بهری خۆیاندا، له پێگه ی دینه وه دنیا ده دۆشن و به سه ر دینه وه دنیا خۆری ده کهن، خوا ده باره یان ده فه رموویت: به من ده وێرن؟ من ده خه له تینن؟ ده ی سویند به عیزه ت و جه لال خۆم ده بی تووشی فیتنه و نا په حه تیه کیان بکه م که ژیره ندانیش سه ری له بهر ده رنه کهن و سه رگه ردان بن.

که عبی کوپی محمدیش فه رموی: له قورئانی پیرۆزیشدا هاوشیوه ی نه مه هاتوو و ده فه رموویت: ((خه لکانی وا هه یه قسه ی خۆش و زمانی شیرینیان سه رسامت دهکات به لام خوا شاهیده دلایان کرمنه و پره له بق و کینه و ناحه زی!!..

دهی خوشکانم.. براکانم با پیکهوه له تهنهها خوا بیارپینهوه که وهک زمان و دهم و چاو و شورهمانی به موسلمان دروست کردوو دهی دلشمان موسلمان کهو بیبه بۆ خۆت ئهی (أرحم الراحمین).

خوایه له دنیا له سه ره موو ناپه ههتی و نه داری و سوکایه تیهک ئارام ده گرین به لام داوات لی ده کهین تۆ عیزهت و جهلالی خۆت له و که سانه نه بین له پۆژی قیامهتدا و له بهر چاو ملیاره ها به شهر کارتیی نامه ی کرده وه کانمان بدریتین و بلتین ئه وه موو سه دیانه هیتاوته حسیب نه کراوه تۆ پاسبیت!! په نا به خوا.. دهی توخوا له م وتهیه ی (ابو عمران) ورد به ره وه و پاشان ههول بده له نهینیدا خوا زیاتر به رستیت تا به ناشکرا و له ناو خه لکیدا:

* عن جعفر قال: انبئنا ابو عمران الجوني - رحمه الله - قال: تصعد الملائكة بالأعمال فينادي الملك: الق تلك الصحيفة، قال: فتقول الملائكة: ربنا قالوا خيراً وحفظنا عليهم، فيقول تبارك وتعالى: لم يرد به وجهي. قال: سينادي الملك: اكتب لفلان كذا وكذا مرتين، فيقول: يارب انه لم يعمله!، فيقول - عز وجل - انه نواه انه نواه). ١.

واته: جه عه ره ده گپه تته وه و ده لی: ئه بو عمرانی جوفی (په حمه تی خوای لی بیت) بۆی باس کردین و ده یوت: کاتیك فریشته کان کرده وه کانمان به رزده که نه وه بۆ لای په ره ردگار، خوای عز وجل ده فره موویت: ئه و لاپه رانه بدریتین، لایبه ن!

فریشته کانیش - سه رسام ده بن - و ده لیت: ئه ی خوایه گیان کرده وه ی چاک و وته ی خیری وتوو و ئیمهش بۆمان نویوو، ئه ویش ده فره موویت: پاسته کردوو یه تی به لام مه به سستی په زامه ندی من نه بووه و تهنهها له بهر خاتری من نه یکردوو.

پاشان ده فره موویت: بۆ فلان کهس دوو قات ئه و کرده وه چاکه ی بۆ بنووسن، دیسان فریشته کان سه رسام ده بنه وه و ده لیت: خوایه، ئاخه هیچی نه کردوو؟! خوایش له وه لامیاندا ده فره موویت: به لام نیه تیان هه بوو بیکه ن.. نیه تیان هه بوو بیکه ن.

مه‌رجی صالحان زۆر قورسن تا له ناو کاروانه موباره‌که‌که‌یان وه‌رمان بگرن و ده‌بی‌ت زۆر به‌ وردی و به‌ ئاگاداریه‌وه‌ چاکه‌ بکه‌ین و بچووکترین نیه‌تی تری تیکه‌ل نه‌که‌ین، نه‌که‌ هه‌ر ئه‌وه‌ به‌ لکو شه‌یتان له‌ پێگه‌یه‌کی واوه‌ بۆمان دیت که‌ خۆمان هه‌ستی پێ ناکه‌ین و به‌ گوناھی نازانین وه‌که‌ ئه‌م دوو مه‌رجه‌ی صالحان:

* قال موسى بن اسماعيل: سمعت سفیان بن عیینة يقول: اصابتني ذات يوم رقعة فبكيت، فقلت في نفسي لو كان بعض اصحابنا لرق معي ثم غفوت: فأتاني أت في منامي فرفسني وقال: يا سفیان خذ أجرك ممن احببت ان يراك.^١

واته: موسای کوپی جه‌غفه‌ ده‌لی: بیستم له‌ سوفیانی کوپی عویه‌ینه‌وه‌ (په‌حه‌می خوی لێ بی‌ت) که‌ ده‌یفه‌رموو: پۆژیکیان هه‌ستم کرد دلم نه‌رم بوو بۆ خوا و گریانم بۆ هات له‌ ترسی په‌روه‌ردگارم، پاشان له‌ دلی خۆمدا وتم: چه‌ند خۆش بوو ئیستا یه‌کێ له‌ هاوڕێکانم له‌گه‌لدا بوویه‌ و پێکه‌وه‌ بگریانییه‌ و ئه‌ویش وه‌که‌ من دلی نه‌رم ببوایه‌!! .. به‌ ده‌م ئه‌و خه‌یاڵه‌وه‌ چاوم چووه‌ خه‌و و له‌ خه‌ومدا یه‌کێ هات بۆ لام و شه‌قیکی سوکی تی هه‌لدام و پیتی وتم: سوفیان، بپۆ پاداشتت له‌و که‌سه‌ وه‌ریگره‌ که‌ ئاواته‌خواز بوویت لێره‌ بوایه‌ و تۆی بدیایه‌ به‌م حاله‌وه‌.

مه‌رجی گه‌وره‌ی صالحان ئه‌وه‌یه‌ که‌ به‌ دزیه‌وه‌ خواناسی و شه‌و نوێژ بکه‌یت و خشوع بنوینی و نوێژی درێژ خایه‌ن بکه‌یت و پۆژو بگرییت و مال ببه‌خشیت و (ئه‌بو ئوماه‌) له‌م باره‌یه‌وه‌ وانه‌یه‌کی زۆر گه‌وره‌مان ده‌داتێ له‌ پێگه‌ی پرسته‌یه‌کی به‌ سووده‌وه‌:

* رأى ابو امامة الباهلي - رضي الله عنه - رجلاً في المسجد يبكي في سجوده، فقال له: انت، انت، لو كان هذا في بيتك.^٢

واته: هاوه‌لی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌بو ئوماه‌ی باهیلی (خوی لێ پازی بی‌ت) وه‌که‌ عاده‌تی هه‌موو هاوه‌لان له‌ دوا‌ی مردنی پێغه‌مبه‌رمان (ﷺ) کاری بانگه‌واز و تێگه‌یاندن و پاست کردنه‌وه‌ی موسلمانانیان له‌ ئه‌ستۆی خۆیان گرتبوو - پۆژیکیان له‌

١ صفة الصفوة (١٥٦/٢).

٢ البحر الرائق في الزهد والرقائق، (لا: ١٤٣٤).

مزگهوت بوو ده بینی یه کۆ له نوێژگه ران به کۆل له ناو سوژدهدا ده گریا.. ئه مێش به ئه سهپایی چپانی به گوێیدا و پێی وت: هێی تو! ئه ی براکه م، بریا ئه م کاره که وره و جوانه ت له ماله که ی خۆتا بکردایه .

به ئۆ خوشک و براکه م... هه ر که سی خوا بۆی بکات و له ماله که ی خۆیدا گریان ی بیته و شه ونوێژ بکات و قورئان به به رده وام خه ته بکات و لیوه کانی به (ذکر) وه خه ریک بن، مه رجی سه ره تای صالح بوونه و نیشانه ی چاک بوونه وه یه له نه خۆشی کوشنده ی - پیا بازی - بۆیه پێم خۆشه به دزیه وه له تاریکایی شه وێکی زستاندا خۆمان دابگرین له زانای خواناس (ابو حلال العکی) و بزانی چۆن خۆی دلتیا ده کات که که س ئاگای ئۆ نییه و هه مووی چووه ته خه ی خه و نه و جا ده چووه خزه ت خۆشه و یسته که ی و تا به یانی شه ونوێژی بۆ ده کرد:

* عن العیناء بنت ابی الحلال العکی قالت: اذا کان أبو حلال فوق غرفة، فیا تني بعض أبوابها فیشرف علی شق من ناحیه الحي فینادی: یا فلان یا فلان، ثم یقبل علی الشق الآخر فینادی: یا فلان یا فلان، ثم یقبل علی الشق الآخر فیقول مثله حتی یأتني علی الأركان الاربعه، قالت: ثم یقول: ﴿هَلْ تُحْسِنُ مِنْهُمْ مَنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا؟﴾

واته: خوشکه عه ینا ی کچی (ابی حلال العکی) ده رباره ی باوکی ده گێڕێته وه و ده لێ: هه ر کات ئۆ به و حه لال - واته باوکی - له شه ودا له سه ربان بخه و تايه، پێش ئه وه ی ده ست بکات به نوێژ له چواره وره ورد ده بوویه وه نه وه ک یه کۆ به خه به ربی و به شه ونوێژی بزانیته بۆیه ده چووه سووچێکی سه ربانه که و هاواری ده کرد: فلان که س فلان که س - ده نگ نه بوو - نیتر دلتیا ده بوو که خه و توون، پاشان ده چووه لایه کی تری سه ربانه که و بانگی ده کرد: فلان که س فلان که س، ده چووه لاکانی ترو به هه مان شیوه بانگی ده کردن، ده لێ له دوا ی ئه وه ده یووت: به خوا باشه ده نگ ی که س نایه ت و چرپه یان نه ماوه و ئه م نایه ته ی ده خویند: ﴿هَلْ تُحْسِنُ مِنْهُمْ مَنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا؟﴾. و پاش ئه وه ئینجا ده ستی ده کرد به شه ونوێژ کردن.

ئەى بىراى مۇسلىمانى دوكاندار ئايا تۆ لى دوكان قورئان دەور دەكەيتەو؟ دەى خۆ
 ھەموو كەس بەو كارە چاكەت دەزانىت و لى پىابازىيەو نىك دەبىتەو! دەى بۆ
 چارەسەرى ئەمە سەرىك بىدە لى پىاو صالحە دوكاندارەكان كە ناوى (حسان) ە و بزانه
 چى دەكات تا (پىا) نىكى نەبىتەو:

* عن عمارة بن رازان قال: كان حسان يفتح باب حانوته فيضع الدواة وينشر حسابه
 ويربي ستره ثم يصلي، فاذا احس بانسان قد جاء يقبل على الحساب حتى يريه انه كان
 في الحساب.^۱

واتە: (عمارە)ى كوپى (پازان) دەلى: خواناس و پىاو چاك - حسان ى كوپى ئەبى
 سىنان (پەحمەتى خىواى لى بىت) بەيانيان دوكانەكەى دەكردەو و قەلەم و
 مرەكەبەكە و دەفتەرى قەرز و حساباتەكەى لەبەردەمى خۇيدا دەكردەو پەردەيەكى
 دادەدايەو و لە پشتەو دەستى دەكرد بە نوڭزكرن، و ھەر كاتى ھەستى بكرديە
 يەكى بۆ دوكانەكەى دى نوڭزەكەى بە پەلە تەواو دەكرد و دەستى دەدايە قەلەم و
 دەفتەرەكەى تا ئەو كىپارە وا بزانتى خەرىكى حساب و كىتابى دوكانەكەيتى.

تەنانت - صالحان - خىوايان لى پازى بىت - بە دى خىزانەكانىانەو دەستىان
 كىردووه بە شەونوڭز و بە فىلىكى ھەلال كىردوويانەتە خەو بە ئەسپايى لە ژىر جىگەكە
 دەھاتە دەرەو و چووتە سەر بەرمالەكەى و چۆتە خىزمەت خۆشەويستەكەى:

* عن موسى بن هلال قال: حدثني رجل كان جليساً لنا وكان امرأة حسان مولاة له
 قال: حدثني امرأة حسان بن ابي سنان قالت: كان يجيء فيدخل معي في فراشي، قالت:
 ثم يخادعني كما يخادع المرأة صبيها، فاذا علم اني قد نمت سل نفسه فخرج ثم يقوم
 فيصلي.

قالت: فقلت له: يا ابا عبدالله كم تعذب نفسك ارفق بنفسك، فقال: اسكتي ويحك
 فيوشك أن أرقد رقدة لا أقوم منها زماناً.^۲

۱ ھەمان سەرچاۋە (۲/۲۰۰).

۲ صفة الصفوة (۲/۲۰۰).

واته: موسای کورپی هیلال ده‌لی: پیاویک له مالممان بوو که خیزانه‌کی هه‌سان کاتی خۆی که نیزه‌کی ئه‌م بووه و پاشان ئازادی کردووه ده‌لی: خیزانه‌کی هه‌سانی کورپی ئه‌بو سینان (په‌حمه‌تی خۆای لی بیئت) ده‌یووت: هه‌سان ده‌هاته ناو جیگه و خۆی ده‌کرد به ژیر لیغه‌که‌مدا و پاشان: فیلی لی ده‌کردم وه‌ک چۆن دایک فیلی له مندا له‌کانی خۆی ده‌کات، هه‌ر که ده‌یزانی من خه‌وم لیکه‌تووه له‌سه‌رخۆ به ئه‌سپایی له ژیر لیغه‌که ده‌هاته ده‌ره‌وه و ده‌ستی ده‌کرد به شه‌ونویژ.

ده‌لی: جارێک پیم وت: ئه‌ی باوکی عبدالله تا که‌ی سزا و ئه‌شکه‌نجی له‌شت ده‌ده‌یت، ده‌ی به‌زه‌یه‌کت به‌خۆتدا بیته‌وه. هه‌سانیش (په‌حمه‌تی خۆای لی بیئت) ده‌یووت: بێ ده‌نگ به‌ژنه‌که بێ قه‌زا بی یاخوا، خه‌ریکه وام لی دی به‌جۆری هه‌ستمه‌وه بۆ شه‌ونویژ که تا ماوه‌یه‌کی زۆر وازی لی نه‌هینم و به‌رده‌وام بم له‌سه‌ری.

برای خۆشه‌ویست و خوشکی داوین پاک.. زۆر ئاگاداری پوخته‌کردنی کرده‌وه چاکه‌کانمان بین و له‌به‌ر خاتری خوا، چونکه له‌پۆژی قیامه‌تدا خۆای گه‌وره‌یه‌ک یه‌ک ئه‌یدا به‌م دیو و ئه‌و دیودا و ئه‌گه‌ر ئیخلاصی تیدا بوو ده‌فه‌رموویت بیخه‌نه ئه‌ولاوه و ئه‌گه‌ر پیاوی تیکه‌ل بوو ده‌فه‌رموویت لایه‌ن بیخه‌نه ئه‌ولاوه و ئه‌وه له‌به‌ر من ئه‌نجام نه‌دراوه و وه‌ری ناگرم:—

* حدثنا انس - رضي الله عنه - أن النبي (ﷺ) قال: يجاء بأعمال بني آدم فتصب بين يدي الله تعالى يوم القيامة في صحف مخطمة، فيقول: خذوا هذا! والقوا هذا! فيقولون: والله ما علمنا إلا خيراً، قال: إن عمله كان لغیری، واني لا أقبل إلا ما ابتغى به وجهي.

واته: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: له‌پۆژی قیامه‌تدا کرده‌وه‌کانی به‌نی ئاده‌م ده‌هینریت به‌رده‌می خۆای - عز و جل - له‌ ناو نامه‌ی که‌بسکرا و و مۆرکراودا، ده‌فه‌رموویت: ئه‌مه‌یان وه‌رگرن، به‌لام ئه‌مه‌یان فپی ده‌نه ئه‌ولاوه! و فريشته‌کانیش ده‌لین: سویند به‌خوا له‌چاکه‌کردن به‌ولاوه هه‌چی ترممان لی نه‌دیوه، خوايش له

وه لاما ده فەرموویت: ئەو کردەوانەى بۆ من نەکردوو و منیش تەنھا ئەوانە وەر دەگرم
کە تەنھا لەبەر خاترى من ئەنجام دراو.

لەم پێگا دوور و درێژەدا - ئەتوانین سوود لە زانای خواناس - (ئەبو وائىل)
وهربگرین کە بێ وێنە بوو لە بەردەوامى زیکر و یادی پەروەردگارىدا و چرکەى لە
دەست دەرنەچوو کە (الله اکبر) یان (استغفر الله) یان (سبحان الله) یا (لااله الا الله)
یان (صەلاواتدان) یان (قورئان وتەوه بە دەم خۆیەوه) بەلام هەر کاتى یەکى
دیاربووایە هەموو دنیات پێى بدایە یەك تەسبیحەى نەدەکرد، لەم وانەى وه چى فێر
دەبیت لەگەڵ دەروونتدا قسە و دیالۆگى لەسەر بکەن:

* عن عاصم قال: كان ابو وائل - شقيق ابن سلمة - رحمه الله - اذا خلى يسبحُ،
ولو جعلت الدنيا على ان يفعل ذلك واحد يراه لم يفعل.

واتە: عاسم دەلێ: زانای خواناس - ابو وائىل - (پەحمەتى خۆى لى بێت) براى (ابن
سلمە) بوو، ئەم پیاو هەر کاتى تەنھا بوایە بیری خۆى - عزوجل - ی دەکردوو و
زیکر و یادی دەکرد، بەلام ئەگەر بیزانیایە کەسى ئاگای لێتەتى و دەببینى چى
دەکات، هەموو دنیات پێى بدایە تەنھا زیکرێكى نەدەکرد.

کەسى وا هەیه ماوێهێكى زۆرە لە ناو کارى چاکە و خێر و بانگەوازداى.. بەلام
کۆمەلێ مەبەست پالێ پێوه ناو بۆ ئەو کارانە و بە تەنھا پەزنامەندى خوا تاقە
مەبەستى نەبوو بەلکو دەستکەوتى دنیاى مەبەست بوو وەك بەدەست هێنانى
بپروانامە یان وەرگرتنى موچە یان بەرزبوونەوهى ئاستى لە ناو لایەنێكى ئىسلامیدا یان
شورەت پەیدا کردن و نازناوى گەورە و چەندان شتى تریش کە یەك دانەیان بەسە کە
کردوو کەنمان وەرنەگیریت جا وەرە کەسێک هەموویانى مەبەست بێت، مال کاولی
هەردوو دنیاى..

لەوانەى کەسێک حەز بکات بزانیت ئایا لە نیوێ پێگەدا دەتوانریت نیهت بۆ خوا
یەکلایى بکێتەوه، بێگومان بەلێ و هەموو ئەو ماوێهێشى لى وەر دەگیردریت و جاپى
خۆشەویستى و پاستگۆیى بۆ دەدریت لە لایەن خواوە.

پۆڤێک یەکیکم دى لەو کەسانەى عەرەق خۆرن و زۆریهێ کات سەرخۆشن، هات
بەسەیارە کەیهو لە پالەدا وەستا و بەگەرمى تەوقەى لەگەڵدا کردم و منیش پێم ووت:

توخوا ئیتەر بەسە سەرپېچى کردنى خوا و بگە پېرەوہ بۆ لای خوا؟ سەرىكى باداو ووتى: ان شاء الله. خوا بۆم بکات پۆڭى بى منیش بىمە پېزى ئىوہوہ.. منیش دواى خوا حافىزى لە دلى خۆمدا ووتم ئەم پیاوہ لەگەل خوادا راست دەکات چونکە دەلى نایشارمەوہ و بەئاشکرا گوناہ دەکەم و ھەر کاتى تەوہەم کرد بەئاشکرا و بەتەواوہتى پابەند دەم بەئىسلامەوہ .

بەلام ئەوانە ترسناکن کە بەپروالت خواوہنى پەوشتى جوان و ئاکارى بەرزى و ھەردەم لە مزگەتدا دەبینرین کەچى ناو دلى بکەیتەوہ پریەتى لە فایرۆسى دەم پیسى، دلپىسى، دەست پیس و چاو لەوہ پېن بۆ ھەرام و گوئى گر بۆ گۆرانى بۆگەن و پەوشت کوژ! !

دەى بۆچى گوئى نەگرین بۆ پیاو چاک و صالحى ئومەت - فضیل ی کورى عیاض - پەحمەتى خواى لى بى کە گوناہ کردنى پى خوشترە لە چاکە کردن لەگەل پیاو دەى گوئى لى بگەرە لەم ووتە بە نرخەیدا:

* حدثني بشر بن حارث قال سمعت فضيل بن عياض - رحمه الله - يقول: (لأن أكل الدنيا بالطبل والمزمار أحب إليّ من أن أكلها بدینی).

واتە: بشرى کوپی حارث دەلى: لە (فوزەیل ی کوپی عەبیازم بیست) - پەحمەتى خواى لیبى - دەیفەرموو: خەرىکی بەدەست ھێنانى دنیا (پارە و پول و شورەت و نازناو و ئاستى بەرزەم) لە پێگەى تەپل و مۆسیقاوہ پیم خوشترە لەوہى ھەولئى دەسکەوتنیان بدەم لە پێگەى ئىسلامەکەمەوہ وکارى خواناسى و بەندایەتیمەوہ.

بەلام - برا و خوشکەکانم - دەخیلتان بم، نەکەن لە ترسى ئەوہى تووشى پیا و پوپامایى نەبن واز لە ھەندى کارى چاکە بھێنن، چونکە گرنگ ئەوہیە دلتان یەکلایى بکەنەوہ بۆ خوا لەو کارە چاکانەى پېنى ھەلدەستن، ئەگینا ھەندى کار ھەیە سروشتەکەى وایە دەبیت لەناو کۆمەلگەدا ئەنجامى بدەیت و ئەوان چاوت لى بکەن و تۆ سەرمەشقیان بیت:

* عن حيثمه عن الحارث بن قيس الجعفي قال: اذا هممت بخير فلا تؤخره واذا اتاك الشيطان فقال: انك تراني فزدها طولاً.^١

واته: حەيشەمە لە حارث ی کوپى قەيسى جەعەفى يەوہ دەلى: ھەركاتى نيازى
کردنى كارىكى خيىرت ھەبوو دواى مەخە و ھەستە بەکردنى، و ئەگەر- شەيتانى
نەفرين لى كراويش - پى ي ووتى: بۆ پياپازى ئەم كارە دەكەيت تۆ دريژترى بكەرەوہ
و گوي بەو وەسوەسە بە مەدە.

عن أبي جعفر الحذاء قال: سمعت ابن عيينة يقول: إذا وافقت السريرة العلانية فذلك العدل، وإذا كانت السريرة أفضل من العلانية فذلك الفضل، وإذا كانت العلانية أفضل من السريرة فذلك الحور.^٢

واته: ابو جه عفر الحذاء ده‌لئ: گویم ئی بوو سوفیانی کوپی عوبینه - په‌حمه‌تی
خوای ئی بی - ده‌ییوت: نه‌گه‌ر نه‌یئی مروئی موسلمان و ناشکراییه‌کانی وه‌ک یه‌ک
وابوون نه‌وه‌ عه‌دل و پښک و پښک و به‌لام نه‌گه‌ر کاره‌ نه‌یئیه‌کانی له‌ کاره‌ ناشکراکانی
باشتر بوو نه‌وه‌ نه‌وپه‌پی چاکیه‌ و فه‌زله‌.
به‌لام خوانه‌کرده‌ نه‌گه‌ر کاره‌ ناشکراکانی له‌ کاره‌ نه‌یئی یه‌کانی باشتر و زیاتر بوو
نه‌وه‌ نه‌وپه‌پی سته‌م کاریه‌.

ناموزا به غیرت و زاناکه ی پیغمبهری سه روه رمان سی نیشانه ی دیاری کردوه بو
ئوکه سانه ی دوو چاری نه خوشی ریا بازی ده بن و بهو سی نیشانه یه دا ده ناسرینه وه:

* قال علي بن ابي طالب - رضى الله عنه - للمرائى ثلاث علامات: يكسل اذا وحده، وينشط اذا كان فى الناس، ويزيد فى العمل اذا اثنى عليه، وينقص اذا ذم به.^٢

واته: نه میری باوه پدران - علی کوپی نه بو طالیب - خوی لی پازی بی -
ده فەرموویت: پیاپاز به سی نیشانه دا ده ناسریتته وه: یه کهم نه گەر ته نها بیته زۆر
ته مه له له عیبادەت و خواناسیدا ، دووهم: نه گەر له ناو خه لکیدا بیته زۆر چالاکه ،
سییه م: نه گەر وه سفی چاکه ی بکه یت زیاتر کرده وه ی چاک ده کات و نه گەر
سه رزه نشتی بکه یت حالاکی سست ده بیته .

١ صفة الصفوة (٤٧/٢).

٢ صفة الصفوة (١٥٦/٢).

٣ علي بن ابي طالب - للدكتور الصلابي (٢٦١:٥).

پینجه‌م

صالحان خۆیان له ریا بازی پاراستوو:

هه‌موو به‌رنامه‌یه‌ك له‌م ژیا‌نه‌ی دنیا‌یا‌ماندا له‌ سه‌ره‌تا‌دا كۆمه‌لێ ب‌نه‌ما‌ی پاست و دروست و جوان و ساده‌یه .. به‌لام به‌تێپه‌رپوونی زه‌مه‌ن و ده‌ستكاری كردنی ب‌نه‌ما‌كانی ئه‌و به‌رنامه‌یه‌ له‌ لایه‌ن زانا و خۆینه‌وارانیه‌وه ورد و ده‌ له‌ سه‌كه‌كه‌ی خۆی ده‌یترا‌زێن و به‌لای چه‌پ یان به‌لای پاستدا ده‌یه‌یه‌ن و نه‌گه‌ر زه‌مه‌نه‌كه‌ دوور و درێژ بێت وای لێ ده‌كه‌ن له‌ شتی‌كی تر ب‌چێت. ئه‌مه‌ له‌ به‌رنامه‌ ده‌ستكرده‌كانی مرۆفدا.

ئایینی پیروزی ئیسلامیش ده‌ستكردی مرۆفه‌كان نیه‌ كه‌ ژیرمه‌ند و زانا‌كانیا‌ن بۆیا‌ن هه‌بێت لێی زیاد ده‌كه‌ن یان لێی كه‌م ب‌كه‌نه‌وه و ب‌یگۆپن. به‌لكو به‌رنامه‌كه‌ له‌ سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ری سه‌ره‌رماندا (ﷺ) ته‌واو ته‌كمیل بوو به‌ شاهیدی خوای گه‌وره‌ و ئایه‌تی قورئان:

* ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾^۱.

واته: خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموو‌یت پێمان ئه‌م‌پۆ ئایینه‌كه‌ تا‌م تێر و ته‌سه‌ل و ته‌واو كرد و هه‌موو به‌خششه‌كانی خۆم پ‌ژاند به‌سه‌رتاندا و پ‌ازی بووم ئایینی پیروزی ئیسلام ببێته ئاین و به‌رنامه‌ی ژیا‌نتان.

كه‌واته‌ هێنا‌نه‌ كایه‌ی هه‌ر بێده‌یه‌ك یان زیاده‌په‌ویه‌ك له‌ فه‌رمان و ئه‌ركه‌ ئایینییه‌كاندا مانایه‌کی زۆر ترسناکی هه‌یه‌ كه‌ ئه‌وه‌ش ئه‌وه‌یه‌ ئه‌م ئایینه‌ نو‌قس‌تانه‌ و ئه‌و به‌ خه‌یالی خۆی - په‌نا‌به‌خوا- ته‌واوی ده‌كات كه‌واته‌ هه‌ر زیاد كردنی‌ك یان تێكه‌ڵ كردنی ئاره‌زوای مرۆفه‌كان به‌ ده‌قه‌كانی قورئانی پیروژ و سونه‌تی پێغه‌مبه‌ر شتی‌كی خراب و گومرا ئامیژه ئیتر با خاوه‌نه‌كه‌شی ب‌لێ شتی‌كی چا‌كه‌ و پێویسته ئه‌م زیاده‌كرده‌! نه‌خێر ئه‌گه‌ر چاك و پێویست بوایه‌ خوا و پێغه‌مبه‌ر ب‌پ‌اریان له‌سه‌ر ده‌دا چونكه‌:

* قال الله تعالى: ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا﴾

واته: خوی تو هیچی له بیر ناچیت و هه رچی سود و که لکی مۆفقه کانی تیدا بوو بیت
بۆ هه موو سه رده مه کان به بی سی و دوو کردن قورشان هیئاویه تی و فه رمووده ش
پالپشتی بووه له و کاره دا..

له زیاندا هه موو شتیک قابیلی نه وه یه که به ره و پیشی به رین و زیادی بکهین و
هه میشه کاری نه مپۆمان ده بیت له کاری دوینیمان جوانتر بیت و پیشکه و تووتر بیت..
به لام ده خيله .. ته نها ئیسلام به رنامه ی دارپژراوی خواجه و بۆ من و تو و هیچ که سی
تر نیه لئی که م بکهینه وه یان بۆی زیاد بکهین.. به لام هه ندی که س له موسلمانان -
په نا به خوا - هه ر پۆژه ی شتیک زیاد ده کهن له ناو هه موو کاره شه رعی و
په رستشیه کاندایه و هک نویت و بانگ و قامهت و پۆژو و هه ج و سه لاوات دان و قورشان
خویندن و زیکر کردنه کاندایه.. به لام کاتی به شیوه یه کی برایانه و خۆشه و یستانه ده ست
ده که یته ملیان و پیان ده لئیت: له پیناوی چیدا نه م کاره ده کهن بۆچی به و جۆره
دینداری نا کهن که محمد (ﷺ) و خه لیفه راشیده کان و نه صحابی به در و سه رجه م
هاوه لان کردیان و به هۆیه وه خوایش لئیان پازی بوو؟ ده ی ئیتر براکه م تو له وه زیاتر
چیت ده ویت نه وان به و ئاینداریه پاکه بی غه ل و غه ش و دوور له بیدعه و
زیاده کاریه وه به هه شتیان بۆ خۆیان پچی ده ی ئیتر تو به ته مای چیت و نیازت چیه
به م ده ستکاری کردنی بانگ و قامهت و سه رجه م شه عا ئیره کانی تری ئیسلام؟

له وه لامدا ده لئیت: ئیمه به نیازی خۆمان گول ده چینین و چاکه ده کهین و له
به رژه وه ندی خودی ئیسلامه که نه و کارانه ده کهین!! و نیه تمان پاکه !

ده ی برای موسلمانم زۆر خه ته ره ! زیاد کردنی برگه یه ک بۆ دین یان که مکردنه وه ی -
ئیت با و ابزانی خوا غه زه بت لی ناگریت نه گه ر نیه تت پاک بیت، سوپه تی که هفت
خویندۆته وه ؟ ده ی گوی بگره بۆ نه م ئایه ته پیرۆزه :

* قال الله تعالى: ﴿الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا

۱. ﴿۱۰۴﴾

واته: خه سارۆمه ندرتین کهستان پی بناسینم؟ دهی ئه و که سانهن که هه موو ماندوو بوون و هه ول و ته قه لای دنیا یان به زایه ده چیت و سوودیان پی ناگهیه نیت! که چی خۆیان به نیازی خۆیان وایان زانیوو خیریان ده گات و له خوا نزیکیان ده کاته وه!

زۆربه ی ئه و که سانه ی بیدعه کاری ده که ن ده لێن: زیانی نیه و وا ده زانیان شتیکی چاک ده که یان و بیدعه که حه سه نه یه!! په نا به خوا!

خوینهری خوشه و یستم، من نووسهرم بۆ هه موو لایه ک - و هه رگیز نامبیینی له بهر غه ره زێک یان ته ره فگیه یه ک - شتیکت بۆ بنووسم و تۆی پی نیگه ران بکه م به لکو منیش فه قییبه کی لاوازی حو جره که ی پێغه مبه ری خوام (ﷺ) و له فه رمووده سه حیه کانی ئه وه وه قسه ی دۆستانه و برایانه ت بۆ ده که م، بۆیه ئه م فه رمووده یه باش له بهر بکه و له ناو دل و میشکدا جێگه یان بکه ره وه:

* عن عائشة - رضي الله عنها - قالت: قال رسول الله (ﷺ): (من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو ردّ).^۲

واته: عائشه ی کچی ئه بو به کری صدیق (خوایان لی پازی بیت) له پێغه مبه ری خواوه (ﷺ) ده گێرپێته وه که فه رموویه تی: هه ر که سی شتیکی نوێ دابه یینی و تیکه لی ئه م ئاینه ی ئیمه ی بکات که له م ئانه دا نه بیت ئه وا خوا لێی وه رناگریت و ده یداته وه به ناو چاویدا و پادا شتی ماندوو بوونه که ی مایه پووچی و سه رگه ردانیه تی له پۆژی قیامه تدا. پێغه مبه ری خوشه و یست (ﷺ) به رنامه یه کی تیر و ته سه لی وای هیناوه که پێویست به زیاد کردنی ناکات و دروست نییه بلێین: با فلان برپه گی بۆ زیاد بکه یان با فلان برپه گی لی لابه یین..

۱ سورة الکهف، (الآیه: ۱۰۴).

۲ متفق علیه، ریاض الصالحین، (لایه په: ۵۹).

من لىرەوۋە ئەركى سەر شانمە ئو موسلمانە خۇشەويستانەم ئاگادار بىكەمەوۋە كە
 واز لەو كارە بىنن.. ئەوۋە لە پىزى صالحان دەيانباتە دەرەوۋە، و نەك ھەر ئەوۋەندە
 بەلكو لە شەفاعەتى پىغەمبەر (ﷺ) بى بەش دەبن و ناويشيان نىيە لەسەر يەك
 بەرداخ لە بەرداخەكانى سەر حەوزى كەوسەر و دە گوئ بگرە با ئەم فەرموودە
 (صحيح) ەت بخەمەوۋە ياد و دلتيايشم تۆش وەك من لەگەل بىدەدا بەينت تىك دەچىت
 إن شاء الله:-

* قال رسول الله (ﷺ): أنا فرطتكم على الحوض وليختلجن رجال دوني فاقول:
 يارب أصحابي! فيقول إنك لا تدري ما أحدثوا بعدك.^۱

واتە: پىغەمبەرى خۇشەويست (ﷺ) باسى مەشەدەيكى غەمناك و ناھەموارى پۆزى
 قىامەتمان بۆ دەكات كە تيايدا كۆمەلەك لە موسلمانان بەرەو ئاگرى دۆزەخ دەدرىنە
 بەر و بۆ پىغەمبەرەكەشيان نىيە كە تىكايان بۆ بىكات و دەفەر مووئ من لای حەوزى
 كەوسەردا چاوەپوانتان دەكەم و دەستەيەك لە ئومەتەكەم دەيانەوئ بىن و ئاو
 بخۆنەوۋە فرىشتەكان پىيان نادەن و بەرەو دۆزەخ پالايان پىوۋە دەننن و (رحمة
 للعالمين) ىش خۆى پى ناگىرئ و ھاوار دەكات: ئەوانە ئوممەتى منن وازيان لى بىنن.

و فرىشتەكانىش لادەكەنەوۋە بۆ لای و بە شىوۋەيەكى ناز پى دەلنن: بەلئ ئوممەتى
 تۆن، شوئىنكەوتەى تۆن بەلام تۆ نازانى دواى وەفاتى تۆ و لە سەردەمەكانى داھاتوودا
 چى شتيان داھىئاوۋە و تىكەلەيان كىردووۋە بە كانىاوۋە زوللەكەى ئىسلام!.

(ابن عمر) ىش (خوای لى پازى بىت) نۆر لەم فەرموودەيە ترساوۋە ھەمىشە پەناى
 گرتوۋە بە خوا كە يەكەك بىت لەو كەسانەى كە لە پۆزى قىامەتدا لە پىغەمبەرى خوا و
 ھاوۋە بە پىزەكانى جىياكرىتەوۋە و لەگەل ئەواندا حەشر نەكرىت و ئەم وتە جوانەى
 لەبىر مەكە تا لە زىانتدايت:

* عن محمد قال: نبئت ان ابن عمر - رضي الله عنهما - كان يقول: (اني لقيت
 أصحابي على أمر، واني اخاف ان خالفتم ان لا الحق بهم).^۲

۱ حديث صحيح رواه المالك في الموطأ (۱/۲۸-۲۹).

۲ صفة الصفوة (۲/۱۶۰).

ۋاتە: محمد دەلى: پېم گەشتوۋە لە عبدالله ى كوپى عومەرى كوپى خەتابەۋە (خۇا لە خۇى و باۋكىشى پازى بىت) كە دەيفەرموو: من لە گەل كۆمەلىك ھاۋرېمدا ژياوم كاتى خۇى لە سەر كۆمەلى پېنمايى و سوننەتى بەرز و دروست بووين، زۆر دەترسم كە پېچەۋانەى ئەۋان كار بكم لە دىندارى كىرندما و ئەۋەش بىت بە ھۆى ئەۋەى كە لە پۇژى قىامەتدا نەگەم پېيان و لېيان بېرېم.

خۆشەۋىستانم... ھەول مەدە ئىسلام بۇياخ بىكەيت و بە مىكياجى بىدعە و شتى داھىنراۋ جوانى بىكەيت.. بەلام ئىسلام ھاتوۋە من و تۆ جوان بىكات... ئىسلام خۇى جوانە و ۋەك خۆر و مانگ و ئاسمان و زەۋى و چىاكان جوان دروست كراۋە.. نەكەيت دەخىلت بىم جگە لە قورئانى پېرۆز و سوننەت و ژيانى پېغەمبەرى خۇا (ﷺ) شتىكى ترزىاد بىكەيت - بە نىەتى ئەۋەى گۋايە خەلگى پى دەھىننەتەۋە بۆلاى ئىسلام و خەلگىش گۋى بۆ قورئان و سوننەت ناگىرەن لەم پۇژگارەدا!!

با پېكەۋە لە بەردەم يەكى لە صالح و خۇا ناسى ئومەتەكەمان (ابن ادريس الخولانى) دا بوەستىن و بزائىن لەم بارەيەۋە ۋانەيەكمان پى دەدات و لە ھاۋەلە مەزنەكەى پېغەمبەرمانەۋە (ﷺ) (معاذى كوپى جەبەلەۋە) شتىكمان بۆ دەگىرپىتەۋە؟-

* عن ابن ادريس الخولانى - رحمه الله - عن معاذ بن جبل - رضى الله عنه - قال: ((ان يأتى يوم يقول القائل: مالى اقرأ على الناس القرآن فلا يتبعونى عليه فما أظنهم يتبعونى عليه حتى ابتدع لهم غيره، اياكم و اياكم وما ابتدع فان ما ابتدع ضلالة)).^۱

ۋاتە: (ابن ادريس الخولانى) - پەحمەتى خۇاى لى بى - لە مەعازى كوپى جەبەلەۋە دەگىرپىتەۋە - خۇاى لى پازى بى - فەرموۋىەتى: لەۋانەيە پۇژىك بىتە پېشەۋە كەسىك بلىت: نازانم ھۆى چىە قورئانى پەروەردگار بەسەر خەلگىدا دەخوینم كە چى شوینم ناكەون و گومانىش نابەم شوینم بىكەون مەگەر شتى تازەيان بۆ بەننەم ناۋ ئاينەكەۋە جگە لە قورئان!!..

دەخيلتان بىم.. دەخيلتان بىم.. نزيكى بىدعه و داهيتراو مەبنه وه چونكه ئەوه چلە پۆيهى سەر لى تىكچوون و گومپاييه.

هەروەها يەكێ له (عبدالله) مەزنه كانى ئىسلام (خوا لى پازى بى) وهك موعاز پامان دەوه شىنى و له كۆمه لى قسهى بى مانا ئاگادارمان دەكاتە وه وهك پىم وايه و بانگ بدرى! يان واهه جوان دەزانم واهه پڤووبىن!! يان واهه بۆ دەچم ئاوا نويز بكرى باشه!!.. دووبار دەخيلتەم واز لەم وشانە بێنە:

* اخرج الطبرانى فى الكبير عن ابن مسعود - رضى الله عنه - قال: اياكم ورأيت وأرأيت فانما هلك من كان قبلكم برأيت ورأيت).

واته: عبدالله ى كوپى مەسعود - خوا لى پازى بى - يەكێكه له هاوڵە پيشينه و گەوره زاناكانى ئىسلام و ئاگادارمان دەكاتە وه له بەكارهينانى عەقل و بۆچوون له بىروباوه و پەوشتى مۆسڵماندا و دەفەرموێت ((دەخيلتان بىم دوورين له پىم وايه و واهه بۆ دەچم! چونكه ئومەتەكانى پيش ئىوه به پىم وايه و واهه بۆ دەچم خواى گەوره له ناوى بردن.

ئەمەش سوفيانى كوپى سەورى و وهسيەت دەكات بۆمان كه تا بۆمان دەكرێت له گەل ئەو كهسانەدا سوننەت جى به جى دەكەن باش بين و پشتيان له زهوى نەدەين و قسهيان پى نەلێين و لەناو خەلكدا سوکیان نەكەين چونكه ئەوانە غەریب و بى كەسن!:

* عن سفیان الثوري - رحمه الله - قال: (استوصوا بأهل السنة خيراً فانهم غرباء).^۲

واته: زانای مەزنى فەرموودەناس - سوفيانى سەورى - پەحمەتى خواى لى بى - دەرفەمووی: تا بۆتان دەكرێت - براكانم - باش بن له گەل ئەو كهسانەى كه دەيانەوێت هەنگاو به هەنگاو له گەل سوننەتدا بن - خۆيان به دوور دەگرن له بىدعه و داهيتراوهكان - چونكه ئەو كهسانە غەریب و بێكەسن له ناو مۆسڵماناندا..

۱ هەمان سەرچاوه (۸۲/۱).

۲ البحر الرائق في الزهد والرقائق، (۷: ۲۴).

نهکه ی خوشک و برای موسلمانم .. بلایی بیدعه دوو جوړه - یه کهم - هسه نه یه و دووهم سه یینه یه !! به لکو هه مووی سه یینه یه چونکه دهستکاری کردنی بهرنامه تیرو ته واوه که ی په روه ردگاره ..

زاناکان هه موویان دژی بیدعه ی هسه نه ن و نه و وتانه ی دژی بیدعه ده ری ده برن مه به ستیان بیدعه ی هسه نه یه .. نه گیتا منالیکیش ده زانیت بیدعه ی سه یینه هه رهامه با هه ر نیه تیکی هه بیته ..

ده ی با بچینه وه خزمهت عبدالله ی کوپی مه سعود (خوای لی پازی بیته) بزانیان ده رباره ی نه و که سانه ی زیکری خوا ده که ن، به لام له سه ر شتوای پیغه مبه ر نا به لکو له سه ر شتوایکی داهینراوی نوئی با بزانیان چیان پی ده لیت و چیش به ئیمه ده لیت؟

* اخرج الطبراني في الكبير عن عمر بن سلمة قال: كنا قعوداً على باب ابن مسعود بين المغرب والعشاء، فأتى ابو موسى الاشعري - رضي الله عنه - قال: اخرج الينا يا ابا عبد الرحمن، فخرج ابن مسعود فقال: يا ابا موسى ما جاء بك في هذه الساعة؟

فقال: لا والله، الا اني رأيت امرأً ذعرني وانه لخير ولقد ذعرني، وانه لخير قوم جلوس في المسجد ورجل يقول لهم: سبحوا كذا وكذا، احمدا كذا وكذا! قال: فانطلق عبدالله وانطلقا معه حتى أتاهم فقال: ما أسرع ما ضللتهم واصحاب رسول الله احياء وازواجه شواب وثيابهم وانيتهم لم يتغير، إحصوا سيئاتكم فانا اضمن على الله ان يحصى حسناتكم.^۱

واته: عومهری کوپی سه له مه ده لئ: له بهر ده رگا که ی مائی عبدالله ی کوپی مه سعود دانیشتبووین له نئوان نوژی مه غریب و عیشادا بوو - پیش نه وه ی له ده رگا بده ن و نه ویش فه رموویان لی بکات - یان چاوه پوانی هاتنه ده ره وه یان کرد تا له گه لیدا بچن به ره و مزگه وت و شه رمیان ده کرد له ده رگای ماموستای مه زنیان بده ن -.

له م کاته دا (ابو موسی الاشعری) (خوای لی پازی بیته) هات و هه ر له دووره وه هاواری کرد: نه ی (ابو عبد الرحمن) خیراکه وه ره ده ره وه؟! و (عبدالله) یش به په له

ھاتە دەرەۋەۋىتى: چىيە (ابو موسى) شىتېك پىۋىداۋە ۋا لەم كاتەدا ۋ بەم شىۋەيە ھاتوۋىت؟

ئەبو موسا ۋتى: نە خىر شىتېكى ۋا پىۋى نەداۋە، بەلام من لە مزگەۋتدا پىش كەمىك شىتېك دىۋە كە لەۋانەشە كارەكە خىر بىت بەلام من تىك چووم ۋ مىشك تەقى، خۇ خىشە بەلام منى تىكدا، كۆمەلىك لە مزگەۋتدا دانىشتىۋىۋىزىكىرى خوا دەكەن - يەككىيان پىيان دەلىت: ئەۋەندە جار (سبحان الله) بىكەن ۋ ئەۋەندە جار (الحمد لله) بىكەن ۋ ئەۋانىش بە پىي ئەۋمارەيە زىكرەكان دىۋبارە دەكەنەۋە!

(عبدالله) بە بىستنى ئەم ھەۋالە تىكچو ۋ تورپە بوو بۆيە بە پەلە بەرەۋ مزگەۋت كەۋتە پى ۋ ئىمەش ھەموومان بە دىۋىدا پىۋىشتىن تا گەيشتىنە مزگەۋت ۋ چوۋ بۆ لای ئەۋكەسانە ۋ پىي ۋتن: چەند خىرا لە پىگى پاست لاتاندا ۋ گومپابوون، بۆ خاترى خوا خۇ ھىشتا ھاۋەلانى پىغەمبەرى خوا زىندوون ۋ خىزانەكانى گەنج ۋ جل ۋ بەرگۈ قاپ ۋ قاچاخەكانى ۋەك خۇى ماۋەتەۋە ۋ نەگۇپاون.. (براكانم) ئىۋە گوناھ ۋ خراپەكانتان بىمىرن ۋ مەھىلن زىاد بىكات ۋ تەۋبەي لەسەر بىكەن ئەۋكاتە من زەمانەتى لای خواتان بۆ دەكەم كە چاكەكانتان بۆ دەۋمىرئىت..

خۇ ئەم كارەى ئەۋكۆمەلە موسلمانە دەيانكرد.. كارىكى چاك بوو بە زاراۋەى ھەندىك - بىدەيەكى ھەسەنە بوو - بەلام لە لای ھاۋەلە تىگەيشتۋەكان، قوتابىە گۇپراپەلە دىسۆزەكانى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) - بىدە - يەك جۆرە ۋ دابەش ناكىرئىت بۆ دىۋ جۆر ۋ صالحانىش دەبىت ئاۋا لىي تىبگەن تا لە كارۋانە موبارەكەكە جى نەمىن.

براى بەپىزم.. يەككە لە بنەما ترسناكەكانى بىدە ئەۋەيە كە خەلكى ئەۋەندە بەرز بىكەينەۋە بۆ ئاستىك كە نزىك بىت لە ئاستى پىغەمبەر (ﷺ) ۋ ھەندى كاتىش - پەنا بە خوا - لەۋىش بەرزترى بىكەينەۋە، بەلام صالحانى ئەم ئوممەتەى ئىمە كەرامەتىكى بەۋ جۆرەشيان لە خواناسىكەۋە دىتبىت ھەۋلىان داۋە بىشارنەۋە ۋ خەلكى پى لە خىشتە نەبرىت ۋ خەلكى پى نەكرىتە خزمەتكار ۋ دەرۋىش.

لەم بەسەرھاتەى خوارەۋە ۋرد بەرەۋە ۋ ئەۋجا بزائە كە لە بنەماكانى بەرەۋ خوا چوون ۋ صالح بوون ئەۋەيە كە ۋاز لە بەندەكانى خوا بىنن ۋ كەرامەتەكانيان گەۋرە

نه کهین و خه لکی له خواناسیه وه له شوینکه وتنی سوننه نه ترازینین بۆ ئه وهی به که سایه تیه کان سه رسام بن:

* لما قتل الرجل الصالح عبدالله بن غالب - رحمه الله - في معركة.. فلما دفنوه اصابوا من قبره رائحة المسك، عن مالك بن دينار - رحمه الله - قال: نزلت في قبر عبدالله بن غالب الحداني، فاخذت من ترابه فاذا هو مسك وقال: فتن الناس به فبعث على قبره فسوي.^۱

واته: پیاو صالحی ئوممهت - عبدالله ی کورپی غالب (په حمه تی خوای لی بیئت) له یه کئی له غه زاکاندا شه هید بوو، کاتی ویستیان بینیزن و دایان هیلایه گۆره که یه وه ده بینن گۆره که ی بۆنی میسک ده دات.

مالیکی کورپی دینار (په حمه تی خوای لی بیئت) ده لئی: من به خۆم چوومه ناو گۆره که ی عبدالله ی کورپی غالب و مشتیی خۆلم هه لگرت و بۆنم کرد ده بینم پراوپر بۆنی میسک ده دات، وتی: پاش ئه وه ی خه ریک بوو خه لکی به و هۆیه وه تووشی فیتنه و له پئی لادان بین که سیکم نارد بۆ گۆره که ی و ته ختی کرد و شوینه واری ون کرد.

صالحان - خویان لی پازی بیئت - ئاوا له ئیسلام تیگه یشتون نه ک وه ک ئه وه ی که پاگه یاندنی له سنوور به دهر بکات بۆ سه رگه وره و مامۆستا و شیخه که ی و حه ز بکات له پیغه مبه ر و هاوه لان زیاتر له دلی خه لکدا به هه بیهت بن!!

صالحان (په حمه تی خویان لی بیئت) زۆر ناته بان له گه ل ئه هلی هه وا و ئاره زوو و داهینه راندا له بواری بیروباوه ر و په رسته شه کاندا، فه رموو سه یریکی خواناسی ئیسلام (ایوب السختیانی) بکه و په ندیکی باشی لی وه ربگره:

* عن سلام بن ابي المطيع قال: قال رجل من اهل الاهواء لأيوب السختياني - رحمه الله - الا اكلمك بكلمة؟ قال: ولا نصف كلمة.^۲

واته: سه لامی کورپی ئه بی موطیع ده لئی: یه کێک له ئه هلی هه وا و ئاره زووکاران ئه وانه ی به مه زاجی خۆیان دینداری ده که ن نه ک به میزاجی شوینکه وتن، هات بۆ لای

۱ صفة الصفوة (۲/۲۲۵).

۲ صفة الصفوة (۲/۱۹۹).

شیخ ئه یوبی سهختیانی (پهحمهتی خوی لی بیت) و پیتی وت: بۆم ههیه یهك وشهت له گه لدا بدویم؟ ئه ویش له وه لامدا پیتی وت: نه خیر ته نانه ت نئو وشه یشته بۆ نییه .
 ئه مه باشه له گه ل ئه و كه سانه دا كه میشکیان داخراوه و گفتوگۆ سوودی نه بیت له گه لیاندا، به لام برای صالح و بۆ خوا صولحاو ده توانیت به شیوه یه کی هیمانه و له سه رخۆ خه لکانی پاهاتوو له سه ر بیدعه به ره و کانیای زولالی سوننه تی پیغه مبه ر (ﷺ) بگپیته وه و ئه وه ش جوړیکه له جوړه کانی خزمه تکردن به ئاینی پیروزی ئیسلام و نزیک بوونه وه ی دله کانه له یه کتری.

برا و خوشکم.. ئه گه ر شتیک تیکه ل کرابوو له عیباده ته کان له وته یان کرده وه یه ک، تۆ وه ری مه گره و کاری پی مه که چونکه ئه و زانسته که له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) پیمان گه یشته وه و ئه گه ر شتیک له دوی ئه و زیاده کرابوو با زۆر جوان و چاک و پازاوه ش کرابوو نابیت کاری پی بکهیت و ئه وزاعیش - پهحمه تی خوی لی بیت - بۆ ئه و مه سه له یه ئاماژه ده کات و ده فهرمویت:

* قال الوزاعي - رحمه الله - ((العلم ما جاء عن اصحاب رسول الله ﷺ)) وما لم یجئ عنهم فلیس بعلم)).^۱

واته: زانا و پیشه وای شامیه کان و پارێزه ری سنووری ئیسلام ئه وزاعی - پهحمه تی خوی لی بیت - ده فهرمویت: ئه و زانست و زانیاریه ی که ده بیت وه ری بگرین ئه وه یه که له هاوه لانی پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) پیمان گه یشته وه و ئه وه ی له وانه وه پیمان نه گه یشته بیت ئه وه پیتی نالین زانست..

ده خیلتم بم برای موسلمانم.. نه کهیت ده مارگیری وات لی بکات پاش ئه وه ی بۆ یشته ده رکه وت که ئه و کاره یان ئه و وته و زیکره ت بیدعه یه و له پیغه مبه ری نازداره وه پیمان نه گه یشته وه، تۆ هه ر به رده وام بیت له سه ری.. ئه وه ش ده رمانخانه که ی (ایوب السختیانی) یه و له م باره یه وه ئامۆزگاریه کی جوانمان پیشکه ش ده کات و ئاگادارمان ده کاته وه له پاشه پۆژی کرده وه بیدعه کان:

* عن هشام بن حسان ان ايوب السخيتاني قال: ما ازداد صاحب البدعة اجتهاداً الا زاد من الله بعداً.^۱

واته: زانای صالح و خواناس: ئه یوبی سهختیانی (په حمه تی خوای لی بیت) ده فهرمویت: تا خاوه ن بیدعه زیاتر خۆی هیلک بکات له کرده وه بیدعه یه کانیدا زیاتر له خوای گهره دور ده که ویتته وه — په نا به خوا — .

که واته من و تو بۆچی کرده وه یه که بکهین که دلتیا نین لیمان وهرده گیریت یا نا، ئه ی بۆچی کرده وه گه لیک نه کهین که سوننه تن و به دلتیا ییه وه لیمان وهریگیریت انشاء الله، شتیکی نزیك له مانایه ئه و ته به نرخه ی (ابن عباس) ه (خوا لی پازی بیت) که سوودیکی چاکمان پی ده که یه نیت له پرگار بوون له په تای بیدعه کان:

* اخرج ابن عبد البر في العلم عن ابن عباس انه قال: ((انما هو كتاب الله وسنة رسوله ﷺ)) فمن قال بعد ذلك برأيه فما أدرى أفي حسناته يجد ذلك ام في سيئاته)).^۲

واته: عبدالله ی کوپی عه باس — که یه کیکه له (عبدالله) مه زنه کانی ئیسلام (خوا لی پازی بیت) ده فهرمویت: ته نها قورئانه که ی په روه ردگار و سوننه ت و پاره و ی پیغه مبه ره که ی (ﷺ) پیکه و پیبازی راسته قینه مانه و هر که سی به ده ره له و دووانه هر پا و بۆچوون و شتیکی خۆی هه بی من نازانم ئایا له نامه ی چاکه کانیدا ده نوسریت یان له نامه ی کرده وه خراپه کانیدا) ! .

خوینهری به پیز، من و تو به ته مای وهرزشیکی زۆر قورسین ئه ویش ماره سۆنیک ی دور و دریزه که پاکردنه به دوا ی کاروانی صالحاندا.. بۆیه ده بیت سوننه تی پیغه مبه ر (ﷺ) و چوار یاره که ی زیندو و بکهینه وه و پیویسته له و پیناوه دا زۆری له و شتانه ی که جارن وه ک دین وهرمان گرتبوون و پابه ندین پییانه وه وازیان لی بینین و له باتی هه موو بیدعه یه کدا سوننه تی ک زیندو و بکهینه وه و ئیتر با له و پیناوه شدا هه ندیک لیت زویر بین و ناوت به خراپه بزینن.

۱ صفة الصفة (۱۹۹/۲).

۲ حياة الصحابة (۸۳/۴).

ئەو ە عومەری کوپی عبدالعزیزە (پەحمەتی خۆی لی بیئت) پیی خۆشە پارچە پارچە گوشتی لیبتە لە بەرامبەر مراندنی بیدەیهک و زیندووکردنەو ە سوننەتیکدا: -
 * قال عمر عبدالعزیز - رحمه الله - فلو كان كل بدعة يميتها الله على يدي، وكل سنة يعيشها الله على يدي ببضعة من لحمي حتى يأتي آخر ذلك على نفسي كان في الله يسيراً^۱.

واتە: عومەری کوپی عبدالعزیز (پەحمەتی خۆی لی بیئت) دەفەر موویت: ئەگەر هاتوو لەسەر دەستی مندا خۆی گەرە بیدە و داهێنراویک لە ناو بەریت و سوننەتیک لەسەر دەستەدا زیندوو بکاتەو ە ئیتر زۆر ئاساییە لە لام لە بەرامبەریدا پارچەیهک لە لەشم لی ببیتەو ە تا لە ئاکامدا ەموو گیانم لەو پیناوەدا لە ناو بجیت و ئەو ەش بۆ خوا هیشتا کەمە.

دژایەتی کردنی بیدە و ەو لی مراندنی کاریکی زۆر بەرز و پیرۆزە .. چونکە ئیسلام سەوزاییەکی جوان و پازاوەیە و پارێزگاری کردن لەو سەوزاییەکی واجبی سەرشارنی ەموو موسلمانیکە و ئەو کارەش بە بزارکردنی بەردەوام دەبیئت، واتە ەلکیشانی ەر گیا و گژەیهک لە بەینەکاندا سەوزبوون و زیان بە گیا و گژە ئەسلیەکە دەگەیه نیت .. باخەوانیش زۆر بە هیمنانە ئەو گیا و گژە نامۆیانە لە پێشک دەردەهینیت و ئاژاوە و بەربەرەکانی برا موسلمانە بیدەچیەکان ناکات و پەقە بەرایەتیان ناکات بەلکو زۆر بە ژیرانە و لەسەر خۆ پزگاریان دەکات لیتی، سەیری خەلیفەکی دوو ەمی ئیسلام بکەن چۆن بە ژیرانە دەیهوویت موسلمانان لە بیدە و ئارەزووکاری و گومان دووربخاتەو ە:

* اخرج ابن عبد البر في جامع العلم (۱۳۴/۲) عن ابن شهاب عن عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - قال وهو على المنبر: (ايها الناس ان الرأي كان من رسول الله مصيباً لأن الله كان يريه، انما هو منا الظن والتكلف).

واتە: عمری کوپی خطاب (پەحمەتی خۆی لی بیئت) لەسەر مینبەر وتاری دەدا و دەیفەر موو: ئەی خەلکینە پا و بۆچونەکانی پیغەمبەری خوا (ﷺ) تەواو بوو ە چونکە خۆی گەرە لە پێگای وەحیەو ە پیی پیشان داو ە ... بەلام لەلایەن ئیمەو ە گومان

بردن و زۆر له خۆکردنه، واته ئایینی خوا کامله و زۆر له خۆکردنی ناوی پێویستی به ئارایشته کردن نییه، تا یه کێك بلی به پای من ئەمه شتیکی باشه! و یان ئەمه شتیکی جوانه و بیدعهیهکی ههسه نهیه!

ئه‌ی برای صالحم، خوشکی صالحهم.. زۆر شت ههیه که پێت وایه کردنی باشه، یان وێنی باشه، به‌لام ده‌خیلت بم بپرسه بزانه پێغه‌مبه‌ری خوا و هاوه‌له شیرینه‌کانی کردوویانه، ئه‌گه‌ر نه‌یان کردبوو تۆش نه‌یکه‌یت و وازی ئی بینه و ئه‌وه‌ش بزارکردنی ئایینه..

صالحان - په‌حمه‌تی خویان ئی بی - زۆر هه‌زیان کردووه هه‌ندئ کار نه‌نجام بده‌ن به‌لام له ترسی ئه‌وه‌ی نه‌که‌ونه بیدعه‌وه وازیان ئی هه‌ناوه و نه‌یان کردووه له‌وانه:

عن خلف بن حوشب قال: قال ربیع بن ابی الراشد - رحمه الله - لولا ان اخالف من كان قبلی لكان الجبانة مسکني الى ان أموت.^۱

واته: په‌بیعی کوپی ئه‌بی راشد - په‌حمه‌تی خوی ئی بی - ده‌لی: ئه‌گه‌ر سه‌رپێچی و پێچه‌وانه‌ی پێشووی خۆم نه‌بوایه - که ئه‌وان شتی وایان به‌ په‌وا نه‌زانیوه بۆ موسلمان - ئه‌وا کونجیکی چۆل و هۆلم بۆ خۆم ده‌دۆزیوه و تێیدا به‌ ته‌نها تا مردن بۆ خۆم خواناسیم ده‌کرد..

* وفي رواية اخرى عن خلف بن حوشب ان ربیع بن ابی الراشد قال: والله لو لا ان تكون بدعة لسحت فی الجبال.^۲

واته: له‌ په‌یویه‌تیکێ ترده‌ خه‌له‌فی کوپی هه‌وشه‌ب له - په‌بیعی کوپی ئه‌بی راشیده‌وه ده‌گیرێته‌وه: که‌ فه‌رموویه‌تی: ئه‌گه‌ر ده‌مزانێ نه‌ده‌چووه‌ خانه‌ی -بیدعه‌- وه‌ ئه‌وه‌ سه‌ری خۆم هه‌لده‌گرت و ده‌چومه‌ ناو ئه‌و کێوانه‌ و له‌وێ بۆ خۆم هه‌میشه‌ خواناسیم ده‌کرد.

۱ صفة الصفوة (۷۱/۲).

۲ صفة الصفوة (۷۱/۲).

صالحان - پەحمەتی خویان ئی بی - زۆر ترساوێن لە بیدعەکاری و زۆر وردەکار بوون لە خۆپاراستن لێی و وەك موسلمانانی ئەمڕۆ نەبوون كە نەك خۆيان لە بیدعەكان ناپاریزن بەلكو یان بەلگە ی بۆ دەدۆزنەو و دەلێن شتیکی جوانە و زیانی نییە!!
وێك تۆز توند و تیژن لەگەڵ بابای بیدعەكاردا و بەلكو لەگەڵ وابەستە یەكدا بە قورئان و سوننەو و فەرقی ناكەن بەلام بزانی صالحان چۆن سەیری ئەو كارانەیان كردووه؟-

* عن فضیل بن عیاض - رحمه الله - قال: اذا رأیت مبتدعاً فی طریق فخذ فی طریق آخر.^۱

واتە: خواناسی بەناوبانگی ئیسلام فوزەیل ی کوپی عەبیاز - پەحمەتی خوی ئی بی - دەفەرموێت: هەر کاتیك موسلمانێکی بیدعە چیت لە پێگایەكدا پی گەشت تۆ خێرا پێگەت بگۆرە و لە پێگە یەکی ترەو بپۆ.

(فضیل) لەم بپگە كورتەدا دەیهوێت قوتابیان و موریدانی قورئان لە ترسناکی بیدعە ئاگادار دەكاتهو و تێیان دەگەیهنێت لەو كەسانەو نزیك ببێو كە ئیسلام وەك خۆی و كانیاو سازگارەكی جێبەجێ دەكەن و ناھێلن لە ملالو و جۆگە لە ئاوی تری بێتە سەر كە كانیاو ئەسلەكە لێل بكات یان بشارێتەو.

من و تۆ چیمان لە خەلیفە ی یەكەمی ئیسلام زیاترە؟ بۆچی ئەگەر كەسێك دلسۆزانە لیمان بێتە پێش و ئاگادارمان بكاتەو لە كارە بیدعیەكانمان و بمانخاتەو سەر پێبازی سوننەتی پێغەمبەر (ﷺ) لێی وەرەگرین و دەم و چاوی ئی بەینینە یەك و هەزار ناووناقۆرە ی خراپی بخەینە دوا و بمانهوێت لەبەر چاوی موسلمانانی بخەین؟! دە ی من وەك خۆم سوپاسی هەر كەسێ دەكەم بزاری دینەكەم بكات لە هەموو گیاكەلە و پووێکی نامۆ كە موسلمانان لە ئاوسەدەكانی پابردوودا لە ناو كێلگە ی قورئان و سوننەت دا چاندوویانە.. با بزانی ئەو بەكەر - خوالی ی پازی بێت - چی دەفەرمووی:

* قال ابو بكر الصديق (رضى الله عنه) في اول خطبة بعد الخلافة قال: أيها الناس انما انا متبع ولست بمبتدع، ان احسنت فأعينوني وان زغت فقوموني).^۱

واته: كاتى ئەبو بەكرى (صديق) بوو بە خەلیفەى مۆسڵمانان لە یەكەمین وتاردا فەرمووی: ئەى خەلىفە، من شوینكەوتەى سوننەت و پێپەوى قورئان و فەرموودەم و بیدەجى نیم و شتى تازەتان لە خۆمەو و بۆ ناھێنم، لەم پێگە یەشدا ئەگەر چاکەم کرد ھاوکارم بن و پشتگیرم بن تا زیاتر چاک بم و ئەگەر کەمى لامدا لە پێگەى چاکە و قورئان و سوننەت ئێوە ھەول بەدن پاستم بکەنەو و بەمھێننەو و سەر سەکی پێک و پاست.

دەى ئایا تۆ براى مۆسڵمانم.. چیت لەو پیاو و مەزنە زیاترە؟ بۆجى كاتى پێت دەلێن ئەو کارە بیدەجە و دوورە لە ھەدى پێغەمبەر (ﷺ) ئیتر سوپاسى ناکەیت و واز لەو کارە ناھێنى؟!.

ئەى شوینكەوتەى پێغەمبەرى مەزن (ﷺ) - ئەبى دەرء - زانا مەزنەكەى شام و ھاو لە گیان لەسەر دەستەكەى محمد المصطفى پێگایەكى جوانى داناو و بۆت تا لە دنیای بیدەت بپچرێنیت و لەگەڵ دنیا ئالەكەى سوننەتى خاوەندا دەست لە ملت بکاتەو، بزانی چیمان پێ دەلێت:-

* عن انس عن ابى درء - رضى الله عنه - قال: اغد عالماً او متعلماً او مستمعاً ولا تكن الرابع، قلت للحسن ما الرابع ؟ فقال: المبتدع).^۲

واته: ئەبو دەرء - خوا لى پازى بى - دەفەرمویت: یان زانابە و خەلكى فێرى قورئان و سوننەت و زانستە بەسوودەكان بکە، یان خویندكار بەو لەبەردەم زانایاندا چۆکدا بدە و زانست و ھەرگەر یان ئەگەر ئەو دوانەیش نەبووێت گوێگر بە بۆ قسەى بەسوود و قورئان و سوننەتى پێغەمبەر و وانەى لى و ھەرگەر و جیبەجیای بکە، بەلام دەخێلت بم چوارەم مەبە لەناو دەچیت. دەلێ لە ھەسەنم پرسى: چوارەم چى یە؟ لە وەلامدا ووتى: بیدەجى.

۱ ابو بكر الصديق، للصلابي.

۲ صفة الصفوة (۱/۳۱۹).

چه‌ندیك نانی حه‌لال په‌یداكردن گه‌وره و مه‌زنه له ئیسلامدا له به‌رامبه‌ریشدا زیندووکردنه‌وه‌ی سوننه‌ت و كار پێ كردنی نه‌وه‌نده گه‌وره‌یه، چونكه یه‌كه‌م گه‌ده له پاروی حه‌رام ده‌پاریزیت به‌لام دووهم دینه‌كه‌ت له یادكردن و ده‌ستكاری كردن ده‌پاریزیت، بارسته‌یه‌کی پڕ له مانای زانای خواناس یونس ی كۆپی عوبه‌ید بخه‌مه‌وه یادتان له‌م باره‌یه‌وه وتووێه‌تی:

* عن یونس بن عبید قال: لیس شی‌ أعز من شیئین: درهم طیب ورجل یعمل علی سنة).^١

واته: یونس ی كۆپی عوبه‌ید - په‌حه‌مه‌تی خوای ئی بێ - ده‌فه‌رموویت: هیچ شتیك نه‌وه‌نده‌ی دووشت به‌ نرخ نییه: پاره و ده‌ره‌مه‌تیکی حه‌لال مرۆڤ په‌یدای بکات بۆ خۆی و مال و مندالی، دووهم پیاویك تا له ژياندايه له‌سه‌ر سوننه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) لانه‌دات و کاریان پێ بکات.

هه‌ركه‌سیش له‌سه‌ر پێره‌وی سوننه‌ت بپوات له‌ ژه‌نگ و ژيواری بیدعه و تێكه‌ڵ كراوه‌كان به‌ سوننه‌تی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) پزگاری ده‌بێت.

ئه‌و په‌ته‌وازه‌یی و گروپ گروپی مه‌زه‌به‌یه‌ی پووی له‌ موسلمانان کردووه‌ هۆیه‌که‌ی ده‌گه‌رپێته‌وه‌ بۆ جیگیربوونی (بیدعه) به‌ شیوازیکی زۆر ناشرین له‌ناو موسلماناندا و تاوای ئی هاتووه‌ مرۆفی و اه‌یه‌ ئاماده‌یه‌ ده‌ست له‌ سوننه‌تیکی صحیحی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌لبگریت به‌لام و ده‌زانیت هه‌موو دنیا‌یی به‌سه‌ردا پوخاوه‌ نه‌گه‌ر بته‌وێت بیدعه‌یه‌کی بۆ پۆشن بکه‌یته‌وه‌ و بته‌وی وازی ئی بێنی...

هه‌ر ئه‌م هۆیه‌ش وای کرد له‌ صالح و خواناسی ئومه‌ت (سوله‌یمان التیمی) که نه‌وه‌نده‌ پقی له‌ موسلمانانی بیدعه‌چی بێته‌وه‌ که به‌ جوړی تا مردن و سه‌ره‌مه‌رگیش هه‌ر خه‌فه‌تبار بوو ده‌گه‌ریا بزانی له‌به‌ر چی بووه‌ و به‌و جوړه‌ گه‌یاوه‌؟:

* مرض سليمان التيمي فبكى فى مرضه بكاء شديداً، فقيل له ما يبكيك؟ أتجزع من الموت؟ قال لا ولكن مررت على قدرى فسلمت عليه فأخاف ان يحاسبنى ربي عليه).^٢

١ صفة الصفوة (٢/٢٠٤).

٢ صفة الصفوة (١/١٨١).

واته: سليمان التميمي - په حمه تی خوی لی بی - له نه خۆشیه کدا زۆر به کول گریاو، پێیان ووت: بۆچی ده گریه؟ ئایا له مردن ده ترسیت؟ ووتی: نه خیر، به لām جارێکیان دام به لای له قه ده ریه کدا* و سلām لی کرد! زۆر ده ترسم په روه ردگارم له سه ر نه وه لیپرسینه وه م له گه لدا بکات..

(فضیل) ی کورپی (عیاض) یش - په حمه تی خوی لی بی - زۆر په ست بووه به (بیدعه) و زۆر ترسناک بووه له لای که عه بدیک نه وه نده پرودار بیت نه وه نده بی شهرم بیت ئیسلا می عه زیز به ناته واو و نو قوستان بزانیّت و به خه یالی خوی شتی بۆ زیاد بکات و ته واوی بکات - په نا به خوا - بۆیه ئامۆزگاریمان ده کات وه ک پێشتر باسم کرد که پیمان ده فهرمویت: ئه گه ر بیدعه چیه ک به ره و پووت هات تو هه ول بده له و پێگایه وه نه چیت و لابه لیتی.

برای خۆشه و یستم، خوشکی بپروادارم، منیش جاریه جار کاتی خوی هه ندی کرده وه م به گه رم گرتبوو زۆر دلām پێیان خۆش بوو، هه ندی له هاوپی تیگه یشتووه کانم پێیان وتم ئه و کارانه ی تو ده یکه یت، سوننه ت نین و بگه ر بیدعه و داهینراو و زیاده کراون بۆ ئیسلا م و پێغه مبه ری خوا (ﷺ) شتی وای نه کردووه و که چی خوا یش لیتی پازی بووه..

به لām به داخه وه له و کاته دا گویم پی نه دان و له سه ر کاره کانم به رده وام بووم و زۆریش خۆم ده رهنجانده، به لām وته یه کی ئیمام مالک (په حمه تی خوی لی بیت) کاری تی کردم و پاش نه وه ده ستم کرد به بزارکردنی کرده وه چاکه کانم و نه وه ی له گه ل سوننه تدا نه بووایه نه مده کرد با زۆر جوانیش بوایه، ئه و وته یه گیان و دل و ده روونی هه ژاندم و بیدعه ی وا له به رچاو خستم که وام لی هات نه مده وپرا نو یژم بکه م له دوا ی بیدعه چیه کانه وه..

وته که یشی نه وه یه که ده فهرمویت: ((هه ر که سی بیدعه یه ک له م دینه دا بینیته کایه وه مانای وایه ئه م دینه به ناته واو ده زانیّت و پێغه مبه ری خواش (ﷺ) - په نا به

* قه ده ریه کان: کۆمه لی له موسلمانان و به وه گو مپابوون که ده لێن هه موو گونا مه ی ک قه زا و

خوا — به ناپاک و خائین ده زانیته و ده لایته دینه که ی به ناتەواوی گەیانده ته ئیمه و من ده مه ویت به داهینانی جوان ته وای بکه م!! که چی خوی گه وره برپاری ته وای دینی ئیسلام ده دات و ده فەرموویته:

* ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾^۱.
واته: وا ئه مێۆ ئاینه که تانم تیرو ته سه ل کردو به خشی خۆم به ته وای پزاند به سه رتانداو پازی بووم که ئیسلام ئاینان بیت.

شەشەم

صالحان خۆیانیان لە غەیبەت پاراستوو:

برای موسلمانم، خوشکی پاکداوین، که مادهم به نیازیت بکهوێته دواى کاروانه پى نووره کهى صالحان.. تا بۆت دهکریت خۆت له باسکردنى موسلمانان له پشتهمله واته غەیبەت کردنیان بەدوور بگره.

له هه مووی ترسناکتر نه وهیه که خواى گه وره له سوپه تی (الحجرات) دا به شیوه یه کی وا قیژه ونی کردوو که هه ر که سیك ببیستیت غەیبەتی له بهر چاو ده که ویت و نزیکى نابیت وه.

قال الله تعالى: ﴿وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ﴾^۱

واته: ئەى دهستهى باوهرداران غەیبەتی به کتری مه کهن و له پشتهمله باسى به کتر مه کهن چونکه ئایا پیتان خۆشه گوشتى برا موسلمانه که تان بخۆن به مردوویى!! ئەوه تان زۆر پى ناخۆشه و - ئیلتجتان دیت دهی له خوا بترسن و له غەیبەت کردنیش ئیلتجتان بیت به راستى خوا ئى وه رگرى تهوبه و به سوژه.

خوشکان، برایان، هه ی یاران وهن با پیکه وه له گه ل سه ره رمان (ﷺ) و جبریلدا (سه لامى خواى له سه ر بیت) و له شه وى ميعراجدا سه ردانیکی ناگرى جهه نه م بکه ين بزانين نه واته ی غەیبەتی خوشک و براکانیان ده کهن له وى ده بینرین؟ ئەى وه زعیان چۆنه؟

* عن أنس بن مالك - رضي الله عنه - قال: قال رسول الله (ﷺ): (لما عرج بي ربّي - عز وجل - مررت بقوم لهم أظفار من نحاس يخمشون وجوههم وصدورهم، فقلت: من هؤلاء يا جبريل؟ قال: هؤلاء الذين يأكلون لحوم الناس، ويقعون في اعراضهم).^۲

۱ الحجرات: (۱۲).

۲ اسناده حسن، الجامع لشعب الايمان (۲۰۵/۱۰) وقال الشيخ الالباني صحيح (۵۲۱۳).

واته: ئه‌نه‌سی کوپی مالیک (خوای لی پازی بیت) ده‌فرموویت: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرموویه‌تی: کاتیک په‌روه‌ردگارم به‌رزی کردمه‌وه بۆ لای خۆی - له‌ کاتی میعراجدا - دام به‌ لای کۆمه‌لیک که‌سدا نینۆکیان مس بوو، ده‌م و چاوو سنگی خۆیان پێ ده‌پنی! وتم: ئه‌ی جبریل ئه‌مانه‌ کێن؟ فرمووی: ئه‌مانه‌ ئه‌و که‌سانه‌ن که‌ گوشتی خه‌لکی ده‌خۆن و زه‌میان ده‌که‌ن.

ده‌خیلتان بم برایان، خوشکان، نه‌چنه‌ پیزی گوشت خۆره‌کان، مه‌به‌ستم ئه‌و که‌سانه‌ نه‌ سه‌یرانی زۆر ده‌که‌ن و گوشتی چاک ده‌برێژن! به‌لام گه‌وره‌ زانای سه‌رمه‌شتمان پێناسه‌یه‌کی تری ده‌کات:

* يقول محمد بن عبيد الطنافسي: كنا عند سفیان الثوري - رحمه الله - فأتاه رجل فقال: يا ابا عبدالله، رأيت هذا الحديث الذي جاء فيه: (ان الله ليبغض أهل البيت اللحمين) اهم الذين يكثر اكل اللحم؟

فقال سفیان: لا، هم الذين يكثر اكل لحوم الناس.^١

واته: محمدی کوپی عوبیدی ته‌نافوسی ده‌لی: له‌ خزمه‌ت سوفیانی سه‌وریدا بووین (به‌حمه‌تی خوای لی بیت) له‌و کاته‌دا پیاویک هات و وتی: ئایا ئه‌و فرمووده‌یه‌ی که‌ تیایدا هاتوو - خوای گه‌وره‌ پقی له‌ خانه‌واده‌ گوشت خۆره‌کانه‌! مه‌به‌ستی له‌و که‌سانه‌یه‌ که‌ گوشتی زۆر ده‌خۆن؟ سوفیانی‌ش فرمووی: نا، به‌لکو ئه‌و که‌سانه‌ن که‌ زۆر زۆر گوشتی خه‌لکی ده‌خۆن! واته: غه‌یبه‌تیان ده‌که‌ن.

ئه‌مه‌ش پێغه‌مبه‌ره‌ ئازیزه‌که‌مانه‌ (ﷺ) وانه‌یه‌کی گه‌وره‌مان فێرده‌کات له‌ دوورکه‌وتنه‌وه‌ له‌م په‌هوشته‌ ناشیرینه‌و هه‌زی نه‌کردوو به‌سی که‌سێک بکات و چه‌ندان مال و سامانی پێ بدریێت یان هه‌بییێت:

* عن عائشة - رضي الله عنها - قالت: حكيت إنساناً، فقال: لي النبي (ﷺ): (ما أحبّ اني حكيت انساناً وان لي كذا وكذا).^٢

١ اسناده رجال ثقات، الجامع لشعب الايمان (٢٠٤/١٠).

٢ اسناد رجاله ثقات، الجامع (٢١٠/١٠).

واته: عائشه - دايڪي باوه پداران - (خوای لی پازی بیت) ده فہرموویت: باسی
 به کیکم کرد له لای پیغہ مبهری خوا (ﷺ) و نه ویش پیی فہرموم: پیم خوش نیہ
 زہمی به کیکم بکہم و له به رامبهردا نه و ہندہ و نه و ہندہ سامانم دہست کہ ویت!.

نہم جارہیان دايڪي نازیزمان - عائشہ - (خوای لی پازی بیت) ناوی نه و خوشکہ
 موسلمانہش دہبات کہ غہیبہ تی ڪردووہ و پیغہ مبه ریش (ﷺ) به جوریک قیزہ ونی
 دہکات له لایدا کہ تا مردن نزیکي باسکردنی خہلکی له پشتہ ملہ نہ بیتہ وہ:

عن ابي حذيفة عن عائشة قالت: قلت يا رسول الله ان صفية امرأة واشارت الى أنملة -
 يعني قصيرة! فقالت النبي (ﷺ): (لقد مزجت بكلمة لو مزجت بها البحر مزجت).

واته: نه بی حوزہ یفہ ده لیت: عائشہ (خوای لی پازی بیت) فہرموی: به
 پیغہ مبهری خوام (ﷺ) وت: - صوفیہ - نافره تیکی کورته بالایہ و ناماژہی کرد به
 نینۆکی په نجہی بۆی! و پیغہ مبه ریش فہرموی: خۆت تیگہ لی وشہ یه کی وا کرد کہ
 نه گہر تیگہ لی دہریاہہ کی بکہیت پیسی دہکات.

نہم ش خوشکہ - مہیمونہ - به (خوای لی پازی بیت) به ندہ نازاد ڪراوہ کی
 پیغہ مبه رمان (ﷺ) و پیغہ مبه رمان پیی ده فہرموویت نه گہر دہتہ ویت سزای ناوگور
 نہ چہ ژیت غہیبہ تی کہس مہ کہ:

* عن عبدالرحمن بن القاسم، عن ميمونة مولاة النبي (ﷺ) قالت: قال لي رسول الله
 (ﷺ): يا ميمونة تعوذني بالله من عذاب القبر، قلت: يا رسول الله انه الحق؟ قال: (نعم يا
 ميمونة، وان من أشد عذاب القبر يا ميمونة: الغيبة والبول).

واته: عبدالرحمن ی ڪوپری قاسم له مہیمونہ وہ ده گپ پتہ وہ - کہ کہ نیزہ کیکی
 نازاد ڪراوی پیغہ مبهری خوا بووہ ده لیت: پیغہ مبهری خوا (ﷺ) پیی فہرموم: نه ی
 مہیمونہ په نا بگرہ به خوا له سزای گور، ده لی: وتم: نه ی پیغہ مبهری خوا به راستی له
 گوردا سزا دہدرین؟ پیغہ مبه ر (ﷺ) فہرموی: به لی نه ی مہیمونہ، نارہ حہترین
 سزای گور بۆ نه و کہسانہ یه کہ غہیبہ تی خہلکی دہکەن و نه وانہیشی به جوانی تارات
 ناگرن.

برای موسلمانم - غه ییه تکاران - له ناو کاروانه موباره که که ی صالحاندا جییان نابیته وه چونکه نه زانی غه ییه تکردن بۆنێکی زۆر بۆگه نی هه یه؟ شتی وات بیتسووه؟ ده ی گوێ بۆ ئه م فهرموده یه بگره:

* عن جابر قال: كنا مع النبي (ﷺ) في سفر فهاجت ريح منتنة، فقال: (اتدرون ما هذا؟) قالوا: لا، قال: (قوم من المنافقين اغتابوا ناسا من المؤمنين).^۱

واته: جابری کوپی عبدالله (خوای لی پازی بیئت) ده فهرموویت: له سه فهریکماندا له گه ل پێغه مبه ری خوادا بووین (ﷺ) بایه که هه لی کردو بۆنێکی ناخۆشی له گه ل خو ی هیئا، فهرمووی: نه زانی ئه مه چیه؟ وتیان نه خیر، فهرمووی: کۆمه لێک له دوو پوه کان غه ییه تی کۆمه لێک له بروادارانیا نه کرد.

ئه وه ش زانی تابعین و خواناس - عوبه یده - یه (په حمه تی خوای لی بیئت) وا له م دینه پا که تیگه یشتوو که هه ر که سیك باسی برا و خوشکانی موسلمان ی بکات له پشته مه ئه وه ده ستنویژه که ی شکاوه و ده بیئت بیگێریته وه:

* عن محمد بن سيرين - رحمه الله - قال: قلت لعبيدة - رحمه الله - مم يعاد الوضوء؟ قال: من الحدث واذی المسلم! قال: وكان شيخ يمر بمجلس لهم فيقول: توضأوا فان بعض ما تقولون شر من الحدث).^۲

واته: محمدی کوپی سیرین ده فهرموویت: به عوبه یده م وت (په حمه تی خوای لی بیئت) ئایا ده ستنویژه له چی ده گێریته وه؟ فهرمووی: له چوونه سه رئاو و ئازاردانی موسلمانان، پیاویک دای به لای کۆمه لێک که سدا پێی وتن: ده ست نوێژ بگره وه، چونکه هه ندی له قسه و باسه کانتان له ده ستنویژه شکینه کان خراپترن.

ئایا بیستوتانه که غه ییه ت ده ستنویژه ده شکینیت و نوێژ به تال ده کاته وه و پۆئوو ده شکینیت؟ سه یر نه بیئت به لاتوه، ئیستا به فهرموده ی پێغه مبه ر (ﷺ) و ته ی ئیمام احمد ئه و سه رسامیه ت نا هیلیم - ان شاء الله -:

۱ رواه احمد ورجال احمد ثقات، الجامع لشعب الايمان (۲۱۷/۱۰).

۲ رواه ابن ابي شيبة في المصنف (۱۳۴/۱)، الجامع لشعب الايمان (۲۱۴/۱۰).

* عن ابن عباس - رضي الله عنه - أن رجلين صليا الصلاة الظهر أو العصر وكانا صائمين، فلما قضى النبي (ﷺ) الصلاة قال: (اعيدوا وضوءكما وصلاتكما وامضيا في صومكما واقضياه يوماً آخر)، قالوا: لم يا رسول الله (ﷺ)؟ قال: اغتبتم فلاناً^۱.
واته: عبدالله ی کۆپی عەباس (خوای لی پازی بیّت) دەفەرموویت: دوو پیاو نوێژی عەسریان نیوهرۆیان کردو بە پۆژویش بوون، کاتیکی پێغه‌مبەر نوێژه‌که‌ی کرد پێی فەرموون: دەستنوێژ بکرنه‌وه و نوێژه‌کانتان بگێرنه‌وه و پۆژووهره‌شتان بگرن به‌لام دوایی بگێرنه‌وه! ئه‌وانیش وتیان: بۆچی ئه‌ی پێغه‌مبهری خوا (ﷺ)؟ ئه‌ویش فەرمووی: غه‌یبه‌تی فلان که‌ستان کرد.

پێشه‌واکه‌ی ئه‌هلی سوننه‌و جه‌ماعه - احمدی کۆپی حه‌نبه‌ل - (خوای لی پازی بیّت) پافه‌یه‌کی ئه‌م فەرمووده‌یه ده‌کات به‌ شیوه‌یه‌کی جوان با گوێی بۆ بگرن:

* قال الامام احمد بن حنبل - رحمه الله -: (أمر من أمره بأعادة الوضوء والصلاة بالغيبة، أو اذى المسلم انما هو بالتكفير لما مضى من الذنب والله اعلم).^۲

واته: ئیمام احمدی کۆپی حه‌نبه‌ل (په‌حه‌مه‌تی خوای لی بیّت) فەرمانی داوه به‌ ده‌ستنوێژکرنه‌وه و دووباره‌ کردنه‌وه‌ی نوێژه‌که‌ ئه‌گه‌ر غه‌یبه‌تی که‌سیکی کردبوو به‌و ده‌ستنوێژه‌وه یان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئازاری دلی موسڵمانیکی داوه و ئه‌و کاره‌ش ده‌بیته‌ هۆی لیخۆشبوونی گونا‌هه‌که‌ی و خواش باشتی لی ده‌زانیت.

خۆشبه‌ختی بۆ غه‌یبه‌تکراو ئه‌گه‌ر به‌و هۆیه‌وه ئه‌ویش ده‌ست نه‌کاته‌وه به‌ غه‌یبه‌تکردنی غه‌یبه‌تکهره‌که‌و بیداته‌ ده‌ستی خوا، ئه‌و کاته‌ له‌ قیامه‌تدا سه‌رمایه‌ی کرده‌وه‌ی جوانی ئه‌و که‌سانه‌ ده‌بات بۆ خۆی:

* قال الامام الاوزاعي - رحمه الله -: (بلغني انه يقال للعبد يوم القيامة: قم فخذ حَقك من فلان!، فيقول: مالي قبله حق، فيقال: بلى ذكرك يوم كذا وكذا بكذا وكذا).^۳

واته: ئیمام ئه‌بو‌عه‌مری ئه‌وزاعی (په‌حه‌مه‌تی خوای لی بیّت) ده‌فەرموویت: بیستومه‌ که‌ له‌ پۆژی قیامه‌تدا به‌ بنده‌یه‌ک ده‌وتریت: هه‌سته‌ بپۆ هه‌قی خۆت له‌ فلان که‌س

۱ ذکره السيوطي في الدر المنثور، الجامع لشعب الايمان (۲۱۵/۱۰).

۲ الجامع لشعب الايمان (۲۱۸/۱۰).

۳ اسناده رجال ثقات، الجامع لشعب الايمان (۲۲۳/۱۰).

بکهروهه! ئه‌ویش ده‌لی: هیچ هه‌قیکم له لای نه‌یه، و پێی ده‌لێن: به‌لی هه‌قت لایه‌تی چونکه له پۆژی ئه‌وه‌نده‌ی ئه‌وه‌نده‌دا فلان باسی تۆی کردو غه‌یبه‌تی کردیت.

هه‌ر به‌م هۆیه‌شه‌وه‌ بوو که زانای خواناس و صالح (عبدالرحمن) ده‌لی: من هه‌ز ده‌که‌م ده‌نکه به ده‌نکه‌ی ئه‌م شاره غه‌یبه‌تم بکه‌ن، بزانی بۆچی؟

* قال عبدالرحمن بن عمر رسته: سمعت عبدالرحمن بن مهدي - رحمه الله - يقول: (لو لا اني اكره ان يعصى الله لتمنيت ان لا يبقى في هذا المصر أحد الا وقع في واغتابني، واي شيء اهنأ من حسنة يجدها الرجل في صحيفته يوم القيامة لم يعملها لم يعلم بها).^١

واته: عبدالرحمن ی کۆپی پسته ده‌لێت: گویم لی بوو مامۆستا عبدالرحمن ی کۆپی مه‌دی (په‌حمه‌تی خۆای لی بێت) ده‌یفه‌رموو: ئه‌گه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه نه‌بوایه پێم ناخۆشه سه‌رپێچی په‌روه‌ردگار بکریت ئاواتم ده‌خواست یه‌ک به‌یه‌کی ئه‌م شاره غه‌یبه‌تیان بکه‌ردمایه، ده‌ی چی له‌وه خۆشته که مرقۆ له ناو نامه‌ی کرده‌وه‌کانیدا له پۆژی قیامه‌تا کۆمه‌لی کرده‌وه‌ی چاکه‌ی بۆ نووسراییت و خۆی نه‌یکردبیت.. به‌لکو چاکه‌ی غه‌یبه‌تکه‌رانی بۆ هاتوو په‌نا به‌خوا و خۆیان بۆ چاکه‌ ماونه‌ته‌وه.

خوشک و براکانم له‌م کاروانه‌ موباره‌که‌دا وه‌رناگیرین تا وه‌ک زانا صالحه‌که‌ی سه‌رده‌می تابعین محمدي کۆپی سیرین (په‌حمه‌تی خۆای لی بێت) لی نه‌یه‌ت له‌ وردترین قسه‌ماندا له‌ غه‌یبه‌ت کردن خۆمان بپاریزین:

* قال طلوق بن وهب: دخلت على محمد بن سيرين وقد اشتكت، فقال: كاني أراك شاكياً قال: قلت: أجل، قال: اذهب الى فلان الطبيب فاستوصفه، ثم قال: اذهب الى فلان فانه اطب منه، ثم قال: (استغفر الله اراني قد اغبته).^٢

واته: ته‌وقی کۆپی وه‌هه‌ب ده‌لی: چووم بۆ خزمه‌ت محمدي کۆپی سیرین و حاالی نه‌خۆشینی خۆم بۆ باس کردو ئه‌ویش فه‌رمووی: ئه‌بینم سکاالی ئیش و ئازارت ده‌که‌ی؟ وتم: به‌لی، فه‌رمووی: بپۆ بۆ لای فلان پزیشک ئه‌و شاره‌زاتره له‌ ئه‌و، پاشان فه‌رمووی: خۆایه داوای لی‌بوردن ده‌که‌م، وا ئه‌زانم غه‌یبه‌تی یه‌که‌م کرد!!

١ اخرجہ ابو نعیم فی حلیۃ الاولیاء (١١/٩) الجامع لشعب الایمان (٢٢٢/١٠).

٢ الجامع لشعب الایمان (٢٤٦/١٠).

صالحان (پەحمەتی خویان ئی بێت) خۇیان ھەرگیز غەیبەتی کەس ناکەن و بە ھیچ جۆریکیش نایەن ھیچ کەسێک لە مەجلیسەکانیاندا غەیبەتی بڕایەکی موسڵمانی بکات و لە پشتمەلە باسی بکات و حورمەتی بشکێنێت بۆیە مەجلیسەکانیان مەجلیسی پەر لە نوورو ئیمان بوو و فەرموون پەندێک وەرگیران یاران لە ئیاسی کوپی موغایەوہ:

* عن سفیان بن حسین قال: کنت عند إياس بن معاوية وعنده رجل تخوفت ان قمت من عنده ان يقع في، قال: فجلست حتى قام، فلما قام ذكرته لإياس قال: فجعل ينظر في وجهي فلا يقول لي شيئاً، حتى فرغت، فقال لي: (اغزوت الديلم؟ قلت: لا، قال: اغزوت السند؟ قلت: لا، قال: فغزوت الهند؟ قلت: لا، قال: فغزوت الروم؟ قلت: لا، قال: فسلم منك الديلم والسند والهند والروم، وليس يسلم منك اخوك هذا، فلم يعد هذا، فلم يعد سفیان هذا).^۱

واتە: سوفیانی کوپی حوسەین دەلێت: لە خزمەت ئیاسی کوپی موغایەدا بووم و لەو پیاویکی ئی بوو نۆر ترسام کە من ھەلسم لە پاشەملە غەیبەتم بکات لە لای مامۆستا ئیاس بۆیە بپارم دا دانیشمەوہ تا ئێو دەروا، پیاوہ کە پۆیشت و منیش باسم کرد بۆ مامۆستا! مامۆستایش ھەر سەیری ناوچاوانی دەکردم ھیچی نەدەووت تا ئی بوومەوہ پاشان پێی وتم: ئایا لە غەزای دەیلەمدا بەشداریت کردووہ؟ وتم: نا، فەرمووی: ئەی لە غەزای سیند دا؟ وتم: نەخێر، فەرمووی: ئەی لە غەزای ھندستاندا؟ وتم: نەخێر، فەرمووی: ئەی لە غەزای پۆمدا؟ وتم: نەخێر، ئێوا فەرمووی پێم: تۆ دەیلەم و سیند و ھیند و پۆم لە دەستت بێوہی بوون کەچی برا موسڵمانەکەت لە دەست و زمانت بێوہی نیە؟! ئیتر لەو پۆژە بەدا سوفیانیان نەبینی غەیبەتی ھیچ کەسێک بکات.

براو خوشکی موسڵمانم، ھەتا بۆمان دەکرێت با باسی کەس نەکەین چونکە لەوانە بە تەنھا ئێو قسانەتی تۆ حورمەتی ئێو برا موسڵمانەت لە کۆمەلگەدا بشکێنێت، ئەی

ناترسی خوای گەورەش حورمەتی تۆش بشکێنیت؟ دە گوێ بگرە بۆ مامۆستای صالحان و سەرەشق بۆ ئێمە - ئیبراھیمی نەخەعی - بزانە لە ترسی چی غەیبەتی کەس ناکات؟:

* قال الأعمش: سمعت ابراهيم النخعي - رحمه الله - يقول: (اني لارى الشيء اكره فما يمنعني ان أتكلم فيه الا مخافة ان ابتلى بمثله).^۱

واتە: ئەمەش دەلێت: لە ئیبراھیمی نەخەعیم بیست (پەحمەتی خوای ئی بیت) دەیفەرموو: زۆر شت دەبینم لە خەڵکیدا پێم ناخۆشە بەلام ئەوەی پێم ئی دەگرێت کە باسی بکەم ئەوەیە کە دەترسم خوای گەورە خۆیشم دووچار بکات بەو غەلەتەو، واتە بە هۆی ئەوەی کە هەستاوم بە شکاندنی کەسیک و غەیبەتیم کردوو.

ئەگەر بە پاستتەو دەتەوێت بچیتە کاروانی صالحانەو دەبییت وەک مامۆستا سوفیانی سەوری بیت (پەحمەتی خوای ئی بیت) ئەوەندە بە گەورەو ترسناک سەیری غەیبەت بکەیت کە لەو ترسناکتر بیت لە لات کە تیریکی پێو بنییت!:

* قال بشر بن حارث يقول: قال الفضيل - بن عياض - سمعت سفیان - الثوري - رحمه الله - يقول: (لأن ارمي رجلاً بسهم أحب اليّ من ان ارميه بلساني).^۲

واتە: فوزهیلی کوپی عیاز (پەحمەتی خوای ئی بیت) دەلێت: گویم ئی بوو سوفیانی سەوری (پەحمەتی خوای ئی بیت) دەیفەرموو: پێم خۆشە تیریکی بگرە کەسیک و - برینداری بکەم - ئەوەک بە تیری زمانم برینداری بکەم.

دەخیلتان بێ هەی یاران، با بەسوک نەپوانین بۆ غەیبەت و باس کرنی خوشک و برا موسلمانەکانمان لە پشتەملە بە شتیکی سادەو ساکار سەیری نەکەین بەلکو با گوێ لە زانای مەزنی فەرموودە سوفیانی کوپی عویەینە بگرین ئەوجا بۆت دەردەکەوێت کە تاوانیکی چەند گەورەیه:

۱ اسنادە حسن، الجامع لشعب الايمان (۲۴۷/۱۰).

۲ الجامع لشعب الايمان (۲۵۱/۱۰).

* قال اسحاق بن اسماعيل: قال سفیان بن عیینة - رحمه الله - : الغيبة عند الله اشد من الزنا وشرب الخمر، لان الزنا وشرب الخمر ذنب فيما بينك وبين الله - عز وجل - فاذا ثبت منه تاب الله عليك، والغيبة لا تغفر لك حتى يغفر لك صاحبها).^۱

واته: سوفیانی کوپی عوییه نه (په حمه تی خوای لی بیت) فه رموویه تی: غه ییه تکردن له لای خوای عز وجل له زیناو مهی خواردنه وه ترسناک و گه وره تره! چونکه زینا کردن و ئاره ق خواردنه وه گوناھیکه له نیتوان خۆت و خوادایه وه ئه گه ر له دله وه ته و به بکهیت خوا ته و بهت لی و ه رده گریت به لام غه ییه ت کردن گوناھیکه له گه ل خه لکیداو تا نه و که سه لی ت خۆش نه بیت خوایش لی ت خۆش نابیت.

وه رن برایان با چاویک له ئیمامی بخاری بکهین (په حمه تی خوای لی بیت) زانا مه زنه که ی فه رمووده و خاوه نی صحیحی بوخاری بزانه له سه ر غه ییه ت کردن به خۆی چی ده لی ت:

* قال بكر بن منير: سمعت محمد بن اسماعيل البخاري - رحمه الله - يقول: أرجو ان القي الله ولا يحاسبني اني اغتبت أحدا).^۲

واته: به کری کوپی مونیر ده لی ت: له محمدی کوپی ئیسماعیلی بوخاریم بیست (په حمه تی خوای لی بیت) ده یفه رموو: من تکام وایه بگه پیمه وه بۆ لای خواو لیپرسینه وه م له گه لدا نه کات له سه ر ئه وه ی غه ییه تی که سم کرد بیت، واته هه ول ده ده م غه ییه تی که س نه خه مه نامه ی کرده وه کانمه وه.

۱ الجامع لشعب الايمان (۲۲۳/۱۰).

۲ صفة الصفوة (۱۱۴/۲).

به‌شی سییه‌م

صالحان (ره‌حمه‌تی خویان لی بیټ) له نیوان چوار ترسدا ده‌ژین:

۱- ترسان له خوی په‌روه‌ردگار.

۲- ترسان له هاتنی پوژی قیامت.

۳- ترسان له ناگری دوزه‌خ.

۴- ترسان له فه‌توادان.

په‌که‌م

ترسان له خوي په‌روه‌دگار له لاي صالحان:

ته‌قوا واته ترسان له خوي به ده‌سه‌لات و خاوه‌نی هه‌موو‌که‌ون و کائينات، و نه‌م ترسه‌يش نه‌نجاميکي مسوگه‌ر و به‌ره‌مي سروشتي هه‌ست کرده به باوه‌پيکي قول و پته و که په‌يوه‌ستمان ده‌کات به چاو‌ديري به‌رده‌وامي خوي په‌روه‌دگاري - عز‌جل - و ترسان له خه‌شم و قين و توپه‌بوون و سزاکاني، و هه‌له‌په‌کردن بؤ به‌ده‌سته‌نيناني لي‌بوردي.

له‌م باره‌په‌وه وه‌ک په‌کي له صالحاني نه‌تاسراو ده‌فه‌رمويي: ((اتقاء عذاب الله بصلاح العمل، والخشية من الله في السر والعلن)).^۱

واته: خو‌پاراستن له سزاي سه‌ختي په‌روه‌دگار به کرده‌وي جوان و ترسان له خوا له په‌نهاني و ناشکراډا.

قورئانه‌کي خوي - عز‌وجل - پريه‌تي له باسکردي ته‌قوا و هانداني موسلمانان بؤ خو‌پازاندنه‌وه به‌و سيفه‌ته‌گوره و گرنگه‌و سه‌ره‌تا پيمان ږاده‌گه‌په‌نيټ که تا بوټان ده‌کريټ له خوا ترساني ته‌واو له خو‌تاندا بي‌ننه‌دي:

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ﴾.^۲

واته: نه‌ي کو‌مه‌لي باوه‌ږداران له خوا بترسن به نه‌وپه‌ري له خواترسان و مافي ته‌واوي پي‌بدن.

هه‌روه‌ها خو‌ش حاليشمان ده‌کات به‌وه‌ي که نه‌گه‌ر بي‌تو له خوا ترسانمان تي‌دا دروست بيټ نه‌وا - فورقانمان پي‌ده‌به‌خشيت ده‌بي نه‌و خه‌لاته مه‌زنه چي‌بي؟

قال الله سبحانه: ﴿إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾.^۳

۱ تربية الاولاد في الاسلام - عبدالله ناصح علوان (۱/۳۵۵).

۲ سورة ال عمران، (الاية: ۱۰۲).

۳ سورة الانفال، (الاية: ۲۹).

واته: هر که سیک له خوا بترسیت - و نه ویریت سه ریچی بکات - نهوا خه لاتى دهکات به پیدانی شاره ی نازایه تی - نوط الشجاعة - ی فورقان - که به هوی نهوا خه لاتوه پیگای ژيانی بۆ پوښن دهکاتوه و ههق و ناههق له یهک جیاده کاته وه و گوناوه و تاوانه کانیشی بۆ ده پوښیت و له گوناوه کانیشی خوښ ده بیټ، چونکه خوا خاوه نی خه لات و به خششی زور گه ورپه و ته نهوا له خوا ترسانیش لهوا خه لات مه زنا نه به هره مه ند ده بن.

برای صالحم نایا حز ده که یت له گه ل کاروانی صالحاندا بکه و یته پئی؟ نایا حز ده که یت له ناپه حه تترین کاته کاندایا خوا بگاته فریات؟ و یان ده رووت لی بکاته وه؟ یان به جوریک پاره و سه روته و سامان بپژینیت به سه رتدا که خوت سه رسام ببیت و بلینیت نه مه مووه پاره یه مه له کوپوه بۆ هات؟ ده ی گوئی له م نایه ته مه زنه بگره:

قال الله تعالى: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ وَنَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾^۱.

واته: هر که سی له خوی گه وره بترسیت - و سنوره کانی بپارینیت و نه یانشکینیت - نهوا خوا له سه ر خوی فره زی کردوه که هه رده م له ناپه حه تیه کاندایا ده رووی لی بکاته وه و له ژيان و گوزه رانیش بی خه می بکات و به جوریک پزق و پوزی بۆ بنیریت خوی سه رسام بیټ و هر به خه یالیشی دانه هاتینیت که شتی وای ده ست بکه ویت.

برای موسلمان و خوشکی پوښته م.. نایا ده زانی به هه شتی خوا و ده سته و تنی خوښیه کانی پوښی قیامته بۆ نهوا که سانه یه که له دنیا ترسنوکن؟ به لام نه له دروستکراوه کان به لکو ترسان له به دیهینهری بوونه وهر، خو یان بۆمان باس ده که ن و ده لاین: نه مه خوښی و ناز و نیعمته زوره ی به ئیمه به خشراره به هوی نهوه وه یه که له دنیا خه ریک بوو له په روه ردگار ده توقین و نه مان ده ویرا گوناوه بکه یین نه خو مان و نه مال و مندا له کانمان، وهک ده فهرمو ویت:

قال الله تعالى: ﴿وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾ (۲۵) قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ (۲۶) فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَدْنَا عَذَابَ الْاسْمُومِ (۲۷) إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ (۲۸) ۱.

واته: به‌ه‌شتیه‌کان - هیچ‌نیش و کاریان نییه جگه له پابواردن و سه‌ردانی یه‌کتری نه‌بیت و له یه‌کێ له و سه‌ردانانه‌دا باسی دنیای پابردوو ده‌کهن و هه‌ندیکیان له هه‌ندیکیان ده‌پرسن: ئایا ئیوه له دنیا چیتان کردوو و خوا به‌م زه‌خامه‌ته‌ پێزی لی ناوین؟

له وه‌لامدا ده‌یان وت: ئیمه‌ کاتی خۆی له دنیا‌دا و له ناو مال و مندالی خۆماندا زۆر زۆر ده‌ترساین له خوای گه‌وره و نا‌په‌حه‌تی و نه‌هامه‌تیه‌کانی پۆژی قیامه‌ت و سزای سه‌ختی خوا له ناو ناگری جه‌مه‌نه‌مدا و نه‌وه‌بوو خوای گه‌وره‌یش نه‌مانی پێ داین و دلنیای کردین له‌وه‌ی که که‌مترین نا‌په‌حه‌تی ناهێنمه‌ پێگاتان و له سزای پێ له نیش و ئازار به‌ دووری خستین و چونکه‌ کاتی خۆی له دنیا زۆر هاوارمان تی ده‌کرد و نه‌ویش سه‌رداری چاکه‌کاری و به‌زه‌بیه.

پێغه‌مبه‌ری پێشه‌وامان (ﷺ) - زۆر ترساوه له خوا - چونکه‌ زۆر شتی ده‌رباره‌ی خوا و سزا سه‌ختیه‌کانی زانیوو که ئیمه‌ یه‌ک له سه‌دیشیان نازانین، بۆیه به‌ شه‌و خه‌وی لی نه‌ده‌که‌وت و شه‌و نوێژی ده‌کرد و به‌ پۆژیش به‌ پۆژو بوو، و با پێکه‌وه گوی بگرین بۆ نه‌نه‌س (خوای لی پازی بیت) که ده‌رباره‌ی وتاریکی کاریگه‌ری پێغه‌مبه‌رمان (ﷺ) پێوايه‌تیکی هه‌یه که جیگای تێپامان و ترسان و ترسنۆکیه‌: -

* عن أنس - رضي الله عنه - قال: خطبنا رسول الله (ﷺ) ما سمعت مثلها قط، فقال: ((لو تعلمون ما اعلم لضحكتم قليلاً ولبكيتم كثيراً)) فغضى أصحاب رسول الله (ﷺ) وجوههم ولهم خنين). ۲.

۱ الطور، (الآية: ۲۵-۲۸).

۲ متفق عليه، رياض الصالحين، (لا: ۱۱۷).

واته: نه‌نسی کورې مالیک - خزمه‌تکاره دلسوزه‌کې پیغمبرمان (ﷺ) ده‌فرمووټ: جاريکیان گویم لی بوو پیغمبرې خوا (ﷺ) وتاریکی بو دداین که وتاری وا کاریگرم نه‌بیستبوو تیایدا ده‌یفرموو: ((نه‌گه‌ر بتانزانیا په نه‌و شتانه‌ی من ده‌یزانم - و به من پیشان دراوه - زور که‌م پیکه‌نینتان ده‌هات و زور زور ده‌گریان)) و له‌م کاته‌دا هاوه‌له‌کانی پیغمبر (ﷺ) ه‌موو سه‌ریان داپوشیوو - یان سه‌ریان داخستبوو و له ژیره‌وه پرېمې گریانان ده‌هات.

ه‌رده‌م سه‌رداره‌که‌مان (ﷺ) داوای له‌ خوای گه‌وره ده‌کرد له‌ دوعا‌کانیدا که ته‌قوای پی‌ ببه‌خشیت و بیخاته‌ پژی له‌ خوا ترسان و به‌ پله‌ی دووهم ه‌یناویه‌تی له‌ دوا‌ی ه‌یدایه‌ت و پښموونی کردن، واته ه‌موو خوشک و برایه‌ک پاش موسلمان بوون - یان گه‌پانه‌وه بو لای نیسلام له‌ دوا‌ی سه‌رگه‌ردانی و پی‌ ه‌له‌کردن ده‌بیټ ه‌ول بدات ته‌قواو له‌ خوا ترسان له‌ خویدا بیټیته‌دی. وه‌ک ده‌فرمووټ:

* عن ابن مسعود - رضي الله عنه - ان النبي (ﷺ) كان يقول: (اللهم اني أسألك الهدى والتقى والعفاف والغنى).^۱

واته: عبدالله ی کورې مه‌سعود (خوای لی پازی بیټ) که یه‌کیکه له‌ (عبدالله) مه‌زنه‌کانی نیسلام ده‌فرمووټ: پیغمبر (ﷺ) ه‌رده‌م ده‌یفرموو: نه‌ی په‌روه‌دگارم من داوای پښموونی و ته‌قوا و پاک داوینی و ده‌وله‌م‌ندیت لی ده‌که‌م..

نه‌گه‌ر خه‌ریکی هر شتیک بوویت له‌ دنیا و نه‌و کاره دوو پووی ه‌بوو نه‌تده‌زانی کام پوه‌ی چاکه و پښوېسته بیکه‌یت، پیغمبره‌ نازداره‌که‌ت - محمد (ﷺ) پښگایه‌کی جوان و ناوازه‌ی بو داناویت و بیگره‌به‌ر تا خوات لی پازی بیټ:

* عن ابي طريف عدي حاتم الطائي - رضي الله عنه - قال: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: من حلف على يمين ثم رأى اتقى الله منها فليأت التقوى.^۲

واته: (عدی) (خوای لی پازی بیټ) که هاوه‌لیکی دلسوزی پیغمبر بووه (ﷺ) و کورې حاته‌می ته‌ی بووه پیاوه مال به‌خشه‌کې سه‌رده‌می پیش نیسلام -

۱ رواه مسلم - رياض الصالحين، (لا: ۲۲).

۲ رواه مسلم، (۱۶۵۱) رياض.

ده فهرمووېت: له پيغه مبهري خوام بيست (ﷺ) ده فهرموو: نه گهر سوښد تان له سهر شتيك خوارد - ويستان بيكن - به لام بۆتان دهركه وت له خوا ترسان و ته قوا له وه دايه پيچه وانه كه ي بكهيت، خيرا نه وه يان بكه كه له ته قواي خواوه نزيك تره و نه وه ي پيشتر كه خوت ده تو يست بيكهيت وزي لي بيته.

ته قوا واته: (ناويزيت هرام بخوت، هرام بلتيت، هرام بكهيت، هرام ببيستيت، سنوور شيكني بكهيت هم موو نه مانه له ترسي خواي گه وړه و بهس) و له هم موو سهردهم و حالت و بواړي كدا بهم چه شنه بيت وهك پيغه مبهري سهرمه شقمان پيمان ده فهرمووېت:

* قال رسول الله (ﷺ): ((إتق الله حيثما كنت واتبع السيئة الحسنة تمحها وخالق الناس بخلق حسن)).^۱

واته: پيغه مبهري خوا (ﷺ) بيت ده فهرمووېت: ((له هر كوي هيت و هر چوني هيت له خوا بترسه واته له ناو خلكيداي، يان به ته نهايت، هرام زورو خه لال كه م بيت، كوفر بالاده ست بيت و نيسلام زليل بي و له كارو پيشهت دهرت بكن يان داتنه مززين به ملكه چي نه بيت بؤ دوور له خويان، تو هر له خوا بترسه و پاوه ستاوبه.

نه گهر جاريك له جاران له كارواني صالحان لاتدا به سهر تو له ريگه يهك و گونا هيك ت لي دهر چوو خيرا ته و به ي لي بكه و په شيمان به ره وه و نيشانه يه كيش له سهر پاستي په شيمان يه كه ت پيشاني په روه ردگار بده و چا كه يهك بكه وهك دوو پكات نويز يان يهك پوژ به پوژو يان پاره يهك بده به هژاريك يان سوپه تيك له قورنان دهر يكه ره وه يان سيله يه كي په حمي پچراو په يوه ست بكه ره وه، نه و كاته گونا هه كه ت ده سپر ته وه و له ناو مه ردوميشدا به په وشتي به رز تيكه لي خه لك ي بكه.

نوبه ي كوپي كه عب (خواي لي رازي بيت) جوان ترين پيناسه ي كردووه بؤ (ته قوا) كه تا نه مړؤ پيناسه يه كي وا جوانم نه خوښدو ته وه و نه مبيستووه، نوبه ي (خواي لي رازي بيت) ده يه وييت به نمونه يه كي ته مسيلي زور جوان عومرو هم موو لايه كمان له پاستي ته قوا تيبيگه يه نيت، بهم جوره پيناسه ي كرد:

* ورد ان عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) سأل أبي بن كعب (رضي الله عنه) عن التقوى، فقال له: (أما سلكت طريقاً ذا شوك؟ قال: بلى، قال: فما عملت؟ قال: شمرت واجتهدت، قال: فذلك التقوى).

واته: عومهرى کوږى خه‌تاب - دوهم که‌سایه‌تى مه‌زنى نیسلام له دواى پیغه‌مبه‌رمان (ﷺ) جاريکیان پرسىارى کرد له هاوه‌له شاره‌زا و خوینده‌واره‌کى پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ثوبه‌ى کوږى که‌عب (خوای لى پازى بیټ) و پټى وت: ته‌قوا چیه؟ نه‌ویش له وه‌لامدا پټى وت: ئایا به شوینیکى درکاويدا تپه‌پړیوت؟ فه‌رمووى: به‌لئ، فه‌رمووى: چیت کردوه له و کاته‌دا؟ فه‌رمووى: خۆم هه‌لکردوه و پټم پاراستوه... فه‌رمووى: ده‌ى نه‌وه ته‌قوايه.

به پاستى گوناوه درک و داللى پښکايه و له خوا ترسانیش نه‌وه‌يه خۆت هه‌لکه‌یت و هه‌ول بده‌یت خۆتیاں لى بپاريزیت چاوت له نه‌زهر دهمت له درؤ، سکت له پارووى حه‌رام و گویت له بیستنى غه‌یبه‌ت و گورانى حه‌رام بپاريزیت... نه‌وه ته‌قوايه خۆ ته‌قوا نه‌وه نییه بترسى له خوا و به ناوبردنى زراوت بتوقى به‌لکو باوه‌پدارانى پاسته‌قینه خویان خۆشده‌ویت و هه‌ز به بیستنى ناوى ده‌که‌ن.

(سید قطب) له کونجى زیندانه‌کانى فه‌رمان‌په‌وایانى دوور له خوادا به ته‌نیاى ده‌ژیاو له‌وئ ته‌فسیریکى ناوازه‌ى هه‌موو قورئانى پېشکەش کردین و له پافه‌کردنى نه‌و درک و داللى که‌ ثوبه‌ى بؤ عومهرى باسکرد شتیکی جوان ده‌فه‌رموویت و ده‌لئت:

* (فذلك التقوى حساسية في الضمير، وشفافية في الشعور، وخشية مستمرة، وحذر دائم، وتوقُّ لأشواق الطريق، طريق الحياة.. الذي تتجاذبه اشواق الرغائب والشهوات واشواق المطاعم والمطامح، واشواق المخاوف والهواجس، واشواق الرجاء الكاذب فيمن لا يملك الرجاء، والخوف الكاذب ممن لا يملك نفعاً ولا ضراً وعشرات غيرها من الاشواق).

واته: نه‌وه نه‌وپه‌پى مانای ته‌قوايه، هه‌ستیکی وپژدانى، هه‌ست ناسکى، ترسانى به‌رده‌وام، و ئاگا له‌خۆبوونى هه‌میشه‌یى و خۆ پاراستن له درک و داللى‌کانى پښکا، پښکا‌کانى ژيان که‌ درکى شه‌هوت و ئاره‌زوو په‌رستى و درکى چاوچنۆکى و

هه لپه هه لپو دپکی ترسنوکی و دلپاوکي و دپکی نومیدی دروینه به که سانیک که نومیدی چاکه یان لی ناکریت، ترسی دروینه له که سانیک که قازانچ و زیان به دست نهوان نیه و دهیان و دهیان دپکی تریش.

ثایا بۆ سهیران و گهشت و گوزار چویت بۆ که ژ و کوسار یان بۆ پړوان و قنګر کهندن؟ و شوانت دیوه له لای پانه که ی بیت؟ دهی نه مجاره شوانه کان وانهی ته قوا و له خوا ترسانمان فیږ ده که ن با پیکه وه له گه ل عومری کوپی خه تابدا بچین بۆ که شتیځ: -

* عن عبدالله بن دينار: خرجت مع عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - الى مكة فعرسنا في بعض الطريق، فأنحدر بنا راعٍ من الجبل، فقال له: يا راع بعني شاة من هذا الغنم، فقال: اني مملوك، فقال له - اختباراً - قل لسيدك أكلها الذئب، فقال الراعي: اين الله؟ فبكى عمر - رضي الله عنه - ثم غدا مع المملوك، فاشتراه من مولاه وأعتقه، وقال: اعتقك في الدنيا هذه الكلمة وأرجوا ان يعتقك في الآخرة.^۱

واته: عبدالله ی کوپی دینار ده لیت: به هاوه لی عمری کوپی خطاب له مه دینه ده رچووین به ره و شاری مه که و له پڼگا شه و مان به سهرات و له جییه که لاماندا و له کیوه که وه شوانیک - به مه په کانیه وه - به ره و لامان هات و عمر پیی فهرموو: مه پیکمان له مه په کانت پی بفروشه نه ی برای شوان، شوانه که ش له وه لامدا ووتی: من خاوه نیان نیم و منیش به ندهی که سانی ترم، و عومهریش - خوی لی پازی بی - وه ک تاقیکردنه وهی باوه په که ی پی ووت: بمانده ری و پاشان به گوره که ت بللی گورگ خواردی! شوانه که یش ووتی: نه ی خوا له کوئی یه!! نه م وه لامه ده ریایه که بوو له ته قوا بویه عومهر خوی پی نه گیرا و دهستی کرد به گریان و پاشان گوره که ی دوزیه وه و لپی کرپه وه و نازادی کرد و پییشی فهرموو: نه م ووشه یه له دنیا پزگاری کردی له کویلیایه تی و تکایشم وایه له پوژی قیامه تیشدا فریات بکه ویت و له ناګر بتپاریزیت.

خوشبه ختی بۆ نه و که سانه ی که له پوژی قیامه تدا له گه ل پیغه مبهردان و له پیزه که ی نه ودا ده وهستن.. دهی ثایا زانیوته ته نها له خواترسی و (متقی) یه کانن نه و

کہ سانہ؟ دہ سہیری نہم پوداوه غہمناکہ بکہ و ہہنگاوه کانتی پی خیرا بکہ بہرہ و کاروانہ موبارہ کہہ کی صالحان - خویان لی پازی بی - :-

* عن عاصم بن حمید عن معاذ بن جبل - رضی اللہ عنہ - لما بعثہ رسول اللہ (ﷺ) الی الیمن خرج معہ رسول اللہ (ﷺ) یوصیہ ومعاذ راکب ورسول اللہ یمشی تحت راحلته، فلما فرغ قال: یا معاذ انک عسی ان لا تلقانی بعد عامی هذا، ولعلک تمر بمسجدی هذا وقبری، فبکی معاذ خشعاً لفراق رسول اللہ (ﷺ) ثم التفت واقبل بوجهہ نحو المدینة فقال: ((ان اولی الناس بی (المتقون) من کانوا وحيث کانوا)).^۱

واتہ: عاصمی کوپی حمید له موعازی کوپی جبل وہ دہ گپڑتہ وہ کہ کاتی پیغہ مہری خوا (ﷺ) ناردی بؤ ناو خہ لکی یہ من تا بانگہ وازی نیسلامیان له ناودا بلاو بکاتہ وہ و کاتی پہوانہ ی کرد موعاز بہ سواری ولاخہ کہ یہ وہ بوو پیغہ مہری سہرہرمان پیادہ بوو له تہنیشتی یہ وہ دہ پڑیشٹ ہر ناموژگاری چاکہ ی دہ کرد.

کاتی لی بوویہ وہ له قسہ کانی پیی فہرموو: موعاز لهوانہ یہ دوا ی نہم سال من نہ بینیتہ وہ و لهوانہ یہ بدہیت بہ لای مزگوتہ کہ مدا و بہ لای قہبرہ کہ مدا تی پہ پیت! . موعاز - دلی پریو دہستی کرد بہ گریان له بہر پچرانی له پیغہ مہری خوا و وہ فاتی خوشہ ویستہ کہ ی (ﷺ) پاشان سہرداری ٹومت (ﷺ) لای کردہ وہ بہ لای شاری مہدینہ دا و فہرموی: شایانترین کہ س بہ من (له خوا ترسہ کائن) ہر کہ س بن و له ہر کوئی بن).

تہوانین له یونسی ٹالتون چی یہ وہ وانہ یہ کی گرینگی تہقوا و له خواترسان فیہر ببین و بیکہینہ تویشووی کاروانہ کہ و لهوانہ یہ صالحان بببین پیمانہ وہ له پڑزہ کانی خویاندا ناو نووسمان بکن بہ لام له تہماح و کپین و فروشتن دا - تہقوا - پیایوی خوی دہویتی وک یونسی ٹالتون چی:

* یروی الامام الغزالی فی احیائہ انه کان عند یونس بن عبید - رحمہ اللہ - حلل مختلف الأثمان، منها بأربع مائة درهم ومنها بمئتي درهم، فمر الى الصلاة، وخلف ابن اخيه الدكان، فجاء اعرابی وطلب حلة بأربع مائة، فعرض عليه من حلل المأتين،

فاستحسنها ورضيها واشترهاا باریع مائة درهم فمشی بها وهی علی یدیہ فاستقبلته یونس، فعرف حلته، فقال للاعرابی: بكم اشتریت؟ فقال: بأربع مئة، فقال: لاتساوی اکثر من مائتین فارجع حتی تردها، فقال الاعرابی: هذا تساوی فی بلدنا خمسمائة وانا ارتضيها.

فقال له یونس: انصرف معی فان النصح خیر من الدنيا بما فیها، ثم رده الی الدکان وردّ علیه مائتی درهم، وخاصم ابن اخیه فی ذلك وقال: أما أستحيیت؟ أما اتقيت الله، تریح مثل الثمن وتترك النصح للمسلمین، فقال: والله ما اخذها الا وهو راض بها فقال: هلا رضیت له ما ترضاه لنفسك^۱.

واته: یونسی کورپی عبید - په حمه تی خوی لی بی - ثالتون چی بوو نرخی - خشله کانی - جوراو جور بوو، هه بیوو به (۴۰۰) درهم و هه شیبوو به (۲۰۰) درهم، و جاریک ده پوات بۆ نوژی کومه ل و برازا که ی له سر دوکانه که ی دانا.. و نه عرابی یه ک هاتوو داوای خشلیکی (۴۰۰) درهم می کرد و به لام کوره که خشلیکی (۲۰۰) درهم می پیداو نه ویش پازی بوو کړی به (۴۰۰).

کابرای ده شته کی پویش و ثالتونه کانی به دهسته وه بوو، یونس له مزگه وه ت گه پرایه وه و خشله که ی به دهسته وه ناسیه وه، بویه لپی پرسی: نه م خشله ت به چه ند کړیوه؟ وتی: به (۴۰۰) درهم، یونس وتی: نه وه (۲۰۰) زیاتر ناکات بیگیږه وه بۆ دوکانه که، کابرا وتی: من خۆم پی پازیم و له ولاتی خۆمان (۵۰۰) درهم ده کات.

یونس پی ده لی: وهره له گه لمد، له نیسلامدا قسه ی خیر له دنیا و له وه شی تیایدا به باشتره، و له گه ل خویدا بر دیه وه بۆ دوکان (۲۰۰) درهمه که ی پیدایه وه، و سه رزه نشتی برازا که شی کرد و پی وت: نه وه شهرمت نه کرد؟ نه ی له خوا نه ترسایت؟ ده ته وی دوو قات زیاده به نه نیت و قسه ی خیر بۆ موسلمانان نه که یت؟! نه ویش وتی: سویند به خوا خوی پی خوش بوو! وتی: خۆزگه نه وه ی بۆ خۆت پی پازی بوو بۆ نه ویش پی پت خوش بووایه.

حه سەنی کوپی علی کوپی نه بو طالب - خوی لئ پازی بی - زور له خواترس بووه و هر کاتی دهست نویژی گرتبی پهنکی گۆپاوه چونکه چاک زانیویه تی بو مواجهه ی کئ دهچیت، نه وهش وانه یه کی گه وره صالحیکی پیشینه ی نه م ئومه ته مه زنه یه بزانه ی خوی چۆن وه لام ده داته وه:

* كان الحسن بن علي بن ابي طالب - رضى الله عنهما - اذا توضأ وفرغ منه، تغير لونه، وعندما سأله عن سبب ذلك، قال: حق على من أراد ان يدخل على ذي العرش ان يتغير لونه.^۱

واته: نه میری باوه پداران حه سەنی کوپی علی و کچه زای پیغه مبهری سهردارمان (ﷺ) هر جارئ دهست نویژی دهگرت پهنکی هه لده پرسکا و تیک دهچوو، به جوړئ دهووبه ری هه ستیان پی دهکرد و له هۆکاره که ی پرسیاریان لئ دهکرد، نه ویش له وه لامدا ده یغه رموو: هر که سیك بیه ویت بجیته خزمهت خاوهنی عه پش - جل جلاله - شایانی نه وه یه ئاسایی نه بیټ و پهنکی تیک بجیت.

برای بهرپرس - ئیتر سه روک کۆماری یان سه روک وه زیرانی یان وه زیری یان نه ندام په پله مانی یان به پړیوه بهری فه رمانگه یه کی یان سه روک به شی، له م نیعمه ته گه وره یه خۆت بی بهش مه که و دل و ده رونت ئاو بده به له خوا ترسان نه گه ر وانه که یت پړز له ژیر دهسته کانت ناگریت و سته میان لئ ده که یت و مافیان ده خۆیت و خۆت به زلتر ده زانیت له هه موویان !! ده ی با گۆئ بگرین بو شازاده فاطمه ی کچی عبدالملک بزانه ی چۆن باسی نه میری باوه پدارانی هاوسه ری ده کات کاتی صالحان ده رباره ی عومه ر پرسیاریان لئ کرد:

* تقول فاطمة بنت عبدالمك متحدثة عن زوجها - عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله - والله ما كان باكثر الناس صلاة، ولا اكثرهم صياماً، ولكن والله ما رأيت أحداً أخوف لله من عمر، لقد كان يذكر الله في فراشه، فينتفض انتفاضة العصفور من شدة الخوف، حتى نقول: ليصبحن الناس ولا خليفة لهم.^۲

۱ حسن بن علي بن ابي طالب، للدكتور الصلابي، (لا: ۲۰۰).

۲ عمر بن عبدالعزيز - للدكتور الصلابي، (لا: ۶۴).

واته فاطمه ی کچی عبدالملك - پهحمهتی خوی ئی بی - دهرباره ی عمری کوپی عبدالعزیز - ی هاوسه ری ده دویټ و ده لیت: سویند به خوا له هه مووان زیاتر نویژ و پوژووی نه بووه، به لام وه لاهی نه م دیوه هیچ که سیک به وینه ی عمر له خواترس بیټ، له ناو جینگه دا خوی بیرده که وتوه، له ناو جینگه که ی پاده په پی وه ک چۆله که باله ته په ی پی ده که وت له ترسی په روهر دگار تا ده مان ووت: سبهینی پوژ ده بیټه وه و بی خه لیفه ده بین، واته ده مریت.

هه ر نه م عمره مه زنه - پهحمهتی خوی ئی بی - نه وه نده له خوا ترساوه، هه ر پووداو یکی سروشتی پووی بدایه له رزی ئی ده هات و ده یووت نه مه خه شم و قین و توپه بوونی په روهر دگار له به نده کانی و نامه یشی ده نارد بۆ هه موو سه رۆک هه ریڼه کانی ولاته یه کگرتووه کانی ئیسلام و پی ده وتن چیتان له ده ست دی خیر بکه ن خوا قینی هه ستاوه:

* حصلت زلزلة بالشام، فكتب عمر بن عبدالعزيز: اما بعد فان هذا الرجف شيء يعاتب الله به عباده، وقد كتب الى اهل الامصار ان اخرجوا يوم كذا من شهر كذا، فمن كان عنده شيء فليتصدق.^۱

واته: زه مین له رزه یه که له وه لاتی شام پوویدا، و له و باره یه وه نامه ی نووسی بۆ هه موو هه ریڼه کانی و فره مانی پیدان که له پوژ ی نه وه نده ی مانگی نه وه نده دا هه موو له مال ده ریچن و هه ریڼه که ش له وه ی هه یه تی لیتی ببه خشیټ.

نه مه باوکیکی دلسۆزه و په روهر ده ی ده سستی هاوه لانه و کوپی عمری کوپی خطابه و یه کیکه له (عبدالله) مه زنه کانی ئیسلام و وانه یه کی مه زن پيشکه شی کوپه که ی و هه موو ئیمه ش ده کات که به نیازین شوین پی کاروانی موباره کی صالحان بگرینه بهر و خۆی به له خوا ترسان نازانیت که بی گومان یه کیڅ بووه له و کاروانه موباره که:

* عن هشام بن يحيى الغساني قال: جاء سائل الى ابن عمر، قال لابنه اعطه ديناراً، فلما انصرف قال له ابنه: تقبل الله منك يا ابتاه، فقال: لو علمت ان الله يقبل مني سجدة

واحد او صدقة درهم لم يكن غائب احب الي من الموت، أتدري ممن يقبل: انما يتقبل الله من (المتقين).^۱

واته: هشامى كوپى يحيى الغسانى دهلى: سواكەرىك هات بو لای عبدالله ى كوپى عومەر و داواى خىرى لى كرد، و ئەویش بە كۆپەكەى ووت: دینارىكى بو بەرە و پاش ئەوەى كاپرا پۆشت و ووتى بە باوكى: خوا قبولى كات لیت.

عبدالله فەرمووی: ئەگەر دەمزانى خوا بەك سوژدە یان خێركردنى بەك درەمى لى وەرگرتووم ئەو خۆشترین نادیار لە لام مردن دەبوو، بەلام كوپى خۆم ئایا ئەزانى لەكێى وەرەگریت: تەنھا تەقوا دارانن كرده وەكانیان لى وەرەگیرى و بەس.

هەر تەقوا و لە خوا ترسانە وا لە مۆڤ دەكات كە سروشتى وا پابهێنى كە ئەگەر شتىكى حەلالیشى برد بو دەمى هەلوێستە بەك دەكات و بە خۆى دهلى ئایا بە تەواوى حەلالە؟ ئەگەر گومانیشى تیدا دروست ببیت ناخواتەو و دهلى ئەوەك حەرام بىت ئەم وانه یەش الحسن البصرى — گەرە صالحەكەى ئىسلام — پێشكەشمانى دەكات:

* قال الحسن البصرى — رحمه الله — (ما زالت التقوى بالمتقين حتى تركوا كثيراً من الحلال مخافة الحرام).^۲

واته: حەسەنى بەسرى — پرحمەتى خۆى لى بى — دەفەرمویت: بەرەوام تەقوا كاری كردوو بە تەقواداران كە واز لە زۆر شتى حەلال دەهێنن لە ترسى ئەوەى نەبادا حەرام بىت).

زانایەكى صالحى ترى ئىسلام ناوى مەيمونى كوپى مەهرانە و پیمان دهلى: لە خواترسى پاستەقینە ئەوەندە پەقە لەگەڵ نەفسى خۆیدا لەسەر بچوكتى شت لێپرسینەو و لێپێچینەو لەگەڵا دەكات و تەشبیهى دەكات بە شەرىكىكى چروك و پەزىل كە لە بچوكتى شتدا لێپرسینەو لەگەڵ شەرىكە كەیدا دەكات:

* عن ميمون بن مهران — رحمه الله — قال: (المتقي أشد محاسبة لنفسه من الشريك الشحيح لشريكه).^۳

۱ صفة الصفوة (۱/۲۹۴).

۲ جامع العلوم والحكم (ل: ۱۴۹).

۳ هەمان سەرچاوە و لاپەرە.

واته: مه یمون ی کوپی مه هران - پرحمەتی خوی لی بی - ده لئ: (له خوا ترس به جورئکی وا ورده کاری لیپرسینه وه له گه ل دل و دهروونی خۆیدا دهکات وهک شەریکیکی چرۆک و به خیل چۆن له سەر یه ک فلس لیپرسینه وه ی له گه ل شەریکه که ی خۆیدا دهکات).

نیمه نه گه راوار بکهینه خوی گه وره، ئیتر وا ده زانین هیچمان نه هیشتۆته وه به لام صالحان هاواریان کردۆته خوا به لام جاری وا هه بووه نه یان وێراوه هاواری تیبکه نه له ترسی نه وه ی نه وه ک جوابیان نه داته وه و بلئ نه خیر بانگم مه که تۆم ناوی و دلسۆز نیت (به نا به خوا):

* عن عبدالله بن الجلاء: كنت بذی الحلیفة وانا ارید الحج والناس یحرمون فرأیت شاباً یرید الاحرام وانا أنظر الیه فقال: یارب أرید ان أقول: لبیك اللهم لبیك، واخاف ان تجیبنی لا لبیك ولا سعیدك).^۱

واته: عبدالله ی کوپی جلاء ده لئ: له ناوچه ی (ذو الحلیفة) بووم و نیازی هه ج کردن هه بوو و خه لکیش خه ریکی پۆشیننی به رگی ئیحرام بوون، گه نجیکم بیننی خه ریکی پۆشیننی ئیحرام بوو، من سه یرم ده کرد ده یووت: ئه ی په روه ردگارم ئه مه ویت بلیم (لبیک اللهم لبیک) واته: ئه وا هاتم به ده مه وه په روه ردگارم واهاتم به ده مه وه، نه ترسم تۆش له وه لامدا بلئی: (لا لبیك ولا سعیدك) واته: به لام نه دیم به ده مه وه و نه به خته وه ریتم ده ویت.

برا و خوشکی موسلمانم ئایا بیرت له وه کردۆته وه به چ پوهیه که وه ده گه پێیته وه بۆ لای خوا له کاتی که ئه وه هه موو گونا هه و سه رپێچی و که مه تر خه میانه ت له ژیا ندا نه نجامدا وه، بۆیه باش وایه بلئیت: خوایه گیان وام لی بکه پووم بیټ بمرم و بێمه بهر ده ست، ئه مه ژنه صالحه یه که و له م باره یه وه وانه یه کی ناوازه مان پی ده به خشیت:

* عن احمد بن ابی الحواری قال: قلت لأم هارون: أتحبین الموت؟ قالت: لا، قلت: ولم؟ قالت: لو عصیت آدمياً ما احببت لقاءه.. فكيف احب لقاء الله وقد عصيته).^۲

۱ صفة الصفوة (۴/۳۲۹).

۲ صفة الصفوة (۲/۲۵۱).

واته: نه حمه دی کوپی نه بی حه واری ده لی: به دایکی هاروونم ووت: - په حمه تی خوا ی لی بی - حه ز له مردن ده که یت؟ نه ویش له وه لاما ووتی: نه خیر، ده لی ووت: بوچی حه ز ناکه یت؟ ووتی: - کوپی خو م - من نه گهر سه ریچی ئاده میزادیکم کرد بیت حه ز ناکه م پوو به پووی بیه وه... چ جای حه ز بکه م بگه ریچه وه بو لای خوا که سه ریچی زوریم کردوه؟! .

له خوا ترسه کان خو یان له سه ریچی کردنی خوا ده پارینن له قهره بالقی و له په نهانیدا وه که نه و که سه وان که ده یه ویت شتی که بدزیت که سه ره ه لده بریت ده بینی له هه موو لایه که وه کامیره ی چاودیری دانراوه و سهیری ده که ن ثایا چی ده کات؟ بیگومان ده ست له تاوانه که ی ه لده گریت سهیری نه م خوشکه صالحه بکه چون له چاودیری خوا یی ده ترسیت:

* قال العتبی: لقی رجل اعرابیة فأرادها علی نفسها، فأبت وقالت: أی ثکلتک أمک! أما لك زاجر من کرم؟ أما لك ناه من دین؟ قال: قلت: والله انا لا یرانا الا الکواکب! قالت: واین موکبها؟^١

واته: عه ته بی ده لی: پیاویک له جی یه کی چولدا ده گات به ژنیکی ده شته کی و داوای کاری به دپه وشتی لی ده کات، نه و خوشکه یش له وه لاما ده لی: دایک پوله پوت بو بکات، ثایا که ره م و پیزت به رگریت لی ناکه ن له م کاره؟ یان ئیسلامه تیت به رگریت لی ناکات؟ نه ویش ووتی: سویند به خوا جگه له نه ستیره کانی ئاسمان که س نامان بینیت، ئافره ته که ش ووتی: نه ی راگیر که ری نه و نه ستیرانه له کوئی یه؟! کابرا سه ری داخست و پووی.

خوشک و برایانم... توخوا با ته قوا و له خواترسان له ناو دلماندا دروست بکه ین چونکه زور سروشتیه که له وی ده ست ده کات به نه شته رگری و ئاره زوو په رستی و دنیاچیتی و پق و کینه و حه سودی ده کات و نه و وه ره مه سه ره تانیانه ده سوتینی و ئیبراهیمی کوپی شه بیان نه م پاستیه مان له دیریکی کورتدا بو درده خات:

* قال ابو بکر الرازي: سمعت ابراهيم بن شيبان - رحمه الله - يقول: الخوف اذا سكن القلب احرق موضع الشهوات منه، وطرد رغبة الدنيا عنه واسكت اللسان عن ذكر الدنيا).^۱

واته: ئەبو بەکری پازى - زانا مەزنەكەى ئىسلام - دەلى: له ئیبراھیمی کوپی شەبیانم بیست که دەیفەرموو: (هەركاتى ترسى خوا له ناو دڵمدا پيشكى داکوتا شوینى ئارەزوو پەرستى دەسوتینى و دنیا پەرستى ئەفرینى و زمانیش لال دەکات له باسکردنى شتى دنیاى).

حەز دەكەیت بزانیت كى له خواترسە و تەقواى له ناو دڵدا هەیه؟ دەى عبدالله ی کوپی زوبیر - پرحمەتى خواى لی بى - جوابى ئەم پرسىارەت دەداتەو و نیشانەکانیت بۆ پۆشن دەکاتەو:

* عن وهيب بن كسال قال: كتب اليّ عبدالله بن الزبير - رحمه الله - بموعظة، فقال: أما بعد فان لاهل التقوى علامات يعرفون بها من أنفسهم: من صبر على البلاء، والرضا بالقضاء، والشكر للنعمة، والذلّ لحكم القرآن).^۲

واته: وهیى کوپی که سال دەلى: عبدالله ی کوپی زوبیر - پرحمەتى خواى لی بى - نامەیهكى ئامۆزگارى بۆ نووسیم و تیايدا فەرمووی: (پاشان.. له خواترسەکان چەند نیشانەیهکیان هەیه که پێى ناسراون و له خۆیان باشتەر دەناسرێن پێیان: یەكەم: بە سەبر و ئارامى لەسەر نەهامەتى و بەلا و موسیبهت، دووهم: پازین بە قەزا و قەدەرى خواى، سێ یەم، هەردەم سوپاس گوزارى خوان لەسەر نیعمەت و بەخششەکانى. چوارەم: سەركەن لەبەردەم حوكم و فەرمانى قورئانى كەرىمدا).

ئەى براى کاروان سەرام.. ئەگەر بمانەویت بچینه ناو کاروانەكەو و له قیامەتیشدا له ئەهلى بەهەشت بیت: ئەوا دلت با پر بیټ له ترس و خەفت، خەفتى ئەوێ نەوێك نەچیتە بەهەشت! نەوێك كردهوێ چاكت لی وەرنگیرایټ! نەوێك ئیخلاصت

۱ الجامع لشعب الايمان - (۵۰۹/۲).

۲ جامع العلوم والحكم (لا: ۱۴۹).

نه‌بوو بیټ! نه‌وه‌ک (سوء الخاتمة) بیټ! چونکه به‌ه‌شتیه‌کان سوپاسی خوا ده‌که‌ن که خه‌فه‌تیا ننه‌ماوه:

عن بکیر عن ابراهیم قال: ((ینبغی لمن لم یحزن ان یخاف ان لا یکون من اهل الجنة لانهم قالوا: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ﴾^١ (فاطر: ٣٤).

واته: به‌کیر ده‌لئ: ئیبراهیم فه‌رموویه‌تی: (شایانه‌ئو که‌سه‌ی که دلئ خه‌فه‌تبار نییه بۆ خوا و دواپوژئ خۆئ له قیامه‌تدا که له‌وه بترسیټ ئه‌ه‌لی به‌ه‌شت نه‌بیټ چونکه به‌ه‌شتیه‌کان له به‌ه‌شتدا ده‌لئین: سوپاس بۆ ئه‌و خوایه‌ی ترس و دل‌ه‌پاوکیټی له دل‌ه‌کانماندا لابرډ و نه‌یه‌یشت.

سئ جور له خوا ترسان هه‌یه که جورئ سییه‌میان ته‌نها له صالحاندا به‌دی ده‌کریت و به‌س، با بزانی ننه‌و سئ جوریه‌ی که گه‌وره صالحی ئومه‌ت له به‌غداد چۆن باسی لئوه ده‌کات:

* أخبرنا ابو عبدالرحمن السلمی فیما حکى عن السري السقطي - رحمه الله - قال: الخوف على ثلاثة أوجه: خوف في الدين وهو موجود في العامة يعلمون إنه يجب الخوف من الله تعالى، وخوف عارض عند تلاوة القرآن والقصص رقة كرقعة النشائس لها ثبوت، وخوف مزعج مقلق ينحل القلب والبدن ويذهب بالنوم والطعم ولا يسكن خوف الخائف ابداً حتى يأمن ما يخاف.^٢

واته: (عبدالرحمن السلمی) له پیاو صالحی مه‌زنئ شارئ به‌غداد - سه‌ری سه‌قه‌تی (په‌حمه‌تی خوای لئ بیټ) ده‌گێڕپته‌وه که فه‌رموویه‌تی: سئ جور ترسان له خوای گه‌وره هه‌یه: یه‌که‌م: ترسیکه له ئیسلامدا به‌گشتی هه‌موو موسلمانان هه‌یا نه‌ و ده‌زانن که پئویسته له خوا بترسیټ. دووه‌م: ترسیک کاتییه و له کاتی قورئان خویندن و چیرۆکی کاریگه‌ردا دلئ نه‌رم ده‌بیټ و ده‌ترسیټ له په‌روه‌ردگار. سییه‌م: ترسیکی بیزاره و دل‌ه‌پاوکییه‌تی و خه‌ریکه دل و گیانی له ناو ده‌بات، و خه‌و و خۆراکی لئ

١ الجامع لشعب الايمان - (٥١٦/٢).

٢ الجامع لشعب الايمان - (٥٢١/٢).

هله ده گړیت و نه ترسه یشی هه میسه ییه و له کولې نابیته وه تا دلنیا ی ده کهن له وهی لئی ده ترسیت.

نایا نه زانی له خوا ترسان و ته قوا نه گهر له ناو دلدا هه بوو جیگه ی عه قل و ژیری ده گړته وه و که سه که ده باته پړزی عاقل مەندان و چاک له ناو کروکی دنیا تیده گات نه مه ش خوشکیکی موسلمانې لادیی نه وانه یه مان تی ده گه یه نیت:

* عن ابو عبد الرحمن القرشي عن رجل من بني ثعلب قال: شهدت امرأة من أهل البادية توصي ابناً لها أراد سفراً فقالت: يا بني أوصيك بتقوى الله، فإن قليلها إجدى عليك من كثير عقلك.^۱

واته: (عبدالرحمن القریشی) له پیاوړکی به نی سه عله به وه ده گړته وه و ده لئ: ثافره تیکی خه لکی بیابان نشینم بینی ناموژگاری کوپه که ی ده کرد که نیازی سه فره یکی هه بوو، پئی وت: کوپې خوم وه سیه تت پی ده که م به ته قوا ی خوا چونکه که می ته قوا ی خوات هه بیټ له زوریک له عه قل و ژیری باشتره.

برای موسلمانم، خوا زور له وه شایانتر که نیستا لئی ده ترسیت.. نه ترسه مان زور که مه و ناتوانی بمانباته پړزی صالحانه وه، به لکو هر عه ییه بچینه ناو کاروانه که یانه وه، کوره خوا زور له وه گه وره تره و ده بیټ زور زیاتر لئی بترسین.. براکم خوا هه پره شه ی زور گه وره مان لی ده کات بو نه و پوژهی ده چینه وه به رده ستي، به وه مه خه له تی که لیږه بی گویی خوا ده که یت و بی ده نگه له ناستت و ناتکات به به راز و سه گ!! هه لئ ده گړی بو پوژي خوی، سه یری پیاو صالحی نوممه ته که ت بکه – هه سنی کوپې صالح – بزانه چون هه پره شه کانی په روه ردگار نه ییه ژینئ و نه یگرینئ و نه یته ژینئ؟

قال احمد بن يحيى الصولي قال: حدثني جعفر بن محمد بن عبيد الله، قال: سمعت جدي عبيد الله بن موسى يقول: كنت أقرأ على (علي بن صالح) - رحمه الله - فلما بلغت الى قوله (فلا تعجل عليهم)* سقط الحسن بن صالح يخور كما يخور الثور، فقام اليه علي فرفعه ومسح على وجهه ورش عليه الماء واسند اليه).^۲

۱ صفة الصفوة (۲/۲۱۹).

* مریم: ۸۴.

۲ الجامع لشعب الايمان (۲/۵۴۳).

واته: احمد ی کورپی یحیی الصولی ده‌لئ: جعفری کورپی محمدی کورپی عبیدالله ده‌یووت: له باپیرم بیستوو - عبیدالله ی کورپی موسی - که ده‌یووت: پۆڤڤ قورنانه ده‌خویند به‌سەر علی کورپی صالح دا - که له و کاته دا حسن ی کورپی صالحی برایشی له‌وی بوو - که یشتمه نه‌و نایه‌ته‌ی که ده‌فهرموئ: (فلا تعجل علیهم) واته: په‌له‌م ئی مه‌که بۆیان!! پۆڤی خویان دی - نه‌زانم چیان ئی ده‌که‌م - ، به‌ بیستنی نه‌و نایه‌ته حسن که‌وته سەر زه‌وی و وه‌ک گا ده‌یپۆراند و ده‌گریا و له‌ هۆشی خۆی چوو، تا نه‌وه بوو علی کورپی صالح ی برای مه‌ستا و ده‌م و چاری سپری و ئاوی پېژاند لئ و پالی دایه‌وه به‌ دیواره‌که‌وه..

ئاخر - برای خوینهری صالح - چۆن وانه‌بیټ - هه‌سه‌ن - ؟! ئه‌ی له‌ نایه‌تیکی تردا خوی رب العالمین ئاگادارمان ناکاته‌وه له‌ ترسناکی و خه‌شم و قینی خۆی؟ وه‌ک پادشایه‌ک که‌ خه‌لکی ئاگادار بکاته‌وه له‌ زه‌بر و زه‌نگی خۆی بۆ سه‌رپېچی کارانی فه‌رمانه‌کانی:

* قال الله تعالى: ﴿يُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾^۱.

واته: خوی - عز و جل - له‌ توپه‌بوون و خه‌شم و قینی خۆی و سزا سه‌خت و سوتینه‌ره‌کانی پۆڤی قیامه‌ت و دابه‌زاندنی به‌لا و موسیبه‌ت بۆ سه‌رپېچی کارانی له‌ دنیايشدا - ئاگادارمان ده‌کاته‌وه و ده‌مان ترسینیت.. نه‌مه‌ش خۆشه‌ویسته‌کی تری خوی به‌نده‌کانی و وه‌ک چۆن مامۆستایه‌ک قوتابییه‌کانی خۆی خۆش ده‌وینت و پێیان ده‌لئ: ئاگادارین ، پرسیاره‌کانم قورسه‌ سه‌عی زۆر بکه‌ن و فلان بابه‌ت و فلان بابه‌ت زۆر بخویننه‌وه چونکه‌ زۆرگرنگن..

(سبحان الله) ترسان له‌ خوی گه‌وره - موعجیزه‌ دروست ده‌کات - غیره‌ت و جوامیری له‌ موسلماناندا دروست ده‌کات نه‌گه‌ر دلێ یه‌کلا بکاته‌وه بۆ خوا و ته‌نها و ته‌نها ترسی نه‌وی تیدا بیټ، بۆگومان له‌ هیچ شتیکی تر ناترسیت و به‌ زۆری و پېر چه‌کی سوپای کافران، مسقاله‌ زه‌ره‌یه‌ک ترس نه‌چوو ته‌ دلێ.. ده‌ سه‌یری نه‌م

نمونه به بکه و ئه و جا مه پرسه موسلمانان چۆن چاری ئیمپراتوریه تی فارس و پوم و هند و چینیان کردووه:

* عن زید بن وهب - قال - غزونا فمررنا باجمة في مكان مخوف، فاذا رجل نائم عند فرسه قلنا ابا عبدالله مالك؟ قال: ومالي؟ قلنا: فسی مثل هذا المكان تنام؟ قال: انی لأستحي من ربی ان یعلم انی اخاف شیاً غیره).^۱

واته: زهیدی کوپی وهه ب ده لئ: له غه زادا بووین زۆر ترسناک بوو دامان به لای کونیکدا - له ناو جه رگه ی جهنگه که دا بوو - ده بینین پیاویک لئی خه وتوو له پال ئه سپه کهیدا! و پویشتی نه سه ری و پیمان ووت: ئه وه چیه برا گیان؟ - ترسابوون بریندار بیّت یان نه خووش - ووتی: بۆچی من چیمه؟ ووتیان: له م گهرمه ی جهنگه دا به بیّ خه م خه وتوویت و ناترسیت - ئایا ئه مه کاتی خه وه؟ ئه ویش له وه لامدا ووتی: من شهرم ده که م له پهروه ردگارم که بزانیّت له شتیکی تر ده ترسم جگه له خوی.

ئه مه ش خه لیفه صالحه چاکسازه که ی ئیسلامه و عمری کوپی عبدالعزیزه - پرمهنتی خوی لى بی - له ووتیه کی کورتدا پشتگیری ئه و پیاوه به غیره ته نه ترسه دهکات و ده فهرمویت:

* عن علي بن عثمان: قال عمر بن عبد العزيز - رحمه الله - ((من خاف الله أخاف الله منه كل شی، ومن لم يخف الله خاف من كل شی))^۲.

واته: علی کوپی عوسام ده لئ: عمری کوپی عبدالعزیز فهرموویه تی: هه ر که س له خوا بترسیّت، خوایش وای لى دهکات هه موو شتیکی لئی بترسیّت، و هه ر که سیش له خوا نه ترسی، له هه موو شتیکی تر ده ترسیّت).

ئه گه ره هه وریکی په ش له گه ل په شه بایه کی توند هه لیکردایه پیغه مبه ره نازداره که مان (ﷺ) په نگه تییک ده چوو - ترس پووی تی ده کرد و خه می لى دههات، کاتی هه وره که ده بوون به باران ئه و جا دلئیا ده بوو که خه شم و قین و توپه یی پهروه ردگار نه بووه:

۱ الجامع لشعب الايمان (۵۵۴/۲).

۲ هه مان سه رچاوه (۵۵۵/۲).

* عن عطاء بن أبي رباح أنه سمع عائشة زوج النبي (ﷺ) تقول: كان رسول الله (ﷺ) إذا كان يوم ذا ریح وغیم عرف ذلك فی وجه رسول الله (ﷺ) فاقبل وأدبر، وإذا مطرت سرى عنه وذهب عنه ذلك، قالت: سألته، فقال: انی خشیت ان یكون عذاباً سلط علی أمتی.^۱

واته: گه‌وره تابعینی له خوا ترس: عه‌تای کوپی نه‌بی ریباح – له عائشه خاتونوی خیزانی پیغه‌مبه‌ری خوی بیستووه که ده‌یفه‌رموو: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هر کاتی هر یکی په‌ش و با و باروته بهاتایه، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) په‌نگی تیک ده‌چوو – ثوقره‌ی لی ده‌برا و ده‌هات و ده‌چوو، به‌لام هر که هر که ده‌بوو به باران پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هیور ده‌بوویه‌وه و په‌نگی ده‌هاته‌وه سه‌رخوی، و کاتی له هوی نه‌وه‌م پرسى لى: له وه‌لامدا فه‌رموی: من له‌وه ترسام که سزا و تور په‌بوونیکی خوا بیټ و بۆ سر نوممه‌ته‌که‌م دابه‌زیبیټ.

هاوه‌لانی به‌پزیش – خویان لی پازی بیټ – نوسخه‌یه‌کی (طبق الاصل) ی پیغه‌مبه‌ره‌که‌یان بوون – بویه نه‌وانیش له کاتی پوودانی کاره‌ساته سروشته‌کاندا په‌نگیان تیک ده‌چوو، ده‌ستیان ده‌کرد به‌گریان و له خوا ده‌پاپانه‌وه که خه‌شم و قین و تور په‌یی خوی نه‌بیټ بۆ مروفه سه‌رکه‌شه تاوانباره‌کان:

* عن ثامة: عن انس بن مالك – رضي الله عنه – قال: كنت أصنع خبزة لهم فسمعت نقيض الارض فخرجت فاذا الأرض قد تشققت، وإذا أصحاب رسول الله (ﷺ) يبكون ويدعون، حتى ذهب.^۲

واته: سه‌مامه له نه‌نسی کوپی مالیکه‌وه ده‌گپړته‌وه که فه‌رموویه‌تی: من له ژووره‌وه بووم نانم نه‌کرد، گویم له ده‌نگیک بوو له زه‌ویه‌وه ده‌رچوو، به‌په‌له هاتمه ده‌روه ده‌بینم زه‌وی قلیشیکى گه‌وره‌ی تیکه‌وتوو، و له‌و لایشه‌وه هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌رم بینى – خویان لی پازی بیټ – ده‌گریان و دوعایان ده‌کرد، تا زه‌وی هیمن و ساکت بوویه‌وه.

۱ اسناده صحیح، الجامع (۲/۵۶۴).

۲ الجامع لشعب الايمان (۲/۵۶۵).

هواره لاني پېغه مېرمان - پېشه وایاني صالحان - نه وېنده له خوا ترساون هر که
پوډاوېکي سروشتيان بينيبيټ خېرا بهر و مزگوت پايان کړدووه و ده ستيان کړدووه
به نوږ و گرياون و قورنن خوښندن و پارانه و نه وېکه خه شم و توپه يي (رب العالمين)
بېټ له بهنده کان:

* حدث عبيد الله بن النضر قال: حدثني ابي: انها كانت ظلمة على عهد انس حتى كان
النهار مثل الليل، قال: فأتيته بعد ما أنجلت، فقلت: يا ابا حمزة هل كان يصبكم مثل
هذا في عهد رسول الله (ﷺ)؟ قال: معاذ الله، إن كانت الريح لتشدّ، فنبتدر الى المسجد
أينا يدخله أولاً.

واته: عوبه يدوللای کوپي نه زر ده لې: باوکم بوی باس کردم که له سهرده می
نه نه سی کوپي مالیکدا - خوی لې پازی بېټ - به جوریک دنیا تاريک بوو کت و مت
وه که شه وه زهنگی ليتهات، ده لې: له پاش نه وهی دنیا پووناک بوويه وه هاتم بۆ لای
نه نه س و لیم پرسى: نایا له سهرده می پېغه مېرې خوا (ﷺ) شتی وا پووی ده دا؟ له
وه لامدا فهرمووی: په نا به خوا له شتی وا، نيمه له و کاته دا په شه بایه کی تونديش هه لې
بکړدایه، خېرا بهر و مزگوت پامان ده کړد پېشېرکيمان بوو له وهی که کي زووتر خوی
بکات به مزگوتدا.

دووه

له هاتنی پوژی قیامت ترساون:

خوای گوره له بهر حیکمه تیکی ژور گوره، پوژی قیامته تی ترسناک کردووه و به ناهه مووارترین پوژ وه سفی دهکات بومان و له لامان ترسناکی دهکات به جوړی که هه موو ناپه حه تی و بوردومان و بومه له رزه و لافاو هیه هیچی ناگاته یه که له سهر سه دی ناپه حه تی نه و پوژه ..

چونکه له دنیا که س نه که یشته ته نه و ناسته ی دایک له مندا له که ی پا بکات و سک پر سکه که ی فری بدات و خه لکی وه که سهرخوشان عه قل له ده ست بده ن و کوردی خو مان جوانیان وتووه که نه گهر کاره ساتی ناهه مووار بیت ده لیت: نه لیتی پوژی قیامته ! یان له پوژی حه شر ده چوو:

* قال سبحانه وتعالى في قرانه الكريم: ﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُذْهِلُ كُلُّ مَرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَرَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾﴾.

واته: خوای په روه ردگار ده فهرمویت: نه ی خه لکینه نه ی نه وه کانی ناده م، نه ی نه و داماوانه ی له سهر نه ستیره ی زهوی ده ژین، ژیر بن له خوا بترسن و له پووداوی ترسناکی هاتنی پوژی قیامت بترسن که وه که زه مین له رزه یه کی وا گوره یه پیوهری پیخته ر نه یخوینیته وه — نه و پوژه پوژیکه هه موو شیرده ریک له کورپه که ی پا دهکات و حه ز ناکات بیبینیت، و نافرته تانی سک پر له ترسناکی نه و پوژه سکه که یان له بار ده جیت و خه لکی ناگایان له خو یان نامییت و وه که سهرخوش وان که له راستیدا سهرخوش نین — ناره قو مه ی له وی چی دهکات؟ — به لام سزا و نه شکه نه که ی خوا ژور سهخت و پر له نیشه.

نه گهر پاشايهك له شوپنیکدا داتبنیت و بلای ته م کارانه بکه و ته م کارانه ش مه که و دواى يهك سالی تر بانگتان ده که مه وه بۆ لای خوّم و بزانه کامیره شاراو ده کانم ده لای چیتان کردوه له و کارانه ی داومه به سهرتاند و چيشتان نه کردوه له و کارانه ی قه ده غم کردون؟.

جا بۆ نه گبه تی ته م داماوانه، قه ده غه کراوه کان زور خوښ و به له زه تن و ده روون حه زی پښانه هه رچه ند زیان به خشن به لام کاره فه رمان پیکراوه کان زور وشکو ناپه حه ت و قورسن له سهر ده روون، بویه هه ندی له و که سانه له بیریا چو که ده گه پښه وه به رده می ته و پاشايه و لیپرسینه وه یان له گه ل ده کات! بویه پیس ده ستیان دایه کاره قه ده غه کراوه کان و تا لووتیان تیا غرق بوون..

به لام که مینه یه کی که م هه ر خه یالیا ن له لای ته و ساته بوو که ساله که ته و او ده بیټ و ده گه پښه وه به رده ستی پاشا، بویه زور له و ساته وه خته ده ترسان که ده گه پښه وه به رده می پاشایان و فه رمانی له سیداره دان ده رده کات بۆ سه رپیچیکاران و فه رمانی پیښوازی گهرم و پووی خوښ و خه لات و به خشنی له سنوور به ده ریش ده دات به و که مینه یه ی که خو یا ن له قه ده غه کراوه کان پاراستبو و ده ستیان دابوویه کردنی کاره فه رمان پیکراوه کان..

ده ی براى موسلمانم.. ته زانی پاشای هه موو جیهان — رب العالمین — به سۆزیکه وه له قورئانه پیروژه که یدا پیت ده لیت.. پوژیکى زور ترسناکتان له پښه و له یادی مه که ن، ته و پوژه ی دینه وه به رده ستم به کیوی گونا هه وه و ته و کاته هیچ فریاتان ناکه ویت:

* قال رب العزة في محكم كتابه العزيز: ﴿وَأَتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ﴾^۱.

واته: ته ی هه موو خه لکی سه رزه وی — چ له ته وروپای یان له ناسیای یان له ته فریقای په ش پیستی یان له دوو ته مریکا که یت یان له هه ر جیه کی تربت — ده خیلان بم.. تا بو تان ده کریټ له و پوژه بترسن که ده گه پښه وه به رده می په روه ردگارو دادگایی وردتان له گه لدا ده کات بویه خو تان بگرن و زال بن به سه ر

دهروونتانا داو سه پېچیم مه کهن چونکه له دنیا چاوپوښیتان لی ده کهم به لام
 هه موویتان بۆ کۆده که مه وه بۆ قیامت و خۆم نه زانم چ سزاگه لیکم بۆ ناماده کردوون
 که بهرد و ئاسنیش بهرگه ی ناگرن چ جای خوین و گوشتی مروفی بی ناگا و داماو!
 له جیگه یه کی تری قورئانه کهیدا وهك باوکیکی به سۆز بۆ جگه رگوشه که ی که چه ند
 جار دوو باره ی ده کاته وه که سزات نه دهم ها نه گهر به گویم نه کهیت و فلان کارمان بۆ
 نه کهیت و وات لی ده کهم وات لی ده کهم..

خوای - عز وجل - پیمان ده فهرمویت: ئاخر چون له خوا ترس و به ته قوا
 ده رده چن له کاتیگدا که باوه پتان نه بیت به پۆژیکی نه وه نده سهخت که مندالی بچوک
 سه ر سپی ده کات تیایدا! نه ی خواجه بمانپاریزه له و پۆژه دا.. ده بی چ پۆژی بیت که
 مندا ل له (۴۰) سالی به دواوه ته له ته له سپی ده که ویتته سه ر و پیشی؟!

* قال الله سبحانه وتعالى: ﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا﴾ (۱۷).
 واته: مه حاله ئیوه ببه پیاوی باش و له خوا ترس و بچه پیزی صالحانه وه له
 کاتیدا باوه پتان نه بیت یان کز بیت به پۆژی زیندوو بوونه وه نه و پۆژه ی که نه وه نده
 سامناک و ترسناک و ناهه مواره مندالی ناو بی شک په رده کات و سه ری سپی ده بیت!!
 یاالله.. بمانپاریزه له و پۆژه دا.. یاالله باوه پمان به و پۆژه پته و بکه و بمانخه ره پیزی
 نه وانه ی که به چاوی مه رچه مهت و سۆزه وه له ناو مه حشه ردا بۆمان ده پوانیت.
 دیسان په روه ردگارمان له سه ر زمانی ئیمام عه لی و فاطمه ی خیزانی وانه یه کی
 قیامه تزانی مه زنمان داده دات، که نه وه نده باوه پمان به و پۆژه پته و بووه هه موو
 کاریکی خیزیان له بهر نه و پۆژه ناهه مواره کردووه.

قال الله تعالى: ﴿إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَتَطِيرًا﴾ (۱۰) ﴿فَوَقَّهُمْ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ
 نَصْرًا وَسُرُورًا﴾ (۱۱) ﴿وَجَزَّاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا﴾ (۱۲).

واته: نیمامی عه لی کورې نه بو تالیب (خوای لی پازی بیّت) و فاطمه ی خیزانی -
 خانه واده یکه له ته قوا، خیزانیک له موسلمانته تی و کاری چاکه، پاروه نانه که ی
 ده میان - که ده بویه به ریانگیان پی بگردایه ته وه دایان به سواکه ریکی هه تیوی بی
 باوک و له پوژنی دووه مدا خه ریک بوو به ریانگ بکه نه وه له ده رگا ده بینن نه سپریکه و
 پزگاری بووه به لام برسیه تی و داوی خواردن ده کات، سه یریکی به کتریان کردو پیکه وه
 نانه که یان به خشی پی و له پوژنی سییه مدا ویستیان به ریانگ بکه نه وه دیسان هه ژاریکی
 برسی دای له ده رگا و چوون به ده میه وه ده بینن ژور برسیه تی و داوی پاروه نانی
 ده کات! نه مانیش چونکه په روه رده ی دهستی پیغه مبه ری ده ست و دل جوان بوون
 خیرا به بی سی و دوو نانه که یان به خشی پی و به برسیتی مانه وه.

پاشان پیکه وه پوویان کرده قیبله و وتیان: نیمه له م کاره ماندا له خوای خومان
 ده ترسین و پوژنی ترسناک و عه بوس و ناشیرین و قه مته ریرمان له بهر ده مدایه و ده بیّت
 پارووی ده ممانی له پیناودا ببه خشین و سه ری خومان پزگار بکه ین له ناگری دوزه خ و
 خوایش له خراپه ی نه و پوژنه پاراستنی و خستنیه ناو به هه شتی خوشی نه برپاوه و پر له
 کامه رانیه وه ..

نه ی خوشک و برای موسلمانم .. من و تو له م سه رده مه بی برپاوه دا هیشتا به
 ته واوی نامانه ویت له و پوژنه ناهه مواره بترسین و کاری چاکه ی بو بنیرین و له
 کرده وه ی خراب خومان به دور بگرین .. که چی پیشه و و سه رمه شقه نازیزه که مان -
 محمد المصطفی - ﷺ - نه یتوانی وه دلی خوش بیّت و زیان به پیکه ین و خوشی و
 پاباردن به سه ریه ریّت و له و باره یه وه فه رموویه تی:

* قال رسول الهدی (ﷺ): ((کیف أنعم و صاحب الصور قد التقم القرن وحنی الجبهة
 واصفی بالأذن ينتظر حتى یؤمر فینفخ)).^۱

واته: پیغه مبه ری پینمونی (ﷺ) ده فه رموویت: ((چون دلخوش بم .. چون کامه ران و
 بی خه م بم که فریشته ی خاوه نی (صور) که کاری نه و کوتایی پی هینانی دنیا یه و
 به رده وام شاوړه که ی به ده مه وه یه و سه ری داخستووه بو زه ویه که و گوئی هه لڅستووه

وله ژیره وه به چاویش سهیری عرش دهکات بزانیټ که ی ثاماره ی پی ده درټ له لایه ن خواوه و فوو بکات به شاوره که داو دنیا خاپور بکات و هه موو گیانه به رانی سر زهوی بمرټیټ.

ئه میری صالحان - عمری کوپی عبدالعزیز- خوی لی پازی بی- زور له پوژی قیامت ترساوه و له هیچ پوژیکی تر نه ترساوه ئه وه نده ی له پوژی قیامت ترساوه وه ک خوی ئه م پاستیه درده برټ:

* کان جلّ خوف عمر بن عبدالعزيز- رحمه الله- من يوم القيامة، فيدعو الله و يقول: (اللهم ان كنت تعلم اني أخاف شيئاً دون القيامة فلا تؤمن خوفي).^۱

واته: زوږبه ی زور ترسی عمری کوپی عبدالعزیز- په حمه تی خوی لی بی- له هاتنی پوژی قیامت بوو، بویه له پارانه وه کانیدا ده یفه رموو: ئه ی په روه دگارم ئه گه ر ده زانیټ له شتیکی تر ده ترسم زیاتر له ترسم له پوژی قیامت، ده ی خوی به ئه ترسم له سر لانه به یت و بی ترسم نه که یت.

یه کیټ له گه وره صالحانی ئیسلام- عطاء السلمي-یه- په حمه تی خوی لی بی- زور ترساوه له هاتنی پوژی قیامت و زور خمی ئه وه ی بووه که بکه وټته ئه و پوژو خوی گه وره حسابی چاکه کارانی بۆ نه کات، له بهر ئه وه پر به دل ئاره زووی ئه وه ی هه بوو که خوا زیندووی نه کاته وه و له به رده می میزاندا نه یوه سټیټیټ:-

* عن بشر بن منصور قال: كنت أوقد بين يدي (العطاء السلمي)- رحمه الله- في غداة باردة، فقلت له: يا عطاء أيسرك الساعة لو أنك أمرت ان تلقى نفسك في هذه النار ولا تبعث الى الحساب؟ فقال لي: إي ورب الكعبة ثم قال: والله مع ذلك لو أمرت به لخشيت ان تخرج نفسي فرحاً قبل ان أصل اليها).^۲

واته: بشری کوپی مه نسور ده لئ: له خزمه ت ماموستا عه تایی سوله می دا بووم و خه ریک بوو ئاگرم بۆ خووش ده کرد چونکه پوژیکی تا بلئی سارد بوو، پووم تیگرد و پیم

۱ عمر بن عبدالعزيز للدكتور الصلابي لا: ۶۴.

۲ صفة الصفوة (۲/۲۱۹).

وت: نایا نه گهر پیت بلین عه تا برې ناو نه و ناگره نه گهر برېوټه ناویه وه له قیامه تدا زیندووت ناکهینه وه نایا وا ده کهیت؟

عه تا وتی: نه ری به په بی که عبه وا ده کهم، پاشان وتی: نه که هر نه وه به لکو والله له وه ده ترسم که له خوشیاندان نه که مه ناو ناگره که گیانم ده ربچیت.

پیشه وای صالحان - عمری کوپی خطاب - خوی لی پازی بی - هه موو جارې که بیرې پوژی قیامه تی ده کرده وه دلی ده که وته له رزه و به دم خویه وه حه زی ده کرد داری به ردی بوايه و لیپرسینه وهی له سر نه بوايه:

* قال عمر بن الخطاب - يوماً - ياليتني كنت شجرة في ارض الحجاز لا لي و علي)).^۱
واته: عمری کوپی خطاب - خوا لی پازی بی - که دووهم که سایه تی مه زنی نیسلا مه له دوی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) و به شاهیدی هه موو هاوه لان (پیاو صالحی کی مه زنی نه م نوممه ته بووه) که چی هیشتا له وه ترساوه که به هه شتی نه بیټ و له لیپرسینه وهی پوژی قیامه تدا پرزگاری نه بیټ بویه ده بووت: خوژگایه من مروه نه ده بووم به لکو داری کی بچوک ده بووم و له بیابانی حجازدا ده پروام و پاشان وشک ده بووم و هیچ لیپرسینه وهیه کم له سر نه بوايه و هیچ پاداشتی کشم پی نه درایه.

نور سهیره نیمه باوه پمان وایه نه م ژيانه کاتیه و پوژبه پوژ لیمان ته واو ده بیټ و پوژبه پوژیش له قیامت نزیك ده بینو وه که چی کاری چاکه ی بۆ ناکه یین و خفه تی بۆ ناخوین و خه یالمان نی یه له لای به لکو خه یالمان له لای خانووه! و نوکان! و سه یاره! مالی جوان! پوشت و به پرسیاریتی و شتی دنیا یی تره په نا به خوا!!.

نه م سه رسامیه ش صالحی کی پیشه وامن به ناوی (شمیطی کوپی عجلان) ده ری ده بریت و ده فهرمویت:

* قال شमित بن عجلان - رحمه الله - : ((العجب كل العجب لمصدق بدار الحق وهو يسعى لدار الغرور)).^۲

۱ عمر بن عبدالعزیز للدكتور الصلابي لا: ۶۴.

۲ صفة الصفة به رگی (۲/۲۳۱).

واته: شمیطی کورپی عه جلان- په حمه تی خوی لی بی- ده فهرموویت: ((جیگای سه رسورمانه، جیگای هه موو سه رسورمانیکه بۆ که سیک باوه پی به پوژی قیامت هه یه که چی هه موو هه ول و ته قه لای بۆ ئه م دنیا ده ست خه پوکه ره یه !! .

نایا ده زانن شت و مه کی پوژی قیامت له دنیا دا هه رزانه و ده سته و تنی زۆر ناسانه، و مروؤ ده توانیت به گونی و فهرده و ته ن و لوری لی بکړیت و کوی بکاته وه و پیتی خوی بخت چونکه له وی شت کړین نامینی به لکو شت فروشتن دیته ناراهه گهر چاک بیت چاک و نه گهر خراب بیت خراب:

* عن محمد بن اسحاق الموصلي قال: قال أبو حازم - رحمه الله - ((ان بضاعة الآخرة كاسدة فاستكثروا في أوان كسادها، فانه لو جاء يوم نفاقها لم تصل منها لا بقليل ولا الى كثير)).^۱

واته: یه کیکی تر له زانا صالحه کانی نیسلام- نه بو حازم- په حمه تی خوی لی بی- ده فهرموویت: کال و شت و مه کی قیامت له دنیا هه رزانه و بی نرخه و مشتیری و کړیاری که مه .. ده ستم دامینتان نیوه زوری لی بکړن و زوری لی کویکه نه وه تا هه رزانه نه گینا پوژی قیامت هات له وی پاره ی چاک ده کات به لام هه رچیت له دنیا نه کړی بی له وی نه زۆر و نه که م هیچت ده ست ناکه ویت.

برا و خوشکم .. خوی گهره منیش و نیوه ش له ناو کاروانی صالحاندا قبول بکات .. با نرخي دنیا بزانی و به پیتی نه و نرخه مامه له ی له گه لدا بکه یین و قیامه تیش بزانی تا به پیتی نه و نرخه مامه له ی له گه ل بکه یین .. پوژ له دوی پوژ له عومری دنیا که مان که م ده بیته وه و پوژ به پوژ به ره و پووی قیامه تی پر له نه هامه تی نه پوین.

دیسان نه وه نه بو حازمه- په حمه تی خوی لی بی- وانه یه کی تر پیتشکه شی کاروانچپانی نه م پیگا موباره که ی صالحان ده کات:

* عن حفص بن مسيرة قال: قال أبو حازم - رحمه الله - (عجباً لقوم يعملون لدار يرحلون عنها كل يوم مرحلة، و يدعون ان يعملوا لدار يرحلون اليها كل يوم مرحلة).^۲

۱ صفة الصفوة بهرگی (۲/۲۳۱).

۲ صفة الصفوة (۲/۲۱۲).

واته: نه بو حازیم - په حمه تی خوی لی بی - ده لیت: سهرم سوړده میڼی له که سانیك کار بو لانه یه که ده که ن که هر پوړی قوناغی لی دوورده که ونه وه و به جی دیلن و کار ناکه ن بو لانه یه که ده موو پوړی قوناغی به ره و پووی ده پوون و لی نزی که ده بڼه وه.

پیشه و صالحه کانه مان سهرمه شقن بو نیمه ی موسلمان سده ی بیست و یه که و نه وان هه میسه خه یال و دالغه و خه میان له لای قیامه تیان بووه و ته نانه ت نه گهر گویشیان له موسیقا بویه هر قیامه تیان بیر ده که و ته وه نه م وانه یه ش سه عیدی کوپی جوبه یی شه عیدی دهستی حجاج ی سته مکار پیشکه شماني دهکات:

* قال الحجاج بن يوسف الثقفي للعالم المجاهد الصالح - سعيد بن جبیر - رحمه الله - عندما وقف أمامه: (هل رأيت شيئاً من الله؟ قال: لا أعلم، فدعا الحجاج بالعود و الناي فلما ضرب بالعود و الناي، بكى سعيد، قال الحجاج: ما يبكيك؟ قال: هو الحزن، ذكرتني أمراً عظيماً أما هذه النفخة فذكرتني يوم النفخ في الصور).^١

واته: کاتی زانای مه زنی تابعین سه عیدی کوپی جوبه یی موجهید و پیاوچاکیان به قول به سترای هیڼایه به ردهستی سته مکاری عیراق - هه جاجی کوپی یوسف و نه ویش لی پرسی: نایا تا نیستا گویت له عود و که مان گرتووه؟ ماموستایش ووتی: وا نازانم گویم لی بوو بیت.

حجاج فهرمانی دا عود و که مان بینن و موسیقا لی بدهن له به رده میدا، و نه وانیش هاتن و دهستیان کرد به موسیقا ژه نین.

له م کاته دا ماموستای شهید دهستی کرد به گریان، و هه جاج لی پرسی: نه وه بوچی ده گریست نه ویش له وه لامدا وتی: دل م ته نگ بوو، شتیکی زور گه ورده وه بیر هیڼامه وه و نه م فو کردنه به م نامیره دا نه پوړه ی خسته وه یادم که (اسرافیل) فو دهکات به نه فخی صور دا و هه موو گیان له به ران ده مرن.

صالحان - په حمه تی خوايان لی بی - هر به وه وه ناوه ستن که پوړی قیامه تیان له بیردا بیت و له یادی نه که ن و خویانی بو ناماده بکه ن، به لکو به رده وام وه بیري خه لکیشی ده هیڼنه وه و له و پیگایه وه چندان په گی دنیا په رستیان له موسلماناندا

دهر هيناوه و بهره و صالح بوونيان بردوون و عمرى كوپى عبدالعزيز يه كيڅ بووه له و كه سانه و به حوكمى نه وهى نه ميري باوه پدارانيس بووه زياتر قسه كانى كاريگر بووه و توانيوه تى والى و كار به دهسته كانى پى چاك بكات و له گنده لى نيدارى و دارايى به دوور يان بگريټ:

* كتب عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله - الى اخ له: (يا اخي انك قد قطعت عظيم السفر و بقي اقله، فانكر يا اخي اهل المصادر و الموارد، فقد اوحى الى نبيك - ﷺ - في القرآن انك من اهل الورد، و لم يخبر انك من اهل الصدور و الخروج، و اياك ان تغرك الدنيا، فان الدنيا دار من لادار له و مال من لامال له).^۱

واته: عمرى كوپى عبدالعزيز - په حمه تی خواي لى بى - نامه ی نووسی بۆ برايه کی موسلمانى پيى فهرموو: نه ی برای شیرینم تو زوره ی پیگا کهت برپوه و که میکت ماوه، له بیرت بى برا کهم تو کومه لى کارى ناپه کهت و پیگای قورست له بهر ده مדיا به، نیگا کراوه بۆ پیغه مبه ره کهت (ﷺ) له قورئاندا تو به سر پردی سیر اتدا تى ده پهری به لام پیى نه و تو ویت لپی تى ده پهریت یان ده که ویتته ناو ناگره که وه، نه که ی دنیا له خشته ت به ریت، دنیا مالى که سانیکه مالى تریان نی یه و سامانه بۆ که سانیک له جییه کی تر سامان یان نی یه.

هه روه ها نامه ی نویسى بۆ سر وکی هه ری می به سره و پوژى ناهه مواری قیامه تی وه بیر هینا یه وه و ده یویست کار به دهسته كانى قیامه تیان له بیر نه چیت چونکه نه وه سر ده کی شى بۆ گنده لى نیدارى و مالی و په وشتى و، پیى وت:

* كتب عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله - الى عدي بن اوطاة - والي البصرة - : (أما بعد، فاني اذكرك ليلة تمخص بالساعة و صاحبها القيامة، فيالها من ليلة و يالها من صباح، كانا على الكافرين عسيرين).^۲

واته: عمرى كوپى عبدالعزيز نامه ی نارد بۆ والى به سره (عه دی كوپى نه رته نه ت) و پیى وت: (پاشان، من شه ویکى وات ده خه مه وه بیر که پیى تى بخهیت و له

۱ عمر بن عبدالعزيز للدكتور الصلابي لا: ۲۵۷.

۲ هه مان سر چاوه لا: ۹۶.

به يانيه كيدا قيامت بيت دهی ده بی چ شه ويكي ترسناك و چ پوژيكي ترسناك بيت؟! له سه ربی باوه پان زور زور ناپه حهته).

صالحان له خوشترين كات و نهوپه پي كامه رانيدا... هر خه فته بارن و دليان خوش نيه و غه می هاتنی پوژي قيامت جيگه می هه موو خوشيه كي گرتوته وه له ناو دليانداو خوشكيكي سه رمه شق به ناوی عه فيره وه. نه م دهرسه مان به كرده وه داده دات:

* عن يحيى بن راشد قال: (كنا عند (عفيرة العابدة) - رحمها الله - فقدم ابن اخ لها طالت غيبته فبشرت به، فبكت! فقل لها: ما هذا البكاء؟! اليوم يوم فرح و سرور، فبكت أكثر وقالت: والله ما أحد للسرور في قلبي مسكناً مع ذكر الآخرة، و لقد اذكرني قدومه يوم القدوم على الله، فمن بين مسرور و مثبور ثم غشي عليها).

واته: يه حياي كوپي راشيد ده لي: له خزمهت - (عه فيرة العابدة) دابووين كه نافره تيكي زور خواناس بوو - له و كاته دا مژده يان هيتا كه برازاكهت چه ند ساله وون بوو، وا هاته وه، و نه ویش ده ستي كرد به گريان!

پتيان ووت: نه وه چي يه ده گريت! نه م پو پوژي خوشي و سروره - برازاكهت هاتوته وه، نه و زياتر ده ستي كرد به گريان ووتی: سويند به خوا پوژي قيامت شوينيكي چولي له ناو دلدا نه هيشتوته وه بق خوشي و سرور دهربرين، و هاتنه وه می برازاكه م... هاتنه وه گه وړه و ترسناكه كي خوماني بير خستمه وه كه ده چينه وه به رده می (الله) جل جلاله. و نيتر له نيوان خوشي و سرور و خه فته و دلته نكي دايڼ له و پوژده دا و پاشان له هوش خوی چوو.

جاريكي تر سه عيدي كوپي جوبه ير زانا شه هیده كه می گه وړه تابعين و پياوچاكي سه رده می خوی له پال حه جاجي سته مكاردا نه م وانه يه ده ليته وه و به كرده وه خه فته می پوژي دوايي دهرده بریت:

* قال الحجاج بن يوسف الثقفي. لسعيد بن جبیر- رحمه الله- مالك لم تضحك قط؟ قال: لم أر شيئاً يضحكني، وكيف يضحك مخلوق من طين، و الطين تأكله النار، و منقلبه الى الجزاء).^۱

واته: حجاج كه فه زمانپه وای ئومه ویه کان بوو له عیراق و فه زمانى ده سستگیر کردنى گه وره زانای سه له فنى صالح- سه عیدی کوپی جوبه یری دا و هینایانه بهر دهستی و پرساریان ئی کرد: چیته وا ده لێن قه د پێنه که نیویت؟ سه عید فه رموی: هوکاریکی وا نه بوو بمکه نینئى، ئی که سى له قور دروست کرا بیئت و قوربه که ش ناگر چاوه پوانى بکات و لیپرسینه وه شی له بهردهمدا بیئت چون پى ده که نیت..

که سایه تی یه کی ناو کاروانه موباره که کی صالحان (أبي عبدالله البراهي) یه (پرحمەتی خوی ئی بی) له ترسی ته نها یه که دیمه نی پۆژی هه شره هه میسه گریاوه، بزانی نه و دیمه نه چی یه؟

* عن أبي مریم قال: قلت لابي عبدالله البراهي: كم تبكي؟ كم هذا البكاء؟ فأخرج- البراهي- الي يديه واذا على أصبعه شعرة ملفوفة فنشرها ثم قال: اذا كان المجاز على مثل هذه فاي قدم يثبت على مثل هذا؟ ثم بكى).^۲

واته: نه بی مریم ده لئى: به (نه بو عبدالله البراهي) م ووت: چه ندی ده گریت؟ تا که ی ده گریت؟ نه بو عبدالله یش: ده سته کانی ده رهینا بۆم و یه که تال مووی به ده سته وه بوو لول بوو بوو، درێژی کرده وه و پاشان فه رموی: نه گه ر تیپه پ بوونیک هه بیئت به سه ر نه مه دا له پۆژی قیامه تدا که ناوی (پردی سیراته) ده ی چ پییه که ده توانی له سه ری بووه ستیئت؟ و نه مه ی وت و دهستی کرد به گریان.

خوشک و برای صالحم، ئایا تو هیچ پۆژی له پۆژان به ته نها بوویت و بیر له وه بکه یته وه که خۆزگه له پۆژی قیامه تدا له میوانخانه که ی خوادا ده بیئت؟ یان په نا به خوا له ناو سزاخانه که یدا ده بیئت؟ و بیخه خه یالی خۆت وا مه حشه ره و خه لکی پۆل پۆل به ره و به هه شت ده برین که چی تو سه یریان ده که یت و کرده وه کانت به شی نه وه

۱ من روائع القصص لا: ۹۵.

۲ صفة الصفوة (۲/۲۳۴).

ناکات له گهل نهو پؤلانه دا بچیت بهه شته وه؟! دهی گوی بگره بؤ پیاو صالحه کی به سره - مالیک کی کوپی دینار - و په ندیک کی لی وه ریکره:

* عن جعفر قال: رأیت مالک بن دینار یتقنع بعباءة ثم یقول: إله مالک قد علمت ساکن الجنة من ساکن النار فای الدارین دار مالک؟ وای رجلین مالک؟^۱

واته: جعفر ده لی: مالیک ی کوپی دینارم بینی خوی له عه بایه ک پتچابوویه وه و هاواری ده کرد: نهی خوی مالیک، تو دانیشتونوی بهه شت و دانیشتونوی دوزخ ده ناسیت خوزگه مالیک له دانیشتونوی کامیانه؟ و مالیک پیاوی کام ماله یانه.

هه قی خویه تی خه می پوژی دواپی بخوین.. چونکه وه ک دنیا نییه.. نه گهر سه یاره که ت وهر گه را.. سه یاره یه کی جوانتر ده کړپته وه.. نه گهر خانووه که ت پوخوا.. خانوویه کی جوانتر ده که پته وه.. نه گهر خیزانه که ت وه فاتی کرد.. ده توانی ژنیکی جوانتر بینیته وه.. نه گهر له قوتابخانه که وتیت.. ده توانی سالی داهاتوو به نمره یه کی به رزه وه ده رچیت.. و نه گهر له کاسپیه کدا زهره ر بکهیت.. له کاسپیه کی تردا جیگا که ی پر بکهیته وه.. به لام.. نهی نه گهر - په نا به خوا - پوژی قیامه ت له ده ست چوو!! خو دنیا یه کی تر نایه ته وه تا کرده وه ی جوانی تیدا بکهیت و تاخیرت به ده ست بینیته وه.. نای که مه حاله شتی وا پویدات.. و خواناسیکی خه لکی به حره یی نه م وانه یه مان داده دات:

* عن سمع بن عاصم قال: سمعت عابداً من اهل بحرین فی جوف اللیل یبکی ونحن علی مقربة منه فی بعض السواحل یقول: یا أختاه ابکوا علی فوت الآخرة حیث لا رجعة ولا حيلة.^۲

واته: مه سمه یی کوپی عاسیم ده لی: جاریکیان له نیوه شه ودا بوو له نزیکی یه کی له خواناسه کانی به حره یی نه بووین له که ناری ده ریا گویم لی بوو ده یووت: نهی برا موسلمانان کانه، بگرین له ترس له ده ستچوونی پوژی قیامه ت چونکه نه گه پانه وه هیه و نه فرت و فیلیش ده خوات.

۱ صفة الصفوة (۱۹۳/۲).

۲ هه مان سه رچاوه.

برا و خوشكى خويتهرم نه زانى باوكيک بىرى پۆڤى قىامەتى كرده وه و دەستى كرده گريان و هەموو ماله كەيشى كرده گريان و كەشيش نه يده زانى بۆچى ده گرین به لام باوكه كۆس كه وته كه چاك ده يزانى بۆچى ده گرى نه و پياوهش عمرى كوپى عبدالعزيز بوو (پەحمەتی خوی لى بىت):

* بكى عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله - فبكت فاطمة، فبكى اهل الدار، لا يدري هؤلاء ما ابكى هؤلاء، فلما تجلى عنهم الصبر، قالت فاطمة: بأبي انت يا امير المؤمنين، مم بكيت؟ قال: ذكرت - يا فاطمة - مصرف القوم من بين يدي الله، فريق في الجنة وفريق في السعير، ثم صرخ وغشي عليه.^۱

واته: جارێكیان عمرى كوپى عبدالعزيز (پەحمەتی خوی لى بىت) دەستى كرد به گريان و فاطمه ی خیزانیشى كه عمرى بينى ده گرى نه ویش دەستى كرد به گريان و هەموو نه ندامانى ترى ماله كەش به دواى نه واندا دەستى كرد به گريان، و كەشيش نه يه زانى هوى گريانه كه يان چييه؟ و پاش نه وهى هتور بوونه وه و ئاراميان بۆ هات.

فاطمه له عمرى پرسى: باوكم به ساقەت بىت پىم بلئى بۆچى گريايى؟ فه رموى: نهى فاطمه نه و خه لكەم ياد كه وته وه كه له بهر دەستى خوادا وه ستاون و تاقمێكیان به ره و به ههشت ده برين و تاقمێكيش به ره و ئاگرى دۆزهخ، نه مهى وت و هاوارێكى كردو له هۆش خۆى چوو.

هه ره ها عمرى كوپى عبدالعزيز له ناو هاو پێكانيدا دانىشتبوو نه وان قسهى خۆشيان ده كرد و پێده كەنين به لام نه و پێده نگ بوو هه ر بىرى ده كرده وه خۆزگه بىرى له چى كرد بىته وه:

* عن سفیان قال: كان عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله - يوماً ساكناً وأصحابه يتحدثون، فقالوا له: ما لك لا تتكلم يا امير المؤمنين؟ قال: كنت مفكراً في أهل الجنة كيف يتزاوون، وفي أهل النار كيف يصطرخون فيها؟ ثم بكى.^۲

۱ الرقة والبقاء ص: ۷۶، له كتيبي عمر بن عبدالعزيز / الصلابي - لا (۹۹) وه رگيراه.

۲ عمر بن عبدالعزيز للدكتور الصلابي لا (۱۰۰)

واته: سوفیان ده‌لئ: جاریکیان عمری کوپی عبدالعزیز له ناو هاوړپیکانیدا دانیشتبوو
 نه‌وان له ناو خوځاندا قسه‌یان ده‌کرد به‌لام نه‌و هر بیده‌نگ بوو، تا وایان لی‌هات
 پرسپاری لی بکه‌ن و بلین: نه‌ی نه‌میری باوه‌پداران بوچی بیده‌نگی و قسه‌ناکه‌یت؟
 عمریش فهرمووی: بیرم له دانیشتوانی به‌ه‌شت ده‌کرده‌وه کاتئ سهردانی یه‌کتر
 ده‌که‌ن ده‌بی چون بچن بؤ مالی یه‌کتری؟ و بیریشم له خه‌لگی ناو جه‌ه‌نه‌م ده‌کرده‌وه
 که چون هاوار ده‌که‌ن و ده‌قیرینن؟! پاشان ده‌ستی کرد به‌گریان.

نه‌مه‌ش پیشه‌وايه‌کی تری کاروانی صالحانه و ناوی (سوفیانی سه‌وری) یه و وه‌ک برا
 صالحه‌کانی تری ته‌نها به‌گریان و بیده‌نگی و خه‌فه‌ته‌وه نه‌وه‌ستاوه له باسکردنی
 ناهه‌مواریه‌کانی پوژئی قیامه‌تدا به‌لکو له‌م بواره‌دا ژماره‌ی پټوه‌ری شکاندووه و له‌و
 باوه‌په‌دا نیم که‌سی پی گه‌یشتبیت:

* قال يوسف بن أسباط: كان سفيان الثوري - رحمه الله - اذا أخذ ذكر الآخرة
 يبول الدم.^١

واته: یوسف ی کوپی نه‌سبات ده‌لئ: هر کاتئ ماموستا سوفیانی سه‌وری -
 په‌حمه‌تی خوی لی بیت - باسی پوژئی قیامه‌تی بگردایه میزی ده‌بوو به‌خوین.

دوکتوره باوه‌پپیکراوه‌کانیش دانیان به‌م راستیه‌دا ناوه و هوکاره‌که‌شیان
 گه‌پاندووته‌وه بؤ ترسیکی بی سنور که کاری له جگه‌ری کردووه:

* زيد بن ابي زرقاء يقول: حمل ماء سفيان الى طبيب في علته، فلما نظر قال: هذا
 ماء رجل قد احرق الخوف جوفه.^٢

واته: زهیدی کوپی نه‌بی زه‌رقاء ده‌لئ: که‌مئ له میزی سوفیانی سه‌وریان برد بؤ
 لای دکتور له کاتی نه‌خوشیه‌که‌یدا و کاتئ سه‌یری کرد وتی: نه‌م ناوه هی که‌سیکه‌ زور
 ترساوه و ترس ناو سکی سووتاندووه، بیگومان ترسی پوژئی قیامه‌تی بووه.

هه‌ندی له صالحان - په‌حمه‌تی خویان لی بیت - نه‌وه‌نده له پوژئی قیامه‌ت
 ترساون و خه‌میان خواردووه هه‌رگیز پیکه‌نینیان نه‌هاتووه و سویندیان خواردووه تا
 نه‌زانی له پوژئی قیامه‌تدا به‌ه‌شتی یه یان دوزه‌خی!:

١ الجامع لشعب الايمان (٢/٥٤٥).

٢ هه‌مان سه‌رچاوه (٢/٥٤٦).

* عن الحارث القنوي قال: ألى ربعي بن حراش الغطفاني ان لا يضحك حتى يعلم ألى الجنة هو أم في النار.^۱

واته: حارسی قه نه وی ده لئ: پیاوصالح و خواناس - په ربعی کوپی حه راشی غه ته فانی سویندی خوارد که تا له ژیاندا به پئ نه که نیت تا نه زانیت له به هه شتدایه یان له دوزخ.

برای صالح و خوشکی صالحه م، نه گهر منو تو له جیبه کی گهرمدا بین وهک گورپه پانی مه شقی سهریازی له وانه به ماندوو بین و ناروق بکهین، یان نه گهر کریکاری بکهین له وانه به که می ناروق بکهین.. یان له هاویندا کاره با بپریت و بخوین هه ندی ناروق ده کهین.. وه زعمان ناخوش ده بیت و نارپه حه ده بین!

نه ی قورپی دنیا به سهرمان نه مانه ناخوشن له لمان نه ی چی ده کهیت له ناروق کردنی مرقه کان له کاتی وه ستانی پوژی مه حشه ردا بو چاوه پروانی لیپرسینه وه:

* عن ابن عمر - رضي الله عنهما - قال: ان رسول الله (ﷺ) قال: ((يقوم الناس لرب العالمين حتى يغيب أحدهم في رشحه الى انصاف أذنيه)).^۲

واته: عبدالله ی کوپی عمری کوپی خطاب (خویان لی پازی بیت) ده فهرمویت: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمویه تی: ((له پوژی قیامه تدا خه لکی به پیوه وه ستاون له بهر ده می خوی - عزوجل - دا و نه وهنده گهرمایانه و ناروقیان کردوو هه یانه تا نیوه ی گوچکه ی له ناو ناروقی خویدا نقوم بووه.

برای به پیزم و خوشکانی پاک داوین.. نیمه ی مرقه له دنیا هه له یه که ده کهین سهیری نه ملا و نه ولا ده کهین بزاین که س چاوی لی نه بوو! نیت که می دلخوش ده بین که حه یامان نه چوو و نه گهر یه کی که بزانت پیمان حه ز ناکهین ببیت به دوو که س، نه ی قورپه به سهرمان نه گهر فریشته ی خوی گهره کامیره مان بو نه صب بکهن و به ده نگ و په نگوه نه قلی بکهن بو ناو نامه ی کرده وه کان و به بهر چاوی سهدان ملیار که سه وه حه یو نابروومانی پی ده بهن:

۱ هه مان سهرچاوه.

۲ متفق علیه فی ریاض الصالحین لا: ۱۱۶.

* عن ابي هريرة - رضي الله عنه - قال: قرأ رسول الله (ﷺ) ﴿يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا﴾، ثم قال: اتدرون ما أخبأها؟ قالوا: الله ورسوله أعلم، قال: فإن أخبأها أن تشهد على كل عبد أو أمة بما عمل على ظهرها، تقول: عملت كذا وكذا في يوم كذا وكذا، فهذه أخبأها.^۱

واته: نه بو هورده يره (خوا لتي پازی بیت) نه و هاوه له مه زنه بوو که زوری له فهرموده کانی پیغه مبهري له بهر کردبوو له پاش مردنی سهردارمان (ﷺ) بو بهر کانی دوی خوی گیرایه وه - و ده فهرمویت: جاريکیان پیغه مبهري خوا (ﷺ) نایه تی: ﴿يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا﴾ خویند واته له پوری قیامه تدا هموو هوال و کردار و پروداوه کانی سهر زهوی تاوتوی ده کړیت و ناشکرا ده کړیت - و له پاشان پیغه مبهري (ﷺ) فهرمووی: نه زانن وشه ی (اخبارها) یانی چی؟

هاوه لان وتیان: خوا و پیغه مبهري که ی باشر ده زانن، فهرمووی: (اخبارها) واته شایه تی ده دریت له سهر هموو ژنیک یان پیاوړیک کرده وه یه کی له سهر زهوی کرد بیت و زهویه که ده لی: فلان کار و فلان کرده وه ت کرد له پوری نه وه نده و نه وه نده دا، و نا نه مه مانای (اخبارها).

وه ستانیکی زور گه وره و قورس و گرانمان له بهر دایه، حاکمه که ش کی بیت؟ به دیه پنه ری هموو بوونه وه، (رب العالمین) شکاتکه رو حاکمه که یشو شایه ته کانیش پارچه گوشته کانی له شی خومان، ده ست و قاچ و چاو و زمان و گوی و پیست و پیمان.

صالحان (خویان لی پازی بیت) زور زور ترساون له وه ستانه.. خو هقی خویشیه تی لتي بترسین.. چونکه دادگایه کی گهره ی جیهانییه و (لاهای) گچکه ترین دادگایه له چاو نه و هوال مه زنه ی له یه که مین مروفه وه که باوکه ناده ممانه تا دواين کورپه له ی له دایک بوو به هموو په گز و زمان و نه ژاده وه به پروت و قوتی و به پیوه ده وه ست و چاوه پوانی دواپوری نادیاریان ده که ن وای به حالمان نه گهر خوا په حهمان پی نه کات له و پوره دا.

دهی سهیری ئەم گەنجە صالحە بکە و پەندیکی ئی وەر بگرە و تۆش نالێم وەک ئەوت ئی بیټ و بە ناوبردنی دادگاییە کە دالت بوەستیت و بمری بەلام خۆ دەتوانی لە ترسی ئەو پۆژە گریانە بیټ و گوناھ کردن واز ئی بیټیت.

* عن ابن سماء قال: دخلنا البصرة فقال لي صاحبي: ها هنا عجوز هل لك فيه؟ قال: فدخلنا عليه، فقالت العجوز: لاتذكروا لابني شيئاً، من ذكر الجنة والنار فتقتلوه عليّ فانه ليس لي غيره.

قال: فدخلنا على شاب عليه لباس الشعر، طويل الصمت، منكس الرأس، فرفع راسه اليها ثم قال: اما ان للناس موقفاً لا بد ان يقفوه؟ قال: قلت بين يدي من رحمك الله؟ قال: فشهو شهوة فمات.^۱

واتە: (ابن سماء) دەلی: چووینە ناو شاری بەسرهوه و هاوپیەکەم پێی وتم: ئا لێرهوه بپۆین کۆپی پیرهژنیکی لێیه حەز دەکەیت سەردانی بکەین؟ - لەو کاتەدا خەلکی سەردانی صالحانیان دەکرد تا گوپوتین بکەوێتە باوەرەکیان و ئەوانیش صالحاوی ببن - دەلی: چووین بۆ لای و دایکە پیرهکە ی پێی وتین: تکاتان ئی دەکەم باسی بەهەشت و جەهەننەمی لە لادا مەکەن و مەیکوژن چونکە من - لە دواى خوا - تەنها ئەو کۆپە شک دەبەم.

دەلی: چووینە ژۆرهوه بۆ لای ئەو گەنجە و دەبینین بەرگیکی توکنی لەبەردایە، بە بێدەنگیەکی بەردەوامهوه و سەری داخستبوو، سەری هەلبێی بۆ لامان و وتی: ئایا خەلکەکان وەستانێک قەرزار نین و دەبیټ ئەو وەستانە ئەنجام بدەن؟ دەلی: وتم: لەبەردەمی کێدا پرحمەتی خوات ئی بی؟ دەلی: هەر کە ئەو وەلامە ی ئی بیستم یەک هاواری گەورەى کرد و گیانی دەرچوو.

ئەگەر چوویت بۆ دەشت و دەر و لەوی کوللەیهکی زۆرت بینی کە سەدان و هەزاران دەبوون و بە کۆمەڵ دەفپین ئایا چی شتیکی پۆژی قیامەتت بێردەخاتەوه؟ و کام ئایەتی قورئانت وەبێردەهێنیتەوه؟ دە گوی بگرە بۆ پیشەوايهکی صالحان بزانه چی دەلی و چی بێردەکەوێتەوه:

* عن صلت بن مسعود قال: خرج الحسن بن صالح بن حي - رحمه الله - يوماً من بيتنا فنظر الى جراد يطير فقال: ﴿يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ﴾.^۱ ثم خرَّ مغشياً عليه.^۲

واته: سەلت ی کوپی مەسعود دەلی: پۆژیکیان حەسەنی کوپی صالحی کوپی حەیی لە مائی ئیمە دەرجوو لە پێگا چاوی کەوت بە کۆمەلێک کوللە کە پێکەووە دەفڕین یەکسەر ئەم ئایەتە ی بۆ هات کە خۆی گەرە دەفەرموویت: ((لە قیامەتدا خەلکی لە گۆرەکانیانەووە دێنە دەرەووە وەک کوللە ی پرش و بلۆه یان لی هاتوووە)) و پاشان لە هۆش خۆی چوو.

ئەمەش هاوێڵە شیرینە کە ی پێغەمبەری خوا یە (ﷺ) و ئەبو بەکری (صدیق) ه (خوا لیی پازی بیټ) ئەوێندە لە پۆژی قیامەت دەترسێ حەز دەکات بەلێندە یە ک بووایە لەسەر درەختەکان:

* عن يعقوب بن يزيد و عمر بن عبد الله قالا: نظر ابو بكر الصديق ... الى طير حين وقع على شجرة، فقال: ما انعمك يا طير! تأكل وتشرب! وليس عليك حساب يا ليتني كنت مثلك.^۳

واته: ئەبو بەکری صدیق (خوا لیی پازی بیټ) جارێکیان بەلێندە یە ک ی بینێ کاتی لەسەر درەختە کە نیشتهووە فەرمووی: چەند خۆشحالی ت ئێی بەلێندە کە! ئەخۆیت و ئەخۆیتەو! و لێپرسینەووەت لەسەر نییە و خۆزگە منیش وەک تۆ دەبووم.

۱ سورة القمر، (الاية: ۷).

۲ الجامع لشعب الايمان (۵۲۷/۲).

۳ الجامع لشعب الايمان (۴۵۸/۲).

سییه م

له ناگری دۆزه خ زۆر ترساون

برای موسلمانم.. ئەگەر خوای - عز وجل - به تهنه دۆزه خ دیوست بکردایه و به ههشتی بۆ ئاماده نه کردیتایه و به لکو هه کەسی کرده وهی خراپی بکردایه بخرایه ناو ناگر و هه کەسی چاکه کار بووایه زیندوو نه کرایه ته وه.. هه نه وه بهس بوو که په ندی لی وه ربگرن و پێگای چاکه و خێرمان بگرتایه..

* ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاطٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾^۱.

وه لاهى ئەگەر له هه موو قورئاندا تهنه نه م ئایه ته باسی ناگری دۆزه خى بکردایه بهس بوو دهست له خراپه هه لگرن و پێگای خوا بگرنه بهر. که خوای نه رزو ئاسمانه کان داوامان لی دهکات که خۆمان و مال و مندالمان له و ناگره بپاریزین چونکه کۆمه لی فریشته ی به سه ره وهیه زۆر توند و تیژن و به هیژیشن.. یه ک سه رپێچی خوا ناکن و هه رچیان پسی بووتریت جیبه جیی ده کەن و نه گریان و باوکه پۆی جه هه نه میه کان دلایان نه رم دهکات و نه زۆری خه لکه که ی ناو ناگر ماندوویان دهکات و نه له بهر نه م و نه و فه رمانی خوا ده شکینن و نه واسیته و به رتیلیش وه رده گرن.

ئه بى چ هو لیک بیټ؟.. وا ئه وه نده گه وه و فراوانه جیگه ی سه دان ملیار کهس ده بیته وه و له دواى چوونه ژووره وهی هه موو هه واداران و جه ماوه ره که ی خوی.. هیشتا هه ره له پى دى و برسیه تی بۆ جه سته ی تر - په نا به تاقه خوا - :

* قال سبحانه وتعالى: ﴿يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأَتْ وَنَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾^۲.

واته: خوای گه وه بۆ نه وه ی زیاتر بمانترسینیت و زیاتر هه ول بدهین نه بینه دانیشتوانی نه و ماله عه بووسه ناخۆشه - به وه ی باسیکی پۆی قیامه تمان بۆ

۱ سورة التحريم، (الآية: ۶).

۲ سورة ق، (الآية: ۳۰).

دهكات، نه و كاتهی كه جهه ننه مییه كان هه موو به سزای په وای خویان گه یشتن و مه حشر كه سیکی تیا نه ما كه شایسته ی ناو ناگره كه بیټ له و كاته دا خوی زهوی و ناسمانه كان له جهه ننه م ده پرسیت: ئایا پر بوویت؟ ئیتر كه سی ترت ناوی؟ جهه ننه میش له وه لامدا ده لیت: هی تر ماوه؟ نه گهر ماوه بوم بهینن من هه رگیز پر بوونم بۆ نییه..

له سوره تی فورقاند خوی - عز وجل - كۆمه لئ مه رچی داناووه بۆ قبول بوون له كاروانی موباره کی (عباد الرحمن) دا كه نه وانیش به شیكن له كاروانه مه زنه كه ی صالحان، و یه كئ له مه رجان هه وه یه كه به رده وام له و سزایه نا په حه ته ده ترسن كه خوی گهره له دۆزه خدا ئاماده ی كردووه بۆ سه رپیچی كار و گونا هباران و هه رده م داوا له خوی خویان ده كه ن كه بیانپاریژیت له و سزایه چونكه:

* قال الله تعالى: ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا

كَانَ غَرَامًا﴾^۱.

واته: یه كئ له سیفاته كانی تری - عباد الرحمن - خوا بمانكات به یه كئ له وان - نه وه هه میشه له ناگری دۆزه خ زیره یان كردووه و به رده وام لئ ده ترسن و ده لئین: نه ی په روه ردگارمان له سزای سه ختی جهه ننه م بمانپاریزه چونكه به پاستی سزایه کی زۆر سه خته و خوین و ئیسقانی ئیمه به رگی کلپه یه کی ناگریت.

برای موسلمانم، خوشکی باوه پدارم.. وهیل بۆ ئیمه نه گهر نه و سزا سه خته مان له بیر بچیت كه نه وه نده نا په حه ته خه لکی ئاواتی نا په حه تترین سزای دنیا ده خوازن كه مردنه و له (مالك) ده پارینه وه و ده لئین: پجات لئ ده كه یین.. تكات لئ ده كه یین.. داوا له په روه ردگارت بكه كه په حهمان پی بكات به وهی به یه كجاری بمانكوژیت و له سزای به رده وام و نوئ بوونه وه وه پزگارمان بكات:

* قال تعالى - على لسان جهنميين -: ﴿يَمْلِكُ لِيَقْضِيَ عَلَيْنَا رَبُّكَ﴾^۲.

۱ سورة الفرقان، (الآية: ۶۵).

۲ سورة الزخرف، (الآية: ۷۷).

واته: جەهەننەمىيەكان ئەوەندە وەرەس و بى تاقەت دەبن لە ناو سزا سەختەكاندا تا وایان لى دى له مالیک - که سەرپەرشتیاری دۆزەخە - دەپارێنەوێه که داوا له خوا بکات بیانکوژیت!!

ئەى خویە -بمانپارێزە لەو ئاگرە-ی که بەردەوام خواردن و خەو تیايدا سزا و ئەشکەنجەیه و ساتیک نیه که (of)یان هەبیت یان بۆنەیهکی وا که پۆڤى یان ساتى سزای تیدا بوەستیت! ئەک هەر ئەوەندە بەلکو زانستی ئەمپۆمان ئەو موعجیزە قورئانییەى ئاشکرا کردووه که به تەنها پیتست هەست به سزا و ئیش دەکات و ئەگەر پیتست سوتا و نەما ئیتر سزاكان ئاسایی دەبن له لای مروف و لەگەڵیاندا پادیت، بزانیان خوی گەرە بۆ ئەم مەسەلەیه چى دەکات:

* قال الله تعالى: ﴿كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾^۱.

واته: هەر کاتى پیتستى جەهەننەمىيەكان دەسوتیت و پەق دەبیت خیرا ئیمە پیتستی تازەیان دەکەینەوێه به بەردا بۆ ئەوێ بەردەوام پیتستیان هەبیت و سزا بچەژن -پەنا به خوا-.

برای مروفم.. وەلاهی تەحەمولی ئەو ئاگرە ناکەین.. دەى ئیتر بۆچى لى نەترسین و بۆچى خۆمان له گوناھ نەپارێزین و واز له سەرکەشى و سەرپىچى نەهێنین، سەیرکە بزانه له جوزئى تبارکدا خوی پەرورەدگار چۆن وەسفیکى کاریگەرى جەهەنەم دەکات که جیگای خۆیتى کاتى دەدەیت به لای فرنى مریشک برژاندندا که خوشبەختانه له دەرەوێ دوکانەکانیانەوێه دایان ناوێه تا سرنجمان پابکیشن و بیکپین..

بەلام بۆ من و تۆ بەسوودە و ئەگەر چەند چرکەیهک له پالیدا بوەستین چۆن مریشکەکان دەسوپێنەوێه دەبرژین و چەوریەکانیان تەک تەک دەکەوێتە خوارەوێه، پیتستەکانیان سوور دەبیتەوێه بەلام مریشک خوشبەختە به مردوویی دەیبرژین بەلام

قور به سهر مروفه کان - به دبه خته کان - که به زیندوویی ده برژینرین و گیانیان
ده رناچیت:

* قال الله - سبحانه وتعالى - في سورة المعارج: ﴿كَلَّا إِنَّهَا لَأُظَىٰ ۖ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ ۖ ﴿١٦﴾ تَدْعُوا مَنَ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ۖ ﴿١٧﴾﴾^۱.

واته: خوی گه وره وه سفی جه ه نه م ده کات و ده فهرمویت: نه خیر نه و ناگره زور
سووتینه ره و گوشت و پیستی پوومه ت ده برژینی و ده یخاته خواره وه و بانگی نه و
که سانه ده کات که له دنیا سه ریچی خویان کردوه و پشتیان له نیسلام ه لکردوه.

پیغه مبه ره نازداره که شمان (ﷺ) له یه که فهرمووده دا که له دیریک زیاتر نییه به لام
جه رگ و دل و ه ناو درده هینی و که یانی مروفه دروون زیندووه کان ده ه ژیتی و
صالحانیش ده خاته گریان.

* قال النبي (ﷺ): ((ولو ان قطرة من الزقوم قطرت في بحار الدنيا افسدت على اهل
الدنيا معاشهم)).^۲

واته: پیغه مبه ر (ﷺ) دربارهی چیشخانه که ی ناو ناگری جه ه نه م که ناوی -
زه قوم - ه و له کی م و جه راحت و خوینا و چه وری جه ه نه مییه کان خواردنیان بؤ
دروست ده که ن و در خواردیان ده دن، و له و باره وه ده فهرمویت: یه که تکه له -
زه قوم - تیکه لی دریاکانی دنیا ببیت هه موو ناوه کانی سهر پووی زه وی به که لکی
خواردنه وه و به کارهینان نامینی و ژیانی خه لکه که تیک ده چیت، نه ی خواجه گیان نه و
چیشخانه یه نه که یته نسیمان و مال کاوی بؤ نه و که سه ی سی زه مه زه قومی
ده ر خوارد بدریت !!.

پیاوانی مه زنی وه که (الحسن البصری) له ناگری دوزه خ ترساوه و جار به جار له ناو
خه لکیدا گریانی هاتووه و خوی پی نه گیراوه و به ه موو خواناسی و کرده وه

۱ سورة المعارج، (الآية: ۱۵-۱۷).

۲ أخرجه الترمذي وقال حسن صحيح.

ځوانان په دې وېشېدا چې ترساره ځوان گوره گرنه نه بېت به لايه وه فرېي بداته ناو
ناگره وه و نه مه ش وان په کي مه زنه بې خوښکاراني قوتابخانه صالخان و وه رگرتن له
کاروانه موباره که که دا:

* عن حفص بن عمر قال: بکی الحسن، فقيل له: ما يبکک؟ فقال: اخاف أن
يطرحني غداً في النار ولا يبالي.^۱

واته: حه فسي کړې عومر ده لې: نيمام حه سني به سري (پښتانه ځوان لپاره)
گريا، لتيان پري: بوي ده گري؟ فموي: نه ترسم سبه ني له قيامه تدا خوا فرېم
بداته ناو ناگري جهه نه م و گرنه نه م به لايه وه.

نه مه ش پياو صالحې تړه و ماموستايه کي تره بې نيمه تازو کاروانچيان که ناوي
(دينار العيار) ه (پښتانه ځوان لپاره) و شو تا به ياني شه ونويژي کړدوه و که چي
به دايکي ده لې نه ترسم له قيامه تدا:

* كان دينار العيار (رحمه الله) يصلي الليل الى الصباح. وقالت له امه: يا بني خذ
لنفسك راحة، قال: لست لراحة أطلب، كأنّي يا اماه، غداً بالخلاق يساقون الى الجنة، وانا
اساق الى النار فاخذ في البكاء والعبادة وقراءة القرآن.^۲

واته: (دينار العيار) (پښتانه ځوان لپاره) شو تا به ياني شه ونويژي ده کړد... تا
نه وه بو دايکي دلي بوي سوتا و به هيمني پي وت: کړې خوم توژي وچان به خوت
بده، نه ويش سري ه لې به لاي دايکي و پي ده ووت: وچانم ناوي بې چيمه،
دايه گيان نه لې له به رچاومه قيامه ه ستاوه و له به رچاومه ه موو خه لکي پوډ پوډ
به رو به ه شت ده بريڼ و نه نه من نه بېت به رو ناو ناگري جهه نه م ده بريڼ، و نه مه ي
ووت و پاشان ده ستي ده کړدوه به گريان و خواناسي و قورنان خوښدن.

هر نه م گوره صالحه نيسلامه - که ناوي دينار العيار - ه (پښتانه ځوان لپاره)
بېت) ه موو شه وي له گه ل ده رووني خوښدا چنگي ده داو ده ستي ده کړد به
پريسيارليکړدني و شپزه کړدني و پي ده ووت: نه ي نه فسه که م:

۱ صفة الصفة (۱۲۷/۲).

۲ هه مان سرچاوه ولاپه.

* اذا جن الليل على دينار العيار - رحمه الله - أخذ في البكاء والعويل ويقول لنفسه: ويحك يا دينار، ألك قوة على النار؟ كيف تعرضت لغضب الجبار.^۱

واته: هر که شهو داده‌هات (دينار العيار) (په‌حمه‌تی خوی لئ بیټ) ده‌ستی ده‌کرد به گریان و هاوار و به خوی ده‌وت: ئه‌ی دينار: ئایا ته‌حه‌مولی ئاگری جه‌ه‌نه‌م ده‌که‌یت؟ ئایا خۆت پی‌ پاده‌گیریت، ده‌ی به چ غیره‌تیک ویاوته خوی به ده‌سه‌لات و جه‌بار توپه بکه‌یت؟.

ئهی خوشک و برای موسلمانم.. وهرن با په‌ندیک وهریگرین له‌ که‌نجیکی خواناسی که‌م ته‌مه‌نه‌وه که‌ ئه‌وه‌نده له‌ ئاگری دۆزه‌خ ترساوه، به‌یعت به‌ پیغه‌مبه‌ری خوا نادات و ئه‌وه‌ش به‌ هل ده‌زانیټ تا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دوعای بۆ بکات که‌ خوا له‌ ئاگری دۆزه‌خ بیپاریزیټ:

* عن میمون بن مهران عن ابن عباس - رضي الله عنه - قال: قدم على رسول الله وقد من العرب فيهم شاب، فقال الشاب للكهول: اذهبوا فبايعوا رسول الله وأنا أحفظ لكم رجالكم، فذهب الكهول فبايعوه، ثم جاء الشاب فأخذ بحقوى رسول الله (ﷺ) فقال: يا رسول الله استجيرك من النار، فقال القوم: دعه يا غلام! فقال: والذي بعثه بالحق لا أتركه حتى يجيرني من النار، فأتى جبريل فقال: يا محمد اجره، فان الله قد اجاره.^۲

واته: عبدالله ی کوپی عه‌باس (خوا لئی پازی بیټ) ده‌فه‌رموویت: وه‌فدیکی عه‌ره‌ب هاتن بۆ لای پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) تا به‌یعتی پی‌ بده‌ن، یه‌ که‌نجیان تیاوو وتی به‌ پیره‌کان: ئیوه‌ برۆن به‌یعتی پی‌ بده‌ن من ئاگام له‌ شته‌کانتان ده‌بیټ، و ئه‌وانیش پویشن و به‌یعتیان پیدایا و پاشان که‌نجه‌که‌ش هات شانی پیغه‌مبه‌ری خوی گرت و پی‌ی وت: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا له‌ ئاگری دۆزه‌خ بمپاریزه و هۆزه‌که‌یشی وتیان: کوپه‌که‌ واز له‌ پیغه‌مبه‌ر بیټه‌! ئه‌ویش وتی: سویند به‌و که‌سه‌ی ناردوویه‌تی به‌ پیغه‌مبه‌ر به‌ری ناده‌م تا له‌ ئاگری دۆزه‌خ نه‌مپاریزیټ.. له‌و کاته‌دا -جبریل- سه‌لامی

۱ المستطرف (۱/۱۴۸) له (قبسات من تجارب الشعوب) لا: ۱۹۲ وه‌رگراوه.

۲ الجامع لشعب الايمان (۲/۴۱۶).

خوای لى بى- هات فهرمووى: نهى محمد په نای بگره له ناگر، چونکه خوای گه وړه په نای داوه له ناگر.

پيغه مبهري خوا (ﷺ) زورجار هاوه له به پيژه کانی خوای له ترسناکی و ناهه موواری ناگری دوزخ ناگادار ده کرده وه و ده ترساندن لى و داوای لى ده کردن که به خير کردن و کرده وهى جوان خوتانی لى بپاريژن و له م پووداوهى عدى کوپى حاتم ده گيږي ته وه ورد به روه و خيږى زور بکه:

* عن عدي بن حاتم ان رسول الله (ﷺ) قال: اتقوا النار ثم التفت ثم قال: اتقوا النار، قال: ثم أعرض وأشاح ثلاثاً حتى قلت انه ينظر اليها ثم قال: ((اتقوا النار ولو بشق تمرة، فان لم تجدوا فبكلمة طيبة)).^۱

واته: عدى کوپى حاتمى تهى (خوا لى پازى بيت) ده گيږي ته وه که پيغه مبهري خوا (ﷺ) پووى تى کردین و فهرمووى: ((خوتان له ناگری جهه نه م بپاريژن)) پووى وهرچه رخاندو نه مجارهش فهرمووى: ((خوتان له ناگر بپاريژن))، پاشان پشتمى هه لکرو پهنکی گوزا سى که پرت، تا وام لى هات که بلیم به چاوى سهيرى ناگره که دهکات پاشان فهرمووى: ((خوتان له ناگر بپاريژن با به به خشينى له ته خورمايه کيش بيت نه گهر نه وه شتان له ده ستدا نه بوو با وته يه کی جوان و قسه يه کی خوش که دلى موسلمانى کی پى خوش بکه ن)).

خوشک و برايانم.. بى نه وهى دلمان نه رم بيت و ترسى ناگری دوزخى تى بکه ویت و نه ویرين گونا و خرابه بکهين، باش وايه له بهر نه وهى به نیازيت کاروانى صالحان بگريته بهر جاريه جار سهردانى ناسنگره کوره داره کان بکه يان کاتى ده چيت بى نانه و نان بکريت داوای يارمه تى بکه له نانه و اچيه که و برى ژوره وه بى ماوهى دوو تا سى چرکه سهيرى ناو ته نووره که بکه و بزانه چون ناسن و بهردى سوور کرده ته وه نه و جا به خوت بللى قور به سهرى من که ناگريکى ناوا چاوه پوانم دهکات له قيامه تدا:

* قال الاعمش: مرربيع بن خيثم - رحمه الله - في الحدادين فنظر الى الكبير فصعق، قال الاعمش: فمررت بالحدادين لاشبه به فلم يكن عندي خير.^۲

۱ اخراجاه في الصحيحين.

۲ صفة الصفوة (۲/۴۳).

زانای خواناس - نه عمه ش - ده لټ: پياوچاک و خواناسی مه زن - په بیعی کوپی
 خه یسه م - (په حمه تی خوی لى بىټ) جاريکیان له ناو بازاری ناسنگه ره کانه وه
 تیپه پى و هر که چاوی که وت به کوره ی ناسنگه ریک که هه موو ناسنگه کان
 سووربوو بونه وه له هوش خوی چوو و که وت زه ویه که وه... منیش که نه و پروداوه زور
 کاری تیکردم و ویستم چاو له و خواناسه گه وره یه بکه م و پویشتم بى ناو ناسنگه ره کان
 تا سه یری کوره که یان بکه م و که مى له هوش خوم بچم... به لى سه یرم کرد به لام
 هه ستم کرد زور ناساییم و هیچم لى نه هات و نیت زانیم من نه و پیاوه نیم و خیرم تیا
 نییه.

نیمه که سه ره تاین و ده مانه ویت له سفره وه ده ست پى بکه ین به گه پانه وه بى لای
 خوا و گرته به یری کاروانی صالحان بویه ناساییه که یه ک جار و ده یان جار سه یری
 ته نور بکه ین له هوش خومان ناچین به لام به له وه خوار تریش پازین که ناگره
 سه خته که ی په روه ردگارمان بیربخته وه و له گونا گه کردن بمانگه پینیتته وه هر باشه.

چونکه صالحان پشتوینى په شیان بریوه و قوناغیکیان بریوه و من و تو نابین به
 زانا و خواناسی نیسلام (عطاء السلمي) (په حمه تی خوی لى بىټ) و من و تو هیشتا
 پشتوینى سپیمان نه به ستووه، بویه هیشتا له قوناغی پرؤفه داین:

* عن العلاء بن محمد قال: دخلت على عطاء السلمي - رحمه الله - وقد غشي
 عليه، فقلت لامرأته (ام جعفر) ما شأن عطاء؟ فقالت: سجرت جارتنا التنور فنظر إليه
 فخر مغشياً عليه.^۱

واته: عه لانی کوپی محمد ده لى: جاريکیان چووم بى مالى ماموستا عه تاي سوله یمى
 (په حمه تی خوی لى بىټ) له هوش خوی چووبوو پاکشابوو، وتم به خیزانه که ی که
 (دایکی جه عفر) یان پى ده گوت: نه مه خیره ماموستا عه تا چیه تی؟ نه ویش وتی: زنی
 دراوسیکه مان ته نورى گهرم کرد و عه تا سه یریکی کرد و پاشان ناوای به سه رهات و
 له هوش خوی چوو.

ترسناک‌ترین سزا نه‌وه‌یه که سیټک به ټاگر بسوتیڼی چونکه هه‌موو به‌شه‌کانی له‌ش هه‌ست به ئی‌شه‌که‌ی ده‌که‌ن و ماوه‌ی گیان ده‌رچوونیشی دووردریژه و مرؤفی سوتاو به ئاسانی گیانی ده‌رناچیت، بویه خوی گه‌وره هه‌رامی کردووه له‌سه‌رمان که به ټاگر سزای هیه که س‌یان گیانله‌به‌ریک ده‌دین و نه‌و سزایه‌ی تایبه‌ت کردووه به خویه‌وه و وه‌ک سزای شاهانه‌ی لی هاتووه و پیغه‌مبه‌رمان له‌م باره‌وه فهرموویه‌تی:

* قال رسول الله (ﷺ) (لا یغذبُ بالنار الا رب النار).

واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرموویه‌تی: بۆ هیه که سیټک نییه سزای تاوانباریک بدات، به ټاگر بیسوتیڼی و بۆ که‌سیش نیه به هوی سوتاندنه‌وه که سیټک بکوژیت با شایسته‌ی کوشتنیش بیټ نه‌و که‌سه، نه‌مه‌ش له‌به‌ر نه‌وه‌یه براکانم، سوتاندن ناخوشت‌ترین و به ئیشت‌ترین سزایه، ده‌ی موسلمانیش فهرمانی پیدراوه که نه‌گه‌ر که‌سیکی کوشت یان گیانله‌به‌ریکی سه‌رپری با به جوانترین شیوه و به که‌مترین ئیش نه‌و کاره نه‌نجام بدات وه‌ک ده‌فهرموویت: ((اذا قتلتم فاحسنوا القتله)) و (واذا ذبحتم فاحسنوا الذبحة).

نیمه که به نیازین خۆمان و خیزان و مال و مندالمان بکه‌ونه سه‌ر سه‌کی کاروانی صالحان و به پیاوچاکی و په‌وشت به‌ریزی و ده‌ست و دل و ده‌روون پاکیه‌وه بژین، ده‌بیټ خۆمان پيش منداله‌کانمان و خزم و که‌سو دراوسی‌کانمان ترسی ته‌واوی ټاگری دۆزه‌خ و سزای پر له ئیش و پيسواکه‌رو سه‌ختی په‌روه‌ردگار له دلماندا بچه‌قیټ نه‌و‌جا خه‌لکی لی بترسیڼین..

نه‌وه بۆچی تۆ به منداله‌که‌ت ده‌لیټ: مه‌گه‌ر نه‌یه‌يته‌وه ده‌بیټ نه‌وه‌نده‌ت لی بده‌م هه‌موو گیانت بشکینم!، نه‌و منداله‌ش هه‌ر له‌و کاته‌وه ده‌ست ده‌کات به‌ گریان و باوکه‌پۆ نه‌مه‌ چیه؟ وه‌لاهی باوکم به‌ نیازه‌ لیم بدات چونکه بی پرسى نه‌و چوومه‌ته‌ کۆلان نه‌شزانم قسه‌ی خوی ده‌باته‌ سه‌ر..

نه‌ی بۆچی من و تۆش هه‌ر له ئیسته‌وه خه‌ممان لی نه‌یه‌ت و نه‌گرین و ترس دامان نه‌گریټ که خوی هه‌موو که‌ون و کائینات هه‌ر شه‌ی لی‌دانیکى سه‌ختمان لی ده‌کات که‌ زیندانی کردنه له ژووری پر له ټاگردا و خواردنی ټاگر و خواردنه‌وه‌ی ټاگر.

من و تو ئەگەر بگڕین بۆ خۆمان باشە، ئەگینا خوا هیچ سوودی لى نابینى و خوى گەورەیش سەدان و هەزارانى وەك (شیخ یەزیدی كۆپى مۆرسەد) هەیه و بەردەوام لە ترسى سزای ئاگرى جەهەنەم فرمیسك وشك نابیتەو لە چاوه‌كانیان و هەردەم دەگڕین:

* قال عبدالرحمن بن یزید بن جابر: قلت لیزید بن مرثد مالي أرى عينيك لاتجف؟ قال: وما سألتك؟ قلت: لعل الله تعالى ينفع به، قال: ان الله توعدني ان انا عصيته ان يسجنني في النار، والله لو توعدني ان يسجنني في الحمام كنت حرياً ان لا يجف لي دمع.^١ واته: عبدالرحمن ی كۆپى یەزیدی كۆپى جابر دەلى: لە یەزیدی كۆپى مەرسەم پرسی (پرحمەتی خوى لى بیټ) ئەمە چیه دەبینم چاوه‌كانت بەردەوام فرمیسكیان لى دى و وشك ناكات؟ ئەویش فەرمووی: بۆچی دەپرسیت؟ وتم: بەلكو خوى تەعالى سوودىكم پى بگەیه‌نیت، فەرمووی: خوى گەورە هەپشەى لى كردووم ئەگەر سەرپىچی فەرمانەكانى بكەم لە ناو ئاگردا زیندانم دەكات، دەى سویند بە خوا ئەو هەپشەى لى بكرەمايه كه له ناو حەمامىكشدا زیندانیم بكات جیگای خۆى بوو كه بەردەوام بگريامايه و چاوه‌كانم فرمیسكیان لى نەپرايه.

عەون ی كۆپى عبدالله یش وانەیه‌كى گڕنگ پێشكەشى ترسنۆكان دەكات ئەوانەى لە ئاگرى جەهەنەم دەترسن، هەر كاتى لە ترسى خوا و پۆژى دواى و سزای جەهەنەم گریانى هاتبى جوان بە فرمیسكەكانى دەم و چاوى خۆى پى سپیوه، ئەمە لە بەرچى با گوى لە خۆى بگڕین وەلامان دەداتەو:

* عن ابي معشر قال: رأيت (عون بن عبدالله (رحمه الله)) في مجلس (ابي حازم) (رحمه الله) يبكي ويمسح وجهه بدموعه فقليل له لم تسمع وجهك بدموعك قال بلغني انه لا تصيب دموع الانسان مكانا من جسده الا حرم الله عز وجل ذلك المكان على النار.^٢ واته: ئەبى مەعشەر دەلى: (عەونى كۆپى عبدالله) م بینى لە یەكی لە كۆپە ئیمانیه‌كانى (أبى حازم) دا دەگريا و بە فرمیسكەكانى خۆى دەموچاوى خۆى دەسپى،

١ الجامع لشعب الايمان (٢/٥١٩).

٢ صفة الصفوة (٣/٥٠).

له و باره یه وه پرسیاریان لئ کردو نه ویش فہرمووی: پیم گہ یشتووه که فرمیسکی مروؤ بهری هہر به شیککی لهش بکه ویت خوی گہ وره نه و جیگایه له ناگری دۆزه خ ده پاریزیت، چونکه له ترسی په روه ردگار و ترسی جه هه نه م گریاوه.

نه گهر حه زت له شتیک کرد و ده ستت که وت، سوپاسی خوی میهره بانی له سه ر بکه و نه وت یاد بکه ویت وه که دۆزه خیه کان - په نا به خوا - هه رچی شتیک حه زی لئ بکه و دلّیان بۆی لئ بدات لییان ده شارنه وه و (ابن عمر) یش له کاتی هاتنه دی حه زه کانیدا دهستی ده کرد به گریان ئاخو بۆچی؟

* عن سمير الرياحي عن ابيه قال: شرب عبدالله بن عمر ماءً بارداً، فبکی بکاءً فاشتد بکاءه، فقیل له: ما یبکیک؟ فقال: ذكرت ایه فی کتاب الله عز وجل: ﴿وَحیل بینهم و بین مایشتهون﴾ فعرفت ان اهل النار لا یشتھون شیئاً شھوتهم الماء البارد، وقد قال الله عز وجل: ﴿افیضوا علینا من الماء او مما رزقکم الله﴾^۱.

واته: سه میر الریاحی له باوکیه وه ده گپرتته وه ده لئ: عبدالله ی کوپی عومهری کوپی خطاب (خوا لئ پازی بیٹ) جاریکیان ئاوی ساردی خوارده وه، دهستی کرد به گریان و گریانیککی به کول! لییان پرسی: هؤی گریان که ت چیه؟ فہرمووی: ئایه تیکم له کتیبه که ی خوی - عز وجل - یاد که وت وه که ده فہرموویت: ﴿وَحیل بینهم و بین مایشتهون﴾، (واته: ئاره زوو و حه زه کانیان ده خریته ژیر پی و جیبه جی ناکریت بۆیان) و ده ی من زانیومه که جه هه نه مییه کان هیچ شتیکیان حه ز نیه به نه ندازه ی ئاوی سارد - سه هؤلاو - و خوی په روه ردگار ده فہرموویت: ﴿افیضوا علینا من الماء او مما رزقکم الله﴾، (واته: به به هه شتیه کان ده لئین: تکاتان لئ ده که ین که می له و ئاوه سازگاره ی له لاتانه بیبه خشن پیمان یان له و خواردنانه ی که خوا پی به خشیون).

وهرن یاران، نه ی شهیدایانی کاروانی صالحان.. وهرن له لای خوشکیکی موسلمان یه کی له ئافره ته پیشه واکانی کاروانه که وانه یه کی ترسان له سزای جه رگ بری په روه ردگار بخوینین و نه و ساته تان بیربیتته وه که خوی نه رز و ئاسمانه کانی حوکمی

زيندانى ته به ديان له ناو ټاگردا ده دات به سهردا - په نامان به خوا - و فه رموون له گه ل
(ام هارون) دا بن:

* قال احمد بن أبي الحواري: خرجت ام هارون - رحمها الله - من قريتها تريد موضعها فصاح صبيّ بصبيّ (خذه) فسقطت ام هارون فوقعت على حجر فدميت فظهر الدم من مقنعتها.^۱

واته: نه حمه دى كوپى نه بى حه وارى ده لى: (ام هارون) (په حمه تی خواى لى بېت)
له لادىكه ى خوځانه وه به ره و شوينه تاييه تيه كه ى خو ى كه بؤ خواناسى تاييه تی
كردبوو ده پوښت، له پښگا چاوى كه وت به چه ند مندالیک ياريان ده كرد، يه كيكيان به
يه كيكي تريانى وت (خذه)، واته: بيگرن! به بيستنى نه و وشه يه - بيگرن - (ام
هارون) كه وته سهر زهويه كه و سهرى دای به به ردیكدا و سهرى شكا و خوینی سهرى
له سهرپوشه كه يه وه دايدا!

چونكه نه و تايه ته ى هاته وه بير كه خواى - عز وجل - به مه لانيكه ته كانى
ده فه رموويت: (بيگرن و بيبن زنجيرى كن و فرپى بده نه ناو ټاگرى دوزه خه وه و
ده فه رموويت: ﴿خذه فغلوه ثم الجحيم صلوه﴾.

براكانم توخوا با له و ټاگره بترسين كه له پوژيكد (۷۰) هه زار جار به ده م
سووتانه وه ده مانبرژينيت و ده مانخوات - به خوا مه شه دىكى ترسناكه و كاريگه ره بؤ
دلتيك په رده كه ى له سهر دلى خو ى لاداييت با گوى بگرين بؤ پياوه صالحه ناوداره كه ى
به سره و له م باره يه وه ديمه نيكي ترسناك نقل ده كات:

* قال البيهقي - رحمه الله - رويانا في كتاب (البعث) عن الحسن بن محمد - رحمه
الله - انه قال من هذه الاية^(*) تاكلهم النار كل يوم سبعين ألف مرة كلما أكلتهم قبل
عودوا فيعودون كما كانوا.^۲

۱ صفة الصفوة (۲۱۴/۴).

* ﴿كلما نضجت جلودهم بدلناهم جلوداً غيرها﴾.

۲ الجامع لشعب الايمان (۱۶۰/۲).

واته: نيمامى به‌يه‌قى (په‌حمه‌تى خوى لى بېټ) ده‌فه‌رموويټ - له باسى (زيندوويونه‌وه‌دا) باسماں كړدووه و له حه‌سه‌نى به‌سريه‌وه (په‌حمه‌تى خوى لى بېټ) هيتاومانه كه ده‌رباره‌ى ثابته‌ى ﴿كلما نضجت جلودهم بدلناهم جلوداً غيرها﴾. ده‌فه‌رموويټ واته: ټاگر له هه‌موو پوځي‌كدا (۷۰) هه‌زار جار ده‌يانبريځيټ و پاشان ده‌يانخوات و هر جار يكيښ ده‌يانخوات پيان ده‌وترټ: وهك خوتانتان لى بېټه‌وه! خيرا وهك خويانيان لى ديته‌وه.

نه‌گر به‌م له‌ش و جه‌سته‌ى ئيستاشمانه‌وه بمانخه‌نه ټاگرى دوزه‌خ - په‌نا به‌خوا - ئيش و ټازارمان له پاده‌به‌ده‌ر ده‌بيټ.. به‌لام به‌وه‌وه ناوه‌ستن جه‌سته‌مان گه‌وره ده‌كه‌ن بؤ نه‌وه‌ى زياتر و جوانتر سزاكان به‌ژين و ئيشى زياترمان پى بگات، ده‌ى با پي‌كه‌وه نه‌م فه‌رمووده‌يه بخوينينه‌وه موچركيك به‌ گيانماندا بېټ به‌لكو نه‌مه ببيټه هو‌ى نه‌وه‌ى شايانى ناو كاروانه موباره‌كه‌كه‌مان بكات:

* روى البيهقي عن المقدام عن النبي (ﷺ) في الكافر قال: (يعظم للنار حتى يصير جلده أربعين باعاً، وحتى يصير ناب من انيابه مثل أحد).^۱

واته: نيمام به‌يه‌قى له ميقدام هوه نه‌ويش له پيغه‌مبه‌رى خواوه (ﷺ) ده‌گيږيټه‌وه كه ده‌رباره‌ى جه‌سته‌ى بيياوه‌پ له ناو ټاگرى دوزه‌خدا ده‌فه‌رموويټ: له‌شيان نه‌وه‌نده زه‌به‌لاح ده‌كرټ كه پيستان ده‌بيټه (۲۰) گه‌ز و يهك ددانيشيان به‌ نه‌ندازه‌ى كيوى نوحود گه‌وره ده‌كرټ.

زمانيشيان دريژ ده‌بيټ.. نه‌وانه‌ى له دنيا ده‌رباره‌ى خوا و پيغه‌مبه‌ر بى حورمه‌تانه زمان دريژيان كړدووه و بيياوه‌پ بوون با بزانيڼ چه‌ندى دريژ ده‌بيټ:

* عن عبدالله بن عجلان المحاربي قال: سمعت عبدالله بن عمر - رضي الله عنه - يقول: قال رسول الله (ﷺ): (ان الكافر ليجر لسانه فرسخين يوم القيامة يتوطأه الناس).^۲

۱ الجامع لشعب الايمان (۱۶۱/۲).

۲ رواه الحاكم وصححه وحسنه الترمذي (۳) الجامع (۱۶۲/۲).

واته: عبدالله ي كورې عه‌جلاني موحاريبي له (عبدالله ي كورې عمر) هوه ده‌گيرپټه‌وه كه پټغه‌مبه‌ري خوا (ﷺ) فهرموويه‌تي: زماني كافر له ناو ناگري جه‌ه‌نه‌مدا به نه‌ندازه‌ي دوو فهرسه‌خ^۱ دريژ ده‌بيټ تا واي لې ديت خه‌لكي به‌سهريدا تيده‌په‌ږن و دين و ده‌چن.

خوشك و براي‌انم.. با مه‌سه‌له‌كه به سوك نه‌گريڼ، چونكه مه‌سه‌له‌كه زور له‌وه كه‌وره‌تره كه نيمه‌بيري لې ده‌كه‌ينه‌وه.. و ناگري دوزه‌خ زور زور قوله و بي‌بنه، من و تو له ده‌رياي ناويشدا ناويزين مه‌له بكه‌ين نه‌لټين قوله! نه‌گه‌ر پوزيځك بچين بو مه‌له‌وانگه‌يك تا چنه‌د جار نه‌پرسين له خاوه‌نه‌كه‌ي چنه‌د مه‌تر قوله؟ ناويزين خوماني تي فري‌ بدنه‌ين؟ نه‌مه بو ناو نه‌ي هاوار نه‌ي نه‌گه‌ر ناگر بيټ:

* عن ابي هريرة - رضي الله عنه - قال: كنا مع رسول الله (ﷺ) إذ سمع وجبة فقال: هل تدرون ما هذا؟ قلنا: الله ورسوله أعلم، قال: هذا حجر رمى به في النار منذ سبعين خريفاً فهو يهوي في النار الآن حتى انتهى الى قعرها، فسمعتهم وجبتها.^۲

واته: نه‌بو هوره‌يره (خوا لي‌ي پازي بيټ) ده‌لټيت: له ته‌ك پټغه‌مبه‌ري خوادا بووين - بو جيبه‌ك ده‌پويشتين- له ريكا ده‌نگي‌ك هاته به‌ر گويمان و پټغه‌مبه‌ري خوا (ﷺ) فهرمووي: نه‌زانن نه‌م ده‌نگه‌ چي بوو؟ نيمه‌ش وتمان: خوا و پټغه‌مبه‌ره‌كه‌ي ده‌زانن، فهرمووي: نه‌مه به‌رديك بوو (۷۰) سال له‌مه‌وبه‌ر فري دراوه‌ته ناو ناگري دوزه‌خ نيسستا كه‌يشته‌بنه‌كه‌ي و نيوه‌ش گويتان له ده‌نگي كي‌شان به‌بنه‌كه‌يدا بوو.

نه‌بي به‌جوريك له سزاي سه‌ختي جه‌ه‌نه‌م بترسين كه نه‌گه‌ر خه‌لكي بمانبيني بلي نه‌لي به‌چاوي خوي كلپه و گه‌رمای سه‌ختي جه‌ه‌نه‌مي بينيووه! و نه‌گه‌ر توانيمان وا له خومان بكه‌ين نه‌وه ده‌رونيشمان بي‌زي ده‌يته‌وه له گونا‌ه‌كردن و نه‌گه‌ر وه‌ك نه‌بو داودي حه‌فريمان لې هات به‌دلنبايي‌ه‌وه له زانكوي صالحاندا ناوونوس كراوين.

* قال ابن عبدوية: (سمعت عباساً الدوري يقول: حدثنا أبو داود الحفري ولو رأيت أبا داود لرأيت رجلاً كأنه اطلع الى النار فرأى ما فيها).^۳

۱ فهرسه‌خ نزيكه‌ي (۵-۶) كيلومه‌تر ده‌كات.

۲ رواه مسلم في رياض الصالحين، (لا: ۱۱۷).

۳ صفة الصفوة (۱۱۷/۲).

واته: ئیبن عبدویه که پیاوړکی فارسیه و ده‌لی: جارېک گویم له عه‌باسی دوری بوو ده‌یووت: نه‌بو داودی حه‌فری (په حمه تی خواي لی بیت) قسه‌ی بؤ ده‌کردین و نه‌گه‌ر بتبیینایه وات ده‌زانی نه‌م پیاوه له ناو ناگری دۆزه‌خه‌وه که‌پاوه‌ته‌وه بؤ دنیا و هه‌موو جوړه سزاکانی ناوی به چاوی خوی دیوه — نه‌وه‌نده لیتی ده‌ترسا.

نیث‌و‌نازار و سزاکانی ناو ناگری دۆزه‌خ نه‌وه‌نده ترسناکن که مرؤف‌ناواته‌خوازه خواي که‌وره نه‌یخاته ناویه‌وه ئیتر گرنګ نییه به‌ه‌شتی به‌رینی پی‌بدات یان نا، صالحان له ترسی ناگری دۆزه‌خ خۆشی و کامه‌رانی ناو به‌ه‌شتیان له بیرنه‌ماوه‌وه هر خه‌می نه‌و سزا سه‌خته‌یانه (ابن ابی هذیل) (په حمه تی خواي لی بیت) داوی به‌ه‌شتی له خوا نه‌کردوه:

* عن العوام بن حوشب عن ابن ابی هذیل قال: لقد شغلت النار من يعقل عن ذکر الجنة.^۱

واته: عه‌وامی کوپی حه‌وشه‌ب ده‌لی: (ابن ابی هذیل) (په حمه تی خواي لی بیت) ده‌فه‌رموویت: به‌پاستی ناگری دۆزه‌خ ژیرمه‌ندانی وا ترساندوه که نایانپه‌رژیت داوی به‌ه‌شت و باسی به‌ه‌شت بکه‌ن.

عه‌لی کوپی حوسه‌ینی کوپی عه‌لی کوپی نه‌بو طالب (خوا له خوی و باوک و باپی‌ری پازی بیت) له کاتی ناگر که‌وتنه‌وه‌شدا هر خه‌یالی له لای ناگره‌که‌ی قیامت بوو و هاواریان کردوه ناگر ناگر نه‌ی نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ناگر که‌وته‌وه:

* عن أبي نوح الانصاري قال: وقع حريق في بيت فيه (علي بن حسين) (رضي الله عنهما) وهو ساجد، فجعلوا يقولون له: يا ابن رسول الله النار، يا ابن رسول الله النار، فما رفع رأسه حتى اطفأت، ف قيل له: ما الذي الهاك عنها؟ قال: ألهتني عنها النار الآخرة.^۲

واته: نه‌بی نوحی نه‌نصاری ده‌لی: ناگری که‌وته‌وه له‌و خانووه‌دا که عه‌لی کوپی حوسه‌ینی تیدا میوان بوو، له نوژدا بوو سه‌ری له سوژده‌دا بوو، هاواریان کرد: نه‌ی نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ناگر، ناگر، نه‌ی نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ناگر، ناگر، نه‌وه‌ی

۱ صفة الصفوة (۳۰/۲).

۲ صفة الصفوة (۶۷/۲).

له نویژهکە ی خۆیدا بوو سه‌ری هه‌لنه‌بری تا ناگره‌که‌یان کوژانده‌وه، و دواتر که لی بوویه‌وه لییان پرسى: قوربان چى شتىک خه‌یالى له لای ناگره‌که نه‌هیشتى؟ و نه‌ویش فهرمووى: نه‌وه‌ی نه‌م ناگره‌ی له بیردا نه‌هیشتم ناگره‌که‌ی پۆزى قیامت بوو.

سه‌رمه‌شقه مه‌زنه‌که‌ی ئیسلام - پیغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) - زۆر له ناگرى دۆزه‌خ ترساوه چونکه خۆیشى به چاوى خۆی له شه‌وى میعراجدا نه‌وسزا سه‌خته‌ی بینیه‌وه بۆیه زۆرجار هه‌زى ده‌کرد هاوه‌لانى مه‌زنى لی بترسىنیت و هه‌ول به‌دهن به‌کرده‌وه‌ی جوان و مال به‌خشین و قسه‌ی شیرین و هه‌نگوینی خۆیانی لی بپاریزن و هه‌زارترین که‌سیان له‌و پیناوه‌دا مال به‌خشیت و نه‌لێ پارهم نییه‌! خو هه‌موو که‌سى له‌تێ خورما و وته‌ی شیرینی پێیه‌:

* عن عدي بن حاتم - رضي الله عنه - ان رسول الله (ﷺ) قال: (اتقوا النار) ثم التفت ثم قال: (اتقوا النار)، قال: ثم أعرض وأشاح ثلاثاً حتى قلت انه ينظر اليها ثم قال: ((اتقوا النار ولو بشق تمرة، فان لم تجدوا فبكلمة طيبة)).^١

واته: عدى کوپى حاته‌مى ته‌ی (خوا لی پازى بیت) ده‌لێ پیغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فهرمووى: ((له ناگرى دۆزه‌خ بترسن)) و لای کرده‌وه بو ئه‌ولاوه و پاشان فهرمووى: ((له ناگرى دۆزه‌خ بترسن))، پاشان په‌شتى هه‌لکرد و په‌نگى گۆپا سێ جار، تا وام لیها ت بلێم به‌ چاوى خۆی سه‌یرى ناگرى دۆزه‌خى ده‌کرد، پاشان فهرمووى: ((خۆتان له ناگر بپاریزن ئیتر با به‌ به‌خشینی له‌ته‌ خورما به‌ کیش بیت و نه‌گه‌ر نه‌وه‌شتان له ده‌ستدا نه‌بوو با به‌ قسه‌یه‌کى خۆشیش بیت)).

خوشکان برایان وه‌رن با پێکه‌وه له ناگرى دۆزه‌خ بترسین و به‌ خوا - کوپینه - ترسان له‌و ناگره‌ جیگه‌ی شانازییه‌! و عه‌یب نییه‌ و که‌مى نییه‌! ئێمه‌ له‌ مار ده‌ترسین! له‌ وه‌رگه‌پانى سه‌یاره‌کانمان ده‌ترسین! له‌ برینی موچه‌ ده‌ترسین! له‌ پۆلیس و ئاسایش ده‌ترسین! له‌ زه‌ره‌رى بارزگانی ده‌ترسین! له‌ کاره‌باگرتن ده‌ترسین! له‌ ناوى ده‌ریا ده‌ترسین! له‌ نه‌خۆشى نه‌فلۆنزا ده‌ترسین!

به بی نه وهی جارئ تاقیمان کرد بیته وه! به بی نه وهی که س ترساندین لئی! به بی نه وهی له بهر هیچ که س و بؤ پیا لیان بترسین!

دهی توخوا یارانم ترسان له ناگری دۆزه خ جیگای خوئی نییه؟ حق نییه لئی بترسین؟ که پیغه مبه ریگ ترساندوینی لئی له ژیانیدا نه وندهی گه ردیله یه ک دروئی لی نه بینراوه ئیتر بؤ باوه پ ناکی؟ ئیتر بؤ ناترسی؟ دهی سهیری نه م فرموده کورته بکه و که می بترسه وه لاهی بؤ هردوو دنیا قازانجته:

* عن ابن مسعود - رضي الله عنه - قال: قال رسول الله (ﷺ): (يؤتى جهنم يومئذ لها سبعون الف زمام، مع كل زمام سبعون ألف ملك يجرونها).^۱

واته: عبدالله ی کوپی مه سعود (خوا لئی پازی بیت) - که یه کیکه له (عبدالله) مه زنه کانی ئیسلام - ده فرمودی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فرمودی: له پوژی قیامه تدا جهه نه م ده هیئن که هفتا هزار قولپی هیه! و هر قولپیکش هفتا هزار مه لایکه ت هه لیان گرتوه، جا بزانه چه ندان ملیون مه لایکه ت ده سکه کانیاں گرتوه نه گینا نه ونده توپه یه له خه لکی سه رکه ش و تاوانبار خه ریکه خوئی ده کیشی به سه ر خه لکه وه ستاوه که ی پوژی هه شردا.

پیاوچاک و پیاو صالحی ئیسلام (حمزة الزیات) (په حمه تی خوی لی بیت) خه ویکي خوش ده بینئ و له خه ودا خوی - عز وجل - ده بینئ و نه ویش پښگای خو پاراستنی له ناگر و سزای سه ختی جهه نه م پی نیشاندا و ئیمه ش چاوه پوانین هه مان وانه ی لی وه ریگرین:

* رأى حمزة بن عمارة الزيات - رحمه الله - سبحانه وتعالى في المنام فقال له: يا حمزة وعزتي وجلالي لا أعذب لساناً تلا القرآن بالنار ولا قلباً وعاء ولا اذنأ سمعته ولا عينأ نظرتة، فقلت سبحانهك سبحانهك.^۲

واته: یه کی له صالحان به ناوی همزه ی کوپی عوماره ی زه یاته وه له خه ودا خوی په روه ردگاری بینئ که پی و تبوو: نه ی همزه سویند به گه وره یی و ده سه لاتی خوم،

۱ رواه مسلم (۲۸۴۳).

۲ صفة الصفوة (۷۸/۳).

زمانیک قورئان بخوینیت به ناگری جهه نه م سزای ناده م، و دلیکش لی تیگه یشتبیت و لی ورد بووینته وه و گوئ یه کیش گوئی بۆ گرتبیت و چاویکش سهیری نایه ته کانی کردبیت، حمزه ده لی: منیش وتم: پاک و بیگه ردی بۆ تو، پاک و بیگه ردی بۆ تو.

خوايه بمانپاریزه له و ناگره ی که پیغه مبه ری پاستگو (ﷺ) هوالی پیداوین که سووکتین سزا له ناو دۆزه خدا سه خترین سزای دنیا به که تا ئیستا زانستی نوئ نه یوانیوه جوتی پیلایو ناگرین دروست بکات که پیش نه وه ی قاجی بسوتینیت میشکی بکولینیت - خوايه په حمان پی بکه و له و سزایه بمانپاریزه:

* عن النعمان بن بشير - رضي الله عنه - يقول: ان اهل النار عذاباً يوم القيامة لرجل يوضع في اخمص قدميه جمرتان يغلي منهما دماغه ما يرى ان احداً اشد منه عذاباً، وانه لاهونهم عذاباً.^۱

واته: نوعمانی کوری به شیر (خوا لی پازی بیت) که یه کیکه له هاوه له به پریزه کانی پیغه مبه ر (ﷺ) و فه رموده ی لیوه گپاوه ته وه - ده فه رموویت: (سووکتین سزای ناو ناگری جهه نه م له پۆزی قیامه تدا نه وه یه پیاویک ده هینن و دوو پشکو ده خه نه ژیر پی نه وه نده به ئیشه له پیشدا میشکیشی ده کولینیت و خویشی وا نه زانی که س نیبه سزاکه ی له سزای نه و قورستر بیت - په نامان به تو په روه ردگار -) که چی سزاکه ی سووکتین سزایه.

نه ی خوشکی صالحه م، نه ی برای صالحم، با هه ول بدهین له هاوه لانی په روه ردگار بین.. نه زانی له پۆزی قیامه تدا په روه ردگار هاوه لی هه یه، خوشبه ختی بۆ نه و که سه ی پیشبپکی ده کات له شه ره فمه ندبوون به هاوپییه تی خوا و دوورکه و تنه وه له هاوه لانی جهه نه م (أصحاب السعير).

* عن ابي العوام عن كعب قال: ((يجاء بجهنم يوم القيامة كأنها متن إهالة، حتى اذا استوت عليها اقدام الخلائق، نادى مناد: خذي أصحابك ودعي أصحابي، قال: فيخسف بأولئك)).^۲

۱ متفق عليه (رياض الصالحين، ص: ۱۱۶).

۲ الجامع لشعب الايمان (۲/۱۲۷).

واتە: ئەبى عەوام دەگىرتىتەو لە كەعبەو كە فەرموويەتى: لە پۇژى قيامەتدا جەھەنەم دەهينن بۆ ناو ساحەى مەحشەر و وەك بەزى تەواوەى بنى تەوە وایە و ئىتر كاتى جەھەنەمىيەكان ديارى كران و جياكرانەو لە خەلكەكەى ترخاى - عزوجل - دەفەرموويت: ئەى جەھەنەم ئا دەى ھاوپىكانت بەرە لەگەڵ خۆت و ھاوپىكانى خۆم بۆ بەجى بهيلى، دەلى: دواتر ھاوەلانى جەھەنەم دەبرين بە ناخى زەويدا - پەنا بە خوا -.

ئەى خوشك و برايانم ئەزانن ئەگەر ترسان لە ئاگرى جەھەنەمتان تيا بىت خەلكى لە دوورەو هەستى پى دەكەن؟ و بە گوپ و تىنىكى گەرەترەو دەين بۆ لاتان و گويتان لى دەگرن؟:

* عن حفص بن عبدالرحمن قال: اتيت مسعر بن كدام - رحمه الله - ليحدثني فكأنه رجل أقيم على شفير قبر ليدفع فيه، وقال - مرة أخرى - على شفير جهنم ليلقى فيها.^۱

واتە: حەفسى كوپى عبدالرحمن دەلى: چوومە خزمەتى موسعيرى كوپى كودام (پرحمەتى خواى لى بىت) بۆ ئەوەى ئامۆزگارى و قەسەى خىرم بۆ بىكات، قەسەى بۆ كردم بەلام بە شىوانىك وەك بلىتى لەسەر قەراغى گوپىكە و دايدەهيتلنە خوارەو بۆ ناوى يان ئەللىتى كەسىكە كە لە لىواری جەھەنەمدا دانراو و خەرىكن فرى دەدەنە ناو ئاگرەكەو.

خوشكىكى ترى سەرمەشقى كاروانەكەمان ناوى (ئامىنەى كچى مورىع)ە (پرحمەتى خواى لى بىت) هەر كاتى باسى ئاگرى جەھەنەم بىكرایە لە لای خىرا دەستى دەكرد بە گريان و دەيوت:

* قال رباح بن الجراح الموصلي: كانت أمانة بنت المورع من الخائفين وكانت إذا ذكرت النار واهل النار بكت وابكت وقالت: ادخلوا النار، واكلوا من النار، وشربوا من النار، وعاشوا في النار ثم تبكي.^۲

۱ الجامع لشعب الايمان (۲/۵۴۵).

۲ الجامع لشعب الايمان (۲/۵۴۹).

واته: ریباحی کوپی جه راج ده لی: ثامینه ی کچی موریع له و که سانه بوو که زور ده ترسا - له ناگری جه هه نه م - و هر کاتی باسی ناگری جه هه نه م و دانیشتونانی بکرایه، دهستی ده کرد به گریان و خه لکه که شی ده کرده گریان و ده یفه رموو: ده خرینه ناو ناگره وه، و خواردنیاں ناگره، خواردنه وه یان ناگره و ژیانیاں له ناو ناگردایه.. پاشان دهستی ده کرده وه به گریان.

برا و خوشکانی کاروانچی، هه موو کاته کان به هل بزانه و به هه موو هوکاریک هه ول بده له ناگری سهختی دوزه خ به دوور بیت و هوکاریکی دوعا و پارانه وه ی صالحان و خواناسانه بۆت له ناو پاصدا یان له سه ره ی نانه وایه کدا یان له سه ردانی نه خوشیکدا یان له بازپدا یان له هر کوئی گه یشتی به یه کی له صالحان خیرا تاکه داواکاریت لی ئه وه بیت که له خوا بیارپیتته وه بۆت که له ناگری دوزه خ بتپاریزیت و داوای دوعای تری لی مه که که پیویست ناکات:

* عن جعفر بن محمد صاحب بشر قال: لما اعتل بشر بن الحارث - رحمه الله - فعادته امنة الرملية - رحمه الله - من الرملة فانها لعنده اذ دخل احمد بن حنبل - رحمه الله - يعود، فقال: من هذه؟ فقال: هذه امنة الرملية بلغها علتي فجاءت من الرملة تعودني قال فسلها تدعوا لنا، فقالت: اللهم بشر بن الحارث واحمد بن حنبل تستجيرانك من النار فأجرهما، قال احمد فانصرفت فلما كان من الليل طرحت الي رقعة مكتوب فيها: ((بسم الله الرحمن الرحيم: قد فعلنا ولدينا مزيد)).^۱

واته: جه عفه ری کوپی محمد که هاوپی - بشری کوپی حارث - ه ده لی: کاتی بشر نه خووش کهوت (ثامینه الرملية) له شاری په مله وه هات بۆ سه ردانی و له و کاته دا که ئه و له وی بوو نیعام احمدی کوپی هه نبل یش هات بۆ سه ردانی و له وی وتی: ئه م خوشکه کییه؟ بشریش وتی: ئه مه ثامینه ی په ملیه و کاتی زانیویه تی من نه خووشم له په مله وه به پی کهوتوه بۆ لای من تا سه ردانم بکات، احمد وتی: ده ی داوای لی بکه با دوعای خیرمان بۆ بکات.

ثامینه‌یش ده‌ستی به‌رزکرده‌وه بۆ لای خوا و فەرمووی: ئە‌ی په‌روه‌ردگارم بشری کوپی حارث و احمدی کوپی حەنبەل داوات لې ده‌که‌ن له ناگری دۆزه‌خ بیانپاریزیت، ده‌ی — خواجه — بیانپاریزه‌ لی، احمد ده‌لې کاتې گه‌راینه‌وه بۆ مالّ و شه‌و دامات له شه‌ودا پارچه‌ وه‌ره‌قه‌یه‌ک فېرّ درایه‌ باوه‌شم و تیایدا نووسرابوو: به‌ ناوی خوی به‌خشنده و میهره‌بان، ئە‌و نزایه‌مان قبولّ کرد و زیاتریشمان له لا ه‌یه‌.

خوشکی باوه‌پدارم.. خۆت به‌ که‌م مه‌زانه ده‌توانیت نه‌که‌ ه‌ر صالحه‌ بیت به‌لکو ده‌توانیت پېشه‌وايه‌تی کاروانی صالحانیش بکه‌یت، قه‌د مه‌لې ناگه‌مه‌ براکه‌م یان هاوسه‌ره‌که‌م یان باوکم له خواناسی و به‌ندایه‌تیدا! به‌لکو خاتوو (عه‌بده) (په‌حمه‌تی خوی لې بیټ) که‌ خوشکی گه‌وره‌ پیاو‌صالحی ئیسلام (أبو سلیمان الدارانی) یه‌ (په‌حمه‌تی خوی لې بیټ) و (أبو سلیمان) ده‌لې: ئە‌و خوشکه‌م زۆر زۆر له ناگری دۆزه‌خ ده‌ترسا:

قال ابو سلیمان الدارانی — رحمه الله — وصفت لاختي عبدة قنطرة من قناطر جهنم فاقامت يوماً وليلة في صيحة واحدة ما تسكت ثم انقطع عنها بعد فكلما ذكرت لها صاحت قلت من اي شيء صياحها؟ قال: مثلت نفسها على قنطرة وهي تكافأ بها.^۱

واته: ئە‌بو سوله‌یمانی دارانی (په‌حمه‌تی خوی لې بیټ) ده‌لې: دیمه‌نیکی دۆزه‌خم بۆ عه‌بده‌ی خوشکم باس کرد، شه‌و و پۆژیک به‌بی پرانه‌وه‌ هاواری کرد و پاشان بی دهنگ بوو، له‌و پۆژه به‌ دوا ه‌ر کاتې باسی ناگری دۆزه‌خم بکرده‌یه‌ ه‌مان هاواری ده‌کرده‌وه، پاوی ده‌لې لیم پرسسی: له‌ ترسی چی ئە‌و هاواره‌ی ده‌کرد؟ ئە‌ویش فەرمووی: به‌ خه‌یال خۆی وا داده‌نا که‌ خراوته ئە‌و شوینه‌وه‌ و سزا ده‌دریټ.

چوارهم

صالحان له فه توادان ترساون

خوزگه بوجي مه سه له ي فه توادانم به گرنگ زانپوه بؤ خوشكان و براياني ناو كاروانه موباره كه كه ي صالحان و به دواي سي ترسي زور گه ورده دا هيناومه ؟
چونكه فه توادان زور ترسناكه، ليژگاييه كي سه خته، هه لدير يكي مسوگه ره و تياچووني قيامه تي مړوغي پتپوه به نده، و سزاي سه ختي له سهره، بويه خواناسان و صالحاني نه م نوممه ته وه سه ته خويان به دور گرتووه و فه توادانيان به كاريكي ترسناك سهر كردووه، چونكه هر له پيگه ي فه تواوه خويني خه لكی، مالي خه لكی، ناموسي خه لكی هه لال ده كريت و حرامی خوا هه لال ده كات و نه گه زور وريا و زانا نه بيت.

* قال الله تعالى: ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَلٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِّفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ مَتَّعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾﴾.

زمان به ملا و به ولادا مه چه رختن و مه لين نه مه حرامه و نه وه هه لاله - به بي به لگه و له خوتانه وه - و به م كاره تان بوته تان به دم خواوه بكن، و ناگادارين و بترسن له فريداني فه توا به لاي چه پ و پاستدا چونكه نه و كه سانه ي به ناوي خواوه شت هه لده به ستن تياچووي پوژي هه شرن و پزگار بوونيان بؤ نيبه، به لي له دنيا كه مي سودي مادي ده بينن له و فه توايه و له لاي كاريه دهستان شتيكتان ده ست ده كه وييت چونكه شتيان بؤ هه لال ده كن و سته مه كانيان به په وا داده نين و نيتر نه وه يان له بير چوته وه كه سزاي سه خت له پيشوازياندايه.

نای له و كه سانه ي كه نه مړو شتيك حرام ده كن و شه پي له سهر ده كن و خويان سوور ده كه نه وه و دزايه تي تا سهر نيسقاني نه و كه سانه يش ده كن كه مه سه له كه به

خیلافی دهگرنو دهلین: لای کۆمهلی له زانایان دروسته، بهلام پاش ماوهیه که مهسه له که پیچه وانه دهبیته وه و تا سه ر ئیسقان هه لالی دهکات و به خهستی لوتی تی دهنی!!.

* قال الله تعالى: ﴿۳۶﴾ إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُجْلُونَ عَامًا وَيُحْكَمُونَ عَامًا لِيُؤَاطُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيُجِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سُوءُ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿۳۷﴾^۱.

واته: خوای - تهعالا - دهفه رمویتی: ((یهکی له کاره باوه کانی سه رده می نه فامی نه وه بوو که نه گه ر بیانویستایه شه ر له گه ل هوزیکدا بکه ن له مانگه قه دهغه کراوه کاندای ده چوون بۆ شه ره که و دهیان وت نه م مانگه دوا ده خهین بۆ مانگیکی تر و به و شیوهیه هه لالیان ده کرد جهنگ تیایدا، به و کاره یان سالیکی هه لالیان ده کرد و سالیکی هه رامیان ده کرد بۆ نه وهی دهستکاری مانگه قه دهغه کراوه کان بکه ن و نه وهی خوا هه رامی کردوه نه وان هه لالیان کردبوو، په نا به خوا نه و کاره یشیان به جوان و چاک ده زانی و خوایش پینموونی بیباوه پان ناکات.

کاتی له مهسه له یهکی فهتوا و هه رام و هه لالدا پرسپارت لی ده کریتی.. خیرا فهتوا مه ده و مهسه له که مه خه به لایه کدا، به لکو صالحان (پرحمەتی خویان لی بیت) هه ر تیک چوون و په رنگیان برسکاوه چونکه دهیانزانی نه و کاره وه که دهلین دهبیته وته بیژی خوا، محمدی کوپی سیرین خه و په رژی که ره که ی ئیسلام به م جۆره بووه:

* قال الأشعث: كان محمد بن سيرين (رحمه الله) اذا سئل عن شيء من الفقه، الحلال والحرام تغير لونه وتبدل حتى كأنه ليس بالذي كان.^۲

واته: نه شعه سه دهلی: محمدی کوپی سیرین (پرحمەتی خوای لی بیت) هه ر کاتی ده باره ی مهسه له یهکی فیهقی له هه لال و هه رام پرسپاری لی بکر دایه په رنگی تیک

۱ سورة التوبة، (الآية: ۳۷).

۲ صفة الصفوة (۲/۱۱۷).

دهچوو دهگړا و هله دهبریسکا و به جوریکي وای لی دههات له وکسهی پیشوو نه دهچوو.

پاک و بیگهردی بڼ خوا، زانا بهرز و مهزنهکان بڼ نهوهی له فهتوادان خویان بپاریزن زورجار خویانیاں شکاندوتهوه و به وشهی نازانم! یان: له و مهسه له یه دا شاره زاییم نییه! یان بڼ له فلان زانا بپرسن نه و له من شاره زاتره! یان: (انشاء الله) له م باره یه وه پرسیارتان بڼ ده که مو قاسمی کوپی محمد (پرحمتهی خوی لی بیټ) کوپه زانا که ی نه بو به کری صدیق (خوا لی پازی بیټ) بزاین چی ده لی؟.

* عن ایوب قال: سمعت قاسم بن محمد - رحمه الله - یسأل بمنی فیقول: لا أدري، لا أعلم، فلما اکثروا علیه، فقال: والله لا نعلم کل ما تسألونا عنه ولو علمنا ما کتمناکم وهل حل بنا أن نکتمکم؟^۱.

واته: نه یوب ده لی: خوم گویم له قاسمی کوپی محمد بوو که له مینا بوو له کاتی حه جدا خه لکی چوارده وره یان لی گرتبوو هر که سه و بڼ خوی پرسیاری شه رعیاں لی ده کرد و نه ویش هر ده یفرموو: نازانم، شاره زاییم لی نییه! به لام نه وه بوو خه لکه که زوریان بڼ هیئا و پرسیار بارانیاں کرد نه ویش له تاودا فرمووی: وه لاهی نیمه وه لامی هه موو پرسیاریکتان نازانین، خو بیزانین لیټان ناشارینه وه بڼ چی حه لال و دروسته بومان لیټانی بشارینه وه؟!

خه لکانیک هه ن حه ز ده که ن پرسیاریاں لی بکه یت و خویان به وه لامه که یه وه هه لده نین و خویانی پی ده به نه پیشه وه، به و کاره که یف خوش و مه سرور ده بن! به لام نه وانه له ترسناکی فهتوادان حالی نه بوون نه گینا وه ک قاسمی کوپی محمد ده بوون که ده بویه په نگیان تیګ بچویه و پییان ناخوش بویه:

* عن أبي الزناد قال: ما كان قاسم بن محمد يجيب إلا في الشيء الظاهر.^۲

واته: نه بی زه ناد ده لی: ماموستا قاسمی کوپی محمد وه لامی هیچ پرسیاریکي نه ده دایه وه مه گه ر وه لامه که ی زور ناشکرا بویه.

۱ صفة الصفوة (۶۴/۲).

۲ صفة الصفوة (۶۴/۲).

هرگيز هز له فهتوادان نه كهيت هر به وې هر دوو سې كتيب و ناميلكه ي ئيسلامي بخوښتته وې يان هر به وې كه ماوه يه كه به شداري دهرسيكي گشتي زانايه كت كردوه، يان هر به وې كه دهرچووي زانگوپه كي ئيسلامي يان په يمانگه يه كي ثابنيت !
 فهتوادان زانستېكي قول و خوښنه وېه كي به رده وامي قورثان و فهرمووده و كتيبېه فيقيهه كاني دهوئ سهريري زاناي خاوه مه زه به ي - ماليكي - ئيمام ماليكي كوپي نه نه س بكه، كه چوڼ نه يو پراوه فهتوا بدات تا (۷۰) له زاناياني نه و سهرده مه پوخسه تي فهتويان داوه:

* عن ابي مصعب قال: سمعت مالكا قال: ما افتيت حتى شهد لي سبعون اني اهل لذلك.^۱

واته: نه بو موسعب ده لئ: گويم لي بوو ماليك ده يووت: نزيكي فهتوادان نه كه و تمه وې تا (۷۰) زاناي ئيسلام شا به تيان بو دام كه من شاياني نه و كار هم نه و جا فهتوام دا.

هر نه م زانا پا به به رزه ي ئيسلام كه خاوه ني (موطأ) ه و ماموستاي ئيمامي شافعييه، كه چي ناماده نه بووه و ه لامي يه كه پرسپاري شهرعي بداته وې تا له چه ندان زاناي نه و سهرده مه ي پرسپار نه كړدبټ و پټي نه و تبټ كه ثايا من شاياني نه و كار هم ؟ !:

* عن ابي مصعب ايضاً أن مالكا قال: (ما اجبت في الفتيا حتى سألت من هو اعلم مني، هل يراني موضعاً لذلك؟ سألت ربيعة، سألت يحيى بن سعد فأمراني بذلك، فقلت يا ابا عبدالله فلو انهوك؟ قال: كنت انتهي لا ينبغي للرجل ان يرى أهلاً لشيء حتى يسأل من هو اعلم منه).^۲

واته: دووباره نه بو موسعب ده لئ: پيشه و - ماليك - (پرحمته خوي لي بيت) ده لئ: و ه لامي پرسپاري شهرعي كه سم نه داوه ته وې تا پرسپارم له و كه سانه ي له خو م زاناتربوون نه كړدا به كه ثايا من شاياني نه و مه قامه م؟ له په بيه و له په حياي كوپي

۱ هه مان سهرچاوه (۱۲۰/۱).

۲ هه مان سهرچاوه (۱۲۰/۲).

سه عیدم پرسى له و باره یه وه، پښکایان پی بدهم که فه توا بدهم، ده لى پيم وت: نه ی نه گهر نه یانېشتایه فه توا بدهیت؟ ده فره مویت: منیش فه توام نه ده دا، چونکه که س نابى خوى به شایانى مه قامیک بزانیټ تا پرسیار له که سانی سه رووی خوى نه کات له و باره یه وه.

هر نم پیشه وا گه وره و مه زنه ی نیسلام له گه لټ نو مه قام و پایه به رزیه دا که چی زور ناسایی بووه له لای که به پرسیار که ریکی وتبیټ: له و مه سه له یه دا شاره زایی ته واوم نییه و با هه موو خه لکیش پيم بزانی که له و مه سه له یه دا شاره زانیم:

* عن ابن المهدي قال: سألت رجلاً مالکاً عن مسألة، فقال: لا أحسنها!، فقال الرجل: أتني ضربت اليك كذا وكذا لاسألك عنها، فقال له مالك: فإذا رجعت الى مكانك وموضعك فأخبرهم اني قلت لا أحسنها.^۱

واته: (ابن المهدي) ده لى: جاريکیان پیاویک پرسیار ریکی شه رعى له پیشه وا مالیک ده کات، و پیشه وایش زور به ناسایی پی فره موو: له و مه سه له یه دا هیچی لي نازانم یان باش نیم تیایدا!.

پیاوه کهش به سه رسو پمانه وه به پیشه وای وت: ماموستا گیان من له فلان شوینی دووره وه که وتوومه پی بولای جه نابتان ته نها بولټو پرسیاره که چی تو ده لى نیازانم!؟ پیشه وای مه زنیشمان پروی تیگرد و پی فره موو: نه گهر گه پایته وه بولټو و شاره که ی خوت پییان بلټ: که من وتوومه له و مه سه له یه دا باش شاره زانیم!.

براکانم نه گهر زانا و له نیسلام شاره زایان وه لامی هه موو پرسیاریک بده نه وه و ته نها جاريک وشه ی - نازانم - به سه ر زمانیاندا نه یه ت له وه لامی هیچ پرسیاریک نه وه خوى ده کوژى و تووشی دهردی کوشنده بووه:

* محمد بن صباح يقول: انبأ سفيان بن عيينة: (إذا ترك العالم لا أدري أصيبت مقاتله).^۲

۱ صفة الصفوة (۲/۱۲۶).

۲ هه مان سه رچاوه (۲/۱۵۶).

واته: محمدی کورپی صباح ده‌لئ: زانای صالح و خواناس (سوفیانی کورپی عویینه) (پرحمته خوی لی بیت) هه‌والی داوه که: هه‌ر کاتی زاناکان وازیان له وشه‌ی - نازانم - هیئا نه‌وه تیریان ناوه به دل و جهرگی خویانه‌وه.

نه‌مړو خه‌لکانیک دروست بوون - په‌نا به خوا - هه‌زیان له فه‌توادانه و چيژی لی وهرده‌گرن و چی له فیکریاندا هه‌بیټ هه‌ر له‌سه‌ر نه‌و بنه‌مایه وه‌لامه‌کان ده‌ده‌نه‌وه ئیتر با دژی قورئان و سوننه‌تی صحیحیش بیټ.. به‌لام (ابن عمر) (خوی لی پازی بیټ) پرسپاری لی کراوه خوی لی که‌ر کردووه وه‌ک بلئی نه‌بییستووه !:

* عن نافع ان رجلاً سأل ابن عمر عن مسألة، فطأطأ رأسه ولم يجبه حتى ظنّ الناس انه لم يسمع مسألته، فقال له: يرحمك الله اما سمعت مسألتی؟ قال: بلى ولكنكم ترون ان الله تعالى ليس يسألنا عما تسألونا عنه؟ اتركنا رحمك الله حتى نتفهم في مسألتك، فان كان لها جواب عندنا والّا اعلمناك انه لا علم لنا به.^۱

واته: نافع ده‌گيټپټه‌وه ده‌لئ: پياويک پرسپاريکی ئاراسته‌ی عبدالله ی کورپی عومر کرد، عبدالله (پرحمته خوی لی بیت) سه‌ری داخستبوو، بی ده‌نگ بوو - خه‌لکه‌که وایان گومان برد که گویی له پرسپاره‌که‌ی نه‌بووه - بۆیه پياوه‌که پټی وت: پرحمته‌تی خوات لی بیت نه‌وه گویت له پرسپاره‌که‌م نه‌بوو؟ (عبدالله) فه‌رمووی: به‌لئ - گویم لی بوو - به‌لام بۆ ئیوه وا ده‌زانن خوا لیټپرسینه‌وه‌مان له‌گه‌ل ناکات له‌سه‌ر وه‌لامی نه‌و پرسپارانه‌تان؟ ده‌ی لیټم گه‌پئ با له پرسپاره‌که‌ت بکۆلمه‌وه و تیټبگه‌م له وه‌لامه‌که‌ی پرحمته‌تی خوات لی بیت، نه‌گه‌ر وه‌لامی هه‌بوو له لمان نه‌وه وه‌لامت ده‌ده‌مه‌وه، نه‌گه‌ر نه‌شمان زانی نه‌وه پټ ده‌لټیم که وه‌لامه‌که‌ی نازانم.

خوشک و براکانم ده‌خیلتان بم، نه‌که‌ین حوکمی به‌هه‌شت و دۆزه‌خی خه‌لکی ده‌ریکه‌ین و بلټین فلان به دوو چاو به‌هه‌شت نابینی!! یان فلان که‌س به ئاگری دۆزه‌خ ناسوتی!! نا نه‌که‌یت، نه‌نجامی خه‌لکی له لای خوايه و به‌س:

* عن معتمر بن سليمان عن أبي عمران، عن جندب قال: (وطئ رجل على عنق رجل وهو يصلي، فقال الرجل: والله لا يغفر الله لك هذا ابداً، فقال الله (عز وجل): من هذا الذي يتألى عليّ أن لا اغفر له، فقد اغفرت له واحبطت عملك).^۱

واته: له (جندب) وهه (خوای لی پازی بیټ) ده گێږنه وه که فه رموویه تی: جاریکیان پیاویک نوژی ده کرد و پیاویکی تر له کاتی سوژده دا پتی خسته سه رملی و پتی وت: سویند به خوا هه رگیز خوا لیت خوش نابیت! خوای گه وره یش فه رمووی: ((نمه کتیه سویند به من ده خوات که له فلان که س خوش نابم؟ دهی نهوا له نهو خوش بووم و هه مو کرده وه چاکه کانی تو شم سوتاند و پوچه لم کرده وه)).

زانا صالحه کان (پرحمەتی خویان لی بیټ) نه گه وه لامی مه سه له یه کیان نه زانییت، زور به ئاسانی ده یان وت: له وه باره یه وه شاره زاییم نیه! برۆ بۆ لای فلان زانا و نه پرسیاره له و بکه نهو له من زیره کتره!! یان له وهش زیاتر هندی جار ده یان وت: برۆ بۆ لای کوپه که م یان که که م یان قوتابه که م وه لامی دروست له لای نهوانه!!

(یا سبحان الله) چ وانه یه کی خۆبه بچوک زانییه و محمدی کوپی سیرین پیشکه شی مروفایه تی ده کات له کاتی که ده وه پیاوه یه کی که له زانا مه زنه کانی سه رده می تابعین:

* عن هشام بن حسان ان ابن سيرين اذا اشكل عليه شيء من القراءة قال: اذهبوا فسنلوا حفصة كيف تقرأ - اي ابنته -.^۲

واته: هیشامی کوپی هسان ده لی: هه ر کاتی محمدی کوپی سیرین (پرحمەتی خوای لی بیټ) له مه سه له یه کی خویندنی قورئان یان زانستیدا شتیکی لی بگیریه زور به ئاسایی و به بی تی که چون ده یه رمووی: برۆن بۆ لای هه فسه ی که م و له وه باره یه وه پرسیار ی لی بکه ن و بزائن چون ده یخوینتی هه. چونکه نهو زور شاره زایه له وه باره یه وه.

۱ الجامع لشعب الايمان (۱۸۰/۲).

۲ صفة الصفوة (۱۳۳/۲).

زاناکان چونکه له‌گه‌ل عیلم و زانسته‌کانیاندا بڼ خوا صول‌حاو و صالح بوون مه‌ر کاتې پرسیارېکې شه‌رعییان لی بکرایه به ناو چاویانه‌وه نیشانه‌ی پې ناخوش بوون به‌دی کراوه و حه‌زیان کړدوه نه‌و پرسیاره ئا‌پاسته‌ی برا زانایه‌کی تر بکرایه (ئیبراهیمی نه‌خه‌عی) یش نمونه‌یه‌کی جوانمان پیشکه‌ش ده‌کات:

* عن ابي الحصين قال: ((سألت إبراهيم النخعي عن شيء، فقال: ما وجدت أحداً تسأله فيما بيني وبينك غيري)).^۱

واته: نه‌بو حه‌سین ده‌لې: ده‌ریاره‌ی مه‌سه‌له‌یه‌ک پرسیارم کړد له (ئیبراهیم النخعی) و نه‌ویش له وه‌لامدا پې فهرمووم: باشه گیانه‌که‌م – به‌ینی خوم و خوت بې – ئایا جگه له من که‌سیکت نه‌دو‌زیه‌وه نه‌و پرسیاره‌ی لی بکه‌یت؟! ..

بەشى چوارەم

چوار خۇشەويستەكەي صالحان:

- ۱- خۇشەويستى خۋاي (عزوجل):
- ۲- خۇشەويستى قورئانى كەرىم:
- ۳- خۇشەويستى پيغەمبەرى ئەكرەم (ﷺ):
- ۴- خۇشەويستى مۇسلمانان:

یه‌که‌م

صالحان خویان زۆر خوش دهوئیت:

له‌م گۆی زه‌ویه‌دا هه‌موو که‌سی‌ک خۆشه‌ويستی‌کی هه‌یه‌و هه‌میشه‌ له‌ خه‌یاڵیدا به‌ی
بیری ناچیت و هه‌موو شتی‌کی تر ده‌کاته‌ قوربانی، ئیتر هه‌یه‌ دل‌داریه‌که‌ی له‌گه‌ڵ کچیکدا
به‌ زایه‌ ده‌دات وا ده‌زانیت سه‌ر زه‌وی کاول بووه‌و جگه‌ له‌و کچه‌ کچی تری تیا
نه‌ماوه‌!! نازانیت لایه‌ک له‌ کچانی سه‌ر زه‌وی له‌و کچه‌ باشترو ژیرترو جوانترن که‌ نه‌و
که‌وتۆته‌ داوی...

هه‌شه‌ دل‌داری له‌گه‌ڵ مال‌ جوانیدا ده‌کاته‌ هه‌موو سالی‌ شیوازی خانووه‌که‌ی،
مۆدیلی سه‌یاره‌که‌ی، جلو به‌رگه‌که‌ی خۆی ده‌گۆریت و هه‌موو سامانی ده‌خاته‌ نه‌و
پیناوه‌و هه‌ر فریایش ناکه‌وئیت!

هه‌شه‌ پاره‌ کۆکردنه‌وه‌ بۆته‌ ته‌نها خۆشه‌ويستی و دیناری گشت که‌سیه‌تی (په‌نا به‌
خوا)!!

هه‌شه‌ ئاره‌زووپه‌رستی خوش ده‌وی و هتد... که‌واته‌ که‌س نیه‌ بلی من هیچم خوش
ناوئیت و باوه‌پرم به‌ خۆشه‌ويستی نیه‌.

به‌لام خۆشه‌ويستی‌کی گه‌وره‌ هه‌یه‌ که‌ زۆری‌ک له‌ مۆقه‌کان لی‌ی بی‌ ئاگان و
له‌به‌رده‌می نه‌و کی‌وه‌دا هه‌موو خۆشه‌ويستی‌ه‌کانی سه‌ره‌وه‌ تی‌ک ده‌شکێن و باویان
نامینێ و صالحانیش زۆر ژیر بوون هه‌ستاون خۆشه‌ويستی خوای گه‌وره‌یان
هه‌لبژاردووه‌و ئیتر له‌وودا شه‌رمیان کردووه‌ دل‌داری له‌گه‌ڵ کچ یان له‌گه‌ڵ پاره‌و
سامان یان له‌گه‌ڵ مال‌ جوانی یان هتد.... بکه‌ن.

خۆشه‌ويستی خوا یه‌کی‌که‌ له‌ نیشانه‌ گه‌وره‌کانی باوه‌پی پاسته‌قینه‌، به‌ تایبه‌ت
له‌سه‌رده‌می جه‌فاوه‌تدا که‌ موسلمانان خۆشه‌ويستیان بۆ خوا نه‌ماوه‌ یان که‌م بۆته‌وه‌،
به‌لام خوا وه‌عدی داوه‌ نه‌و که‌سانه‌ لاده‌بات و کۆمه‌له‌ که‌سانێکی تر دینیته‌ کایه‌وه‌ که‌
به‌وپه‌ری مانای خۆشه‌ويستی خویان خوش ده‌وئیت:

* قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ﴾.^۱

واته: ئە‌ی کۆمه‌لی باوه‌پداران هه‌ر که‌سی له‌ ئێوه‌ له‌ ئاینه‌که‌ی که‌ ئیسلامه‌ پاشگه‌ز بیهێته‌وه‌ خوا بێ‌ منه‌ت ده‌یه‌یت لێتان و له‌ باتی نه‌وانه‌دا کۆمه‌لی موسڵمانی دلسۆزو غه‌مخوار ده‌یه‌ینی که‌ زۆری خوش ده‌وێت و نه‌وانیش خویان زۆر خوش ده‌وێت... له‌ ئاستی برا موسڵمانه‌کانیاندا سه‌رکزن و له‌ ئاستی کافراندا توندپه‌ون و له‌ پێگای خوادا جیهاد ده‌که‌ن و گوێ به‌ لۆمه‌ی لۆمه‌کاران ناده‌ن.

هه‌رچه‌نده‌ خه‌ڵکانی دوور له‌ خوا شتی تریان خوش بوێ جگه‌ له‌ خوا به‌لام هه‌رگیز ناگه‌نه‌ تۆزی کێوی خوشه‌ویستی باوه‌پداران بۆ خوی خویان.. به‌لام ئه‌مپۆ په‌نا به‌ خوا -موسڵمانان هاوکێشه‌که‌یان پێچه‌وانه‌ کردۆته‌وه‌- خوشه‌ویستی ئێمه‌ بۆ خوی په‌روه‌ردگارمان نه‌وه‌نده‌ که‌مه‌ ناگاته‌ یه‌ک له‌ ده‌ی خوشه‌ویستی کوپێک بۆ کچێک یان خوشه‌ویستی چروکێک بۆ پاره‌و سامان یان حیزیه‌ک بۆ لایه‌نه‌که‌ی!:

* قال الله تعالى: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَخْذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾.....^۲

واته: له‌ ناو خه‌ڵکیدا که‌سانی وا هه‌یه‌ که‌ شتیکی تری هه‌یناوه‌ له‌ باتی خوا دایناوه‌ له‌ دایداو خوشیشتی ده‌وێت و هه‌ک خوشه‌ویستی به‌نده‌ بۆ خوی گه‌وره‌، به‌لام باوه‌پداران زۆر له‌وان زیاتر خوی خویانیان خوش ده‌وێت، ده‌ی خویه‌ به‌مانگێڕه‌ به‌و ئێماندارانه‌ی خۆت.

ئهمه‌ پێغه‌مبه‌ره‌ سه‌روه‌ره‌که‌مانه‌ (ﷺ) پێشه‌وای هه‌موو صالحانی دونه‌یا بوو به‌ هاوه‌لان نادات قسه‌ به‌و هاوه‌له‌ به‌پێژه‌ بلێن که‌ تاوانێکی له‌ ده‌ست ده‌رچوو بوو له‌ به‌ر

ته‌ن‌ها په‌وشتی‌کی مه‌زن که له هه‌ر که‌سدا بی‌ته‌دی شایانی هه‌موو مه‌دحیی‌کی چاکه‌یه خۆزگه‌ چ په‌وشتی‌ک بی‌ت؟:

* حدیث عن النعمان (رضي الله عنه) انه كان يؤتى به رسول الله (ﷺ) فيجده الى ان اتى به يوماً فلعله رجل وقال: ما اكثر ما يؤتى به لعنه الله!! فقال رسول الله (ﷺ) لا تلعه فانه يحب الله ورسوله.^۱

واته: (نوعمان) (خوا لێی پازنی بی‌ت) هاوه‌لێکی پی‌غه‌مبه‌ری ئازیزمان بوو (ﷺ) به‌لام به‌ داخه‌وه له ژێره‌وه ئاره‌قی - مه‌ی - ده‌خوارد‌وه‌وه و چه‌ند جارێک هێنايانه‌ به‌رده‌ستی پی‌غه‌مبه‌رو ئه‌ویش سزای داری هه‌دی سه‌رخۆشانی لێ ده‌دا.. تا ئه‌وه‌بوو یه‌کێک له‌ هاوه‌لان ئه‌وه‌نده‌ بی‌زار ده‌بی‌ت له‌ په‌وشتی ئه‌و هاوه‌له‌ له‌ حزوری پی‌غه‌مبه‌ردا (ﷺ) ده‌لێت: چه‌ند زۆر ده‌یه‌پێنن بۆ دارکاری کردن نه‌فره‌تی خوای لێ بی‌ت! پی‌غه‌مبه‌ری به‌سۆز پێی ناخۆشه‌ قسه‌ به‌ هاوه‌لان بلێن ته‌نانه‌ت تاوانباره‌کانیش و بۆیه‌ فه‌رمووی به‌و پیاوه‌: هه‌رگیز نه‌فره‌تی لێ نه‌که‌یت چونکه‌ ئه‌و (نوعمانه‌) خواو پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی زۆر خۆش ده‌وێت.

خۆش‌ویستنی په‌روه‌ردگار تام و چێژێکی نادیاره‌و له‌ ناو دلدایه‌ به‌لام ئایا نیشانه‌یه‌کی هه‌یه‌ که‌ مرۆڤ بۆی ده‌ریکه‌وێت که‌ خۆشه‌ويسته‌یه‌که‌ی بۆ خوا ته‌واوه‌و وه‌رگیراوه‌، ئه‌مه‌ش پیاو‌صالحه‌ مه‌زنه‌که‌ی شاری به‌سه‌ره‌ - پێشه‌وا هه‌سه‌ن (په‌حمه‌تی خوای لێ بی‌ت) ئه‌مه‌مان بۆ په‌وون ده‌کاته‌وه‌:

* قال الحسن البصري (رحمه الله) قال أصحاب رسول الله (ﷺ) يا رسول الله انا نحب ربنا حباً شديداً، فاحب الله ان يجعل لحبه علماً؟ فانزل الله هذه الآية ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾.^۲

واته: پێشه‌وا هه‌سه‌نی به‌سری (په‌حمه‌تی خوای لێ بی‌ت) ده‌فه‌رمووی‌ت: هاوه‌لانی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به‌ پی‌غه‌مبه‌ریان وت: ئێمه‌ خوای خۆمانمان زۆر زۆر خۆش

۱ البحر الرائق (لا: ۲۵۰)، رواه البخاري (۷۵/۱۲).

ده‌وێت.. خوای گه‌وره‌یش ویستی نیشانه‌یه‌ک دانیت بۆ پاستی و دروستی ئه‌و خۆشه‌ویسته‌یه‌؟ خوای (عز وجل) یش ئه‌م ئایه‌ته‌ی ناردیه‌ خواره‌وه‌ و فه‌رمووی: ((ئهی محمد پێیان بلی: ئه‌گه‌ر ئێوه‌ پاست ده‌که‌ن و خواتان خۆش ده‌وێت شوێن من بکه‌ون خوایش ئێوه‌ی خۆش ده‌وێت)).

گه‌وره‌ترین به‌لگه‌ی خۆشه‌ویستی خوای گه‌وره‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ خوا چی پێ ناخۆشه‌ ئیمه‌ش پێمان ناخۆش بێت و چیشی پێ خۆشه‌ ئیمه‌ش پێمان خۆش بێت، و ئه‌مه‌ش قسه‌ی پێشه‌وایه‌کی صالحی ئه‌م ئوممه‌ته‌ چاکه‌یه‌ که‌ ناوی (بیشری کوپی سه‌ری)یه‌ بزانی چی ده‌فه‌رموویت؟

* قال بشر بن السري (رحمه الله): ((ليس من أعلام الحب ان تحب ما يبغض حبيبك)).^۱

واته: بیشری کوپی سه‌ری (په‌حمه‌تی خوای ئی بێت) ده‌فه‌رموویت: له‌ نیشانه‌ی خۆشه‌ویستی خوا نه‌یه‌، که‌ ئه‌وه‌ی خۆشه‌ویسته‌که‌ت پێی ناخۆشه‌ تۆ پێت خۆش بێت. صالحان له‌ کاتی سه‌ره‌مه‌رگیشدا شیت و شه‌یدای په‌روه‌ردگاریان بوون و ئه‌وه‌ش زه‌که‌ریایه‌ بزانی له‌ کاتی سه‌ره‌مه‌رگدا چی ده‌لێت:

* لما إحتضر زكريا بن عدي - رحمه الله - رفع يديه وقال: اللهم أني إليك لمشتاق.^۲ واته: پیاوچاک (زه‌که‌ریانی کوپی عه‌دی)، (په‌حمه‌تی خوای ئی بێت) له‌ کاتی گیانه‌للاو سه‌ره‌مه‌رگیدا ده‌سته‌کانی به‌رزکرده‌وه‌ بۆ لای خوا و فه‌رمووی: ((ئهی خوای په‌روه‌ردگار من زۆر زۆر تامه‌زۆو شه‌یدای دیدارتم.

کچیک وانه‌ی خۆشه‌ویستی په‌روه‌ردگاری به‌ باوکی زانا و خواناسی ده‌وته‌وه‌... و فی‌ری کرد که‌ چۆن جگه‌ له‌ خوای (عز وجل) که‌سی تری خۆش نه‌وێت و ئه‌و باوکه‌ صالحه‌یش چه‌ند جوان و به‌سنگی فراوانه‌وه‌ لێی وهرده‌گریت:

۱ صفة الصفة.

۲ جامع العلوم والحکم (لا: ۱۸۰).

قال ابو عثمان الحنات قال: قال السري: سمعت فضيلاً يقول عن ابنة له توجعت كفها فعادها، فقال لها: يا بني كيف كفك هذا؟ فقالت له: يا أبتى ان الله قد بسط لي ثوابها مالا أؤدي شكره عليها ابداً، فتعجبت من حسن يقينها.

وقال الفضيل: فانا عندها قاعد اذ اتاني ابن لي ثلاث سنين فقبلته وضممته الى صدري، فقالت لي: يا أبت سألتك بالله أتحبه؟ فقلت: اي بني والله اني لأحبه، فقالت لي: سواء لك من الله أبتى اني ظننت انك لا تحب مع الله غير الله، فقلت لها: أي بنية اولا تحبون الأولاد؟ فقالت: المحبة للخالق والرحمة للأولاد. قال: فلطم الفضيل راسه وقال: يارب هذه ابنتي هجنتي في حبها وحب أخيها وعزتك لا احببت معك احداً حتى القاك).

واته: سه‌ری سه‌قه‌لی ده‌لێت: گویم ئۆ بوو (فوزه‌یلی کوپی عه‌یان)، (په‌حه‌مه‌تی خوای ئۆ بێت) ده‌یفه‌رموو: کچیکم بال ئنیشه‌یه‌کی گرت و منیش چووم بۆ سه‌ردانی و پیم وت: کچی شیرینم باله‌که‌ت چۆنه‌؟ و کچه‌که‌ش وتی: باوکه‌گیان خوای گه‌وره‌ ئه‌وه‌نده‌ پاداشتی زۆری بۆ ئاماده‌ کردووم له‌سه‌ری که‌ هه‌رگیز له‌ ژێر شوکرو سوپاسی ده‌رنایم، ده‌لێ: سه‌رسام بووم له‌و باوه‌ره‌ پر له‌ دلتیاییه‌ی.

فضیل ده‌لێ: له‌و کاته‌دا له‌ لای دانیشتبووم کوپێکم هات بۆ لام که‌ ته‌مه‌نی (۳) سالان بوو، و منیش تێر ماچم کردو گوشاردم به‌ سنگه‌وه‌، و کچه‌که‌م پێی وتم: پرسیاریکت ئۆ ده‌که‌م توخوا ئه‌و منداله‌تت خوش ده‌وێت؟ وتم: به‌لێ کچی خۆم سویند به‌ خوا خۆشم ده‌وێ، ئه‌ویش پێی وتم: چه‌ند خراپی له‌گه‌ڵ خوادا باوکه‌گیان چونکه‌ من وام ده‌زانی له‌گه‌ڵ خوادا هه‌یج شتیکی ترت خوش ناوێت.

منیش پیم وت: ئه‌ی کچی خۆم ئه‌ی ئیوه‌ مندالی خۆتانانتان خوش ناوێت؟ ئه‌ویش وتی: خۆشه‌ويستی شایسته‌ی خوای په‌روه‌ردگاره‌ و په‌حم و سۆزیش بۆ مال و منداله‌.

ده‌لێ: فضیل به‌ هه‌ردوو ده‌ستی دای به‌سه‌ری خۆیدا و هاواری کرد: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم کچه‌که‌م له‌سه‌ر خۆشه‌ويستی خۆی و براکه‌ی په‌خنه‌ و توانجی ئۆ گرتم ده‌ی سویند به‌ عیززه‌تت تا مردن له‌گه‌ڵ خۆشه‌ويستی تۆدا هه‌یج شتیکی ترم خوش ناوێت.

ئەزانی پاداشتی خواناسی و کرده‌وه‌ی چاک به‌هه‌شته به‌لام ئە‌ی پاداشتی
خۆشویستی پەروردگار دە‌بێ‌ چی بێ‌؟ وه‌لامی ئە‌مه‌ لای پیاو‌صالحه‌ سه‌رمه‌شقه‌كه‌ی
ولاتی میسره (زوننون):

* قال عبدالرحمن بن عبدربه: قال (ذوالنون) المصري (رحمه الله): (من قتله عبادته
فديته جنته، ومن قتله حبه فديته النظر اليه).^۱

واته: زونونی میسری (په‌حه‌مه‌تی خوای لی بی‌ت) فه‌رموویه‌تی: هه‌ر كه‌سی ئە‌وه‌نده
خواناسی و به‌ندایه‌تی پەروردگار بکات تا ده‌یکوژیت ئە‌وه‌ خویننه‌كه‌ی به‌هه‌شته
نه‌ب‌راوه‌ ده‌بی‌ت بۆ‌ی، به‌لام هه‌ر كه‌سی پۆ‌چوونی له‌ خۆشه‌ویستی خوای پەروردگاریدا
بی‌کوژیت ئە‌وه‌ خویننه‌كه‌ی له‌ پۆ‌ژی قیامه‌تدا وه‌رده‌گریته‌وه‌ كه‌ ته‌ماشاکردنی پووی
پەروردگار - خوايه‌ بیکه‌ به‌ به‌شمان.

گه‌وره‌ پیاو‌چاکێ‌کی تر به‌ ناوی (یه‌حیای کوپی موعان) وه‌ه‌ ئە‌م مه‌سه‌له‌یه‌مان زیاتر
بۆ‌ به‌رجه‌سته ده‌کات و به‌ نمونه‌ی سفره‌ و نان خواردن ده‌یه‌نینته‌وه‌:

عن عبدالله بن سهل قال: سمعت يحيى بن معاذ - رحمه الله - يقول: کم بین من یرید
الولیمه‌ للولیمه‌، و بین من یرید حضور الولیمه‌ لیل‌تی‌ الحبيب فی الولیمه‌).^۲

* عبدالله‌ ی کوپی سه‌هل ده‌لێ‌: گویم لی بوو یه‌حیای کوپی موعان (په‌حه‌مه‌تی
خوای لی بی‌ت) ده‌یفه‌رموو: ((جیاوازی زۆره‌ له‌ نێوان كه‌سی‌كدا ئاماده‌ی ده‌عه‌تێ‌ك
ببی‌ت له‌ به‌ر خواردنه‌كه‌ و له‌ نێوان كه‌سی‌كیشدا كه‌ ئاماده‌ی خواردنه‌كه‌ ببی‌ت له‌ به‌ر
دیداری یار)) كه‌واته‌ هه‌زمان له‌ به‌هه‌شته‌ چونكه‌ بینینی پەروردگاری به‌ دوا‌دا دیت.

هه‌ر ئە‌م یه‌حیایه‌، ئە‌م گه‌وره‌ صالحه‌ی ئیسلام - جاریکی تر باسی خۆش‌ویستی
خوامان بۆ‌ ده‌کات و ده‌لێ‌ ئێمه‌ خوامان خۆش ده‌وی‌ كه‌ هه‌شتا هه‌ر باسه‌كه‌یان بۆ
کردووی‌ن و نه‌مان دیوه‌ و ئاوا شه‌یدای ده‌بین ئای له‌ و ساته‌ وه‌خته‌ی كه‌ ده‌یبینین چ
شاگه‌شكه‌یه‌ك بکه‌ین؟

۱ الجامع لشعب الايمان (۲/۲۰۷).

۲ هه‌مان سه‌رچاوه‌ و لاپه‌ری پێشوتر.

* جامع بن احمد الخزاف قال: سمعت يحيى بن معاذ يقول: ((المعارفون رجلان: رجل مسرور بانه عبده ورجل مسرور بانه عرفه، فالأول يفرح بالله من نفسه لنفسه، والآخر يفرح بالله لله وقال: هذا سرور الخير فكيف سرور النظر)).^۱

واته: جامیعی کوپی نه‌حمه‌دی خه‌زاف ده‌لی: بیستم له یه‌حیای کوپی موعازه‌وه (په‌حمه‌تی خوای لی بیّت) ده‌یفه‌رموو: خواناسان دوو جوون: جوړیکیان دلخۆشه به‌وه‌ی به‌ندایه‌تی و په‌رستشی په‌روه‌ردگاری نه‌نجام داوه، و جوړیکی تریان دلخۆشه به‌وه‌ی خوای خوایان ناسیوو، یه‌که‌میان دلی به‌خوا خۆشه له‌به‌ر خۆیه‌تی، به‌لام دووه‌میان دلی به‌خوا خۆشه له‌به‌ر خوای خۆیه‌تی، یه‌حیا ده‌لی: نه‌مه خۆشه‌ويسته‌گه‌ی دووه‌م ته‌نها به‌بیستنی ئاوا خوای خوش ده‌وی ده‌ی ئایا ده‌بی چون دلخۆشیه‌ک پویان تی بکات نه‌گه‌ر به‌چاوی خوایان بیبینن؟

هر نه‌م پیاوچاکه مه‌زنه (په‌حمه‌تی خوای لی بیّت) مژده‌یه‌کی خوشمان پی ده‌دات بو نه‌وانه‌مان که زیاتر له‌خه‌لکی تر خویان خوش ده‌ویت بزانی نه‌م مژده‌یه‌چیه؟

* قال يحيى بن معاذ - رحمه الله - : ((على قدر خوفك من الله يهابك الخلق وعلى قدر حبك لله يحبك الخلق، وعلى قدر شغلك بالله يشغل الخلق بامرك)).^۲

واته: یه‌حیای کوپی موعاز (په‌حمه‌تی خوای لی بیّت) ده‌فه‌رموویت: به‌نه‌ندازه‌ی له‌خوا ترسانی تو، خه‌لکیش له‌تو ه‌یه‌یه‌ت ده‌که‌ن، و به‌نه‌ندازه‌ی خۆشه‌ويستی تو بو خوا، خه‌لکیش توایان خوش ده‌ویت، و به‌نه‌ندازه‌ی خه‌ریک بوونت به‌خواوه - به‌کاری به‌ندایه‌تی نه‌وه‌وه - خه‌لکیش به‌تووه خه‌ریک ده‌بن و پیزت ده‌گرن.

براو خوشکی صالحم، له‌م کاروانه موباره‌که دوا مه‌که‌وه، چونکه دنیا‌یه‌کی زور ئال و په‌مه‌یه‌وه خوشکیکی صالحی سه‌رمه‌شقه که ناوی (په‌یحانه) خانه‌و نه‌وه‌نده خوای خوش ويستوو وه‌ک شیتی لی هاتبوو تا ناویان نابوو شیت! با بزانی نه‌م خانه‌ ژیره چی ده‌فه‌رموویت؟

۱ الجامع لشعب الايمان (۲/۲۰۹).

۲ صفة الصفوة (۲/۸۷).

* قال أوس الأعور: رأيت ريحانة المجنونة ليلة تدعو وتقول في دعائها: أعوذ من بدن لا ينتصب بين يديك، وعميت عينان لا تبكيان شوقا اليك، وجفت كفان لا يبتهلان بالتضرع اليك) ثم انتثا يقول:

يا حبيب القلوب أنت حبيبي لم تزل أنت منيتي وسروري^۱.

واته: ئەوسى ئەعوەر دەلى: شەوێکیان - رەیحانە - المجنونة - م بینى له خوا دەپاراپایەوه و له دوکاکیدا دەیوت: پەنا دەگرم بە جەستەیه‌ک له‌بەر دەمى تۆدا نەچیت بە سۆژدەدا، و کوێریت ئەو دوو چاوه‌ی له‌ خۆشه‌ويستى تۆدا ناگرى، و دەستێک وشک بیت که بەرزى ناکاتەوه بۆ لای تۆ، و پاشان بە شیعەرەوه دەیوت.

ئەى خۆشه‌ويسته‌كه‌ی دلم تۆ ئەویندارى منى

بەردەوام تۆ هیوام و هۆکارى شادى منى *

هەمسى کوپى حەسەن لەناو قولایی شەودا مژدەى ئەوەمان پێدەدات کە هەرگیز لەو باوەرپەدا نیه خۆشه‌ويست خۆشه‌ويسته‌كه‌ی سزا بدات، دەى خزمینە توخوا وەرن با خوامان خۆش بویت ئەو کاتە دلى نایە بە ئاگر سزیمان بدات وەك دەلى:

* كان همس بن الحسن - رحمه الله - يقول في جوف الليل: (أتراك معذبي، وانت قرة عيني يا حبيب قلباه).^۲

واته: پیاو صالحى سەردەمى ئومەویەکان کە ناوی - هەمسى کوپى حەسەن بوو - (پەحمەتى خۆای لى بیت) هەر کە شەو دادەهات دەستى دەکرد بە شەونویژو پارانەوه و لەناوجەرگەى شەودا دەستەکانى بەرز دەکردەوه بۆ لای خواو هاوارى دەکرد: تۆ بلى دلت بىنى سزای من بدەیت لە کاتیدا تۆ بینایى چاوى منى ئەى خۆشه‌ويسته‌كه‌ی ناو دلم.

با سەریکیش بدەین لە پیاو صالحەكه‌ی موصل - فتح الموصلی - سوودیكى باشى لى وەرەدەگیریت بۆ ئەو کەسانەى کە خویان زۆر خۆش دەوێت بەلام داخەكەم هەژاران

۱ جامع لشعب الايمان (۲/ ۲۱۲).

* نووسەر بە شیعەرەوه وەرێگراوه.

۲ صفة الصفة (۲/ ۲۱۲).

نيانه له جه‌ژنی قورباندا ه‌یوان سه‌رپڼو قوربانى بکه‌ن ئه‌ی ئه‌وانه چۆن
خۆشه‌ويستيان بۆ خوا ده‌رده‌خه‌ن؟

* قال ابراهيم بن موسى: رأيت فتح الموصل في يوم الأضحى وقد شم ريح القطار،
فدخل الى زقاق سمعته يقول: تقرب المتقربون اليك بقربانهم، وانا اتقرب اليك بطول
حزني يا محبوب! تتركني اتردد في ازقة الدنيا محزوناً! ثم غشى عليه فدفنناه بعد
(ثلاث).^۱

واته: ئه‌براهيمى كۆپى موسا ده‌لى: (فتح الموصل) م بينى له جه‌ژنی قورباندا
ده‌گه‌پاو بۆنى گزشتى بژاو كۆلانه‌كانى داگیر كردبوو – چووه‌ ناو كۆلانیك و گویم ئى
بوو ده‌یووت: ئه‌ی خوايه‌ گيان وا خه‌لكى ه‌یوان بۆ تو سه‌رده‌پڼو قوربانیت بۆ
ده‌كه‌ن به‌لام من به‌ خه‌فه‌تبارى به‌رده‌واممه‌وه‌ ده‌مه‌وى لیت نزيك بيمه‌وه‌ ئه‌ی
خۆشه‌ويسته‌که‌م، بۆچى ده‌مه‌یلتیه‌وه‌ له‌ كوچه‌و كۆلانه‌كاندا به‌ غه‌مبارى! ئه‌مه‌ی وتو
له‌هۆش خۆى چوو له‌ پاش سى پۆژ كفن و دفنمان كرد (په‌حمه‌تى خواى ئى بێت).

خوشكو برايانم.. ئه‌ی ئه‌وانه‌ی ده‌تانه‌وێت بزانن خواتان خۆش ده‌وێت و چوونه‌ ناو
كاروانه‌ موباره‌که‌كه‌وه‌.. ده‌ی با سه‌ردانى خوشكىكى گه‌وره‌ صالحه‌ی ئه‌سلام بکه‌ين
كه‌ ناوى (به‌يزای كچى موفه‌زه‌له‌) په‌حمه‌تى خواى ئى بێت و هه‌ندى له‌ نيشانه‌كانمان
بۆ ئاشكرا ده‌كات:

* عن احمد بن الحواري قال: سمعت أسماء الرميلىة وكانت من العابدات تقول: سألت
(بيضاء بنت المفضل) – رحمها الله – فقلت: يا أختي هل للمحب لله دلائل يعرف بها؟
قالت: يا أختي وهل المحب للسيد يخفى؟ لو جهد المحب للسيد أن يخفى ما خفي قلت:
صفيه لي؟

قالت: لو رأيت المحب لله – عز وجل – لرأيت عجباً عجيباً من واليه ما يقر على
الارض، طائر مستوحش أنسه في الوحدة قد منع الراحة، طعامه الحب عند الجوع وشرابه
الحب عند الظمأ، لا يمل من طول الخدمة لله تعالى.^۲

۱ الجامع لشعب الايمان (۲/ ۲۱۸).

۲ صفة الصفة (۲/ ۲۵۲).

واته: نه‌حمه‌دی کوپی‌ه‌واری ده‌لی: له‌خاتوو ئه‌سمای پوومه‌یلیه‌م بیستوو‌ه که یه‌کیک بوو له‌خواناسان ده‌لی: پرسیارم کرد له‌(به‌یزای کچی موفه‌زه‌ل) په‌حمه‌تی خوای لی بیّت و پیم‌وت: ئایا نه‌و که‌سه‌ی خوای خوش ده‌ویت نیشانه‌ی هه‌یه‌ تا پپی بناسریتته‌وه؟ به‌یزا له‌ وه‌لامدا وتی: بۆچی له‌تق وایه‌ خوشکی خۆم خوشه‌ویستی به‌نده بۆ که‌وره‌که‌ی ده‌شاردریتته‌وه؟ و به‌ نه‌وپه‌پی توانا هه‌ول بدات که نه‌و خوشه‌ویستیه بشاریتته‌وه ناتوانیت بیشاریتته‌وه.

ده‌لی پیم‌وت: نه‌و نیشانانهم بۆ باس بکه‌ وه‌صفیان بکه‌ بۆم؟ نه‌و خانمه‌ له‌ وه‌لامدا وتی: نه‌گه‌ر نه‌و که‌سه‌ ببینی که‌ خوای خوش ده‌ویت سه‌رسام ده‌بیت و سه‌رت لیی سوپ ده‌میڤیت، به‌سه‌ر زه‌ویدا خۆی پی ناگیریت و ئوقره‌ ناگیریت، وه‌ک بالنده‌یه‌کی سامناکه‌، هه‌زی به‌ ته‌نهاییه‌، ئیسراحه‌تی له‌خۆی برپوه‌، و خواردنی له‌وپه‌پی برسیتیشدا خوشه‌ویستیه‌ و خواردنه‌وه‌شی له‌وپه‌پی تینویتییدا خوشه‌ویستیه‌، هه‌رگیز بی‌تاقت نابیت له‌ خزمه‌تکردنی خوای په‌روه‌ردگار.

خوینه‌رانی خوشه‌ویست با پیکه‌وه‌سه‌رێک بده‌ین له‌ چیاکانی لوبنان و بزانی خواناسێک نادۆزینه‌وه‌ خوشه‌ویستی خوامان تیدا برپوینیت و شایانی چوونه‌ ناو کاروانی صالحانمان بکات:

* عن ابن مبارك قال: سعدت جبل لبنان رأيت رجلاً ذا هيبة قد إنتظر بمنزr الخشوع واتشح برداء القنوع وانشأ يقول:

يا حبيب القلوب من لي سواكا	إرحم اليوم مذبناً قد أتاكا
أنت سؤلي ومنيتي وسروري	قد أبى القلب ان يحب سواكا
ليس سؤلي من الجنان نعيم	غير اني اريدها لأراكا

واته: عبدالله‌ی کوپی‌موباره‌ک (په‌حمه‌تی خوای لی بیّت) ده‌لی: به‌کیوی لوبناندا سه‌رکه‌وتم و گه‌یشتم به‌ پیاویک هه‌یه‌تی هه‌بوو، می‌زه‌ری خشوع و سه‌رکزی له‌سه‌ر نابوو، جلو به‌رگی قه‌ناعه‌تی له‌به‌رکردبوو به‌ ده‌نگی به‌رز نه‌م شیعره‌ی ده‌وته‌وه: نه‌ی خوشه‌ویستی ناو دلم من کیم هه‌یه‌ جگه‌ له‌ تق...

وا نه‌مپۆ تاوانباری به‌ره‌و پووت هات به‌ ئومیدی په‌حمی تق...

تۆی ئومید و تۆ جیگای شادی منی...

دل نایه‌لی که سێکی کهم خۆش بویت جگه له تۆ...

به‌هه‌شتم ناوی له‌به‌ر خاتری خۆشیه‌که‌ی...

به‌لکو بۆیه ده‌مه‌وی تا له‌وی شاد بـم به دیداری تۆ...*

زاهید و خواناسی دیمه‌شق خاتوو (سویبه‌ی به‌هلل) داوا له خوا ده‌کات که له پۆزی

قیامه‌تدا دوو سزای له‌سه‌ر کۆ نه‌کاته‌وه! ئه‌و دوو سزا کامه‌یه‌؟

* عن ابن ابي الحواري قال: ((سمعت ثوبية بهلول - كانت زاهدة دمشق - تقول:

قرة عيني ما طابت الدنيا والآخرة الا بك لا تجمع عليّ فقدك والعذاب)).^١

واته: احمدی کۆپی چه‌واری ده‌لی: گویم لێبوو خاتوو سویبه‌ی کچی بالۆل

(په‌حه‌متی خوای لێ بیّت) ده‌یفه‌رموو: ئه‌ی خوايه گیان بینایی چاوم، دونیاو ناخیره‌ت

به‌بی تۆ ناخۆشه‌و بی مانایه‌، ده‌ی سا خوايه له قیامه‌تدا دوو سزام له‌سه‌ر

کۆمه‌که‌ره‌وه که یه‌که‌میان سزای ئاگری دۆزه‌خ و دووه‌میان نه‌گه‌یشتن به دیداری تۆ.

خۆ شتێکی زۆر باشه‌ مروۆ له ترسی دۆزه‌خ و به هیوای به‌هه‌شته‌وه خواناسی

بکات.. به‌لام ئه‌وه ئاستیکی نزمه‌و که‌مه‌و هه‌رگیز خاوه‌نه‌که‌ی ناباته ناو کاروانی

موباره‌کی صالحانه‌وه تا له‌به‌ر خۆشه‌ویستی خوا، خواناسی نه‌کات:

* قال محمد بن احمد بن المهدي: سمعت (علي بن الموفق) - رحمه الله - ما لا

أحصيه يقول: ((اللهم ان كنت تعلم اني أعبدك خوفا من نارك فعذبني بها، وان كنت

تعلم اني أعبدك حبا مني لك لجنّتك وشوقا اليها فاحرمنيها، وان كنت تعلم اني انما

اعبدك حباً مني لك وشوقا الى وجهك الكريم فابحنه مرة واصنع ماشئت)).^٢

واته: محمدی کۆپی احمد ده‌لی: گویم لێ بوو (علی کۆپی موه‌فه‌ق) په‌حه‌متی خوای

لێ بیّت چه‌ندان جار که له ژماره‌ نایه‌ت ده‌یفه‌رموو: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم ئه‌گه‌ر ده‌زانای

* هۆنراوه‌که نووسه‌ر کردوویه‌تی به‌ کوردی.

١ صفة الصفة (٢٥٢/٢).

٢ الجامع لشعب الايمان (٢٠٦/٢).

من تۆ ده‌په‌رستم له ترسی ئاگری دۆزه‌خت سزام بده پێی، و ئه‌گه‌ر ده‌شزانی من له‌به‌ر خۆشی و سه‌فای به‌هه‌شته‌که‌ت ده‌تپه‌رستم ئه‌وه بێهه‌شم بکه‌ لێی و به‌لام ئه‌گه‌ر ده‌زانی من له خۆشه‌ويستیه‌وه بۆ تۆو له خۆشی سه‌یرکردنی پووی پیرۆزی تۆ ده‌تپه‌رستم ئه‌وه یه‌کجار پووی خۆتم - له قیامه‌تدا - پێی پیشان بده و ئیتر دواي ئه‌وه چیم لێ ده‌که‌یت پێم بکه‌ و ده‌مخه‌يته کوی بمخه‌.

با به‌رده‌وام ئه‌و نزا جوانه‌ی داود (عليه السلام) له‌سه‌ر زارمان بێت که پێغه‌مبه‌ری خوايش (ﷺ) دوباره‌ی کردۆته‌وه که داوايان کردووه که خواجه خۆشه‌ويستیت خۆشه‌ويست بکه‌ له لاما:

عن مالك بن دينار قال: بلغنا ان داود نبي الله (عليه السلام) كان يقول في دعائه: ((اللهم اجعل حبك احب الي من سمعي وبصري ومن الماء البارد)).^١

واته: ماليکی کوپی دینار ده‌فه‌رموویت: پێمان گه‌یشته‌وه که داود پێغه‌مبه‌ر (عليه السلام) له دوعاو نزاکانیدا ده‌یفه‌رموو: ئه‌ی خواي په‌روه‌رگارم خۆشه‌ويستی خۆتم له لا خۆشه‌ويستتر بکه‌ له چاوه‌کانم و گویچکه‌م زیاتر له خۆشی و چێژی ئاوی سارد - له ئه‌وپه‌ری تینویتییدا.

ئه‌زانی به‌خشنده‌ی لوتکه‌ و چله‌پۆیه‌ی سه‌خاوه‌ت کامه‌یه‌؟ ده‌ی با برۆینه‌ خزمه‌ت ژنه‌ صالحه‌که‌ی ئیسلام و خواناسی به‌ناویانگی سه‌رمه‌شق، خوشکه‌ (رابعه‌ العدویه) په‌حمه‌تی خواي لێ بێت و بزانی چي به‌ خواناسی سه‌رده‌می خۆی سوفیانی سه‌وری ده‌لی؟:

* قال عبدالصمد الصانع مردويه: دخل سفيان الثوري - رحمه الله - على رابعة العدوية فقالت له: يا سفيان ما تعدون السخاء فيكم؟ قال: اما عند ابناء الدنيا، فالذي يوجد بماله واما عند ابناء الاخرة فهو الذي يوجد بنفسه، فقالت: أخطأتم فيها، فقال سفيان: فما السخاء عندك رحمك الله؟ فقالت: ان تعده حبا له لا لطلب الجزاء ولا مكافأة، ثم انشأت تقول:

لو لاک ما طابت الجنان ولا نعيم لجنة الخلد

قوم ارادوك للجنان وقلبي سواك لم يد.

١ الجامع لشعب الايمان (٢/ ١٩٧).

٢ الجامع لشعب الايمان (٢/ ٢٠٨).

واته: عبدالصمد الصائغ ده‌لی: پۆژیکیان - سوفیانی سه‌وری (په‌حمه‌تی خوای لی بیت) چوو بۆ سه‌ردانی - رابیعه‌ی عه‌ده‌وی (په‌حمه‌تی خوای لی بیت) و له‌وێ رابیعه‌ی پووی تیکردو لێی پرسی: ئیوه‌ چۆن له‌ سه‌خاوه‌ت تیگه‌یشتوون؟

سوفیان وتی: له‌ لای خه‌لکی دونیا نه‌و که‌سه‌یه‌ که‌ هه‌موو ماله‌که‌ی ده‌به‌خشیت، له‌ لای خه‌لکی ئاخیره‌ت نه‌وه‌یه‌ خۆیشی به‌به‌خشیت به‌ خوا، رابیعه‌ی فهرمووی: به‌ هه‌له‌دا چوون له‌مه‌دا، سوفیانیش فهرمووی: ئه‌ی تو په‌حمه‌تی خوات لی بیت چۆن له‌ سه‌خاوه‌ت گه‌یشتوویت؟ رابیعه‌ی فهرمووی: سه‌خاوه‌ت نه‌وه‌یه‌ خوا بناسیت و بیه‌رستیت به‌بی نه‌وه‌ی به‌ ته‌مای پاداشت و به‌خشش بیت لێی و نه‌م شیعره‌یشی خوینده‌وه‌:

به‌هه‌شت چ تامیکی هه‌یه‌ نه‌گه‌ر تو نه‌بینم ئه‌ی خدا

خه‌لکانی هه‌ن بۆ به‌هه‌شت توایان ده‌وی من ته‌نها خۆم ده‌وی.*

با هه‌موومان دلتیا بین ناگه‌ینه‌ لوتکه‌ و ناگه‌ینه‌ پریزه‌کانی کاروانی صالحان تا خوا له‌ هه‌موو شتیکیان خۆشه‌ویسته‌تر نه‌بیت به‌ لامانه‌وه‌ و تا نه‌مانه‌ته‌که‌شی که‌ قورئانه‌که‌یه‌تی نه‌یخه‌ینه‌ سه‌رچاومان و خۆشمان نه‌ویت:

* قال أحمد بن أبي الحواري: سمعت سفیان بن عیینة يقول: (والله، لاتبلغوا ذروة هذا الأمر حتى لا يكون شيء أحب اليكم من الله - عز وجل - ومن أحب القرآن فقد أحب الله - عز وجل-).

واته: نه‌حمه‌دی کوپی نه‌بی چه‌واری ده‌لی: له‌ سفیانی کوپی عویه‌ینه‌م بیست (په‌حمه‌تی خوای لی بیت) ده‌یفه‌رموو: سویند به‌ خوا ناگه‌نه‌ چله‌پۆپه‌ی ئیسلامه‌تی و خواناسی راسته‌قینه‌ تا خوای گه‌وره‌تان له‌ هه‌موو شتیکتان زیاتر خۆش نه‌ویت و هه‌ر که‌سیش قورئانه‌که‌ی خوای خۆش بویت نه‌وه‌ به‌ دلتیاییه‌وه‌ خوای خۆشویستوه‌.

خوشکان و بریانی صالحم، با له‌گه‌ل (ذه‌ننون) دا سه‌ردانیکی چپای لوبنان بکه‌ینه‌وه‌ با سه‌ردانی پیاوچاکیکی باریکه‌ له‌ بکه‌ین و وانه‌یه‌کی له‌ لا بخوینن بۆ سه‌فه‌ره‌ موباره‌که‌که‌مان به‌ دوا‌ی کاروانه‌که‌ی صالحانه‌وه‌ سوودیکی باشی لی وه‌ریگرین:

* هۆنراوه‌ی نووسه‌ر.

* قال ذوالنون: بیناً أنا سائر في جبل لبنان، فلقیت شیخاً نحيفاً نحیلاً کأنما خرج من القبر فسلمت علیه وقام یصلي راکعاً وساجداً یسبح ولا یکلمني، فقلت له: توصيني بشيء رحمک الله؟ ادع الله عز وجل لي دعوة.

فقال: آنسک الله بقربه، فقلت زدني؟ فقال: يا بني من آنسه الله بقربه، أعطاه الله أربع خصال: عزاً من غير عشيرة، علماً من غير طلب، غنى من غير مال، أنساً من غير جماعة، وبعد ذلك قال: انصرف عني بسلام، فقلت له رحمک الله وقفت عليك ثلاثة أيام رجاء الزيادة وبکیت، فقال: أحب مولاک ولا ترد بحبه بدلاً، فالمحبوب لله تعالی هم تيجان العباد وعلم الزهاد وهم أصفیاء الله وأحباءه).

واته: (ذوالنون المصري) ده‌لێ: به که ژێ لوبناندا هه‌لده‌گه‌پام، له‌وێ گه‌یشتم به مامۆستایه‌کی به ته‌مه‌نی باریکه‌که به جۆرێک لاوازبوو ده‌توت له گۆرستان هاتۆته‌وه، سه‌لامم لێ کردو وه‌لامی دامه‌وه و پاشان ده‌ستی کرده‌وه به نوێژکردن و پشتی لێ کردم، و منیش وتم: په‌حمه‌تی خوات لێ بیټ نامۆژگاریه‌کم بکه؟ و دوعایه‌کی خێرم له‌ خوای عز وجل بۆ بکه، وتی: داواکارم له‌ خودا دلت خۆش بکات به‌ نزیک کردنه‌وه‌ی تو له‌ خۆی.

وتم: ده‌ی ده‌ی زیاترم پێ بلێ، ئه‌ویش وتی: کوپی خۆم هه‌ر که‌سیک خوا وای لێ بکات که‌هه‌ز به‌ نزیکبوونه‌وه بکات له‌ خواوه‌ ئه‌وه‌ خوای گه‌وره‌ چوار تاییه‌مه‌ندی خۆی پێ ده‌به‌خشیت، یه‌که‌م: سه‌ربه‌رزی پێده‌دات به‌بێ پالپشتی هۆزو خزمان، دووه‌م: زانستی پێ ده‌دات به‌بێ خۆپه‌تانندن، سییه‌م: ده‌وله‌مه‌ندی به‌بێ مال و سامان، چواره‌م: دلخۆشی ده‌کات به‌بێ بوونی ده‌سته‌و تاقم و حزبی که‌ له‌ پشتییه‌وه.

پاشان پێی وتم: من به‌ خه‌لکی په‌ستم، له‌گه‌ڵ خوای خۆمدام و برۆ به‌ خۆشی وازم لێ بیینه، منیش پێم وت: په‌حمه‌تی خوات لێ بیټ من سی پۆژه لێره‌ ماومه‌ته‌وه تا شتی‌کم پێ بلێیت، ئه‌ویش پێی وتم: تا بۆت ده‌کریت خوات خۆش بویت و خۆشه‌ویستی ئه‌و به‌ هیچ شتی‌ک مه‌گۆپه‌وه، و ئه‌وانه‌ی خوایان خۆش ده‌وێت ئه‌وانه‌ تاجی خواناسان و ئاله‌لگری زاهدان و هه‌ر ئه‌وانن هه‌لبارده‌و خۆشه‌ویستانی خودا.

با وته‌یه‌کی زانای خواناس - داود الطائنی - له‌ کۆتاییدا به‌خینه‌ بیرێ خۆمان و له‌گه‌ڵداو له‌گه‌ڵ په‌روه‌ردگارماندا بیلێینه‌وه:

* عن أم سعيد بن علقمة النخعي قالت: سمعت داود الطائي في جوف الليل، يقول:
 اللهم همك عطل عليّ الهموم، وخالف بيني وبين السهاد، وشوقي الى النظر اليك، اوثق
 مني وحال بيني وبين اللذات، فأنا في سجنك ايها الكريم مطلوب).^۱
 واته: دايکی سه عیدی کوپی عه لقه مه ی نه خه عی ده لی: گویم له داود الطائی بوو
 (په حمه تی خوی لی بیت) له نیوه شه ودا ده یفه رموو: نه ی په روه ردگارم هم و خه فه تی
 توم نه وه نده زوره که هم مو هم و خه فه تیکی دیکه ی له بیر بردو مه ته وه و خه وی له
 چاوه کانم تۆراندووه، و ئاواتی گه یشتنم به دیداری موباره کت هم مو خوښی و
 له زه تیکی له بیر بردو مه ته وه و من له ناو زیندانی ژياندام و مردن به دوامه وه یه.

دووهم

صالحان نه‌وينداری قورئانی كه‌ريمن

قورئان، دواين خه‌لاتی په‌روه‌ردگاری زه‌وی و ئاسمانه‌كانه بۆ سه‌رحه‌م مرقّايه‌تی به‌هه‌موو زمان و په‌گه‌ز و نه‌ژادیکيانه‌وه... ده‌بیئت چه‌ند خۆشه‌خت بیئت نه‌و كه‌سانه‌ی به‌ دل و گيان قورئانیان خۆش ده‌ویت و شوین پینمايه‌کانی ده‌كه‌ون؟! نه‌گه‌ر نامه‌و ئاراسته‌یه‌کی سه‌رۆك كۆماريكت بۆبیئت، چۆن ده‌یخه‌يته سه‌رچاوت و چۆن سوپاسی نیرهر وه‌ینه‌ره‌كه‌ی ده‌كه‌یت، و چۆن چه‌ندان جار ده‌یخوینیته‌وه له‌ووشه‌کانی ورد ده‌بیته‌وه و به‌ موژده‌کانی خۆشحال و به‌ هه‌ره‌شه‌کانی غه‌مبار ده‌بیئت؟!

ئه‌م قورئانه ئه‌مانه‌تیکی زۆر گه‌وره‌و گرانه‌و خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: نه‌گه‌ر بماناردایه بۆ سه‌ر کپوه‌كان، خۆیان پێ نه‌ده‌گیرا و وردو خاش ده‌بوون:

* قال تعالى: ﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَشَعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾^۱.

واته: خوای گه‌وره ده‌رباره‌ی گه‌وره‌یی قورئان ده‌فه‌رمویت (نه‌گه‌ر ئه‌م قورئانه‌ی كه بۆ ئیوه‌مان ناردوه بۆکپوه سه‌ركه‌شه‌كانمان بناردایه له‌ترساندا له‌رزیان لی ده‌هات و تیک و پێك ده‌شكان به‌سه‌ر یه‌كدا، و ئه‌م نمونه‌یه‌ش بۆ مرقّاه‌كان دینینه‌وه تا بیربکه‌نه‌وه و بگه‌رینه‌وه بۆ لای قورئان و بینه سه‌ربازيکی گيان له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌م قورئانه.

خوای گه‌وره - عزوجل - بۆ ئه‌وه‌ی قورئان وه‌ك ته‌ورات و ئینجیل نه‌فه‌وتی و له‌ناو قه‌شه‌كاندا وون نه‌بیئت و نه‌بیئت به‌چه‌ند قورئانیكه‌وه و هه‌ر زاناو به‌پړیویه‌تی خۆی بینوسیته‌وه فه‌رزی كردوه له‌سه‌ر یه‌كه‌یه‌كه‌ی موسلمانان خۆینه‌وه‌اره‌كان كه پۆژانه‌و شه‌وانه به‌ پێی بۆلوان و بۆكران بیخویننه‌وه:

* قال تعالى: ﴿فَاقْرَءُوا مَا يَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾^۱.

واته: خوای گه‌وره پووی فهرموده‌ی ده‌کاته سه‌رجه‌م کۆمه‌له‌ی موسلمانان و پێیان ده‌فهرمویت: چه‌ندیك بۆتان ده‌کریت له قورئان خویندن، قورئان ده‌ور بکه‌نه‌وه. برایانم وه‌رن با له‌پێگه‌ی قورئان خویندنه‌وه به‌ره‌و کاروانی صالحان به‌رۆین چونکه خوای-عزوجل- وه‌سفی به‌نده خواناسه‌کانی به‌وه‌ده‌کات که له‌نیۆ جه‌رگه‌ی شه‌وه‌کاندا به‌ ده‌نگی زولالایان ده‌یلتینه‌وه‌و ده‌وری ده‌که‌نه‌وه:

* قال الله (سبحانه): ﴿يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ عِندَهُ أَلْفِی وَهُمْ يَسْجُدُونَ﴾^۲.

واته: ئه‌و به‌نده خواناسانه پیاوانیک و ژنانیک صالحن به‌جۆری بۆ خوا صولحاون که له‌ ناوجه‌رگه‌ی شه‌وه‌کاندا به‌ده‌نگی قورئان خویندنی ئه‌وان بی‌ ئاگایان پاده‌چله‌کێن و به‌ده‌م کورپنوش بردنه‌وه شه‌وه‌کان به‌پێ ده‌که‌ن، خۆزگه‌مان پێیان. صالحان قورئانیان به‌هه‌ل زانیوه و زۆریان خۆش ویستوه و هه‌ولیان داوه فی‌ری بین و پاشان هه‌ولیان داوه خه‌لکی تریش فی‌ر بکه‌ن و ئه‌وه‌شیان له‌فهرموده‌یه‌کی صحیح ی پی‌غه‌مبه‌ری نازدارمانه‌وه وه‌رگرتبوو:

* عن حجاج بن منهال عن شعبة- رضى الله عنه- قال رسول الله (ﷺ): (خيرکم من تعلم القرآن وعلمه).^۳

واته: چه‌جایی کۆپی مه‌نهال له‌ شعبه‌وه- خوای لی‌ رازی بی- ده‌گێرتیه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرموویه‌تی: چاکترین که‌ستان ئه‌و که‌سانه‌تان که قورئان فی‌ربوون و پاشانیش خه‌لکی فی‌ر ده‌که‌ن.

(أبو عبد الرحمن السلمي) که ئه‌م فهرموده‌یه له‌زاری عوسمانی کۆپی عه‌فانه‌وه- خوای لی‌ رازی بی- ده‌گێرتیه‌وه پاش گێرانه‌وه‌ی فهرمووده‌که: فهرمووی: منیش له‌خۆشی ئه‌و فهرمووده‌وه‌یه که ئه‌م هه‌لقه‌ی قورئان خویندنه‌م داناوه‌و مندالی موسلمانان فی‌ری قورئان ده‌که‌م.

۱ سورة المزمل ۲۰

۲ سورة ال عمران ۱۱۳

۳ رواه البخاری. الجامع لشعب الايمان (۴-۱۱۳)

خوشك و برای موسلمان ژيان ئه‌وه‌نده دريژنی يه كه به‌شی ئه‌وه‌بكات كه‌خه‌ريكي خويندنی شتی تربيت جگه له قورئانه‌كه‌ی په‌روه‌ردگار، ده‌سه‌پريكي يه‌كی له گه‌وره شاعيره‌كاني سه‌رده‌می نه‌فامی بكه- كه‌ناوی (لبید) بوو بزانه چۆن له‌به‌رامبه‌ر قورئاندا شيعری بۆ نه‌وتراوه:

* عن الشعبي قال: كتب عمر بن الخطاب-رضي الله عنه- الى عامله على الكوفة المغيرة بن شعبه-رضي الله عنه- أن ادع من قبيلك فاستشهدهم ما قالوا من الشعر في الجاهلية والاسلام ثم اكتب بذلك اليّ، فدعاهم المغيرة فقال للبيد بن الربيعة: انشدني ما قلت من الشعر في الجاهلية والاسلام؟

فقال لبيد: لقد ابدلني الله بذلك سورة البقرة وال عمران، فكتب مغيرة بذلك الى عمر، فكتب عمر اليه أن زد على عطاء لبيد خمس مائة دينار)^١

واته: عمري كوپى خطاب-خوای لی پازى بى- له سه‌رده‌می‌كدا ئه‌میری باوه‌پداران بوو- نامه‌ی نارد بۆ والی يه‌كه‌ی به‌سه‌ر كوفه‌وه- موغه‌يره‌ی كوپى شوعبه-خوای لی پازى بى- و پى ی ووت: هه‌موو ئه‌و شاعيرانه له‌و ناوچه‌یه‌ی تۆن كۆيان بكه‌ره‌وه و چ شعريكيان له هه‌ردوسه‌رده‌می جاهلی و ئیسلامیدا نوسیوه با هه‌موويت بۆ بلێن و پاشان له‌و باره‌یه‌وه نامه‌م بۆ بنووسه‌ره‌وه.

موغه‌يره شاعيره‌كاني بانگ كرد له‌ناویاندا گه‌وره شاعیری سه‌رده‌می جاهلی و خاوه‌نی-معلقات- (لبیدی كوپى په‌بیعه‌ی بانگ كرد و داوای لی كرد شيعره‌كاني خۆی بۆ بخوینیته‌وه؟ له‌بیدی- عاشق و شه‌یدای قورئانی پیرۆز پووی كرده والیو فهرمووی: داوای لی بوردن ده‌كه‌م، له‌و پۆژه‌وه‌ی خوای-عزوجل- له‌باتی شيعردا هه‌ردوو سوره‌تی(البقرة) و(ال عمران) ی پى خه‌لات كردووم وازم له شيعر ووتن هیتاوه...

موغیره -خوای لی پازى بى- زۆر سه‌رسام و خۆشحال بوو به‌و وه‌لامه مه‌زنه و له شاعيريكي مه‌زنیشه‌وه، بۆیه نامه‌ی نووسی بۆ ئه‌میری باوه‌پداران و مه‌سه‌له‌كه‌ی بۆ

گێڕاپیه‌وه و عومه‌ریش نامه‌ی بۆ نووسی و پێی فەرموو: (۵۰۰) دینار بۆ موچه‌كه‌ی له‌بید زیاد بکه‌ن.

ئهمه‌ سه‌رده‌اره‌كه‌مانه - و ده‌ستمان ده‌گرێت و ده‌یداته ده‌ستی قورئان و ده‌مان كات به‌عاشق و معشوق- له‌گه‌ڵیدا تا به‌رده‌وام بیه‌خوینێته‌وه ئیتر با دوو ئایه‌تیش بێت و ئه‌وه بۆ ئێمه له‌ دوو خوشتری قه‌له‌وی پشت به‌رز باشته‌:

* عن موسى بن علي قال: سمعت أبي يقول: سمعت عقبة بن عامر يقول: خرج إلينا رسول الله يوما ونحن في الصفة فقال (أياكم يحب أن يغدو إلى بطحان أو العقيق فيأتي كل يوم بناقتين كوماوين زهراوين، فيأخذهما من غير اثم بالله، ولا قطع رحم؟ قال: قلنا قلنا يا رسول الله نحب ذلك.

قال: فلان يغدو أحدكم إلى المسجد فيتعلم آيتين من كتاب الله خير له من ناقتين كوماوين، وثلاث خير من ثلاث، وأربع خير له من أربع ومن أعدادهن من الأبل).

واته: موسای کوپی عه‌لی ده‌آی: له‌باوكم بیست ده‌یووت: له‌ عوقبه‌ی کوپی عامیرم بیست-خوای لی رازی بی- ده‌یفه‌رموو: ئێمه له‌ ناو تا قمی (الصّفه) دا دانیشتبوین پیغه‌مبه‌ری خوا-صلی الله‌ علهم وسلم- هاته‌ ناومان و فەرمووی: چ كه‌سی له‌ ئێوه هه‌زده‌كات ئا ئیستا خۆی بگه‌یه‌نێته له‌وه‌پگای (بطحان) یان (عقّیق) و پۆژانه‌ دوو خوشتری قه‌له‌وو پشت به‌رز بۆ خۆی بیه‌نێته‌وه به‌ هه‌لاکی؟ ووتمان: هه‌موو هه‌زمان هه‌زده‌كه‌ین ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا.

فه‌رمووی: ده‌ی هه‌ر كه‌سی له‌ ئێوه به‌رواته‌ مزگه‌وته‌وه‌و دوو ئایه‌ت له‌ قورئانه‌كه‌ی به‌روه‌ردگار فێربێت و ده‌وری كاته‌وه‌ باشته‌ بۆی له‌ دوو خوشتری پشت به‌رز و سی ئایه‌ت له‌ سی خوشتر و چوار ئایه‌ت له‌ چوار خوشتر و به‌پێی ژماره‌ی ئایه‌ته‌كان خوشتره‌كان زیاد ده‌كات.

هه‌ی یاران وهرن با له‌ناو جه‌رگه‌ی شه‌وه‌كان و پۆژدا قورئان له‌ باوه‌ش بگرین و به‌دل و گیان و به‌ده‌نگی به‌رزو به‌نه‌ینی بیه‌خوین، چونكه‌ پیغه‌مبه‌ری خوا فه‌رمویه‌تی

دو‌كه‌س شایانی ئه‌وه‌ن هه‌سودییان پێ بېریت... ئه‌ودو‌كه‌سه‌ كێن و له‌سه‌ر چي هه‌سودیان پێ بېریت:

* عن عبدالله بن عمر-رضی الله عنهما- قال: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: (لا حسد الا في اثنتين: رجل اتاه الله هذا الكتاب فقام به انااء الليل والنهار، ورجل اتاه الله مالا فهو يتصدق به انااء الليل والنهار).^۱

واته: عبدالله ی کوپی عمر-خوای لی پازی بی- ده‌فه‌رموی: له‌ پێغه‌مبه‌ری خوام (ﷺ) بیست ده‌یفه‌رموو: هه‌سودی به‌كه‌س نابریت له‌دوو شتدا نه‌بی‌ت یه‌كه‌میان كه‌سیك خوای گه‌وره‌ بۆی كردوه‌ و قورئان زانه‌و شه‌و و پۆژ ده‌یخوینیته‌وه‌ و شه‌ونویژی پێ ده‌كات و پیاویكیش خوای گه‌وره‌ پاره‌و سامانی داوه‌تی و به‌م ده‌ست و به‌وده‌ست به‌شه‌و و پۆژ لی ده‌به‌خشیته‌وه‌.

قورئان زۆر بخویننه‌ ئه‌ی خوشك و بریایم، چونكه‌ فریشته‌كانی خوا پۆل پۆل داده‌به‌زن و چوار ده‌ورت لی ده‌گرن و گوێ بۆ ده‌نگه‌ خۆشه‌كه‌ت ده‌گرن كه‌ قورئانی پێده‌خوینی:

* عن ابن ابی لیلی: عن اسید بن حضیر-رضی الله عنه- قال: یارسول الله- بینما انا اقرأ سورة اذ سمعت وجبة من خلفی فظننت أن فرسی أطلق، فقال رسول الله (اقرأ یا ابا عتیک) فالتفت فاذا مثل المصابیح يتدلّی بین السماء والارض، ورسول الله يقول: (اقرأ یا ابا عتیک) فقال یا رسول الله: ما استطعت ان أمضی فقال رسول الله (تلك الملائكة نزلت لقراءة القرآن، اما انك لو أمضیت لرأیت العجايب).^۲

واته: ابن ابی لیلی-زانای پایه‌ به‌رزی ئیسلام- له‌ئوسه‌یدی کوپی حوه‌زیره‌وه‌- خوای لی پازی بی- ده‌گێپیته‌وه‌ ده‌فه‌رموی: من خه‌ریکی خویندنی سوره‌تیکی قورئان بووم له‌ناكاو له‌ دواوه‌ گویم له‌ ده‌نگێك بوو كه‌وام گومانبرد ئه‌سپه‌كه‌م به‌ربوو، پێغه‌مبه‌ری خوایش له‌دواوه‌ ده‌یفه‌رموو: (ئه‌ی باوکی عه‌تیک بخویننه‌ مه‌وه‌سته‌)، لام كرده‌وه‌ ده‌بینم به‌ینی زه‌وی و ئاسمان پۆشنه‌ وه‌ك گۆپ پیز كرابی‌ت وابوو

۱ اسناده صحیح رجاله ثقات ورواه البخاری ومسلم

۲ ومن ذلك الوجه اخرجاه في الصحيح- الجامع لشعب الايمان(۴- ۱۵۵)

پيغه‌مبەريش (ﷺ) هەر پيئي ده‌فه‌رمووم: قورئانه‌که‌ت بخوينه ئه‌ی باوکی عه‌تيك، و ئه‌ويش پوي له پيغه‌مبەر کرد و فه‌رمووی: ئه‌ی پيغه‌مبەری خوا نه‌متواني ته‌واوی بکه‌م، پيغه‌مبەری خوايش (ﷺ) فه‌رمووی: ئه‌وه فریشته‌کانی خوابوون بۆ گوێ گرتن له قورئان دابه‌زیبوونه سه‌ر زه‌وی و خۆ ئه‌گەر به‌رده‌وام بوویتایه له سه‌ر خویندنه‌که‌ت شتانیکی سه‌یر و سه‌رسوپه‌یتنه‌رت ده‌بینی.

تۆ موسڵمانیت زۆر مه‌زنیت خوشک و برایانم، قورئان خوین به‌که‌م مه‌زانن، ئیوه سه‌حابه‌ی ئه‌م سه‌رده‌مه‌ن و گوناھتان نه‌کردوه.. چونکه دوژمنیکی خوینه خۆره‌ی ئه‌م ئیسلامه که یه‌کێک له‌سه‌ر کرده گه‌وره‌کانی قوره‌یش به‌ناوی عه‌مری کوپی سوهیل-که وه‌فدی بێ باوه‌رانی قوره‌یش بوو له سولحی حوده‌یبیه دا و ئاماده نه‌بوو بنوسیت- محمد پيغه‌مبەری خوايه- به‌لکو ووتی محمد کوپی عبدالله!

ئه‌م پیاوه کاتی خۆی گه‌وره هیدایه‌تی دا و موسڵمان بوو بزانی به‌رامبه‌ر قورئان هه‌ست و سۆزی چی به‌سه‌ر هات:

* کان سهیل بن عمرو-رضی الله عنه-يقول عنه ابن قبادین: کان سهیل، لم یکن أحد من کبراء قریش الذین اسلموا معه اکثر صلاة ولا صوما ولا صدقة منه، وکان کثیر البکاء رقیقا عند قراءة القرآن وکان یختلف الی معاذ بن جبل-رضی الله عنه- فی مکه یقرأه القرآن.^۱

واته: سوهیلی کوپی عه‌مر-خوای لی پازی بێ- ئیبن قوبادین ده‌رباره‌ی ده‌لی: هه‌چ که‌س له گه‌وره پیاوانی قوره‌یش که هه‌موویان موسڵمان بوو بوون نه‌ده‌گه‌یشتن به سوهیلدا و له هه‌موویان زیاتر نوێژی سوننه‌تی ده‌کرد و به‌پۆژو ده‌بوو، و خه‌یرو سه‌ده‌قه‌ی ده‌کرد، و ئه‌م پیاوه زۆر دلێ ناسک بوو خۆی پێ نه‌ده‌گیرا که گوێ ی له قورئان خویندن بوايه ده‌ستی ده‌کرد به‌گریان، و هه‌موو جارێ سه‌ردانی مه‌عازی کوپی جه‌به‌لی ده‌کرد-خوای لی پازی بێ- و قورئانی له‌لا ده‌خویند.

عه‌کریمه‌ی کوپی ئه‌بو جه‌هل-خوای لی پازی بێ- یه‌کێک بوو له سه‌رکرده سوار چاکه‌کانی قوره‌یش و سالانیکی دوو درێژ دژایه‌تی ئیسلام و پيغه‌مبەری خوای

ده‌كردو له هه‌موو جه‌نگه‌كانيدا له دژى پيغه‌مبه‌رى خوا ئه‌و سه‌ركردايه‌تى جه‌نگه‌كانى
كردوه، به‌لام هه‌ركه‌ موسلمان بوو به‌ قوتابيه‌كى گيان له‌سه‌ر ده‌ستى ئيسلام و
قورئانى كه‌ريى ماچ ده‌كرد و ژۆرى خۆش ده‌ويست:

* عن عبدالله بن أبى ملكية ان عكرمة-رضى الله عنه- ابن ابى جهل، كان يضع
المصحف على وجهه ويقول: كتاب ربي.. كتاب ربي.^١

واته: عبدالله ى كوپى ئه‌بى موله‌يكه‌ ده‌ئى: عه‌كرمه‌ى كوپى ئه‌بو جه‌هل- خواى
لى پازى بى. قورئانى ده‌خسته سه‌رچاوى و ده‌يفه‌رموو: كتيبه‌كه‌ى په‌روه‌ردگارم،
كتيبه‌كه‌ى په‌روه‌ردگارم.

ئيمه به‌م تۆزه به‌ندايه‌تیه‌مانه‌وه ده‌مانه‌وى بگه‌ينه پىزى صالحان و دزه بگه‌ينه ناو
كاروانه‌كه‌يان- هه‌ى نه‌يخۆين تاله‌- كالاو شمه‌كى خوا ژۆر گرانه و نرخى ژۆرى ده‌وى
بۆ كه‌سى نيازى كړينى هه‌بیت.

پياو چاكانى ئه‌م ئوممه‌ته- له پيشوودا- ژۆر ژۆر عه‌شق و شه‌يداي قورئان بوون و
به‌رده‌وام به‌ شه‌و پۆژ خویندويانه‌ته‌وه و له‌باوه‌شيان گرتووه و نه‌ نه‌خۆشى و نه‌ به‌لاو
موسيبه‌ته‌كان نه‌ياتوانيوه له‌و عاده‌ته‌ موپاره‌كه‌يان داپىريت و عوروه‌ى كوپى
زوبيريش باشتريى نمونه‌ى بالايه بۆمان له‌م بواره‌دا:

* قال ابن قَيِّم الجوزية-رحمة الله:- كان عروة بن الزبير-رضى الله عنهما- يقرأ ربع
القران كل يوم نظرا فى المصحف، ويقوم بة الليل فما تركه الا ليلة قطعت رجله ثم عاود
من الليلة المقبلة).^٢

واته: ابن قه‌يم ى جه‌وزى-قوتابى يه دلسۆزه‌كه‌ى زاناي سه‌له‌فى صالح- ابن
تيميه- په‌حه‌متى خواى لى بى- ده‌رباره‌ى عوروه‌ى كوپى زوبه‌يرى كوپى عه‌وام-
خواى لى پازى بى- ده‌فه‌رمويت: عوروه هه‌موو پۆژپك يه‌ك له‌سه‌ر چوارى قورئانى
له‌به‌ر قورئانه‌كه‌ ده‌خويندوه و له‌ شه‌ويشدا و له‌ شه‌ونويزدا دووباره به‌له به‌ر
ده‌يووته‌وه و به‌رده‌وام به‌و چه‌شنه ژيانى به‌سه‌ر ده‌برد مه‌گه‌ر ئه‌و شه‌وه‌ى كه‌

١ الحجر الرائق فى الزهد والرقائق، ل: ١٧٣.

٢ صفة الصفة (٦٢_٢)

دوكتوره‌كان قاچيان برپه‌وه و له‌شوی داهاتوودا ده‌ستی كړده‌وه به‌و عاده‌ته موباره‌كه‌ی.

خو كه‌وره پياو صالحی نه‌م ئوممه‌ته - بيشري پي‌په‌تی - به‌هوی نه‌وه پي‌زی له قورئانی نا بوو به نه‌و بيشره پي‌په‌تی يه‌ی هه‌موو موسلمانان ئاواتيانه بگه‌نه پله‌و مه‌قامی صالحی ته‌ی له‌دوای نه‌و پوداوه گرنه‌كه كه‌ك نه‌یوبی عه‌تار بۆمان باس ده‌كات:

* عن ايوب العطار قال: قال بشر الحافي - رحمه الله - : احدثك عن بدو امری، بينما انا أمشي رأيت قرطاسا على وجه الارض فيه اسم الله تعالى، فنزلت الى النهر فغسلته و كنت لا املك من الدنيا الا درهما، فاشتريت به مسكا و ماء ورد، وجعلت اتتبع اسم الله تعالى وأطيبه، ثم رأيت في المنام أت قال لي: كما طببت اسمي لأطيبن اسمك وكما طهرته لأطهرن قلبك.^١

واته: نه‌یوبی عه‌تار سه‌ر گوزشته‌ی گه‌رانه‌وه‌ی بشري حافی بۆ لای خوامان بۆ ده‌گي‌پي‌ته‌وه ده‌لی: جاري‌کیان بيشري حافی پي‌ی فهرمووم: سه‌ره‌تای ناشتبوونه‌وه‌مت له‌گه‌ل خوادا بۆ باس ده‌که‌م، جاري‌ک به‌ قه‌راغی ده‌ريایه‌کدا ده‌پويشتم ده‌بينم لاپه‌ره‌یه‌ک فپي‌ دراوه‌ته سه‌ر زه‌ويه‌که که‌ناوی خوای له‌سه‌ر نوسرا‌بوو منيش پيم ناخۆش بوو، بۆیه وه‌ره‌قه‌که‌م هه‌لگرت و بردم له‌ پووباره‌که جوان خاوي‌نم كرده‌وه -سريم- وشكم كرده‌وه و له‌ هه‌موو مالى دنيا يه‌ك دره‌م هه‌بوو چووم به‌و دره‌مه‌ ميسك و گولۆم كپي و بۆن خۆشم كرد و به‌تايبه‌ت نه‌و جي‌گايه‌ی ناوی خوای لی نووسرا بوو.

پاشان یه‌کێ له‌ خه‌ودا پێی ووت: وه‌ك ناوی ئیمه‌ت پاك كرده‌وه له‌سه‌ر زه‌ویدا ئیمه‌ش ناوی تو به‌رزو پاك پاده‌گرین و هه‌روه‌ك بۆن خۆش و خاویڤ پات گرت ئیمه‌ش دلی تو خاویڤ پاده‌گرین.

هه‌لگرانی قورئان ده‌بیئت بزانی کالایه‌کی زۆر به‌رزو پیرۆزبان هه‌لگرتووه و ده‌بیئت بۆ نه‌و مه‌به‌سته پێزی خۆیان بگرن و زۆر شوخی و سوعبه‌ت و به‌ قاقا پێنه‌که‌ن و خۆیان سوک پانه‌گرن و نه‌م وانه‌یه‌ش باوکێک له‌ صالحان فیتری پۆله‌که‌ی ده‌کات کاتێ بیینی کوپه‌که‌ی له‌گه‌ڵ دایکیدا سوعبه‌ت و گالته‌ی ده‌کرد:

* عن حسن بن عبد الوهاب الوراق قال: ما رأيت أبا ضاحكا قط إلا تبسما وما رأيت مازحا قط، ولقد رأني مرة وأنا اضحك مع أمي فجعل يقول لي: هل صاحب القرآن يضحك هذا الضحك).

واته: هه‌سه‌نی کوپی عبدالوهاب ی وه‌راق ده‌لی: هه‌رگیز بۆ جارێکیش باوکم نه‌دیوه سوعبه‌ت و شوخی بکات، و ته‌نانه‌ت جارێکیان منی بیینی له‌گه‌ڵ دایکمدا شوخیم ده‌کرد و پڕ به‌ده‌م پێ ده‌که‌نیم، پووی تی کردم و پێی فهرمووم: ئایا قوتابیان و هه‌لگرانی قورئان ئابه‌م شیوه‌یه‌ی تو پێده‌که‌ن؟! هه‌سه‌ن له‌و پۆژه به‌دواوه په‌ندی له‌ ئامۆزگاریه‌که‌ی باوکی وه‌رگرت و پێزی نه‌و قورئانه‌ی ناو سنگی خۆی ده‌گرت.

صالحان، باوه‌په‌ پته‌وه‌کان هه‌ر کاتێ گوێیان له‌ قورئان ده‌بیئت وه‌ك گول ده‌گه‌شینه‌وه و ده‌شنینه‌وه و وه‌ك چۆله‌که‌یه‌کی به‌رزه‌ فر لێره نامێن و ده‌ده‌ن له‌ شه‌قی بال و به‌خه‌یاڵ به‌ره‌و قیامه‌ت ده‌پۆن:

* قال جعفر سمعت مالك بن دينار-رحمه الله- يقول: ان الصديقين اذا قرىء عليهم القرآن طربت قلوبهم الى الآخرة).

واته: جه‌غه‌ر ده‌لی: خۆم له‌مالیکی کوپی دینارم بیست (په‌حه‌متی خوای لێ بێ) ده‌یفه‌رموو: پیاو چاک و راستگوێیان (صدیقین) نه‌وانه‌ی له‌گه‌ڵ خواو به‌رنامه‌ پاکه‌که‌یدا

پاست ده‌که‌ن، هه‌رکاتی قورئانیان له‌پالدا بخوینرێته‌وه له‌خۆشیاندا دلایان بۆ ناخیره‌ت ده‌که‌شێته‌وه و ده‌که‌گول و ده‌که‌ونه‌جم و جول.

ده‌ی ئایا ئه‌مپۆ ئێمه‌ واین؟ یان په‌نا به‌خوا به‌گۆرانی دلمان ده‌که‌شێته‌وه و نوکی په‌نجی قاچمان ده‌که‌وێته‌ جووله‌ و کاردانه‌وه!!.

موسلمان چۆن قورئانی خۆش نه‌وێت که‌ گه‌وره‌ترین خه‌لاتی خوايه‌ بۆ سه‌رجه‌م دانیشترانی سه‌رزه‌وی و که‌ته‌لۆکیکی پێیوێسته‌ بۆ پێکخستنی ژيان، و خۆ بۆ پۆژی قیامه‌تیش گه‌وره‌ترین تکاره‌ بۆمان له‌لای خوا و ژۆر له‌خوا پچا ده‌کات که‌ نه‌مان خاته‌ ناو ئاگره‌وه‌ و نه‌مان سووتینێ به‌ سزای خۆی و ئه‌مه‌ش پێغه‌مبه‌ری خۆشه‌ویستمان (ﷺ) له‌ پێگای فهرموده‌یه‌که‌وه‌ تیمان ده‌که‌یه‌نێت و دلمان خۆش ده‌کات:

* عن عبدالله بن عمرو-رضی الله عنه- ان رسول الله (ﷺ) قال: (الصيام والقران يشفعان للعبد، فيقول الصيام: أی رب انی منعتہ الطعام والشهوات بالنهار فشفعني فيه، ويقول القران: منعتہ النوم باللیل فشفعني فيه فيشفعان).

واته: عبدالله ی کوپی عه‌مری کوپی عاص-خوایان لی پازی بی- که‌یه‌کیکه‌ له‌ عبدالله مه‌زنه‌کانی ئیسلام، له‌ پێغه‌مبه‌ری خواوه‌ ده‌گێرێته‌وه‌ (ﷺ) که‌ فهرموویه‌تی: پۆژو له‌گه‌ڵ قورئاندا پێکه‌وه‌ له‌ بۆ خاوه‌نه‌کانیان شه‌فاعه‌ت ده‌که‌ن، و پۆژو ده‌لی: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم به‌هۆی منه‌وه‌ خۆی له‌ خواردن و خواردنه‌وه‌ و ئاره‌زووات گرتبوویه‌وه‌، ده‌ی بیکه‌ به‌خاتری من و مه‌یخه‌ره‌ نیو ئاگره‌وه‌، قورئانیش له‌ولاوه‌ هه‌لده‌داتی و ده‌فه‌رموویت: به‌بۆنه‌ی منه‌وه‌ شه‌وه‌کان نه‌ده‌خه‌وت و قورئانی ده‌ورده‌کرده‌وه‌ ده‌ی له‌به‌ر من تکات لی ده‌که‌م له‌ ئاگری دۆزه‌خ به‌دوری بخه‌ و لێپرسینه‌وه‌ی ئاسانی له‌گه‌ڵدا بکه‌.

خویندنی قورئان به‌ده‌نگی خۆش و خه‌فه‌تباریه‌وه‌ به‌لگه‌یه‌کی گه‌وره‌یه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خاوه‌نه‌که‌ی دۆست و عاشقی قورئانه‌ و قورئان هه‌موو دل و ده‌روونی داگیر کردوه‌، ئه‌وه‌ش سه‌رکرده‌ مه‌زنه‌که‌ی جه‌نگی قادسیه‌یه‌ (سه‌عدی کوپی ئه‌بی وه‌قاس)

(خوای لی پازی بی) و نه م وانه یه مان فیږ ده کات له کاتیځدا که پیر بوو، و هه ردو چاوه کانی نابینا بوو بوون به لام له قسه ی خیر نه که وتبوو:

* عن عبدالرحمن بن السائب - قال: قدم علينا سعد بن ابی وقاص - رضی الله عنه - وقد کف بصره، فأتیته مسلما علیه، فقال: من انت؟ فاخبرته، فقال: یا ابن أخی! بلغنی انک حسن الصوت بالقرآن، سمعت رسول الله (ﷺ) یقول: ان هذا القرآن نزل بحزن فاذا قرأتموه فابکوا، فان لم تبکوا فتابکوا به فمن لم یتغن به فلیس منا).^۱

واته: عبدالرحمن کوږی سائیب ده لی: سه عدی کوږی ته بی وه قاس (خوای لی پازی بیټ) هات بۆ ناومان و له و کاته دا چاوه کانی له ده ست دابوو، منیش چوومه خزمه تی به مه به سستی سلاو لی کردنی و نه ویش پیی فهرمووم: تو کیی؟ منیش ناگادارم کردو فهرمووی پیم: نه ی برازی خوم! هه والی ده نگ خوښی تو م پی گه یشتوو، و من له پیغه مبه ری خوام بیستوو (ﷺ) فهرموویه تی: (نه م قورئانه به خه فته وه هاتوته خواره وه، هه رکاتی خویندتان با به گریاننه وه بیخویننه وه و نه گه رگریانتان نه هات خوټان بگریئن، و به ناوازو نه غمه ی خوښ قورئان خویندنه کانتان بپازیئننه وه چونکه نه وانه ی به و جوړه قورئان نه خوینن له نیمه نین) واته: دوست و عاشقانی قورئان نین و قورئان کاری له سه ر دل و ده روونیان نه کردوه.

(نابین مسعود) یه کیکه له (عبدالله) مه زنه کانی ئیسلام و هاوه لیکی زور دلسوزی پیغه مبه رمان بوو (ﷺ) گه ووی قورئان خویندلمان بۆ بهر جهسته ده کات و به گه وړه ترین و ناپه حه ت ترین په رستشی داناوه:

* عن حجاج بن فراقصه عن ابن مسعود - رضی الله عنه - قال: (اشد العبادة القراءة فی المصحف).^۲

واته: هه جاجی کوږی فهرافیه له عبدالله ی کوږی مه سعوده وه ده گپړته وه که فهرموویه تی: به هیژ ترین و توندوتول ترین به ندایه تی و په رستش خویندنی قورئانه له

۱ الجامع لشعب الايمان (۴ _ ۲۸۵)

۲ الجامع لشعب الايمان (۴ _ ۲۴۲)

قورئاندا واته قورئانه‌که له‌باوه‌ش بگریت و پوو له قیبله به‌هیمنی و به‌غه‌مباریه‌وه بیخوینیته‌وه.

هەر ئه‌م (ابن مسعود) ه -خوای لی پازی بی- ئه‌وه‌نده قورئانی خویش و یستوه و حه‌زی کردوه گشت کاتی ده‌وری بکاته‌وه و بۆ ئه‌وه‌یه هه‌ندی سوننه‌تی تری پشت گوێ خستوه چونکه له قورئان خویندنی ده‌کات و توانای قورئان خویندنی ناهیلی:

* عن الاعمش عن شقيق قال: قيل لابن مسعود-رضي الله عنه- انك تقل الصوم، قال: اني اذا صمت ضعفت عن القرآن وقراءة القرآن احب الي^١

واته: له ئه‌مه‌شه‌وه و ئه‌ویش له شه‌قیقه‌وه ده‌گیڕپته‌وه که عبدالله ی کوپی مه‌سعود-خوای لی پازی بی- پرسیاریان لی کرد وتیان پی ی: تو که م که م به پۆژوو ده‌بیت! له‌وه‌لامدا فه‌رمووی: من ئه‌گه‌ر به‌پۆژووم بی هیژ ده‌بم و ناتوانم قورئان بخوینم، ومنیش وه‌ک خۆم قورئان خویندنی پی خوشتره له پۆژو گرتن.

ئهی پێبوارانی کاروانی صالحان ئه‌گه‌ر ده‌تانه‌وی بزانن خواو پیغه‌مبه‌رتان (ﷺ) خوش ده‌وێت ده‌ی هه‌لۆیستان به‌رامبه‌ر قورئان ده‌رپن ئه‌وه سه‌نگی مه‌حه‌که بۆ ئه‌و زانینه:

* عن عبدالله قال: من أحب ان يعلم انه يحب الله ورسوله فلينظر: فان كان يحب القرآن فانه يحب الله ورسوله^٢.

واته: عبدالله* ده‌فه‌رموێت: هه‌ر که‌سی حه‌ز ده‌کات بزانییت که خواو پیغه‌مبه‌ری خوش ده‌وی، با سه‌یر بکات و بزانییت: ئه‌گه‌ر به‌پاستی قورئانی پیرۆزی خوش ده‌وێت ئه‌وه دلتیا بێت، و مژده‌ی لی بێت که خواو پیغه‌مبه‌ری خوش ده‌وێت.

هه‌ی یاران ده‌خیلتان بم تا بۆتان ده‌کریت قورئان زۆر ده‌ور بکه‌نه‌وه و ئه‌و سوره‌تانه‌ی له به‌رتان کردوه به‌ده‌م خۆتانه‌وه بیانلیینه‌وه تا دل و ده‌رونتان له دوپوویی و نیفاق به‌دوور بگرن:

١ رجاله ثقات، الجامع لشعب الايمان (٤ _ ١٩١)

٢ رجاله ثقات _ الجامع لشعب الايمان (٤ _ ١٩٠).

* نه‌م زانی کام له عبدالله مه‌زنه‌کانی ئیسلامه.

* عن ابی الجوزاء عن ابن عباس-رضی الله عنهما- قال: (نقل الحجاره أهون علی المنافقین من قراءة القرآن).^۱

واته: ئەبو جەوزلە دەئێ: عبدالله ی کوری عباس - خوای لی رازی بی-
فەرموویەتی: (بەرد هەلگرتن بەشان لەلای دوو پووه‌کان ئاسانتەرە و خۆشترە لە
قورئان خویندن.

عبدالله ی کۆپی مبارک- پیاوێ مەزنە خواناس و صالحەکه‌ی ئیسلام مژدەیه‌کی
خۆش دەدات بە قورئان خوینان و بە موحامیدانی پێگای خوا، و ئەمەش لەخەوێکی
کۆپی خواناس- فوزەیلی کۆپی عەیاژ- پەحمەتی خوای لی بی- دا دەردەکه‌وێت:

* عن محمد بن فضیل بن عیاض قال: رأیت عبدالله بن مبارک فی المنام فقلت: یا أبا
عبدالرحمن ما صنع بك ربك؟ قال: غفرتي مغفرة بعد مغفرة، قلت: بأی شی؟ قال:
بتلاوتي القرآن وإشار بيده يريد الغزو، وقال لي: یا محمد ان حورا كلمتنی اليوم فی
الجنة)^۲

واته: محمدی کۆپی (فضیل)ی کۆپی (عیاض) دەئێ لەخەمدا عبدالله ی کۆپی
موبارەکم بینی و لێم پرسی: ئەو باوکی عبدالرحمن پێم بلێ خوای پەروەردگارت چی
بەسەر هێنایت؟ ، عبدالله فەرمووی: لێم خۆش بوو- لێخۆشبوون لەدوای لێخۆشبوون،
ووتم: بەهۆی کام کردەوه‌تەوه‌ لێت خۆش بوو؟ فەرمووی: بەهۆی قورئان
خویندنەکانم و بە دەستی‌شی ئاماژە‌ی بۆ جیهاد و غەزاکانیشی کرد، و پاشان پێی
فەرمووم: ئەم‌پۆ هەندێ حۆریم لەگە‌ڵدا بوون و لەبەه‌شتدا قسەیان لەگە‌ڵدا دەکردم.

ئەو کەسانە‌ی عاشق و شەیدای قورئانن و هەردەم دەوری دەکە‌ن‌وه‌ و
دەبخوینن‌وه‌ و لەبەری دەکە‌ن، لەکاتی بە‌لاو ئەه‌مە‌تیشدا خوا لەبەر خاتری ئەو
قورئانە دەگاتە‌ فریایان و لەو ناپە‌ه‌ه‌تی و ترسناکیانە‌ پزگاریان دەکات (ان شالله):

۱ رجاله‌ ثقات، الجامع لشعب الايمان (۱۹۰/۴).

۲ الجامع لشعب الايمان (۲۰۳/۴)

* قال مسلم بن عبید الصغار: حدثنی ابي وقال: (بینما انا راكب فی البحر اذ هاج البحر وهمت کل انسان نفسه، وكان معنا أعرابی فنظر الی مصحف معلق فأخذ بیده ثم قام ورفع رأسه الی السماء وقال: الهی وسیدی تغرقنا وکلامک معنا؟ فسکن البحر).^۱

واته: موسلم ی کوپی عه‌بییدی سه‌فار ده‌لئ باوکم بۆی گێپامه‌وه ووتی: جارێکیان له‌ناو که‌شتیه‌کدا بووم له‌گه‌ل کۆمه‌لئ که‌سی تر دا و له‌و کاته‌دا شه‌پۆلێکی گه‌وره‌ هات و نزیک بوو به‌له‌مه‌که‌ نوقم بی‌ت و هه‌موویان بخنکێن، و هه‌موومان به‌ته‌مای خۆمان نه‌مان، له‌و کاته‌دا- عه‌ره‌بیکی بیابانی‌شمان له‌گه‌ل‌دابوو سه‌یری قورئانیکی کرد که هه‌لواسرابوو و چوو دایگرت و هه‌ستایه سه‌ر پئ و سه‌ری به‌رزکرده‌وه بۆ ئاسمان و هاواری کرد: ئه‌ی گه‌وره‌و سه‌ردارم ئه‌ی په‌روه‌ردگارم ئایا ئه‌مانخنکێنی له‌کاتێکدا که‌لام و قورئانه‌که‌ی تۆمان له‌گه‌ل‌دایه؟ له‌دوای ئه‌و ووتیه‌ی یه‌کسه‌ر ده‌ریاکه هێمن بوویه‌وه.

سى يەم

خۆشه‌ويستى پيغه‌مبەرى ئەكرەمى (ﷺ) لە لاى صالحان

نۆر سەرکردە ھەبوو، نۆر بەرپرس و فەرمانپەر ھەلکە وتوو. پياوى چاک بوون، بەلام خەلکى خۆشى نەويستوون.. چونکە ھەموو ئەو ھۆکارانەيان تیدا نەبوو کە شايانى خۆشه‌ويستى بن ھەرچەندە بەجوانيش گويپايەلى کراون.

بەلام ھيچ کەس وەك پيغه‌مبەرى خوا (ﷺ) نەبوو.. لەگەڵ ئەو دا کە سەرکردەيەكى قسە پويشتوو دەستەلاتدار بوو لە ھەمان کاتدا نۆر نۆر خۆشه‌ويست بوو لە ناو ھاوھەلندا، چونکە خواى-عزوجل- لە قورئاندا باسى ئەو سۆزو مېھرەبانى و خۆشه‌ويستى ئەو دەکات بەرامبەر موسلمانان و دەفەرمويت:

* قال الله تعالى: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾^١.

واتە: ئەى باوھەلداران پيغه‌مبەرىک لە خۆتان ھەلکە وتوو کە دلى نۆر نەرمە بۆتان و غەمبار دەبيت بە ناسۆريە کانتان و نۆر سورە لە سەر پاريزگاريتان بۆ ھەموو باوھەلداران بە بەزەيى و سۆزو مېھرەبانى.

* قال الله تعالى: ﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى﴾^٢ قال ابن عباس: رضاه أن تدخل الجنة امته.^٣

واتە: خواى گەورە دەفەرمويت: (بى گومان و بەدلتيايى يەوە خواى خۆت ئەو نەدەت پى دە بەخشيت تارازيت دەکات) و (عبداللەى کورى (عباس) يش-خواى لى پازى بى- لە تەفسيرى ئەم ئايەتەدا دەفەرموي: رازى بوونى پيغه‌مبەر لەو دايە کە خوا ھەموو ئوممەتەکەى بخاتە بە ھەشتەو.

١ البراءة (١٢٨)

٢ الضحى (٥).

٣ رواه البخارى فى الصحيح عن ابي اليمان.

* عن ابي هريرة (رضی الله عنه) قال: رسول الله (ﷺ) (لكل نبی دعوة فارید - انشاء الله - أن اختبیء دعوتي شفاعة لامتی يوم القيامة).^۱

واته: نه بو هورهیره - خوای لی پازی بی - له پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) ده‌گیریتته‌وه که فرمویه‌تی: بۆ هه‌موو پیغه‌مبه‌ریک داواکاریه‌که هه‌یه که خوا بۆی جی به‌جی ده‌کات و به‌لام من نه‌و داواکاری به‌م له‌دوینا به‌کارناهیتم به‌لکو هه‌لی ده‌گرم بۆ پۆزی قیامه‌ت و (انشاء الله) له‌وئ داوا له‌خوا ده‌که‌م که شه‌فاعه‌تم لی قبول بکات بۆ ئوممه‌ته‌که‌م.

خوشه‌ویستی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چیژو تامیکی زۆر جیای هه‌یه له‌خوشه‌ویستی هه‌موو شته‌کانی تری ئه‌م دنیا به‌هه‌رکه‌سی نه‌و خوشه‌ویستی به‌له‌دل و ده‌رونی‌دا په‌گی داکوتا به‌هه‌موو دنیا ی ناگۆریتته‌وه، ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر به‌نده‌یشی بیته‌.. ئازادی پی بیبه‌خشریت، قبولی ناکات و خزمه‌ت کردنی خوشه‌ویسته‌که‌ی به‌ئازادی ده‌زانیت و ئه‌م وانه‌یه‌ش هاوه‌ل و خزمه‌تکاره‌که‌ی خوشه‌ویستمان زه‌یدی کوپی حاریسه - خوای لی پازی بی - پیشکه‌شمانی ده‌کات:

* قال جبلة بن حارثة - رضی الله عنه - قدمت علی رسول الله (ﷺ) فقلت: یا رسول الله! ابعث معی أخی زیداً قال: (هو ذا فإن أطلق لم امنعه) فقال زید: (والله یا رسول الله! لا أختار علیک أحداً أبداً).^۲

واته: جه‌به‌له‌ی کوپی حاریسه - خوای لی پازی بی - برای هاوه‌لی دلسۆزی پیغه‌مبه‌رمان - زه‌یدی کوپی حاریسه - بوو، هاته‌ خزمه‌تی خوشه‌ویستمان (ﷺ) و پی‌ی ووت: هاتووم به‌دوای زه‌یدی برامدا به‌لکو له‌گه‌لمدا بینیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) فرموی: با له‌گه‌لتدا بیته‌وه نه‌گه‌ر خۆی هه‌ز ده‌کات من ده‌ست ناده‌مه‌ ریگای، به‌لام زه‌یدی دلسۆز و نه‌ویندار فرموی: وه‌للاهی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا جگه له‌لای تو هه‌رگیز له‌لای که‌س نامیتته‌وه.

۱ الجامع لشعب الايمان (۳/۳۳۱)

۲ أخرجه الحاكم في المستدرک و صححه (۳/۲۱۴)

یه‌كی له نیشانه‌كانی خۆشه‌ويستی پێغه‌مبه‌رمان ئه‌وه‌یه‌ كه هه‌ركاتێ ناوی برا-
سه‌لاواتی له‌سه‌ر بده‌ین و له‌ كاته‌كانی تریشدا سه‌لاواتی بۆ بنێرین، و ئه‌مه
پێشه‌وایه‌كی مه‌زنی ئه‌هلی سوننه‌و جه‌ماعه‌یه‌- كه‌ ناوی محمد كورێ ئیدریسی شافعیه‌و
به‌جۆرێ سه‌لاواتی له‌سه‌ر خۆشه‌ويستمان داوه‌ كه پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی
پێكراوه‌ كه داوا له‌ خوای خۆی بكات كه له‌ قیامه‌تدا لێرسینه‌وه‌ی له‌ گه‌لدا نه‌كات:

* عن أبي بيان الاصبهاني قال: رأيت رسول الله (ﷺ) في النوم فقلت له: يا رسول
الله ابن عمك محمد بن ادريس (الشافعي) هل خصصته بشئ؟ قال: سألت الله ان
لا يحاسبه، فقلت: بماذا يا رسول الله؟ قال: إنه كان يصلي على صلاة لم يصلي على أحد
مثلاً: صلى الله على محمد كلما ذكره الذاكرون و صلى الله على محمد كلما غفل عنه
الغافلون.^۱

واته: باوكی به‌یانی ئه‌سبه‌هانی ده‌لێ: له‌خه‌ودا گه‌یشتمه‌ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)
پێم ووت: ئه‌ی نێرراوی خوا، ئایا هیچ تاییه‌ت مه‌ندی و خصوصیاتێكت بۆ ئامۆزاکه‌ت
هه‌یه‌- محمدی كورێ ئیدریسی شافعی؟ پێغه‌مبه‌ریش فهرمووی: تكام بۆ كردوه‌ له‌لای
خوا كه له‌ پۆژێ قیامه‌تدا موحاسبه‌به‌ی نه‌كریت، منیش پێم ووت: به‌هۆی چ
كرده‌وه‌یه‌كی یه‌وه‌ ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا؟ ئه‌ویش فهرمووی: جۆره‌ سه‌لاواتێكم له‌سه‌ر
ده‌دات كه كه‌س سه‌لاواتی به‌و جۆره‌ی له‌سه‌ر نه‌داوم، و وتووێه‌تی: خوایه‌ سه‌لاوات
بپۆژینه‌ به‌سه‌ر محمد دا به‌ ئه‌ندازه‌ی زیكری هه‌موو زیكر كاران و به‌ئه‌ندازه‌ی بێ ناگایی
بێ ناگیان.

هاوه‌لان- خاویان لێ پازی بێ- به‌ جۆرێ پێغه‌مبه‌ریان خۆش ده‌ويست كه له‌
جه‌نگی ئوحد دا خۆشه‌ويستمان (ﷺ) پروه‌ته‌ی پیرۆزی بریندار بوو، هه‌موویان
ئاگریان تێ به‌ربوو. ده‌ستیان كرد به‌گریان و بێ باوه‌رانیش ئه‌وه‌نده‌ی تر دلایان
داخستن و هه‌والی كوشتنیان بلاو كردبوویه‌وه، به‌لام مالیک ی كورێ سینان- خوای لێ
پازی بێ- كه باوكی ئه‌بو سه‌عیدی خودریه‌- خوای لێ رازی بێ- به‌جۆرێ سه‌لماندی
بۆمان كه خۆشه‌ويستی پێغه‌مبه‌ر نابێت سنوری هه‌بێت:

* وأخرج الطبراني في الاوسط عن أبي سعيد الخدري -رضى الله عنه- إن أباہ مالک بن سنان -رضى الله عنه- لما أصيب رسول الله (ﷺ) في وجهه يوم أحد مص دم رسول الله (ﷺ) وازداده، فقیل له: أتشرب الدم؟ فقال: نعم، اشرب دم رسول الله (ﷺ)، فقال رسول الله (ﷺ): خالط دمی دمه لا تمسه النار.^۱

واته: ته به رانی له (الایوسط) دا هیئاویه تی که نه بو سه عیدی خودی -خوای لی پازی بی- ده گپرتیه وه که مالیکی کوری سینان ی باوکی -کاتی پوومه تی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له جهنگی ئوحد دا بریندار بو- خوینی لی ده پویش، ده می نا به برینه که وه و خوینه که ی هه مووی مزی و پاشان قوتیشی دا، کاتی لیان پرسى ئایا تو خوین ده خوینه وه؟ هه مووی: به لی، خوینی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده خوومه وه، پیغه مبه ری خوایش (ﷺ) هه مووی: خوینم تی که لی خوینی بوو ئیتر به ئاگری جه هه نه م ناسوتیت).

مه پرسن که ی قیامه ت دیت، چونکه تویشوویه کی گه وه هیه ئاماده ی بکه ن بو ئه و پوژه سه خته و له وی ده گاته فریاتان: ئه ویش خوشه ویستی خواو پیغه مبه ره که یه تی (ﷺ):

* أخرج الشيخان عن أنس -رضى الله عنه- أن رجلاً سأل رسول الله متى الساعة؟ قال: وما أعددت لها؟ قال: لا شيء إلا أني أحب الله ورسوله، قال: أنت مع من أحببت، قال أنس: فما فرحنا بشئ فرحنا بقول النبي (أنت مع من أحببت) وأنا أحب النبي وأبا بكر وعمر -رضى الله عنهما- وأرجو أن أكون معهم بحبي إياهم.^۲

واته: بوخاری و مسلم ده گپرتیه وه له نه سه وه -خوای لی پازی بی- که پیاویک هاته خزمه ت خوشه ویستمان -پی ی ووت: که ی پوژی قیامه ت دیت؟ پیغه مبه ر (ﷺ) هه مووی: چیت بو ئاماده کردوه؟ پیاوه که ووتی: شتیکی وام بو ئاماده نه کردوه، ته نها نه وه نده نه بیئت خواو پیغه مبه ره که یم (ﷺ) خوش ده ویت، پیغه مبه ریش (ﷺ) پی ی هه مووی: (ده ی مروژ له گه ل نه و که سه دا ده بیئت له قیامه تدا که خوشی ده ویت،

۱ حیاة الصحابة، کاند هلوی (۱۶/۳)

۲ حیاة الصحابة - کاند هلوی (۸/۳)

ئەنەس دەفەرموی: هیچ کات دلخۆش نەبوین ئەوەندەي ئەو کاتەي کە فەرمووی: (المرء مع من أحب) و منیش پێغه‌مبەر (ﷺ) و ئەبو بەکرو عمرم خۆش دەوێت و هیوادارم لەگەڵ ئەواندایم لە پۆژی قیامەتدا لەبەر خۆشه‌ويستیم بۆیان.

سوپاس بۆ ئەو خواپەیی.. خۆشه‌ويستی پێغه‌مبەرە‌کەي (ﷺ) کردۆتە مەرجی دامە‌زرانی باو‌ه‌پ‌کە‌مان، دە‌بی‌ت لە‌مال و مندال و سامان و خێزان و کەس و کارو‌هە‌موو خە‌لکی خۆشترمان بووێت:

* عن انس قال: قال رسول الله: (لا يؤمن أحدكم حتى أكون أحبّ إليه من أهله وماله والناس أجمعين).^۱

واتە: ئەنە‌سی کو‌پی مالیک-خوای لی پازی بی- دە‌گ‌پ‌ر‌پ‌تە‌وه لە پێغه‌مبە‌ری خوا‌وه (ﷺ) کە فەرموویە‌تی: (باو‌ه‌پ‌تان دانامە‌زێ‌ت- و باو‌ه‌پ‌تان بە‌تە‌وا‌ی نە‌ه‌ینا‌وه- تا ئەو کاتەي واتان لی د‌یت منتان لە خێزان و سامانتان و هە‌موو خە‌لی تریش خۆشتر بووێت). ئە‌مە‌ش قۆناغ‌یک‌ی بە‌رزە‌و صالحان پ‌یی دە‌گە‌ن.

یە‌کی لە نیشانه‌کانی خۆشه‌ويستیمان بۆ پێغه‌مبە‌ری ئیسلام ئە‌وه‌یە کە ناوی مندالە‌کانمان بە‌ناوی موبارە‌کی ئە‌وه‌وه بن‌ی‌ن و زۆر ئاساییە کە هە‌موو مال‌یک محمد ناوی‌کی هە‌بی‌ت، کە ئە‌مە‌ش وای کرد‌وه لە‌و ناو‌ه کە بۆ‌تە زۆ‌رت‌رین پ‌یژە‌ی ناوانان و هە‌ندئ دە‌ل‌ی‌ن (۲۵) ملیۆن محمد ناو لە‌جیهاندا هە‌یە، دە‌ی با بزانی‌ن عە‌لی کو‌پی أبو طالب چی دە‌فەرمو‌یت:

* عن محمد بن الحنفية- رضى الله عنه- قال: قال علي- رضى الله عنه- : يا رسول الله- أ رأيت إن ولد لي ولد أسمه باسمك وأكنيه بكنيتك؟ قال: نعم، فكانت رخصة من رسول الله لعلي).^۲

واتە: محمدی کو‌پی حە‌نە‌فیه دە‌ل‌یت: عە‌لی (خوای لی پازی بی) چو‌وه خزمە‌ت پێغه‌مبە‌ری خوا و پ‌یی ووت: ئە‌گەر کو‌پ‌ر‌یکم بوو دە‌توانم ناوی بن‌یم بە‌ناوی تۆ‌وه و

۱ رواه البخاری فی صحیحہ (۹/۱)

۲ الحديث أخرجه الترمذي، ز: (۲۸۴۶) وأبو دود.

شورە‌تیشی بە شورە‌تی تۆ‌وه؟ پێ‌غه‌مبەر فەر‌مووی: بە‌لێ و ئە‌مە‌ش تاییە‌ت مە‌ندی
پێ‌غه‌مبەر بوو لە‌م بوارە‌دا بۆ‌ عە‌لی.

خۆ‌شه‌ویستی پێ‌غه‌مبەر زۆ‌ر زەر‌وره بۆ‌مان تا وامان لێ‌ بی‌ت لە‌ و پێ‌نا‌وه‌دا هە‌رزان و
گران ببە‌خشین ئە‌گەر پێ‌‌ویست بکات گیانی خۆ‌شمان ببە‌خشین و ها‌وه‌‌لێ‌کی دڵ‌سۆ‌ز و
گیان لە‌سەر دە‌ستی پێ‌غه‌مبەرمان ناوی زە‌یدی کو‌پی دە‌سە‌نە‌یە - خ‌وای لێ‌ پ‌ازی بێ‌ -
وانە‌یە‌کی مە‌زن فێ‌ری م‌ر‌وفایە‌تی دە‌کات لە‌ ب‌واری خۆ‌شه‌ویستی ئە‌و سە‌ر‌و‌ەرە و ئاینە
پاکە‌کە‌یدا:

* قال زيد بن دثنة -رضي الله عنه- حين قال له ابو سفيان عند قتله: انشدك بالله يا
زيد! اتحب ان محمداً الان عندنا مكانك نضرب عنقه وانك في اهلك؟ قال: والله ما احب
ان محمداً الان في مكانه الذي هو فيه تصيبه شوكة تؤذيه واني جالس في اهلي، قال
ابو سفيان: مارأيت من الناس أحداً يحب أحداً كحب أصحاب محمد (محمداً).

واتە: ها‌وه‌‌لێ‌کی پێ‌غه‌مبەرمان کە‌ ناوی زە‌یدی کو‌پی دە‌سە‌نە‌یە -خ‌وای لێ‌ پ‌ازی بێ‌ -
کۆ‌مە‌لێ‌ ناپاک خیانە‌تیان لێ‌ کرد و گرتیان و بردیان دایانە‌ دە‌ستی قورە‌یشیە‌کان و
ئە‌وانیش فەرمانی پارچە‌ پارچە‌ کردنیان بۆ‌ دەر‌کرد لە‌گە‌ڵ خ‌وبە‌یبی ها‌ور‌پێ‌یدا و پێ‌ش
ئە‌وه‌ی شە‌هیدیان بکە‌ن - ئە‌بو سو‌فیان لێ‌ی پرسی: سو‌ی‌ندت ئە‌دە‌م بە‌خوا ئە‌ی زە‌ید،
ئایا تۆ‌ ئیستا پێ‌ت خۆ‌شه‌ تۆ‌ لە‌ ناو مال و مندالێ‌ خۆ‌تا بو‌و‌یتایە‌ و محمد لە‌م جێ‌گایە‌ی
تۆ‌دا بو‌ایە‌ و بماندایە‌ لە‌ ملی؟

زە‌ید لە‌ وه‌‌لام‌دا فەر‌مووی: وه‌‌للا‌هی من پێ‌م خۆ‌ش نیە‌ کە‌ لە‌ ناو مال و مندالێ‌ خۆ‌م‌دا
بم و محمد لە‌و شو‌ێ‌نە‌ی ئی‌ستای د‌ر‌کێ‌ک بچێ‌ت بە‌ پێ‌ی دا!! (الله أكبر) چ
خۆ‌شه‌ویستیە‌کە‌ و صالحان دە‌بێ‌ لە‌ خ‌ویاندا بە‌ی‌ننە‌ دی.

بۆ‌یە ئە‌بو سو‌فیان وتی: تا ئیستا کە‌ سم نە‌دی‌وه‌ کە‌سی خۆ‌ش بو‌ی‌ت بە‌و جۆ‌ره‌ی کە‌
ها‌وه‌‌لانی محمد، مح‌م‌دیان خۆ‌ش دە‌و‌ی‌ت.

تا ئیستا کهس نه‌بوه به وینه‌ی محمد خوشه‌ویست بیټ به‌جوری له کاتی سهر تاشیندا هاوه‌لانی نه‌یان هیشتوو ته‌لی مووی بکه‌ویتته سهر زه‌وی و خیرا گرتویانه‌ته‌وه و هه‌لیان گرتوو له ماله‌کانیاندا:

* عن أنس -رضی الله عنه- قال: رايت رسول الله (ﷺ) والخلق يحلقه وقد اطاف به اصحاب فما يريدون ان تقع شعرة الا في يد رجل^۱ وقال ابن سيرين -رحمه الله- (لان تكون عندي منه شعرة أحب الي من الدنيا وما فيها)^۲.

واته: ئه‌نه‌سی کوپی مالیک -خوای لی پازی بی- ده‌لیت: پیغه‌مبه‌ری خوام بی‌نی (ﷺ) ده‌لاک سهری ده‌تاشی و کومه‌لیک له هاوه‌لان به‌ده‌وریا ده‌هاتن و ده‌چوون نه‌یان ده‌هیشت ته‌لی موو بکه‌ویتته خواره‌وه و خیرا ده‌یان گرتوه و ده‌که‌وته ناو له‌پی به‌کیکیان. و زانای خه‌و په‌رژینکه‌ری تابعینیش محمدی کوپی سیرین -په‌حمه‌تی خوای لی بی- له‌سهر ئه‌و فه‌رموده‌یه‌ی ئه‌نه‌س ده‌فه‌رمویت: (ته‌نها یه‌ک ته‌ل له‌و موانه‌م ده‌ست بکه‌وتایه له هه‌موو دنیا پیم خوشتر بوو).

خوشه‌ویستی کهس و کاری پیغه‌مبه‌رمان (ﷺ) به‌شیکه له خوشه‌ویستی موسلمان بو پیغه‌مبه‌ره‌کهی.. بۆیه عمری کوپی خطاب -خوای لی پازی بی- به‌وچه‌شنه له‌گه‌ل فاطمه‌ی کچی پیغه‌مبه‌رماندا هه‌لس و که‌وتی کردوه:

* أخرج الحاكم عن أسلم ان عمر بن الخطاب -رضی الله عنه- دخل على فاطمة -رضی الله عنها- فقال لها: يا فاطمة والله ما رأيت احداً أحب الى رسول الله منك، والله ما كان احد من الناس بعد أبيك أحب اليّ منك^۳

واته: عمری کوپی خطاب -خوای لی پازی بی- به‌سهردان چوو بۆ مالی فاطمه‌ی کچی پیغه‌مبه‌رمان (ﷺ) و پیتی فه‌رموو: ئه‌ی فاطیمه سویند به خوا پیغه‌مبه‌ری خوا که‌سی ئه‌وه‌نده‌ی تۆ خوش نه‌ده‌ویست و وه‌للاهی منیش له دواى خوشه‌ویستی باوکت که‌سم ئه‌وه‌نده‌ی تۆ خوش ناویت.

۱ رواه مسلم فى كتاب الفضائل.

۲ الجامع لشعب الايمان (۲/ ۴۰۷).

۳ حياة الصحابة (۱۳/۲)

صالحان زۆر خه‌فته‌بار ده‌بن به‌و وه‌زعه‌ی که موسلمانانی تیکه‌وتوو و ورده ورده له قورئان و فهرموده‌کانی پیغه‌مبه‌ر دوور که‌وتوونه‌ته‌وه.. ئه‌وه‌ش ئه‌بۆبه‌کری صدیق -خوای لی‌ پازی بی- که محمد ته‌نها خۆشه‌ويستی بووه له ژيانداو بزانی مردنی خۆشه‌ويسته‌گه‌ی چۆنی لی‌ به‌سه‌ره‌ات؟

* عن عبدالله بن عمر-رضی الله عنهما- قال: كان سبب موت ابي بكر وفاة رسول الله فما زال جسمه يحرق-يضعف- حتى الموت.^۱

واته: عبدالله ی کوپی عمر- خوای لی‌ پازی بی- ده‌فه‌رمویت: هۆی سه‌ره‌کی مردنی ئه‌بو به‌کری صدیق-خوای لی‌ پازی بی- به‌ هۆی خه‌فته‌ خواردنی‌وه‌ بووه که هاوپی‌و خۆشه‌ويستی عومری له ده‌ست دابوو به‌ هۆیه‌وه‌ ورده ورده له‌شی لاواز بوو تا له ئاکامدا مرد-خوای لی‌ پازی بیٓت-.

خۆشه‌ويستی صالحین بۆ پیغه‌مبه‌ره‌که‌یان ده‌بیٓت به‌ ئه‌ندازه‌یه‌ک بیٓت که ئاماده‌بیٓت به‌ خۆت و باوک و دایک و خیزان و که‌س و کارت بوو تریٓت به‌لام بچوکتین توانج له‌و خۆشه‌ويسته‌ نه‌دریٓت, ئه‌وه (طلحه‌)ی کوپی (عبدالله)یه -خوای لی‌ پازی بی- له‌ناو جه‌رگه‌ی جه‌نگی ئوحد دا وانه‌یه‌کمان پیده‌لایته‌وه‌ ده‌رباره‌ی خۆشه‌ويستی پیغه‌مبه‌ری خوا, تا نه‌وه‌کانی ئه‌م ئاینه‌ پاکه‌ به‌ره‌ له‌دوای به‌ره‌ ئه‌م خۆشه‌ويسته‌یه‌ له‌ناو دلی نه‌وه‌کانیاندا بچینن:

* عن قيس قال: (رأيت يد طلحة بن عبدالله שלא وقى بها النبي ﷺ) يوم أحد.^۲ واته: قه‌یس ده‌گێٓرێٓته‌وه‌ و ده‌لایٓت: (ته‌له‌ی کوپی عبدالله) خوای لی‌ پازی بی- له‌ جه‌نگی ئوحددا ئه‌وه‌نده‌ ده‌ستی دابوو به‌ره‌ ئه‌و تیرانه‌ی که به‌ره‌و پووی پیغه‌مبه‌ر ده‌هاتن و به‌ره‌ ده‌ستی ئه‌و ده‌که‌وتن و گوٓی به‌ ئازاره‌که‌ی نه‌دابوو تا له‌ئاکامدا ئه‌و ده‌سته‌ی تووشی شه‌له‌ل بوو له‌کار که‌وتبوو.

صالحان له‌ پیناوی ئاینه‌که‌ی محمد (ﷺ) دا که ئه‌وه‌ش هه‌ره‌ پله‌ی به‌رزى خۆشه‌ويستی پیغه‌مبه‌ره‌ -هه‌موو سامان و پاره‌یه‌کیان ده‌به‌خشن تا ئایینی خوا زāl

۱ صفة الصفوة (۱/ ۱۲۷)

۲ أخرجه البخاری.

ده‌بیئت به‌سەر هه‌موو ئاین و پێبازه ده‌ست کرده‌کاندا، ئەمەش پیاوه صالحه مه‌زنه‌کهی ئیسلام- ئەبو به‌کری صدیق تۆماری کرد له‌م دیمه‌نه‌دا:

* عن ابي هريرة- رضى الله عنه- قال: قال رسول الله (ﷺ) ما ينفعني مال قط ما نفعني مال ابي بكر، فبکی ابو بکر وقال: وهل انا و مالي الا لك يا رسول الله)¹
واته: ئەبو هورهیره- خوای لى پازى بى- ده‌لیت: پێغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ)
فه‌رمووی: سودم له‌ هیچ پاره‌و سامانیك وه‌ر نه‌گرتووه ئەوه‌نده‌ی سودم له‌ سامان و پاره‌ی ئەبو به‌کر وه‌گرتووه، ئەبو به‌کر- خوای لى پازى بیئت- ده‌ستی کرد به‌گریان و پى ی ووت: بۆچی خۆیشم و سامانه‌که‌یشم هه‌مووی هى تۆنى یه ئەى پێغه‌مبه‌رى خوا.

به‌راستی هاوه‌لان پێرپێکی ئەوه‌نده دڵسۆزو به‌رز بوون له‌ هه‌موو شتی‌کدا بۆ ئێمه‌ سه‌ر مه‌شقن و له‌ پێغه‌مبه‌ر خۆی زیاتر خه‌می گیانی پێغه‌مبه‌ره‌که‌یان بووه و هه‌میشه پاسه‌وان و پارێزگاری بوون و ئەمەش ئەبو ئەیوبی ئەنصارى یه- خوای لى پازى بى- شه‌و ناخه‌وێت و تا به‌یانی به‌ شمشیره‌که‌یه‌وه له‌ به‌رده‌م چادره‌کهی پێغه‌مبه‌ردا ئێشك ده‌گریت با ئەو نمونه به‌رزesh فێر بین و ئاماده بین پۆژى له‌ پۆژان بۆ ئەم ئایینه پاکه‌ی خوا خۆمان پێ چه‌ك بکه‌ین و پارێزگاری لى بکه‌ین:

* عن ابن عباس- رضى الله عنهما- قال: بعد ان فتح خيبر عرس رسول الله (ﷺ) ببنت حاكم خيبر، فلما كان الليل نزل فدخل الفسطاط، وجاء أبو أيوب الانصاري فبات عند الفسطاط معه السيف واضع رأسه على الفسطاط، فلما أصبح رسول الله (ﷺ) سمع حركة فقال: من هذا؟ فقال: انا أبو أيوب؟ قال: ماشأنت؟ قال: يا رسول الله جارية شابة حديثة عهد بعرس وقد صنعت بزوجها وابيها ما صنعت فلم آمنها، قلت ان تحركت كنت قريباً منك، فقال رسول الله (ﷺ) مرتين: رحمك الله يا أبا أيوب)².

واته: عبدالله ی کوپى عه‌باس- خوای لى پازى بى- ده‌گێڕێته‌وه که له‌ دواى پزگارکردنى خه‌بهر، پێغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) کچی حاکمه‌کهی خه‌بهری خواست و

۱ اخرج بخارى و مسلم فى صحيحهما.

۲ صفة الصفوة (۱/ ۲۴۲).

کاتی شه و داهات چوو بۆ ناو چادره‌که‌ی - بۆ لای خیزانی نوئی -، به‌لام نه‌بو نه‌یوب به‌دزی پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) نه‌و شه‌وه تا به‌یانی به شمشیره‌که‌یه‌وه له به‌ر ده‌م چادره‌که‌دا ده‌هات و ده‌چوو جارجار گویشی ده‌نا به‌چادره‌که‌وه،

کاتی له به‌یانیدا پیغه‌مبه‌ری خوا به‌خه‌ره‌هات گوئی له ده‌نگی پیی که‌سیک بوو بۆیه فهرمووی: کئی یه؟ نه‌بو نه‌یوب ووتی: منم نه‌بو نه‌یوب، پیغه‌مبه‌ر فهرمووی نه‌ی تو له‌ویدا چی ده‌که‌یت؟ نه‌بو نه‌یوب ووتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا خه‌می توّم بوو چونکه نه‌م که‌چه تازه بوکه و ئی پاشان تو باوکی و می‌رده‌که‌یت به‌و ده‌رده برد له به‌ر نه‌وه من له نیاز خراپی نه‌و ژنه دلنیا نه‌بووم، ووتم: به‌س گویم له جوله‌یه‌که بیّت له‌و ژنه‌وه ده‌رچیّت نه‌زانم چی لی ده‌که‌م!، پیغه‌مبه‌ری خوا دوچار فهرمووی - په‌حمه‌تی خوات لی بیّت نه‌ی نه‌بو نه‌یوب - په‌حمه‌تی خوات لی بیّت - نه‌ی نه‌بو نه‌یوب.

له‌وانه‌یه که‌سیک هیشتا نایه‌ویت بچیته ناو کاروانی صالحانه‌وه به‌گومانه‌وه بپرسیّت و بلّیت ده‌ی نه‌وانه سه‌حابه بوون و کئی ده‌توانی بگاته نه‌وان؟ ده‌ی خو نه‌م خوشکه‌ی که سه‌ردانی عایشه ده‌کات له هاوه‌لان نی یه و چه‌ندان سال له دواى وه‌فاتی خۆشه‌ویستمان هاتوو بۆ مالی عایشه و بزانی چۆن پیغه‌مبه‌ری خواى خوش ویستوو.

* عن عبدالله بن مبارك - رحمه الله - ان امرأة قالت لعائشة - رضى الله عنهما - : إكتشفي لي قبر رسول الله فكتشفت لها عنه ، فبكت حتى ماتت.^۱

واته: عبدالله ی کوپی موباره‌ک - په‌حمه‌تی خواى لی بی - ده‌فهرمویت: ئافره‌تیک هاته خزمه‌ت دایکی باوه‌پداران عایشه‌ی کچی نه‌بو به‌کری صدیق - خواى لی پازی بی - و پیی ووت: دایه گیان گۆره‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوام پی نیشان بده؟ عایشه‌یش - خواى لی پازی بی - بر دیه سه‌ر گۆره‌که‌ی و نه‌ویش نه‌وه‌نده گریا بۆی تا گیانی ده‌رچوو.

هه‌ر که‌سی به‌نیازه پیغه‌مبه‌ری خواى (ﷺ) خوش بویت... تازه پیغه‌مبه‌ری خوا له دنیا ده‌رچوو و خواى گه‌وره‌یش نه‌یکردین به هاوپی نه‌و نێردراوه مه‌زنه، ده‌ی

که‌واته چۆن چۆنی ئه‌مرۆ خۆشمان بوو؟ بۆ وه‌لامی ئه‌م پرسیاره ده‌توانین سود له‌ گه‌وره پیاو صالحی سه‌رده‌می تابعین وه‌ریگرین که ناوی- سه‌عیدی کوپی موسه‌یب- ه و فیрман ده‌کات که پێژ له‌ وته‌و فرموده جوانه‌کانی بگرین و جێبه‌جێیان بکه‌ین ئه‌وه مانای خۆشه‌ویستی محمده (ﷺ):

* عن مالك ان رجلا جاء الى سعيد بن مسيب وهو مريض فسأله عن حديث وهو مضطجع، فجلس يحدثه، فقال الرجل: ودد انك لم تتعن، فقال: اني كرهت ان أحدثك عن رسول الله (ﷺ) وانا مضطجع^۱.

واته: مالیک ده‌گێڕێته‌وه و ده‌لی: کابرایه‌ک هاته‌ خزمه‌ت زانای گه‌وره و ناوداری تابعین- سه‌عیدی کوپی مه‌سهب- په‌حمه‌تی خوای لی بی- بۆ پرسیارێک ده‌رباره‌ی فرموده‌یه‌کی پێغه‌مبه‌ر و له‌ و کاته‌دا سه‌عید زۆر نه‌خۆش ده‌بی‌ت و پاكشا بوو له‌ جیگه‌دا، و هه‌ر که پرسیاره‌که‌ی گوئی لی بوو خێرا و به‌په‌له‌ هه‌ستایه سه‌ر پی و به‌دانیشتنه‌وه وه‌لامه‌که‌ی دایه‌وه، پیاوه‌که‌ش پی ناخۆش بوو که عه‌زیه‌تی زانای پایه به‌رزی دا و پیی ووت: مه‌به‌ستم ئه‌وه نه‌بوو که ناچه‌تت بکه‌م، سه‌عیدیش فرمووی: خۆم پێم ناخۆشه‌ که فرموده‌ی پێغه‌مبه‌ری خۆشه‌ویست (ﷺ) باس بکه‌م به‌پاکشانه‌وه.

وه‌رن یاران ئه‌گه‌ر پاسته‌که‌ین تامه‌زروی کاروانی صالحانین با هه‌رکاتی ناوی به‌رزی پێغه‌مبه‌ر ده‌برێت- بلێن- صلی الله علیه وسلم- و هه‌یه‌تیکی گه‌وره‌ی هه‌بی‌ت له‌ دلکانماندا و پێمان ناخۆش بی‌ت که ناحه‌زانی سوکایه‌تی پی بلێن.

به‌رائی کوپی عازیب- خوای لی پازی بی- یه‌کێکه له‌ هاوه‌له‌ دلسۆزه‌کانی پێغه‌مبه‌رمان و بزانی چۆن پرۆگرامی پێژ گرتن و هه‌یه‌ت نواندن مان فی‌ر ده‌کات به‌رامبه‌ر ئه‌و خۆشه‌ویسته:

اخرج أبو يعلى وصححه عن البراء بن عازب- رضى الله عنه- قال: لقد كنت أريد ان أسأل رسول الله (ﷺ) فأؤخر سنتين من هيئته^۲.

۱ صفة الصفوة اخرجها البخاري و مسلم في صحيحهما.

۲ حياة الصحابة (۲/ ۱۴).

واته: به‌رائی کۆپی عازیب- خوای لێ پازی بێ- ده‌فه‌رمویت: چەند جار ویستوو مه‌ پرسیارێک له‌ پێغه‌مبه‌ری خوا بکه‌م به‌لام له‌ به‌ر هه‌یه‌یه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا- له‌ دڵمدا- پرسیاره‌که‌م نه‌کردوه و بۆماوه‌ی دوو ساڵ دوام خستوووه.

براکانم نه‌گه‌ر ده‌تانه‌وێت پێغه‌مبه‌ری خواتان خۆش بویت، زۆر دووره‌ بگه‌نه‌ ئه‌و عه‌شقه‌ که‌ ماده‌م دڵتان له‌ لای ئه‌ونی یه‌ و له‌ ژياندا به‌ ئه‌و دڵتان نه‌کرێته‌وه و مردنیشتان خۆش نه‌وێت چونکه‌ مردن له‌ ئه‌وتان نزیک ده‌کاته‌وه و پیاوه‌ صالحه‌که‌ی ناو هاوه‌لان- بیلالی حه‌به‌شی- خوای لێ پازی بێ له‌ سه‌ره‌ مه‌رگیشدا مه‌ر محمدی خۆش ده‌وێت و وانه‌ی خۆشه‌ویستی و عه‌شقی ئه‌و زاته‌ فی‌ری خێزانه‌که‌ی و موسلمانان ده‌کات:

* لما حضر بلال- الحبشي- رضی الله عنه- الوفاة، قالت إمراته: واحزننا! قال- بلال: بل واطرباه غداً ألقى الاحبة محمداً وحزبه).^۱

واته: کاتێ هاوه‌لێ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بیلالی حه‌به‌شی- خوای لێ پازی بێ- گه‌یشه‌ سه‌ره‌مه‌رگ و گیانه‌للاو که‌مێ له‌ هۆش خۆی چوو، له‌ وکاته‌ خێزانه‌که‌ی وای زانی له‌ دونیا ده‌رچوو به‌ هه‌موو ده‌نگی هاواری کرد: ئای که‌ جیگای خه‌فه‌ته‌!! بیلال گوێی لێ بوو چاوی کرده‌وه و فه‌رمووی پێی: نه‌خێر جیگای خه‌فه‌ت نی یه‌ به‌لکو ئای که‌ خۆشه‌! چونکه‌ سبه‌ینێ ده‌گه‌مه‌ خۆشه‌ویستان.. محمد و هاوه‌لانی.

چوارهم

صالحان موسلمانانیاں خوش دهوئیت

خۆش‌ویستنی باوه‌پداران یه‌کێکه له‌ فه‌رمانه‌ بنه‌په‌تیه‌کانی ئیسلام و خوای گه‌وره‌ پیتی خۆشه‌ ئه‌م کۆمه‌له‌ په‌وشت به‌رزهی ناوی موسلمانیاں لی‌ نراوه‌ یه‌کتریان زۆر خوش بووئیت و پێز له‌ یه‌کتی بگرن و دلی یه‌کتی پاگیرکه‌ن و به‌شداری خۆشی یه‌ کانی خۆیانیاں بکه‌ن وه‌ک له‌ قورئاندا هاتوه‌:

* قال الله تعالى في كتابه العزيز: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ ١.

واته‌: خوای گه‌وره‌ له‌ قورئانی پی‌رۆزدا موسلمانان له‌ یه‌کتی نزیك ده‌کاته‌وه‌ ده‌یانکاته‌ برای یه‌کتی و پیشیان ده‌فه‌رموئیت ئاگاتان له‌ و براهیه‌ تیه‌ بی‌ت و به‌باشی بیهێلنه‌وه‌ و نه‌گه‌ر وانه‌که‌ن به‌ته‌مای په‌حم و به‌زه‌یی خوا نه‌بن.

باوه‌پداران زۆر غه‌ریبن له‌ سه‌ر زه‌ویدا و که‌س خۆشی ناوین و دۆستیان زۆر که‌مه‌ چونکه‌ فه‌رمان به‌چاکه‌ و به‌رگری له‌ خراپه‌ - له‌لای پی‌پری دنیا ویست و ئیمان لاواز - زه‌په‌ی تال‌ کردوون و چاره‌یانیاں ناوئیت و چه‌زناکه‌ن به‌شداری ئاهه‌نگ و شه‌وه‌ سو‌ره‌کانیاں بن چونکه‌ ئه‌و چه‌رامستانه‌یان لی‌ تیک ئه‌ده‌ن پێگای تیکه‌لی ژن و پیاو و مه‌ی خواردنه‌وه‌ و په‌شبه‌له‌ک و سه‌مایان لی‌ ده‌گرن..

بۆیه‌ زۆر پی‌ویسته‌ له‌ سه‌ر کۆمه‌لی به‌وادار که‌ یه‌کتیان زۆر خوش بوئیت و پشت و په‌نای یه‌کتی بن وه‌ک خوای (عزوجل) له‌ قورئانه‌که‌یدا به‌پاری داوه‌:

* قال الله - سبحانه وتعالى: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ ٢.

واته: ده‌سته‌ی باوه‌پ به ژن و پیاویانه‌وه هه‌ندیکیان دۆست و لایه‌نگرن و پالپشتی هه‌ندیکی تریانن و پشتی یه‌کتر به‌رناده‌ن و یه‌کتر هانده‌ده‌ن له‌سه‌ر چاکه‌کردن و پێگ‌ری یه‌کتری ده‌بن له‌خرابه‌کردن.

هه‌تا بۆمان ده‌ک‌ری‌ت ده‌بی‌ت د‌لی خوشک و برا موس‌لمانه‌کانمان خوش بکه‌ین و هیوایان تیا دروست بکه‌ین، سه‌یری پێغه‌مبه‌ری نازیز (ﷺ) بکه‌ که‌ چۆن خ‌وای گه‌وره‌ سه‌رزه‌نشتی ده‌کات، بزانی‌ن له‌ سه‌رچی؟

* عن ابي هريرة (رضی الله عنه) قال: ان النبي (ﷺ) خرج على رهط من اصحابه وهم يتحدثون فقال: (والذي نفسي بيده لو تعلمون ما أعلم لضحكتم قليلاً ولبكيتم كثيراً)

فلما ان انصرفنا اوحى الله اليه محمد لم تقنط عبادي؟ فرجع إليهم فقال: ابشروا وقاربوا وسددوا).^۱

واته: ئه‌بو ه‌ور‌ه‌یره‌- خ‌وای ل‌ی پ‌ازی ب‌ی- ده‌فه‌رم‌و‌ی: جار‌ی‌کیان پ‌یغه‌مبه‌ر (ﷺ) هاته ناو کۆمه‌ل‌ی له‌ هاو‌پ‌یکانی که‌ له‌ ناو خ‌وایندا قسه‌یان ده‌کرد پ‌ی‌ی فه‌رم‌و‌ن: سو‌پ‌ی‌ند به‌ و‌زاته‌ی گیانی منی به‌ ده‌سته ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی من ده‌یزانم ئی‌وه‌ بتانزانیا‌یه زۆر که‌م پ‌ی‌ده‌که‌نین و زۆر ده‌گریان!

پاش ئه‌وه‌ی بلا‌وه‌مان ل‌یک‌رد خ‌وای عزوجل وه‌ح‌ی نارد بۆ‌ی و پ‌ی‌ی فه‌رم‌و‌و: ئه‌ی محمد! بۆ‌چی به‌نده‌کانم ب‌ی هی‌واو مایوس ده‌که‌ی؟ و پ‌یغه‌مبه‌ریش خ‌یرا گه‌رایه‌وه بۆ لایان و فه‌رم‌و‌ی: مو‌ژده‌تان ل‌ی ب‌ی- پ‌ادا‌شتی گه‌وره‌ی خوا چاوه‌پوانتان ده‌کات و ئی‌وه‌ش به‌کرده‌وه‌ی جوان و پ‌است و دروست خ‌ۆتان له‌ خوا نزیک بکه‌نه‌وه.

صالحان زۆر له‌وه‌ ده‌ترسن که‌ د‌لی ته‌نها موس‌لمان‌ی‌کیان ل‌ی ب‌ره‌نج‌یت و هه‌ول‌ی خ‌یرا ده‌ده‌ن بۆ ئاشت کردنه‌وه‌ی و خ‌ۆش‌کردنه‌وه‌ی د‌لی بریندار کراوی، پ‌یغه‌مبه‌ره‌که‌ت به‌م جو‌ره‌ی کرد له‌گه‌ل یه‌ک‌ی له‌ هاوه‌لانی‌دا؟ :

* عن انس بن مالك -رضی الله عنه- قال: (قال رجل للنبي (ﷺ) أين أبي؟ قال: في النار، فلما رأى في وجهه قال: ان ابي واباك في النار).^۲

۱ الحديث اخرجه البخاري في الادب المفرد (٧٤، رقم ٢٥٤) وابن حبان في صحيحه (٢٤٩١).

۲ اخرجه مسلم.

واته: ئه‌نه‌سی کوپی مالک- خوای لی پازی بی- ده‌گێڕێته‌وه و ده‌فه‌رمویت: پیاویک پرسى له پێغه‌مبه‌ر ئایا باوکم مردووه ئاکامی کوێ یه له دواړۆژ؟ پێغه‌مبه‌ر له‌وه‌لامدا فه‌رمووی: ئه‌وه‌تا له‌نیۆ ئاگردا، کاتێ هه‌ستی کرد کابرا پیتی ناخۆش بوو فه‌رمووی: باوکی منیش و تۆیش له‌ناو ئاگر دایه.

صالحان به‌ببینی برا موسلمانان دلیان ده‌گه‌شێته‌وه و خۆشحال ده‌بن، و ئه‌مه‌ش پیاو صالحی ئیسلام- ئه‌یوب سه‌ختیانی یه بزانی بۆچی هه‌زی له‌هه‌ج کردن بووه هه‌موو سائیک؟!:

* عن ايوب السخيتاني (رحمه الله) قال: (انه يزيدني في حب الموسم ومضورة ان القى اخوانا لي لا ألقاهم في غيره).^١

واته: يه‌كێ له پێشه‌وايانی صالحان- ئه‌یوبی سه‌ختیانی- په‌حه‌تی خوای لی بی- ده‌فه‌رمویت: (ئه‌وه‌ی زیاتر هه‌ج و سه‌ردانی مائی خوای له‌لا خۆشه‌ويست کردووم ئه‌وه‌یه که له‌وێ کۆمه‌لی له برا موسلمانانم ده‌بینم که جگه له‌وێ له هه‌ج جیگایه‌کی تردا نایان بینمه‌وه.

هه‌ر ئه‌م پێشه‌وا به‌پێژه دووباره‌ فێری خۆشویستنی باوه‌ردارانمان ده‌کات، به‌لام ئه‌م جاره‌یان به‌شیوازیکی زۆر کاریگه‌ر تر، با بزانی چۆن شیوازیکه:

قال ايوب السخيتاني- رحمه الله- (انه ليبلغني موت رجل من اهل السنة فكأنما يسقط عضو من اعضائي).^٢

واته: مامۆستا ئه‌یوبی سه‌ختیانی ده‌فه‌رمویت: (کاتێ هه‌والی مردنی که‌سیک له ئه‌هلی سوننه‌م پێده‌گات وا ئه‌زانم یه‌كێ له ئه‌ندامه‌کانی له‌شم لی بۆته‌وه).

صالحانی ئه‌م ئومه‌ته مه‌زنه‌ی ئیسلام ئه‌وه‌نده خۆشه‌ويستی موسلمانان له‌دلیاندا جیگیر بوو بوو ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر موسلمانیکیش هه‌له‌یه‌کی به‌رامبه‌ر کردبێ دلیان نه‌هاتوو ده‌عای شه‌پی لی بکه‌ن ئه‌م وانیه‌ش له ئه‌سه‌په‌که‌ی پیاو صالحی مه‌زن (ربیع‌ی) خه‌یثم ه وه‌ری ده‌گرین:

١ عمر بن عبدالعزيز، للصلاحي.

٢ صفة الصفوة (٢/ ١٩٩).

* عن احمد بن عبدالله بن المسروق قال: كان ربيع بن خيثم - رحمه الله - انه سرق له فرس أعطا به عشرين الفاً، قالوا له: ادعُ الله عليه؟ فقال: اللهم ان كان غنياً فاغفر له وان كان فقيراً فاغنه).^۱

واته: احمدی کوپی عبدالله ی کوپی مه‌سروق ده‌گی‌پ‌ته‌وه و ده‌لی: - ره‌بیعی کوپی خه‌یسه‌م - په‌حمه‌تی خوای لی بی- نه‌سپ‌یکی مه‌بوو که (۲۰) هه‌زار دره‌می پ‌یدا بوو لی‌یان دزی، و هاو‌پ‌یکانی پ‌ییان ووت: دووعایه‌ک بکه له دزه‌که؟ نه‌ویش ده‌ستی به‌رز کرده‌وه ب‌زلا‌ی خواو‌فه‌رمووی: نه‌ی په‌روه‌ردگارم نه‌گر نه‌م دزه ده‌وله‌مه‌نده نه‌وا لی‌ی خوش ببه و نه‌گر هه‌زاریشه ده‌وله‌مندی بکه‌یت- تا چیت‌په‌نا نه‌باته به‌ر دزی.

نه‌ی ر‌ی‌یوارانی کاروانی صالحان وه‌رن با سه‌ریک له گه‌وره زانای تابعین خه‌و په‌رژین که‌ری نی‌سلام (ابن سیرین) بده‌ین بزانی‌ن چه‌ندی موس‌ل‌مانی خوش ده‌وی؟ به نه‌دازه‌یه‌ک نایه‌وی‌ت خانویشی پ‌ی‌ت‌دات به‌ک‌ری!

نه‌مه چ‌ون بووه؟

* عن ابن عون قال: لابن سیرین- رحمه الله - منازل لا یکرها الا من اهل الذمة، فقیل له فی ذلك، فقال: اذا جاء رأس الشهر روعته وانا اکره ان اروع مسلماً).^۲

واته: ابن عون ده‌لی: محمدی کوپی سیرین- په‌حمه‌تی خوای لی بی- هه‌ندی خانووی مه‌بوو ده‌یدان به‌ک‌ری، به‌لام هیچ کامیانی به موس‌ل‌مان نه‌ده‌دا به‌ک‌ری، و هاو‌پ‌ی و قوتا‌بیانی له‌و باره‌یه‌وه لی‌یان پرس‌ی، نه‌ویش له وه‌لام‌دا فه‌رمووی: چونکه هه‌ر کاتی سه‌ری مانگ بی‌ته پ‌یشه‌وه د‌لی ک‌ری چی داده‌که‌وی‌ت و منیش پ‌یم ناخ‌وشه د‌لی موس‌ل‌مان دا‌بخه‌م).

صالحان شانازیان کردوه به‌وه‌ی که موس‌ل‌مانانیان خوش ده‌وی‌ت و به کرده‌وه‌یه‌کی گه‌وره‌ی خ‌ویانیان سه‌یر کردوه و به‌ته‌ما بوون خوا له‌به‌ر نه‌و چاکه‌یه لی‌یان خوش بی‌یت و ووته‌ی (ابن سماک) باشت‌رین ده‌رمانه ب‌ومان:

۱ صفة الصفوة (۲/ ۳۸).

۲ صفة الصفوة (۳/ ۱۳۶).

* قال ابو جعفر الربيعي: لما حضرت ابن سماك الوفاة قال: اللهم اني وان كنت اعصيك لقد كنت احب فيك من يطيعك.^١
 واته: نه‌بو جعفر الربيعي ده‌لی: له‌کاتی سه‌ره مه‌رگدا (ابن سماک) (په‌حمه‌تی خوای لی بی) ووتی: نه‌ی په‌روه‌ردگارم من هه‌رچه‌نده سه‌رپیچیم کرد بیټ له‌ژیانمدا به‌لام نه‌وه‌نده‌م هه‌یه که نه‌و که‌سانه‌م زۆر خۆش نه‌و‌یت که گوی پابه‌لی تو ده‌که‌ن واته‌ موسلمانان.

ده‌بی من و توش وه‌ک صالحان خۆشه‌ويستی موسلمانان له‌ناو دلماندا په‌گ دابکوتیت و به‌رده‌وام له‌ دوعا کانماندا ناویان به‌رین و زانای خوا په‌رست (ابو حمدون) - په‌حمه‌تی خوای لی بی به‌ناوبردن دوعای بۆ موسلمانان ناسراوه‌کانی ده‌کرد:

* عن ابي عبدالله الخطيب قال: لابي حمدون - طيب بن اسماعيل الذهلي - صحيفة فيها مکتوب ثلاثمائة من اصدقائه، وكان يدعو لهم كل ليلة، فتركهم ليلة فقیل له فی نومه: يا ابا حمدون لم تسرج مصابيحك الليلة، قال: فقعد واسرج واخذ الصحيفة فدعا لواحد واحد حتى فرغ.^٢
 واته: نه‌بو عبدالله الخطيب ده‌لی: نه‌بو حمدون - که ناوی ته‌واوی (طیب) کوی اسماعیل الذهلی یه - ده‌فته‌ریکی هه‌بوو ناوی (٣٠٠) که‌س له‌ هاوپیکانی نووسیوو، هه‌موو شه‌وی یه‌ک یه‌ک به‌ناو بردن دوعای خیری بۆ ده‌کردن و شه‌ویک خه‌وت و دوعای بۆنه‌کردن.

له‌خه‌ودا پێیان ووت: نه‌ی باوکی حمدون نه‌م شه‌و خیر بوو وا چرات دانه‌گیرسا، نه‌میش هه‌ستایه سه‌ر پی و چراکه‌ی داگیرساند و یه‌ک یه‌ک دوعای بۆ کردن.

نه‌مه‌ش پیاو صالحه مه‌زنه‌که‌ی ئیسلامه (نه‌نه‌سی) کوی (مالیک) - په‌حمه‌تی خوای لی بی - موسلمانانی له‌ کورپه‌که‌ی خۆی خۆشتر ده‌و‌یت و نه‌یان شو به‌یتی به‌ هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ری خوا نه‌مه‌ش وانه‌یه‌کی تێدایه بۆ صالحبوون:

١ صفة الصفوة (٢/ ١١٦).

٢ صفة الصفوة (١/ ٢٣٩).

* قال مالك بن دينار- رحمه الله- أتيناً أنساً أنا وثابت ويزيد الرقاشي، فنظر إلينا فقال: ما أشبهكم بأصحاب محمد لأنتم أحب إلىّ عدة ولدي إلا أن يكون في الفضل مثلكم، اني لادعو لكم في الاسحار^۱

واته: مالك ی کوپی دینار- په‌حمه‌تی خوای لی بی- ده‌لی: من و ثابت و یزید الرقاشی چوین بۆ سه‌ردانی نه‌سی کوپی مالیک- په‌حمه‌تی خوای لی بی- و سه‌یریکی کردین و پاشان پیتی ووتین: ئای که چه‌ند له‌ هاوه‌لانی محمد ده‌چن، دلنیا بن من ئیوه‌م له‌ زۆری له‌ کوپه‌کانم خۆشتر ده‌وی مه‌گه‌ر نه‌وانیش وه‌ک ئیوه‌یان لی بی نه‌وجا نه‌وه‌نده‌ی ئیوه‌ خۆشم بووین و من هه‌موو کاتیکی سه‌حه‌ر نزای خیرتان بۆ ده‌که‌م.

نه‌مه‌ش سه‌رمه‌شقیکی تری کاروانه‌که‌یه‌ و ناوی (ابو مسلم الدارانی)یه‌ و به‌ جوړی خۆشه‌ويستی خۆی ده‌رده‌بریت بۆ موسلمانان که هه‌موو دنیا می نه‌و بی چه‌ز ده‌کات بیدات به‌ براهیه‌کی موسلمانانی خۆی:

* عن احمد بن ابي الحواري قال: قال ابو مسلم الداراني- رحمه الله- (لو ان الدنيا كلها في لقمة ثم جاءني اخ لي لاحببت ان اضفها في فيه).^۲

واته: نه‌حمه‌دی کوپی نه‌بی چه‌واری ده‌لی: (أبو مسلم الدارانی) - په‌حمه‌تی خوای لی بی ده‌یفه‌رموو: (نه‌گه‌ر هه‌موو دنیا له‌ پاروویه‌کدا کۆ ببیتته‌وه‌- و به‌ده‌ستی منه‌وه‌ بی- و له‌ و کاته‌دا براهیه‌کی موسلمانم بیت بۆلام پیم خۆشه‌ نه‌و پاروه‌ بکه‌م به‌ ده‌می یه‌وه‌.

زانا مه‌زنه‌که‌ی ئیسلام عبدالله ی کوپی عباس- خوای لی پازی بی- له‌کاتی شه‌ر و زویر بونی له‌گه‌ل موسلمانیکدا خۆشه‌ويستی موسلمانانی وه‌بیره‌ینایه‌وه‌ تا پیتی بلێ من نه‌مه‌ په‌وشتم بی شایانی نه‌و په‌قه‌ی تۆ نیم:

* عن ابن بريدة قال: شتم رجل ابن عباس- رضى الله عنه- فقال ابن عباس: انك تشتمني وفي ثلاث خصال، اني لات على الآية من كتاب الله عزوجل فلوددت ان جميع

۱ عمر بن عبدالعزيز د. الصلابی وه‌رگیزانی نووسه‌ر له‌ (لا ۲۰۶).

۲ صفه‌ الصفوة (۲/ ۱۵۶).

الناس يعلمون منها ما أعلم، وإنى لاسمع بالحاكم من حكام المسلمين يعدل فى حكمه فاخرج به ولعلنى لا أقاضى اليه أبداً، وإنى لاسمع الغيث قد أصاب بلداً من بلدان المسلمين فاخرج به ومالى به من سائمة).^۱

واته: (ابن بريده) دەلى: پۇژىك پياويك (ابن عباس) بە جنىو و قسەى ناشيرين دادەگرىتەو!! بەلام ابن عباس زۆر لەسەرخۆ و بەنەرمىكەو پىي فەرموو: (هۆبراكەم) چۆن ئەو قسە ناشيرىنانە بەمن دەلىي لە كاتىكدا من سى پەوشتى بەرزىم تىدايه: يەكەم: كە ئايەتىكى قورئانى پىرۆز دەخوینم و كارم تىدەكات لەدلى خۆمدا دەلىم خۆزگا هەموو خەلكى ئاوا لىي تى بگەشتنايه و كارى تى بگردنايه، دووهم: كاتى دەبىستم فەرمانپەرەى ناوچەيەكى موسلماننشین دادپەرەوهرە زۆر دلخۆش دەبم لەكاتىكدا كە هەرگىز كارى دادوهرىم تىي ناكەوئىت، سى يەم: كاتى دەبىستم باران بەخوپ دەبارى بەسەر ناوچەيەكى موسلمان نشیندا زۆر دەلخۆش دەبم لەكاتىكدا كە يەك سەر مەپىشم نىيە لەویدا.

(اعتكاف) واتە مانەوە لە مەزكەوتدا لەبەر خاترى خوا پەرستشنىكى زۆر گەورەيە و هاوەرەلان بەردەوام پىي هەستاون و (ابن عباس) -خو لىي پازى بى- پۇژىك لە ناو چىژى اعتكافدا بوو بەلام خۆشەويستى بۆ موسلمانىك ئىعتىكافەكەى پىي شكاند ئەمە چۆن بوو با گوئىگرين:

* عن عطاء عن ابن عباس -رضى الله عنه- أنه كان معتكفاً فى مسجد رسول الله ﷺ فأتاه رجل مسلم عليه ثم جلس، فقال له ابن عباس: يا فلان أراك كئيباً حزينا، قال: نعم يا ابن عم رسول الله! لفلان على حق وحرمة صاحب هذا القبر ما أقدر عليه، قال ابن عباس: أفلا أكلمه فيك؟ قال: إن أحببت، قال: فتنقل ابن عباس ثم خرج من المسجد، فقال له الرجل: أنسيت ما كنت فيه، قال لا، ولكنى سمعت صاحب هذا القبر والعهد به قريب - فدمعت عيناه، وهو يقول: ((من مشى فى حاجة أخيه وبلغ فيها كان خيراً من اعتكاف عشر سنين، ومن اعتكف يوماً ابتغاء وجه الله تعالى، جعل الله بينه وبين النار ثلاث خنادق أبعد ما بين الخافقين)).^۲

۱ صفة الصفوة (۲۸۲).

۲ الجامع لشعب الايمان (۶/ ۴۳۶) والحاكم (۴/ ۲۶۹) رجاله موثوقون.

واته: پيشهوا - عطا - له (ابن عباس) هوه ده گيږيته وه که له مزگوته که ی پيغه مبهري خوادا (ﷺ) (اعتكاف) ی ده كرد، له و كاته دا پياويك هاته مزگوت و سلاوي لي كړد و پاشان دانيسشت، و (ابن عباس) يش ليې پرسى: فلان كه س داته نگ و غه مناك ديته بهر چاو، ووتى: به لي ئه ی ناموزاي پيغه مبهري خوا (ﷺ)! پاره م لای فلان كه سه و سويند به و كه سه ی پيږي به م قه بره داوه پيې ناويزم داواي لي بكه موه.

(ابن عباس) يش فهرمووي: ئه ی من قسه يه كي له گه ل نه كه م له و باره يه وه؟ كابر ووتى: نه گه ر پيت خوشه به لي، (و ابن عباس) له جيگا كه ی خوي هه ستاو له مزگوت چووه دهر وه، پياوه كه پيې ووت: ئه ی بيرت چووه تو له (اعتكاف) داي؟ ووتى: نه خير، به لام له خاوه ني ئه م گورهم بيستوه كه ماوه يه كي كه مه له ناوماندا نه ماوه - چاوه كاني پرپوون له ئاو - كه فهرموويه تي: هر كه سي بپوات و پيداويستي براهه كي موسلمانى دهر بكات و كاره كه ی بؤ بكات خيره كه ی له (اعتكاف) ی (۱۰) سال زياتره، هر كه سيكيش له بهر خاتري خوا يه ك پوژ (اعتكاف) بكات ئه وه خواي عزوجل سي خندهق له ناگري دوزه خ دووري ده خاته وه كه دورتره له دوو كيتوي دوور له يه ك.

له كاتي به لاو نه هامه تيدا صالحان ده گه نه فرياي برا موسلمانان ليقه و ماوه كانيان و هه ربه وه ناوه ستن كه له دله وه پييان ناخوش بيت و بلي به شداري غه متم! به لكو زهره ره كه ی له گه لدا دولت ده كات، و زاناي پايه به رزو صالحى ئيسلام (ليث) ئاو له خوشه ويستي حالي بووه:

* عن عبد الملك بن يحيى بن كثير قال: سمعت أباي يقول: وصل الليث بن سعد (رحمه الله) ابن ابي لهيعة بألف دينار لما احترقت داره).^۱

واته: عبد الملك ي كوپي به حياي كوپي كه سير ده لي: له باوكم بيست كه ده يووت: له يسي كوپي سه عد - په حمه تي خواي لي بي - هه ركه بيستي ماله كه ی (ابن ابي لهيعة) سوتاوه خيرا هه زار ديناري نالتوني بؤ نارد.

ئايا ده‌زانی- خوشك وېرای صالحم- كه له‌خۆشويستنی موسلمانانه كه‌ه‌والی
خۆش و دلگیری پې پابگه‌يه‌نیت و ه‌ه‌والی ناخۆش و دلته‌نگ كه‌ری لی بشاريته‌وه
باخه‌لكی تر بوی باس بکه‌ن(محمدي كوپي مونكه‌ده‌ن) له‌م وانه‌يه‌ حاليمان ده‌كات:

* عن سفیان بن عیینة- رحمه الله- قيل لمحمد بن المنکدر: أي العمل احب اليك؟
قال: ادخال السرور على الأخوان).^۱

واته: سوفیانی كوپي عویینه- پرحمه‌تی خوی لی بی- ده‌لی: له‌ محمدی كوپي
مونكه‌ده‌ریان پرسی: كام كرده‌وه‌ت له‌ه‌موو كرده‌وه‌یه‌كی تړت پیت خۆشتره؟
فه‌رمووی: خۆش كړدنی دلی براكان.

ئهم خۆشه‌ويستیه‌ش واله‌مروځ ده‌كات كه‌دلی نه‌یه‌ت برا موسلمانانه‌كانی بخاته
خزمه‌تی خوی و له‌پیناو ه‌ه‌وانه‌وه‌ی خویدا ماندوویان بكات به‌لكو خوی ه‌ه‌ندی كات
كاره‌كانی ئه‌وانیش ده‌كات و خه‌لیفه‌ی سی‌یه‌می ئیسلام ئه‌م پېگا جوانه‌ی له‌گه‌ل
خزمه‌تكاره‌كانیشی دا به‌كاره‌یتاوه:

* اخرج ابن سعد واحمد فی الزهد وابن عساكر عن عبدالله الرومي قال: كان عثمان
بن عفان- رضي الله عنه- يلى وضوء الليل بنفسه، فقيل له: لو أمرت بعض الخدم
فكفوك؟ فقال: لا ان الليل لهم يستريحون فيه).^۲

واته: ئیبن سعد واحمد و ابن عساكر له‌عبدالله رومی یه‌وه‌ه‌یتاویانه‌كه‌ وتویه‌تی:
عوسمانی كوپي عه‌فان- خوی لی پازی بی شه‌و خوی ئاوی ده‌ه‌یتاوه‌ ده‌ستنوژی پې
ده‌گرت، و پېیان ووت: ئه‌گه‌ر فه‌رمان بده‌یت خزمه‌تكاره‌كان بۆت بکه‌ن باشتړ نه‌یه؟
ئویش فه‌رمووی: نه‌خیر، شه‌و بۆ خویانه‌ تا تیايدا وچانیك بده‌ن.

صالحان دراوسیکانی خویانیان زۆر خۆش ده‌ویت ئاوه‌پۆ یان زبل و خاشاك یان هېچ
شتیكی تر ناكه‌نه‌ به‌رده‌رگاكانیان و ئازاریان ناده‌ن به‌هېچ هۆكاریكی تر.

فهرموون بابچینه خزمهت شورده‌یجی قاضی بزاین پشیلہ‌ی تۆپیو چی لیدہ‌کات

* عن ابی حیان التمیمی قال: قال لنا أبی کان شریح (رحمه الله) اذا مات سنور لأهله أمر بها فالقیت فی جوف داره، ولم یکن مسیل الماء او الحوض الا فی جوف داره اتقاءً لأذى المسلمین).^۱

واته: ئەبو حەیانێ تەمیمی دەڵێ: باوکم پێی ووتین کە قاضی شورەییج - پەرەحمەتی خوای لێ بێ- ئەگەر پشیلە یەکی ماله‌وه‌یان بەردایە فەرمانی دەدا هەر لە حەوشە‌که‌ی خۆیاندا بیکەن بە ژێر خۆڵە‌وه، و جۆگە‌ی ئاو و چالێ پیسی لە حەوشە‌که‌ی خۆیدا هەڵدە‌که‌ند لە بەر ئە‌وه‌ی ئە‌وه‌ک بۆنە‌که‌ی مۆسڵمانان ناپەرە‌حه‌ت و نیگەرانی بکات).

صالحان خەلکیان زۆر خۆش دە‌وێت و هەرگیز زە‌میان ناکەن و لە‌لای خە‌لکیدانیا نشکێنن و عەیب و عاریان گەرە ناکەن چونکە خۆیان ئە‌وه‌ندە هە‌لە‌و کە‌م و کو‌پیان هە‌یه کە‌نە‌یانپەرژێتە سەر برا مۆسڵمانە‌کانیان:

* قيل للربيع بن الخيثم - رحمه الله - الا تذكر الناس؟ فقال: ما انا عن نفسي براضٍ فأتفرغ من ذمها الى ان اذم الناس، ان الناس خافوا الله من ذنوب الناس وأمنوه على ذنوبهم).^۲

واته: بە‌خوێناس و صالح- پەرەییی کو‌پی خە‌یسە‌میان ووت: قە‌د باسی خە‌لکی ناکە‌یت؟ ئە‌ویش لە‌وه‌لامدا فەر‌مووی: مە‌ن لە‌نە‌فسی خۆم پازێ نیم تا واز لە‌ زە‌م‌کردنی بە‌یستم و دە‌ست بکە‌م بە‌زە‌م‌کردنی خە‌لکی، سە‌یرە خە‌لکی باسی خە‌لکانی تە‌ردە‌کە‌ن چونکە خە‌میانه نە‌کە‌ونه بە‌ر سزای خوا بە‌لام بێ خە‌مە‌ن لە‌خۆیان کە‌ بکە‌ونه بە‌ر سزای خوا!!!.

(الله اکبر) برایان و خوشکانی صالحم، دنیای صالحان چە‌ند سپی و بێ‌گە‌ردە هە‌موو مۆسڵمانێکیان خۆش دە‌وێت و دلیان زۆر سافە بە‌رامبەر‌یان و بە‌سۆزو می‌ه‌ره‌وه بۆیان دە‌پوانن ئێ‌تر با زۆ‌لم و سته‌میشیان بە‌رامبەر بکە‌ن ئە‌مان هەر دوعای خێ‌ریان

۱ صفة الصفوة (۲/ ۲۵).

۲ صفة الصفوة (۲/ ۳۷).

بۆده‌که‌ن: ده‌ی باسه‌رێك له سه‌رمه‌شقیكى تری صالحان بده‌ین كه ناوی ابراهیم التیمی به - په‌حمه‌تى خوائ لى بى - :

* قال العوام بن حوشب: ما رأيت رجلاً قط خيراً من ابراهيم التيمي - رحمه الله - إذ سمعته يقول: ان الرجل يظلمني فارحمه).^۱

واته: عه‌وامی کوپی هه‌وشه‌ب ده‌لی: تا ئیستا که سم نه‌دیوه چاکتر بى له ابراهیم التیمی - په‌حمه‌تى خوائ لى بى - خۆم گویم لى بوو ده‌یفه‌رموو: خوايه فلان که س ناوه‌قیم پى ده‌کات ده‌ی خوايه گيان په‌حمى پى بکه‌یت و لى خوش به !! .

ئه‌وه‌ش به‌شیکه له خۆشه‌ويستیت بۆ موسلمانان که هه‌زنه‌که‌یت خۆتیان لى جیا بکه‌یته‌وه و نه‌ته‌وێت له‌وان زیاتر بیت و زیانت له‌وان خۆشتر نه‌بێت - نابێت وه‌ک به‌رپرسه‌کانی ئه‌مڕۆ که س نه‌تبیینی نه‌وه‌ک به‌چێته‌ پزى خه‌لکه‌ عامه‌که‌وه !! به‌لکو هه‌موو به‌رپرسان ده‌بێت له‌خزمه‌تى عمرى کوپی خطابدا چۆک دابده‌ن و وانه‌یه‌کی له‌لا بخوینن له‌ خۆجیا نه‌کردنه‌وه‌ی له‌ خه‌لکی ئاست نزمه‌کان:

* عن زيد بن أسلم عن أبيه قال: نحروا يوماً من أيام جزوراً فاطعمها الناس وفرعوا لعمر بن الخطاب - رضى الله عنه - طيبها، فأتى به فاذا قدر من سنام و من كب، فقال: أنى هذا؟ قالوا: يا امير المؤمنين من الجزور التي نحرناها اليوم.

قال: بخ، بخ، بنس الوالي انا، ان اكلت أطيبها واطعمت الناس كراديسها، ارفع هذه الحفنة هات لنا غير هذا الطعام فأتى بخبز وزيت فجعل يكسر بيده ويثر ذلك الخبز).^۲

واته: زه‌یدى کوپی ئه‌سه‌له‌م له باوکیه‌وه ده‌گێڕێته‌وه که وتووێه‌تى: پۆڤى له پۆژان کۆمه‌لى و لاخى قوربانیان سه‌رپى و ده‌رخواردی خه‌لکی دراو ناوسک و سى و جگه‌ره‌که‌یان به‌تایبه‌تى ئاماده کرد بۆ عمرى کوپی خطاب - خوائ لى پازى بى - و ئه‌ویش فه‌رموو: ئه‌مه‌تان له‌کۆی هیناوه؟ ووتیان: ئه‌ی ئه‌میری باوه‌رداران هى ئه‌و ولاخانه بوو که ئه‌مڕۆ سه‌رمان بپین.

۱ صفة الصفوة (۲/۴۳)

۲ صفة الصفوة (۱/۱۴۷)

ئەویش فەرمووی: باه، باه، چ سەرکێردەیه‌کی خراپم ئەگەر من سی وجگەرە خۆشه‌که‌ی بخۆم و که‌چی ئێسقان و لاپه‌وگه‌کانی بده‌م به‌خه‌لکی، ئەم خواردنه‌ لابەن له‌به‌رده‌ستمد و خواردنی ترم بۆ بێنن، و ئەوانیش تهنه‌ها نان و پۆنیان هه‌بوو بۆیان هه‌یناو ئەویش ده‌ستی کرد به‌ (ترینکردن - تیگوشه‌) و پاشان ئەوه‌ی خوارد!! .

صالحان ئیسراحت و بێوه‌یی خۆیانمان ناوی له‌کاتیگدا بپینن برا موسڵمانه‌کانمان له‌ناو ناپه‌حه‌تی و ئەشکه‌نج و ئازارا بژین و هه‌ول ده‌ده‌ن ئەوانیش به‌شداری ئەو ناپه‌حه‌تی و ناخۆشیانه‌یان بن.

له‌په‌وه‌ ملیۆنیه‌که‌ی سالی ۱۹۹۱دا له‌پۆژێکی ساردو باراناویدا هه‌موو گه‌لی کوردستانی عێراق په‌ویان کرد بۆ ئێران و تورکیا و برا موسڵمانه‌ کورده‌کانی ئێران بۆ ئەوه‌ی به‌شداری غه‌م و نه‌هامه‌تی برا عیراکی یه‌کانیان بن له‌و شه‌وه‌دا هه‌یان بووه‌ تا به‌یانی له‌ خه‌وشه‌که‌ی خۆیاندا له‌به‌ر باران و ده‌ستاون و نه‌چوونه‌ ته‌ ژوره‌وه‌.

له‌ سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ری خوادا هاوه‌لان- خویان لی پازی بێ- له‌ناو ئەشکه‌نج و سزا و ئازاردا بوون به‌لام یه‌کی له‌ هاوه‌لان که‌ ناوی (عوسمانی کوپی مضغون) بوو که‌س پێی نه‌ده‌وێرا و که‌س سزای نه‌ده‌دا به‌لام ئەو به‌و کاره‌ دلخۆش نه‌بوو به‌لکو با بزانی چێ کرد؟! .

* عن عثمان قال: لما رأى عثمان بن مضعون - رضى الله عنه - مافيه أصحاب رسول الله من البلاء، وهو يغدو ويروح فى أمان من الوليد بن مغيرة، قال: والله ان غدوتي ورواحي اماناً بجوار رجل من أهل الشرك واصحابي واهل ديني يلقون من الأذى والبلاء ما لا يصيبني لنقص طبير فى نفسي، فمشى الى الوليد بن مغيرة فقال له: يا ابا عبد الشمس وقت ذمتك قد رددت اليك جوارك، قال لم يا ابن أخى؟ لعله آذاك أحد من قومي، قال كلا ولكن ارضى بجوار الله - عزوجل - ولا أريد ان أستجير بغيره).^۱

واته: کاتی عثمانی کوپی مه‌زغون- خوی لی پازی بێ- بپینی وا خوشک و برا موسڵمانه‌کانی به‌ده‌ستی بته‌رستانه‌وه‌ ئەشکه‌نج و سزا ده‌درێن به‌لام ئەم له‌ژێر

سایه‌ی - نه‌مانی - وه‌لیدی کوپی موغیره‌دا - ده‌هات و ده‌چوو‌کەس په‌نجە‌ی
بۆنه‌ده‌برد و نه‌شکه‌نجه‌ نه‌ده‌درا.

به‌خۆ‌ی ووت: من ئەم بێ وه‌ییەم له‌ژێر سایه‌ی بته‌رستێکدا شتیکی عه‌یبه‌و‌که‌می
یه بۆمن که‌ براکانم له‌ هاو‌نایانم به‌رده‌وام نه‌شکه‌نجه‌و‌ ئازار ده‌درێن به‌لام من دێم و
ده‌چم که‌س ده‌ستم بۆ درێژ ناکات ئەمە بۆمن زۆر عه‌یبه‌یه‌!

بۆیه‌ پۆیشت بۆلای وه‌لیدی کوپی موغیره‌و پێی ووت: ئە‌ی باوکی (عبد الشمس) زۆر
سوپاسته‌که‌م ئیتر نه‌مانه‌که‌ت بۆ ده‌گێر‌مه‌وه‌، نه‌ویش پێی ووت: هیچ بووه‌ برازای
خۆم؟ له‌وانه‌یه‌ که‌سێک له‌هۆزه‌که‌م ده‌ست درێژیان بۆ کردبیت؟!.

عثمان ووتی: نه‌خێر، به‌لکو من ته‌نها حه‌زده‌که‌م له‌ په‌ناو سایه‌ی خوای عزوجل
دابم و له‌ژێر هیچ په‌نایه‌کی ترده‌ نه‌بم.

(ئە‌بو دوجانه‌) - خوای لی‌ پازی بێ - له‌کاتی سه‌ره‌ مه‌رگدا زۆر زۆر پوی خۆش بوو
کاتی‌ پرس‌سیاریان لێی کرد ووتی ئە‌مه‌ هۆیه‌که‌یه‌تی:

* عن زید بن أسلم قال: دخل سماک بن خرسة علی ابی دجانة وهو مریض وکان
وجهه یتهلهل، فقیل له: ما لوجهک یتهلهل؟ قال: مامن عملی شیئ أوثق عندي من
إثنتین: اما أحدهما فکنت لا أتکلم فیما لا یعنینی، واما الآخر فکان قلبي للمسلمین
سلیماً^۱.

واته: سه‌ماکی کوپی خه‌رسه‌ چوون بۆ سه‌ردانی -ابی دجانە- خوای لی‌ پازی بێ.
که‌ له‌سه‌ر جێگا که‌وتبوو له‌سه‌ره‌مه‌رگدا بوو، ده‌بینی ده‌م وچاوی وه‌ک گول‌ گه‌ش
ده‌بیته‌وه‌! عه‌رزیان کرد: هۆی چی یه‌ وا ده‌م وچاوت وه‌ک گول‌ خۆی ده‌نوێنی و پوت
خۆشه‌؟

فه‌رمووی: ته‌نها دوو کرده‌وه‌م له‌ناو هه‌موو کرده‌وه‌کانمدا زیاتر دلم پێی خۆشه‌:
یه‌که‌میان: له‌ مه‌سه‌له‌یه‌که‌دا قسه‌م نه‌کردوه‌ که‌ په‌یوه‌ندی به‌منه‌وه‌ نه‌بوو بیته‌. دووه‌م:
دلم به‌رامبه‌ر مو‌سڵمانان پا‌که‌ و هیچ‌ نی‌ یه‌ به‌رامبه‌ر هیچ‌ کام له‌ مو‌سڵمانان.

ئەمەش سێیەم کەسەکه‌ی ئیسلامە دوای پێغه‌مبەرەکه‌ی و عمری کوپی خطاب و
 ه‌زه‌ه‌کات موس‌لمانێک له‌ قه‌ه‌زی دیلی پ‌زگار بکات له‌ ه‌موو دورگه‌ی عه‌ره‌ب خۆش
 تره‌ له‌ لای:

* اخرج ابن ابی شیبه عن عمر بن الخطاب -رضی الله عنه- قال: لأن استنقذ رجلاً
 من المسلمين من ایدی الکفار احب اليّ من جزیره العرب^۱

واته: عمری کوپی خطاب -خوای لی پ‌ازی بی- فەرموویه‌تی: ته‌نها یه‌ک موس‌لمان
 له‌ ده‌ستی کافران پ‌زگار بکه‌م له‌ وه‌م پ‌ی‌خۆشتره‌ ه‌موو جه‌زیره‌ی عه‌ره‌بی هی من بی.
 صالحان پ‌ه‌حه‌تی خویان لی بی- به‌پ‌اده‌یه‌ک خوشک و برا موس‌لمانەکانیان خۆش
 ده‌وێت که‌ ه‌زن‌اکه‌ن قازانجی زۆر بخه‌نه‌ سه‌ریان و شت ه‌ل‌ناگرن بۆ کاتی گرانی، تا
 ئه‌وکاته‌ به‌نرخێکی زیاتر پ‌ی‌یان بفروشن، ئه‌م وانه‌یه‌ش له‌ مسوهره‌وه‌ فێر ده‌بین بزانی
 چۆن بووه‌:

* عن محمد بن سعد قال: احتكر المصور بن مخرمة فرأى سحابة من سحب الخريف
 فكرهه، فلما أصبح أتى السوق فقال: من جاءني وليته، فلما بلغ ذلك عمر بن الخطاب -
 رضی الله عنه- فأتاه السوق فقال: أجننت يا مسور؟ فكرهت ماينفع الناس ان اربح
 فيه، فقال جزاك الله خيراً^۲.

واته: محمدی کوپی سه‌عد ده‌گێڕێته‌وه‌ و ده‌لی: هاوه‌لی به‌پ‌یزی پێغه‌مبهری خوا
 میسوه‌ری کوپی مه‌خرمه‌- خوای لی پ‌ازی بی- ه‌ندی خوارده‌مه‌نی ه‌ل‌گرت تا
 پ‌اشان به‌ پاره‌ی باش بی‌فروشیته‌وه‌، له‌ و ماوه‌یه‌دا ه‌ورێکی بینی له‌ ه‌وره‌کانی پایز
 پ‌ی‌ی ناخۆش بوو- که‌وا دیاره‌ باران ده‌باری و دانه‌وێله‌کانی ئه‌م پاره‌یه‌کی زۆر
 ناکات!!

کاتی به‌یانی داها‌ت له‌ گه‌ل‌ خۆی بردی بۆ بازار و هاواری کرد: ه‌ره‌که‌سی بێت له‌م
 خواردنه‌ی پ‌ی‌ ده‌به‌خشم! کاتی ئه‌و ه‌واله‌ گه‌یشته‌ عمری کوپی خطاب (خوای لی
 پ‌ازی بێت) چوو بۆلای بۆ بازار و پ‌ی‌ی فەرموو: ئه‌وه‌تێک چوویت ئه‌ی میسوه‌ر؟

۱ حیاة الصحابة (۲/ ۱۸۰).

۲ صفة الصفوة (۲/ ۶۴)

ووتی: نه‌خێر ئه‌ی ئه‌میری باوه‌پداران به‌لکو هه‌ورێکم بینی هات پێم ناخۆش بوو، سه‌یر بوو ئه‌وه‌ی که‌ک و سودی موسڵمانانی تێدایه‌ من پێم ناخۆش بوو ئه‌وه‌ هه‌وره‌ بێت و باران ببارێت! تا قازانجێکی زیاتر بکه‌م، عمریش فه‌رمووی پێی: ده‌ی خوای گه‌وره‌ پاداشتت بداته‌وه‌.

صالحان .. ته‌نانه‌ت رقیان له‌ موسڵمانه‌ گوناها به‌ره‌کانیش نی یه‌! و پشتیان لێ هه‌لناکه‌ن و له‌هه‌موو کۆپو دانیشتنێکدا زه‌میان ناکه‌ن! ئه‌مه‌ بۆ موسڵمانه‌ خراپ و گوناها به‌ره‌کان ئه‌ی ده‌بێ گوناھی من و تو چه‌ند گه‌وره‌ بێ که‌ جاری واهیه‌ پقمان له‌ موسڵمانێکی په‌وشت به‌رزی چاکه‌ کاره‌!!؟

ده‌ی با سه‌رێک بده‌ین له‌ قوتا بخانه‌ ناوازه‌که‌ی (إبن مسعود) بزانی له‌م به‌ره‌یه‌وه‌ ئیواره‌ کۆپیکمان بۆ ناگریت و سود بارانمان ناکات؟

* عن ابن مسعود-رضی الله عنه- قال: اذا رأيتم اخاکم قارفاً ذنباً فلا تكونوا أعواناً للشيطان عليه، تقولون اللهم اخزه اللهم العنه، ولكن سلوا الله العافية، فانا اصحاب محمد كنا لانقول في أحد شيئاً حتى نعلم على مايموت.^۱

واته‌: عبدالله ی کۆپی مسعود (خوای لێ پازی بێ) ده‌فه‌رمویت: هه‌رکاتی برا موسڵمانه‌که‌تان بینی تاوان و گوناھی ده‌کات، ئیوه‌ش مه‌بن به‌هاوکاری شه‌یتان له‌دژی ئه‌و به‌رایه‌تان و پێی بلێن: ئه‌ی خوا سه‌رشوپی بکه‌یت! و ئه‌ی خوا نه‌فه‌رتی لێ بکه‌یت، به‌لکو داوای بێ وه‌ی بۆخۆتان و ئه‌ویش بکه‌ن له‌نزیك بوونه‌وه‌ له‌گوناها و تاوان.

چونکه‌ ئێمه‌ی هاوه‌لانی محمد ده‌ربه‌اره‌ی هیچ تاوانبارێک هیچ حوکمێکمان ده‌رنه‌ده‌کرد تا نه‌مانزانایه‌ له‌سه‌ر چ په‌وشت و پێبازێک گیانی ده‌سپارد.

به‌شی پینجه‌م مزگهوت جی ژوانگه‌ی صالحان

- ۱- ریزو حورمه‌تی مزگهوت:
- ۲- صالحان نویژی جه‌ماعه‌ت به‌هیج شتیک ناگورنه‌وه:

یه که م

ریزو حورمه تی مزگهوت

مزگهوت له بهرنامه ی ئیسلامدا گرنگیه کی نه و تۆی هه یه که به پله ی یه که م دیت، پیغه مبهری ئیسلام (ﷺ) نه م گرنگیه مه زنه ی شوینه واری مزگهوتی به کرده وه نیشانی هاوه له به ریزه کانی دا به وه ی که له گه ل گیشتنی به شاری مه دینه یه که مین ئیشی که پیتی هه ستا دروست کردنی مزگهوت بوو.

گرنگی دان به مزگهوت و ئاوه دان کردنه وه و قهره بالغ کردنی به لگه ی حاشا هه لئه گری بوونی باوه پی پاسته قینه یه به خوای تاک و ته نها و پۆی قیامهت وه ک له قورئاندا هاتوه:

* قال الله عزوجل: ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَن ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾^۱.

واته: ته نها و ته نها نه و که سانه مزگهوته کانی په روه ردگار ئاوه دان ده که نه وه که باوه پیان به خواو به پۆی دواپی هه یه ...

صالحان- په حمه تی خویان لی بی- مزگهوتیان زۆر خوش ویستوه و کاته بۆش و بی کاره کانیان له مزگهوتدا به سه ربردوه، پقیان له گه پانی بازار پ بووه مه گه ر بۆ کپینی پیداو یستی، چونکه خۆشه ویستترین جیگایه له لای په روه ردگار:

* عن ابي هريرة (رضي الله عنه) ان النبي (ﷺ) قال: احب البلاد الى الله مساجدها وابغض البلاد الى الله أسواقها^۲

۱ سورة (التوبة) آية (۱۸).

۲ رواه مسلم في المساجد (۲۷۸) رياض الصالحين.

واته: نه بو هورده بیره - خوی لئ پازی بی - له پیغه مبه ره وه (ﷺ) ده گپړته وه که
 فه رمویه تی: (خوشه ویستترین پارچه زهوی له لای په روه ردگار مزگه وته کانه و
 قیزه وه نترین جیگایش له لای په روه ردگار بازاره کانه.

براو خوشکی - صالحم - که ماده م به ته مان بینه نه ندای کاروانه موباره که که ی
 صالحان دهی چاوځک له گه وره پیاو صالحی نیسلام بکه ن - عمری کوپی خطاب - خوی
 لئ پازی بی - نه زدی کردبوو له سهر خوی ه موو پوژیکسی هینی مزگه وتی
 ده پازانده وه و خاوینی ده کرده وه و بون خوشی ده کرد:

نه ی تو هه رگیز به خه یالئا هاتوو ته نها جارځک گسک و ماسیحه یه ک هه لبرگیت و
 مزگه وتی که په کی خوتان پاک و خاوین بکه یته وه؟

* عن ابن عمر (رضی الله عنه) ان عمر - رضی الله عنه - کان یعمر مسجد رسول الله
 کل جمعة).^۱

واته: عبدالله ی کوپی عمر باسی باوکی نازیزیمان بو ده کات و ده فه رمویت: عمر
 هه موو پوژانیکی هینی مزگه وته که ی پیغه مبه ری خوی ناوه دان ده کرده وه به خاوین
 کردنه وه و بون خوش کردنی.

هر له بهر به پزی و گه وره یی مزگه وته کان بوو که هاوه لان ناموژگاری یه کتریان
 ده کرد که تابوتان ده کریت له ماله کانی خوادا بمیننه وه ..

نایا برای صالحم هاتوو به خه یالئا له غهیری کاتی نوپزه فره زه کان سهر دانی
 ماله کانی خوا بکه یته:

* عن عبدالرزاق قال: ان ابا الدرداء - رضی الله عنه - کتب لسلمان الفارسی - رضی
 الله عنه - : يا أخى لیکن المسجد بیتک فإني سمعت رسول الله (ﷺ) یقول: (المسجد
 بیت کل تقی وقد ضمن الله - عزوجل - لمن کانت المساجد بیوتهم: بالروح والرحمة
 والجواز علی الصراط الی رضوان الله - عزوجل -).^۲

۱ رواه ابو یعلی، حیاة الصحابة بهرگی (۲/ ۴۱۹)

۲ رواه الطبرانی فی الکبیر.

واته: عبدالرزاق له (مصنف) دا هیناویه‌تی که هاوه‌لی شاره‌زا و خوینده‌واری پیغه‌مبه‌رمان (ﷺ) نه‌بو ده‌رداء-خوای لی پازی بی- نامه‌یه‌کی نووسی بۆ سه‌لمانی فارسی (خوای لی پازی بی) و پیی فهرموو: نه‌ی برای موسلمانم با مزگه‌وت جیی حه‌وانه‌وه‌و هه‌وارگه‌ت بی. چونکه له پیغه‌مبه‌ری خوام بیستوهه (ﷺ) فهرموویه‌تی: مزگه‌وت مال و جی حه‌وانه‌وه‌ی گشت له خوا ترس و به‌ته‌قواکانه، خوای (عزوجل) یش بۆ نه‌وانه‌ی مزگه‌وت مالیانه حه‌وانه‌وه‌و سۆزو به‌زه‌یی و په‌پینه‌وه له پردی (سیرات) به‌ره‌و په‌زامه‌ندی خۆی بۆ مسۆگەر کردون.

نه‌ی براو خوشکی صالحم نه‌زانن بی ناگایی و خۆ خه‌له‌فاندن له‌خوا له‌چی یه‌وه سره‌ه‌لده‌دات؟ نه‌م وه‌لامه له کوپه‌ گه‌وره ژيرو خواناسه‌که‌ی علی کوپی نه‌بو طالبو خه‌لیفه‌ی پینجه‌می ئیسلام وه‌ریگرن:

* سأل امیر المؤمنین علی بن ابی طالب - رضی الله عنه - إینه الحسن عن الغفلة؟ قال: تركك المسجد و طاعتك المفسد.^۱

واته: نه‌میری باوه‌پداران و نامۆزا نازداره‌که‌ی سه‌روه‌رمان علی کوپی نه‌بو طالب-خوای لی پازی بی- پۆژیک له کوپی گه‌وره‌ی خۆی حه‌سه‌ن ده‌ریاره‌ی غه‌قله‌ت و بی ناگایی ده‌پرسیت؟ و نه‌ویش له‌وه‌لامدا ده‌فهرمویت: پی برین له مزگه‌وت و وازه‌ینان له‌نوژی جهماعت و هه‌روه‌ها گوپراپه‌لی کردنی که‌سانی گه‌نده‌ل و خراپه‌کاره.

صالحان زۆر دلخۆش و فهرحان ده‌بن به‌هاتن بۆ مزگه‌وت و مانه‌وه‌و دانیشتن و خه‌وتن له مزگه‌وتدا- چونکه برای صالحم هه‌موو چرکه‌یه‌کی بوونت له‌مزگه‌وتدا به‌چاکه‌و به‌ندایه‌تی بۆت ده‌نوسریت و ده‌خیلت بم نه‌یگورپته‌وه به‌بازاپو چاخانه‌و پارک و به‌رده‌می شاشه‌ی ته‌له‌فزیۆن و کۆمپیوته‌ر!

به‌پوانه ره‌بیعی کوپی خه‌یسه‌م- په‌حه‌مه‌تی خوای لی بی چ وانه‌یه‌کمان پی ده‌لێته‌وه له‌م باره‌یه‌وه:

۱ الحسن بن علی (رضی الله عنهما) للصلاحي ۱۹۸۷.

* عن بشر بن الحارث الحافي، قال الربيع بن الخيثم -رحمه الله- انا بعصافير المسجد آنس مني باهلي.^۱

واته: بشری حافی -په حمه تی خوی لی بی- دهریاره ی په بیعی کوپی خه یسه م ده لی جاریکیان فهرمووی: من به چۆله که کانی مزگهوت زیاتر دلخۆش و مه سرورم تا به مال و منداله کم.

صالحان په روهرده ی ناو حهره می مزگهوت بوون و له وی قورئانیان خه تم کردوه و پایه کانی ناو مزگهوت شایه تی نه و راستی یه بۆیان، ده ی با من و تۆش هه مان پیگا بگرینه بهر تا کاروانی صالحان بی کاروانچی نه مینیتته وه:

* قال جعفر: سمعت ثابت البناني يقول: ما تركتُ في المسجد الجامع سارية الا وقد ختمتُ القرآن عندها وبكيت.^۲

واته: جه عفر ده لی: له سابت ی به نانیم بیست ده یفه رموو: له م مزگهوت ه گهره یه دا هیچ کۆلکه یه که نه ماوه که له بنیدا قورئانم خه تم نه کردییت و له سایه یدا تیر نه گریابم. ههر له بابی خۆشه ویستی مالی خوی گهره پیاو صالحیکی تری ئیسلام که ناوی موسعیری کوپی کداهه و وانه یه کی زۆر کاریگری تر پیشکه شی هه واداران مالی خوا ده کات و ده لئین کاتی چوونه مزگهوت گریاوه و کاتیکیش هاتۆته دهره وه گریاوه ده لی پر بووه:

* عن مسعر بن کدام -رحمه الله- يقول: (لولا أُمي لما فارقت المسجد الا لما لا بد منه وكان ان دخل بكي وان خرج بكي وان جلس بكي).^۳

واته: موسعیری کوپی کودام -په حمه تی خوی لی بی- ده فهرمویت (له بهر خاتری دایکم نه بوایه - که پتویسته بچم بۆ خزمهت کردن و سهردانی - هه رگیز له مزگهوت نه ده هاتمه دهره وه مه گهر بۆ کاریکی زۆر پتویست).

۱ صفة الصفوة (۲/ ۴۱).

۲ صفة الصفوة (۲/ ۱۷۶).

۳ صفة الصفوة (۲/ ۸۶).

ئەم پیاوھ صالحە ھەركاتى بچوايەتە مالى خوا دلى پر دەبوو دەگريا، و ھەركاتى كيش لە مزگهوت بچوايەتە ھەر ھوھ دووبارە دلى پر دەبوويە ھوھ دەگريا و كاتى كيش لە مزگهوت دابنيشتايە دەگريا.

براو خوشكاني صالحم، ئەگەر بۆتان دەكرىت ببە بانگ بێژيان خزمەتكارى مزگهوت بى دوو دلى بىكەن ئەو ھەلىكە دووبارە نابىتە ھوھ چونكە ھەموو خەلكى ھەز بەو دەكەن خزمەتى كۆشكى سەرۆك كۆمار بکەن و ببە خاويں كەرەو ھوھ و ببە جاپدەرى پاشا! ئەى من و تۆ لەگەڵ خوادا دەبى چۆن بىن؟

* عن عثمان بن عمران قال: قال سويد بن غفلة (رحمه الله): (لو استطعت ان اكون مؤذن الحي لفعلت).^۱

واتە: عثمانى كوپى عمران بۆمان دەگيرپتو ھە پياو چاك و گەورە صالحى ئوممەت - سوویدەى كوپى غەفلە (پەحمەتى خواى لى بىت) دەفەر مویت: ئەگەر بمتوانايە و بوارم ھەبوايە ببە بانگ بێژى مزگهوتى گەرەك، بى دوو دلى دەمکرد.

ئایا براى خوينەرم زانیوتانە كە موسلمان بەدریژایی ئەو ماو ھەى لە مزگهوت دەمىنیتە ھوھ حسابى نوێژ كەرى بۆ دەكرىت و لە نوێژدايە تا دەپواتە ھەر ھوھ؟ ئىتر با دايشنيشى يان بخەویت يان كتيب يان ھەركارىكى ترى پەوا ئەنجام بدات حسابى نوێژى بۆ دەكرىت:

* عن ابي هريرة - رضى الله عنه - ان رسول الله (ﷺ) قال: (لا يزال احدكم فى صلاة مادامت الصلاة تحبسه، لا يمنعه ان يتقلب الى أهله الا الصلاة).^۲

واتە: ئەبو ھورەيرە - خواى لى پازى بى - لە پێغەمبەرى خواو ھ (ﷺ) دەگيرپتە ھوھ كە فەر موويەتى: ھەركەسى لە ئىو ھە مزگهوت بىنیتە ھوھ چاوە پوانى نوێژى بەكۆمەڵ

۱ صفة الصفوة (۳۶۲/۱)

۲ متفق عليه البخاري (۶۵۹) مسلم ۶۴۹.

بکات نه وه حسابی نوښکهری بۆ ده کړیت که ماده م له بهر خاتری نوښه که ی دلی نایه هه ستیت و بچیته وه بۆ مال.

هه وادار و دوستانى مالى خوا هه میسه مزگهوت به پاك و ته میزی و خاوین پاده گرن و له ماله كانى خوځان زیاتر پاك و ته میزی ده پاریزن و نه گه ر توڼك له گوله به پوژه یان هه ر شتیكى تر به سه ر فه ر شه كانه وه ببینن بى دهنك هه لیده گرن و ده یخه نه گیرفانیان و دواتر له دهره وه فپى ی ده دهن، نه ی نه گه ر خوځان پیسیان کړبى چی ده که ن؟ :

* عن يزيد بن خصيصه قال: تنخم أنس بن مالك -رضى الله عنه- من مسجد ونسي ان يدفنها، ثم خرج حتى جاء الى أهله فذكرها، فجاء بشعلة من نار فطلبها حتى وجدها ثم حفر لها فاعمق فدفنها).

واته: به زیدى کوپى خه سیسه ده گپړیته وه و ده لى: جاریکیان نه نه سى کوپى مالیک- خواى لى پازى بى- له مزگهوتدا به تخه مى کرد به لام له بیرى چوو بیكات به ژیر خو له وه و گه پایه وه ماله وه و له وى بیرى که و ته وه، خیرا به و تاریكى په چلوسکى گرت به ده ستى په وه و چوو بۆ مزگهوت و نوډ بۆی گه پا تا دوږیه وه و چالیکى قولى بۆ هه لکه ند و کردى به ژیر خو له وه.

خوشك و برای صالحم مزگهوت جیگایه کی نه وه نده دلگیره، مه گه ر دلّه كانمان ژهنگو ژيوار گرتبیتى و دلّمان په ش بوو بیته وه- نه گینا دلّمان نایه بیینه دهره وه لیى و سه فوانى زوهرى له م نيواره کوږه دا نه وانه یه مان فیر ده کات:

* عن ابى علقمة المزیني قال: كان صفوان بن سليم الزهري -رحمه الله- لا يكاد يخرج من مسجد النبي (ﷺ) فاذا اراد ان يخرج بكى وقال: أخشى ان لا اعود إليه).

واته: نه بى عهلقه مه ی موزهینى ده لى: سه فوانى کوپى سه لیم ی زوهرى له مزگهوت که ی پیغه مبه ر نه ده چوو دهره وه، و هه رکاتى بچوايه ته دهره وه بۆ کارى

پێویست ده‌ستی ده‌کرد به‌گریان و ده‌یفه‌رموو: زۆر نه‌ترسم جارێکی تر نه‌گه‌پیمه‌وه بۆلای، واته‌ بمرم.

ئه‌مه‌ش مالیکی کوپی دیناره‌ - په‌حمه‌تی خوای لی‌ بی‌ - وانه‌یه‌ك فی‌ری عوشاقی مزگه‌وته‌كان ده‌كاته‌ و به‌ ووته‌یه‌کی كورت تام و چێژی مانه‌وه‌ له‌ مزگه‌وتدا بۆ تازه‌ صالحان پوون ده‌كاته‌وه‌:

* عن مالك بن دينار - رحمه الله - قال: يا إخوتاه بحق أقول لكم: (لولا البول ما خرجت من المسجد).^۱

واته‌: مالیکی کوپی دینار گه‌وره‌ صالحی شاری به‌سره‌ (په‌حمه‌تی خوای لی‌ بی‌ت) پوو ده‌كاته‌ هاو‌پێکانی و خوشه‌ویستی مزگه‌وتیان تێدا ده‌پوینیت و ده‌فه‌رمویت: ئه‌ی برا شیرینه‌كانم به‌راستیمه‌ كاتی پێتان ده‌لێم: نه‌گه‌ر می‌ز بیهێشتایه‌ هه‌رگیز له‌ مزگه‌وت نه‌ده‌چوومه‌ ده‌ره‌وه‌.

خوشك و برایانی صالحم بۆ ئه‌وه‌ی کاروانی صالحان وهرت بگرن و له‌گه‌ڵ خۆیاندا بته‌ن هه‌ركاتی بویته‌ میوانی خوا و چویته‌ یه‌کی له‌ ماله‌کانی ده‌خیلت بم جگه‌ له‌ نوێژو قورئان خویندن و زی‌کردن و ئامۆژگاری و وانه‌ی به‌سود یان بیرکردنه‌وه‌ و بی‌ ده‌نگی - هه‌چ ووشه‌یه‌ك له‌ کاروباری دنیا‌ی تێدا باس نه‌که‌یت و چونکه‌ دنیا‌ی ده‌ره‌وه‌ مه‌جالی باشی تێدایه‌ بۆ باسی دنیا و سیاسه‌ت و کاروباری ولات و کهرین و فروشتن، ئه‌وزاغی - په‌حمه‌تی خوای لی‌ بی‌ - باسی پیاو صالحێك ده‌كاته‌ بزانی‌ن چۆن باسی ده‌كاته‌؟

* عن عقبة بن علقمة قال: سمعت الأوزاعي - رحمه الله - يقول: كان عبدة - رحمه الله - إذا كان في المسجد لم يذكر شيئاً من أمر الدنيا).^۲

۱ صفة الصفوة (۲/ ۱۹۲).

۲ صفة الصفوة (۲/ ۱۹۲).

واته: عقبه‌ی کوپی علقه‌مه ده‌لی: گویم له زانای گه‌وره‌ی شام شه‌بو عه‌مری شه‌وزاعی بوو ده‌رباره‌ی- عبده- خوا ناس و صالحی شاری دیمه‌شق ده‌یفه‌رموو: هه‌رکاتیک بجوایه‌ته ناو مزگه‌وته‌وه ئیتر به‌هیچ شیوه‌یه‌ک شتی دنیا‌یی باس نه‌ده‌کرد. خوشکانی موسلمانمان له بواری خۆشه‌ویستی مزگه‌وتدا پیشه‌نگ بوون و به‌کرده‌وه وانه‌ی شه‌وینداری مالی خویان به‌ تازه صالحان و ته‌وه:

* عن عبدالعزيز بن أبي الرواد قال: دخل قومٌ حجاج مكة ومعهم امرأة تقول: أين بيت ربي؟ فيقول: الساعة ترينه، فلما راؤه قالوا: هذا بيت ربك أترينه؟ فخرجت تشتد وتقول: بيت ربي! بيت ربي! حتى وضعت جبهتها على البيت، فوالله مارفعت إلا ميتة^۱.
واته: عبدالعزیزی کوپی شه‌بی پرواد شه‌لی: کۆمه‌لی حه‌جاج به‌ره‌و شاری مه‌ککه‌ی پیروژ که‌وته‌نه پێ و ئافره‌تیکیان له‌گه‌لدابوو، هه‌موو جارێ شه‌و ئافره‌ته‌ ده‌پیرسی لێیان: ماله‌که‌ی په‌روه‌ردگارم له‌کۆی یه‌؟

شه‌وانیش پێیان ده‌ووت: هه‌ر ئیستا ده‌ییبینی په‌له‌ مه‌که‌!، کاتی له‌دوره‌وه مه‌ککه‌ ده‌رکه‌وت و تیان ئانه‌وه ماله‌که‌ی په‌روه‌ردگاره‌ ئایا ده‌ییبینی؟! شه‌ویش له‌خۆشیاندا به‌توندی به‌ره‌و که‌عه‌ پای ده‌کرد و کاتی گه‌یشت پێی پوومه‌تی خۆی نووساند پێ یه‌وه و وه‌للاهی سه‌ری هه‌لنه‌بێ تا گیانی پاکی سپارد و مرد، هه‌زاران سلوو بو گیانی پاکی شه‌و خوشکه‌ ئازیزه‌.

شه‌ی عاشقانی کاروانی صالحان چ کوپن! چ کچ! شه‌گه‌ر شه‌تانه‌وێت بینه شه‌ندام له‌ناو کاروانه‌که‌دا باوه‌ک گه‌وره‌ پیاو صالحی ئیسلام (ثابت البنانی) بن! شه‌زانن شه‌و چی ده‌کرد ده‌گۆی بگرن بو شه‌م پریوایه‌ته‌:

* قال حميد: كنا نأتي أنس بن مالك ومعنا ثابت بن مسلم فكلما مرّ بمسجد صلى فيه فكنا نأتي أنساً فيقول: أين ثابت؟ أين ثابت؟ ان ثابت دويبة أحبها^۲.

۱ صفة الصفوة (۲/۳۳۵).

۲ صفة الصفوة (۲/۱۷۶).

واته: هه‌مید ده‌لی: جار به‌جار سه‌ردانی نه‌ه‌سی کوپی مالیکمان ده‌کرد و ثابت البنانی‌شمان له‌گه‌ل خۆماندا ده‌برد بۆلای و له‌پێگا به‌ماندایه به‌لای هه‌ر مژگوتیکدا نه‌ولای ده‌دا و دوو پکات نوێژی تیدا ده‌کرد و پاشان به‌خیرایی خۆی ده‌گه‌یانده‌وه پێمان، و جارێکیان نه‌و به‌و هۆیه‌وه جی‌ماو ئیمه زووتر گه‌یشتی‌نه خزمه‌ت نه‌ه‌س و نه‌ویش فه‌رمووی: نه‌وه ثابت کوانی؟ نه‌وه ثابت کوانی؟ ثابت که‌سیکه من زۆرم خۆش ده‌وێت.

برایانم ده‌خیلتان بم بپۆنه پیزی ئاوه‌دان که‌ران و ئاماده‌بوونی نوێژی جه‌ماعه‌ت چونکه نه‌زانی خوای گه‌وره له‌به‌ر نه‌وان زه‌وی ژێراو ژور ناکات ده‌گویی بگره بۆ نه‌م فه‌رمووده‌یه‌ی پێغه‌مبه‌رمان (ﷺ):

* عن انس بن مالك - رضي الله عنه - قال: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: يقول الله عزوجل انى لاهم باهل الارض عذابا، فاذا نظرت الى عمار بيوتى والمتحابين في، والمستغفرين بالاسحار صرفت عنهم، صرفت عنهم^١.

واته: نه‌ه‌سی کوپی مالیک - خوای لی پازی بی - ده‌فه‌رموێت: له‌ پێغه‌مبه‌ری خوام (ﷺ) بیست ده‌یفه‌رموو: خوای عزوجل ده‌فه‌رموێت: من نیاز ده‌که‌م دانیش‌توانی سه‌ر زه‌وی له‌ناو به‌رم و سه‌زایان بۆ داباریتم، به‌لام هه‌ر که‌ ده‌پوانم بۆ ئاوه‌دانکه‌ره‌وانی ماله‌کانم و نه‌وانه‌ی یه‌که‌تریان خۆش ده‌وی له‌به‌ر خاتری من، و نه‌وانه‌شی که‌ له‌کاتی سه‌حه‌ردا داوای لی‌بوردنم لی ده‌که‌ن ئیتر واز له‌و نیازم ده‌هێنم و وازیان لی دێنم.

نه‌ی یاران و هه‌رن با وابه‌سته‌ی مژگه‌وته‌که‌ی گه‌ره‌کی خۆمان بین چونکه‌ فریشته‌کان وابه‌سته‌ ده‌بن پێمانه‌وه، ده‌ی با گویی بگرین بۆ گه‌وره‌ زانای تاب‌عین سه‌عیدی کوپی موسه‌یب بزانی چ‌ی ده‌لی؟!

* عن ابی حازم قال: قال سعید بن المسیب - رحمه الله - : إن للمساجد أوتاداً من الناس وإن لهم جلساء من الملائكة، فإذا فقدوهم سألوا عنهم، فإن كانوا مرضى عادوهم، وإن كانوا في حاجة أعانوهم.^۱

واته: ئەبو حازم دەلی: سەعیدی کوپی موسەیب (پەحمەتی خۆی لی بیئت) دەیفەرموو: (مزگەوتەکان کۆمەلی دۆست و وابەستەیان هەیە، و ئەوانیش کۆمەلی هاوڕێیان لەفریشتەکان هەیە، کە هەركاتی ئەین بۆمزگەوت و دیار ئەبن هەواییان ئەپرسن و ئەگەر بزانن ئەخۆشن سەردانیان دەکەن و ئەگەر پێداویستەکیان هەبێ بۆیان جی بەجی دەکەن).

ئێمە چۆن بۆناو کاروانە موبارەکەکی صالحان دەشیین لە کاتی کدا کە هاوێلان ئەگەر لە جێیە ک بگەڕانایەتەوێ یان لەکاری ببونایەتەوێ یەکەمین شوێن دەچوونە مزگەوتەوێ و دوو پکات نوێژیان دەکرد، ئەوێ من وتۆ یەکسەر بۆ مالهەکانی خۆمان ناگەڕێنەوێ !!

* عن الشعبي قال: (كانوا إذا فرغوا من شيء أتوا المساجد)^۲

واته: زانای پایە بەرز عامیری شەعەبی - پەحمەتی خۆی لی بی - کە زانایەکی هەق بیژو شوێش گێڕ بوو دژی ستەمەکانی حەجاج، دەفەرموێت: هاوێلان - خویان لی پازی بی - ئەگەر لە کاریک ببونایەتەوێ یەکەمین جێگا بۆی دەچوون مزگەوتەکان بوو. بەتاریکی شەو پۆشتووی بۆ مزگەوت؟ و پێت هەلکەوتبێت و سەر سمەنت دابییت؟ دەوێ مژدەت لی بی ئەم فەرمودە یە ئەتگێتەوێ:

* عن انس بن مالك عن النبي (ﷺ) قال: بشر المشائين في ظلم الليالي الى المساجد بالنور التام يوم القيامة).^۳

۱ الجامع لشعب الايمان (۵/ ۲۹۳).

۲ الجامع لشعب الايمان (۵/ ۲۹۲).

۳ الحديث اخرج البيهقي في السنن (۳/ ۶۳- ۶۴). اسناده لا بأس به.

واته: نه نه سی کوپی مالیک- خوی لی پازی بی- له پیغه مبهری خواوه (ﷺ) ده گپرتته وه که فهرموویته: مژده بدهن به و که سانه ی که له تاریکایی شه واندا به ره و ماله کانی خوا ده پۆن به ده سته و تنی پووناکی زۆر ته واو له پۆزی قیامه تدا، که پووناکی له وی دهستی که س ناکه ویت و دانسقه یه.

برای موسلمانم صالح بوون و وه رگرتن له زانکوی صالحان نمره ی زۆر به رزی ده وی، ده بی هه مو هه مم و غه م و بیرو هوشمان له لای مزگهوت بی و مزگهوت گرنگ بیت له لامان، چونکه مزگهوت تاکه زانکویه که بۆ به رزی و هه لکه و تنی مرۆفه کان له ژيانداو تاکه مه نوايه کیشه بۆ گه یشتن به په زامه ندی خواو ده سته و تنی به هه شت بۆیه خواناسی مه زن- په بیعی کوپی خیشم- ته نها هه والی مزگهوتی پرسپوه له میوانه کانی:

* عن سفیان عن رجل من بني تمیم عن ابيه قال: جالست الربیع بن خثیم -رحمه الله- سنین فما سألتني عن شیئ مما فيه الناس الا انه قال له مرة: أمك حي؟ کم لکم مسجد؟^۱

واته: سوفیانی کوپی عویینه له پیاویکی هۆزی به نی ته میمه وه ده گپرتته وه و ده لی: چهند سالیك له خزمهت ربیعی کوپی خه یسه مدا بووم، به هیچ جۆری ده ریاره ی کاروباری ناو خه لکی هیچی لی نه پرسپووم، مه گه ر ته نها جارێک فهرمووی: دایکت ماوه؟

شاره که تان چهند مزگهوتی تێدایه؟

کاروانی صالحان نه و که سانه وه رناگریت که (پیربوون و به سالا چوون) وایان لی بکات هاتوو چۆی مزگهوت که م بکه نه وه و زاناو خواناس- سوهیدی کوپی غه فله ده رسیکی قورسمان له م باره یه وه داده دات:

* عن الولید بن علی عن ابيه قال: کان سويد بن غفلة -رحمه الله- یؤمن فی شهر رمضان فی القیام وقد اتی علیه عشرون ومائة سنة.^۲

۱ صفة الصفوة (۲/ ۴۰).

۲ صفة الصفوة (۲/ ۱۳).

واته: وه لیدی کوپی عه لی له باوکی یه وه ده گپرتیه وه و ده لئ: سوهیدی کوپی غه فله (په حمه تی خوی لی بیت) پیر بوو بوو ته مه نی گه یشتبوه (۱۲۰) سال که چی هاتوو چۆی مزگهوتی واز لی نه هینا بوو له په مه زانداو له نوێژی ته پراویح دا پیش نوێژی بو ده کردین.

ئه گهر مرؤف به ته نها سهردانی مزگهوت بکات و له وئ بواری باشی ده بیئت بو زیاتر نوێژکردن و قورئان خویندن و زیکرو یادکردنی پهروه ردگار، به لام نه گهر به دوو دوو سی سی و زیاتر بچینه مزگهوت پیکه وه قسه ده که ن و قورئان خویندن و زیکرو فکریان له بیر نامینی و ئه م وانه یه ش پیاو صالح و زانای ئیسلام (ضراری کوپی حوپه) پیمان ده به خشیت:

* عن عبدالله بن الاجلح قال: کان ضرار بن حرّة- رحمه الله- یقول لنا یوم الجمعة، لاتجیئونی جماعة ولكن یجئ الرجل وحده فانکم اذا اجمعتم تحدثتم، واذا کان الرجل وحده لم یخل ان یدرس جزأه أو یذکر ربه).^۱

واته: عبدالله ی کوپی ئه جلح ده لئ: ضراری حوپه م- په حمه تی خوی لی بی- کاتی له پۆژی جومعه کاند سهردانمان ده کرد پیی ده فه رموین: پیم خۆشه به کۆمه ل نه یه ن بو سهردانم به لکو خۆزگه یه ک یه ک ده هاتن بۆلام بو مزگهوت چونکه نه گهر به کۆمه ل بین له ناویه کا قسه ده که ن به لام نه گهر یه ک یه ک بین ئه وه باشتره چونکه بواری خه تم کردن و زیکر کردنی زیاترتان هیه.

به سه بو گه وره یی مزگهوت و خۆشویستنی که هه رکه سی مزگهوتیک دروست کات خوی گه وره له به هه شتدا خانویه کی شاهانه ی بو دروست ده کات،

* عن عثمان عن النبي (ﷺ) قال: (من بنى لله مسجداً بنى الله له بيتاً فى الجنة).^۲

۱ صفة الصفوة (۲/ ۷۵).

۲ رواه مسلم فى صحيحه (۳/ ۲۲۸۸).

واته: پیغه مبه رمان (ﷺ) فەرمووێتی: هەر کەسێ مزگەوتێک دروست بکات لە بەر خوا، خوایش لە بەهەشتدا کۆشکێکی بۆ دروست دەکات).

برای صالحم - خوا صالحت کات - دەخیل سەد دەخیل کە چوێتە مزگەوت جوړی له بەندایەتی ئەنجام بدە ئەگەر تاقەتی ئەوەت نی یە عیبادهت بکەیت هەق وایە پۆلە پۆت بۆ بکریت و ئەمەش پیاو صالحی بەسره پیمان دەلێت:

* دخل الحسن البصري - رحمه الله - المسجد فقعده الى جنب حلقة يتكلمون، فانصت لحديثهم، ثم قال: هؤلاء قوم ملّوا العبادة، وجددوا الكلام أمّون عليهم وقل ورعهم فتكلموا).

واته: زاناو پیاو صالحی مەزنی بەسره حەسەنی بەسری (پەحمەتی خوای لی بیّت) چوو بۆ مزگەوت و لە پال کۆمەڵی کەسدا دانیشت کە هەلقەیه کیان دروست کردبوو لە ناو خۆیاندا قەسەیان دەکرد، گوێی بۆ شل کردن، و پاشان فەرمووی: ئا ئەمانە لە عیبادهت کردن و خواناسی بیتاقەت بوون، و وایان لی هاتوو قەسە دنیایی لە عیبادهت ئاسانترە لە لایان وەرە و لەخوا ترسانیان کەم بۆتەو بۆیە وا قەسە دەکەن. هاوێ لانی پیغه مبه رمان (ﷺ) کە سەر مەشقی صالحانی ئوممەتە کە مانن هەرکاتی بە لاو پیشهاتهی خراپیان بەدی کردبێت وەک هەوری پەش، پەشە بای توند، هەورە بروسکە یان زەمین لەرزە یان ئاگرپژین یان لافاو یان هەرشتیکی تر لەم شیوانە کە بۆنی توپە بون و خەشمی پەرورەدگاریان لی دیت..

هاوێ لانی ژۆر ترسان خێرا تاکە پەنایان ماله کانی خوا بوو، خۆیان دەگەیانده مزگەوتەکان و تەویە و داوای لیخۆشبوونیان لەخوا دەکرد و ئەمەش چەند نمونەیه کە سەرەتا سەر مەشقمان ئەنەسی کوپی مالیک:

* قال عبيدالله بن النضر حدثني أبي: انها كانت ظلمه على عهد أنس حتى كان النهار مثل الليل قال: فأنتيته بعد ما أنجلت، فقلت يا أبا حمزة، هل كان يصبكم مثل هذا

علی عهد رسول الله؟ قال: معاذ الله، ان كانت الريح لنشتد فنبتدر الى المسجد أينما يدخله
اولاً^۱.

واته: عبیدالله ی کوپی نه ز ده لئ: له سه رده می نه نه سی کوپی مالیکدا-خوای لی
پازی بی- دنیا تاریک بوو پوژی پوژن وهك شهوی تاریکی لی هات، و پاش نه وهی دنیا
پوناك بوویه وه چوومه خزمهت نه نه س و لیم پرسى: نهی باوکی حه مزه، له سه رده می
پیغه مبهری خوادا (ﷺ) شتی وا پووی داوه لیلتان؟ نه ویش فهرموی: په نا به خوا، له و
سه رده مه دا نه گه ر بایه کی توندیش هه لی بگردایه هه موو به په له به ره و مزگهوت پامان
ده کرد تا بزانی کاممان زوتر خوی ده کات به مزگهوتدا.

له سه رده می زانای خواناس و صالح علی کوپی به کار- په حمه تی خوای لی بی-
هه ورئکی په ش تیپه پی بزانی چی فهرمووه له و باره یه وه:

* قال ابو زكريا الخلقاني الهمداني: كنا عند علي بن بكار -رحمه الله- فمرت
سحابة، فسألته عن شيء فقال لي: أسكت حتى تجوز هذه السحابة! اما تخشى ان يكون
فيها حجارة نرمي بها؟^۲

واته: نه بو زه که ریای هه مه دانی ده لئ: له خزمهت علی کوپی به کار دا بووین و
له وکاته دا هه ورئکی په ش تیپه پی و منیش پرسیارئکی فیهیم لی کرد و نه ویش پیی
ووتم: بی ده نگ به تا نه م هه وره تی ده په پی نهی ناترسی نه م هه وره به ردی پی بی و
ببارئت به سه رماندا.

۱ اخرجه ابو داود فى الصلاة (۷۰۶/۱) ژ (۱۱۹۶) الجامع لشعب الايمان (۵۶۵/۲).

۲ اخرجه ابو نعيم فى الحلية (۷/۱۰) الجامع لشعب الايمان (۵۶۶/۲)

دووه‌م

صالحان نوښتی جماعت به هیچ شتیک ناگورنه وه؛

خوای گه‌وره و عزوجل پینج کاتی داناوه له‌شهوو پوژدا که‌تیايدا موسلمان
مواجهه‌ی په‌روه‌دگار بکات و قسه‌و پازی دلی بۆ بدرکینئ و خوایش به‌جوانی گوئی
بۆ ده‌گریټ و ده‌یکاته دۆستی خوی.

به‌لام خوای عزوجل وای پی‌خۆشه که‌ئهم دیمه‌نه گه‌وره و قه‌شه‌نگه له‌ماله‌کانی
خویدا پووبدات، وه‌ک چۆن پاشا گه‌وره‌کانی دنیا حه‌ز به‌وه ده‌که‌ن له‌ کۆشکه‌کانی
خویندا سهردان بکړئ و ببینړئ- والله المثل الأعلى-.

پیاوانی خواو صالحان نوښتیان له‌ماله‌وه و له‌سهر به‌رمال ناکه‌ن به‌لکو له‌مزگه‌وت و
له‌گه‌ل براکانیان به‌ده‌سته جه‌معی ده‌چنه خزمه‌ت خوای خۆشه‌ویست و پازی دلیانی بۆ
ده‌درکینن..

فه‌رموون خوشک و بریانی عاشقانی ئهم کاروانه مه‌زنه بابزانین گه‌وره زاناو پیاو
چاکی ئیسلام سوفیانی سه‌وری- په‌حمه‌تی خوای لی‌بی- چۆن له‌م ئایه‌ته قورئانی یه
که‌یشتووه و چۆنی لیک داوه‌ته‌وه:

* قال الله سبحانه وتعالى في كتابه العزيز: ﴿رَجَالٌ لَا نُلِهِم مَّجْرَةٌ وَلَا يَبِيعُ عَنْ ذِكْرِ

اللَّهِ﴾^۱، قال سفیان الثوري -رحمه الله- كانوا يشترون ويبيعون ولا يدعون الصلوات
المكتوبات في الجماعات.^۲

واته: له‌ته‌فسیری ئه‌و ئایه‌ته پیرۆزه‌ی قورئاندا که‌ ده‌فه‌رموویت: (پیاوانیکی
پاسته‌قینه‌ی خوا هه‌ن که‌ بازرگانی و کړین و فروشتن له‌ ذیکرو یادی خویان نا‌کات).

۱ سورة نور (۲۷).

۲ الجامع لشعب الايمان (۵/ ۲۷۸).

سوفیانی سه وری - په حمه تی خوی لی بی - ده فهرمویت: کپین و فروشتن ده که نه به لام هرگیز واز له نویژه کانیان ناهینن و له مزگه و ته کاند او به جه ماعت نه نجامی دده نه.

نازیزانم کی هیه پی بللی فلان کارم بو نه نجام بده له ماله که ی خوتدا هزار دینارت پی دده م، به لام نه گهر له ماله که ی مندا نه نجامی بده یت (۲۷) هزار دینارت پی دده م!! نایا زیرمهندو تیگه یشتوان کامیان ه لده بزین نه مهش پیغه مبه رمان (ﷺ) له فهرموده یه کی صه حیددا پوونی کردو ته وه:

* عن ابن عمر - رضی الله عنه - ان رسول الله (ﷺ) قال: (صلاة الجماعة افضل من صلاة الفذ بسبع وعشرين درجة).^۱

واته: عبدالله ی کوپی عمر - خوی لی پازی بی - له پیغه مبه ری خواوه ده گپرت ته وه که فهرمویه تی: نویژیک له مزگه و تدا و به جه ماعت نه نجام بدریت (۲۷) نمره له وه به رزتره که به ته نها نه نجام بدریت.

نویژی جه ماعت یه کی که له و پینج شته گه وره یه ی که هاوه لانی پیغه مبه ر (ﷺ) (خوایان لی پازی بی) هرگیز وازیان لی نه هیناوه و به لکو له هه مووکات و وه زعیکدا ده ستیان پیوه گرتوه - ده بی نه و (۵) شته کامانه بن:

* قال الامام الأوزاعي - رحمه الله - كان يقال، خمس كان عليها اصحاب رسول الله (ﷺ) والتابعون لهم باحسان: لزوم الجماعة، واتباع السنة، وعمارة المسجد وتلاوة القرآن، والجهاد في سبيل الله).^۲

واته: پيشه و نه وزاعی - زانای مه زنی خاوه نه مه زه بی فیه ی تاییه ت - ده فهرمویت: پینج په وشت هیه هاوه لان - خوایان لی پازی بی - له گه ل تابعین دا

۱ متفق علیه، فقه السنة (۱/ ۱۹۲).

۲ الجامع لشعب الايمان (۵/ ۲۸۲).

هه رگیز وازیان لی نه هیئان، یه کهم: نوێژه کان به جه ماعت، دووهم: شوینکه تنی سوننه تی پیغه مبه ر (ﷺ) سییه م: ئاوه دان کردنه وهی مزگه وته کان، چواره م: قورئان ده ورکردنه وه، پینجه م: جیهادو جه نگ له پیناوی خوادا.

هه رگیز له کاروانی صالحاندا جیگات نابیته وه و ناوت تۆمار ناکه ن ئه گه ر نوێژه کانت به کۆمه ل و له مزگه وتدا ئه نجام نه دهیت، ئه گه ر هه ر نه شتوانی ده بی به پیی توانا پی له مزگه وت نه بریت، ئه گینا پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئاگر ده نی به ماله که ته وه و ده یسوتینی په نا به خواو خانووه که ت به سه ردا ده ته پینی!!

* عن ابی هريرة - رضی الله عنه - ان رسول الله (ﷺ) قال: والذی نفسی بیده لقد هممت ان آمر بحطب فيحتطب، ثم آمر رجلاً فيؤم الناس ثم اخالف الى رجال فاحرق عليهم بيوتهم.^۱

واته: ئه بو هورهیره - خوای لی پازی بی - ده فه رمویت: پیغه مبه ری خوا فه رمویه تی: سویندم به و که سه ی گیانی منی به ده سته، هاتوو به خه یالمدا که فه رمان ده ربکه م بپۆن داربپن و بیهینن و منیش که سیک پاسپیرم به رنوێژی خه لکی بکات و خۆیشم بپۆم - ئه و دارانه به رم - مالی ئه و که سانه بسوتینم به سه ریاندا که له نوێژی کۆمه ل دوا ده که ون.

براو خوشکه کانم ده خیلتان بم تا که نجن و له ش ساغن و مه جالتان زۆره نوێژی جه ماعتی زۆر بکه ن چونکه پیری و نه خۆشی و بی مه جالی له و دنیا ئاله پر له نه شوه ی ئیمانیه تان ده کات و توانای هاتوو چۆی مزگه وتان نامینی....

سه یری خواناس و صالحی به سه ره - شه دادی مه جزوم - بکه ن بزائن له کاتی نه خۆشی گولیدا چ داخیکی دوری مزگه وتی هه یه؟!

* عن مغل بن الحسین قال: کان بالبصرة رجل یقال له شداد المجذوم - رحمه الله - أصابه الجذام فتقطع فدخل علیه عواده من اصحاب الحسن البصری - فقال: کیف

نجدك؟ قال بخير، اما ما فاتنی جزئي من الليل وقد سقطت ومابی الا انی لا اقدر ان أحضر صلاة الجماعة).^۱

واته: موخه له دی کوپی حوسهین ده‌لی: پیاویک هه‌بوو له به‌سره-پییان ده‌ووت- شه‌دادی مه‌جزوم دووچاری نه‌خۆشی پیست بووه-گولی- ئیتر نه‌یتوانی تیکه‌لی خه‌لکی بکات..

کاتی حه‌سه‌نی به‌سری و هاوپیکانی چوون بۆ سه‌ردانی و پیاو ووت: ئیستا حالت چۆنه؟ وتی: زۆر باشم، به‌لام خه‌فه‌تی ئه‌وه‌مه که قورئان خویندنی شه‌وانم له‌ده‌ست ده‌رچوه‌و ئاواش له‌جیگه‌دا که‌وتووم و شوکر ئازارم نی به‌لام به‌داخی ئه‌وه‌م که ناتوانم ئاماده‌ی نوێژی جه‌ماعه‌ت بيم.

کاروانی صالحان کۆمه‌لی موسلمانانی وای تێدایه، نه‌نه‌خۆشی و نه‌پیری و ته‌مه‌ن و به‌سالاچون پییان لی ناگریت له‌ ئاماده‌بوونی به‌رده‌وامی نوێژه‌کان له‌مزگه‌وتدا و به‌جه‌ماعه‌ت و له‌م بواره‌شدا گه‌وره‌ سه‌رمه‌شتمان- ره‌بیعی کوپی خه‌یسه‌م ده‌رسیکی کایگه‌رمان داده‌دات تا له‌ نوێژی کۆمه‌ل خۆمان دوانه‌خه‌ین و ته‌مه‌لی نه‌که‌ین:

* عن أبي حيان عن أبيه قال: كان الربيع بن خيثم يقاد الى الصلاة وكان به الفالج، فقليل له: يا ابا يزيد لقد رخص لك في ذلك، قال: اني أسمع حيّ على الصلاة، حيّ على الصلاة، فان استطعتم ان تأتوها ولو حبواً ولو زحفاً).^۲

واته: ئه‌بو حه‌یان له‌باوکی یه‌وه ده‌گێڕێته‌وه و ده‌لی: په‌بیعی کوپی خه‌یسه‌م ئیفلج بوو بوو دووکه‌س ده‌چوونه ژێر بالی و ده‌یان هینا بۆ مزگه‌وت بۆ نوێژی کۆمه‌ل! هاوپیکانی پییان ووت: ئه‌ی باوکی یه‌زید تو خوا پێگهی داویت له‌ماله‌وه نوێژ

۱ صفة الصفوة (۲/۲۴۵).

۲ الجامع لشعب الايمان (۵/۲۸۱).

بکهیت؟! نهویش دهیفرموو: ئاخو خۆ پاستهکهن بهلام من گویم له بانگ بیژه دهلی: (وهرن بۆ نویژ وهرن بۆ نویژ!) و نهگه له ههر کوپوه گویتان لی بوو برۆن به ده می یه وه ئیتر با له سه ر نه ژتو کانتان برۆن یان به گاکو لکیش بووه.

ده خیل بـمـ برای موسلمانمـ له نویژی جه ماعت خۆت دوامه خه تا لی ده بنه وه نه و جا برۆی، چونکه دلنیا به به چه ندی له جه ماعت دوا بکه ویت نه وه نده له کاروانی صالحان دوا ده که ویت و نایانگریته وه نه وان زۆر سه ریع و خیران ئاگاداره:

* اخرج الطبرانی وابن خزيمة في صحيحه عن ابن عمر -رضي الله عنه- قال: كنا اذا فقدنا الرجل من الفجر والعشاء اسأنا به الظن^۱.

واته: یه کی له - عبدالله - مه زنه کانی ئیسلام - عبدالله کوپی عمر - خوای لی پازی بی ده فه رمویت: ئیتمه هه رکه سیك له نویژی عیشاو به یانیان دیار نه بوایه گومانی خراپمان پی ده برد - که نه وه ک بووییت به دوو پوو.

- سبحان الله - براکام! خوشکه کام - له وانه یه باوه پنه کهن نه گه ر بلیم - عامری کوپی عبدالله ی کوپی زوبیر خوای لی پازی بی له سه ره مه رگدا هاواری کرد بم به ن بۆ نویژی کۆمه ل!! ئایا بردیان؟

* عن مصعب بن عبدالله قال: سمع عامر بن عبدالله بن الزبير المؤذن وهو يجود بنفسه، ومنزله قريب من المسجد فقال: خذوا بيدي! فقیل له: إنك علیل فقال: أسمع داعي الله فلا اجيبه؟! فاخذوا بيده فدخل في صلاة المغرب مع الإمام ركعة ثم مات^۲.

واته: موسعه بی کوپی عبدالله نه لی: عامری کوپه زای زوبیری کوپی عه وام - خوای لی پازی بی - له سه ره مه رگدا بوو گیانی ده دا، و دراوسی ی مزگه وت بوو، له وکاته دا گوپی له بانگ بوو وتی: هه لم سیئنه وه ده ستم بگرن بابۆم بۆ نویژی جه ماعت!!

۱ حیاة الصحابه، کاند هلوي (۳/ ۴۳۵).

۲ صفه الصفوة (۲/ ۹۲).

ووتيان: بۇ خاتىرى خوا تۆ زۆر نەخۆشى! و ئەوئىش فەرموۋى: يانى گويم لە بانگ
 ويژى خوا بىت و نەچم بە دەمى يەوہ؟! ئەوانىش ناچار بوون چوونە ژىر بالى و برديان
 بۇ مزگەوت و لە نويزى مەغرىبدا بوو لە پىزەكاندا وەستاندىان و يەك پكاتى لە گەل
 ئىمامدا خویندو پاشان گيانى بەخوای خوۋى سپارد مەزاران پەحمەت بۇ گيانى پاك
 ئەي كوپەزا خواناسەكەي زوبىرى كوپى عەوام.

ئەمەش ئەعمەشە (پەحمەتى خوای لى بىت) تەمەنى لە (۷۰) تىپەپىوہ كەچى تا ئەو
 تەمەنە (الله اكبر) ئىمامى لە دەست نەچووە و يەك نويزى نەگىراوہ تەوہ:

* عن وكيع قال: كان الاعمش - رحمه الله - قريباً من سبعين سنة فما رأيتہ يقضي
 ركعة).

واتە: وەكيع - مامۇستا مەزنەكەي ئىمامى شافعى - دەلى: ئەعمەش - پەحمەتى
 خوای لى بى - تەمەنى لە حەفتا نزيك بوو بوويەوہ - ئىستائىش نەمدى نويزىكى
 بەجەماعەت بىفوتى و دواي بەتەنھا بىكاتەوہ.

ئەمەش عمرى كوپى خطابە - خوای لى پازى بى - پىرگىرامى ژيانى خواناسمان بۇ
 ديارى دەكات، بەوہى كە پيش ئەوہى ببىت بەكەسىكى شەو نويزگەر ھەول بەدەي
 نويزەكانت بەكۆمەل و لە مزگەوتدا ئەنجام بەدەيت:

* قالت الشفاء بنت عبد الله: دخل عليّ بيتي عمر بن الخطاب - رضی الله عنه - فوجد
 عندي رجلين نائمتين، فقال: ما شأن هذين؟ وما شهدا معنا الصلاة؟ قلت: يا أمير
 المؤمنين! صلياً مع الناس - وكان ذلك في رمضان - فلم يزالا يصليان حتى أصبحا!
 وصلياً الصبح وناما، فقال عمر: لأن أصلياً الصبح في جماعة أحبّ إليّ من أن أصلياً ليلة
 حتى أصبح^۱

واتە: شىفای كچى عبد الله - بەدايىكى سولەيمان - ناسرابوو ژنىكى ھۆزى عەدى بوو،
 دەلى: عمرى كوپى خطاب - خوای لى پازى بى - لە دواي نويزى بەيانى ھات بۇ مالمەن و

بینی دووکه س خه وتوون! فه رمووی: ئەمە چی یه ئەم دوانه خه وتوون؟ نوێژی به یانیان به جه ماعت نه کردوه له گه لماندا؟ ده لێ وۆتم: ئەی ئەمیری باوه پداران! شهو له گه ل خه لکی نوێژو ته پراو یحیای کردوه و ماندو بوون بۆیه خۆیان نوێژیان کردو خه وتن!

عمر فه رمووی: ده ی من ئەگەر نوێژی به یانی له مزگه وتداو به جه ماعت بیکه م نۆد له وه پێم خۆشتره که هه موو شه وه که تا به یانی شهو نوێژ بکه م- واته نوێژی جه ماعتی به یانیم بفه وتی.

باوکانی خۆشه ویست- خوای گه وره بتانخاته ناو کاروانه پیرۆزه که ی صالحانه وه- هه ر به خۆته وه مه وه سته وه موو کوپه کانت له گه ل خۆتدا به ره بۆ نوێژی کۆمه ل و ئەگه ر به کێکتان ته مه لێ کرد یان به شتی که وه خۆی خه ریک کرد لێی قبول نه که ییت چونکه له ریزی صالحان ده کریته ده ره وه.

ئەم وانە یە ش عبدالعزیزی کوپی مه روان- باوکی عمری کوپی عبدالعزیز- دامان ده دات.. با په ندی لێ وه ریگرین توخوا:

* حدث يوماً أن تأخر عمر بن عبدالعزيز عن الصلاة مع الجماعة فقال: صالح بن كيسان: ما يشغلك؟ قال: كان مرجلتی تسكن شعري، فقال: بلغ منك حبك تسكين شعرك ان تؤثره على الصلاة؟! فكتب الى عبدالعزيز يذكر ذلك، فبعث ابوه رسولا فلم يكلمه حتى حلق رأسه^۱.

واته: عمری کوپی عبدالعزیز- مندا ل بوو- له یه کێ له نوێژه کاندای له جه ماعت دووکه وت ئە وه ش به هۆی قژداهینه ره که یه وه بوو دوا ی خست، کاتێ صالح ی کوپی کیسانی مامۆستای لێی پرسى: چی دوا ی خستى له نوێژی جه ماعت؟ عمر ووتى: قژداهینه ره که م قژى چاک ده کردم له وکاته دا، صالح پێی فه رموو: یانی قژ داهینانێک خۆشه ویست تر بوو له لات له نوێژی جه ماعت!! و بۆ ئەو مه به سته نامه ی نارد بۆ

باوکی و ناگاداری کرد، نه ویش خیرا که سیکی ناردو پی ی ووت هیچ قسه مه که تا سه ری عمری کوپم سفر نه که یت!

ئه ی شوین که وتوانی محمد (ﷺ) نه گهر خواتان خوش دهوی و چاوه پوانی کانیاو و باخه کانی به هه شتن، بیانوو مه هیننه وه بلایی نامپه رژی! خه و بهرم نادا! ده وامم هه یه! میوانم زۆره! یان نه خوشم! یان چاوم کز بووه! یان..... به لام سهیری عبدالله ی کوپی ام مکتوم ی نابینا بکه:

* عن عمرو بن أبي مکتوم -رضی الله عنه- قال: قلت یا رسول الله! انا ضریر شاسع الدار ولی قائد لایلائمني، تجد لی رخصة ان اصلی فی بیتي؟ قال: اتسمع النداء؟ قال: نعم، قال: ما أجد لك رخصة.^۱

واته: عه مری کوپی ابی مه مکتوم ی نابینا-خوای لی پازی بی- ده لی: ووتم ئه ی پیغه مبه ری خوا! من که سیکی نابینام و ماله که یشم دووره له مزگه و ته وه و که سیکی وایشم نی یه ده ستم بگریت، ئایا بۆم هه یه له ماله که ی خوودا نوێژه کانم بکه م؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموی: ئایا گویت له بانگه؟ ووتی: به لی، فه رموی: ده ی شک نابم پێگات پی بدریت بۆ نه هاتن بۆ مزگهوت و نوێژی جه ماعهت.

خوشکان برایان ده خیل سه د ده خیل ئاگات له دله پر له ئیمان ه که ت بیت با دوو پووایی و نیفاق پوو ی تی نه کات فه رموو له گه ل هه ندی له و نیشانانه دا که پی شه وای گروی به شه ر پوو نی کردۆته وه:

* عن ابی هريرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله (ﷺ): (ان للمنافقين علامات يعرفون بها: تحيتهم لعنة، وطعامهم نهبه، وغنيمتهم غلول، ولا يقربون المساجد الا هجرا ولا الصلاة الا دبرا، ولا يألون ولا يؤلفون خشب بالليل، سخب بالنهار).^۲

۱ رواه الحاكم واحمد والبيهقي وصححه ابن خزيمة (۱۴۸۰).

۲ الجامع لشعب الايمان (۵/ ۲۹۹) اخرج أحمد في المسند (۲/ ۲۹۳).

واته: پیغه مبه‌رمان (ﷺ) ناگادارمان ده‌کات له هه‌ندی نیشانه‌ی دوو‌پووان که نه‌مانه‌ن: سلاو‌کردنیشیان جنتیو نه‌فره‌ته، خواردن‌یان داگیراو و حه‌رامه، غه‌نیمه‌یان نه‌و‌ش‌تانه‌یه له‌جه‌نگه‌کاندا ده‌یشارنه‌وه، نزیک‌ی مزگه‌وته‌کان نابنه‌وه مه‌گه‌ر به‌که‌می، نزیک‌ی نویژی جه‌ماعه‌ت نابنه‌وه مه‌گه‌ر پاش سه‌لام دانه‌وه‌ی ئیمام، نایان‌کرئ له‌گه‌ل خه‌ل‌کیداو خه‌ل‌کیش له‌گه‌لیان نایکرئ، به‌شه‌و‌تا به‌یانی ده‌خه‌ون وه‌ک ته‌خته پاده‌کشین، و له‌ پۆژیشدا وه‌ک که‌ر ده‌زه‌پینن).

به‌سه‌ بۆ نه‌و‌که‌سانه‌ی خوای گه‌وره‌ چاکیان بۆ ده‌کات و نویژه‌کانیان به‌جه‌ماعه‌ت ده‌کاته نه‌سیب که‌ بێ ترس نه‌توانی فه‌توا بده‌یت که‌ ئیمانیان دامه‌زراوه و دلیان پ‌په له‌ باوه‌پ:

* عن ابی سعید الخدری - رضی الله عنه - عن رسول الله (ﷺ) قال: إذا رأیتُم الرُّجُلَ یعتاد المساجد فاشهدوا له بالایمان، فان الله تعالی یقول: ﴿إِنَّمَا یَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْیَوْمِ الْآخِرِ﴾^۱.

واته: نه‌بو سه‌عیدی خودی - خوای لی‌پازی بی - له‌ پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) ده‌گپ‌رته‌وه که‌ فه‌رموویه‌تی: هه‌رکاتی که‌ سیکتان بینی به‌به‌رده‌وامی واته هه‌ر پینچ نویژه‌ که‌و له‌هه‌موو سه‌رده‌م و که‌ش و هه‌واو زرو‌فی‌کدا - ده‌هات بۆ مزگه‌وت بۆ نه‌نجام دانی نویژه‌کانی له‌مزگه‌وتداو به‌جه‌ماعه‌ت نه‌وه شایه‌تی بۆ بده‌ن که‌که‌سیکی باوه‌پ‌داره‌و نه‌وه‌نیه خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ته‌نها نه‌و‌که‌سانه‌ی ماله‌کانی خوا ناوه‌دان ده‌که‌نه‌وه نه‌و‌که‌سانه‌ن که‌ باوه‌پی پاسته‌قینه‌و جیگیری ناو دلیان هه‌یه به‌خوای گه‌وره‌و هاتنی پۆژی قیامه‌ت.

بەشى شەشەم

زانا صالحەكان ئابەم جۆرەن:

- ۱- عىلەم وەردەگەن بۇ كەردەوۋە پىكىردەن:
- ۲- ئە زانستدا تىربوونىيان بۇ نىيە:
- ۳- شەو نوپۇزىيان بەردەوام بوۋە:
- ۴- ھەست بە گەنگى كات دەكەن:
- ۵- رېز دادەنىن بۇ زانكانىيان:
- ۶- گوناھ ناكەن:
- ۷- نابنە داردەست و مفتى كاربە دەستەكان:
- ۸- ئە چلە پۇيەى نەرم و نىانىدان:
- ۹- ھەمىشە دەم بە زىكەن:
- ۱۰- بە ئىشاو مال و سامان دەبە خشنەوۋە:
- ۱۱- ئە غىرەت و بوپرىدا كەسىيان پى ناگات:
- ۱۲- كارەكەيان زۆر بە گەورە سەير دەكەن:

برای صالحم، خوشکی صالحهم، ئەگەر بەردەوام دەخوینیتەوه و وانەى شەرى دەخوینیت بۆ ئەوهى ببیت بە شارەزایەکی باش لەم ئاینە پاکەدا، کاریکی ژۆرمەزنو گەرەیه.

بەلام لە بەرنامەى ئیسلامدا زانا بوون گەرگ نیه بە ئەندازەى ئەوهى که زانایەکی صالح و خواناس بیت، ئەوکاتە گوێ بۆ وتەکانت دەگیریت و لە لای موسلمانان خوشەویست دەبیت و پاشتر دەبیتە سەرمەشق و چاوت ئی دەکریت لە هەموو هەلسوکه و تیکتدا تەنانەت لە پیکەنین و پۆیشتن و هاتن و هەلسان و دانیشتنندا.

دەى فەرموو با پیکەوه سەردانیکی دیوه‌خانى زانا صالحه‌كان بکەین و بزانی چۆن بوون و چۆن پەرزینی زانست و زانیاریان کردوو بە کۆمەڵی پەوشتی جوان و ناوازه و بە پاستی سیفەتى (العالم الیانی)یان بە بالای خۆیاندا بریپوو لەوانە:

په‌كهم

عيلم وهرده‌گرن بو كرده‌وه پيكردن:

* عن جعفر ان مالك بن دينار (رحمه الله) قال: إِنَّ الْعَالَمَ إِذَا لَمْ يَعْمَلْ بِعِلْمِهِ زَلَّتْ مَوْعِظَتُهُ عَنِ الْقُلُوبِ كَمَا تَزُلُّ الْقَطْرَةُ عَنِ الصِّفَا^۱.

واته: جه‌غفر ده‌لټت: ماليكى كړې دينار (په‌حمه‌تى خواى لى بيت) ده‌فه‌رموويت: زانا نه‌گه‌ر كرده‌وه نه‌كات به‌و عيلمه‌ى پييه‌تى نه‌وا هه‌موو ناموزگاري ووتارو نووسين و شيعره‌كانى ناپرواته ناو دله‌كانه‌وه و كار له كه‌س ناكات وهك چوون تكه‌ى ئاو به‌سه‌ر به‌ردى سافه‌وه ناوه‌ستيت و ده‌تكيتته خواره‌وه.

براي زانام، نه‌گه‌ر په‌كې هات بو مالتان بو سهرداني كردنت و ناسه‌واري قيامه‌تى به مال و حالته‌وه نه‌دى نه‌وه په‌نا به خوا زانست و عيلمه‌كه‌ت به زايه داوه و نه‌م وانه‌يه‌ش له لاي ماليك بخويته زور باشه:

* قال مالك بن دينار - رحمه الله - انما العالم الذي اذا أتيت به في بيته فلم تجده، قص عليك بيته: رأيت حصيرة للصلاة ومصحفة ومطهرته في جانب البيت، ترى أثر الآخرة^۲.

واته: زانا خواناسه‌كه‌ى شارى به‌سره ماليكى كړې دينار (په‌حمه‌تى خواى لى بيت) ده‌فه‌رموويت: زاناي پاسته‌قينه نه‌و زانايه‌يه كه نه‌گه‌ر پيټ كه‌وته ماله‌كه‌ى و له مال نه‌بوو، توش چاوپيكت به ماله‌كه‌يدا گيپړاو به‌رمالتيكى داخراوت بينى و قورئانيك و

۱ صفة الصفوة (۲/۱۹۰).

۲ صفة الصفوة (۲/۱۹۲).

مەسینە ی دەستنوێژگرتنە کە ی لە گۆشە یە ک ی ماله کەیدا دانرابوو ئەو ئەسەوارو شوینە واری قیامەت لەو ماله دا بەدی دەکەیت.

زانای خواناس پێش ئەو ی قسە و ئامۆزگاریت بە وتەکانی بۆ بکات بە کردەوێ جوانەکانی چەندان دەروست دادەدات و ئەمەش زانایەکی خواناس بۆمان دەردەبڕێت:

* عن عبدالله بن بشير - رحمه الله - قال: ان الرجل ربما جلس الى أيوب السخيتاني - رحمه الله - فيكون لما يرى منه أشد اتباعاً منه لو سمع حديثه.^۱

واتە: عبدالله ی کوپی بەشیر دەلی: پیاو کاتی ک لە حەزوری زانای خواناس - مامۆستا ئەیوبی سەختیانی - دا دەبێت، ئەو ئەندە ی لە هەلسوکه‌وت و کردەوێ کانیەوێ پەندو ئامۆزگاری وەر دەگرێت زۆر زیاترە لەو ی کە لە قسە و گوشتارەکانیەوێ وەری دەگرێت.

با سەرێک لە خەلیفە ی دوو می خواناس و زانا عومەری کوپی خەتتاب (خوای ئی پازی بێت) و لە نزیک مینبەرە کە یەوێ گویی بۆ بگڕین بزانی چۆن وەسفی ئەو کەسانە دەکات کە وتەیان پێچەوانە ی کرداریانە و ناویکی سەیری ئی ناو:

* اخرج البيهقي وابن النجار عن ابي عثمان النهدي قال: سمعت عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - ويقول على المنبر: اياكم والمنافق العالم! قالوا: كيف يكون المنافق عالماً؟ قال: يتكلم بالحق ويعمل بالمنكر.^۲

واتە: ئەبو عوسمانێ نەهەدی دەلی: لە عومەری کوپی خەتابم بێست - خوای ئی پازی بێت - لە سەر مینبەر و تازی دەداو دەیفەرموو: دەخیلتان بێ دووربێن لە دوو پووی زانا !! پێیان وت: ئاخر چۆن مەوێ مونا فیک زانا دەبێت؟ لە وەلامدا فەرمووی: قسە ی جوان و پاست دەکات بەلام کردەوێ ناشیرین و گەن دەکات.

۱ صفة الصفوة (۲/۱۹۸).

۲ حياة الصحابة - كاند هلوي (۴/۹۱).

برای زانام نه م کول زانست و زانیاریه ی تو خوی گوره پی به خشیویت! ده خیلست
 بم کاری مه که لیت بسه نیته وه! نه زانی به چی لیت ده سه نیته وه؟ ده ی با سر ړک
 بده ی نه گوره زاناکه ی کوفه و یه کی له عبدالله مه زنه کانی ئیسلام بزانه چیت پی
 ده لیت:

* عن ابن مسعود - رضي الله عنه - قال: أني لأحسب الرجل ينسى العلم كان تعلمه
 للخطيئة يعملها.^۱

واته: عبدالله ی کوپی مه سعود (خوی لی پازی بیت) ده فهرمویت: من واه زانم نه و
 که سه ی که عیلم و زانستی بیر ده چیته وه له بهر هیچ شتی که نیه ته نه له بهر نه وه نه بیت
 که گونا هیکی نه نجام داوه.

نایا گویت له (ابن عباس) بووه که باسی نه وه ده کات هندی له زانایان خواو
 فریشته کانون و صالحان خوشیان ده وین؟ ده بی کام جوړه زانایه بن:

* أخرجه ابن عبد البر في الجامع عن سفیان بن عیینة قال: بلغنا عن ابن عباس - رضي
 الله عنه - قال: لو ان حملة العلم اخذوه بحقه وما ينبغي، لأحبهم الله وملائكته
 والصالحون ولها بهم الناس، ولكن طلبوا به الدنيا فابغضهم الله وهانوا على الناس.^۲

واته: سوفیانی کوپی عویینه ده گپړته وه و ده لی: له عبدالله ی کوپی عه باسه وه
 پیمان گه یشتو وه (خوی لی پازی بیت) که فهرمویه تی: هه لگرانی عیلم و عرفان نه گهر
 مافی ته و اوایان له وهرگرتن و کارپی کردن و به خشینیدا پی بدایه وه که نه وه ی پیویسته،
 نه و کات خواو فریشته کانی و صالحانی نوموت خوشی ده ویستن و خه لکه عامه که ش
 سام و هه بیه تیان لی ده کردن، به لام عیلمیان بو دنیا خوړی به ده ست هینا بویه له لای
 خوا بیزاروو له لای خه لکیش بی سام و هه بیه ت بوون.

۱ أخرجه ابو نعیم في الحلیة (۱/۱۳۱).

۲ حياة الصحابة - کاند هلوي (۴/۹۶).

ئەمەش ئامۇزا شىرىنەكەى پېغەمبەر (ﷺ) و زاوا نازدارەكەىەتى (خوای ئى پازى بىت) لە وتەىكى كورت و پىر لە مانادا باسى ئەو زاناىانە دەكات كە كەردەوہ ناكەن بە زانستەكەيان و بەلكو پېچەوانەشى دەكەن:

* قال علي - رضي الله عنه - (قصم ظهري رجلان: عالم متهتك وجاهل متنسك).^۱
واتە: عەلى كوپى ئەبو تالىب (خوای ئى پازى بىت) دەفەر مووئەت: دوو جۆر لە خەلكى پىشتى منيان شكاندووە: يەكەم: زاناىەكى سنوور بەزىنى گوناكەرو حەرام خۆر! دووہم: نەزان و نەشارەزايەك بىەوئەت بەندايەتى و خواناسى بكات!
واتە يەكەمىيان كار بە زانستەكەى ناكات سوودى نىە بۆ خۆى و دووہمىش عىلمى پى نىە و نازانى بە چ شىوہەك خواناسى پاستەقىنە ئەنجام بدات و دەكەوئەتە دەيان ناشەرعىەوہ و جۆرەها بىدعەوہ.

ئەمەش ئەبو دەردايە ھاوہلە زاناكەى پېغەمبەرمان (ﷺ) و مامۇستاي ولاتى شام بزانيەن لە پۆزى قىامەتدا خەمى چىەتى؟ جگە لە خەمى كەردەوہ نەكەردەن بە عىلمەكانى:
* ان ابا الزهراوية قال: قال ابو درداء - رضي الله عنه - قال: اني لا أخشى ان يقال لي يوم القيامة: يا عويمر، ماذا علمت فيما جهلت؟ ولكن أخاف ان يقال لي: ماذا عملت فيما علمت؟!.^۲

واتە: ئەبو دەرداء (خوای ئى پازى بىت) مامۇستاي پەرەردەكەرى ولاتى مەزنى شام دەىەوئەت تىمان بگەىەنئەت كە زانىنى بى كەردەوہ زۆر ترسناكە و لىپرسىنەوہى سەختى لە سەرەو دەفەر مووئەت: مەن لەوہ ناترسم كە لە پۆزى قىامەتدا پىم بلەين ئەى عەمرە بچكۆلەكە ئايا كەردەوہت بۆچى نەكەرد بەو شتانەى نەتدەزاني، بەلام لەوہ دەترسم پىم بلەين - ئادەى بزانيەن كەردەوہت كەردووە بەو شتانەى زانيارىت ھەبوو پىيان؟!.

۱ صفوة التفاسير - محمد علي الصّابوني - (۵۶/۲).

۲ الجامع لشعب الايمان (۴۵/۵).

دووهم

له زانستدا تيرېوونيان بۇ نيه :

زانست دهريايه و هر كه سيك بلې من ته واو پيم پي بردووه و ئيتړ پټويستم به كس نيه تا وانه م پي بلټته وه و شت نه ماوه من نه يزانه، نه وه نه وپه پي نه زاني و تې نه گه يشتني نه و كه سه ده گه يه نيټ، چونكه عيلم له ته ماني مروؤ زياتره و ده بيت تا مردن هه ولى و هر گرتن و ده ستخستنې بدات.

نه مەش پيغه مبهري خوشه ويستمانه (ﷺ) كه چۆن له فرموده يه كدا نه م وانه يه فيري زانايان ده كات و ده فرموديټ :

* قال رسول الله (ﷺ): (اطلب العلم من المهد الى اللحد).

واته: به دواي ده ستخستنې زانست و زانياريدا برؤن و ده ستې خوتاني بخن هر له كاتي مندالي و ناو بيشكه وه تا كاتي پيري و قه بره كه.

زانا و خواناسي سه رمه شق نه يوبي سه ختياني (په حمه تي خواي لي بيت) نه م فرموده يه له ژيانيدا به كرده وه ده سه لميټيټ، بزانه چۆن؟

* عن حماد بن زيد قال: (كان ايوب السخثياني - رحمه الله - يطلب العلم الى ان مات).^۱

واته: حه مادي كورې زه يد ده لټيټ: نه يوبي سه ختياني (په حمه تي خواي لي بيت) هه تا مرد هر هه ولى ده ستخستن و په يدا كړدنې زانستې ده دا.

که چی لاوانی موسلمان هرکه کولیزئی ته و او کرد، یان فه قی مؤله تی زانستی خسته گیرفانی ئیتر ئاماده نیه له بواره جیاجیاکاندا کتیب بخوینیتته وه و گوی بۆ که س بگریت شتی پی بلیتته وه !!!.

ئه مهش سه فیری پیغه مبهری خوايه (ﷺ) بۆ ولاتی یه مهن - مه عازی کوپی جه بهل - ه (خوای لی پازی بیّت) که له گهل پیشه واهلیدا (خوای لی پازی بیّت) پیغه مبهرمان (ﷺ) ناردنی بۆ یه مهن بۆ ئه وهی به زانست و زانیاریان ئه و ناوچه یه به هره مه ند بکه ن.

ئه م هاوه له مه زنه له سه ره مه رگیشدا هه ر خه می ئه وهی بووه که مردن ناھیلئی ئیتر له خزمهت زانایاندا چۆک دابدات و سوودیان لی وه ریگریّت:!

أخرج ابو نعیم فی الحلیة (۲۳۹/۱) عن معاذ بن جبل - رضي الله عنه - انه لما حضره الموت قال: (..... اللهم انك تعلم اني لم اكن احب الدنيا وطول البقاء فيها، لجري الانهار ولا لغرس الاشجار، ولكن لظماً للهواجر ومكابدة الساعات ومزاحمة العلماء بالركب عند حلق الذکر).^۱

واته: مه عازی کوپی جه بهل (خوای لی پازی بیّت) له کاتی سه ره مه رگو گیان سپاردنیدا فه رموی: ئه ی خوای په روه ردگارم تو چاک ده زانی من له بهر ئاوو جوگه پاکیشان و نه مام ناشتن هه ز به دونیا و مانه وه ناکه م تیایدا به لکو له بهر پۆژی پۆژه گه رمه کان و به کارهیتانی کاته کان له خوا په رستیدا و چۆک دادان له خزمهت زانایاندا له هه لقه ی زیکره کانیاندا هه زم له دنیا کردوه.

برای زانای صالحم ئه گه ر پیّت ده کریّت تا سه ره مه رگیش هه ر کتیب پی بیّت و بیخوینه ره وه و چاوی له (سه هل) بکه:

* قال ابو بكر البصري: (دخلت على سهل بن عبدالله - رحمه الله - فقال لي: تكتب؟ قلت نعم: قال اكتب فان استطعت ان تلقى الله عز وجل ومعك المحبرة فافعل).^۱

واته: نه‌بو به‌کړی به‌سره‌یی ده‌لئې: چوومه خزمه‌ت سه‌لی کوپی عبدالله و مه‌ره‌که‌بو قه‌له‌مم به‌ ده‌سته‌وه بوو، فه‌رمووی: چیه فه‌رمووده ده‌نووسی؟ وتم: به‌لئې، فه‌رمووی: نه‌که‌ر ده‌توانی تا نه‌و پوژده‌ی ده‌که‌یته‌وه حزوری خوا نه‌م شتانه‌ت پی‌ بیت وا بکه، واته به‌رده‌وام زانست کوبکه‌ره‌وه و ماندوو به‌.

نه‌مه‌ش که‌وره و سه‌رمه‌شقی صالحانی به‌غدايه (عبدالله ی کوپی موباره‌ک) (په‌حمه‌تی خوای لئ بیت) کاتی‌ک بؤ سه‌ردان ده‌پواته به‌سپره، هه‌والئ زانایه‌ک ده‌پرسیت تا بجیته حزوری و سوودی لئ وه‌ریگریت!؟:

* قال محمد بن عيسى: (قدم عبدالله بن مبارك - رحمه الله - قدمة فقيل له: الى اين تريد؟ قال: الى البصرة، فقيل: من بقي؟ قال: ابن عوف أخذ من أخلاقه أخذ من أدابه).

واته: محمدی کوپی عیسی ده‌لئیت: عبدالله ی کوپی موباره‌ک (په‌حمه‌تی خوای لئ بیت) سه‌ردانی‌کی شاری به‌سپره‌ی کرد، پییان وت: سه‌ردانی کی ده‌که‌یت؟ واته: کی ماوه له زاناکان که شایانی نه‌وه بیت تو لئې وه‌ریگریت؟ فه‌رمووی: (ابن عوف) نه‌چم بؤ لای و له په‌وشتی که‌لک و ده‌ده‌گرم له هه‌لسوکه‌وتی سوود ده‌بینم.

زانایان هر به‌وه‌وه نه‌وه‌ستاون بچه خزمه‌تی که‌وره زانایان و شتیان لیوه فی‌ر بن، به‌لکو گوئیان بؤ که‌نجانیکیش گرتووه که نه‌و قسانه‌ی نه‌وان بؤیان ده‌کردن نه‌و زووتر بیستبووی به‌لام نه‌یده‌دا له پووی:

* عن يعقوب بن عطاء قال: كان الرجل يحدث أبي بحديث كان أبي أحفظ لذلك الحديث من الرجل، قال: (فجعل أبي يصفي اليه فقلت انا للرجل: ان أبي يحفظ هذا

الحديث، قال: فصاح ابي وقال: مه يا بني! فلما قام الرجل، قال لي ابي: يا بني لم تبغض اباك الى جليسه؟ لقد سمعت هذا الحديث قبل ان يولد أبوه).^۱

واته: يه‌عقوبى كوپى عه‌تا ده‌لى: جارى وا ده‌بوو كه‌سيك فەرمووده‌يه‌كى بۆ باوكم ده‌گىرايه‌وه كه باوكم له‌ ئه‌و باشتەر له‌به‌رى بوو، كه‌چى نۆر به‌ وردى گوێى بۆ شل ده‌كردو منيش خۆم پى نه‌ده‌گىراو به‌ كاىرام ده‌وت: باوكم ئه‌م فەرمووده‌يه‌ى بىستوه! و باوكيشم هاوارى كردو پى گوتم: بىده‌نگ به‌ كوپى خۆم، كاتىك پياوه‌كه‌ پۆشت باوكم پوى تى كردم و پى گوتم: كوپى خۆم بۆچى باوكت له‌به‌ر چاوى ميوانه‌كانى ده‌خەيت، خۆ من ئه‌م فەرمووده‌يه‌م وه‌ختى له‌به‌ر بوو كه‌ باوكيشى له‌ داىك نه‌بووبوو.

قال عكرمة مولى ابن عباس: (طلبت العلم أربعين سنة وكننت أفني بالباب وابن عباس بالدار).^۲

واته: عه‌كرىمه ده‌لى: ماوه‌ى (۴۰) ساڵ خه‌رىكى كۆكردنه‌وه‌ى زانست بووم و من له‌به‌ر ده‌رگا فتوام ده‌داو ابن عباس له‌ ژووره‌وه‌ دانىشتبوو.

۱ الجامع لشعب الايمان (۲۳/۵).

۲ عمر بن عبدالعزيز – وه‌رگىپانى عمر توفيق الخطاط، بلاوكراوه‌ى نارين، لا: (۱۷۳).

سێیه‌م

شەو نوێژیان بەردەوام بوو:

شەو نوێژ کاریکی زۆر گەورە و گرانه بۆیە خوای گەورە لەسەر ئومەتی ئیسلامی فەرز نەکردووە بە لکو سوننەتیکی گەورە و پڕ لە خێرە و نووری ناو چاوی ئیماندارە. بەلام دەتوانم بڵێم بۆ زانایان و بانگخوازان زۆر زەرورە و نزیکە لەوەی لەسەریان فەرز بێت چونکە کارەکانیان زۆر قورس و گرانه و کاری قورسی پێغه‌مبەرانه و جیگری پێغه‌مبەری خوان (ﷺ) لە گەیاندنی پەيامی بەرزى ئیسلام و پێشەوايەتی کردنی لەسەر فەرز دەکات:

* قال الله سبحانه وتعالى: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ (۷۹).

واتە: شەوانە شەو نوێژ بکە و تیایدا قورئانی زۆر بخوێنە چونکە نزیکە پەرەردگارت لە دواڕۆژیکی نزیکدا پلە و پایە یەکی بەرزت پێ بدات. ئەم پراستەش لە لای زانایان زۆر ئاشکرایە و فەرموون با بچینه خزمەت پیاو صالح و خاوەن مەزەب ئەحمەدی کوپی حەنبەل (پەحمەتی خوای ئی بێت) بزانین چی بە قوتابیەکی قورئان دەفەرموویت؟

* عن ابي عصمة بن عصام البيهقي قال: بت ليلة عند احمد بن حنبل - رحمه الله - فجاء بالماء فوضعه، فلما أصبح نظر الى الماء فاذا هو كما كان! فقال: (سبحان الله! رجل يطلب العلم لا يكون له ورد بالليل؟!!)^۲.

۱ سورة (الاسراء) اية (۷۹).

۲ صفة الصفوة (۲/۲۲۳).

واته: نه‌بو عيسمه‌ی کورې عيسامی به‌يه‌قی - که يه‌کټک بو له فه‌قيکاني به‌رده‌ستی مامؤستا أحمد - خوی ده‌گټپټه‌وه ده‌لټت: شه‌ويکيان له خزمه‌ت مامؤستا احمدی کورې حه‌نبه‌لدا مامه‌وه و له‌وئ خه‌وتم، و له پټش خه‌وتندا له ته‌نيشتی جټگا که‌مدا ناوی ده‌ستنوئځی بؤ دانام، و کاتئ بؤ نوئځی به‌يانی هات و سه‌يرټکی ناوه‌که‌ی کرد ده‌بينئ به‌کار نه‌هاتووه و وه‌ک خوی ماوه‌ته‌وه بؤی ده‌رکه‌وت شه‌ونوئځم نه‌کردووه فه‌رمووی: (سبحان الله) پاکو بيگه‌ردی بؤ خوا! شتی وا ده‌بيټ؟ که‌سټک به‌ دواي عيلم و زانستدا بگه‌پټت که‌چی شه‌وانه له‌گه‌ل خودادا پازو نياز و وټردی نه‌بيټ؟!

سه‌رمه‌شقی صالحانی شاری به‌سره (مامؤستا حه‌سه‌نی به‌سری) قوتابيانی قورئان ده‌ترسيټت له گونا‌ه‌کرن و ده‌لټت گونا‌ه‌يش ده‌بيټه به‌ربه‌ست له پټگای مرؤفا که به‌هره‌مه‌ند بيټ به‌ شه‌ونوئځ:

* وقال الحسن البصري - رحمه الله - (ان الرجل ليذنب الذنب فيحرم به قيام الليل).^۱

واته: شيخ حه‌سه‌نی به‌سری (په‌حمه‌تی خواي ليټ بيټ) پروده‌کات موسلمانان و ده‌فه‌رموويت: (پياو که گونا‌ه‌يک ده‌کات به‌هؤی ئه‌و گونا‌ه‌وه خواي گه‌وره له شه‌ونوئځ مه‌حروم و بيټ به‌شی ده‌کات).

۱ عمر بن عبدالعزيز للصلاحي - وه‌رگټپاني عمر توفيق الخطاط، بلاوکراوه‌ی نارين، لا: (۱۹۸).

چوارهم

هه ست به گړنگی کات ده کهن:

کات زور سهریعه و خیرا تیده په پښتو د پروات و ناگه پښتو به بویه ده بیت هه موو خوشک و برایه کی موسلمان کات به فیرو نه دات و کات نه کوژیت و لاپه په کانی پوژی قیامه تی به سهری ته له فزیون و چهره سات خواردن و نه تاری کردن و پیاسه ی ناو بازارپ پر نه کاته وه.

به لام بؤ عوله ماو زانایانی نیسلام زور شور به یی کاته کانیاں پښک نه خه نو به شتی به سوود پریان نه که نه وه نه مه ش دیسان پښه و امان (نه حمه دی کوپی حه نبل) فیрман ده کات و با بزاین کاکه عبدالله ی کوپی چوڼ باسی باوکی نازیزیمان بؤ ده کات:؟.

* عن عبدالله بن احمد بن حنبل قال: (كان أبي أصبر على الناس على الوحدة، لم يره أحد إلا في المسجد أو حضور جنازة أو عيادة مريض، وكان يكره المشي في الاسواق).^۱

واته ک عبدالله ی کوپی احمدی کوپی حنبل ده لی: باوکم له هه موو که س زیاتر نارامگر بوو له سهر ته نیایی، و هرگیز که س نه یدیووه بی هو ده چووبیت بؤ جیه ک، مه گریان له مزگوت بینراوه یان به دواي جه نازه یه که وه بووه یان له سهر دانی نه خوشیک بووبیت، و گه پانی بازارپی زور پی ناخوش بووه (و به کات کوشتنی زانیووه).

هر نه م پیاوه صالحه مه زنه ی گه په کی (أعظمیة) ی به غداد بواری نه داوه له حلقه و دانیشننه کانیدا جگه له باسی قیامه ت و خوشی و ناخوشیه کانی هیچ شتیکی دنیا یی باس بکړیت:

* عن ابي داود السجستاني: كانت مجالس احمد بن حنبل (رحمه الله) مجالس الآخرة لا يذكر شيء من أمر الدنيا، ما رأيت أحمد ذكر الدنيا قط.^١

واته: زانا مه‌زنه‌كه‌ی بواړی فهرمووده (ته‌بو داوودی سجستاني) په‌حمه‌تی خواي لي بيت ده‌فهرموويت: (هه‌لقه‌و دانیشته‌كانی نه‌حمه‌دی کوړی حه‌نبه‌ل په‌حمه‌تی خواي لي بيت هه‌مووی باسی پوړی قیامت بوو و وانا زانم هه‌رگیز بق ته‌نھا جارېك له هه‌لقه‌كانیدا باسی شتی دنیایی کړدیت).

هه‌ندی له خه‌لکی به تایبته ماموستاو مه‌لاو پیښه‌وا ټاڼیه‌کان له پیاسه‌و گه‌ړان و کات کوشتنن!! کاتیک پییان بلیت ته‌وه چو کاتی ته‌وه ته‌هیه؟ ده‌لایت: ئیشه‌كانم کړدووه و ده‌ستم خالی بووه!!.

كه‌چی قورټان و ناهه‌رموويت! به‌لكو ده‌فهرموويت: هه‌ركاتيك په‌رټان و ده‌ستتان خالی بوو بچنه‌ ناو قولایی خواناسی و به‌ندایه‌تیه‌وه وهك ده‌فهرموويت: ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ ۝ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ ۝﴾.

شوره‌ی قازیش ته‌م وانه‌یه ده‌دات به‌گوئی دراوسیتکانیدا:

* عن الأعمش قال: (سمعتهم يذكرون عن شريح القاضي انه رأى جيراناً له يجولون، فقال: مالكم؟ قالوا: فرغنا اليوم! فقال: ما بهذا أمر الفارغ).^٢

واته: زانای ناسراوی زمانه‌وانی (ته‌عمه‌ش) ده‌گپړته‌وه و ده‌لایت: گویم له زانایان بووه ده‌رباره‌ی شوره‌ی قازی ده‌یانگړپایه‌وه كه‌ جارېکیان هه‌ندی له دراوسیتکانی بینیبوو پیاسه‌یان ده‌کرد، ته‌ویش به‌سه‌رسوړمانه‌وه پتی فهرموون: ته‌وه خه‌ریکی چین؟ وتیان: ماموستا ئیش و کارمان ته‌واو کړدووه و پیاسه‌ ده‌که‌ین! ته‌ویش فهرمووی: به‌م شیوه‌یه فهرمانمان پی نه‌دراوه كه‌ بیکارو ده‌ست به‌تاله‌كان ټاوا بکه‌ن.

١ صفة الصفوة (٢/١٢٤).

٢ صفة الصفوة (٢/٢٥).

ئەمەش سەلمانی فارسیه (خوای لی پازی بیّت) ئامۆزگاری براهی کی هاوه‌لی ده‌کات که ته‌مه‌ن کورته نه‌که‌ی خۆت خه‌ریک بکه‌یت به شتی لاوه‌کی و ناپیویسته‌وه به‌لکو:

* قال سلمان الفارسي لحذيفة اليماني (رضي الله عنهما): (يا أبا بني عبس، العلم كثير والعمر قصير، فخذ من العلم ما تحتاج اليه في أمر دينك ودع ما سواه فلا تعانیه).^۱

واته: سەلمانی فارسی (خوای لی پازی بیّت) پۆژیک ده‌بینی وا حوزەیفه‌ی یه‌مانی (خوای لی پازی بیّت) خه‌ریکی عیلمو عیرفان ده‌ست خستنه، ئامۆزگاری کردو پیی فەرموو: ئە‌ی برای هۆزی - عه‌بسی - عیلمو زانسته‌كان نۆر نۆرن، به‌لام له به‌رامبه‌ردا ته‌مه‌ن نۆر کورته، بۆیه هه‌ول بده خۆت به‌و زانسته‌نه‌وه خه‌ریک بکه که سوودی بۆ ئاینو دینداریه‌که‌ت هه‌یه و خۆت به زانستی تروه‌وه ناپه‌حه‌ت مه‌که.

(أبو درداء) هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و زاناو مامۆستا مه‌زنه‌که‌ی ولاتی پیروزی شام، ئامۆزگاری زانایان ده‌کات که ئاگادار بن چونکه پاچیکیان به ده‌سته‌وه‌یه و به‌رده‌وام له که‌ژی ته‌مه‌نی خۆیانی پی ده‌پوخین:

* قال ابو درداء (رضي الله عنه): (يا ابن آدم انما أنت أيام كلما ذهب يوم ذهب بعضك، ابن آدم إنك لم تنزل في هدم عمرک من يوم ولدتك أمک).^۲

واته: (أبو درداء) (خوای لی پازی بیّت) ده‌فه‌رموویت: ئە‌ی پۆله‌کانی ئاده‌م تۆ له چه‌ند پۆژیک پیک هاتوویت، له‌گه‌ل تیپه‌په‌بونی هه‌ر پۆژیکدا که‌می له ته‌مه‌نت ده‌پوات. ئە‌ی پۆله‌ی ئاده‌م (عليه السلام) تۆ له‌و کاته‌وه‌ی له دایک بوویت خه‌ریکی پووخاندنی ته‌مه‌نی خۆتی، ئاگادار به‌.

عبدالله ی کوپی مه‌سعود - هاوه‌لی مه‌زنو زانای فەرمووده - (خوای لی پازی بیّت) نۆر پقی له‌و که‌سانه‌ بوو کاته‌کانی ته‌مه‌ن ده‌کوژنو به‌ه‌لی نازانن تا کرده‌وه‌ی جوانی تیدا نه‌نجام بده‌ن، وه‌ک ده‌فه‌رموویت:

۱ صفة الصفوة (۱/۲۸۰).

۲ صفة الصفوة (۲/۷۱).

* عن مسيب بن رافع قال: قال عبدالله بن مسعود (رضي الله عنه): (اني لأبغض الرجل ان اراه فارغاً ليس في شيء من عمل الدنيا ولا عمل الآخرة).^۱

واته: عبدالله ى كوپى مه سعود (خوای لی پازی بیت) دهفه رموویت: من رقم له كه سیکی موسلمان ده بیته وه كه ببینم ده ستی به تاله ونه به کاریکی به سوودی دنیایه وه خه ریکه ونه به کاروکرده وه ی پۆزی قیامه ته وه.

پینځه م

رېز د اده نین بو زانا کانیان؛

جوانترین پره وشت که زانا صالحه کان پټی دهناسرینه وه نه وه یه که نه وپه پي رېز دابنن بۆ هاوکارانیان، نای که به لگي نیمانه و نای که به لگي دلّسافی و دور له حه سوودی و کینه یه و نای که دور له فیز زلی و خو به گوره زانینه، زانا خوی به بچوک بزانتت له حزوری برا زانا کانی تریدا، به لام که من نه و جوړه زانا یانه (فقلیل ماهم)!

(نه بو هورهیره) (خوای لی پازی بیت) نه وانه یه فیری زانا یانمان ده کات که نه گهر به قه زایش بووه رېز بگپړنه وه بۆ برا زانا کانیان یانی چی قه زان؟

* عن سعيد بن ابي سعيد قال: (كنا مع ابي هريرة جلوساً، فجاء الحسن بن علي رضي الله عنهما) فسلم علينا، فرددنا عليه وابو هريرة لا يعلم فمضى، فقلنا يا أبا هريرة هذا حسن بن علي قد سلم علينا، فقام فلحقه فقال: يا سيدي، فقلت له: تقول يا سيدي؟! قال: اني سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: انه السيد).

واته: سه عیدی کوپی نه بی سه عید ده لی: له خزمهت نه بو هورهیره دا دانیشتبووین و له و کاته دا حه سه نی کوپی عه لی کوپی نه بو تالیب (خوایان لی پازی بیت) هات بۆ لامان و سلّوی لی کردین و نیتمه ش وه لاممان دایه وه به لام نه بو هورهیره پټی نه زانی، و پاش نه وه ی حه سه ن پویششت پیمان وت: نه وه نه تزانی خو نه وه حه سه ن بوو هات بۆ لامان، و نه بو هورهیره ش به په له هه ستایه سه ری و شوینی که وت و گرتیه وه

فەرمووی: ئەي سەيیدم ئەي گەرەم، پاشان من پێم وت: ئەو پێی دەلێیت گەرەم؟! ئەویش فەرمووی لە پێغەمبەری خوام بیستوو (ﷺ) کە دەربارەی حەسەن فەرموویەتی: (ئەو سەيیدو گەرەم).

(سبحان الله) کە ی زانایانی موسڵمانی ئەم سەردەمە ئەم پەوشتە پەببانیە مەزنە دەگرنەبەر و واز لە خۆ بە دلبوون دەهێنن دە ی با سەرێک بدەین لە مامۆستا و ئامۆزگاری کارانی قورەیش و بزانی تا چ ئاستێک پێزیان داناو بۆ زانایان لە وەرزی حەج کردندا:

* عن هشام بن سليمان المخزومي قال: (ان علي بن عبدالله بن عباس كان اذا قدم مكة حاجاً أو معتمراً، عطلت قريش مجالسها في المسجد الحرام وهجرت مواضع حلقها والزمتم مجلس علي بن عبدالله بن عباس اعظاماً واجلالاً وتبجيلاً، فان قعد قعدوا، وان نهض نهضوا، وان مشي مشوا جميعاً حوله، لا يرى لقريش في المسجد الحرام مجلس ذكر يجتمع اليه فيه حتى يخرج من الحرم).

واتە: هیشامی کوپی سولهیمانی مەخزومی دەلی: هەر کاتێک عەلی کوپی عبدالله ی کوپی عەباس (پەحمەتی خۆی لی بییت) بەهاتیەتە مەککە ی پێرۆز بۆ حەج یان عەرەکردن.

سەرچەم مامۆستایانی قورەیش و ئەو هەلقەکانی خۆیان یان هەلدەگرت و وازیان لە دەرس و تنەو دەهێنا بە گورجی دەهاتنە خزمەت (مامۆستا عەلی) و لە هەلقەکانیدا چۆکیان دادەدا، ئەمەش لەبەر پێزو گەرەمی و حورمەتی عەلی کوپی عبدالله ی کوپی عەباس بوو، ئێتر لە و ماوەیەدا دانیشتیایە دادەنیشتن و هەلبسایە هەلدەسان و برۆیشتیایە دەپۆیشتن بە دوایدا، بەو جۆرە پێزیان لی دەگرت تا لە شاری مەککە ی پێرۆز دەچوو دەرهو.

تەمەن زۆر گرنګه دەبیټ زانا کان له گەل یه کتردا بیخویننه وه و پشټگوښی نه خەن
ئەگەر تەنها یه ک شەویش گەورە تر بیټ!! ئەم وانە یەش له خزمەت طلحە ی کوپی
مطرفدا دەخوینن:

* عن لیث قال: كنت أمشي مع طلحة بن مطرف (رحمه الله) فقال: (لو علمت انك
أسن مني بلیلة ما تقدمتك).^۱

واته: گەورە زانای موحته هید له یسی کوپی سەعد دەفەر موویت: پۆژیکیان له گەل
تەلحە ی کوپی موتریفدا دەپۆیشتەم و لای کردەوه بۆ لام و پێی و تم: بەس بمزانایە یه ک
شەو له من گەورە تری هەرگیز پێشت نەدەکەوتم.

زانا خراپە دنیا خۆره کان ئەگەر هەوالی مردنی زانایە کی بایان ببیستن خۆشحال
دەبن چونکە ئیتر ئەو ناوی نامینێ و خەلکی پوو دەکەن وه لای ئەمان!!

بەلام زانا صالحه پەببانیە کان وانین و زۆر زۆر نیگەرانی و دلتەنگ دەبن بە کۆچی
دوایی زانایە کی مەزنی ئیسلام، گوێ بگرە بۆ ئەیبوی سەختیانی (پەحمەتی خوای ئی
بیټ) بزانه چی دەکات؟:

* عن سفیان بن عیینة - رحمه الله - قال: (قال ایوب السخثیانی - رحمه الله - انه
لیبلغنی موت الرجل من أهل السنة فکانما یسقط عضو من أعضائی).^۲

واته: سوفیانی کوپی عویەینە (پەحمەتی خوای ئی بیټ) دەگێرێتە وه و دەلی:
ئەیبوی سەختیانی (پەحمەتی خوای ئی بیټ) دەفەر موویت: هەرکە هەوالی مردنی
زانایە ک له پەپرەوانی ئەهلی سونە و جەماعە دەبیستم وادەزانم ئەندامێک له
ئەندامەکانی لەشم قرتاوه.

(جابر ی کوپی عبداللە) یش بە مردنی (ابن عباس) خوای ئی پازی بیټ هەمان
هەلوێستی مەردانە ی زانای صالح و خواناسی هەبوو:

۱ صفة الصفوة (۲/۶۲).

۲ صفة الصفوة (۲/۱۹۹).

* لما بلغ جابر بن عبدالله - رضي الله عنه - وفاة ابن عباس - رضي الله عنه - صفق باحدى يديه على الاخرى وقال: (مات أعلم الناس واحلم الناس ولقد اصببت به هذه الامة مصيبة لا ترتقي).^١

واته: جابري كوپى عبدالله (خوای لی پازی بیت) هر هوالی کوچی دواىى عبدالله ى كوپى عه باس زانای مه زنى ئيسلامى بيست.. دهسته كانى كيښا به يه كداو فهرمووى: ئاى كه زاناترين كه س مرد، نه رمو نيانترين كه س مردو نوممه تى ئيسلام تووشى نه هامه تيهك بوو به مردنى كه چاك بوونه وهى نيه.

ئهم پړزو حورمهت و پېژانينه خو ته نها له نيوان نه ندامانى مه زه بيك يان حيزييك يان ولاتيك يان هوزيكدان يه به لكو نه گهر له وانهش نه بيت ده بيت هر پړزى ته واوى بو دابنريت چونكه خو خزمه تكارى ئيسلامى عه زيزمانه و ئهم وانه يهش له خزمهت نه بو جه عفرى صادقدا وهرده گرين كه ئيمام و پيشه وايه كى مه زنى نه هلى سوننه و جه ماعه بووه ئيستا به داخوه شيعه كان له باتى ئيمه شانازى پتوه ده كه ن:

* عن عروة بن عبدالله قال: (سألت ابا جعفر الصادق - محمد بن علي بن الحسين - عن حلية السيوف، فقال: لقد حلى ابو بكر الصديق سيفه، قال: فقلت: وتقول الصديق؟! . وثب واستقبل القبلة ثم قال: نعم الصديق، نعم الصديق، نعم الصديق، فمن لم يقل له الصديق فلا صدق الله له قولاً في الدنيا ولا في الآخرة).^٢

واته: عوروهى كوپى عبدالله ده لئيت: له نه بو جه عفرى صادقم پرسى (په حمه تى خوای لی بیت) دهر باره ى پووكه شكر دنى شمشير به ئالتون، له وه لامدا فهرمووى: به لئى دروسته كاتى خو ى نه بو به كرى صديق شمشيره كه ى پووكه شى ئالتون كردوه ! ده لئى: پيم وت: تو پتئى ده لئيت (صديق)؟!

١ صفة الصفوة (١/٣٨٤).

٢ صفة الصفوة (١/٧٨).

دەلئى: پيشەوا ھەناسەيەكى قولئى ھەلکيشاۋ پاشان پووى کردە قىبلە و فەرمووى:
 بەلئى (الصدىق) بەلئى (الصدىق) بەلئى (الصدىق) و ھەر کەس يک پىتى نەلئى (صدىق) خوای
 گەرە نە لە دنيا و نە لە قىامەتدا (صدىق)ى ناکات.

ئەمەش عمرى کوپى عبدالعزیزە (پەحمەتى خوای لى بىت) ياسای پەسمى خۆى
 دەشکىنئىت بۆ پىزلىگرتن لە زانايەكى موسلمان و پىگەى دەدات بىتە ژوورەو ھە
 پىگەى بە کەسى تر نەداو ھە ھاو ھەلەکانى بچىنە ژوورەو ھە بۆ لای:

* قدم زياد مولى ابن عياش - رحمه الله - على عمر بن عبدالعزيز - وكان خليفة
 انذاك - رحمه الله - واصحاب له، فأتى الباب وبه جماعة من الناس فأذن له دونهم،
 فدخل عليه فنسي ان يسلم عليه بالخلافة، ثم ذكر فقال: السلام عليك يا أمير المؤمنين!
 فقال له عمر: (والأولى لم تضرنى، ثم نزل عمر عن موضع كان عليه الى الأرض وقال: اني
 أعظم ان اكون في موضع اعلو فيه على زياد).^۱

واتە: زانای پایە بەرز - زیادى مەولای ابن عیاش - لە گەل کۆمەلئى لە ھاو پیکانییدا
 دیتە خزمەت ئەمیری باوە پداران عمرى کوپى عبدالعزیز (پەحمەتى خوای لى بىت) و لە
 دەرەو ھە لە بەر دەرگا دەو ھەستىت و عمریش پىگای ئەو دەدات بە تەنھا کە بچىتە
 ژوورەو ھە زیادیش لە خۆشياندا بیری چوو سلاوى لى بکات و ھە کو ئەمیری باوە پداران
 تەنھا وتى سلاو لە عومەرى کوپى عبدالعزیزو پاشان بیری کەوتەو ھەو خیرا وتى:
 سەلامى خوا لە ئەمیری باوە پداران! و عومەرىش فەرمووى: سلاو ھە کەى یە کەم جارت
 زیانى نەبوو بۆم.

پاشان ھەل پىزىک بۆ ئەو زانايە عومەر لە جىگا بەرزە کەى خۆى ھاتە خوارەو ھە
 لە سەر زەویە کە دانىشت و فەرمووى: عومەر زۆر لەو ھە گەرە ترە کە ئەو ھەندە بى پىز
 بىت لە سەر ووى زیادەو ھە دابنىشیت.

۱ عمر بن عبدالعزيز - للصلاحي - وەرگێڕانى عمر توفيق خطاط، بلاوکراو ھى نارین، لا: (۱۵۱).

زانا دنياخوړه کان نه وانه ی چوارده وړه ی کورسی ده سولات له لای ده سولاتداری نه خوینده وار خوږیان ده کن به تاکانه زانای سرده م و له لای حاکمدا ده لټن جگه له خوږمان خه لکی تر هه مووی فهریکه زانان و هیچ نازانن! به لام زانا په بانییه کان و انین نه گه ر بچنه چله پوپه ی ده سولاتیش برا زاناکانیان له یاده و دان به فزله و زانایی و ژیریاندا ده نټن و عومری کوپي خه تابیش (خوای لی پازی بیټ) و ابو له گه ل عه لیدا (خوای لی پازی بیټ):—

* عن سعيد بن المسيب قال: كان عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) يتعوذ من معضلة ليس لها ابو الحسن).^١

واته: سه عیدی کوپي موسه یب (په حمه تی خوای لی بیټ) ده لټت: عومری کوپي خه تاب که خه لیفه ی موسلمانان بوو په نای به په روه ردگار ده گرت له مه سه له یه کی قولی شهرعی که باوکی حه سه نی بۆ هه لته که وی و چاره سه ری نه کات واته عه لی کوپي نه بو تالیب (خوای لی پازی بیټ).

زوری له زانا دنیا ییه کان به وه ده ناسرینه وه که زور خوشحال ده بن کاتیک باسی زیره کی و لیها تووی و که م وینه بیان بکه یت و ده لټت نه ی وایه من زورم خویندو وه و من گالته نیم!! من له نه زهر خویندو وه!!

به لام زانا په بیانییه کان به بیستنی نه و مه دح و پیا هه لدانانه قه لس ده بن و یه کسه ر ناوی زانایه کی تر دټنی که له خوی باشترو زیره کتره!:

* عن خيثمة في فضائل الصحابة - رضي الله عنهم - عن زياد بن علاقة قال: رأى عمر بن الخطاب رجلاً يقول له: (ان هذا لخير الأمة بعد نبيها! فجعل عمر يضرب الرجل بالدرة ويقول: كذب، لأبوك خير مني ومن ابك).^٢

١ صفة الصفوة (١/١٦٥).

٢ حياة الصحابة (كاندهلوي) (٣/١٢٥).

واتە: (خیشمە) لە باسی چاکی هاوہ‌لاندای ھیناویەتی لە زیادای کوپی عەلاقەوہ کە عومەری کوپی خەتاب گەشت بە پیاویک و پیاوہ‌کەش - زۆر خۆشحال بوو بە دیتنی عومەر - وتی: ئەم پیاوہ مەزنە باشترین کەسی ئوممەتی ئیسلامە لە دواي پێغەمبەرەکی!

عومەر بە دارەکی دەستی دایگرته‌وہ و لێیداو فەرمووی: درۆیە، ئەبو بەکری صدیق لە منیش و لە باوکیش چاکترە.

ھەندئ لە زانا دنیاخۆرەکان زۆر خۆشحال و کەیف خۆش دەبن و بزەیی لێویان دئ کاتئ لە خزمەتیاندا بوەستن و پرسکاری لئ بکەن و داواکاری پێشکەش بکەن.

بەلام زانا پەببانیەکان و انین، زۆر ئازار دەچەژن کاتئ ئەوان دانیشن و خەلکی لە حەزریاندا بوەستن و پێداویستیەکانیان بۆ بەرز بکەنەوہ ئەمەش وانەیکە کاریگەرە و حەسەنی کوپی عەلی کوپی ئەبو تالیب پێمان دەبەخشیت:

* ذکر صاحب کتاب (الشہب اللامعة فی السیاسة النافعة): إن رجلاً رفع الی الحسن بن علي - رضي الله عنهما - رقعة، فقال: (قد قرأتها وحاجتك مقضية، فقیل لہ: یا ابن بنت رسول الله ﷺ) لو نظرت الی الرقعة وراجعتہ علی حسب ما فیہا، فقال: أخاف ان اسأل عن ذلّ مقامه بین یدی حتی أقراها).

واتە: پیاویک ھاتە خزمەت ئەمیری باوہ‌پداران حەسەنی کوپی عەلی - خاویان لئ پازی بیت - و وەرەقەیکە پێدا کە پێویستیەکانی خۆی تیدا نوسییبوو، خیرا حەسەن فەرمووی: نامەکە تمان خویندەوہ و پێویستیەکانت جێبەجێیە، ھارپێکانی پێیان وت: ئەی کچەزای پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەی بۆچی نامەکەیت نەخویندەوہ بزانی چی داوا کردووە پاشان بۆی جێبەجێ بکەیت، ئەویش فەرمووی: ترسی ئەوہم ھەبوو لەو ماوہیەدا کە سەیری نامەکی دەکەم ئەو بەرامبەرم سەرشوڤانە بووہ‌ستایە و ھەستی بە زەلیلە بکردایە!

زانا دنيایيه‌كان به تاييه‌ت نه‌وانه‌ی د‌ه‌و‌ر‌و‌ی‌ه‌ری قه‌سر، پېيان ناخو‌ش نيه کاتيک نه‌فامان غه‌یبه‌تی زانا په‌ببانييه‌كان ده‌که‌ن به‌لکو نه‌مانيش زياتری پټوه د‌ه‌ن‌ن‌و خو‌ش‌حال ده‌بن.

به‌لام زانا په‌ببانيه‌كان يه‌کس‌ر ده‌مکو‌تی ناحه‌زو غه‌یبه‌تکاران ده‌که‌ن وچاکه‌و فه‌زلی غه‌یبه‌تکراو باس ده‌که‌ن فه‌رموون وانه‌یه‌ک له عه‌تای خوراسانيه‌وه وه‌ريگن:

* عن عثمان بن عطاء الخراساني قال: إنطلقت مع ابي نريد هشام بن عبدالمك، فلما قربنا اذا بشيخ على حمار أسود عليه قميص دنس، وجبة دنسة وقلنسوة لاطئة، فضحكت منه: وقلت لأبي: من هذا الأعراي؟

قال: (اسكت، هذا سيد فقهاء الحجاز - عطاء بن أبي الرياح - رحمه الله - فلما قرب منا نزل ابي عن بغلته ونزل هو حماره، فاعتنقا وتساءلا ثم عادا فركبا).^۱

واته: عوسمانی کوپی ماموستا عه‌تای خو‌راسانی (په‌حه‌متی خوای لی بیت) ده‌لی له‌گه‌ل جه‌نابی باوکمدا که‌وتینه‌پړی به‌ره‌و پایته‌خت بو خزمه‌ت هشام ی کوپی عبدالمک، له‌ پړگادا پټاو‌یکي به‌ سالا‌چوومان پټگه‌یشت به‌ سواری گویدر‌یژیکه‌وه بوو، کراسی‌کی کونی له‌به‌ردا بوو له‌گه‌ل جبه‌یه‌کی کون و میزه‌ری‌کی شپ‌ی به‌ سه‌ره‌وه بوو، و منیش پټی پټکه‌نیم به‌ باوکم وت: ده‌بی نه‌م عه‌ره‌به ده‌شته‌کی یه‌ کی بیت؟ و باوکم وتی: وس به‌ پوله، نه‌مه سه‌رداری هه‌موو زانایانی حیجازه، نه‌مه ماموستا عه‌تای کوپی ریباحه (په‌حه‌متی خوای لی بیت) کاتيک لی‌مان نزيک بوویه‌وه باوکم له‌ ولاخه‌که‌ی دابه‌زی و نه‌ویش له‌ گویدر‌یژه‌که‌ی هاته‌ خواره‌وه‌و ده‌ستیان کرده ملی یه‌کتری وه‌ندی مه‌سه‌له‌ی شه‌رعیان تاوتوی کردو پاشان سواربوونه‌وه.

نه‌مه‌ش زانای خواناس عوم‌ه‌ری کوپی عبدالعزیز (په‌حه‌متی خوای لی بیت) بزانه چون‌ پړز له‌ زانایه‌کی وه‌ک - سه‌عیدی کوپی موسه‌یب - ده‌گر‌یت له‌ کاتيکدا نه‌م نه‌میری باوه‌پدارانه‌و نه‌و ته‌نها زانایه‌که‌و به‌س:

۱ من روائع القصص (لا: ۹۵).

* أُرسل عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله - رسولا الى سعيد بن المسيب ليسأل في مسألة وكان سعيد لا يأتي اميرا ولا خليفة، فخطأ الرسول فقال له: (الامير يدعوك فأخذ سعيد نعليه وقام إليه في وقته، فلما راه عمر قال له: عزمت عليك يا أبا محمد أن تعود الى مجلسك حتى يسألك رسولنا عن حاجتنا، فانا لم نرسله ليدعوك، لكنه أخطأ إنما ارسلناه ليسألك).^۱

واته: جاريکیان عمری کوپی عبدالعزیز که سیکی نارد بۆ لای ماموستا سه عیدی کوپی موسهیب تا له مهسه لهیه کدا پرسپاری شهرعی لی بکات به لام پیاوه که به هه له تیگه یشتبوو پیی وت: نه میری باوه پداران ناردوو یه تی به دواتا، به لام سه عید هه رگیز نه چوووه بۆ لای نه میرو خه لیه کان به لام بۆ عمر خیرا نه عله کانی کرده پیی و که وته پیی، و هه ر که عمر بینی هاواری کرد: داوات لی ده که م نهی باوکی محمد بگه پیره وه بۆ جیگا که ی خۆت تا نیردراوه که مان پرسپاره که ت له وی لی بکات، چونکه من نه مناردوو به دواتا، به لکو نه وه به هه له دا چوووه به لکو نیمه ناردومان بۆ پرسپاریکی دادوه ری.

شه شه م

ګونا ه ناکه ن:

یه کیک له سیمه جوانو به رزه کانی زانا په بیانیه کان نه وه یه جله وی خو یان ده گرنو گونا ه ناکه ن.. چونکه جگه له وهی خویان لی ده په نجی و دلایان په ش ده بیته وه، له ناو خه لکیشدا سوک و پيسوا ده بنو له وهش خراپتر خه لکی چاویان لی ده کات و وا ده زانن نه و کاره دروسته بویه فلان زانا ده یکات، به و کاره ش ده بن به (قدوة السوء) سه رمه شقی خراپ بؤ موسلمانان.

* قالت تلميذة لابي سعيد الخزازي: كنت أسأله والازار بيني وبينه مشدود فاستفزني حلاوة كلامه فنظرت في ثقب من الازار فرأيت شفته فلما وقعت عيني عليه سكت، وقال: جری هاهنا حدث، فاخبريني ما هو؟

فعرفته اني نظرت اليه، فقال: اما علمت ان نظرك اليّ معصية وهذا العلم لا يحتمل التخليط.^۱

واته: یه کیک له قوتابی ه کچه کانی به رده سستی زانای له خواترس (نه بی سه عید خه زانی) په حمه تی خوی لی بیت ده لیت: پرسپاری شه رعیم لی ده کردو له و کاته دا خوم به جله کانم پیچا بویه وه و دیار نه بوو لیتمه وه به لام شیرینی وشه کانی وای لی کردم له کونی قوپچه ی حیجا به که مه وه سه یریکم کردو لیوه کانیم بینی ده بجولاندن، کاتیک بینی سه یرم کرد بی ده نگ بوو فه رموی: شتیکی ناسروشتی پوویدا له م ناوه دا؟! پیتم بللی چی بوو؟ و منیش ناگادارم کرد که سه یریکم کرد له ژیره وه نه ویش فه رموی:

ئەي خوشكى خۆم ئايا نازانى نەزەر ھەرامە و ئەم زانستەي ئىمەش نايىت شتى
 ھەرامى تىكەل بىرەيت؟

جهوتهم

نابنه داردهستو مفتی کاربه دهسته کان:

یه کیک له وړه وشته جوان و خاویښانه ی که زانای له خواترس و صالحی پی دهناسریته وه نه وه یه له کاربه دهسته زالمه کان نریک نابنه وه و نابنه داردهستیان و فه توا نادهن به چه زو ئاره زوی سولتانه کان! بۆ هه موو هه له یه کی پادشاکان به لگه ی دروستی ناهیتنه وه و به هه ق و ناهه ق نادهن به لاملی خو یاندا!.

له میژوی ئیسلامدا به و زانایانه ی که له به رده می کاربه دهستاندا زه لیل و کلۆن و زانست و عیرفانیان سه رشپو بۆ نرخ ده که ن بۆ پاروویه ک نان یان له ترساندا، پتییان و تراوه زانایانی کۆشک و له م سه رده مه شدا حکومه ته کان ناوی خو ش خو شیان بۆ دۆزیونه ته وه !!.

* قال ابو حازم رحمه الله :- (ان بني اسرائيل لما كانوا على الصواب، كانت الامراء تحتاج الى العلماء، ولكن لما كانت العلماء تصنن بالدنيا عن الامراء فاستغنت الامراء عن العلماء، واجمع القوم على المعصية، ففشلوا وانتكسوا، ولو كان علماءنا هؤلاء يصونون عملهم لها بهم الامراء).^۱

واته: نه بو حازم (په حمه تی خوی لی بیټ) ده فه رموویت: تا زاناکانی ناو به نی ئیسرائیل له سه ره ق و راستی بوون، فه رمانپه واکان پتویستیان که و تپوه زاناکان.

به لام هه رکه زاناکان هه ولی په یدا کردنی دنیا یان ۱۱ له لای فه رمانپه واکان، ئیتر نرخیان نه ما له لایان پتویستیان پتییان نه ما و ده ریان کردن، و میله تیش دهستیان

دایه تاوان و گونا هکړدن، نیتړ سه رشوړو تیکشکاو بوون، و نه گهر نه و زانایانه مان پړزی عیلمه که ی خویانیان بگرتایه بیگومان فرمانپه واکان هه ییبه تیان ی ده کړدن.

به لām زانا خواناسه صالحه‌كان، له کاتې پټو یستدا له ده رگای فرمانپه واکان ده دهن بۆ نمونه سته میان له یه کیك کړد بیت نه مان خیرا چون بۆ کوشکی کوماری و له وی فرمانپه واکانیان ناگادار کړد و ته وه له دواړو سته مکاران:

* حبس عمر بن عبدالعزيز رجلا بالمدينة، وجاوز في حبسه القدر الذي يستحقه فکلم مزاحم - رحمه الله - عمر في إطلاقه فقال له عمر: ما أنا بمخرجه حتى أبلغ في الحيلة عليه بما هو أكثر مما حرّ، فقال مزاحم مغاضباً: (يا عمر بن عبدالعزيز اني احذرك ليلة تمخض بالقيامة وفي صيحتها تقوم الساعة يا عمر! ولقد كدت انسى اسمك مما اسمع: قال الامير! قال الامير، قال الامير! قال عمر اول من ايقضني لهذا الشأن مزاحم).^۱

واته: عمری کوپی عبدالعزیز (په حمه تی خوی ی بیت) کاتیک نه میری شاری مه دینه بوو، پیاویکی کړده زیندان، له ماوه ی سروشتی خوی زیاتری هیشته وه له زینداندا، و بویه زانای پایه بهرز چوو خزمه ت عمر: داوای لیکرد به په لای بکات!

به لām عمر وتی: شتی وا نابیت بهری ناده م تا دلنیا نه بم له وه ی ناگه پټه وه سه ر کاری پیشووی، موزاحیمیش به تورپه ییه وه پټی وت: نه ی عمری کوپی عبدالعزیز! من ده ترسیڼم له شه ویک قیامه تی پی بیت و به یانیه که ی پوړی دواپی بیت... من خه ریکه ناوی قوم بیر ده چټه وه نه وه نده وشه ی نه میر وتی، نه میر فهرمووی، نه میر فهرمووی! ده بیستم!

عمر ده فهرموویت: به پاستی موزاحیم یه که م که س بوو له و بواره دا به ناگای هینامه وه.

۱ عمر بن عبدالعزيز للصلاحي (لا: ۲۵-۲۶).

فوزه یلی کوپی عه یازیش (په حمه تی خوی لى بیټ) ناگادارمان ده کاته وه که بؤ سامان یان شوره ت و پله و پایه له پادشاو فرمانره واکان نزیک نه بیته وه چونکه به خششه کانی خوا له ناو ده بات:

* قال عبدالصمد بن یزید: سمعت الفضیل بن عیاض یقول: (آفة القراء العجب، واحذر ابواب الملك فانها تزل النعم، فقیل له: یا ابا علی کیف تزل النعم؟ قال: الرجل یكون علیه من الله نعمه لیست له الى الخلق حاجة، فاذا دخل الى هؤلاء الملوك فرأى ما بسط الله لهم فی الدور والخدم استصغروا ما هو فیهم من ثم تزل النعم).^۱

واته: عبدالصمدی کوپی به زید ده لى: له فوزه یلی کوپی عه یازم بیست (په حمه تی خوی لى بیټ) ده یفرموو: (تیاچوونی هه لگرنی قورئان له خویان پازی بنو به خویان سه رسام بن، و ده خیل نزیکى ده رگای فرمانره وایان مه که وه ره وه چونکه ده بیته هو ی نه مانی به خششه کان! پییان وت: نه ی باوکی عه لی یانی چی ده بیته لابه ری به خششه کان؟ فرموو: وا ده بی مرو فی موسلمان خوا به خششی خوی پیداوو و پیویستی به که س نیه، به لام هه رکه چوو ده نیای فرمانره واکانه وه و بینى که خوا چؤن بؤی پرشتون له جوړه ها به خششی کؤشک و ته لارو خزمه تکار، ئیتر نه وه زعی خوی له لا که م دیته به رچاو و خوایش دواى نه وه به خششه کانی خوی لى ده سه نیته وه. برای هه لگري عیلم و زانست! نه زانی تو زؤر له فرمانره و او به پر سه کان که وره تری؟ تو هه لگري قورئان و که شکؤلی پیغه مبه رانی! چه ند ناشیرینه، شوره ییه له بهر ده رگای پاشاو فرمانره واکاندا به سه رشوپی بوه ستیت ناخو بته که نه ژوړه وه یان نا! نه مه ش قسه ی من نیه به لکو وته ی پیاو صالحی مه زن بشری حافی به:

* قال الحسن بن عمرو: سمعت بشراً یقول: (ما أقبح ان یطلب العائم فیقال هو بباب الأمیر)!^۲

۱ الجامع لشعب الایمان (۷۹/۴).

۲ الجامع لشعب الایمان (۷۹/۴).

ۋاتە: ھەسەنى كۆپى عەمىر دەلتىت: گويم لى بوو (بىشىرى ھافى) دەيفەرموو: چەند
 قىزەون و ناشىرىنە ھەۋالى زانايەك بېرسىت بلىن ئەۋەتا لەبەر دەرگاي ئەمىردا
 ۋەستاوە! .

هه شته م

له چله پویه نهرم و نیا نیدان:

نهرم و نیانی بۆ هه موو که سیك جوانه و کهس ناپواته ناو کاروانی موباره کی صالحانه وه تا له سه رخۆ و نهرم و نیان نه بیته و جله وی توپه یی و هه لچوونی خۆی بگریته! به لام بۆ زانا یان چه ند قات پتویسته تره چونکه په وشته پیغه مبه رانه و پیغه مبه ران له به رامبه ر نه فاماندا وه لامیان نه بووه و خۆیان گرتووه و صفاتی (عباد الرحمن) ه و نابیت موسلمان لیتی خالی بیت:-

قال الله تعالى: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾^۱.

واته: خوای عز وجل ده فهرمویت: یه کیک له په وشته مه زنه کانی (عباد الرحمن) نه وه یه که به له سه رخۆ و نهرم و نیانی به سه ر زه ویدا ده پۆن و نه گه ر پیپی نه فامانیش به قسه ی سووک و گالته جار په وه قسه یان له گه ل بکه ن نه مان ده لێن: (سلام علیکم) و وه لامیان ناده نه وه.

پیغه مبه ری ئازیزیشمان (ﷺ) داوا له موسلمانان به گشتی و زاناو پیشه واکان به تایبه تی ده کات که په وشته نهرم و نیانی له ده ست نه دن چونکه خواو پیغه مبه ره که ی نهرم و نیانا نیان خو ش ده ویت:

* (قال رسول الله ﷺ) ان فيك خصلتان يحبهما الله ورسوله: الحلم والأناة^۲.

۱ الفرقان: الآية (۶۳).

۲ متفق عليه.

واته: پیښه مېرې خوا (ﷺ) پروده کاته یه کټک له هاو له نهرم و نیانه کانی و پټی ده فهرمو ویت: مژده ت لی بیت دوو په وشتی گه وره ت یتدایه خوا و پیښه مېره کای خوشیان ده ویت: نهرم و نیانی و له سرخوی.

ته ی برای زانام، نه زانی په وشتی نهرم و نیانی جلوه رگه بۆ زانست و بهی نه و بهرگه عیلم و عیرفانه کت پووت و قووت و بی نرخه؟ نه مه و ته ی برات نیه به لکو ناموزگار یه کی نالتوونیه و هاوړپیه ک پیشکشی هاوړپیکه ی ده کات:

* عن عبدالله بن وهب عن عمرو بن الحارث: (ان رجلاً كتب الى أخ له: إعلم ان العلم لباس العلم فلا تعرين منه).^۱

واته: عبدالله ی کوپی وه هب له عهری کوپی حاریسه وه ده گپ یته وه که هاوړپیه ک ناموزگاری هاوړپیه کای ده کات و پټی ده لیت: (بزانه نهرم و نیانی جلوه رگه بۆ عیلم و زانست و قه د نه کای نه و جلوه رگه له بهر خوت دابکه نیت و زانسته کت پووت بکه یته وه. نه گهر گله یی نه وه ده کیت که که سیکی زور ژيرو عاقل نیت و ئیداره ی کاره کان نازانی به ژیرانه به ریت به پټوه ده ی نهرم و نیانی له سرخوی نه و بوشاییه ت بۆ پرده کاته وه و زانیاریه کانت جی خویان ده گرت نه مه ش راستیه کای له ده می زانا و پیا و صالحی کی فه له ستینی ده رچوه:

* قال حسن بن واقع عن ضمرة بن الربيعه الرملي الفلسطيني قال: (العلم أرفع من العقل لان الله عز وجل تسمى به).^۲

واته: حه سه نی کوپی واقع ده لیت: زه مره ی کوپی په بیعه ی په ملی فه له ستینی ده لی: نهرم و نیانی و له سرخوی له عاقلی زور مه زن و بهر زتره، چونکه خوی گه وره نه و ناوه ی بۆ خوی هه لژاردوه، به لام دووه می بۆ خوی هه لته بژاردوه.

۱ الجامع لشعب الايمان (۷۷/۴).

۲ الجامع لشعب الايمان (۷۷/۴).

نۆیهەم

هەمیشە دەم بە زیكرن:

وەیل بۆ ئەو زانایەى كه له خوا غافلە و زیكرو یادی ناكات، ئەى چۆن پەرورەدەى پۆلەكانى ئىسلام دەكات لەسەر زیكرو یادی خواو لە بیرنەکردنى پەرورەدگار؟! .
ئەمەش مالىكى كۆپى دینارە (پەحمەتى خۆى لى بىت) زاناو پیاو صالحە مەزنەكەى دەفەرى بەسەرەى و ئەزانى بچوكتىن سزای خۆى بۆ ئەو زانایانەى زیكرو یادی خوا ناكات چىە، دەى گوى بگرە بزانه چ سزایەكى دەروونى سەختى توش دەبىت:

* قال مالك بن دينار - رحمه الله - ان في بعض الكتب ان الله عز وجل يقول: (ان اهون ما انا صانع بالعالم اذا أحب الدنيا ان اخرج حلوة ذكري من قلبه).^۱
واتە: مالىكى كۆپى دینار (پەحمەتى خۆى لى بىت) دەفەرموویت: لە هەندى لە كۆتیبەكانى پيشوودا هاتووە كه خۆى عز وجل فەرموویەتى: سووكتىن و كەمترىن سزا بۆ ئەو زانایەى خۆشەویستى دنیاو پارەو پولو پلەوپایە دلى داگیرکردووە ئەوێە تام و شیرینی زیكرو یادی خۆم لەناو دلىدا دەردىنم.

دەيەم

بە ئىشاۋ مال ۋ سامان دەبە خشنەۋە:

پېشتىر باسى ئەۋەم كىرد كە ئادەمىزاد ناچىتە ناۋ كارۋانى صالحانەۋە تا بەردەۋام خىر نەكات ۋ لە پىناۋى خوا پارە ۋ سامان بەسەر ھەژاراندا نەبەخشىتەۋە، بەلام ئەم پەۋشتە بۇ زانايان زۆر پىۋىستىرە ۋ نابىت زانا بەخىل ۋ چىروك بىت، چونكە پەيامى خدا دەگەيەنئىت ۋ پەيامى بەرزىش بە خۇپايى ۋ بى پارە ناگاتە خەلكى..

ئەۋە پىغەمبەرە ئازىزەكەمانە (ﷺ) كە پىشەۋاۋ سەرمەشقى زانايانى مۇسلمانە ۋ ھەرگىز داۋاى شتىكى ئى كرايىت نەيوتوۋە پىم نىە! لە دەستما نىە! دەست كورتم! ئەى دەبىت چى فەرموۋىت بە داۋاكاران؟!.

* عن جابر - رضي الله عنه - قال: (ما سئل رسول الله (ﷺ) شيئاً قط فقال: لا).

ۋاتە: جابرى كوپى عبدالله (خۋاى ئى پازى بىت) زۆر لە خزمەتى پىغەمبەردا ژياۋە ۋ شارەزاي ۋردەكارىەكانى ژيانى بوۋە فەرموۋىتە: ھەرگىز ھىچ كەسنىك داۋاى شتىكى لە پىغەمبەرى خوا نەكردوۋە (ﷺ) پىي بفرموۋىت: نەخىر، كەچى لە دەستما نىە، ئىمەش دەلتىن خوا بدتاتى!! ئاى كە زاناي صالح نىن!

زانا صالحەكان پارەى گىرفانىان ھەموۋى بە مولى خۇيان نازانن، بەلكو دەيكەن بە سى كەرتەۋە ۋ يەك كەرتى بۇ خۇيان ھەلدەگىر ۋ گوى بگرە بۇ ئەم چىرۋكە سەيرو سەرسۈپھىنەرە ۋ ببە بە زانايەكى دەست بلۋى خىرۋمەند:

* عن ابي هريرة (رضي الله عنه) عن النبي (ﷺ) قال: (بينما رجل يمشي بفلاة من الارض، فسمع صوتاً في سحابة، إسق حديقة فلان، فتنحى ذلك السحابة فافرغ ماءه في حرة، فاذا شرجة من تلك الشراج قد استوعبت ذلك الماء كله، فتنبع الماء، فاذا رجل قائم في حديقته يحول الماء بمسحاته، فقال له يا عبدالله ما اسمك؟ قال: فلان، للاسم الذي سمع في السحابة، فقال له يا عبدالله لم تسألني عن اسمي؟ فقال: اني سمعت صوتاً في السحاب الذي هذا ماءه يقول اسق حديقة فلان لاسمك فما تصنع فيها؟ قال: اما اذ قلت هذا فاني أنظر الى ما يخرج منها، فاتصدق بثلثه، واكل انا وعيالي ثلثا، وارد فيها ثلثه).

واته: ئەبو ھورەيرە (خوای لی پازی بێت) لە پێغەمبەرەو (ﷺ) دەگێڕێتەو ھەرموویەتی: جارێکیان پیاویک بە ڕێگایە کدا تێدەپەڕی لەو کاتەدا گویێ لە دەنگێک بوو لە ھەورێکەو ھاواری دەکرد: بۆ ئاوی باخی فلان کەس بدە، و ھەورە کەش لایدا بەرەو دۆلێکی بەردین و لەوێ باراندی و لە ڕێگای جۆگە یە کەو ھەمووی بەرەو باخێک ڕۆشت و منیش دواى کەوتم، دەبینم پیاویک بە خاکە نازیکەو خەریکە ئاوە کە دەبات بەرەو درەختەکان..

چوو بۆ لای و پێی وت: ئەى بەندەى خوا ناوت چى؟ ئاوەکەى خوێ پێ وت ھەمان ئاوە بوو کە لە ھەورە کە بیستی، ئەویش وتی: ئەى بەندەى خوا ناوی منت بۆچى یە؟ وتی: گویم لە پەلە ھەورێک بوو دەبووت بۆ باخی فلان کەس ئاوبدە کە ئاوەکەى تۆ بوو، ئایا چى لەم باخە دەکەیت؟ ئەویش وتی: مادەم وات وت پێت دەلێم: من بەرووبوومی ئەم باخە دەکەم بە سێ بەشەو، بەشیکی دەکەم بە خێر و دەبێبە خشم بەسەر ھەزارانداو بەشیکیشى بۆ خۆم و مال و منداڵم ھەلدەگرم، بەشیکی تریشى لە باخە کەدا سەرف دەکەمەو.

سه‌یرى زانایه‌كى مه‌زنى وه‌ك مه‌لا له‌یسی كوپى سه‌عد (په‌حمه‌تى خواى لى بیټ) كه
چهنډ پاره‌و سامانى كه‌وتو ته ده‌ست وه‌مووى له‌پټى خوا به‌خشیوووه‌و نه‌یه‌شتوووه
سال پركاته‌وه له‌لاى وزه‌كاتى له‌سهر فهرز بیټ!!
ئاده‌ى مه‌لا به‌پړزه‌كانى نه‌مېړ ئیوه ده‌توانن وا بن؟:

* قال محمد بن رمح: (كان دَخَلَ اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ - رحمه الله - في كل سنة ثمانين
الف دينار وما وجب لله تعالى عليه زكاة قط).^۱

واته: محمدى كوپى په‌مح ده‌لى: ده‌ستكه‌وتى سالانه‌ى له‌یسی كوپى سه‌عد
(په‌حمه‌تى خواى لى بیټ) هه‌شتا هه‌زار دینارى ئالتون بوو، بۆ ته‌نها جارېك
نه‌یده‌ه‌شت سالى به‌سهردا بیټ وزه‌كاتى بكه‌وېت.

زانا مه‌زنه‌كه‌ى بوارى فهرمووده كه‌ ناوى (ابو شهاب الزهرى) بوو، پاره‌و پول له‌ لاى
نۆر بى نرخ بووه‌و وه‌ك سه‌نئىرى حوشر بۆى پوانیوه:

* عن عمر بن دينار قال: (ما رأيت أحداً أهون عليه الدينار والدرهم من ابن شهاب
الزهرى - رحمه الله - وما كان عنده الا مثل البعرة).^۲

واته: عمرى كوپى دینار ده‌لى: كه‌سم نه‌دیوه‌ نه‌وه‌نده‌ى نه‌بو شه‌هابى زهرى
(په‌حمه‌تى خواى لى بیټ) دینارو درهم له‌لاى بى نرخ بووېت، وه‌ك سه‌نئىرى حوشر
پوانیویه‌تى بۆ هه‌ردووكیان.

سه‌یرى محمدى كوپى ئیدریس (الشافعى) بكه‌ ئه‌ى براى زانام كه‌ خه‌لكى له‌ ناو
كورددا به‌ مه‌لا ناوت ده‌بن.. بزانه‌ چۆن خپرومه‌ندېك بووه‌!

نه‌ك وه‌ك تۆى مامۆستاو پېشه‌واو مه‌لا! كه‌ له‌ وتاره‌كانتدا هانى موسلمانان
ده‌ده‌یت تا مال و سامان ببه‌خشنو چروك نه‌بن كه‌چى بۆ ته‌نها جارېك خۆتیا نه‌بینى
دره‌مېك بخه‌يته ده‌ستى هه‌ژارېك!!

۱ صفة الصفوة (۲/۲۵۸).

۲ صفة الصفوة (۱/۹۶).

قال الحميدي: (قدم الشافعي مرة من اليمن ومعه عشرون ألف درهم! فضرب خيمة خارجاً من مكة فما قام حتى فرقها كلها).^١

واته: حوميدى ده ئىت: جارىك ئىمامى شافعى (په جمعه تى خواى لى بىت) له يه مهنه وه به مه به ستى حه ج كردن به ره وه كه عبه ي پىرؤز ده پواتو (٢٠) هه زار دىنارى ئالتونى پى ده بىت و له دهره وه ي شارى مه كه كه دا چادرىك داده كوتىت و نايه ته دهره وه لى تا هه مووى به سهر هه ژاراندا دابهش ده كات و هىچ به خوى ناهىتلىت.

يانزهيه

له غيرته و بويريدا كه سيان پي ناگات:

غيرته و نازايه تي به شيكه له په يامي زاناي موسلمان، نه گهر تيايدا نه بيت په نا به خوا كه پرو لال ده بيت له بهر دهم ده سه لاتدارانداو له ترسي گياني خوي يان له ترسي بريني تيكه نانه كه ي، هه زاران ناهه قى له ولاتدا ببينيت، فزه ناكات و باسى ناكات بگره هه ندى له زانايانى قه سر!! وهك عه رهب ده لى (يفتي بما يشتهي الملك)! و نه وسته و گنده لكار يانه ي ده سه لاتداران ده شه رعيتيت په نا به خوا!!

به لام وهرن نه ي ماموستايانى ئاينى پيروى ئيسلام له بهر دهم سه ردارى زاناکانى حيجازدا چوك دابدهن و وانه يه كه له غيرته و بويرى به رامبه ر ئاموزگارى كردنى ده سه لاتداران بخوين!

* قال سيد فقهاء الحجاز - رحمه الله - واعظاً هشام بن عبد الملك: (اتق الله في نفسك، فانك خلقت وحدك، وتموت وحدك، وتحشر وحدك، وتحاسب وحدك، ولا والله ما معك ممن ترى أحد) وهشام ينكت في الارض وهو يبكي.

فلما خرج تبعه رجل بكيس لا يدري ما فيه، فقال: ان امير المؤمنين امر لك بهذا، فقال: ﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ * فوالله ما شرب عنده قطرة ماء).

واته: سه ردارى زاناکانى حيجاز (طاوس) (په حمه تي خواي لي بيت) ئاموزگارى نه ميرى باوه پداران (هشام ي كورى عبد الملك) ده كرد پي دهوت: له خوا بترسه و خوت بپاريزه، چونكه تو به ته نها دروست كراويت، و به ته نهايش ده مريت، به

* الشعراء: (١٠٩).

تەنھاییش ھەشر دەکریت، سویند بە خوا ئا ئەمانەى لەگەڵدان کەسیان لەگەڵت
نایەن.. و لەم کاتەدا ھشام سەرى داخستبوو بە چیلکەيەك زەویەكەى ھەڵدەكەنى و
دەگريا.

وہ کاتیك مامۆستا پشتی ھەلکرد بپواتەوہ پیاویك دواى كەوت و کيسیكى پەر لە
پارەى بۆ بردو پیتی وت: ئەمیری باوہ پداران ئەمەى بۆ ناردوویت، مامۆستایش
فەرمووی: من داواى پاداشت ناکەم لەسەر ئامۆژگارى بەلکو تەنھا پاداشتم لە خوا
دەوى! وە لاھى قومیک ئاویشى نەخواردەوہ لەلای ئەمیر.

دوانزەهەم

کارەکه‌یان زۆر بە گەورە سەیر دەکەن:

هەندێ لە مامۆستا ئاینییەکان هەست بە گرنگی کارەکه‌یان ناکەن و دەزانن تەنها بەرنوێژی کردن و وتاریکی هەینیە و بەس!!

نەخێر، بەلکو بۆ ئەوەی گەورەیی و ترسناکی کارەکه‌یان بۆ دەربکەوێت زۆر شیاوێ سەرێک لە محمدی کوپی مونکەدەر بدەن و گوێی بۆ بگرن بزانن لەم بارەییەوه چی دەفەرمووێت:

* عن سفیان بن عیینة قال: قال محمد بن المنکدر: (الفقيه يدخل بين الله - عز وجل - وبين عباده فليَنظر كيف يدخل).^١

واتە: سوفیانی کوپی عویەینە دەلی: محمدی کوپی مونکەدەر (پەحمەتی خوای لی بیئت) دەفەرمووێت: زانای موسڵمان سەفیری نیتوان خواو بەندەکانیەتی، بۆیە دەبیئت زۆر ئاگادار بیئت کە لەو نیتوانەدا چۆن هەلسوکەوت دەکات.

زانای موسڵمان دەبینم باسی خواو گەورەییەکی دەکات کەچی موچپکێک بە خۆیدا نایەت! باسی جەهەنەم دەکات! کەچی نیشانەییەکی ترس لەو سزا سەختەیی پێوه بەدی ناکرێت! و ناگری!

دەمی جیگای خۆیەتی وانه‌یەکی گرنگ لە لای زانای صالح و خواناس - هوزەلی - بخوینن تا دلایان نەرم ببیئت و چاویان پرببیئت لە ئاو:

* عن ابي هارون قال: (كان ابن مسعود الهذلي - رحمه الله - يُحَدِّثُنا ولحيته رش بالدموع).^١

واته: ئەبو ھارون دەئێ: زانای گەرە - ابن مەسعودی ھوزەلی - (پەحمەتی خوای لی بیئت) وتاری بۆ دەداین و قسەیی بۆ دەکردین و لە و کاتەدا ئەوەندە دەگریا و ئاوە چاوەکانی دەهاتە خوارەو پێشی تەپ دەبوو.

(ابن عبدالبر) باسی ھەندئێ لە تابەین دەکات کە شەونۆیژیان بە ھەرز زانیووە لەسەر بانگخوازان و ھەلگرانی قورئان چونکە کارەکە زۆر ترسناکە خۆسازکردنی تەواوی دەوێت:

* قال ابن عبدالبر: شذ بعض التابعين فاوجب قيام الليل ولو قدر حلب شاة، والذي عليه جماعة العلماء انه مندوب إليه، ونقل الترمذي عن اسحاق بن راهويه انه قال: (انما قيام الليل على اصحاب القرآن).^٢

واته: ابن عبدالبر دەربارەیی ھەندئێ لە تابەین دەئێ: ھەتوایان دابوو کە شەونۆیژ لەسەر زانایان واجبە ئیتەر با زۆر کەمیش بیئت بە ئەندازەیی مەپ دۆشینیک، ھەرچەندە زۆرینەیی زانایان لەسەر ئەوەن کە واجب نیە بەلکو سوننەتە.

تورمذیش لە زانای مەزنی ئیسلام - ئیسحاقی کوپی پاهەو ھەبەو - دەگێڕێتەو (پەحمەتی خوای لی بیئت) دەفەرمووێت: (لە پاستیدا شەونۆیژ لەسەر ھەلگرانی قورئان دانراوە و لەسەر ئەوان فەرزکراوە).

زانای موسڵمان وەکو خەلکە عامەکە نیە، کە وەك ئەوان پێی بکەنیت و بخەوێ و بگەرێت و سوو بەت بکات و بێ خەم لە قیامەت و ئاگری دۆزەخ، و ئەو کاتە وتارەکانی زۆر وشکو بێ گیان و بێ کاریگەر دەبن و ناتوانن گوێگر پابجێلە کێتن.

١ صفة الصفوة (٦٥/٢).

٢ البحر الرائق في الزهد والرقائق (١٢٨: ٧).

زانای پیاو صالح و خواناس وهی بی کوپی وەرد (پەحمەتی خۆی لی بیئت) سەرسامە
لەو جۆره زانا موسلمانانە و دەلی نابی وابن:

* عن محمد بن یزید خنیس قال: قال الوهیب بن الورد - رحمه الله -: (عجبا للعالم
کیف تجیبه دواعی لبه الی ارتیاح الضحك وقد علم ان له فی القیامة روعات و وقفات!
وفرعات! ؟ ثم غشی علیه).^١

واته: محمدی کوپی یەزیدی خونهیس دەلیت: وهی بی کوپی وەرد (پەحمەتی خۆی
لی بیئت) دەفەر موویت: سەرسام دەبم لە زانیەك كه چۆن بی دلی خۆی ناکات و پەر بە
لیوه کانی پیده کەنیت! له کاتی کدا دەشزانیت که قیامەتییکی وای له پیشه که پریهتی
له ترسناکی و لیپرسینه وه و پێگای پێچ و پلوچ! ئەمە ی وت لەهۆش خۆی چوو.

بەشی چەوتەم

صالحان (پەحمەتی خاویان لی بیټ) بە سی شتی
ترسناک خوشحال دەبن و پیشوازی لی دەکەن

١- شەهیدبوون و گیان بەخشین بە پەرۆردگار:

٢- ئیش و ئازار و نەخۆشی:

٣- مردن و گەڕانەوە بۆ لای پەرۆردگار:

یه که م

شه هید بوون و گیان به خشین به په روه ردگار:

هر که لیک بتوانیت وا بکات له نه دمانی خوی که خویان به خت بکن و له پیناوی به ها به رزه کانیا ندا خویان به کوشت بدن.. بنگومان نه و که له ده بیت که لیک سامدارو سه رکه وتنیش به شی ده بیت:

نهمش سه رداری مرقایه تیه و خوی ناواتی شه هید بوون ده خوازیت و به کرده وه نیشانی هاوه لانی ده دات وانه ی گیان به خت کردن ده بی چون بیت؟

* عن ابي هريرة - رضي الله عنه - قال: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: (والذي نفسي بيده لو لا ان رجالا من المؤمنين لا تطيب أنفسهم ان يتخلفوا عني ولا اجد ما احملهم عليه، ما تخلفت عن سرية تغزو في سبيل الله).^۱

واته: نه بو هو په يره (په حقه تی خوی لی بیت) ده ربارهی پیغه مبه ری نیسلام (ﷺ) ده فهرمویت: له پیغه مبه ری خوام بیست (ﷺ) که ده یفرموو: سویندم به و که سه ی گیانی منی به ده سته له بهر نه وه نه بوایه که پیاوانیکی زور له موسلمانان دلیان نایه له که لم نه یه ن بقیهادو نه که ریش بین من چه ک و تفاقم نیه بویان، له که ل هه موو سربیه کدا که له پیناوی خودادا ده رده چن له که لیان ده رده چوم..

نه ی زانای شه ریمعت که له ناو کورداندا به (مه لا) ناسراویت: نایا هه رگیز ناواتت خواستوه به شه هیدی؟ یان نایا هاتوه به خه یالتدا پوزی له پوزان وه ک پیشه وایه تی به رنویتی موسلمانان ده که یت نه ی به هه مان شیوه ده بیت پیشه وایه تی جیهادی

موسلمانان بکهیت له گه لیاندا چه ه لېگریټ و ته قه بکهیت؟ ده گوئ بگره بؤ پیغه مبه ره که ت (ﷺ):

* عن ابي هريرة (رضي الله عنه) قال: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: (والذي نفسي بيده لو ددت ان اقتل في سبيل الله ثم احيى، ثم اقتل في سبيل الله ثم احيى، ثم اقتل في سبيل الله).^١

واته: نه بو هوږه يره (خوای لی پازی بیت) له پیغه مبه ری خواوه (ﷺ) بؤمان ده گټړېته وه که فهرموويه تی: (سویند به و که سه ی گیانی منی به دهسته ناو اته خواز بووم له پیناوی خوادا بکوژرامایه و دیسان زیندوو بکرامایه ته وه، و پاشان له پیناوی خوا دیسان بکوژرامایه و پاشان زیندوو بکرامایه ته وه، و پاشان بکوژرامایه ته وه و دیسان زیندوو بکرامایه ته وه و دووباره بکوژرامایه ته وه.

نه ی برای صالحم، نه ی خوشکی صالحم، سهرمه شقانمان زور حه زیان به شه هیدی بووه نه ک هر بؤ خو یان به لکو ناو اته خوازیش بوون جگرگو شه کانیان له به ره کانی جه نگدا له پیزی پیشه وه ی جهاد دا بوونایه، ده ی گوئ بؤ (نه بو وائیل) بگره:

* عن ابي جعفر قال: قال ابو وائل - رحمه الله - : (لأن يكون لي ولد يقاتل في سبيل الله احب اليّ من مائة الف).^٢

واته: نه بو جه عفر ده لیت: (نه بو وائل) (په حقه تی خوای لی بیت) فهرموويه تی: کورپکم هه بیت و له پیناوی خوادا بجه نگیت پیم خوشتره له وه ی (۱۰۰) هه زار دیناری نالتونم هه بیت.

خو نه گهر له سهرده می تودا جهاد و جهنگ له پیناوی خوادا ناماده نه بوو تا به شداریان بکهیت خو هیچ نه بیت ده توانیت له دل وه حه زی لی بکهیت و له وپه پی

١ رواه البخاري.

٢ الزهد للامام احمد (٣: ٣٥٠).

پاستگزييه وه ئاواتى بۆ بخوازيت و له خوا داوا بکهيت که نه و پله بهرزهت پى
ببه خشيت و شهيد ببيت و نه مش وانه يه که و جينشينه مهنه کهى دووه مى
پيغه مبه رمان فيرمان دهکات:

* اخراج البخاري عن اسلم عن عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) قال: (اللهم ارزقني
الشهادة في سبيلك واجعل موتي في بلد رسولك).^۱

واته: نه سله م له عومهرى كوپى خهتابه وه (خواى لى پازى بېټ) دهگيرپته وه که نه م
نزايه كړدوه فهرموويه تى: نهى خواى په روهردگارم شهيديم له پيناوى خوتدا پى
ببه خشه، و له شارى پيغه مبه ره که تدا گيانم بکيشه.

هاوه لان (خوايان لى پازى بېټ) پيشبرکتيان كړدوه له پيناوى دهرچون بۆ جيهادو
که س تاقه تى نه بووه له مهدينه دا بميتنيته وه له ناو ژن و مندا ل و په ککه و ته و پيره کاند او
که چى شهيديش به نه سيبى براکانى ترى بېټ و له م باره يه وه پيم خو شه گفتوگزيه کى
نيوان باوک و کوپک باس بکه ن که چۆن هردو وکيان حه زناکه ن له مالدا بميتنه وه:

* قال ابن الجوزي (رحمه الله): (لما ندب رسول الله ﷺ الناس الى غزوة بدر ذهب
معه زيد بن خيثمة (رضي الله عنهما) قال له ابوه خيثمة: انه لا بد لأحدنا ان يقيم،
فأثرتني بالخروج وقم مع نساءك، فأبى سعد وقال: لو كان غير الجنة لأثرتك به، اني
لأرجو الشهادة في وجهي هذا).^۲

واته: ابن جهوزى (په حمه تی خواى لى بېټ) ده لیت: کاتیک پيغه مبه رى خوا (ﷺ)
موسلمانانى خسته پى بۆ جهنگى به درو له هه موو خيزانيك فهرمووى با پياويك جى
بميتنى بۆ سه ره رشتى مال و مندا له كانيان، و زهيدى كوپى خهيسه مه (خواى لى پازى
بېټ) خوى خسته پى به لام باوكى پيى وت: كوپى خوم با من برؤم تو له ناو مال و

مندال و خيزانه كانندا بمينه وه، و سه عديش شتى واى نه كړدو فهرمووى: باوكه گيان نه گهر مه سه له كه ده ستخستنى به هه شت نه بووايه ده مبه خشى پيټ به لام من ناواتم شهيد بوونه و تكام وايه نه ناوچاوه م له پيټناوى خودادا بىټه خواره وه.

له وانه يه ناوى (حه مه مه) ت نه بىستبيټ؟ دهى نه م پياوه يه كيټك بووه له هاو له گيان له سر ده سته كانى سهروه رمان (ﷺ) و له گوړه پانى جيهادو له پزگار كړدنى شارى نه سفه هاندا له نيران شهيد بووه، بزنانين چى فهرمووه:

* عن ابن مبارك عن حميد بن عبدالرحمن الحميدي قال: ان رجلا يقال له (حممة) من اصحاب النبي (ﷺ) غزا من اصفهان زمن عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) فقال: (اللهم ان حممة يزعم انه يحب لقاءك، اللهم ان كان صادقا فاعزم له بصدقه وان كان كاذبا فاحمل عليه وان كره).^١

واته: حه ميدي ده لى: پياويك هه بوو پيټيان دهوت حه مه مه و يه كيټك بووه له هاو له كانى پيغه مبه ر (ﷺ) و له سه رده مى عومهرى كوړى خه تابدا (خواى لى پازى بىټ) به شدارى پزگار كړدنى نه سفه هانى كړدووه و به خوى وتووه: نهى خواى په روه ردگارم حه مه مه وا گومان ده بات كه هه ز به ليقاى تو ده كات.. دهى نه گهر پاسته كات به و پاستيهى خوى له گه ل بكه يت و شهيدى بكه يت و نه گهر درويش ده كات هه ر شهيدى بكه يت با پيشى ناخوش بىټ.

صالحان چوڼ هه ز به شهيد بوون ناكه ن كه پيغه مبه رى خوا (ﷺ) ده ربارهى نه و پياوه ي به سه ر ولاخه كه يه وه ده وه ستيت و ترس ده خاته دلى دوژمنان چا كترين خه لكانه له لاي په روه ردگار:

* عن مجاهد، عن أمّ مبشر تبليغ به النبي (ﷺ) قال: (خير الناس منزلة رجل على متن فرسه يخيف العدو ويخيفونه).^٢

١ حياة الصحابة (٨٢/٢).

٢ الجامع لشعب الايمان، البيهقي (١٢٩/٧).

واته: موجهید له دایکی موبه شیر ده گپړتیه وه له پیغمبره وه (ﷺ) که
فهرموویه تی: چاکترینی خه لکی پیاوړکی موجهیده که به سر ولاخه که یه وه دوزمن
نه توقینیت و نه وانش نه و ده ترسینن.

زانا به غیره ته که ی ئیسلام سه عیدی کوپی جوبه یر (پرحمەتی خوی لی بیټ)
نه ونده حه زی له شهیدبون کردوه له گه ل هاپړی خوښه ویسته کانیدا پیکه وه نزیان
کردوو داوای شهیدیان له پروه ردگار کردوه:

* عن داود بن ابی هند قال: (لما اخذ الحجاج سعید بن الجبیر (رحمه الله) قال: ما
أراني إلا مقتولاً، وسأخبركم اني كنت انا وصاحبان لي دعونا حين وجدنا حلاوة الدعاء
ثم سألنا الشهادة فكلا صاحبني رزقاها وانا أنتظرها، فکأنه رای ان الاجابة عند حلاوة
الدعاء).^١

واته: کاتیک سته مکاری عیراق (حه جاج) زانای به غیره و تیکوشه ری ده ستگیر
کردو کردیه زیندان و له زینداندا به هاپړیکانی فهرموو: هرچی سه یر ده که م من
ده کوژیم، چونکه با بۆتان باس بکه م که من و دوو هاپړیم له کاتی له زه تی پارانه وه دا
داوامان له خوی گوره کرد که شهیدیمان پی بیه خشیت و دهی هه ردوو هاپړیکه م
گه یشتنه ئاواتی خویان و شهیدیان پی به خشرا، به لام من هه ر چاوه پیم، وه ک بلتی
لای و ابووه له کاتی شیرینی پارانه وه دا دوعا گیرا ده بیټ.

ديسان ده چینه وه خزمه ت (نه بو واثیل) واته: شه قیقی کوپی سه له مه (پرحمەتی
خوی لی بیټ) زانا و تیکوشه رو موجهید، که شتیکی نۆر سه رسوپه ینه ری کردوه
کاتیک بانگو سه دای جیهادی بیستبیت:

* عن عاصم عن ابی وائل - شقیق بن سلمة - کان له خص من قصب وکان یكون
فیه هو وفرسه فاذا غزا نقضه وتصدق به واذا رجع أنشأ بناءه).^٢

١ صفة الصفوة (٥٠/٢).

٢ صفة الصفوة (١٧/٢).

واته: عاصم دهرباره‌ی (ابی واثیل) که ناوی شه‌قیق بن سه‌له‌مه‌یه ده‌لېټ: ماموستا شقیق خانویه‌کی ه‌بوو له قوړو قامیش دروستی کردبوو که جېگه‌ی خویو نه‌سپه‌که‌ی ده‌بوویه‌وه، هر کاتیک بېړیشتایه بې غه‌زا نه‌ی پوخاندو دارو په‌ردووه‌کی ده‌کرد به خپرو کاتیک له جه‌نگه‌که ده‌گه‌پایه‌وه وه‌ک خوی دووباره دروستی ده‌کرده‌وه.

چون به ناسانی ده‌گه‌ینه کاروانی صالحان که نه‌وان به پاره‌ی خویان و به نرخیکې زور گران تفاقې جه‌نگیان ده‌کړې نیتر با زور زور گرانیش بووایه چونکه شه‌هیدی پې ده‌ست ده‌خن:

* عن السدي قال: اشترى عمرو بن عتبة فرساً بأربعة آلاف درهم فعنفوه يستغلونه، فقال: (ما خطوة يخطوها، يقدمها الى الغزو الا وهي احب اليّ من اربعة آلاف درهم).^١

واته: سدی ده‌لېټ: عمری کوړی عه‌ته‌به (په حمه‌تی خوی لې بېټ) نه‌سپېکی چاکی گرانبه‌های کړې بې جیه‌ادکردن، که (٤) ه‌زار دره‌می پېدا، کاتیک خه‌لکی لېی تووړه بوون و تیان زور گران کړپوته و زور ت پېی داوه!

نه‌ویش له وه‌لامدا پېی فهرموون: ته‌نها یه‌ک ه‌نگاو که نه‌م نه‌سپه‌م له پېی خودادا ه‌لې ده‌نې له لای من له (٤) ه‌زار دره‌م باشته‌وه.

ته‌نانه‌ت خوشکانی خواناس و سه‌رمه‌شقانی صالحان به‌شداری غه‌زاکانیان کردووه نیتر به شورینی جلوه‌رگی موجه‌یده‌کانیش بېټ!!

* عن كليب بن عيسى قال: (كان العابد زاجلة (رحمها الله) تخرج الى الساحل فتغسل ثياب المراتبين في سبيل الله).^٢

١ ه‌مان سه‌رچاوه (٤٤/٢).

٢ صفة الصفوة (٣٤/٢).

واتە: كوله يى كوپى عيسا دەلى: ئافرەتلىكى خواناس ھەبوو ناوى (زاجلة) بوو (پرحمەتى خاوى لى بىت) مال و حاللى خوى بەجى دەھىشت و بەرەو سنوورەكانى نىوان ولاتى ئىسلام و پۆمەكان لە لوبنان بۆ ئەوھى جلوبەرگى ئەو موحامەدانە بشوات كە لە پىناوى خودادا بۆ ئەوھى نەوھەك پۆمەكان دزە بكەنە ولاتى ئىسلام و زيان بدەن لە لادى نشىنەكانى ئەو ناوچە سنوورىانە كە پى دەوترىت (الرباط).

براى صالحم سەبرى ئەم دوو براىە بكە كە چەندە ھەزىان لە شەھىدبوونەو پۆشاكى ئاسنىنى جەنگى ناپۆشن نەوھەك نەكوژىن و شەھىدىان بە نەسىب نەبىت !!

قال ابن عمر (رضي الله عنه) قال: عمر بن خطاب (رضي الله عنه) لأخيه زيد بن خطاب (رضي الله عنه) يوم أحد: (أقسمت عليك ألا لبست درعي؟ فلبسها ثم نزعها: فقال له عمر: مالك: قال: اني اريد بنفسي ماتريده بنفسك، وفي رواية: اني اريد الشهادة كما تريد، فتركها جميعاً).

واتە: عبدالله ى كوپى عومەر (خاوى لى پازى بىت) دەلىت: لە جەنگى ئوھوددا عومەرى كوپى خەتاب (خاوى لى پازى بىت) بە زەيدى براى وت: پۆشاكە جەنگىەكەى من لەبەر بكە، و ئەویش لەبەرى كردو پاش كەمىك دايكەندەوھو پى دايەوھ، عومەر وتى: بۆچى ناپۆشى؟ زەيدىش وتى: منىش وھەك تۆ ھەز دەكەم شمشىر بمپرىت و شەھىد بم، لە پىوايەتلىكى تردا وتى: منىش وھەك تۆ ھەزەم لە شەھىدىە و ھەردووكيان — درەكەيان — بەجى ھىشت.

ھەر ئەو ھەمرى كوپى عەتەبەيەى كە ئەسپە گرانبەھاكەى كپى وا ئەمجارە دىتەوھ لامان و كۆپىكمان بۆ دەگرىت لە وتەيەكدا لەسەر خۆشەويستى شەھىدبوون با بزاتىن چى دەفەر مووئىت:

* عن الاعمش قال: قال عمرو بن عتبة بن فرقد: سألت الله ثلاثاً فاعطاني اثنتين، وانا انتظر الثالثة، سألته ان يزهدني في الدنيا فما ابالي ما اقبل وما ادبر، وسألته يقويني على الصلاة فرزقني منها، وسألته الشهادة فانا ارجوها.^١

واته: ئيمام نه عمه ش ده لیت: عه مری کوپی عه ته به (په حقه تی خوی لی بیت) ده لیت: سی شتم له خوی گه وره داواکرد، نه ویش دوانیانی بۆ هیتاومه ته دی و چاوه پئی سییه میش ده کم، په کم داوام لی کرد دنیا له بهر چاو بخاتو دنیا په رستی نه کم و ئیستا وام لیها توه دنیا هه رچۆن بپوات گوئی ناده می، دووهم داوام لی کرد توانای شه ونویژیم تیدا دروست بکات پئی به خشم، سییه میش داوام لی کرد شه هیدیم پئی بیه خشیت و تکاو نومیدیشم هه یه نه ویش بیت ته دی.

کئی هه یه ناوی (نوه یسی قهره نی) نه بیست بیت نه و پیاومه زنه ی که عه شقی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بوو به لام نه یی بی! نه و که سه ی که برا سوفیه کانمان زۆد پیزی لی ده گرن و ناوی ده بن.

ده ی با بزانی له سه رده می عومه ری کوپی خه تابداو له نازه ربایجان و له ناو غه زادا نه خوش ده که ویت و شه هید ده بیت:

* عن عبدالله بن سالم: غزونا آذربایجان زمن عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) ومعنا اويس القرني - رحمه الله - فلما رجعنا مرض علينا فحملناه فلم يتمسك فمات.^٢

واته: عبدالله ی کوپی سالم ده لیت: چووین بۆ غه زا بۆ پزگارکردنی ناوچه ی نازربایجان له سه رده می عومه ری کوپی خه تابدا (خوی لی پازی بیت) نوه یسی قهره نی شمان له که لدا بوو، له کاتی گه پانه وه ماندا نوه یس نه خوش که وت و ئیمه ش هه لمان گرت چونکه نه یده توانی بپوات به پیره و له پینگا گیانی سپارد.

نه مه‌ش شمشیر ته‌که‌ی په‌روه‌دگار - خالیدی کوپې وه‌لید - (خوای لې پازی بیټ) که له دواي موسلمان بوونیه‌وه به‌رده‌وام سه‌رکردایه‌تی سوپای ولاتی مه‌زنی نیسلا می کردووه و له هه‌موو غه‌زاکانیشدا سه‌رکه‌وتنی پې به‌خشراوه .. بزاین له دوا ساته‌کانی ژیانیدا خه‌فت بؤچی ده‌خوات؟

* عن عبدالله بن ابي الزخاد ان خالد بن الوليد - رضي الله عنه - لما حضرته الوفاة بكى وقال: (لقد لقيت كذا وكذا زحفاً ومافي جسدي شبرٌ الا وفيه ضربة بالسيف أو رمية بسهم أو طعنة برمح وما انا اموت على فراشي كما يموت البعير، فلا نامت اعين الجبناء).

واته: خالیدی کوپې وه‌لید (خوای لې پازی بیټ) له کاتی سه‌ره‌مه‌رگدا نه‌سه‌فی نه‌وه‌ی ده‌خواست که به شه‌هیدی ژیانی ته‌واو نه‌بووه و ده‌فه‌رموویت: من به‌شداري نه‌ونده‌و نه‌ونده‌و غه‌زام کردووه، هه‌موو له‌شم بستیکي نیه که شوینه‌واری شمشیرک یان تیریک یان پمیکي پتوه نه‌بیټ - که‌چی نه‌کوژدام - و له‌سه‌ر جیگا ده‌مرم وه‌ک چؤن حوشر نه‌مریت و ده‌ی خواجه چاوی ترسنؤکان تیر خه‌و نه‌بیټ.

عاشقانی شه‌هیدی - له‌ناو کاروانی صالحاندا - بی‌چه‌ن و چؤن وه‌رده‌گیرین و - قبول خاص - یان بؤ‌ه‌یه! چونکه گرانترین کالو خوښه‌ویستترین شتیان که گیانی شیرینیانه - ده‌یبه‌خشن به‌په‌روه‌دگاریان.

بؤیه‌پیای سهرمه‌شقی کاروانه‌موباره‌که‌که - صلتی کوپې نه‌سیه‌م - (په‌حمه‌تی خوای لې بیټ) له یه‌کیک له غه‌زاکاندا کوپه‌که‌ی له‌که‌لدا ده‌بیټ و پېی نالیت کوپې خؤم تو شه‌پ‌مه‌که نه‌وه‌ک بکوژیت! به‌لکو نه‌ی چی پې ده‌لیت؟

أنبا ثابت البناني ان - صلة بن أثیم - رحمه الله - كان في مغزاً له ومعه ابن له فقال له: أي بني تقدم فقاتل حتى أحتسبك، فحمل فقاتل حتى قتل - رحمه الله - ثم تقدم

فقتل، فاجتمعت النساء عند امرأته - معاذة البدویة - رحمها الله - فقالت: (مرحباً ان كنتن جئتن لتهنئتي فمرحباً بكن، وان كنتن جئتن بغير ذلك فارجعن).^١

واته: سابت البنانی (په حمه تی خوی لی بیټ) باسی (صلتی کوپی نه سیهم) ی ده کرد (په حمه تی خوی لی بیټ) که جاریک له غه زادا له گه ل کوپه کهیدا ده بیټ پووده کاته کوپه که ی و پی ده لیت: نه ی کوپی خوم برق پیشه وه ی جه نکه که به لکو شه هید بیټ و نه و کاته منیش له سر مردنی تو نارام ده گرم و نارپه حه تی ناکه م پاداشتی خوایم ده ست ده که ویت.

نه و لاره خوین گهرمه کردی به شمشیره کهیدا و پویشته ناوجه رگی شه په که و شیرانه جه نگا تا شه هید بوو، نه رجا باوکیشی له و لایه وه شه هید بوو.

کاتیک مه ردو جه نازه که یان هی نایه وه به رده سستی خیزانه که ی که نافر ته تیکی صالح و خواناس و خوگرو به نارام بوو ناوی (مه عازمه تولبه دهویه) بوو (په حمه تی خوی لی بیټ) و نافر ته تانی موسلمانان بق دلنه وایی هاتن بق لای و نه ویش پووی تیکردن و فهرمووی:

(یاخوا به خیر بین نه گهر بق پیروزبایی هاتوون له شه هید بوونی میرده که م و کوپه که م.. به لام نه گهر بق مه به سستی تر هاتوون تکایه له کوپه وه هاتوون بکه پی نه وه !!).

دوووم

پېشوازیان لە نە خوشى و نازار کردووہ:

نە خوشى زۆر ناپەحەتە چونکە شتىک نە بلئى قەیناکا هیچ نە! خانووہ کەت نە مینیت دەچیتە کرچى، ئۆتۆمبیلە کەت لە دەست بدەیت بە پى دەگە پىت، ئەگەر وەزىفە کەت لە دەست بدەیت نامریت لە برساندا! بە لام ئەگەر مەوۆ نە خوش بکە ویت ھەموو ئەوانەى پېشووئى دەچیت و خوشى لە بەر چا و دەکە ویت..

بە لام ئىسلام کاریگەرەى سەر سوپھینەر بە سەر شوینکە و تووہ تیگە یشتووہ کانیدا دەھینیت و وایان لیدە کات رقیان لە نە خوشى نە بېت و لئى نە ترسن لە زیان ناو مید نە بن وەك چۆن ئەوروپىەکان کە نە خوشى ترسناك دەگرن خویان دەکوژن!! یان داوا لە دکتورە کەى دەکات دەرزیە کى ژەھرى ئى بدات!!

بە لکو لەم چەند لاپە پەھى داھاتوودا شتى وات دەکە ویتە بەر چا و کە سەر سام ببیت لە و کاریگەرە مەزنەى ئىسلام لە موسلماناندا دروستى کردووہ.

لەرزوتا ھەر کە سىک بە قورسى بېگريت - انشاء الله - لە ناگرى دۆزەخ بە دوور دەبیت ئەمەش پېغەمبەرى نازیزمان (ﷺ) تيمان دەگە یە نیت لە کاتى سەردانى نە خوشیکدا:

* اخرج الطبراني في الصغير والأوسط عن عائشة - رضي الله عنها - قالت: (فقد النبي ﷺ رجلاً كان يجالسه فقال: (مالي فقدت فلاناً)؟ فقالوا اعتبط، فقال: قوموا حتى نعوذه! فلما دخل عليه بكى الغلام، فقال له النبي ﷺ (لا تبك، فان جبريل أخبرني ان الحمى حظ أمتي من جهنم).^۱

واته: عائشه دايکی - باوه پداران - (خوا لی پازی بیت) ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ)
 هه والی پیاویکی پرسى که جاران له گه لیدا داده نیشت و فرموی: نه وه چیه فلان
 که س دیار نه؟ وتیان: قوربان نه خوشی له رزوتای گرتووه! فرموی: دهی هه لسن با
 سه ردانی بکهین، کاتیک چوونه لای دهستی کرد به گریان و پیغه مبه ریش (ﷺ)
 فرموی: مه گری نهی لاو، چونکه جو بره نیل پیی وتم که له رزوتا به شه جه نه مه که ی
 ئومه تی منه، واته له وی ناچیتته ناو ناگره وه و لیږه دیویانه.

صالحان (په حمه تی خوايان لی بیت) زور خوشحالیون به نه خوشی وه ک چون
 خه لکی به خه لات و دیاری دلخوش بوون!! نه مه ش پیغه مبه رمان (ﷺ) بومان باس
 ده کات:

* اخرج ابن ابي ماجه وابن ابي دنيا عن ابي سعيد الخدري - رضي الله عنه - في
 حديث طويل.. فيها قال رسول الله (ﷺ): (ولأحدهم كان أشد فرحاً بالبلاء من أحدكم
 بالعطاء).^۱

واته: نه بو سه عیدی خودری (خوای لی پازی بیت) فرموده یه کی دریژ له
 پیغه مبه ری خواوه ده گپړتیه وه ده ربارهی نه هامه تیه کانی نه خوشی و له کوتایی
 فرموده که یدا فرموی: نه و پیاو صالحانه ی - که خوا نه خوشیان ده دات به سه ردا -
 خوشحال دهن به و دیاریه زور له ئیوه زیاتر که خوشحال دهن به وهی خه لاتیکتان
 بکړیت.

خوینه ران، شتی وا سه یرتان دیوه نه خوش بوون و نازاریان زور بووه که چی پازی
 نه بوون پیغه مبه ری نازیز (ﷺ) دوعای چاک بوونه و یان بکات:

* اخرج احمد عن جابر - رضي الله عنه - قال: إستأذنت الحمى على رسول الله
 (ﷺ) فقال: من هذه؟ ام ملدم، فار بها الى اهل قباء، فلقوا منها ما يعلم الله، فأتوه

فشکوا ذلك اليه، فقال: (ما شئتم ان شئتم دعوت الله فكشفها عنكم، وان شئتم أن تكون لكم طهوراً؟ قالوا: أو تفعل؟ قال: نعم، قالوا: فدعها).^۱

واته: جابری کوپی عبدالله (خوای لی پازی بیت) ده لی: له رزوتا پوخسه تی خواست و هاته خزمهت پیغه مبری خوا (ﷺ) پیغه مبریش فهرمووی: نه مه کییه؟ نه ویش وتی: من دایکی چاره سهرم، پیغه مبریش (ﷺ) فهرمووی: برؤ نه هلی قوباء تووش بکه به خوته وه، ئیتر نه وانیش مه گهر خوا بزانیته چه ند ناره حهت بوون پیته وه و تا وایان لیتهات هاتنه خزمهت نازیزو سکالای حالی خویان کردو نه ویش پیی فهرموون: خوتان سهرپشک بن نه گهر حهز دهکن دوعاتان بؤ ده کم خوا شیفاتان بدات و نه گهر نه شتانه ویت با بمینیت و پاکتان بکاته وه، وتیان بؤ پاکمان ده کاته وه؟ فهرمووی: به لی: وتیان: دهی لیمان گهری با چاک نه بینه وه.

نه م پهره ورده ئیسلامیه جوان و ناوازه یه که پیغه مبر (ﷺ) هاوه لانی له سهر گوش ده کرد، کاریگری خوی به جیهیشت له سهریان.. نه مه (أبو درداء) ه زانا مه زنه که ی ولاتی پیروزی شام بزانی نایا نه خوشینی خوش ویستوه؟ بؤچی؟

* قال أبو درداء (رضي الله عنه): (احب المرض تكفيراً لخطيئتي).^۲

واته: -أبو درداء- (خوای لی پازی بیت) ده فهرموویت: نه خوشینم خوش ده ویت چونکه ده بیت هوی سهرینه وهی گونا هه کانم، بویه ئیمه ی کوردی موسلمانیش کاتیك سهردانی نه خوشیک ده که ین ده لئین (که فاره تی گونا هه کانت بیت).

زانای مه زو و پیاو صالح (عهتای کوپی پریاح) په حمه تی خوای لی بیت له نه بو هوره یروه ده گپریته وه که له رزوتای خوش ویستوه زانین له بهرچی؟

۱ رواه احمد ورواته رواة صحيح، حياة الصحابة (۷: ۲۲۳/۳).

۲ صفة الصفوة (۱: ۳۲۳).

* عن عطاء بن ابي الرياح - رحمه الله - عن ابي هريرة - رضي الله عنه - قال: ما وجع احب اليّ من الحمى، لأنها تعطي كل مفصل قصطه من الوجع وان الله تعالى يعطي كل مفصل قصطه من الاجر.^١

واته: عه‌تاي کوپې نه‌بي پرياح ده‌لېت: نه‌بو هوره‌يره (خوای لې پازي بېټ) فهرموويه‌تي: هيچ نه‌خوښه‌کم نه‌و‌نده‌ي له‌رزوتا پې خوښ نيه، چونکه نازاره‌کي به هه‌موو جومگه‌کاندا بلاوده‌بېته‌وه، و به‌و بونه‌يه‌وه هه‌موو جومگه‌کاني له‌ش له‌پاداشت بېبه‌ش نابن.

به‌پراستي سيد قطب به‌په‌حمه‌ت بېټ ناوېکي جوان و شايسته‌ي له‌هاوه‌لان ناوه‌و ناوي ناون (جيل قرآني فريد) (نه‌ويه‌کي قورناني ناوازه)، نه‌ي نه‌گه‌ر ناوازه نه‌بن تا ئېستا ميژوو شتي واي به‌خويه‌وه ديوه؟ که‌تاعون به‌په‌حمه‌ت و به‌خشش بزانون لېي نه‌ترسن؟!.

ده‌گوي بگره‌ بؤ موعازي کوپې جه‌به‌ل (خوای لې پازي بېټ) له‌سه‌رده‌مي بلاويونه‌وه‌ي نه‌خوښي تاعوندا چي ده‌فهرموويت؟

* قال عبدالله بن رافع: لما طعن زوجتا معاذ بن جبل - رضي الله عنه - وابناه بالطاعون وهلكوا، طعن هو في ابهامه فجعل يمسها بفيه ويقول: (اللهم انها صغيرة فبارك فيها، فانك تبارك في الصغير، حتى هلك ويقول: اللهم آت آل معاذ النصيب الأوفر من هذه الرحمة - اي الطاعون -).^٢

واته: عبدالله ي کوپې پافع ده‌لې: کاتيک هه‌ردوو خيزانه‌کي و هه‌ردوو کوپه‌کي توشي نه‌خوښي تاعون بوون و به‌و هويه‌وه شهيد بوون!، خوښي سه‌ره‌تاي تاعون داي له‌په‌نجه‌گه‌وره‌ي ده‌ستي و نه‌ويش نه‌و په‌نجه‌يه‌ي ده‌گرت و ماچي ده‌کردو

١ صفة الصفوة (١/٣٥٢).

٢ صفة الصفوة (٢/٢٥٨).

دهیفرموو: خواجه نه مه هیچ نیه بچوکه! داوات لیده کم زیادی بکهیت چونکه هر توی بهر هکت دهخهته شتی که موی زیادی دهکهیت، تا ورده ورده گه وره بوو تا نه ساتهی شهیددی کرد هر دهیفرموو: نهی خوی پهره رداگرم زوترین بهشی نه رهمهته بده به سر بنه مالهی موعازدا.

نافره تانی نه نیسلامهش هیچیان له پیاوان که متر نه بوو له پیشوازی کردن له نه خوشی و دهر دو به لا! له م بواره دا خوشکیکی وهک (ام الاسود) (رهمهتی خوی لی بیت) وانه به پیبوارانی کاروانه که دهلیته وه:

* قال وکیع حدثنا ابي عن منصور: ان ام الأسود - رحمها الله - اقعدت من رجلیها، فجذعت ابنة لها، فقالت: اللهم ان كان خیراً فزد).^۱

واته: وهکیع دهلیت: باوکم له مه نصوره وه بوی گپرامه وه که: نافره تیک هه بوو به ناوی (ام الاسود) (رهمهتی خوی لی بیت) نه خوشیه کی گرت و قاچه کانی نیفلیج بوونو له جیگه دا کهوت، که که کی دهستی کرد به گریان بوی دایکی، دایکیشی وتی: خواجه گیان نه گهر ده زانی خیری پیوهیه نه م نه خوشیه م بومزید بکهیت.

خوشکیک نه ناسم له هه له بجه دهژی که میک دلی نازاری هه بوو، چوو چه ندان عیاده و دکتورو نه مسهرو نه وسه ری کرد تا بزانیته چیه تی، دکتوره کان وتیان نه خوشی دلته هیه! نیتر نه و داماره قهله می دهست و نه ژنوی شکاو تاقه تی پیکه نین و قسه و نیش و کارو مالداری نه ما!! هه میشه ده گریا! چونکه له قوتا بخانه ی صالحاندا نه م وانه ی نه خویندبوو زور بی نارام بوو. به لام نه و خوشکه و هه موو خوشک و برایه کی تریش ده بیت بچینه خرمهت وهکیعو چوک دابدهین و وانه یه که له سر خوشه ویستی نه خوشین و نه ترسان لی بخوینین:

* قيل لربيع بن خيثم الثوري حين اصابه الفالج، لو تداويت؟ فقال: (لقد عرفت ان الدواء حق ولكنني ذكرت عاداً وشموداً وقروناً بين ذلك كثيراً، فكانت فيهم الأوجاع وكان لهم الأطباء فما بقي المداوي ولا المداوى).^١

واته: کاتیک په بیعی کوپی خه یسه می سه وری قاچه کانی نیفلیچ بوون، پییان وت: نهی چونه چاره سه ریکی خوت بکهیت؟ له وه لامدا فهرمووی: (من نه وه ده زانم چاره سه رشتیکی راسته، به لام من که بیر له نه ته وه کانی عادو سه مودو سه رده مه کانی نیوان نه و دوانه ده که مه وه، که جوړه ها نیث و نازارو نه خوشییان تیدابوو، هه روه که چندان دوکتورو حکیمیان هه بوو، که چی نه دوکتوره کانو نه نه خوشه کان که سیان نه مان وه موو مردن)، واته: نیتر چاره سه ر به شتیکی خوځه له تیتر ده زانم.

نهی برای صالحی نه خوش و نهی خوشکی نه خوش، نه گهر خوی گهره نه خوشیه کی دا به سه رتدا... ناگادار به له به ندایه تی و خواناسیت نه خاتو له خواناسی سارده نه بیته وه... نه گهر نه م باسه ی عروه ی کوپی زوبیری کوپی عوام بخوینیته وه له وانه یه سودیکی باشی لی وه ریگریټ إنشاء الله:

* عن مسلمة بن محارب قال: وَقَعْتُ فِي رَجُلٍ عُرْوَةَ بْنِ الزَّيْبِرِ - رَحِمَهُ اللَّهُ - الْأَكْلَةَ وَقَطَعْتُ وَلَمْ يَدَعْ تِلْكَ اللَّيْلَةَ وَرْدَةً وَقَطَعْتُ وَلَمْ يَمْسِكْهُ أَحَدٌ).^٢

واته: مه سه مه ی کوپی مو حاریب ده لیت: قاچیکی عروه ی کوپی زوبیر (په حمة تی خوی لی بیت) تووشی نه خوشی پوچه لی بوو، دوکتوره کان وتیان: پیویسته بپریته وه و نه ویش پازی بوو برپانه وه بوی، به لام هه نه وه وازی له ویردو شه ونویزو زیکره کان نه هینا و هه له سهریان به رده وام بوو، هه روه که نه یهیششت که س بیگریټ له کاتی برپنه وه ی قاچیدا.

نهمهش پياويكى تره له پياوصالحه سهرمه شقه كانى ميژوى ئيسلام و ناوى عبدالله
ى كوپى عهباسه و پيغه مبهري نازيز (ﷺ) ناوى نابوو - زاناي نوممهتى ئيسلام -
حبر الامه - سهر بكه چون ناماده نيه چاوى نهشته رگهري بكات و ناوهكهى بۆ لابهن،
نهگه ر له تهنه يهك پكات نويژ دواى بخات:

* عن سماك ان ابن عباس - رضي الله عنه - سقط في عينه الماء فذهب بصره،
فأتاه هؤلاء الذين ينقبون العيون ويسلون الماء، فقالوا: خل بيننا وبين عينيك نسيل
ماءهما ولكنك تمكث خمسة أيام لا تصلي، قال: لا والله ولا ركعة واحدة اني حدثت من
ترك صلاة واحدة متعمداً لقي الله - عز وجل - وهو عليه غضبان.^۱

واته: سه مماك ده لئيت: ئيين عهباس (خوای لى پازى بيت) ناوى سپى هات به سهر
چاويداو تواناي بينيني نه ما، دكتوره كان نه وانهى ناوى چاو لاده بن و نهشته رگهري بۆ
دهكهن هاتن بۆ لاي و پييان وت: وازمان لى بيته با چاوت دهستكارى بكهين و ناوهكهى
بگريه به لام به مهرجيك پينچ پوژ نابيت نويژ بكهيت!

عبدالله فهرمووى: نهشته رگهريم بۆ مهكهن چونكه من پازى نيم تهنه يهك پكاتيشم
بفهرتيت چونكه من خۆم باسم كردوه بۆ خهلكى نه و فهرموده يهى كه ده فهرموويت:
ههركه سيك به نهقهست يهك نويژ نهكات نه وه كاتى دهگه پيته وه بۆ لاي خوای - عز
وجل - ده بينيت خوا لئى توپهيه.

له نهوپهري چله پۆپهى نه خوشيداو له سهرمه رگيشدا هه ر خويان به دوور دهگرن
له دنياپه رستى و هه رگرتنى پارهى هه رام و ئاموژگارى خهلكى دهكهن واته پياويكى
وهك عومهرى كوپى عبدالعزيز (۱۰۰) هه زار دينارى ئالتون و هه رناگريت تا هيچ نه بيت
دابه شى بكات به سهر كوپو كچه كانيدا:

* قال عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله - لابن عمه - مسلمة بن عبد الملك - وقال له عمر - وهو اشد حالات المرض - انظر يا مسلمة باي منزل تركتني وعلى اي حال اسلمتني اليه الدنيا ! فقال له مسلمة: هذه مائة الف دينار فاوص بها بما احببت، قال: (اخير من ذلك يا مسلمة؟ ان تردا من حيث اخذتها، قال مسلمة: جزاك الله عنا خيراً يا أمير المؤمنين، والله لقد ألت قلبا قاسية، وجعلت لنا ذكراً في الصالحين).^١

واته: له کاتي نه خوښي و سهره مرگيدا عومري کورې عبدالعزيز - به مه سلهمه ی ناموزای - وت: سهرکه مه سلهمه گه یشتوومه ته چ حالیک و دنیا چی به سهر هی نام. مه سلهمه ش وتی: ده ی فرموو نه وه (۱۰۰) هزار دیناره ده ییبه خشم پیټ و توش بو کی و ه سیه تی پی ده که یت له دوی خوت بیکه ! عومر فرمووی: نه ی مه سلهمه نه ی بو شتیکی له وه باشرت پي نه لیم؟ له کیت سهندووه بوی به ره وه و بیبه ره وه بو شوینی خوی!

مه سلهمه یش وتی: خوا له باتی نیمه پاداشتی چاکه ت بداته وه نه ی نه میری باوه پداران، به پاستی به هو ی تووه دلانیکی وشک و په ق نه رم بوون، و باس و خواسی صالحان ته ناوماندا زیندو و کرده وه.

١ عمر بن عبدالعزيز للصلاحي (٧: ٢٩٤) وهرگي پاني عمر توفيق الخطاط، بالوکراوه ی نارين.

سييه م

پيشوازيان له مردن كردووه:

مردن كاره ساتيكي زور ترسناكه! پووداويكي زور دهگمهنه! بير بكه ره وه براو خوشكانم له ماوه ي چاو تروكانيكدا موفيك به و گه وره ييه ي به يه كجاري له م دنيايه دا له بهر چاومان ون ده بىت!!

بويه زيان نه گه ر خوشترين حاليشمان هه بىت مادام مردن كو تاييه كه يه تى، به سه كه تام و چيژى نه مي نى!.

به لام به لاي شوينكه وتوانى قورئانه وه مردن مانايه كي ترى هه يه! زور مه زنتره له وه ي شوينكه وتوانى دنيا لى تى ده گهن، و ئيسلام تاكه به رنامه يه كه كه توانويه تى نه و كاره ساته ناخوش و دژواره له بهر چاوى خه لكى سووك و ئاسان بكات وايان لى بكات نهك هه ر لى نه ترسن، به لكو له هه موو دليكيانه وه چه زيشى لى بكن!! نه مهش گه ورترين سه روه ريه بو ئيسلام.

نه وه تا خوى - عز وجل - زور به سووك و بى نرخ نه م دنيايه مان ده خاته بهر چاو! نه زانى بوچى تا پشتى پى نه به ستين و دنيا په رستى پوومان تى نه كات و دلى پى خوش نه كه ين وهك ده فهرمويت:

* قال الله - عز وجل - في كتابه العزيز: ﴿إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَّعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ﴾^(٣٩).

واته: خوی - عزوجل - دهفهرموویت: به راستی ئەم ژیانه ی دنیا خوشی و سه فایه کی کاتیه و ژیا نی ئەو دنیا و له بههشتدا ژیا و خوشی و کامه رانی ههیه به بی برانه وه و به برده وامی.

بۆیه پیشه واکه یشمان (ﷺ) پووی ده کرده پهروهردگار و داوی لیده کرد که لئی خوش بیت و بیگه پینیتته وه بۆ لای هاوپی به رزو بلنده که ی که پهروهردگاریه تی:

* عن عائشة رضي الله عنها قالت: ان رسول الله (ﷺ) في آخر حياته قال: (رب اغفر لي والحقني بالرفيق الأعلى).^١

واته: عائشه ی کچی ئەبو به کرو دایکی باوه پداران ده باره ی دوا ساته کانی ژیا نی نازیزمان (ﷺ) ده فهرموویت: پیغه مبهری خوا (ﷺ) له دوا ساته کانی ته مه نیدا ده یفه رموو: خوی به لیم خوش به و بمگه پینه ره وه بمگه یه نه به هاوپی به رزو بلندم واته خوی پهروهردگار، ده ی که س ههیه له چله پۆبه ی حوکمپانیدا ئەم داوایه له خوی خوی بکات.

به لی شوینکه و توانی راسته قینه ی ئەو پیغه مبه ره (ﷺ) ده توانن ئەو کاره قورسه بکه ن - وه ک یوسف پیغه مبه ر (عليه السلام) بن که له خوا پارایه وه و فهرمووی:

* قال الله تعالى على لسان يوسف: ﴿تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ﴾.^٢

واته: خوی گه وره له سه ر زمانی یوسف پیغه مبه ر (عليه السلام) ده فهرموویت: ئەو پهروهردگارم دوی ئەوه ی به رزترین ده سه لاتت پیدام و توانای خه و په رزنیشت پیدام

١ اخرجه البخاري ومسلم في الصحيحين.

٢ سورة يوسف (الاية: ١٠١).

دهی من دلّم به هیچیان خوش نیه به لکو حز دهکم به موسلمانتهی بممریتنی و
بمگه یه نیته پیاو صالحان.

با پیکه وه ئهی خوشکان و برایان ی ناو کاروانی موباره کی صالحان سهریک بدهین
له قوتابیانی یه که می ئەم ئیسلامه و بچینه خزمهت هاوه لانی گیان له سهردهستی
پیغمبه رو بزانی ئەم پهروه ده قورئانیه تا چ ئاستیک کاریگه ری له سهریان هه بووه و
دنیا یان له بهر چاو بچوک بووه و هزیان له مردن بووه چونکه ده یانگه یه نیته وه به
پهروه ردگاری عهزیزیان و پیاو صالحانی پیش خو یان:

سهره تا دهچینه خزمهت بانگو یژه که ی پیغمبه ره مان (ﷺ) بیلالی هه به شی (خوای
لی پازی بیت) بزانی له سهرمه رگدا چون سهرزه نشتی خیزانه که ی دهکات و ناهیلّیت
بگری بوی:

* لما حضرت بلال - رضي الله عنه - الوفاء، قالت إمرأته: واحزنانه!! قال لها: بل
واطرباه غداً ألقى الاحبه، محمداً وحزبه).

واته: کاتیك بیلالی کوپی پیباح (خوای لی پازی بیت) له سهرمه رگدا بوو مردنی
نزیك بوو بوویه وه، خیزانه که ی هاوارو سه لای لی هه ستا بوی و به ده م گریان و فرمیسک
پشتنه وه وتی: وای که جیگای داخ و نه سه فه!، بیلال گیانی نه سپارد بوو له هوش خو ی
چوو بوو بوی چاوی هه لپری و به هاوسه ره که ی خو ی فهرموو: نه خیر، وا مه لی، به لکو
وای که جیگای سه فاو خوشیه - که من ده مرّم - چونکه سبه ینی دهگمه ده ست و
خوشه ویستان، دهگمه وه خزمهت محمّد و هاوه لان.

(ئهو دهر دله) یش شهیدای مردنه و سامی لی ناکات له بهرچی؟ له خوشی چی؟
ده بی مردن چ خوشیه کی له خو گرتبیت؟ با ئەم پرسیارانه له و هاوه له مه زنه ی
پیغمبه ره مان (ﷺ) بکه یین؟

* قال ابو درداء - رضي الله عنه - : (أحب الموت اشتياقاً الى ربي عز وجل).^۱

واته: نه‌بو ده‌رداء (خوای لی پازی بیټ) ده‌فه‌رموویت: مردنم خوش ده‌ویت و حه‌زم لیټه‌تی چونکه حه‌ز ده‌که‌م بگه‌مه خزمه‌ت په‌روه‌ردگارم و - له‌ پی‌گای مردن‌یشه‌وه‌ ناواته خوشه‌که‌م دیته‌دی.

نه‌مینداری نه‌ینیه‌کانی پیغه‌مبه‌ری نازیزمان (ﷺ) هاوه‌لیکی به‌پیز بوو به‌ ناوی (حوزه‌یفه‌ی یه‌مانی) (خوای لی پازی بیټ) نه‌وه‌نده‌ بی‌ خه‌م بوو له‌ مردن له‌ سه‌ره‌مه‌رگدا به‌ (به‌نی عه‌بس) فه‌رموو: کفنتان بۆ هانیوم؟ ده‌ی نه‌گه‌ر هیټناوتانه‌ نامه‌وی قوماشی گرانبه‌ها بیټ، سلأوی خوات لی بیټ نه‌ی حوزه‌یفه‌ له‌ سه‌ره‌مه‌رگیشدا نیسراف و زیاده‌په‌ویتان پی‌ ناخوشه‌:

* عن ابي وائل قال: (لما ثقل حذيفة اليماني - رضي الله عنه - ، اتاه ناس من بني عبس، فقال لنا: اية ساعة هذه؟ قلنا: جوف الليل! فقال: أعوذ بالله من صباح الى النار، ثم قال: أجنثم معكم بأكفان؟ قلنا: نعم، قال: فلا تغالوا باكفاني فانه ان يكن لصاحبكم عند الله خير فانه يبدل بكسوته خيراً منها والّا سلب سلباً).^۲

واته: نه‌بو وائل ده‌لیټ: کاتیک حوزه‌یفه‌ی یه‌مانی (خوای لی پازی بیټ) کاتی سه‌ره‌مه‌رگی هاته‌ پی‌شه‌وه‌و نیټمه‌ش له‌گه‌ل کۆمه‌لیک له‌ خزماني - به‌نی عه‌بسدا - چوینه‌ لای، و نه‌ویش لیټی پرسین: نیستا چ کاتیکه‌؟ وتمان: ناوجه‌رگه‌ی شه‌وه‌، هاواری کرد: په‌نا ده‌گرم به‌ خوا له‌ به‌ره‌به‌یانیه‌ک که به‌ره‌و ناگرم به‌رن، پاشان فه‌رموو: کفنتان بۆ هیټناوم؟ وتمان: به‌لی، فه‌رموو: کفنی گرانبه‌هام بۆ نه‌هیټن

۱ صفة الصفوة (۳۲۳/۱).

۲ صفة الصفوة (۳۱۲/۱).

چونكه ئەم هاوپییه تان ئەگەر لە لای خوای پەرورەدگار پلە و پایە ی باشی هەبێت ئەو
جلوبەرگە کە ی بۆ دەگۆرێتەو بە جلوبەرگێکی باشتر، خۆ ئەگەر وا دەرناچوو ئەو
کفن و مەفنی لادەبەن و پووتی دەکەنەو.

ئەمەش ئیبراھیمی نەخەعیە (پرحمەتی خوای لى بىت) باسی صالحانى پیش
خۆیانمان بۆ دەکات و بە پەشتێکی سەیر! بە حەزێکی سەیر وەسفیان دەکات کە
ئیمە لەو شتە زۆر دەترسین:

* عن منصور عن ابراهيم النخعي - رحمه الله - انه قال: (كانوا يستحبون شدة
النزع).^١

واتە: مەنسور لە ئیبراھیمی نەخەعیەو دەگێرێتەو کە مامۆستای ئیمامی شافعی
بوو (پرحمەتی خوای لى بىت) کە فەرموویەتی: ئەوان - واتە صالحانى پیش ئەو لە
هاوەلان و تابعین و تابعی تابەین - زۆر حەزیان بە ئیش و ئازاری کاتی گیان دەرچوون
بوو.

ئە ی براو خوشکانم بە خوا ناگەینە تۆزی پێی صالحان تا حەز لە مردن نەکەین
چونکە مردن بەرەبەستێکە لە نێوان ئیمە و بەهەشتدا یان ئیمە و پەرورەدگاری
خۆشەوێستماندا! بۆ وا نەبین؟

خۆ صالحان (١٠ تا ١٥) سال پیش مردنیا گۆریان بۆ خۆیان هەلگەندوو و چەندان
جار چوونەتە ناویەو و بیری مردنیا کەوتۆتەو و قورئانیان تێدا خوێندوو:

* عن شهاب الدين بن عباد قال: كان (ضرار بن مرة) - رحمه الله - قد حفر قبره
قبل موته بخمس عشرة سنة، وكان يأتيه فيختم فيه القرآن).^٢

١ صفة الصفوة (١/٥٦).

٢ صفة الصفوة (٢/٧٥).

واتە: شێهابەدینی کوپی عباد دەلی: زیراری کوپی موپپە (پەحمەتی خەیاڵی) پانزە ساڵ پێش مردنی گۆرەکە ی خۆی هەلکەندبوو، و هەموو جارێک دەچوو سەردانی دەکردو قورئانی تێدا دەخوێندەو و خەتمی دەکرد.

سەرێک لە مزگەوتەکە ی کوفە بدەین شارەکە ی پێشەوامان عەلی کوپی ئەبوتالیب (خەیاڵی) پازنی بێت) و هەوالی ئەو پیاوێ پیرە بزانی کە زانای ناودار سوفیانی سەوری (پەحمەتی خەیاڵی) بێت) باسی دەکات بۆمان:

* قال ايوب بن موسى: سمعت سفيان الثوري - رحمه الله - يقول: رأيت شيخاً في مسجد الكوفة يقال له - ابو سهل الترمذي - يقول: انا في هذا المسجد منذ ثلاثين سنة انتظر الموت ان ينزل بي ولو أتاني ما أمرته ولا نهيتة عن شيء، ولا لي على أحد شيء ولا لاحد عندي شيء.^١

واتە: ئەیبو ی کوپی موسا دەلی: لە سوفیانی سەوری م بیست (پەحمەتی خەیاڵی) بێت) دەفەرموویت: پیاویکی بە سالاجووم بینی لە مزگەوتی کوفە و پێیان دەوت (أبو سهل الترمذي) (پەحمەتی خەیاڵی) بێت) دەیفەرموو: من ماوهی (٣٠) ساڵە لەم مزگەوتەدا چاوەڕوانی مردن دەکەم کە پێم بگات و هەر کاتیکیش بێت بۆم هێچی پێ نایم و بەرگریشی ئێ ناکەم، شوکر تا ئەم کاتە هێچم لەلای کەس نیە و کەسیش هێچی لە لام نیە.

هەیه لە مردن دەترسیت ئەک هەر ئەو بەلکو هەیه هەر بە زیندوویی داوا دەکات لە مندال و کەسوکاری کە با ببینم بزانی چۆن بۆم دەگرین!! و لەناو کۆمەلگە دوور لە تیگە یشتنە قورئانیەکاندا کێ ژۆر بگری ئەو خۆشەویسترو دڵسۆزترە!!!
کەچی مامۆستا سەعید بە جۆریکی تر ئامۆزگاری کوپەکە ی دەکات:

* عن عمر بن سعيد قال: (دعي سعيد بن الجبير - رحمه الله - ابنه حين دعي لقتل فجعل ابنه يبكي! فقال لابنه ما يبكيك؟ ما بقاء ابيك بعد سبع وخمسين سنة).^١

واته: عمري كورې سه عيد دهلي: كاتيک له لايه ن سته مکاری عيراق - حه جاجي كورې يوسف وه - فرماني پر له سته مي له سيداره داني زانا و خواناسي مه زني ئيسلام سه عيدي كورې جوبه ير (په حه مته خوي لي بيت) ده رچوو... داواي كرد كورپه كه ي بؤ بانگ بكن تا چاوي پي بيكه وي و كاتيک كورپه كه ي هات بؤ لاي باوكي بيني به و حاله وه ده ستي كرد به گريان و فرميسك پشتن! و باوكيشي سه رزه نشتي كرد و پيي فرموو: كورې خوم نه وه بؤ چي ده گريت؟ مان و نه ماني باوكت پاش (٥٧) سال ته مه ن پيم نالتي سوودي چيه؟!

من و تو نه گر پيمان بلين حه زت له چيه؟ چه ندان خواردني خوش و ئوتومبيلي موديل به رزو كوشكي فيرعه ونی و له ش ساغيمان به خه يالدا ديت!! به لام پيشه و صالحه كانمان به پيچه وانه ي ئيمه وه حه زيان له وه يه پوزيک زوتر نه م دنيايه به جي بيلن و بگه پينه وه بؤ لاي خوي خوشه ويستيان.

نه م وانه يه ش خوشكيكي سه رمه شق له بواي صالح بووندا پيشكه شماني دهكات بزائين نه و خوشكه كييه

* حدث سلمة بن الافقم: قلت لعبيدة بنت كلاب - رحمها الله - ما تشتهين؟ قالت: (أشتهي الموت! قلت: ولم؟ قالت: لأني والله في كل يوم أصبح أخشى أن أجني على نفسي جناية يكون فيها عطيى ايام الآخرة).^٢

واته: سه له مه ي كورې نه فقه م ده ليت: به خوشكه عوبه يده ي كچي كيلايم وت: - حه ز له چي ده كه يت - ئيسنا هه تبيت؟ فرمووي: حه ز ده كه م بمرم! وتم: بؤ چي؟

١ صفة الصفوة (٥١/٢).

٢ صفة الصفوة (٢٩/٢).

فهرمووي: چونكه من سويند به خوا هه موو شه ويك كه پوژ ده بيتته وه له وه ده ترسم نه و پوژه گونا هيك بكه م و به هويه وه خوشي و شادي ژياني قيامه تم له ده ست ده ربچيت.

نه عمه شيش (په حه مته خوي لي بيت) قبولي نيه دكتوره كان بينه سه ري و چاره سه ري بكه ن چونكه حه زي له مردنه، مردن!! ..

* قال أبو بكر بن العياش: دخلت على - الأعمش - رحمه الله - في مرضه الذي توفي فيه، فقلت له: أَدْعُوكَ طبيباً؟ فقال: ما أَصْنَعُ بِهِ؟! فوالله لو كانت نفسي في يدي لطرحتها في الحش، إذا أنا مت فلا تُؤدِينِ بي أحداً فاذْهَبْ بي فاطرحني في لحدي).^١

واته: نه بو به كرى كوپي عه ياش ده لي: چوم بو سه رداني ماموستا نه عمه ش (په حه مته خوي لي بيت) له كاتي نه خوشيه كه يدا كه به هويه وه مرد، و پيم وت: قوربان چونه دكتوريك بۆ بانگ بكه م؟ نه ويش فهرمووي: دكتور چي لي بكه م؟! ده سويند به خوا نه گهر گيانم له ده ستي خومدا بووايه تا ده ستم ده گريت تووپم ده دايه ناو نه و گزوكيايه، نه گهر مردم ها! با كه س به هوي منه وه تووشي نازار نه بيت! و بمبه هه لمدهره ناو گورپه كه مه وه.

براي خوم تا من و تو له مردن بترسين و له رزمان لي بيت به تپه پووني ته مه نمان و سپي بووني سه رو پيشمان، ناچينه كارواني صالحانه وه وه رگيز وه رمان ناگرن به خزمه تكاري خويشيان!

گوي بگره بۆ عبدالله ي كوپي موباره ك بزانه له چ كاتيكا پي كه نيني ديت؟

* قيل: فتح عبدالله بن مبارك - رحمه الله - عينه عند الوفاة وضحك وقال: (لمثل هذا فليعمل العاملون).^٢

١ صفة الصفوة (٧٧/٢).

٢ صفة الصفوة (٥٧٢/٢).

واته: دهلین: زانای موجهیدو صالحی نوممت عبدالله ی کوپی موبارهک له کاتی
سهرمه رگداو له کاتی گیان درچوونیدا چای کرده وه و پیکه نی و فهرمووی: بۆ نه م
ساته وهخته یه کارکه ران کرده وه ی جوان دهکهن.

ئه لالا نه م ئیسلامه چنده عهزیزه! ژنو پیاو فهرقی نیه! کی پاست لی بنه وی و
پییازی خوا به توندی له باوهش بگریت دهچیته کاروانی صالحانه وه! نهک هه
نه وهنده به لکو دهشبیته سهرمه شقی به رهکانی دوی خوی و دهیکه نه پیشه و او
ماموستای خویان و ماجیده ی قوپه ییشی یه کیکه له و خوشکه باوه پداره صالحانه:

* كانت ماجدة القریشیة تقول: لو رأت عیون الزاهدین ثواب ما اعد الله لأهل
الأعراض عن الدنيا لذابت أنفسهم شوقاً إلى الموت لینالوا من ذلك ما املوه من تفضله
تعالی).^۱

واته: ماجیده ی قوپه ییشی ده فهرموویت: نهگر دنیا نه ویست و زاهدان نه و پاداشته
گهره یه یان ده بیینی که خوا ئاماده ی کردوه بۆ نه و که سانه ی پشت له دنیا په رستی
دهکهن.. له خوشیاندا گیانیان درده چوه بۆ نه وه ی زووتر بمرن و بگه نه نه و پاداشته
گهره یه ی په روه ردگاریان و نه وه ی هیوایان پی بووه له دنیا دا.

نۆرجار وتوومه پیگه ی صالحان نۆر قورس و پر له به رزایی و نزمایی و هه لدیرو ئاسان
نییه به دوو کرده وه ی جوان بمانه ویت پییان بگه ی به لکو نه وان له و کاروانه دا گوئی
ناده نه جگه رگۆشه و پۆله کانیان به به رچاویانه وه بمرن خهفته تیان بۆ ناخۆن! نهک هه
نه وه به لکو (مورق العجلی) له وهش زیاتر ده لی! بزانی چ ی ده فهرموویت؟!

* قال المورق العجلی - رحمه الله - : (ما من امر یبلغنی أحب الی من موت احب
اهلی الی).^۲

۱ صفة الصفوة (۶۹/۲).

۲ صفة الصفوة (۱۶۷/۲).

واته: مووه ريق ي عهجه لي (پرحمته خوي لي بيت) ده فهرموويت: (هيچم نه ونده ي نه وه پي خوش نيه كه هه والي مردني خوشه ويسترين و نزيكترين كه سم پي بدهن. (سبحان الله) نه مه عومري كوپي عبدالعزيز (پرحمته خوي لي بيت) حه زيكسي سهيري هه يه كه بهس شاياني سه رمه شقان و پيشه واياني صالحانه، و نه وانه يشي كه به نيانن به ره و نه و كاروانه موباره كه هه نگاو هه لبني و بچنه پيزي صالحاني نه م نوممه ته چاكترينه وه، نه و حه زه يش حه زكردنه له سه كه راتي مردن واته نازاري گيان ده رچوون!!:

* قال عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله -: (ما أحبّ أن يخفف عني سكرات الموت لانه آخر ما يرفع للمؤمن من الأجر).^١

واته: نه ميري باوه پداران و خه ليفه ي چاكسازي پي نجه م (عومري كوپي عبدالعزيز) (پرحمته خوي لي بيت) ده فهرموويت: حه ز ناكه م نازاري گيان ده رچوونم له سه ر سووك بيت و سه كه راتم نه بيت چونكه نه وه كوتا نه جرو پاداشتيكه كه باوه پدار ده ستي بكه ويت.

صالحان له سه رمه رگيشدا هه ر بيريان له لاي حه لال و حه رامه و حه ز ناكه ن دوو چاري حه رام بين! (سبحان الله)! سهيري باوه پ لاوازه كاني ناو خوشمان ده كه ين كاتي پي ده ليتي: فلان كار حه رامه مه يكه يان فلان شت حه رامه مه يخو! كه چي بيت ده لي: كوا حه لال و حه رام ماوه بي قهزا بيت!! په نا به خوا:

* ابي عمر بن عبدالعزيز - رحمه الله - الا أن يشتري موضع قبره من ماله الخاص، وذلك بسبب ورعه ومحاسبته الشديدة لنفسه وقال لمن حوله - في مرض الموت: (اشتروا من الراهب موضع قبري).^٢

١ عمر بن عبدالعزيز - دكتور الصلابي - (لا: ٢٩٥).

٢ هه مان سه رچاوه و لا په رهي پيشوو.

واته: عومہری کوپی عبدالعزیز (رہحمہتی خوی لئ بیټ) نه یهټشت جیگه قهبری بؤ
بکپن له مائی دهولته و داوای کرد له پاره‌ی تایبه‌تی خوی بؤی بکپن نه‌مه‌ش به هوی
خو له حه‌رام پاریزی و لیپرسینه‌وه‌ی سه‌ختی له‌گه‌ل ده‌روونیداو له کاتی سه‌ره‌مه‌رگدا
فه‌رمووی به چوارده‌وره‌که‌ی: جیگه گۆپه‌که‌م بکپن له پاهیبه‌ گاوره‌که‌، و نه‌گه‌ر
پاره‌ی وهرنه‌گرت له شوینیکی تر بؤم بکپن و گاوره‌که‌ وتی: نه‌گه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌ نه‌بیټ
لیمان دوور نه‌که‌ وټته‌وه‌ پاره‌مان لئ وهرنه‌ده‌گرت.

سەرچاوه‌كان

- ١- قورئانی پیرۆزۆ ته‌فسیره‌کانی، فی ظلال القرآن، تفسیر ابن کثیر، صفوة التفاسیر.
 - ٢- ریاض الصالحین - ئیمامی نه‌وه‌وی.
 - ٣- حیاة الصحابة، کاندهلوی.
 - ٤- صفة الصفوة، ابن الجوزي، چاپی دووه‌می سالی ١٩٩٢
 - ٥- الرقة والبكاء.
 - ٦- الزهد، للإمام أحمد، چاپی یه‌که‌م سالی ٢٠٠٢.
 - ٧- الجامع لشعب الايمان، للبيهقي.
 - ٨- البحر الرائق في الزهد والرقائق.
 - ٩- الرقائق، محمد احمد الراشد.
 - ١٠- القبسات من تجارب الشعوب والأمم.
 - ١١- تربية الاولاد في الاسلام، عبدالله ناصح علوان، چاپی یه‌که‌م ١٩٨٤
 - ١٢- حسن بن علي بن ابي طالب (رضي الله عنه)، د. علي محمد صلابي.
 - ١٣- علي بن ابي طالب (رضي الله عنه)، د. علي محمد صلابي.
 - ١٤- عمر بن عبدالعزيز (رضي الله عنه)، د. علي محمد صلابي.
 - ١٥- ابو بكر الصديق (رضي الله عنه)، د. علي محمد صلابي.
 - ١٦- عثمان بن عفان (رضي الله عنه)، د. علي محمد صلابي.
 - ١٧- من روائع القصص، محمود طعمة.
 - ١٨- جامع العلوم والحكم.
 - ١٩- موعظة المؤمنين من أحياء علوم الدين.
- ئه‌مانه‌ و کۆمه‌لێک سەرچاوه‌ی تریش که له په‌راویزی لاپه‌ره‌کانی ئه‌م کتێبه‌دا
 ئاماژه‌یان بۆ کراوه‌.

بەرھەمەكانى نووسەر

- ۱- چۆن ژيانى ھاوسەرىت بەختيار دەكەيت - ۋەرگىپران و نووسىن، چاپى يەكەم ۱۹۹۵.
- ۲- ھونەرى ھاوپى گرتن، ۋەرگىپران و نووسىن، چاپى يەكەم ۱۹۹۴.
- ۳- (۵۰) ھۆكار بۇ خۇپاراستن لە ھەزۇ ئارەزۇۋەكان، ۋەرگىپران ۱۹۹۸.
- ۴- چۆن بگەينە كاروانى صالحان؟ نووسىن، چاپى يەكەم ۱۹۹۸.
- ۵- چەند پېنمونىيەك بۇ مامۇستايانى سەرەتايى و ناۋەندى و دواناۋەندى، ۋەرگىپران ۲۰۰۲.
- ۶- ئافرەتانى صحابى ژيان و مردنيان بۇ ئىسلام، نووسىن، سالى ۲۰۰۰.
- ۷- مندالانى صحابى ژيان و مردنيان بۇ ئىسلام، نووسىن.
- ۸- بەسەرھاتى بانگەوازو بانگەوازخوازىك - ژياننامەى نووسەر - ۱۹۹۷ پەشنووس.
- ۹- ئەبو بەكرى صديق، ۋەرگىپران.
- ۱۰- على كوپى ئەبو طاليب، ۋەرگىپران.
- ۱۱- عومەرى كوپى عبدالعزىز، ۋەرگىپران.
- ۱۲- باخەوانىكى غەپرا، چىزۇكى قورئانى، نووسىن، پەشنووس.
- ۱۳- باخەوانى چروك، قورئانى، نووسىن، پەشنووس.
- ۱۴- جىھاد بەگەرەو بچوك نىيە (فيلمى سىنەمايى) نووسىن، پەش نووس.
- ۱۵- ھاوپى بەھەشت، درامى تەلەفزيۇنى، ۋەرگىپران، پەشنووس.
- ۱۶- چارەسەرى تاوان، شاتۇنانە، نووسىن (پەش نووس).
- ۱۷- لە سورەتى يوسفدا دىومە! نووسىن، چاپى يەكەم ۲۰۰۷.
- ۱۸- دەرۋازەى خۇشنىووسى، نووسىن.
- ۱۹- ئەم بەرھەمەى بەر دەستت، نووسىن.

كورتەيەك دەربارەى نووسەر

نووسەر ناوى (عمر توفيق عبدالله) يەو نازناوى (عمر توفيق الخطاط) ى وەرگرتووه، چونكە لە ھونەرى خۆشنووسیدا دەستیكى بالای ھەيە، يەككە لە خۆشنووسە دێرینەکانى كوردستان و لەو بارەيەو كوراسەيەكى نووسیوو لە ژێر ناوى (دەروازەى خۆشنووسى) و خواھەنى چەندان پيشانگا و خولى خۆشنووسى لەو بواردەدا.

نووسەر لە ساڵى ۱۹۶۷ى زاینى لە گەپەكى (كانى عاشقان) ى شارى ھەلەبجەى شەھید چاوى بە دنیا ھەلەبناو و قوتابخانەى سەرەتایى لە قوتابخانەى سەرەتایى ئایینى تەواوکردوو و پاشان دەچیتە دواناوەندى خویندگای ئىسلامى لە شارەكەى خۆى و لە ساڵى ۱۹۸۵ لە زانكۆى بەغداد لە كۆلیژى شەریعە وەرەگیریت و پاش سالتیک خویندن بە ھۆى كارى سیاسى و ملنەدان بۆ پڑیمى ئەو سەردەمە لە كۆلیژفەسل دەكریت و لە كۆتایى ساڵى ۱۹۸۸ و لە پاش كیمیا بارانکردنى شارەكەیان دەكەویتە بەر لیبوردنى دەولەت و درێژە بەخویندنى دەدات، تا لە ساڵى ۱۹۹۱ بڕوانامەى بەكالۆریۆس لە شەریعەتى ئىسلام و زمانى عەرەبیدا دەھینیت و پاش ئەو بەردەوام بە كارى مامۆستایەتیەو بەردەوامەو لە زۆربەى خویندگاكانى ھەلەبجەدا وانەى و تۆتەو و خزمەتى زانست و زانیارى کردوو.

نووسەر لە پاش پاپەپینە مەزنەكەى ساڵى ۱۹۹۱و دەستى داوھتە نووسین و خزمەتکردنى ئایینى گەل و نەتەوەكەى و شەوى داوھتە دەمى پۆژ تا كۆمەلای نووسین و ھەرگیزان بخاتە بەردەستى گەنج و لاوى ولاتەكەى و بە فەزلى خوا توانیویەتى سەرنجى خوینەرانى بۆ لای نووسینە تەپو پاراوەكانى پاكیشت و بېیتە ھۆى ھىدايەت بۆ ھەندىك و سەرچاوەیەكى بڕواییكراوى زانستیانەش بێت بۆ خویندەوارو وتارییژو نامۆزگاران.

ئىستا نووسەر لە شارى ھەلەبجەى شەھىد نىشتە جىيە و خاوەنى دوو کوپو دوو
کچە و بەردەوامە لە سەر کارى مامۆستايەتى و نووسىن و ھەرگىز پان.
بۆ ھەر سەرنج و تىيىنيەك دەتوانن پەيوەندى پىو ە بکەن بەم ژمارە تەلەفۆنە:

۰۷۷۰۱۹۹۸۴۷۱

بلاوکار

نارین بۆ چاپ و بلاوکردنەو

ھەولێر

ناومرۇك

بابەت

لاپەرە

- ۵.....پېشەكى
- ۹.....بەشى يەكەم
- ۹.....ئەو پېنج خالەى صالحانى پى ناسراوۋە بە (دأب الصالحين) ناوبراۋە:
- ۱۱.....يەكەم: (ذکر) و يادکردنى خواى (عز وجل) بە بەردەوامى
- ۲۳.....دوۋەم: گريان و فرميسك پشتن لە ترسى خواى عز وجل
- ۴۱.....سىيەم: خۆشەويستى قورئان و دەورکردنەۋەى بەردەوامى لە ديوانى صالحاندا
- ۵۷.....جۋارەم: شەو نويز... ئەى بەجيزترين و قورسترين بەندايەتى:
- ۷۷.....پېنجەم: رۆژۋوى سوننەت و ژيان لە خزمەت توپنييتى و برسيتيدا:
- ۹۳.....بەشى دوۋەم: صالحان چۆن سەيرى خۆيان کردوۋە؟
- ۹۵.....يەكەم: صالحان خۆيانيان بەدل نەبوۋە!
- ۱۱۳.....دوۋەم: خۆيان لە پلە و پاىە و شورمت پاراستوۋە:
- ۱۳۱.....سىيەم: خۆيان بە نزم سەيرکردوۋە:
- ۱۵۵.....جۋارەم: صالحان خۆيان لە بىدعەكارى پاراستوۋە:
- ۱۷۷.....پېنجەم: صالحان خۆيان لە رىبابازى پاراستوۋە:
- ۱۹۵.....شەشەم: صالحان خۆيانيان لە غەيبەت پاراستوۋە:
- ۲۰۳.....بەشى سىيەم: صالحان (پەحمەتى خويان لى بيت) لە نيوان چوار ترسدا دەژين:
- ۲۰۵.....يەكەم: ترسان لە خواى پەروەردگار لە لاي صالحان:
- ۲۲۷.....دوۋەم: لە ھاتنى رۆژى قيامەت ترساۋن:
- ۲۴۵.....سىيەم: لە ئاگرى دۆزەخ زۆر ترساۋن:
- ۲۶۷.....جۋارەم: صالحان لە ھەتۋادان ترساۋن:
- ۲۷۵.....بەشى جۋارەم: چوار خۆشەويستەكەى صالحان:

- ۲۷۷..... يەكەم: صالحان خاويان زۆر خۇش دەۋىت: ۲۷۷.....
- ۲۹۲..... دوۋەم: صالحان ئەۋىندارى قورئانى كەرىم: ۲۹۲.....
- ۳۰۷..... سى يەم: خۇشەۋىستى پېغەمبەرى ئەكرەمى (ﷺ) لەلەي صالحان: ۳۰۷.....
- ۳۱۹..... چۈارەم: صالحان مۇسلمانانان خۇش دەۋىت: ۳۱۹.....
- ۳۳۵..... بەشى پېنجەم: مزگەوت جى ژوانگەي صالحان: ۳۳۵.....
- ۳۳۷..... يەكەم: رېزو حورمەتى مزگەوت: ۳۳۷.....
- ۳۵۱..... دوۋەم: صالحان نوپۇزى جماعت بەھىج شىك ناگۆرنەۋە: ۳۵۱.....
- ۳۶۱..... بەشى شەشەم: زانا صالحەكان ئابەم جۆرن: ۳۶۱.....
- ۳۶۲..... يەكەم: عىلم وەردەگرن بۇ كەردەۋە پېكرىن: ۳۶۲.....
- ۳۶۷..... دوۋەم: لە زانستدا تېربوونيان بۇ نىيە: ۳۶۷.....
- ۳۷۱..... سىيەم: شەۋ نوپۇزىيان بەردەۋام بوۋە: ۳۷۱.....
- ۳۷۳..... چۈارەم: ھەست بە گىنگى كات دەكەن: ۳۷۳.....
- ۳۷۷..... پېنجەم: رېز دادەنپىن بۇ زاناكانيان: ۳۷۷.....
- ۳۸۷..... شەشەم: گوناھ ناكەن: ۳۸۷.....
- ۳۸۹..... ھەۋتەم: نابنە دارەدەست و مفتى كاربەدەستەكان: ۳۸۹.....
- ۳۹۳..... ھەشتەم: لە چەلەپۇپەي نەرم و نىانيدان: ۳۹۳.....
- ۳۹۵..... نۆيەم: ھەمىشە دەم بە زىكرن: ۳۹۵.....
- ۳۹۷..... دىيەم: بە لىشاۋ مال و سامان دەبەخشنەۋە: ۳۹۷.....
- ۴۰۱..... يانزەيەم: لەغىرەت و بوپرىدا كەسيان پى ناكات: ۴۰۱.....
- ۴۰۳..... دوانزەيەم: كارەكەيان زۆر بە گەۋرە سەير دەكەن: ۴۰۳.....
- بەشى ھەۋتەم: صالحان (رەھمەتى خاويان لى بىت) بە سى شتى ترسناك
- ۴۰۷..... خۇشحال دەبن و پىشۋازى لى دەكەن: ۴۰۷.....
- ۴۰۹..... يەكەم: شەھىدبوون و گيان بەخشىن بە پەرومردگار: ۴۰۹.....
- ۴۱۹..... دوۋەم: پىشۋازيان لە نەخۇشى و نازار كەردوۋە: ۴۱۹.....
- ۴۲۷..... سىيەم: پىشۋازيان لە مردن كەردوۋە: ۴۲۷.....

- ۴۳۹..... سەرچاومكان
- ۴۴۱..... بەرھەمەكانى نووسەر
- ۴۴۳..... كورتيەك دىربارى نووسەر
- ۴۴۵..... ناومرۇك

N 9953-85-227-8

Printed by

DAR EL-MAREFAH
Publishing & Distributing

المنشيد الطبي
دار المعرفة
للطباعة والتوزيع

Tel: 834861, 858306, Fax: 835814, Beirut 16, Lebanon
<http://www.marefah.com>

E-mail: info@marefah.com